BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
11 A
9 17

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
16-2-70

C. PLINII SECVNDI HISTORIAE MVNDI

Tomus Quartus.

Quo decem poſtremi libri à viceſimoſeptimo continentur.

Colleg. *Cum Indice hac poſtrema manu ditiſſimo, ac caſtigatiſſimo facto.* Romā.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVGDVNI,
Apud hæredes Iacobi Iuntæ.
M. D. LX.

68·11·A·9

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER XXVIII.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE - ROMA

PROOEMIVM.

De medicinis ex animalibus. *Cap. I.*

DICTAE erant omnium rerum naturæ, inter cælum ac terram naſcentium, reſtabántque quæ ex ipſa tellure fodiuntur, ſi non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent tranſuerſos, ex ipſis animalibus quæ ſanantur, reperta maiore medicina. Qui ergo dixerimus herbas & florum imagines, ac pleraque inuentu rara ac difficilia, iidem tacebimus quid in ipſo homine proſit homini, cæteráque genera remediorum inter nos viuentia? cùm præſertim, niſi carenti doloribus morbíſque vita ipſa pœna fiat. Minimè veró. Quin omnē inſumemus operam, licet faſtidij periculum vrgeat: quando ita decretum eſt, minorem gratiæ, quàm vtilitatum vitæ, reſpectum habere. Quinimo externa quoque, & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantum autores appellet. Quãquam & ipſi conſenſu propè iudicata eligere laborauimus,

potiúſque curæ rerum, quàm copiæ inſtitimus. Illud admonuiſſe perquàm neceſſarium eſt, dictas iam à nobis naturas animalium, & quæ cuiuſque eſſent inuenta: (neque enim minus profuere medicinas reperiendo, quàm proſunt præbendo) nunc quæ in ipſis auxilientur indicari, neq; illhic in totum omiſſa. Itaque hæc eſſe quidem alia, illis tamẽ connexa. Incipiemus autem ab homine, ipſum ſibi exquirentes, immenſa ſtatim difficultate obuia. Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, vt viuentibus poculis, comitiales morbi: quod ſpectare facientes in eadem harena feras quoque horror eſt. At hercule illi ex homine ipſo ſorberi efficaciſſimum putant calidum ſpirantémque, & vnà ipſam animam ex oſculo vulnerum, cùm plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas ſit humana. Alij medullas crurum quærunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, ſingulorum viſcerum membrorúmque etiam ſapores dixere, omia perſecuti vſque ad reſegmina vnguium: quaſi verò ſanitas videri poſſit, feram ex homine fieri morbóque dignum in ipſa medicina, egregia hercule fruſtratione, ſi non profit. Aſpici humana extra nefas habetur, quid mandi? Quis iſta inuenit oſtenta? Tecum enim res erit euerſor iuris humani, monſtrorúmque artifex, qui primus ea condidiſti, credo ne vita tui obliuiſceretur. Quis inuenit ſingula membra humana mandere? qua coniectura inductus? Quam poteſt medicina iſta originem habuiſſe? Quis veneficia innocentiora effecit, quàm remedia? Eſto, barbari externíq; ritus inuenerint, etiámne Græci ſuas fecere has artes? Extant commẽtationes Democriti, ad alia noxij hominis è capite oſſa plus prodeſſe: ad

alia,

alia, amici & hoſpitis. Iam verò vi interempti dente gingiuas in dolore ſcarificari. Apollonius efficaciſſimum ſcripſit: Miletus, oculorum ſuffuſiones felle hominis ſanari. Artemon caluaria interfecti, neque cremati, propinauit aquam è fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem ſuſpendio interempti catapotia fecit, contra canis rabioſi morſus Antheus. Atque etiam quadrupedes homines ſanauere, contra inflationes boum, perforatis cornibus inſerentes oſſa humana: vbi homo occiſus eſſet, aut crematus, ſiliginem quę pernotaſſet, ſuum morbis dando. Procul à nobis noſtríſque literis abſint iſta. Nos auxilia dicemus, non piacula: ſicubi lactis puerperarum vſus mederi potuit, ſicubi ſaliua tactúſue corporis, cæteráque ſimilia. Vitam quidem non adeò expetendam cenſemus, vt quoquo modo trahenda ſit. Quiſquis es talis, æquè moriere, etiam cũ obſcœnus vixeris, aut nefandus. Quapropter hoc primum quiſque in remediis animi ſui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullum melius eſſe tempeſtiua morte: in eáque id optimum, quòd illam ſibi quiſque præſtare poterit.

An ſit in medendo verborum aliqua vis: oſtenta & ſanciri & depelli. *Cap. II.*

EX homine remediorum primum maximæ quæſtionis, & ſemper incertæ eſt, valeántne aliquid verba & incantamenta carminum. Quod ſi verum eſt, homini acceptum ferri oportere conueniet. Sed viritim ſapientiſſimi cuiuſque reſpuit fides. In vniuerſum verò omnibus * horis credit vita, nec ſentit. Quippe victimas cædi ſine precatione non videtur referre, nec Deos ritè conſuli. Prætereà alia ſunt verba impetrantis,

** horis hominis credit vita.*

alia depulſoris, alia commentationis. Vidimus certis precationibus obſecraſſe ſummos magiſtratus. Et ne quid verborum prætereatur, aut præpoſterum dicatur, de ſcripto præire aliquem, rurſúſque alium cuſtodem dari, qui attendat, alium verò præponi, qui faueri linguis iubeat: tibicinẽ canere, ne quid aliud exaudiatur: vtraque memoria inſigni, quoties ipſe diræ obſtrepentes nocuerint, quotiéſue precatio errauerit: ſic repentè extis adimi capita, vel corda, aut geminari victima ſtante. Duráque immẽſo exemplo Deciorum, patris filijque, quo ſe deuouere, carmen. Extat Tucciæ Veſtalis * inceſtæ precatio, qua vſa aquam in cribro tulit, anno vrbis DCIX. Boario verò in foro Græcum Græcámque defoſſos, aut aliarum gentium, cum quibus tum res eſſet, etiam noſtra ætas vidit. Cuius ſacri precationem, qua ſolet præire Quindecemuirûm collegij magiſter, ſi quis legat, profectò vim carminum fateatur, ea omnia approbantibus octingentorum triginta annorum euentibus. Veſtales noſtras hodie credimus nõdum egreſſa vrbe mancipia fugitiua retinere in loco precatione: cùm ſi ſemel recipiatur ea ratio, & Deos preces aliquas exaudire, aut vllis moueri verbis, confitendum ſit de tota coniectatione. Priſci quidem noſtri perpetuò talia prodidere: difficillimúmque ex his etiam fulmina elici, vt ſuo loco docuimus. L. Piſo primo Annalium autor eſt, Tullum Hoſtilium regem ex Numę libris eodem, quo illum, ſacrificio Iouem cælo deuocare conatum, quoniam parum rite quædam feciſſet, fulmine ictum: multi verò magnarum rerum fata & oſtenta verbis permutari. Cùm in Tarpeio fodientes delubro fundamenta caput

** inceſti deprecatio.*

put humanum inueniſſent, miſſis ob id à Senatu legatis, Hetruriæ celeberrimus vates Olenus Calenus præclarum id fortunatúmque cernens, interrogatione in ſuam gentem transferre tentauit, ſcipione prius determinata templi imagine in ſolo ante ſe: Hoc ergo dicitis Romani? Hic templum Iouis optimi maximi futurum eſt: hic caput inuenimus conſtantiſſima Annalium affirmatione, tranſiturum fuiſſe fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio vatis legati Romani reſpondiſſent: Non planè hic, ſed Romæ inuentum caput dicimus. Iterum id accidiſſe tradunt, cùm in faſtigium eiuſdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuiſſent: & iterum ſimili modo retentum augurium. Hæc ſatis ſint, exemplis vt appareat, oſtentorum vires & in noſtra poteſtate eſſe: ac prout quæque accepta ſint, ita valere. In augurum certe diſciplina conſtat, neque diras, neque vlla auſpicia pertinere ad eos, qui quanque rem ingredientes, obſeruare ſe ea negauerint: quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullum eſt. Quid? non & legum ipſarum in Duodecim tabulis verba ſunt? Qui fruges excantaſſet. Et alibi, Qui malum carmen incantaſſet. Verrius Flaccus autores ponit, quibus credat, in oppugnationibus ante omnia ſolitũ à Romanis ſacerdotibus euocari Deum, cuius in tutela id oppidum eſſet: promittíque illi eundem, aut ampliorem locũ apud Romanos, cultúmue. Durat in Pontificum diſciplina id ſacrum: conſtátque ideo occultatum, in cuius dei tutela Roma eſſet, ne qui hoſtium ſimili modo agerent. Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ouorum, vt exorbuerit quiſque, calyces cochlea-

rúmque protinus frangi, aut eoſdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud Græcos, Catuli apud nos, proximéque Virgilij incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo: non pauci etiam ſerpentes ipſas incantari: & hunc vnum illis eſſe intellectum, contrahíque Marſorum cantu, etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conſcribuntur. Neque eſt facile dictu, externa verba atque ineffabilia derogent fidem validius, an Latina inopinata, & quæ ridicula videri cogit animus, ſemper aliquid immenſum expectās,ac dignum Deo mouendo, imò verò quod numini imperet. Dixit Homerus, profluuium ſanguinis vulnerato femine Vlyxé inhibuiſſe carmine: Theophraſtus iſchiadicos ſanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari, Marcus Varro podagris. Cęſarem Dictatorem poſt vnum ancipitem vehiculi caſum, ferunt ſemper, vt primùm conſediſſet, id quod pleroſque nunc facere ſcimus, carmine ter repetito ſecuritatem itinerum aucupari ſolitū. Licet hāc in partem ſingulorum quoque conſcientiam coarguere. Cur enim primum anni incipientis diem lætis precationibus inuicem fauſtum ominamur? Cur publicis luſtris etiam nomina victimas ducentium proſpera legimus? Cur & faſcinationibus adoratione peculiari occurrimus alij, Græcam Nemeſin inuocantes? cuius ob id Romę ſimulacrum in Capitolio eſt, quamuis Latinum nomen non ſit. Cur ad mentionem defunctorum, teſtamur memoriam eorum à nobis non ſolicitari? Cur impares numeros ad omnia vehementiores credimus? ídque in febribus dierum obſeruatione

intelli

intelligitur. Cur ad primitias pomorum, hęc vetera eſſe dicimus, alia noua optamus? Cur ſternutamentis ſalutamur? quod etiam Tiberium Cæſarem, triſtiſſimum (vt conſtat) hominum, in vehiculo exegiſſe tradunt. Et aliqui nomine quoque conſalutare, religioſius putant. Quin & abſentes tinnitu aurium præſentire ſermones de ſe, receptum eſt. Attalus affirmat, ſcorpione viſo, ſi quis dicat duo, cohiberi, nec vibrare ictus. Et quoniam ſcorpio admonuit, in Africa nemo deſtinat aliquid, niſi præfatus Africam. In cæteris verò gentibus, Deos ante obteſtatur, vt velint. Nam ſi menſa adſit, nullum ponere, tranſlatitium videmus etiam, quoniam multas religiones pollere manifeſtum eſt. Alius ſaliua poſt aurem digito relata, ſolicitudinem animi propitiat. Pollices, cùm faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. In adorando dexteram ad oſculum referimus, totúmque corpus circumagimus: quod in læuum feciſſe, Galliæ religioſius credunt. Fulgetras popyſmis adorare, conſenſus gentium eſt. Incendia inter epulas nominata, aquis ſub menſis profuſis abominamur. Recedente aliquo ab epulis, ſimul verri ſolum: aut bibente conuiua, menſam vel repoſitorium tolli, inauſpicatiſſimum iudicatur. Seruij Sulpitij principis viri commentatio eſt, quámobrem menſa linquenda non ſit. Nondum enim plures, quàm conuiuæ, numerabantur. Nã ſternutamento reuocari ferculum menſámue, ſi non poſteà guſtetur aliquid, inter diras hábetur, aut omnino non eſſe. Hæc inſtituêre illi, qui omnibus negotiis horíſque intereſſe credebant Deos: & ideo placatos etiam vitiis noſtris reliquerunt. Quin & repentè conticeſcere conuiuium adno-

tatum eſt, non niſi in pari præſentium numero: qua in re famæ labor eſt, ad quencunque eorum pertinens. Cibus etiam è manu prolapſus reddebatur, vtique per menſas: vetabántq; munditiarum cauſa deflare. Et ſunt condita auguria, quid loquéti cogitantíue id acciderit, inter execratiſſima. Si Pontifici accidat Ditis cauſa epulanti, in menſa vtique id reponi, adoleríque ad Larem, piatio eſt. Medicamenta, priuſquàm adhibeantur, in menſa fortè depoſita, negantur prodeſſe. Vngues reſecari nundinis Romanis tacenti atque à digito indice, multorum pecuniæ religioſum eſt. Capillum verò contrectari, contra defluuia ac dolores capitis XVII. Luna, atque XXIX. Pagana lege in pleriſque Italiæ prædiis cauetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fuſos, aut omnino detectos ferant: quoniam aduerſetur id omnium ſpei, pręcipuéque frugum. M. Seruilius Nonianus princeps ciuitatis, non pridem in metu lippitudinis, priuſquàm ipſe eam nominaret, aliúſue ei prædiceret, duabus literis Gręcis, P & A, chartam inſcriptam, circumligatam lino, ſubnectabat collò: Mutianus ter Conſul, eadem obſeruatione viuentem muſcam in linteolo albo, his remediis carere ipſos lippitudine prędicantes. Carmina quędam extant contra grandines, contráque morborum genera, contráque ambuſta, quædã etiam experta: ſed prodendo obſtat ingens verecundia, in tanta animorum varietate. Quapropter de his, vt libitúm cuique fuerit, opinetur.

Remedia ex homine contra Magos.

Cap. III.

HOminum monſtrificas naturas & veneficos aſpectus, diximus in portentis gentium, & mult

multas animalium proprietates, quæ repeti ſuperuacuum eſt. Quorundam hominum tota corpora proſunt, vt ex his familiis, quæ ſunt terrori ſerpentibus, tactu ipſo leuant percuſſos, ſuctúue modico. Quorũ è genere ſunt Pſylli Marſíque, & qui Ophiogenes vocantur in inſula Cypro: ex qua familia legatus Exagon nomine, à Conſulibus Romæ in dolium ſerpentium coniectus experimenti cauſa, circummulcentibus linguis miraculũ præbuit. Signum eius familiæ eſt, ſi modò adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. Atque eorum ſudor quoque medebatur, non modò ſaliua. Nam in inſula Nili Tétyri naſcentes tanto ſunt crocodilis terrori, vt vocem quoque eorum fugiant. Horum omnium generum in ſua repugnantia interuentũ quoque mederi conſtat: ſicuti aggrauari vulnera introitu eorum, qui vnquam fuerint ſerpentium caníſue dente læſi. Iidem gallinarum incubitus, pecorum fœtus, abortu vitiant. Tantum remanet virus excepto ſemel malo, vt venefici fiant venena paſſi. Remedio eſt, ablui priùs manus eorum, aquáque illa eos, quibus medearis, inſpergi. Rurſus à ſcorpione aliquando percuſſi, nunquàm poſteà à crabronibus, veſpis, apibúſue feriuntur. Minus miretur hoc, qui ſciat, veſtem à tineis non attingi, quæ fuerit in funere: ſerpentes ægrè, præterquàm læua manu extrahi.

De quibuſdam ſortilegiis, & ſaliua hominis.
Cap. IIII.

PYthagoræ inuentis non temere fallere, impoſitiuorum nominum imparem vocaliũ numerum, claudicates, oculorúmue orbitatẽ, ac ſimiles caſus dextris aſſignare partibus, parẽ læuis. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolui, cũ quis tectũ

in quo ſit grauida,tranſmiſerit lapide,vel miſſili ex his,quę tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominem,aprum,vrſam. Probabilius id facit haſta velitaris,euulſa à corpore hominis,ſi terram nō attigerit.Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore eductas, ſi terram non attigerint,ſubiectas cubantibus,amatorium eſſe,Orpheus & Archelaus ſcribunt. Quin & comitialem morbum ſanari cibo è carne feræ occiſæ eodem ferro,quo homo interfectus ſit.Quorundam partes medicæ ſunt, ſicuti diximus de Pyrrhi regis pollice.Et Elide ſolebat oſtendi Pelopis coſta,quam eburneam affirmabant.Næuos in facie tòndere, religioſum habent etiam nunc multi.Hominū verò in primis ieiunam ſaliuam, contra ſerpentes præſidio eſſe,docuimus. Sed & alios efficaces eius vſus recognoſcat vita. Deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Simili modo & faſcinationes repercutimus,dextræq; clauditatis occurſum.Veniam quoque à Deis ſpei alicuius audacioris petimus, in ſinum ſpuendo etiam. Eadem ratione terna deſpuere deprecatione, in omni medicina mos eſt,atque effectus adiuuare: incipientes furunculos ter pręſignare ieiuna ſaliua.Mirum dicemus, ſed experimento facilè: Si quem pœniteat ictus eminus comin úſue illati, & ſtatim expuat mediam in manū, qua percuſsit,leuatur illico percuſſus à pœna.Hoc ſæpe delumbata quadrupede approbatur, ſtatim à tali remedio correcto animalis ingreſſu.Quidam verò aggrauant ictus, ante conatum ſimili modo ſaliua in manu ingeſta.Credamus ergo lichenas lepráſq; ieiunæ illitu aſſiduo arceri: itē lippitudines,matutina quotidie velut inunctione:carcinomata,malo terræ

ſubacto:

ſubacto: ceruicis dolorem, ſaliua ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, læua ad ſiniſtrum: ſi quod animal aurem intrauerit, & inſpuatur, exire. Inter amuleta eſt, editæ quenque vrinæ inſpuere: ſimiliter in calciamentũ dextri pedis, antequàm induatur: itẽ cùm quis tranſeat locum, in quo aliquod periculũ adierit. Marcion Smyrnæus, qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit: item rubetas, aliáſq; ranas. Ophilius, ſerpentes, ſi quis in hiatum earum expuat. Salpe, torporem ſedari quocunque membro inſtupente, ſi quis in ſinum expuat: aut ſi ſuperior palpebra ſaliua tangatur. Nos ſi hæc, & illa credamus rite fieri: extranei interuentu, aut ſi dormiẽs ſpectetur infans, à nutrice terna adſpui: quanquam religione mutatur & Faſcinus, Imperatorũ quoque, non ſolùm infantium cuſtos, qui Deus inter ſacra Romana à Veſtalibus colitur, & currus triumphantium ſub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubétque eoſdẽ * reſpicere. Similis medicina linguæ, vt ſit exorata à tergo Fortuna, gloriæ carnifex. Morſus hominis inter aſperrimos quoq; numeratur. Medentur ſordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiã ſcorpionum ictibus ſerpentiúmque ſtatim impoſitæ. Meliùs è percuſſi auribus proſunt: ita & reduuias ſanari. Serpentiũ verò ictum, contuſi dentis humani farina. Capillus puerorũ, qui primùm deciſus eſt, podagræ impetus dicitur leuare circunligatus: & in totum impubium impoſitus. Virorum quoque capillus, canis morſibus medetur ex aceto: & capitum vulneribus ex oleo aut vino. Si credimus, à reuulſo cruci quartanis. Combuſtus æquè capillus, carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens, vt terram non attingat, incluſus

* *recipere*

cluſus in armillam, & aſſiduè in brachio habitus, muliebrium locorũ dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinum ſedat. In manu dextra duo medij lino leuiter colligati, diſtillationes atque lippitudines arcent. Quin & eiectus lapillus calculoſo, alligatus ſupra pubem leuare cęteros dicitur, ac iocineris etiam dolores: ac celeritatem partus facere. Addidit Granius, efficaciorem ad hoc eſſe ferro exemptum. Partus accelerat vicinos, ex quo quæque cõceperit, ſi cinctu ſuo ſoluto fœminam cinxerit, dein ſoluerit, adiecta precatione, ſe vinxiſſe, eundem & ſoluturum, atque abierit. Sanguine ipſius hominis, ex quacũque parte emiſſo, efficaciſſimè anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora, comitiali morbo lapſorum: exurgere enim protinus. Quidam ſi pollices pedum pungantur, éxque his guttę referantur in faciem: aut ſi virgo dextro pollice attingat: hac coniectura cenſentes virgines carnes edendas. Aeſchines Athenienſis ex crematorũ cinere anginis medebatur & tonſillis, vuíſque, & carcinomatis. Hoc medicamentum vocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu ſoluuntur primóque fœminarum menſe. Aut ſi non id contingat, longinqua fiunt, maximéque comitiales. Quin & à ſerpente ac ſcorpione percuſſos, coitu leuari produnt: verum fœminas Venere ea lædi. Oculorum vitia fieri negant, nec lippire eos, qui cùm pedes lauant, aqua inde ter oculos tangant. Immatura morte raptorum manu, ſtrumas, parotidas, guttura tactu ſanari affirmant. Quidam verò cuiuſque defuncti, duntaxat ſui ſexus, læua manu auerſa. Et è ligno fulgure icto, reiectis, poſt terga manibus, demorderi aliquid,

& ad

& ad dentem qui doleat, admoueri, remedio eſſe produnt. Sunt qui pręcipiant dentem ſuffiri dente hominis ſui ſexus: & eum qui caninus vocetur; inſepulto exemptum adalligari. Terram ex caluaria, pſilothrum eſſe palpebrarum tradunt. Herba verò, ſi qua ibi genita ſit, commanducata, dentes cadere. Hulcera non ſerpere oſſe hominis circunſcripta. Alij è tribus puteis pari menſura aquas miſcent, & prolibant nouo fictili: reliquum dant in tertianis acceſſu febrium bibendum. Item in quartanis fragmentum claui à cruce, inuolutum lana, collo ſubnectunt: aut ſpartum è cruce: liberatóque condunt cauerna, quam Sol non attingat. Magorum hæc commenta ſunt: Vt cotem, qua ferramenta ſæpe exacuta ſint, ſubiectam ignari ceruicalibus, de veneficio deficientis, euocare indicium, vt ipſe dicat quid ſibi datum ſit, & vbi, & quo tempore: autorem tamen non nominare. Fulmine vtique percuſſo, circumactum in vulnus hominem, loqui protinus conſtat. Ingulnibus medentur aliqui, licium telæ detractum alligantes nouenis ſepteníſue nodis, ad ſingulos nominantes viduam aliquam, atque ita inguina alligantes licio. Et clauum, aliúdue, quod quis calcauerit, alligatum ipſos iubent gerere, ne ſit dolori vulnus. Verrucas auelluntà viceſima Luna, in limitibus ſupini ipſam intuentes, vltra caput manibus porrectis, & quicquid comprehendêre, eo fricantes. Clauum corporis, cùm cadat ſtella, ſi quis diſtringat, vel citò ſanari aiunt. Cardinibus oſtiorum aceto affuſo, lutum fronti illitum, capitis dolorem ſedare: item laqueum ſuſpendioſi circundatum temporibus. Si quid è piſce hæſerit faucibus, in aquam demiſſis frigidam pedibus,

bus,cadere. Si verò ex aliis oſſibus,impoſitis capitis ex eodem oſſe oſſiculis. Si panis hæreat, ex eodem in vtranque aurem addito pane. Quin & ſordes hominis in magnis fecere remediis quæſtuoſorum gymnaſia Græcorum: quippe ea ſtrigmenta molliunt, calfaciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinam facientibus. Vuluis inflammatis contractíſque admouentur. Sic & menſes cient:ſedis inflammationes& condylomata leniunt: item neruorum dolores, luxata, articulorum nodos.Efficaciora ad eadem, ſtrigmenta à balineis, & ideo miſcentur ſuppuratoriis medicamentis. Nam illa,quæ ſunt è ceromate permiſto cœno, articulos tantùm molliunt, calefaciunt, diſcutiunt efficacius, ſed ad cætera minus valent. Excedit fidem impudens cura, qua ſordes virilitatis contra ſcorpionum ictus ſingularis remedij, celeberrimi autores clamant. Rurſus in fœminis,quas infantium aluo editas in vtero ipſo,contra ſterilitatem ſubdi cenſent: meconium vocant. Imò etiam ipſos gymnaſiorum raſere parietes: & illæ quoque ſordes excalfactoriam vim habere dicuntur:panos diſcutiunt.Hulceribus ſenum puerorúmque, & deſquamatis ambuſtíſue illinuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Abſtinere cibo omni,aut potu,aliâs vino tantùm aut carne, aliâs balineis,cùm quid eorum poſtulet valetudo,in præſentiſſimis remediis habetur. His remediis adnumeratur exercitatio, intentio vocis, vngue fricari cum ratione. Vehemẽs enim fricatio ſpiſſat,lenis mollit:multa adimit corpus, auget modica. In primis verò prodeſt ambulatio,geſtatio,& ea pluribus modis. Equitatio ſtomacho & coxis vtiliſſima: phthiſi

nauig

nauigatio:longis morbis locorum mutatio.Item ſomno mederi ſibi,aut lectulo,aut rara vomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tuſſibus,in latera aduerſum diſtillationes.Ariſtoteles & Fabianus plurimum ſomniari circa vernum & autumnum tradunt,magíſque ſupino cubitu,at prono nihil. Theophraſtus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius à ſupinis. Solum quoque remediorum maximum ab ipſo ſibi præſtari poteſt, ſicut linteorum ſtrigiliúmque vehementia: perfundere caput calida ante balinearum vaporationem, & poſteà frigida, ſaluberrimum intelligitur. Item præſumere cibis,& interponere frigidam, eiuſdémque potu ſomnos antecedere, & ſi libeat interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus ſequi,ideóq; nõ eſſe naturales.Mero ante ſomnos colluere ora, propter halitus: frigida matutinis impari numero ad cauendos dentium dolores: item poſca oculos contra lippitudines,certa experimenta ſunt.

De obſeruatione victus. Cap. V.

SIcut totius corporis valetudini in varietate victus obſeruata,Hippocrates tradit nõ prandentium exta celerius ſeneſcere.Verum id remediis cecinit,non epulis: quippe multo vtiliſſima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſeruo dederat: vltimóque probro manus in cibis triumphali ſeni deducebatur,vel in Capitolio epulanti, pudenda re, ſeruo ſuo facilius parêre,quàm ſibi.

De ſternutamento,& Venere,& cæteris remedijs. Cap. VI.

STernutamenta pinna grauedinem emendant, & ſi quis muris nares,vt tradunt,oſculo attin

gat. Sternutamenta & ſingultum. Ob hoc Varro ſuadet palmam alterna manu ſcalpere. Plerique anulum è ſiniſtra in longiſſimum dexteræ digitum transferre, aut in aquam feruentem manus immergere. Theophraſtus ſenes laborioſiùs ſternuere dicit. Venerem damnauit Democritus, vt in qua homo alius exiliret ex homine. Eſt hercule raritas eius vtilior. Athletæ tamen torpentes reſtituuntur Venere, vox reuocatur, cùm è candida declinat in fuſcam. Medetur & lumborum dolori, oculorum hebetationi, mente captis ac melancholicis. Adſidere grauidis, vel cùm remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter ſe implexis, veneficium eſt: ídque compertum tradunt. Alcmena Herculem pariente. Peius, ſi circa vnum ambóue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in conciliis ducum poteſtatúmue fieri vetuere maiores, velut omnem actum impedientia. Vetuere & ſacris votíſue ſimili modo intereſſe. Capita autem aperiri aſpectu magiſtratuum, non venerationis cauſa iuſſere, ſed (vt Varro autor
* quo eſt) valetudinis, * quoniam firmiora conſuetudine ea fierent. Cùm quid oculo inciderit, alterum comprimi prodeſt. Cùm aqua dextræ auriculæ, ſiniſtro pede exultare, capite in dextrum humerum deuexo, inuicem è diuerſa aure. Si tuſſis concitet, ſaliuam in fronte ab alio afflari. Si iaceat vua, à vertice morſu alterius ſuſpendi. In ceruicis dolore poplites fricare, aut ceruicem in poplitum. Pedes in humo deponi, ſi nerui in his
* At cruribúſue tendantur in lectulo. * Aut ſi in læua parte id accidat, ſiniſtræ plantæ pollicem dextra manu apprehendi. Item è diuerſo. Extremitates corporis vel aurium perſtringi contra horrores
corp

corporis,ſanguinémue narium immodicum.Lino vel papyro principia genitalium: femur medium, ad cohibenda vrinæ profluuia. In ſtomachi ſolutione pedes preſſare, aut manus in feruentem aquam demittere. Iam & ſermoni parci, multis de cauſis ſalutare eſt. Triennio Mecœnatem Meſſium accepimus ſilentium ſibi imperauiſſe, à conuulſione reddito ſanguine. Nam euerſos ſcandentéſque ac iacentes, ſi quid ingruat, contráque ictus, ſpiritum cohibere ſingularis præſidij eſt: quod inuentum eſſe animalis docuimus. Clauum ferreum defigere, in quo loco primùm caput defixerit corruens morbo comitiali, abſolutorium eius mali dicitur. Contra renum aut lumborum veſicæque cruciatus,in balinearum ſoliis pronos vrinam reddere,mitigatorium habetur. Vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantùm ocyor medicina eſt. Atque etiam quotidiani cinctu tali nodo, vim quandam habere vtilem dicuntur: quippe cùm Hercules eum prodiderit. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito volumine, & quare quaterni cyathi ſextariíue non eſſent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodeſt, & lacrymoſis oculis frontem. Augurium ex homine ipſo eſt non timendi mortem in ægritudine, quandiu oculorum pupillæ imaginem reddant. Magna & vrinæ non ratio ſolùm,ſed etiam religio apud autores inuenitur, digeſta in genera.Spadonum quoque ad fœcunditatis beneficia.Verum ex his quæ referre faſ ſit, impubium puerorum cõtra ſaliuas aſpidum, quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum expuant: contra oculorum albugines, obſcuritates, cicatrices, argema, palpe-

bras,& cum erui farina contra aduſtiones, contra aurium pura, vermiculóſque, ſi decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoque ea menſes fœminarum ciet. Salpe fouet illa oculos firmitatis cauſa: illinit Sole vſta, cum oui albumine, efficacius ſtruthiocameli, binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miſcetur cinis oſtreorum, aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia hulcera manantia. Ea exeſis, ambuſtis, ſedis vitiis, rhagadiis, & ſcorpionum ictibus illinitur. Obſtetricum nobilitas non alio ſucco efficacius curari pronunciauit corporum pruritus nitro addito, hulcera capitum, porrigines, nomas, præcipuè genitalium. Sua cuique autem (quod fas ſit dixiſſe) maximè prodeſt, confeſtim perfuſo canis morſu, echinorúmque ſpinis inhærentibus, & in ſpongia laníſue impoſita: aut aduerſus canis rabidi morſus, cinere ex ea ſubacto: contráque ſerpentium ictus. Nam contra ſcolopendras mirum proditur, vertice tacto vrinæ ſuæ gutta, liberari protinus læſos. Auguria valetudinis ex ea traduntur. Si manè candida, dein rufa ſit: illo modo cõcoquere, hoc concoxiſſe ſignificatur. Mala ſigna rubræ, peſſima nigræ: mala bullantis & craſſæ: in qua quod ſubſidit, ſi album eſt, ſignificat circa articulos aut viſcera dolorem imminere. Eadem viridis, morbum viſcerum, pallida bilis, rubens ſanguinis. Mala &, in qua veluti furfures atque nubeculæ apparent. Diluta quoque alba vitioſa eſt: mortifera verò craſſa, graui odore: & in pueris tenuis ac diluta. Magi vetant eius cauſa contra

Solem

Solem Lunámque nudari, aut vmbram cuiuſquam ab ipſa aſpergi. Heſiodus iuxta obſtantia reddi ſuadet, ne Deum aliquem nudatio offendat. Hoſthanes contra mala medicamenta omnia promiſit auxiliari, matutinis horis ſuam cuique inſtillatam in pedem.

De remediis muliebribus. *Cap. VII.*

QVæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedunt, vt ſileamus diuiſos membratim in ſcelera abortus, menſium piacula, quæque alia non obſtetrices modò, verumetiam ipſæ meretrices prodidere. Capilli ſi crementur, odore ſerpentes fugari. Eodem odore vuluæ morbo ſtrangulatas reſpirare. Cinere eo quidem, ſi in teſta ſint cremati, vel cum ſpuma argenti, ſcabritias oculorum ac prurigines emendari: item verrucas, & infantium hulcera cum melle. Capitis quoque vulnera, & omnium hulcerum ſinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe ſuillo ſacrum ignem, ſanguinémque ſiſti illico, & formicationes corporum. De lactis vſu conuenit dulciſſimum eſſe molliſſimúmque, & in longa febre cœliacíſque vtiliſſimum, maximè eius quæ iam infantem remouerit. Et in malacia ſtomachi, in febribus, * roſionibus efficaciſſimum experiuntur. Item mammarum collectionibus cum thure, oculo ab ictu cruore ſuffuſo, & in dolore aut epiphoris ſi immulgeatur, plurimum prodeſt: magíſque cum melle & narciſſi ſucco, aut thuris polline. Sempérque in omni vſu efficacius eius, quæ marem enixa ſit: multóque efficaciſſimum eius, quæ geminos peperit mares, & ſi vino ipſa cibíſque acrioribus abſtineat. Miſto prætereà ouorum candido liquore, madi-

** torſionibus*

in quo ſit grauida,tranſmiſerit lapide,vel miſſili ex his,quę tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominem,aprum,vrſam. Probabilius id facit haſta velitaris,euulſa à corpore hominis,ſi terram nõ attigerit.Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore eductas, ſi terram non attigerint,ſubiectas cubantibus,amatorium eſſe,Orpheus & Archelaus ſcribunt. Quin & comitialem morbum ſanari cibo è carne feræ occiſæ eodem ferro,quo homo interfectus ſit.Quorundam partes medicæ ſunt, ſicuti diximus de Pyrrhi regis pollice.Et Elide ſolebat oſtendi Pelopis coſta,quam eburneam affirmabant.Næuos in facie tòndere, religioſum habent etiam nunc multi.Hominũ verò in primis ieiunam ſaliuam, contra ſerpentes præſidio eſſe,docuimus. Sed & alios efficaces eius vſus recognoſcat vita. Deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Simili modo & faſcinationes repercutimus,dextræq́; clauditatis occurſum.Veniam quoque à Deis ſpei alicuius audacioris petimus, in ſinum ſpuendo etiam. Eadem ratione terna deſpuere deprecatione, in omni medicina mos eſt,atque effectus adiuuare: incipientes furunculos ter pręſignare ieiuna ſaliua.Mirum dicemus, ſed experimento facilè: Si quem pœniteat ictus eminus cominúſue illati, & ſtatim expuat mediam in manũ, qua percuſsit,leuatur illico percuſſus à pœna. Hoc ſæpe delumbata quadrupede approbatur, ſtatim à tali remedio correcto animalis ingreſſu. Quidam verò aggrauant ictus, ante conatum ſimili modo ſaliua in manu ingeſta.Credamus ergo lichenas lepráſq; ieiunæ illitu aſſiduo arceri: itẽ lippitudines,matytina quotidie velut inunctione:carcinomata,malo terræ

ſubacto:

ſubacto: ceruicis dolorem, ſaliua ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, læua ad ſiniſtrum: ſi quod animal aurem intrauerit, & inſpuatur, exire. Inter amuleta eſt, editæ quenque vrinæ inſpuere: ſimiliter in calciamentũ dextri pedis, antequàm induatur: itẽ cùm quis tranſeat locum, in quo aliquod periculũ adierit. Marcion Smyrnæus, qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit: item rubetas, aliáſq; ranas. Ophilius, ſerpentes, ſi quis in hiatum earum expuat. Salpe, torporem ſedari quocunque membro inſtupente, ſi quis in ſinum expuat: aut ſi ſuperior palpebra ſaliua tangatur. Nos ſi hæc, & illa credamus rite fieri: extranei interuentu, aut ſi dormiẽs ſpectetur infans, à nutrice terna adſpui: quanquam religione mutatur & Faſcinus, Imperatorũ quoque, non ſolùm infantium cuſtos, qui Deus inter ſacra Romana à Veſtalibus colitur, & currus triumphantium ſub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubétque eoſdẽ * reſpicere. Similis medicina linguæ, vt ſit exorata à tergo Fortuna, gloriæ carnifex. Morſus hominis inter aſperrimos quoq; numeratur. Medentur ſordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiã ſcorpionum ictibus ſerpentiúmque ſtatim impoſitæ. Meliùs è percuſſi auribus proſunt: ita & reduuias ſanari. Serpentiũ verò ictum, contuſi dentis humani farina. Capillus puerorũ, qui primùm deciſus eſt, podagræ impetus dicitur leuare circunligatus: & in totum impubium impoſitus. Virorum quoque capillus, canis morſibus medetur ex aceto: & capitum vulneribus ex oleo aut vino. Si credimus, à reuulſo cruci quartanis. Combuſtus æquè capillus, carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens, vt terram non attingat, incluſus

* recipere

cluſus in armillam, & aſſiduè in brachio habitus, muliebrium locorũ dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinum ſedat. In manu dextra duo medij lino leuiter colligati, diſtillationes atque lippitudines arcent. Quin & eiectus lapillus calculoſo, alligatus ſupra pubem leuare cęteros dicitur, ac iocineris etiam dolores: ac celeritatem partus facere. Addidit Granius, efficaciorem ad hoc eſſe ferro exemptum. Partus accelerat vicinos, ex quo quæque cõceperit, ſi cinctu ſuo ſoluto fœminam cinxerit, dein ſoluerit, adiecta precatione, ſe vinxiſſe, eundem & ſoluturum, atque abierit. Sangui ne ipſius hominis, ex quacũque parte emiſſo, efficaciſſimè anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora, comitiali morbo lapſorum: exurgere enim protinus. Quidam ſi pollices pedum pungantur, éxque his guttę referantur in faciem: aut ſi virgo dextro pollice attingat: hac coniectura cenſentes virgines carnes edendas. Aeſchines Athenienſis ex crematorũ cinere anginis medebatur & tonſillis, vuíſque, & carcinomatis. Hoc medicamentum vocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu ſoluuntur primóque fœminarum menſe. Aut ſi non id contingat, longinqua fiunt, maximéque comitiales. Quin & à ſerpente ac ſcorpione percuſſos, coitu leuari produnt: verum fœminas Venere ea lædi. Oculorum vitia fieri negant, nec lippire eos, qui cùm pedes lauant, aqua inde ter oculos tangant. Immatura morte raptorum manu, ſtrumas, parotidas, guttura tactu ſanari affirmant. Quidam verò cuiuſque defuncti, duntaxat ſui ſexus, læua manu auerſa. Et è ligno fulgure icto, reiectis, poſt terga manibus, demorderi aliquid,

& ad

& ad dentem qui doleat, admoueri, remedio eſſe produnt. Sunt qui pręcipiant dentem ſuffiri dente hominis ſui ſexus: & eum qui caninus vocetur; inſepulto exemptum adalligari. Terram ex caluaria, pſilothrum eſſe palpebrarum tradunt. Herba verò, ſi qua ibi genita ſit, commanducata, dentes cadere. Hulcera non ſerpere oſſe hominis circunſcripta. Alij è tribus puteis pari menſura aquas miſcent, & prolibant nouo fictili: reliquum dant in tertianis acceſſu febrium bibendum. Item in quartanis fragmentum claui à cruce, inuolutum lana, collo ſubnectunt: aut ſpartum è cruce: liberatóque condunt cauerna, quam Sol non attingat. Magorum hæc commenta ſunt: Vt cotem, qua ferramenta ſæpe exacuta ſint, ſubiectam ignari ceruicalibus, de veneficio deficientis euocare indicium, vt ipſe dicat quid ſibi datum ſit, & vbi, & quo tempore: autorem tamen non nominare. Fulmine vtique percuſſo, circumactum in vulnus hominem, loqui protinus conſtat. Inguinibus medentur aliqui, licium telæ detractum alligantes nouenis ſepteníſue nodis, ad ſingulos nominantes viduam aliquam, atque ita inguina alligantes licio. Et clauum, aliúdue, quod quis calcauerit, alligatum ipſos iubent gerere, ne ſit dolori vulnus. Verrucas auellunt à viceſima Luna, in limitibus ſupini ipſam intuentes, vltra caput manibus porrectis, & quicquid comprehendêre, eo fricantes. Clauum corporis, cùm cadat ſtella, ſi quis diſtringat, vel citò ſanari aiunt. Cardinibus oſtiorum aceto affuſo, lutum fronti illitum, capitis dolorem ſedare: item laqueum ſuſpendioſi circundatum temporibus. Si quid è piſce hæſerit faucibus, in aquam demiſſis frigidam pedi-

bus,

bus, cadere. Si verò ex aliis oſſibus, impoſitis capitis ex eodem oſſe oſſiculis. Si panis hæreat, ex eodem in vtranque aurem addito pane. Quin & ſordes hominis in magnis fecere remediis quæſtuoſorum gymnaſia Græcorum: quippe ea ſtrigmenta molliunt, calfaciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinam facientibus. Vuluis inflammatis contractiſque admouentur. Sic & menſes cient: ſedis inflammationes & condylomata leniunt: item neruorum dolores, luxata, articulorum nodos. Efficaciora ad eadem, ſtrigmenta à balineis, & ideo miſcentur ſuppuratoriis medicamentis. Nam illa, quæ ſunt è ceromate permiſto cœno, articulos tantùm molliunt, calefaciunt, diſcutiunt efficacius, ſed ad cætera minus valent. Excedit fidem impudens cura, qua ſordes virilitatis contra ſcorpionum ictus ſingularis remedij, celeberrimi autores clamant. Rurſus in fœminis, quas infantium aluo editas in vtero ipſo, contra ſterilitatem ſubdi cenſent: meconium vocant. Imò etiam ipſos gymnaſiorum raſere parietes: & illæ quoque ſordes excalfactoriam vim habere dicuntur: panos diſcutiunt. Hulceribus ſenum puerorúmque, & deſquamatis ambuſtiſue illinuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Abſtinere cibo omni, aut potu, aliâs vino tantùm aut carne, aliâs balineis, cùm quid eorum poſtulet valetudo, in præſentiſſimis remediis habetur. His remediis adnumeratur exercitatio, intentio vocis, vngue fricari cum ratione. Vehemẽs enim fricatio ſpiſſat, lenis mollit: multa adimit corpus, auget modica. In primis verò prodeſt ambulatio, geſtatio, & ea pluribus modis. Equitatio ſtomacho & coxis vtiliſſima: phthiſi

nauigatio:longis morbis locorum mutatio. Item ſomno mederi ſibi, aut lectulo, aut rara vomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tuſſibus, in latera aduerſum diſtillationes. Ariſtoteles & Fabianus plurimum ſomniari circa vernum & autumnum tradunt, magíſque ſupino cubitu, at prono nihil. Theophraſtus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius à ſupinis. Solum quoque remediorum maximum ab ipſo ſibi præſtari poteſt, ſicut linteorum ſtrigiliúmque vehementia: perfundere caput calida ante balinearum vaporationem, & poſteà frigida, ſaluberrimum intelligitur. Item præſumere cibis, & interponere frigidam, eiuſdémque potu ſomnos antecedere, & ſi libeat interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus ſequi, ideóq; nõ eſſe naturales. Mero ante ſomnos colluere ora, propter halitus: frigida matutinis impari numero ad cauendos dentium dolores: item poſca oculos contra lippitudines, certa experimenta ſunt.

De obſeruatione victus. *Cap. V.*

SIcut totius corporis valetudini in varietate victus obſeruata, Hippocrates tradit nõ prandentium exta celerius ſeneſcere. Verum id remediis cecinit, non epulis: quippe multo vtiliſſima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſeruo dederat: vltimóque probro manus in cibis triumphali ſeni deducebatur, vel in Capitolio epulanti, pudenda re, ſeruo ſuo facilius parêre, quàm ſibi.

De ſternutamento, & Venere, & cæteris remediјs. *Cap. VI.*

STernutamenta pinna grauedinem emendant, & ſi quis muris nares, vt tradunt, oſculo attin

gat. Sternutamenta & ſingultum. Ob hoc Varrò ſuadet palmam alterna manu ſcalpere. Plerique anulum è ſiniſtra in longiſſimum dexteræ digitum transferre, aut in aquam feruentem manus immergere. Theophraſtus ſenes laborioſiùs ſternuere dicit. Venerem damnauit Democritus, vt in qua homo alius exiliret ex homine. Eſt hercule raritas eius vtilior. Athletæ tamen torpentes reſtituuntur Venere, vox reuocatur, cùm è candida declinat in fuſcam. Medetur & lumborum dolori, oculorum hebetationi, mente captis ac melancholicis. Adſidere grauidis, vel cùm remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter ſe implexis, veneficium eſt: ídque compertum tradunt. Alcmena Herculem pariente. Peius, ſi circa vnum ambóue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in conciliis ducum poteſtatúmue fieri vetuere maiores, velut omnem actum impedientia. Vetuere & ſacris votíſue ſimili modo intereſſe. Capita autem aperiri aſpectu magiſtratuum, non venerationis cauſa iuſſere, ſed (vt Varro autor

* *quo* eſt) valetudinis, * quoniam firmiora conſuetudine ea fierent. Cùm quid oculo inciderit, alterum comprimi prodeſt. Cùm aqua dextræ auriculæ, ſiniſtro pede exultare, capite in dextrum humerum deuexo, inuicem è diuerſa aure. Si tuſſis concitet, ſaliuam in fronte ab alio afflari. Si iaceat vua, à vertice morſu alterius ſuſpendi. In ceruicis dolore poplites fricare, aut ceruicem in poplitum. Pedes in humo deponi, ſi nerui in his

* *At* cruribúſue tendantur in lectulo. * Aut ſi in læua parte id accidat, ſiniſtræ plantæ pollicem dextra manu apprehendi. Item è diuerſo. Extremitates corporis vel aurium perſtringi contra horrores

cerp

corporis,ſanguinémue narium immodicum. Lino vel papyro principia genitalium: femur medium, ad cohibenda vrinæ profluuia. In ſtomachi ſolutione pedes preſſare, aut manus in feruentem aquam demittere. Iam & ſermoni parci, multis de cauſis ſalutare eſt. Triennio Mecœnatem Meſſium accepimus ſilentium ſibi imperauiſſe, à conuulſione reddito ſanguine. Nam euerſos ſcandentéſque ac iacentes, ſi quid ingruat, contráque ictus, ſpiritum cohibere ſingularis præſidij eſt: quod inuentum eſſe animalis docuimus. Clauum ferreum defigere, in quo loco primùm caput defixerit corruens morbo comitiali, abſolutorium eius mali dicitur. Contra renum aut lumborum veſicæque cruciatus,in balinearum ſoliis pronos vrinam reddere,mitigatorium habetur. Vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantùm ocyor medicina eſt. Atque etiam quotidiani cinctu tali nodo, vim quandam habere vtilem dicuntur: quippe cùm Hercules eum prodiderit. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito volumine, & quare quaterni cyathi ſextariiue non eſſent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodeſt, & lacrymoſis oculis frontem. Augurium ex homine ipſo eſt non timendi mortem in ægritudine, quandiu oculorum pupillæ imaginem reddant. Magna & vrinæ non ratio ſolùm,ſed etiam religio apud autores inuenitur, digeſta in genera.Spadonum quoque ad fœcunditatis beneficia.Verum ex his quæ referre fas ſit, impubium puerorum cõtra ſaliuas aſpidum, quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum expuant: contra oculorum albugines, obſcuritates, cicatrices, argema, palpe-

bras,& cum erui farina contra aduſtiones, contra aurium pura, vermiculóſque, ſi decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoque ea menſes fœminarum ciet. Salpe fouet illa oculos firmitatis cauſa: illinit Sole vſta, cum oui albumine, efficacius ſtruthiocameli, binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miſcetur cinis oſtreorum, aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia hulcera manantia. Ea exeſis, ambuſtis, ſedis vitiis, rhagadiis, & ſcorpionum ictibus illinitur. Obſtetricum nobilitas non alio ſucco efficacius curari pronunciauit corporum pruritus nitro addito, hulcera capitum, porrigines, nomas, præcipuè genitalium. Sua cuique autem (quod fas ſit dixiſſe) maximè prodeſt, confeſtim perfuſo canis morſu, echinorúmque ſpinis inhærentibus, & in ſpongia laníſue impoſita: aut aduerſus canis rabidi morſus, cinere ex ea ſubacto: contráque ſerpentium ictus. Nam contra ſcolopendras mirum proditur, vertice tacto vrinæ ſuæ gutta, liberari protinus læſos. Auguria valetudinis ex ea traduntur. Si manè candida, dein rufa ſit: illo modo cõcoquere, hoc concoxiſſe ſignificatur. Mala ſigna rubræ, peſſima nigræ: mala bullantis & craſſæ: in qua quod ſubſidit, ſi album eſt, ſignificat circa articulos aut viſcera dolorem imminere. Eadem viridis, morbum viſcerum, pallida bilis, rubens ſanguinis. Mala &, in qua veluti furfures atque nuberculæ apparent. Diluta quoque alba vitioſa eſt: mortifera verò craſſa graui odore: & in pueris tenuis ac diluta. Magi vetant eius cauſa contra

Solem

Solem Lunámque nudari, aut vmbram cuiuſquam ab ipſa aſpergi. Heſiodus iuxta obſtantia reddi ſuadet, ne Deum aliquem nudatio offendat. Hoſthanes contra mala medicamenta omnia promiſit auxiliari, matutinis horis ſuam cuique inſtillatam in pedem.

De remedijs muliebribus. *Cap. VII.*

QVæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedunt, vt ſileamus diuiſos membratim in ſcelera abortus, menſium piacula, quæque alia non obſtetrices modò, verumetiam ipſę meretrices prodidere. Capilli ſi crementur, odore ſerpentes fugari. Eodem odore vuluæ morbo ſtrangulatas reſpirare. Cinere eo quidem, ſi in teſta ſint cremati, vel cum ſpuma argenti, ſcabritias oculorum ac prurigines emendari: item verrucas, & infantium hulcera cum melle. Capitis quoque vulnera, & omnium hulcerum ſinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe ſuillo ſacrum ignem, ſanguinémque ſiſti illico, & formicationes corporum. De lactis vſu conuenit dulciſſimum eſſe molliſſimúmque, & in longa febre cœliacíſque vtiliſſimum, maximè eius quæ iam infantem remouerit. Et in malacia ſtomachi, in febribus, * roſionibus efficaciſſimum experiuntur. Item mammarum collectionibus cum thure, oculo ab ictu cruore ſuffuſo, & in dolore aut epiphoris ſi immulgeatur, plurimum prodeſt: magíſque cum melle & narciſſi ſucco, aut thuris polline. Sempérque in omni vſu efficacius eius, quæ marem enixa ſit: multóque efficaciſſimum eius, quæ geminos peperit mares, & ſi vino ipſa cibíſque acrioribus abſtineat. Miſto prætereà ouorum candido liquore, madi-

* *torſionibus*

dáque lana frontibus impoſitum, fluxiones oculorum ſuſpendit. Nam ſi rana ſaliua ſua oculum aſperſerit, præcipuum eſt remedium. Et contra morſum eiuſdem bibitur, ſtillatúrque. Qui ſimul matris filiæque lacte inunctus ſit, liberari oculorum metu in totam vitam affirmant. Aurium quoque vitiis medetur, modicè admiſto oleo: aut ſi ab ictu dolent, anſerino adipe tepefactum. Si odor grauior ſit, vt plerunq; fit longis vitiis, diluto melle lana includitur. Et cōtra morbum regium in oculis relictum, inſtillatur cum elaterio. Peculiariter valet potum cōtra venena, quæ data ſunt è marino lepore bupreſtíque: * vt Ariſtoteles tradit, dorycnion. Et cōtra inſaniam, quę facta ſit hyoſcyami potu. Podagris quoq; iubent illini cū cicuta. Alij cum œſipo & adipe anſerino: qualiter etiam vuluarum doloribus imponitur. Aluum etiam ſiſtit potum, vt Rabirius ſcribit: & menſes ciet. Eius verò quę fœminam enixa ſit, ad vitia tantùm in facie ſananda præualet. Pulmonum quoque incōmoda lacte mulieris ſanantur, cui ſi admiſceatur impubis pueri vrina vel mel Atticum, omnia ſingulorū cochlearium menſura, murmura quoque auriū eiici inuenio. Eius quæ marem peperit, lacte guſtato canes rabioſos fieri negant. Mulieris ſaliuam quoque ieiunæ potentem diiudicant oculis cruentatis. Et ſi contra epiphoras, feruentes anguli oculorū ſubinde madefiant: efficacius, ſi cibo vinóq; ſe pridie ea abſtinuerit. Inuenio & faſcia mulieris alligato capite, dolores minui. Poſt hæc nullus eſt modus. Iam primùm abigi grandines turbinéſq; cōtra fulgura ipſa in menſe connudata: ſic auerti violentiam cæli: in nauigando quidem tempeſtates, etiā ſine menſtruis. Ex ipſis verò menſibus, monſt-

Margin note: ** &, vt Ariſtoteles tradit, contra Dorycnion.*

monſtrificis aliâs,vti ſuo loco indicauimus,dira & infanda vaticinantur:è quibus dixiſſe non pudeat,ſi in defectu Lunæ Soliſue, congruat vis illa, irremediabilem fieri : non ſegnius & ſilente Luna,coitúſque tum maribus:exitiales eſſe atque peſtiferos . Purpuram quoque ab hîs eo tempore polluit.Tanto vim eſſe maiorem.Quocunque autem alio menſtruo , ſi nudatæ ſegetem ambiant, erucas ac vermiculos ſcarabæóſque ac noxia alia decidere. Metrodorus Sceptius in Cappadocia inuentum prodit,ob multitudinem cantharidum.Ire ergo per media arua , retectis ſuper clunes veſtibus. Alibi ſeruatur , vt nudis pedibus eant, capillo cinctúque diſſoluto. Cauendum ne id oriente Sole faciant:ſementem enim areſcere. Item nouellas vites eius tactu in perpetuum lædi:rutam & ederas res medicatiſſimas illico mori.Multa diximus de hac violentia. Sed præter illa certum eſt, apes tactis aluearíis fugere : lináq;, cùm coquantur,nigreſcere: aciem in cultris tonſorum hebeteſcere:æs contactum graue virus accipere & æruginem , magis ſi decreſcente Luna id accidat:equas,ſi ſint grauidæ, tactas abortum pati. Quin & aſpectu omnino , quamuis procul viſas , ſi purgatio illa poſt virginitatem prima ſit,aut in virginea ætate ſpontanea . Nam bitumen in Iudæa naſcens,ſola hac vi ſuperari , filo veſtis contactæ,docuimus . Ne igne quidem vincitur,quo cuncta : ciníſq; etiam ille, ſi quis aſpergat lauandis veſtibus,purpuras mutat,florem coloribus adimit , ne ipſis quidem fœminis malo ſuo inter ſe immunibus.Abortum facit illitus,aut ſi omnino prægnans ſupergrediatur.Quæ Lais & Elephantis inter ſe contraria prodidere de abortiuis, carbone è radice braſſicæ vel myrti vel ta-

maricis in eo ſanguine extincto: item aſinas non concipere tot annis, quot grana hordei contacta ederint: quæque alia nuncupauere monſtrifica, aut inter ipſas pugnantia, cùm hæc fœcunditatem fieri iiſdem modis, quibus illa ſterilitatem, pronuntiaret, melius eſt nō credere. Bythus Dyrrhachinus hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem tradit, iiſdem auerſa rurſus contuentibus: omnémque vim talem reſolui, ſi mullum piſcem ſecum habeant. Multi verò ineſſe etiam remedia tanto malo aiunt: podagras illini, ſtrumas, & parotidas, panos, ſacros ignes, furunculos, epiphoras tractatu earum mulierum leniri. Lais & Salpe canum rabioſorum morſus, & tertianas quartanáſque febres, menſtruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluſo. Diotimus Thebanus, veſtis omnino ita infectæ portiuncula, ac vel licio, brachiali inſerta. Sotira obſtetrix, tertianis quartaníſque efficaciſſimum dixit plantas ægri ſubterlini: multóque efficacius, ab ipſa muliere, & ignoranti. Sic & comitiales excitari. Icetidas medicus quartanas coitu finiri, incipientibus duntaxat menſtruis, ſpopondit. Inter omnes verò conuenit, ſi aqua potúſque formidetur à morſu canis ſuppoſita tantùm calici lacinia tali, ſtatim metum eum diſcuti: videlicet præualente ſympathia illa Græcorum, cùm rabiem canum eius ſanguinis guſtatu incipere dixerimus. Cinere eo iumentorum omnium hulcera ſanari certum eſt, addita caminorum farina & cera. Maculas autem è veſte eas non niſi eiuſdem vrina elui. Cinerem per ſe roſaceo miſtum, fœminarum præcipuè capitis ſedare dolores illitum fronti. Aſperrimámque vim profluuij eius eſſe primis annis virginitate ſoluta. Id quoque conuenit, quo nihil equi

equidem libentius crediderim, tactis omnino menſtruo poſtibus, irritas fieri Magorum artes generis vaniſſimi, vt æſtimare licet. Ponam enim vel modeſtiſſimum è promiſſis eorum: ex homine ſiquidem reſegmina vnguium è pedibus manibúſque cera permiſta, ita vt dicatur tertianæ, vel quotidianæ, vel quartanæ febri remedium quæri, ante Solis ortum alienæ ianuæ affigi iubét, ad remedia in iis morbis: quanta vanitate ſi falſum eſt, quantáue noxa, ſi transferunt morbos ad innocentiores? Ex his omnium digitorum reſegmina vnguium, ad cauernas formicarũ abiici iubent, eámque quæ prima cœperit trahere, correptam ſubnecti collo, ita diſcuti morbum.

Medicinæ ex animalibus peregrinis, de elephanto, & leone, & camelo, & hyæna, & crocodilo, & chamæleonte, & ſcinco, & hippopotamo, & lyncibus.

Cap. VIII.

HAec ſunt, quæ retuliſſe fas ſit, ac pleraque ex iis non niſi honore dicto. Reliqua inteſtabilia & infanda, vt feſtinet oratio ab homine fugere. In cæteris claritates animaliũ aut operum ſequemur. Elephanti ſanguis, præcipuè maris, fluxiones omnes, quas rheumatiſmos vocant, ſiſtit. Ramentis eboris cum melle Attico (vt aiunt) nubeculæ in facie, ſcobe paronychia tolluntur. Proboſcidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius ſi & ſternuat. Dextra pars proboſcidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum ſtimulat. Sanguis & ſyntecticis prodeſt, iecúrque comitialibus morbis. Leonis adipes cum roſaceo, cutem in facie cuſtodiunt à vitiis, candorémq; ſeruant. Sanant & aduſta niuibus, articulorúmque

tumores. Magorum vanitas perunctis eo adipe, faciliorem gratiam apud reges populóſue promittit: præcipuè tamen eo pingui, quod ſit inter ſupercilia, vbi eſſe nullum poteſt. Similia dentis, maximè à dextra parte, villíſque è roſtro inferiori, promiſſa ſunt. Fel aqua addita, claritatem oculis inunctis facit: & cum adipe eiuſdem, comitiales morbos diſcutit, leui guſtu, & vt protinus, qui ſumpſere, curſu id digerant. Cor in cibo ſumptum, quartanis medetur: adeps cum roſaceo quotidianis febribus. Perunctos eo beſtiæ fugiunt. Reſiſtere etiam inſidiis videtur. Cameli cerebrum areſactum, potúmque ex aceto, comitialibus morbis aiunt mederi: item fel cum melle potum: hoc & anginæ. Cauda areſacta ſolui aluum: fimi cinere criſpari capillum cum oleo. Et dyſentericis prodeſt illitus cinis, potúſque quantum tribus digitis capiatur, & comitialibus morbis. Vrinam fullonibus vtiliſſimam eſſe tradunt: itémque hulceribus manantibus. Barbaros conſtat eam ſeruare quinquennio, & heminis pota ciere aluum. Setas è cauda contortas, & ſiniſtro brachio adalligatas, quartanis mederi. Hyænam Magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione poſuerunt, vtpote cui & ipſi Magicas artes dederint, vímque, qua alliciat ad ſe homines mente alienatos. De permutationis ſexus annua vice diximus, cæteráque de monſtrifica natura eius; nunc perſequemur quæcunque medicinis produntur. Præcipuè pantheris terrori eſſe traduntur, vt ne conétur quidem reſiſtere: & aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirúmque dictu, ſi pelles vtriuſque contrariæ ſuſpendantur, decidere pilos pantheræ. Cùm fugiant venantem, declinare ad dextram, vt prægreſſi homi-

nis

nis veſtigia occupêt. Quod ſi ſucceſſerit, aliena-
ri mente,ac vel ex equo hominem decidere.At ſi
in læuam detorſerit, deficientis argumentum eſ-
ſe,celerémque capturam. Facilius autem capi ſi
cinctus ſuos venator, flagellúmque imperitans
equo ſeptenis alligauerit nodis. Mox,vt eſt ſolers
ambagibus vanitas Magorum, capi iubent Ge-
minorum ſignum tranſeunte Luna, ſingulóſque
propè pilos ſeruari. Capitis dolori alligatam cu-
tem prodeſſe quæ fuerit in capite eius.Lippitudi-
ni fel illitum frontibus:aut ne omnino lippiatur,
decoctum cum mellis Attici cyathis tribus &
croci vncia, inunctum: ſic & caligines diſcuti
& ſuffuſiones.Claritatem excitari melius inuete-
rato medicamento. Aſſeruari autem in Cypria
pyxide.Eodem ſanari argema,ſcabritias, excre-
ſcentia in oculis: item cicatrices. Glaucomata
verò iocineris recentis inſlati ſanie,cum deſpu-
mato melle inunctis. Dentes eius dentium dolo-
ribus tactu prodeſſe, vel adalligatos ordine, hu-
meros humerorum & lacertorum doloribus.
Eiuſdem dentes ſi dè ſiniſtra parte roſtri eruti
ſint, alligatos pecoris aut capri pelle, ſtomachi
cruciatibus.Pulmones in cibo ſumptos cœliacis.
Ventriculis, cinerem cum oleo illitum. Neruis,
medullas è dorſo cum oleo vetere ac felle. Fe-
bribus quartanis, iecur deguſtatum ter ante ac-
ceſſiones.Podagris, ſpinæ cinerẽ cũ lingua & de-
xtro pede vituli marini,addito felle taurino,om-
nia pariter cocta atq; illita hyænæ pelle.In eodẽ
morbo prodeſſe & fel cũ lapide Aſſio. Tremulis,
ſpaſticis,exilientibus, & quibus cor palpitet, ali-
quid ex corde mãdẽdũ, ita vt reliquę partis cinis
cũ cerebro hyęnę illinatur.Pilos etiã auferri hac
compoſitione illita,aut per ſe felle,euulſis prius,
quos

quos renaſci non libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes è lumbis edendas, illinendáſque cum oleo. Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho ſumpto in cibo, promiſſo intra triduum conceptu. Contra nocturnos pauores vmbrarúmque terrorem vnus è magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narratur. Furentes ſuffiri eodem, & circumligari ante pectus cum adipe renũ, aut iocinere, aut pelle præcipiunt. Mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili ſeptem, & genitale cerui ſi illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa continere partus promittunt. Venerem ſtimulari, genitali ad ſexus ſuos in melle ſumpto, etiamſi viri mulierum coitus oderint. Quinimo totius domus concordiam, eodem genitali & articulo ſpinæ cum adhærente corio aſſeruatis conſtare: quem ſpinæ articulum ſiue nodum Atlantion vocant: eſt autem primus. In comitialium quoque remediis habent eum. Adipe accenſo, ſerpentes fugari dicunt. Maxillæ parte comminuta in aniſo, & in cibo ſumpta, horrores ſedari. Eodem ſuffitu mulierum menſes euocari. Tantúmque eſt vanitatis, vt ſi ad brachium adalligetur ſuperioris roſtri dextræ partis dens, iaculantium ictus deerraturos negent. Palato eiuſdem arefacto, & cum alumine Aegyptio calefacto, ac ter in ore permutato, fœtores & hulcera oris emendari. Eos verò, qui linguam in calceamento ſub pede habeant, non latrari à canibus. Siniſtra parte cerebri naribus illita, morbos pernicioſos mitigari, ſiue hominum, ſiue quadrupedum. Frõtis corium faſcinationibus reſiſtere. Ceruicis carnes ſiue mandantur, ſiue bibantur, arefactæ, lumborum doloribus. Neruis à dorſo armíſque, ſuffiendos

neruo

neruorum dolores. Pilos roſtri admotos mulie-
rum labris, amatorium eſſe. Iecur potũ, tormini-
bus & calculis mederi. Iam cor in cibo potúue
ſumptum, omnibus doloribus corporum auxilia-
ri: lienem lienibus: omentum, hulcerum inflam-
mationibus cum oleo: medullas, doloribus ſpinæ
& neruorum, laſſitudini renum. Neruos potos in
vino cum thure, fœcunditatem reſtituere adem-
ptam veneficio. Vuluam cum mali Punici dulcis
cortice in potu datam prodeſſe mulierum vuluæ.
Adipe è lumbis ſuffiri difficulter parientes, & ſta-
tim parere. E dorſo medullam adalligatam con-
tra vanas ſpecies opitulari. Spaſticis, genitale è
maribus ſuffitu. Item lippientibus, ruptis, & con-
tra * inflammationes, ſeruatos pedes tactu: læ- *inflatio-
uos dextris partibus, dextros læuis. Siniſtrum pe nes
dem ſuperlatum parturienti, letalem eſſe: dextro
illato, facilè eniti. Membranam quæ fel conti-
neat, cardiacis potam in vino vel in cibo ſum-
ptam, ſuccurrere: veſicam in vino potam, contra
vrinæ incontinentiam. Quæ autem in veſica in-
uenta ſit vrina, additis oleo ac ſeſamo, & melle,
hauſtam prodeſſe ægrimoniæ veteri. Coſtarum
primam & octauam, ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe:
ex ſpina verò parturientibus oſſa: ſanguinem
cum polenta ſumptum, torminibus. Eodem tactis
poſtibus, vbicunque Magorum infeſtari artes,
non elici Deos, nec colloqui, ſiue lucernis, ſiue
pelui, ſiue aqua, ſiue pila, ſiue quo alio genere
tententur. Carnes ſi edantur, contra canis rabidi
morſus efficaces eſſe: etiamnum iecur efficacius.
Carnes vel oſſa hominis, ſi quæ in ventriculo oc
ciſæ inueniantur, ſuffitu podagricis auxiliari. Si
vngues inueniantur in his, mortem alicuius ca-
pientium ſignificari. Excrementa ſiue oſſa red-
dita,

dita, cùm interimitur, contra Magicas inſidias pollere. Fimum, quod in inteſtinis inuentum ſit, areſactum, ad dyſentericos valere potum: illitúmque cum adipe anſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento: à cane verò morſis adipem illitum, & corium ſubſtratum. Rurſus tali ſiniſtri cinere decocto cum ſanguine muſtelæ, perunctos omnibus odio venire: idem fieri oculo decocto. Super omnia eſt, quod extremam fiſtulam inteſtini contra ducum, ac poteſtatum iniquitates commonſtrant, & ad ſucceſſus petitionum, iudiciorúmque ac litium euentus, ſi omnino tantùm aliquis ſecum habeat. Eiuſdem cauerna ſiniſtro lacerto alligata, ſi quis mulierem reſpiciat, amatorium eſſe tam præſens, vt illico ſequatur. Eiuſdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum viris, qui ſint probroſæ mollitiei, non modò pudicos, ſed & ſeueros mores induere. Proximè fabuloſus eſt crocodilus, ingenio quoque illo, cui vita in aqua terráque communis. Duo enim genera eorum: illius è dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto, coitus (ſi credimus) ſtimulant. Canini eius dentes febres ſtatas arcēt thure repleti (ſunt enim caui) ita ne diebus quinque ab ægro cernatur, qui adalligauerit. Idem pollere & ventre exemptos lapillos, aduerſus febrium horrores venientes tradunt. Eadem de cauſa Aegyptij perungunt & adipe ægros ſuos. Alter illi ſimilis multum infra magnitudinem, in terra tantùm, odoratiſſimíſque floribus viuit. Ob id inteſtina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farcta: crocodileam vocāt, oculorum vitiis vtiliſſimam, cum porri ſucco inunctis, & contra ſuffuſiones vel caligines. Illita quoque ex oleo cyprinò, moleſtias in facie enaſcentes tollit: ex

aqua

aqua verò morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie, nitorémque reddit. Lentigines tollit ac varos, omnéſque maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulſo binis obolis. Appoſita menſes ciet. Optima, quæ candidiſſima & friabilis, minimèque ponderoſa: cùm teratur inter digitos fermenteſcens. Lauatur, vt ceruſſa. Adulterant amylo, aut Cimolia, ſed maximè, qui captos oryza tantùm paſcunt. Felle inunctis oculis ex melle contra ſuffuſiones, nihil vtilius prædicant. Inteſtinis & reliquo corpore eius ſuffiri vulua laborantes ſalutare tradunt. Item velleribus circundari vapore eius infectis. Corij vtriuſque cinis ex aceto illitus his partibus, quas ſecari opus ſit, aut nidor cremati, ſenſum omnem ſcalpelli aufert. Sanguis vtriuſque claritatem viſus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipſum excepto capite pedibúſque, elixum manditur iſchiadicis: tuſsímque veterem ſanat, præcipuè in pueris: item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defluit. Hic perunctos à crocodilis tuetur, inſtillatúrque morſibus. Cor annexum in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incurſauerit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur. Iungemus illis ſimillima, & peregrina æquè animalia, priúſque chamæleontem, peculiari volumine dignum exiſtimatum Democrito, ac per ſingula membra deſecratum, non ſine magna voluptate noſtra, cognitis proditíſque mendaciis Græcæ vanitatis. Similis & magnitudine eſt ſuprà dicto crocodilo, ſpinę tãtùm acutiore curuatura, & caudæ amplitudine diſtãs. Nullũ animal pauidius exiſtimatur, & ideo verſicoloris eſſe mutationis. Vis eius

maxi

maxima contra accipitrum genus. Detrahere enim ſuprà volantem ad ſe traditur, & voluntarium præbere lacerandum cæteris animalibus. Caput eius & guttur ſi roboreis lignis accendantur, imbrium & tonitruum concurſus facere, Democritus narrat: item iecur in tegulis vſtum. Reliqua ad veneficia pertinentia quæ dicit, quanquam falſa exiſtimantes, omittemus, præterquàm vbi irriſu coarguendum. Dextro oculo, ſi viuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: lingua adalligata, pericula puerperij. Eundem ſalutarem eſſe parturientibus, ſi ſit domi: ſi verò inferatur, pernicioſiſſimum. Linguam, ſi viuenti exempta ſit, ad iudiciorum euentus pollere. Cor aduerſus quartanas illigatum nigra lana primæ tonſuræ. Pedem è prioribus dextrum, hyænæ pelle adalligatum ſiniſtro brachio, contra latrocinia terroréſque nocturnos pollere. Item dextrã mammillam contra formidines pauoréſque. Siniſtrum verò pedem torreri in furno cum herba quæ etiam chamæleon vocetur, additóque vnguento in paſtillos digeri: eos in ligneo vaſe conditos, præſtare (ſi credimus) ne cernatur ab aliis qui habeat. Armum dextrum ad vincendos aduerſarios vel hoſtes valere, * vtique ſi abiectos eiuſdem neruos * calcauerit. Siniſtrum humerum quibus monſtris conſecret, qualiter ſomnia quæ velis & quibus velis mittantur, pudet referre. Omnia ea dextro pede reſolui: ſicut ſiniſtro latere lethargos, quos fecerit dextrum. Capitis dolores, inſperſo vino, in quo latus alterutrum maceratum ſit, ſanari. Fœminis ſiniſtri vel pedis cineri ſi miſceatur lac ſuillum podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi propè creditur,

**Aliàs legit: Manutius antiq. cod. venetũ ſequutus, vtique ſi abiectos eiuſdẽ neruos * calcauerint, vt vox Calcauerint, ad hoſtes referatur.*

creditur, tridui inunctione: ſerpentes fugari ignibus inſtillato: muſtelas contrahi in aquam coniecto: corpore vero illito, detrahi pilos. Idem pręſtare narrant iecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præterea iocinere amatoria diſſolui. Melancholicos autem ſanari, ſi ex corio chamæleontis herbæ ſuccus bibatur. Inteſtina & fimum eorum, cùm id animal nullo cibo viuat, cum ſimiarum vrina illita inimicorum ianuæ, odium omnium hominum his conciliare. Cauda, flumina & aquarum impetus ſiſti, ſerpentes ſoporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigatáque gemino ramo palmę percuſſam aquam diſcuti vt quæ intus ſint omnia appareant: vtinámque eo ramo contactus eſſet Democritus, * illa
quoniam * ita loquacitates immodicas promiſit inhiberi. Palámque eſt, virum aliâs ſagacem & vitæ vtiliſſimum, nimio iuuandi mortales ſtudio prolapſum. Ex eadem ſimilitudine eſt ſcincus, quem quidam terreſtrem crocodilum eſſe dixerunt, candidiore tantùm & tenuiore cute. Pręcipua tamen differentia dignoſcitur à crocodilo, ſquamarum ſeta à cauda ad caput verſa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Afferuntur ſalſi. Roſtrum eius & pedes in vino albo poti, cupiditates Veneris accendunt: vtique cum ſatyrio & erucæ ſemine ſingulis drachmis omniũ ac piperis duabus admiſtis, ita vt paſtilli ſingularum drachmarum bibantur: per ſe laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt & contra ſagittarum venena, vt Apelles tradit, antè poſteáque ſumptus. In antidota quoque nobilia additur. Seſtius plus quàm drachmæ pōdere in vini hemina potum, perniciē afferre tra-

dit. Prætereà eiuſdem decocti ius cũ melle ſumptum, Venerem inhibere. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis eiuſdem geminíque victus cum hippopotamo, repertore detrahẽdi ſanguinis, vt diximus. Plurimi autem ſuper Saiticam præfecturam. Huius corij cinis cum aqua illitus, panos ſanat: adeps frigidas febres: item fimum ſuffitu. Dentes è parte læua dolores dentium, ſcarificatis gingiuis. Pellis eius è ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata, Venerem inhibet. Eiuſdem cinis alopecias explet. Teſticuli drachma ex aqua contra ſerpentes bibitur. Sanguine pictores vtuntur. Peregrinę ſunt & lynces, quæ clariſſimè omnium quadrupedum cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficaciſſimè in Carpatho inſula tradunt. Hoc cinere poto propudia virorum: eiuſdem aſperſu, fœminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum vrina ſtillicidia veſicæ. Itaque eam protinus terra pedibus aggeſta obruere traditur. Eadem autem & iugulorum dolori mõſtratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertemur ad noſtrum orbem: primúmque communia animalium remedia, atque eximia dicemus.

Medicinæ communes ex feris animalibus, aut eiuſdem generis placidis. Lactis vſus & obſeruationes, & de caſeis, butyro & adipe.

Cap. IX.

Sicuti de lactis vſu. Vtiliſſimum cuique maternum. Concipere nutrices exitioſum eſt: hi ſunt enim infantes qui coloſtrati appellantur, denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt autem coloſtra prima à partu ſpongioſa denſitas lactis. Maximè autem alit quodcunque humanum, mox caprinum: vnde fortaſſis fabulæ Iouem ita nutritum

tum dixere. Dulciſſimũ ab hominis camelinum efficaciſſimum ex aſinis. Magnorum animalium & corporum, facilius redditur. Stomacho accõmodatiſſimum caprinum, quoniã fronde magis, quàm herba, veſcuntur. Bubulum medicatius. Ouillum dulcius & magis alit, ſtomacho minus vtile, quoniã eſt pinguius. Omne autem vernum aquatius æſtiuo, & quæ de nouellis: probatiſſimum verò quod in vngue hæret, nec defluit. Innocentius decoctum, præcipuè cum calculis marinis. Aluus maximè ſoluitur bubulo. Minus inflat quodcunque decoctum. Vſus lactis ad omnia intus exhulcerata, maximè renes, veſicam, interanea, fauces, pulmones: foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ, poſt abſtinentiam. Nam vt in Arcadia bubulum biberent phthiſici, ſyntecticíque & cachectæ, diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla, qui aſininum bibendo liberati ſint podagra chiragráue. Medici ſpeciem vnã addidere lactis generibus, quod ſchiſton appellauere. Id fit hoc modo: Fictili nouo feruet caprinum maximè, ramíſque ficulneis recentibus miſcetur, additis totidẽ cyathis mulſi, quot ſint heminæ lactis. Cum feruet, ne circunfundatur, præſtat cyathus argenteus cum frigida aqua demiſſus, ita ne quid fundat ablatum: deinde igni refrigeratione diuiditur, & diſcedit ſerum à lacte. Quidam & ipſum ſerum iam multò potentiſſimum, decoquunt ad tertias partes, & ſub dio refrigerant. Bibitur autem efficaciſſimè heminis per interualla ſingulis diebus quinis: melius à potu geſtari. Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis, in lepris, elephantiaſi, articularibus morbis. Infunditur quoque lac contra roſiones à medicamentis factas.

Et ſi vratur dyſenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptiſana hordeacea. Item ad roſiones inteſtinorum, bubulum aut ouillū vtilius. Recens quoque dyſentericis infunditur: ad collum autem crudum: item vuluæ, & contra ſerpentium ictus: phthiſicis, cantharidum, aut ſalamandræ, aut bupreſtis, aut pityocampes venenis. Priuatim bubulum his qui Colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum: ſicut aſininum contra gypſum, & ceruſſam, & ſulphur, & argentum viuum: item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoque faucibus exhulceratis vtiliſsimé. Et bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant: in febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum, lactis aſinini heminam dari, aut ſi in exitu cibi roſiones ſentirent, antiqui in arcanis habuerunt: ſi hoc non eſſet habuerunt è caprino. Bubuli ſerum orthopnoicis prodeſt ante cętera, addito naſturtio. Inunguntur etiam oculi, in lactis heminis ſeſamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. Caprino lienes ſanantur, poſt bidui inediam tertia die edera paſtis capris, per triduum poto ſine alio cibo. Lactis vſus aliâs cō trarius capitis doloribus, hepaticis, ſpleneticis, neruorū vitio febres habentibus, vertigini, præterquàm purgationis gratia grauedini, tuſſientibus, lippis. Suillū vtiliſſimū teneſmo, dyſenteriæ, necnon phthiſicis. Hoc & mulieri ſaluberrimū qui dicerent, fuerūt. De generibus caſeorū diximus, cū de vberibus ſingulíſq; animaliū mēbris diceremus. Sextius eoſdem effectus equino, quos bubulo, tradit. Hūc vocāt hippacē. Stomacho vtiles, qui nō ſint ſalſi, id eſt, recētes. Veteres aluum ſiſtunt, corpúſque minuunt, ſtomacho vtiliores: & in

& in totum ſalſa minuunt corpus, alunt mollia. Caſeus recens cum melle ſugillata emẽdat, mollis aluum ſiſtit. Sedat tormina paſtillis in vino auſtero decoctis, rurſúſque in patina toſtis cum melle. Sapron vocant, qui cum ſale & ſorbis ſiccis è vino tritus potúſque medetur cœliacis. Genitalium carbunculis caprinus tritus & impoſitus: item acidus cum oxymelite. Maculis in balineo illitus oleo interlinitur. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium laudatiſſimus cibus, & qui diuites à plebe diſcernat. Plurimum è bubulo, & inde nomen: pinguiſſimum ex ouibus. Fit & ex caprino, ſed hyeme calefacto lacte, ęſtate expreſſo tantùm, crebro iactatu in longis vaſis, anguſto foramine ſpiritum accipientibus ſub ipſo ore, aliâs prælígato. Additur paululum aquæ, vt aceſcat. Quod eſt maximè coactum, in ſummo fluitat: id exemptum addito ſale, oxygala appellant. Reliqua decoquunt in ollis: ibi quod ſupernatat, butyrum eſt, oleoſum natura. Quo magis virus reſipit, hoc præſtantius iudicatur. Pluribus compoſitionibus miſcetur inueteratum. Natura eius adſtringere, mollire, replere, purgare. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens quod velis aceſcere, vtiliſſimum ſtomacho. Effectus dicemus ſuis locis. Proxima in communibus adipis laus eſt, ſed maximè ſuilli, apud antiquos etiam religioſi. Certè nouæ nuptę intrantes, etiamnum ſolenne habent poſtes eo attingere. Inueteratur duobus modis, aut cum ſale, aut ſyncerus: tanto vtilior, quanto ſit vetuſtior. Axungiam etiam Græci appellauere eum in voluminibus ſuis. Neque eſt occulta virium cauſa, quoniam id animal herbarum radicibus veſcitur. Itaq; etiam fimo innumeri vſus.

Quamobrem nõ de alia loquimur ſue, multo efficaciore fœmina, & quæ non peperit. Multo verò præſtantior in apris eſt. Vſus igitur axungiæ eſt ad mollienda, excalfacienda, diſcutienda, purgandáque. Medicorum aliqui admiſto anſeris adipe, taurorúmque ſeuo & œſypo, ad podagras vti iubent. Si verò permaneat dolor, cum cera, myrto, reſina, pice. Syncera axungia medetur ambuſtis vel niue: pernionibus autem cũ hordei cinere & galla pari modo. Prodeſt & confricatis membris: itinerúmque laſſitudines & fatigationes leuat. Ad tuſſim veterem recens decoquitur quadrantis pondere in vini cyathis tribus addito melle. Vetus etiã phthiſin in pilulis ſumpta ſanat, quæ ſine ſale inueterata eſt. Omnino enim non niſi ad ea quæ purganda ſint, aut quæ non ſint exhulcerata, ſalſa petitur. Quidam quadrantes axungiæ & mulſi in vini cyathis tribus decoquunt contra phthiſes, quintóq; die picem liquidam in ouo ſumi iubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & ſcapulis eorum qui phthiſin ſentiunt. Tantáque eſt vis, vt genibus etiam adalligata, redeat in os ſapor, eámque expuere videantur. E ſue quæ non pepererit, aptiſſimè vtuntur ad cutem mulieres. Contra ſcabiem verò quiuis, admiſto iumentorum ſeuo, pro parte tertia, & pice, paritérque ſubferuefactis. Syncera partus in abortum vergentes nutrit, collyrij modo ſubdita. Cicatrices concolores facit ceruſſa admiſta, vel argenti ſpuma. At cum ſulphure, vnguium ſcabritias emendat. Medetur & capillo fluenti: & hulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quarta: & infumata pilis oculorum. Datur & phthiſicis vnciatim, cum vini veteris hemina decocta, donec tres vnciæ è toto

reſid

reſidant. Aliqui & mellis exiguum adiiciunt. Panis illinitur cum calce, item furunculis duritiæq; mammarum. Rupta & conuulſa, & ſpaſmata, & luxata ſanat. Clauos & rimas callíq; vitia, cum elleboro albo: parotidas admiſta farina ſalſamentariæ teſtæ: quo genere proficit & ad ſtrumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit: alióque etiamnum modo podagricis prodeſt miſto oleo vetere, contrito vnà ſarcophago lapide, & quinquefolio tuſo in vino, vel cum calce, vel cum cinere. Facit & peculiare emplaſtrum L X X X V. pondo, centum ſpumæ argenteæ miſtis, vtiliſsimum contra inflammationes hulcerum. Adipe verrino & inungi putant vtile, quæque ſerpant, illinire cum reſina. Antiqui maximè axibus vehiculorum perungendis, ad faciliorem circumactum rotarum vtebantur: vnde nomen; ſic quoque vtili medicina cum illa ferrugine rotarum ad ſedis vitia virilitatíſque. Et per ſe axungiam Medici antiqui maximè probabant renibus detractam, & exemptis venis aqua cæleſti fricabant crebrò, decoquebántque fictili nouo ſæpius, tum demum aſſeruantes. Conuenit ſalſam magis emollire, excalfacere, diſcutere, vtilioremq; eſſe vino lotam. Maſſurius palmam lupino adipi dediſſe antiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perungere poſtes ſolitas, ne quid mali medicamenti inferretur. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminant ſeui eſt, aliis modis, non minoris potentiæ. Perficitur omne exemptis venis aqua marina vel ſalſa lotum, mox in pila tuſum, aſperſum marina. Crebrò poſtea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox aſsiduo Sole ad candorem reducitur. A renibus autem omne laudatiſsimum eſt. Si verò vetus reuocetur

ad curam, liquefieri priùs iubent: mox frigida aqua lauari ſæpius, dein liquefacere affuſo vino quàm odoratiſſimo. Eodémque modo iterum ac ſæpius coquunt, donec virus euaneſcat. Multi priuatim ſic taurorum, leonúmque, ac pantherarum, & camelorum pinguia curari iubent. Vſus dicetur ſuis locis. Communis & ratio medullarum eſt. Omnes molliunt, explent, ſiccant, excalfaciunt. Laudatiſſima ceruina, mox vitulina, dein hircina & caprina. Curantur ante autumnum recentes lotæ, ſiccatæque in vmbra per cribrum. Dein liquatę per lintea exprimũtur, ac reponuntur in fictili locis frigidis. Inter omnia auté communia animalium vel pręſtantiſſimi effectus fel eſt. Vis eius excalfacere, mordere, ſcindere, extrahere, diſcutere. Minorum animalium ſubtilius intelligitur, & ideo ad oculorũ medicamenta vtilius exiſtimatur. Taurino præcipua potentia, etiam in ære pellibúſque colore aureo ducendis. Omne autem curatur recens præligato ore lino craſſo, demiſſum in feruentem aquam ſemihora, mox ſiccatum ſine Sole, atque in melle conditum. Damnatur equinum tantùm inter venena, ideo Flamini ſacrorum equum tangere non licet, cùm Romę publicis ſacris equus etiam immoletur. Quin & ſanguis eorum ſepticam vim habet. Item equarum, prætérquàm virginum erodit, emarginat hulcera. Taurinus quidem recens inter venena eſt, excepta Aegira. Ibi enim ſacerdos Terrę vaticinatura, tauri ſanguinem bibit priùs quàm in ſpecũ deſcendat. Tantũ poteſt ſympathia illa, de qua loquimur, vt aliquãdo religione aut loco fiat. Druſus Tribunus plebis traditur caprinũ bibiſſe, cùm pallore & inuidia veneni ſibi dati inſimulare Q. Cepioné inimicum

vellet. Hircorum ſanguinis tanta vis eſt, vt ferramentorum ſubtilitas nō aliter acriùs induretur, ſcabritia tollatur vehementiùs, quàm lima. Non igitur & ſanguis animalium inter communia dici poteſt, & ideo quiſque ſuis dicetur effectibus. Digeremus enim in animalia ſingula vſus, plurimúmque contra ſerpentes. Exitio his eſſe ceruos nemo ignorat, vt ſi quę ſunt, extractas cauernis mandentes. Nec verò ipſi ſpirantéſq; tantum aduerſantur, ſed membratim quoque. Fugari eas nidore cornus ſi vratur, dictum eſt: at è ſummo gutture vſtis oſſibus congregari dicuntur. Pelles eiuſdem animalis ſubſtratæ, ſecuros præſtant ab eo metu ſomnos. Coagulum quoque ex aceto potum ab ictu: & ſi omnino tractatum ſit, eo die non ferit ſerpens. Teſtes quoque eius inueterati, vel genitale maris, ſalutariter dātur in vino: itē ventres qui centipelliones vocantur. Fugiunt & omnino dentē cerui habentes, aut medulla perunctos ſeuóue cerui aut hinnuli. Summis autē remediis præfertur hinnulei coagulū, matris vtero execti, vt indicauimus. Sanguine quoque ceruino ſi vnà vrantur dracontion & cunilago & anchuſa lentiſci ligno, contrahi ſerpentes dicūt. Diſſipari deinde, ſi ſanguine detracto adiiciatur pyrethrū. Inuenio apud autores Græcos animal ceruo minus, & pilo demum ſimile, quod ophion vocatur. Sardiniam in tantum ferre ſolitam. Hoc interiſſe arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

Medicina de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex beſtiis contra omnes morbos. Cap. X.

APri quoque cerebrum contra eas laudatur cum ſanguine. Iecur etiam inueteratum cum ruta potum ex vino. Item adeps cum melle reſi-

náque. Similimodo verrinum iecur, exemptis duntaxat fibris, quatuor obolorum pondere, vel cerebrum in vino potum. Caprarum cornu vel pilis accenſis, fugari ſerpentes dicunt, cinerémque eorum potum vel illitum contra ictus valere: item lactis hauſtus cum vua taminia, vel vrinæ cum aceto * ſcillite: caſeum caprinum cum origano impoſitum, vel ſeuum cum cera. Millia prætereà remediorum ex eo animali demonſtrantur, ſicut apparebit: quod equidem miror, cùm febri negetur carere. Amplior potentia feris eiuſdem generis, quod numeroſiſsimum eſſe diximus. Alia verò & hircis. Democritus etiamnum effectus eius auget, qui ſingularis natus ſit. Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus ſerpentium placet, & recentis cinere in vino: atque in totum difficilius ſe recolligentes à ſerpentium ictu, in caprilibus optimè conualeſcunt. Qui efficacius volunt mederi, occiſę capræ aluum diſſectam cum fimo intus reperto ſtatim illigant. Alij carnem recentem hœdorum pilo ſuffiunt, eodémque nidore fugant ſerpentes. Vtuntur & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro paſti, coagulo leporis ex aceto, contráque ſcorpionem & murem araneum. Aiunt autem non feriri leporis coaguló perunctos. A ſcorpione percuſsis, fimum capræ efficacius cum aceto decoctum auxiliatur: lardum iúſque decocti potum his, qui bupreſtim hauſerint. Quinetiam ſi quis aſino in aurem percuſſum à ſcorpione ſe dicat, tranſire malum protinus tradunt: venenatáque omnia accenſo eius pulmone fugere. Et fimo vituli ſuffiri percuſſos à ſcorpione prodeſt. Canis rabidi morſu facta vulnera circuncidunt

* ſcillitico

cidunt ad viuas vſque partes quidam, carnémque vituli admouent, & ius ex eodem carnis decoctæ dant potui, aut axungiam cum calce tuſam. Laudant hirci iecur, quo impoſito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Laudant & capræ fimum ex vino illitum, aut melle: melis, & cuculi, & hirundinis decoctum & potum. Ad reliquos beſtiarum morſus caprinum caſeum ſiccum cum origano imponunt, & bibi iubent: ad hominis morſus carnem bubulam coctam: efficacius vituli, ſi non ante quintum diem ſoluant. Veneficiis roſtrum lupi reſiſtere inueteratum aiunt, ob ídque villarum portis præfigunt. Hoc idem præſtare & pellis è ceruice ſolida exiſtimatur: quippe tanta vis eſt animalis, præter ea quæ retulimus, vt veſtigia eius calcata equis afferant torporem. Iis qui argentum viuum biberint, lardum remedio eſt. Aſinino lacte poto venena reſtinguuntur, peculiariter ſi hyoſcyamum potum ſit, aut viſcum, aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpathum: aut pharicon, aut dorycnion, & ſi coagulum alicui nocuerit: nam id quoque venenum eſt in prima lactis coagulatione. Multos eius & alios vſus dicemus. Sed meminiſſe oportebit recenti vtendum, aut non multo poſteà tepefacto. Nullum enim celerius euaneſcit. Oſſa quoque aſini confracta & decocta, contra leporis marini venenum dantur. Omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis non ſcripſerunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant. Veruntamen fortiora omnia eadem, quàm in equis, intelligi debent. Lacte equino venena leporis marini & toxica expugnantur. Nec vros aut biſontes habuerunt Græci in experimétis, quanquam boue fero refertis Indiæ

ſyluis

ſyluis: portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par eſt. Sic quoque lacte bubulo cuncta venena expugnari tradunt, maximè ſuprà dicta, & ſi ephemerum impactum ſit, aut ſi cantharides datæ, vomitione omnia egeri: ſic & caprino iure cantharides. Contra ea verò quæ exhulceratione enecant, ſeuum vitulinum ſeu bubulum auxiliatur. Nam contra ſanguiſugas potas butyrum remedio eſt, cum aceto ferro calefacto: quod & per ſe prodeſt contra venena. Nam ſi oleum non ſit, vicem eius repræſentat. Multipedum morſus cũ melle ſanat. Omaſi quoque iure poto venena ſuprà dicta expugnari putant, priuatim verò aconita & cicutas: itémque vitulino ſeuo. Caprinus caſeus recens his qui viſcum biberint: lac verò contra cantharidas remedio eſt, & contra ephemerum potum cum taminia vua. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica venena ſumitur: hœdinus contra reliqua. Coagulum hœdi contra viſcum, & chamæleontem album, ſanguinémque taurinum, contra quem & leporis coagulum ex aceto. Contra paſtinacam verò & omnium marinorum ictus vel morſus, coagulum leporis, vel hœdi, vel agni, drachmæ pondere ex vino. Leporis coagulum & contra venena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium eſt iecur caprinum, ſicut fel veneficiis ex muſtela ruſtica factis.

De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus. Cap. XI.

HInc deinde reuertemur ad genera morborum. Capilli defluuia vrſinus adeps admiſto

lada

ladano & adianto continet, alopeciáſque emendat, & raritatem ſuperciliorum cum fungis lucernarum, ac fuligine quæ eſt in roſtris earum. Porrigini cum vino prodeſt. Ad hanc & cornus ceruini cinis è vino, vtque nō tædia animalium capillis * inhæreſcant. Item fel caprinum cum creta Cimolia & aceto, ſic vt paululum capilli inareſcant: item fel hircinum cum vrina tauri. Si verò vetus ſit, etiam furfures adiecto ſulphure emendat. Cinere genitalis aſinini, ſpiſſari capillum putant, & è canitie vindicari, ſi raſis illinatur, plumbóque tritus cum oleo. Denſari & aſinini pulli cum vrina: admiſcéntque nardum faſtidij gratia. Alopecias felle taurino cum Aegyptio alumine tepefactis illinunt. Capitis hulcera manantia, vrina tauri efficaciter ſanat: item hominis vetus, ſi cyclaminum adiiciatur & ſulphur. Efficacius tamen & vitulinum fel: quo cum aceto calefacto, & lendes tolluntur. Seuum vitulinum cum ſale tritum, capitis hulceribus vtiliſſimum. Laudatur & vulpium adeps, ſed præcipuè fel, & fimum cum ſinapis pari modo illitum. Caprini cornus farina vel cinis, magíſque hircini, addito nitro & tamaricis ſemine, & butyro oleóque, priùs capite raſo, mirè continent ita fluentem capillum. Sicut & canis cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcunt. Lacte caprino lendes tolli tradunt: fimo cum melle alopecias expleri: item vngularum cinere cum pice, fluentem capillum contineri. Leporinus cinis cum oleo myrteo, capitis dolores ſedat: item aqua pota, quæ è bouis aut aſini potu relicta eſt: & ſi credimus, vulpis maſculæ genitale circumligatum:, cornus ceruini cinis illitus ex aceto vel roſaceo aut ex irino. Oculorum epiphoras bubulo ſeuo cum

* *increſcāt*

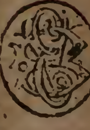
cum oleo coćto illinunt. Ceruini cornûs cinere ſcabrities eorum inungunt: mucrones autem ipſos efficaciores putant. Lupi excrementis circunlini ſuffuſiones prodeſt. Cinere eorum cum Attico melle inungi obſcuritates: item felle vrſino. Epinyćtidas, adipe aprugno cum roſaceo. Vngulæ aſininæ cinis inunćtus è ſuo lać̄te, cicatrices oculorum, & albugines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cum fuligine, pilis & palpebrarum vitiis angulorúmq; occurrit: calliblepharíq; modo fuligo in hoc vſu temperatur: optimè ellychnio papyraceo oleóque ſeſamino, fuligine in nouum vas pennis deterſa. Efficaciſſimè tamen euulſos ibi pilos coërcet. Felle tauri cum oui albo collyria fiunt, aquáque diſſoluta inunguntur per quatriduum. Seuum vituli cum anſeris adipe & ocimi ſucco, genarum vitiis aptiſſimum eſt. Eiuſdem medullæ cum pari pondere ceræ & olei vel roſacei, addito ouo, duritiæ genarum illinuntur. Caſeo molli caprino impoſito ex aqua calida epiphorę ſedantur: ſi tumor ſit, ex melle. Vtrunque verò ſero calido fouendum. Sicca lippitudo, lumbulis ſuum toſtis atque contritis, & impoſitis tollitur. Capras negant lippire, quoniã eæ quaſdam herbas edant: item dorcades. Et ob id fimum earum cera circundatum noua Luna deuorare iubent, & quoniam noćtu æquè quoque cernant. Sanguine hircino ſanari luſcioſos putant: nyćtalopas à Græcis dićtos: capræ verò iocinere, in vino auſtero decoćto. Quidam inaſſati iocineris ſanie inungunt, aut felle capræ, carnéſque eas veſci, & dum coquantur oculos vaporari præcipiunt. Id quoque referre arbitrantur, ſi rutili coloris fuerint. Volunt & oculos ſuffiri, iocinere in ollis decoćto.

ćto:quidam inaſſato. Fel quidem caprinum pluribus modis aſſumunt: cum melle, contra caligines: cum veratri candidi tertia parte, contra glaucomata: cum vino,contra cicatrices, & albugines,& caligines,& pterygia,& argema: ad palpebras verò euulſo priùs pilo,cum ſucco oleris,ita vt inunćtio inareſcat. Contra ruptas tuniculas, cum lacte mulieris. Ad omnia autem inueterata, fel efficacius putant.Nec abdicant fimum ex melle illitum,epiphoris, contráque dolores medullam: item pulmonem leporis. Sedat caliginem fel cum paſſo aut melle. Lupino quoque adipe,vel medulla ſuum,fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam vulpinam linguam habentes in armilla, lippituros negant. Aurium dolori & vitiis medetur vrina apri in vitro ſeruata: fel apri vel ſuis,vel bubulum,cum oleo cicino & roſaceo æquis portionibus. Præcipuè verò taurinum: cum porri ſucco tepidum, vel cum melle, ſi ſuppuret. Contráque odorem grauem per ſe tepefactum in malicorio. In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter ſanat. Quidam etiam in grauitate aures ſic perluendas putant. Alij cum ſenecta ſerpentium & aceto includunt lanas, antè aqua calida collutas. Aut ſi maior ſit grauitas aurium, fel cum myrrha & ruta in malicorio excalfactum infundunt: lardum quoque pingue: item fimum aſini recens cum roſaceo inſtillatur: omniáque ea tepefacta. Vtilior equi ſpuma,vel equini fimi recentis cinis cum roſaceo. Seuum bubulum cum adipe anſerino, butyrum recens.Vrina capri vel tauri, vel fullonia vetus calfacta, vapore per lagenæ collum ſubeunte. Admiſcent & aceti tertiam partem: & aliquid vrinæ vituli, qui

qui nondum herbam guſtauerit. Fimum etiam miſto felle eiuſdem. Et cutem, quam relinquunt angues, excalfactis priùs auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. Prodeſt & ſeuum vituli cum anſeris adipe, & ocimi ſucco: eiuſdem medulla admiſto cumino trito infuſa. Virus verrinum è ſcropha exceptum priùs quàm terram attingat, contra dolores. Auribus fractis glutinum è naturis vitulorum factum, & in aqua liquatum. Aliis vitiis adeps vulpium. Item fel caprinum cum roſaceo tepido, aut porri ſucco: aut ſi ſint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris. Si grauitas ſit audiendi, fel bubulum cum vrina capræ, vel hirci, vel ſi pus ſit. In quocunque autem vſu putant hęc efficaciora in cornu caprino per dies viginti infumata. Laudant & coagulum leporis tertia denarij parte, dimidiáque ſagapeni in ammineo vino. Parotidas vrſinus adeps comprimit, pari pondere ceræ & taurini ſeui. Addunt quidam hypociſthidem: & per ſe butyrum illitum, ſi priùs foueantur fœnigræci decocti ſucco. Efficacius cum ſtrichno. Proſunt & vulpium teſtes, & taurinus ſanguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta inſtillata auribus: fimúmque eiuſdem cum axungia illitum. Dentes mobiles confirmat ceruini cornus cinis, doloréſque eorum mitigat, ſiue infricentur, ſiue colluantur. Quidam efficaciorem ad omnes eoſdem vſus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifricia vtroque modo fiunt. Magnum remedium eſt, & in luporum capitis cinere. Certúmque eſt in excrementis eorum plerunque inueniri oſſa. Hæc adalligata eundem effectum habent. Item leporina coagula per aurem infuſa contra dolores: & capitis eorum cinis

dent-

dentifricium eſt, adiectóque nardo mulcet graueolentiam oris. Aliqui murinorum capitum cinerem miſcuiſſe malunt. Reperitur in latere leporis acui os ſimile, hoc ſcarificari dentes in dolore ſuadent. Talus bubulus accenſus, eos qui labant cum dolore, admotus confirmat. Eiuſdem cinis cum myrrha, dentifricium eſt. Oſſa quoque ex vngulis ſuum combuſta, eundem vſum præbent: item oſſa ex acetabulis pernarum, circa quæ coxendices vertuntur. Iiſdem ſanari, demiſſis in fauces, iumentorum verminationes notum eſt: ſed & combuſtis dentes confirmari. Aſinino quoque lacte percuſſu vexatos, aut dentium eiuſdem cinere: lichene item equi cum oleo infuſo per aurem. Eſt autem hoc non hippomanes, quod alioqui noxium omitto, ſed in equorum genibus, ac ſuper vngulas. Prætereà in corde equorum inuenitur os, dentibus caninis maximè ſimile: hoc ſcarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat, demonſtrant. Equarum virus à coitu in ellychniis accenſum Anaxilaus prodidit, equinorum capitum viſus repræſentare monſtrificè: ſimiliter ex aſinis. Nam hippomanes tantas in veneficio vires habet, vt affuſum æris miſturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medetur dentibus & fabrile glutinum, in aqua decoctum illitúmque, & mox paulò detractum, ita vt confeſtim colluantur vino, in quo decocti ſunt cortices mali Punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes, vel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet, & omnium ferè villaticarum quadrupedum, ne ſæpius eadem dicantur.

Ad faciei vitia, ceruicis & pectoris morbos.
Cap. XII.

CVtem in facie erugari & tenereſcere, & candorem cuſtodire lacte aſinino putant. Notúmque eſt quaſdam quotidie D. cuſtodito numero fouere. Poppæa hoc Neronis principis inſtituit, balinearum quoque ſic ſolio temperato, aſinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficacius cum ceruſſa. Syncero verò vitia quæ ſerpunt, inſuper impoſita farina hordeacea. Hulcera in facie membrana è partu bouis madida. Friuolum videatur, non tamen omittendum, propter deſideria mulierum: Talum candidi iuuenci, quadraginta diebus noctibúſque, donec reſoluatur in liquorem decoctum, & illitum linteolo, candorem cutíſque erugationem præſtare. Fimo taurino malas rubeſcere aiunt, non crocodileam illini melius, ſed foueri frigida & antè & poſteà iubent. Aeſtates, & quæ decolorem faciunt cutem, fimum vituli cum oleo & gummi manu ſubactũ emendat. Hulcera oris ac rimas, ſeuum vituli vel bouis cum adipe anſeris, & ocimi ſucco. Eſt & alia miſtura, ſeuo vituli cum medulla cerui, & albę ſpinę foliis vnà tritis. Idem præſtat & medulla cum reſina, vel ſi vaccina ſit, iúſque è carne vaccina. Lichenas oris præſtantiſſimè vincit glutinum factum è genitalibus vitulorum, liquatum aceto cum ſulphure viuo, ramo ficulneo permiſtum, ita vt bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctum, quas & iecur hirci calidum illitum tollit: ſicut elephantiaſin fel caprinum: etiamnum lepras ac furfures, tauri, vel addito nitro. Vrina aſini circa Canis ortum, maculas in facie: fel vtriuſque per

ſeſe aqua infractum, euitatíſque ſolibus ac ventis poſt detractam cutem. Similis effectus in taurino ſeuo vitulinóue felle, cum ſemine cunilæ ac cinere è cornu ceruino, ſi Canicula exoriente comburatur. Aſinino ſeuo cicatricibus ac licheni lepríſq; maximè color redditur. Hirci fel & lentigines tollit, admiſto caſeo ac viuo ſulphure ſpongiæque cinere, vt mellis ſit craſſitudo. Aliqui inueterato felle vti maluere, miſtis calidis furfuribus pondere oboli vnius, quatuórque mellis, priùs defricatis maculis. Efficax eiuſdem & ſeuum cum melanthio, & ſulphure, & iride. Labrorum fiſſuris cũ adipe anſerino, ac medulla ceruina reſináque & calce. Inuenio apud autores, his qui lentiginem habeant, negari Magicæ ſacrificiorum vſum. Lacte bubulo aut caprino tonſillæ & arteriæ exhulceratæ leuantur. Gargarizatur tepidum, vt eſt expreſſum, aut calefactum. Caprinum vtilius, cum malua decoctum & ſale exiguo. Linguæ exhulcerationi & arteriarum prodeſt ius omaſi gargarizatu: tonſillis autem priuatim renes vulpium aridi, cum melle triti illitique: anginæ fel taurinũ vel caprinum cum melle. Iecur melis ex aqua oris grauitatem, hulceráque butyrum emendat. Spinam aliúdue quid faucibus adhærens, felis extrinſecus fimo perfricatis, aut reddi aut delabi tradunt. Strumas diſcutit fel aprinum, vel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis è vino in linteolo exhulceratis duntaxat imponitur. Diſcutit & vngulæ aſini vel equi cinis, ex oleo aqua illitus, & vrina calefacta: & bouis vngulæ cinis ex aqua: fimum quoque feruẽs ex aceto. Item ſeuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, teſtéſque vulpini. Prodeſt & ſapo: Gallorum hoc

inuentum rutilandis capillis, ex ſeuo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis, ſpiſſus ac liquidus: vterq; apud Germanos maiòre in vſu viris, quàm fœminis. Ceruicum dolores buty ro aut adipe vrſino perfricantur: rigores bubulo ſeuo: quod & ſtrumis prodeſt cũ oleo. Dolorem inflexibilem (opiſthotonon vocant) leuat vrina capræ auribus infuſa, aut fimum cum bulbis illitum: vngues contuſos fel cuiuſcunque animalis circumligatum: pterygia digitorum fel taurinum aqua calida diſſolutum. Quidam adiiciunt ſulphur & alumen, pari pondere omnium. Tuſſim iecur lupi ex vino tepido ſanat: vrſinúmque fel admiſto melle, aut ex cornu bubuli ſummis partibus cinis: vel ſaliua equi, triduo potu eam mori tradunt: pulmo ceruinus cum gula ſua arefactus in fumo, dein tuſus ex melle quotidiano ecligmate. Efficacior eſt ad id ſubulo ceruorum generis. Sanguinem expuentes, ceruini cornus cinis: coagulum leporis tertia parte denarij cum terra Samia & vino myrteo potum ſanat. Eiuſdem fimi cinis in vino veſperi potus nocturnas tuſſeis: pili quoque leporis ſuffiti, extrahunt pulmonibus difficiles excreationes. Purulentas autem exhulcerationes pectoris pulmoníſque, & à pulmone graueolentiam halitus, butyrum efficaciſſimè iuuat, cum pari modo mellis Attici decoctum, donec rufeſcat, & matutinis ſumptum ad menſuram ligulæ. Quidam pro melle, laricis reſinam addere maluerunt. Si ſanguis reiiciatur, efficacem tradunt bubulum ſanguinem, modicè & cum aceto ſumptum: nam de taurino credere, temerarium eſt. Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in vetere ſanguinis excreatione.

Ad

Ad ſtomachi & lumborum dolores, & renum vitia. Cap. XIII.

STomachum exhulceratum lactis aſinini potus reficit: item bubuli. Roſiones eius caro bubula admiſto aceto & vino cocta. Rheumatiſmos cornus ceruini cinis. Sanguinis excreationes hœdinus ſanguis recens, ad cyathos ternos cum aceto acri pari modo feruens potus: coagulum tertia parte ex aceto potum. Iocineris dolores, lupi iecur aridum ex mulſo: aſininum iecur aridum cum petroſelini partibus duabus, ac nucibus tribus, ac melle tritũ, & in cibo ſumptum: ſanguis hircinus cibo aptatus. Suſpirioſis ante omnia efficax eſt potus equiferorum ſanguinis. Proximè lactis aſinini tepidi cum bulbis decocti, ita vt ſerum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho naſturtij albi, perfuſi aqua, deinde melle diluti. Iecur quoque vulpinum, aut pulmo, in vino nigro, aut fel vrſinũ in aqua, laxat meatus ſpirandi. Lumborum dolores, & quæcunque alia mollire opus ſit, vrſino adipe perfricare conuenit: cinerem aprini aut ſuilli fimi inueterati, aſpergi potioni vini. Afferunt & Magi ſua commenta. Primũ omnium rabiem hircorũ, ſi mulceatur barba, mitigari: eadem pręciſa, non abire eos in alienum gregem. Huic admiſcent fimum caprinum, & ſubdito linteolo vncto caua manu, quantum pati poſſit, feruens, ſuſtineri iubent: ita vt ſi læua pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut è cõtrario. Fimum quoque ad eum vſum acus æreæ punctis tolli iubent. Modus curationis eſt, donec vapor ad lumbos ſentiatur peruenire. Poſteà verò manum porro tuſo illinunt, item lumbos ipſo fimo cum melle, ſuadéntque in eodem dolore & teſtes leporis deuo-

rate.Iſchiadicis fimum bubulum imponunt,calfactum in foliis cinere feruenti.In renúmque dolore leporis renes crudos deuorari iubent, aut certè coctos, ita ne dente contingantur. Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes. Lienen ſedat fel apri vel ſuis potum,vel ceruini cornus cinis in aceto.Efficaciſſimè tamen inueteratus lien aſini, ita vt in triduo ſentiatur vtilitas. Aſinini pulli fimum, quod primùm edidit, (polean vocant Syri) datur in aceto mulſo. Datur & equi lingua inueterata ex vino; præſentaneo medicamento, vt didiciſſe ſe ex barbaris Cæcilius Bion tradidit. Et lien bubulus ſimili modo.Recens autem aſſus vel elixus,in cibo. In veſica quoque bouis alij capita xx. tuſa, cum aceti ſextario; imponuntur ad lienis dolorem. Eadem ex cauſa emi lienem vituli, quanti indicatus ſit, iubent Magi, nulla pretij contatióne: quoniam hoc quoque religioſe pertineat: diuiſúmque per longitudinem annecti tunicæ vtrinque, & induentem pati decidere ad pedes: dein collectum in vmbra arefacere. Cùm hoc fiat, ſimul reſidere lienem ægri vitiatum, liberaríque eum morbo dicitur. Prodeſt & pulmo vulpium cinere ſiccatus,atque in aqua potus. Item hœdorum lien impoſitus.

Ad aluum ſiſtendam; cœliacos, dyſentericos, inflationes alui, rupta, tenesmon, & tineas, & colum. Cap. XIIII.

ALuum ſiſtit ceruinus ſanguis:item cornus cinis: iecur aprinum ex vino potum citra ſalem, recénſq;:item aſſum ſuillum, vel hircinum decoctum in vini hemina. Coagulum leporis in vino ciceris magnitudine: aut ſi febris ſit, ex aqua. Aliqui & gallam adiiciunt, alij per ſe

lepo

leporis ſanguine contenti ſunt lacte cocto. Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus veteris ex parte ima cinis, inſperſus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus. Corium caprinum cum ſuo pilo decoctum, ſucco epoto. Coagulum equi, & ſanguis caprinus, vel medulla, vel iecur aluum ſoluit. Fel lupi cum elaterio vmbilico illigatum. Vel lactis equini potus: item caprini cum ſale & melle. Capræ fel cum cyclamini ſucco & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquam adieciſſe malunt. Fel tauri cum abſinthio tritum ac ſubditum paſtillo. Butyrum largius ſumptum cœliacis & dyſentericis medetur, & iecur vaccinum. Cornus ceruini cinis, tribus digitis captus in potione aquæ. Coagulum leporis ſubactum in pane: ſi verò ſanguinē detrahunt, in polenta. Aprini vel ſuilli vel leporini fimi cinis, inſperſus potioni tepidæ vini. Vituli quoque ius vulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dyſentericorum tradunt. Lactis aſinini potus vtilior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex vino, vtrique vitio. Item polea ſuprà dicta. Equi coagulum, quod aliqui hippacen vocant, etiam ſi ſanguinem detrahant: vel fimi cinis, dentiúmque eiuſdem tuſorum farina, ſalutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dyſentericis addi melli, exiguum præcipiunt: & ſi tormina ſint, cornus ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino miſtum, & cucurbitæ carnes vmbilico imponere. Caſeus recens vaccinus immittitur ad vtrunque vitium. Item butyrum heminis quatuor, cum reſinæ terebinthinæ ſextante, aut cum malua decocta, aut roſaceo. Datur & ſeuum vitulinum, aut bubulum. Item medullæ excoquuntur cũ farina & cera exiguóq;

oleo,vt ſorberi poſſint. Medulla & in pane ſubigitur. Lac caprinum ad dimidias partes decoctum.Si ſint & tormina,additur protropum. Torminibus ſatis eſſe remedij in leporis coagulo poto è vino tepido, vel ſemel, arbitrantur aliqui. Cautiores & ſanguine caprino cum farina hordeacea & reſina,ventrem illinunt.Ad omnes epiphoras ventris illini caſeum mollem ſuadent:veterem autem in farina tritum,cœliacis & dyſentericis dari, cyatho caſei in cyathis vini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dyſentericis.Iecur aſſum capræ,cœliacis ſubuenit, magíſque etiam hirci, in vino auſtero decoctum potúmque, vel ex oleo myrteo vmbilico impoſitum. Quidam decoquunt à tribus ſextariis aquæ ad heminam, addita ruta. Vtuntur & liene aſſo capræ hircíue, & ſeuo hirci in pane qui cinere coctus ſit,capræ à renibus maximè, vt per ſe hauriatur: protinúſque modicè frigidam ſorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctum ſeuum admiſta polenta,& cumino,& anetho, acetóque. Illinunt & ventrem cœliacis, fimo cum melle decocto. Vtuntur ad vtrunque vitium & coagulo hœdi in vino myrtite,magnitudine fabæ poto:& ſanguine eiuſdem in cibum formato quem ſanguiculum vocant. Infundunt dyſentericis & glutinum taurinum, aqua calida reſolutum. Inflationes autem diſcutit vitulinum fimum in vino decoctum. Inteſtinorum vitiis magnopere prodeſt coagulum ceruorum, decoctum cum lente betáque, atque ita in cibo ſumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo ſale addito. Et ſi coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat.Eadem vis eſt & in ſeuo caprino in ſorbitione

tione aliqua, vti protinus hauriatur frigida aqua. Item feminum hœdi cinis rupta inteſtina farcire mirè traditur. Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine ſumptum, ita vt deploratos ſanauerint. Laudant & caprini capitis cum ſuis pilis decocti ſuccum. Teneſmos, id eſt, crebra & inanis voluntas egerendi, tollitur poto lacte aſinino: item bubulo. Tinearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inueniri oſſa, ſi terram non attigerint, collo medentur adalligata brachio. Polea quoque ſuprà dicta magnopere prodeſt in ſapa decocta. Item ſuilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ. Cornus ceruini teneri cinis, cochleis Africanis cum teſta ſua tuſis miſtus, in vini potione.

Ad veſicæ cruciatus & calculos: de genitalium & ſedis vitiis, & inguinum remediis. Cap. XV.

VEſicæ calculorúmque cruciatibus auxiliatur vrina apri, & ipſa veſica pro cibo ſumpta: efficacius, ſi prius fumo maceretur vtrunque. Veſicam elixam mandi oportet, & à muliere fœminæ ſuis. Inueniuntur & in iocineribus eorum lapilli, aut duritie lapillis ſimiles, candidi, ſicuti in vulgari ſue: quibus contritis atque potis in vino, pelli calculos aiunt. Ipſi apro tam grauis ſua vrina eſt, vt niſi egeſta fugæ non ſufficiat, ac velut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati, in vino poti, calculos pellunt. In perna ſuis articulos eſſe diximus, quorum decoctum ius facit vrinæ vtile. Aſinini renes inueterati tritíque, & in vino mero dati, veſicæ medentur. Calculos expellunt lichenes equini ex

vino aut mulſo poti diebus x L. Prodeſt & vngulæ equinæ cinis,in vino,aut aqua.Item fimum caprarum in mulſo,efficacius ſylueſtrium.Pili quoque caprini cinis.Verendorum carbunculis, cerebrum apri vel ſuis,ſanguíſque.Vitia verò, quæ in eadem parte ſerpunt,iecur eorum combuſtum, maximè iuniperi ligno cum charta & arthenico ſanat:fimi cinis: fel bubulum cum alumine Aegyptio ac muria ad craſſitudinem mellis ſubactum:inſuper beta ex vino cocta impoſita: caro quoque.Manantia verò hulcera,ſeuum cum medulla vituli in vino decoctũ ,vel caprinum cum melle rubíque ſucco:vel ſi ſerpant, fimum etiam prodeſſe cum melle dicunt aut cum aceto, & per ſe butyrum.Teſtiũm tumor cum ſeuo vituli,addito nitro cohibetur:vel fimo eiuſdem ex aceto decocto . Vrinæ incontinentiam cohibet veſica aprina,ſi aſſa mandatur.Vngularum apri vel ſuis cinis potioni inſperſus.Veſica fœminæ ſuis combuſta ac pota :Item hœdi,vel pulmo : Cerebrum leporis in vino : Eiuſdem teſticuli toſti,vel coagulum cum anſerino adipe in polenta: Renes aſini in mero triti potíque. Magi verrini genitalis cinere poto ex vino dulci demonſtrant vrinam facere in canis cubili,ac verba adiicere, ne ipſe vrinam faciat,vt canis,in ſuo cubili. Rurſus ciet vrinam veſica ſuis , ſi terram non attigerit, impoſita pubi.Sedis vitiis præclarè prodeſt fel vrſinum cum adipe.Quidam adiiciunt ſpumam argenti ac thus. Prodeſt & butyrum cum adipe anſerino ac roſaceo. Modum ipſæ res ſtatuunt, vt ſint illitu faciles. Præclarè medetur & taurinum fel,in linteolis conceptis : rimáſque perducit ad cicatricem.Inflationibus in ea parte,ſeuum vituli, maximè ab inguinibus cum ruta : cæteris vi-

tiis

tiis medetur ſanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomatis per ſe. Item fel lupinum ex vino. Panos & apoſtemata in quacunq; parte, ſanguis vrſinus diſcutit: item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur cùm interficiatur reddere vrina, liquidiorem initio, ſed in terra ſpiſſantem ſe. Hic adalligatus femini, omnes impetus diſcutit, omníque ſuppuratione liberat. Eſt autem rarus inuentu, nec ex omni onagro, ſed celebri remedio. Prodeſt & vrina aſini cum melanthio. Et vngulæ equinæ cinis cum oléo & aqua illitus. Sanguis equi, præcipuè admiſſarij: & ſanguis bubulus: item fel. Caro quoque eoſdem effectus habet calida impoſita: & vngulæ cinis ex aqua aut melle: vrina caprarum, hircorúmq; carnes in aqua decoctæ, aut fimum ex his cum melle decoctum: fel vrſinum ſiue verrinum: vrina ſuum in lana impoſita. Femina atteri adurique equitatu notum eſt. Vtiliſſimum eſt ad omnes inde cauſas, ſpumam equi ex ore inguinibúſque illinire. Inguina & ex hulcerum cauſa intumeſcunt. Remedio ſunt equi ſetæ tres, totidem nodis alligatæ intra hulcus.

Ad podagras, ad morbum comitialem, ad ſideratos, morbúmque regium, oſſáque fracta, remedia. Cap. XVI.

Podagris medetur vrſinus adeps, taurinúmque ſeuum, pari pondere & ceræ. Addunt quidam hypociſthida & gallam. Alij hircinum præferunt ſeuum cum fimo capræ, & croco ſinapíue, vel caulibus ederæ tritis, ac perdicio vel flore cũ cumeris ſylueſtris. Itêm bouis fimum cum aceti fæce. Magnificant & vituli, qui nondum herbam guſtauerit, fimum, aut per ſe ſanguinem

tauri: vulpem decoctam viuam, donec oſſa tantùm reſtent: lupúmue viuum oleo cerati modo incoctum: ſeuum hircinum, cum helxines parte æqua, ſinapis tertia: fimi caprini cinerem cum axungia. Quin & iſchiadicos vri ſub pollicibus pedum eo fimo feruente, vtiliſſimè tradunt. Articulorúmque vitiis fel vrſinum vtiliſſimum eſſe, & leporis pedes adalligatos. Podagras quidam mitigari pede leporis viuentis abſciſſo, ſi quis ſecum aſſidue habeat. Perniones vrſinus adeps, rimáſque pedum omnes ſarcit: efficacius alumine addito: ſeuum caprinum: dentium equi farina: aprinum vel ſuillum fel: cum adipe pulmo impoſitus: & ſi ſubtriti ſint contuſíue offenſatione, ſi verò aduſti frigore, leporini pili cinis. Eiuſdem pulmo contuſis diſſectus, aut pulmonis cinis. Sole aduſta, ſeuo aſinino aptiſſimè curantur: item bubulo cum roſaceo. Clauos & rimas callíſque vitia, fimum apri vel ſuis recèns illitum, ac tertio die ſolutum ſanat: talorum cinis, pulmo aprinus, aut ſuillus, aut ceruinus. Attritus calceamentorum, vrina aſini cum luto ſuo illita. Clauos ſeuum bubulum cum thuris polline. Perniones verò corium combuſtum: melius ex vetere calceamento. Iniurias è calceatu, ex oleo corij caprini cinis. Varicum dolores ſedat fimi vitulini cinis, cum lilij bulbis decoctis, addito melle modico: itémque omnia inflammata & ſuppurationes minantia. Eadem res & podagricis prodeſt, & articulariis morbis, è maribus præcipuè vitulis. Articulorum attritis, fel aprorum vel ſuum, linteo calefacto impoſitum: vitulíque qui nondum herbam guſtauerit, fimum: item caprinum cum melle in aceto decoctum. Vngues ſcabros ſeuum vituli emendat: item caprinum

admiſta

admiſta ſandaracha. Verrucas verò aufert vituli ni fimi cinis ex aceto: aſini vrinæ lutum. Comitiali morbo teſtes vrſinos ediſſe prodeſt, vel aprinos bibiſſe ex lacte equino, aut ex aqua: item aprinam vrinam ex aceto mulſo: efficacius, quæ inaruerit in veſica ſua. Dantur & ſuum teſticuli inueterati tritíque in ſuis lacte, præcedente vini abſtinentia, & ſequente continuis diebus. Dantur & leporis ſale cuſtoditi pulmones, cum thuris tertia parte, in vino albo, per dies x x x. Item coagula eiuſdem. Aſini cerebrum ex aqua mulſa, infumatum prius in foliis, ſemuncia per dies: vel vngularum eius cinis cochlearibus binis toto menſe potus. Item teſtes ſale aſſeruati, & aſperſi potioni, in aſinarum maximè lacte, vel ex aqua. Membrana partus earum, præcipuè ſi marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium reſiſtit. Sunt qui è mare nigróque cor edendum cum pane ſub dio prima aut ſecunda Luna præcipiant. Alij carnem, aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies x l. bibendum. Quidam vrinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent, eadémque potione & lymphaticis medentur. Comitialibus datur & lactis equini potus, lichénque in aceto mulſo bibendus. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis toſtæ, vt volunt Magi. Seuum earum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo fellis reconditum, ita ne terram attingat, potum verò ſub limine ex aqua. Morbum ipſum deprehendit caprini cornus vel ceruini vſti nidor. Sideratis vrina pulli aſinini nardo admiſto perunctione prodeſſe dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis: ſanguis aſinini pulli ex vino. Item fimum aſinini pulli, quod primum edidit à partu, datum fabæ magnitu

gnitu

gnitudine è vino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo ſimilitérque vis eſt. Fractis oſſibus præſentaneus maxillarum apri cinis vel ſuis. Item lardum elixum atque circunligatum mira celeritate ſolidat. Coſtis quidem fractis laudatur vnicè caprinum fimum ex vino vetere, aperit, extrahit, perſanat. Febres arcet ceruorum caro, vt diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter ſalſus adalligatúſque, ſi credimus Magis. Eſt genus febrium, quod amphemerinon vocant. Hoc liberari tradunt, ſi quis è vena auris aſini tres guttas ſanguinis in duabus heminis aquæ hauſerit. Quartanis Magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, & ne recidant, non remoueri ſepteno circuitu. Quis hoc quæſo inuenire potuit? quæúe eſt iſta miſtura? cur digitus potiſſimùm bubonis electus eſt? Modeſtiores iecur felis decreſcente Luna occiſæ inueteratum ſale, ex vino bibendum ante acceſſiones quartanæ dixere. Iidem Magi fimi bubuli cinere conſperſo puerorum vrina illinunt digitos pedum, manibúſque leporis cor adalligant. Coagulum ante acceſſionem propinant. Datur & caſeus caprinus recens cum melle diligenter ſero expreſſo.

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos: ad ignem ſacrum, & ad dolores neruorum remedia. Cap. XVII.

MElancholicis fimum vituli in vino decoctum remedio eſt. Lethargicos excitat aſini lichen, naribus illitus ex aceto: caprini cornus nidor aut pilorum: iecur aprinum. Itaque & veternoſis datur. Phthiſicis medentur, iecur lupi ex vino, macræ ſuis fœminæ herbis paſtæ lardum,

carnes

carnes aſininæ ex iure ſumptæ. Hoc genere maximè in Achaia curant id malum. Fimi quoque aridi, ſed pabulo viridi paſto boue, fumum harundine hauſtum prodeſſe tradunt. Bubuli quoq; cornus mucronem exuſtum, duorum cochleariorum menſura, addito melle, pilulis deuoratis. Capræ ſeuo in pulte ex alica & phthiſin & tuſſim ſanari, vel recenti cum mulſo liquefacto, ita vt vncia in cyathum addatur, rutæque ramo permiſceatur, non pauci tradunt. Rupicapræ ſeui cyatho, & lactis pari menſura, deploratũ phthiſicum conualuiſſe certus autor affirmat. Sunt & qui ſuum fimi cinerem profuiſſe ſcripſerint in paſſo: & cerui pulmonem, maximè ſubulonis, ſiccatum in fumo, tritúmque in vino. Hydropicis auxiliatur vrina veſicæ apri paulatim data in potus: efficacius quæ inaruerit cum veſica ſua. Fimi ceruini, maximè ſubulonis, ſed & bubuli, de armentinis loquor (quod bolbiton vocant) cinis cochleariorum trium in mulſi hemina, bouis fœminæ in mulieribus, & ex altero ſeu in viris: quod veluti myſterium occultarunt Magi: Fimum vituli maſculi illitum: Fimi vituli cinis cum ſemine ſtaphylini, æqua portione ex vino: Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorem putant hircorum, vtrique ſi lentiſco paſcantur. Igni ſacro vrſinus adeps illinitur, maximè qui eſt ad renes: vitulinum fimum recens, vel bubulum: caſeus caprinus ſiccus cum porro: ramenta pellis ceruinæ deiecta pumice, ex aceto trita. Rubori cum prurigine, equi ſpuma aut vngulæ cinis. Eruptionibus pituitæ, aſinini fimi cinis cũ butyro. Papulis nigris, caſeus caprinus ſiccus ex melle & aceto in balineis, oleo remoto. Puſtulis ſuilli fimi cinis aqua illitus, vel cornus cer

uini cinis. Luxatis recens fimum aprinum vel ſuillum:item vitulinum: verris ſpuma recẽs cum aceto: fimum caprinum cum melle. Bubula caro impoſita tumorem ſanat. Fimum ſuillum in teſta calefactum tritúmque cum oleo, duritias corporum omnes tollit optimé. Adeps è lupis illitus, in his quæ rumpere opus eſt, plurimum proficit. Fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinum in vino vel aceto decoctum. In furunculis ſeuum bubulum cum ſale: aut ſi dolor eſt intinctum oleo, liquefactum ſine ſale, ſimiliſque modo caprinum. In ambuſtis vrſinus adeps cum lilij radicibus: aprinum aut ſuillum fimum inueteratum: ſetarum ex his è penicillis tectoriis cinis cum adipe tritus: tali bubuli cinis, cum cera & medulla ceruina, fel tauri: fimum leporis. Sed caprarum fimus ſine cicatrice ſanare dicitur. Glutinum præſtantiſſimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodeſt ambuſtis. Sed adulteratur nihil æquè, quibuſuis pellibus inueteratis, calceamentíſque etiam decoctis. Rhodiacum fideliſſimum: eóque pictores & medici vtuntur: Id quoque quò candidius, eò probatius. Nigrum & lignoſum damnatur. Neruorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, vtiliſſimum putant, vel putreſcente neruo. Spaſmata & percuſſu vitiata fimo aprugno curant, vere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotáue vulneratos: & quoquo modo ſanguine contuſo, vel ſi recens illinatur. Sunt qui incoxiſſe aceto, vtilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratíſque; & euerſis ex aceto ſalutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Ferúntque & Neronem principem hac

hac portione recreari ſolitum, cùm ſic quoque ſe trigario approbare vellet, proximam ſuillo fimo vim putant.

Ad ſanguinem ſiſtendum, & contra hulcera & carcinomata, ad ſcabiem remedia: & quæ infixa corpori extrahunt, & quæ cicatricibus proſunt.

Cap. XVIII.

SAnguinem ſiſtit coagulum ceruinum ex aceto: item leporis. Huius quidem & pilorum cinis: item ex fimo aſinino cinis: & pilorum quidem cinis illitus. Efficacior vis è maribus aceto admiſto, & in lana ad omne profluuium impoſito: ſimiliter ex equino capite & femine. Aut fimi vitulorum cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus vel fimi ex aceto. Hircini verò iocineris diſſecti ſanies efficacior: & cinis vtriuſque ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque vtris vinarij duntaxat cinis, cum pari pondere reſinę: quo genere ſiſtitur ſanguis, & vulnus glutinatur. Hœdinum quoque coagulum ex aceto, & feminum eius combuſtorum cinis, ſimiliter pollere traduntur. Hulcera ſanat in tibiis cruribúſque adeps vrſinus, admiſta rubrica. Quæ verò ſerpunt, fel aprugnum cum reſina & ceruſſa: maxillarum apri vel ſuum cinis: fimũ ſuum illitum ſiccũ: item caprinũ ex aceto ſubferuefactum. Cætera purgantur & explentur butyro: cornus ceruini cinere, vel medulla cerui: felle taurino cũ cyprino oleo, aut fimo caprino, aut hircino. Fimũ recens ſuũ, vel inueterati farina illinitur vulneribus ferro factis. Phagedænis & fiſtulis immittitur fel tauri, cum ſucco porri, aut lacte mulierum, vel ſanguis aridus cum cotyledone herba. Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari pondere capparis aſperſum vi-

no. gangrænas vrſinum fel penna illitum: aſini vngularum cinis ea quæ ſerpunt hulceta inſperſus. Sanguis equi adrodit carnes ſeptica vi: Item fimi equini inueterati fauilla. Ea verò quæ phagedænas vocant in hulcerum genere, corij bubuli cinis cum melle. Caro vituli recentia vulnera non patitur intumeſcere: fimum bubulum cum melle. Feminum vituli cinis ſordida hulcera, & quæ cacoëthe vocant, è lacte mulieris ſanat. Recentes verò plagas ferro illatas, glutinum taurinum liquefactum, tertio die ſolutum. Caſeus caprinus ſiccus ex aceto ac melle, purgat hulcera. Quæ verò ſerpant, cohibet ſeuum cum cera: item addita pice ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad cacoëthe, hœdi feminum cinis è lacte mulieris. Et aduerſus carbunculos, ſuis fœminæ cerebrum toſtum illitúmque. Scabiem hominis, aſininæ medullæ maximè abolent: vrinæ eiuſdem cum ſuo luto illitæ. Butyrum etiam, quod in iumentis proficit cum reſina calida: glutinum taurinum in aceto liquefactum, addita calce: fel caprinum cum aluminis cinere: boas fimum bubulum: vnde & nomen traxere. Canum ſcabies ſanantur bubulo ſanguine recenti: iterúmque, cùm inareſcat, illito, & poſtero die abluto cinere lixiuio. Spinæ ac ſimilia corpori extrahuntur felis excrementis: item capræ ex vino: coagulo quocunque, ſed maximè leporis, cum thuris polline & oleo, aut cum viſci pari pondere, aut cum propoli. Cicatrices nigras ſeuum aſininum reducit ad colorem. Fel vituli extenuat calefactum. Medici adiiciunt myrrham & mel & crocum, æreáque pyxide condunt. Aliqui & florem æris admiſcent.

Ad

Ad muliebria mala medicinæ, & ad infantium morbos, & Veneris remedia. Cap. XIX.

MVlierum purgationes adiuuat fel taurinum lana ſuccida appoſitum. Olympias Thebana addidit hyſſopum & nitrũ. Cornus ceruini cinis potus. Item vuluas laborantes, illitu quoque: & fel taurinum cum opio appoſitum obolis binis. Vuluas & pilo ceruino ſuffire prodeſt. Tradunt, ceruas cùm ſenſerint ſe grauidas, lapillum deuorare: quem in excrementis repertum, aut in vulua (nam & ibi inuenitur) cuſtodire partus adalligatum. Inueniuntur & oſſicula in corde & in vulua, perquàm vtilia grauidis parturientibúſque. Nam de pumice, qui in vaccarum vtero ſimili modo inuenitur, diximus in natura boum. Lupi adeps illitus vuluas mollit, dolores * etiam iecur. Carnes lupi ediſſe parituris prodeſt: aut ſi incipientibus parturire ſit iuxtà qui ederit, adeò, vt etiam contra illatas noxias valeat. Eundem ſuperuenire, pernicioſum eſt. Magnus & leporis vſus mulieribus. Vuluas adiuuat pulmo aridus potus: profluuia iecur cũ Samia terra ex aqua potum: ſecundas coagulum: cauentur pridiana balinea. Illitum quoque cum croco & porri ſucco, vellere appoſitum, abortus mortuos expellit. Si vuluæ leporum in cibis ſumantur, mares concipi putant. Hoc & teſticulis eorum & coagulo profici. Conceptum leporis vtero exemptum his quæ parere deſierint, reſtibilem fœcunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis ſaniem & viro Magi propinant. Item virgini nouem grana fimi, vt ſtent perpetuò mammæ. Coagulum quoque ob id cum melle illinunt: ſanguinem, vbi euulſos pilos renaſci nolunt. Inflationi vuluæ, fimum aprugnum

* *carum*

ſuillúmue cum oleo illini prodeſt. Efficacius ſiſtit farina aridi, vt aſpergatur potioni, vel ſi grauidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte ſuis poto cum mulſo adiuuantur partus mulierum. Per ſe verò potum, deficientia vbera puerperarum replet. Eadem circunlita ſanguine fœminę ſuis, minus creſcent. Si dolent, lactis aſinini potu mulcentur: quod addito melle ſumptum, & purgationes earum adiuuat. Sanat & vuluarum exhulcerationes eiuſdem animalis ſeuum inueteratum, & in vellere appoſitum duritiem vuluarum emollit. Per ſe verò recens vel inueteratum, ex aqua illitum, pſilothri vim obtinet. Eiuſdem animalis lien inueteratus, ex aqua illitus mammis, abundantiam facit: vuluas ſuffitu corrigit. Vngulæ aſininæ ſuffitæ partum maturant, vt vel abortus euocetur: nec aliter adhibentur, quoniam viuentem partum necant. Eiuſdem animalis fimũ ſi recens imponatur, profluuia ſanguinis mirè ſedare dicitur. Necnon & cinis eiuſdem fimi, qui & vuluæ prodeſt impoſitus. Equi ſpuma illita per dies xx. priùs quàm primùm naſcantur pili reſtinguũtur. Item cornus ceruini decocto: melius, ſi recentia ſint cornua. Lacte equino iuuantur vuluæ collutæ. Quòd ſi mortuus partus ſentiatur, lichen ex aqua dulci potus eiicit. Item vngulæ ſuffitu, aut fimum aridum. Vuluas procidentes butyrum infuſum ſiſtit. Induratam vuluam aperit fel bubulum roſaceo admiſto, foris vellere cum reſina terebinthina impoſito. Aiunt & ſuffitu fimi è mare boue, procidentes vuluas reprimi, partus adiuuari: conceptus verò vaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus vexationem fieri, certum eſt. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat

felle

felle taurino, & adipe ſerpentium, & ærugine addito melle, medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoque fel, ſi in purgationibus fuerit ſub coitu aſperſum vuluæ, etiam duritiam ventris emollit, & profluuium minuit vmbilico perunɕto, atque in totum vuluæ prodeſt. Modum ſtatuunt fellis pondere denarij ad apij tertiam, admiſto amygdalino oleo, quantum eſſe ſatis appareat: hoc in vellere imponunt. Maſculi fel vituli, cum mellis dimidio tritum, ſeruatur ad vuluas. Carnem vituli ſi cum ariſtolochia inaſſatam edant circa conceptũ, mares parituras promittunt. Medulla vituli in vino ex aqua decocta cum ſeuo, exhulcerationibus vuluarum impoſita prodeſt. Item adeps vulpium, excrementúmque felium: hoc cum reſina & roſaceo impoſitum. Caprino cornu ſuffiri vuluam, vtiliſsimum putant. Syluestriũ caprarum ſanguis cum palma marina pilos detrahit. Cæterarum verò fel, callum vuluarum emollit inſperſum, & à purgatione conceptus facit. Sic quoque pſilothri vis efficitur, ſi euulſis pilis triduo ſeruetur illitũ. Profluuium, quamuis immenſum, vrina capræ pota ſiſti, obſtetrices promittunt, & ſi fimum illinatur. Membrana caprarum in qua partus editus, inueterata, potúque ſumpta in vino, ſecundas pellit. Hœdorum pilis ſuffiri vuluas, vtile putant, & in profluuio ſanguinis coagulum bibi, aut hyoſcyami ſemen imponi. E boue ſylueſtri nigro ſi ſanguine ricini lumbi perungantur mulieri, tædium Veneris fieri, dicit * Oſthanes. *Oſtabanes Idem amoris, pota hirci vrina, admiſta propter faſtidium nardo. Infantibus nihil butyro vtilius, per ſe & cum melle: priuatim & in dentitione & ad gingiuas, & ad oris hulcera. Dens

lupi adalligatus, infantium pauores prohibet, dentientíque morbos: quod & pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum maximi, equis quoque adalligati, infatigabilem curſum præſtare dicuntur. Leporum coagulo illito vbere, ſiſtitur infantium aluus. Iecur aſini, admiſta modicè panace, inſtillatũ in os, à comitialibus morbis & aliis infantes tuetur: hoc XL. diebus fieri præcipiunt. Et pellis aſinina iniecta, impauidos infantes facit. Dentes qui equis primùm cadunt, facilem dentitionem præſtant infantibus adalligati: efficacius, ſi terram non attigere. Lien bubulus in melle editur: & illinitur ad lienis dolores: ad hulcera manantia cum melle. Lien vituli in vino decoctus, tritúſque & illitus, hulcuſcula oris. Cerebrum capræ Magi per anulum aureum traiectum, priùs quàm lac detur, infantibus inſtillant contra comitiales, cæteróſque infantium morbos. Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet, maximè puellas. Lacte caprino, aut cerebro leporum perunctæ gingiuæ, faciles dentitiones faciunt. Somnos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitratur: vulgus & gratiam corpori in VII. dies, friuolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſa in tanta perſuaſione. Magi felle capræ, ſcarificatæ duntaxat, illito oculis, vel ſub puluino poſito, ſomnum allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis è myrteo oleo perunctis. Coitus ſtimulat fel aprugnũ illitum: item medullæ ſuum hauſtę: ſeuum aſininum, anſeris maſculi adipe permiſto illitũ. Item à coitu equi Virgilio quoque deſcriptum virus, & teſticuli equini aridi, vt potioni interi poſſint, dexterue aſini teſtis in vino potus pro portione, vel adalligat

*ſacrificata

ligat

ligatus brachiali. Eiuſdem à coitu ſpuma collecta roſeo panno, & incluſa argento, vt Oſthanes tradit, Salpe genitale in oleum feruens mergi iubet ſepties, eóque perungit pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi, vel tauri à coitu vrinam, lutóque ipſo illini pubem. At è diuerſo muris fimo illito, cohibetur virorum Venus. Ebrietatem arcet pulmo aprī aut ſuis aſſus, ieiuni cibo ſumptus eo die, item hœdinus.

Mira de animalibus. *Cap.* *XX.*

MIra prætereà traduntur in eiſdem animalibus. Veſtigium equi excuſſum vngula (vt ſolet plerunque) ſi quis collectum reponat, ſingultus remedium eſſe recordantibus quonam loco id repoſuerint. Iecur luporum equinæ vngulæ ſimile eſſe, & rumpi equos qui veſtigia luporum ſub equite ſequantur. Talis ſuum diſcordię vim quandam ineſſe. In incendiis ſi fimi aliquid egeratur è ſtabulis, facilius extrahi, nec recurrere oues bouéſque. Hircorum carnes virus non reſipere, ſi panem hordeaceum eo die, quo interficiantur, ederint, laſérue dilutum biberint. Nullas verò teredinem ſentire, Luna decreſcéte induratas ſale. Adeóque nihil omiſſum, vt leporem ſurdum celeriùs pingueſcere reperiamus. Animalium verò medicinas: ſi ſanguis profluat iumentis ſuillum fimum ex vino infundendum. Boum autem morbis ſeuum, ſulphur viuum, allium ſylueſtre, ouum coctum: omnia hæc trita in vino danda, aut vulpis adipem. Carnem caballinam diſcoctam, potu ſuum morbis mederi. Omnium verò quadrupedum morbis, capram ſolidam cum corio, & ranam rubetam diſcoctas. Gallinaceos non attingi à vulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint: vel ſi pellicu-

la ex ea collo induđa, galli inierint. Similia in felle muſtelæ, Boues in Cypro contra tormina hominum excrementis ſibi mederi. Non ſubteri pedes boum, ſi priùs cornua pice liquida perungantur. Lupos in agrum non accedere, ſi capti vnius pedibus infractis, cultróque adacto, paulatim ſanguis circa fines agri ſpargatur: atque ipſe defodiatur in eo loco, ex quo cœperit trahi. Aut ſi vomerem, quo primus ſulcus eo anno in agro ductus ſit excuſſum aratro, focus Larium, quò familia cōuenit, abſumat: ac lupum nulli animalium nociturum in eo agro, quandiu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia ſui generis, quę aut placida non ſunt, aut fera.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XXIX.

PROOEMIVM.

De origine medicinæ, & quando primùm clinice, & quando primùm iatraleptice, & de Chryſippo & Eraſiſtrato, & empirice, & Herophilo, & reliquis illuſtribus Medicis: & quoties ratio medicinæ mutata ſit, & qui primus Romæ Medicus, & quando, & quid de Medicis antiqui Romani iudicauerint, & vitia medicinæ. *Caput I.*

NATVRA remediorum, atque multitudo inſtantium ac pręteritorum, plura de ipſa medendi arte cogunt dicere: quanquam non ignarus ſim, nullis antè hæc Latino ſermone condita, ancépſq; lubricum eſſe rerum omnium nouarum, talium vtique quàm ſteriles gratiæ difficultates in promendo: ſed quoniam occurrere veriſimile eſt omnium qui hæc cognoſcant cogitationi, quonam modo exoleuerint in medicinæ vſu, quæ tam parata atque pertinentia erant: mirúmque & indignum protinus ſubit, nullam artium inconſtantiorem fuiſſe, & etiamnum ſępius mutari, cùm ſit fructuoſior nulla. Diis

primùm inuentores ſuos aſſignauit, & cęlo dicauit. Necnon & hodie multifariàm ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famã etiam crimine, ictum fulmine Aeſculapiũ fabulata, quoniam Tyndaridẽ reuocauiſſet ad vitã. Nec tamẽ ceſſauit narrare alios reuixiſſe opera ſua, clara Troianis temporibus, quibus fama certior, vulnerum tamen duntaxat remediis. Sequentia eius (mirum dictu) in nocte denſiſſima latuere vſq; ad Peloponneſiacum bellum: tunc eam reuocauit in lucem Hippocrates, genitus in inſula Coo, in primis clara ac valida, & Aeſculapio dicata. Is cùm fuiſſet mos, liberatos morbis ſcribere in templo eius Dei quid auxiliatum eſſet, vt poſteà ſimilitudo proficeret, excripſiſſe ea traditur, atq; (vt Varro apud nos credit) iam tẽplo cremato, inſtituiſſe medicinam hanc, quæ Clinice vocatur. Nec fuit poſteà quæſtus modus, quoniam Prodicus Selymbriæ natus, diſcipulus eius, inſtituẽs quam vocant Iatralepticen, reunctoribus quoque Medicorũ ac mediaſtinis vectigal inuenit. Horum placita Chryſippus ingenti garrulitate mutauit, plurimúmque etiam ex Chryſippo diſcipulus eius Eraſiſtratus, Ariſtotelis filia genitus. Hic Antiocho Rege ſanato centum talentis donatus eſt à Rege Ptolemæo filio eius, vt incipiamus & præmia artis oſtendere. Alia factio ab experimentis ſe cognominans Empiricen, cœpit in Sicilia, Acrone Agrigentino Empedoclis Phyſici autoritate commendato. Diſſederúntque eæ ſcholæ: & omnes eas damnauit Herophilus, in muſicos pedes venarum pulſu deſcripto per ætatum gradus. Deſerta deinde & hæc ſecta eſt, quoniam neceſſe erat in ea literas ſcire. Mutata & quam poſteà Aſclepiades (vt re-

tulimus) inuenerat. Auditor eius Themiſon fuit, qui quæ inter initia ſcripſit, illo mox recedente à vita, ad ſua placita mutauit. Sed & illa Antonius Muſa eiuſdē autoritate Diui Auguſti, quem contraria medicina graui periculo exemerat. Multos prætereo Medicos, celeberrimóſque ex iis Caſſios, Calpitanos, Aruntios, Albutios, Rubrios, c c l. h-s. annua mercede iis fuere apud principes. Q. verò Stertinius imputauit principibus, quod h-s. quingenis annuis contentus eſſet: ſexcena enim ſibi quæſtu vrbis fuiſſe numeratis domibus oſtendebat. Par & fratri eius merces à Claudio Cæſare infuſa eſt: cenſúſque, quanquam exhauſti operibus Neapoli exornata, hæredi * h-s. c c c. relinquere, quantum ad eam ætatem Aruntius ſolus. Exortus deinde eſt Vectius Valens, adulterio Meſſalinæ Claudij Cæſaris nobilitatus, paritérque eloquentię aſſectator. Is eam potentiam nactus, nouam inſtituit ſectā. Eadem ætas Neronis principatu ad Theſſalum tranſiliuit, delentem cuncta maiorum placita, & rabie quadam in omnis æui medicos perorantē: quali prudentia ingenióque, æſtimari vel vno argumento abundè poteſt, cū monumento ſuo (quod eſt Appia via) iatronicen ſe inſcripſerit. Nullius hiſtrionū equarúmq; trigarij comitatior egreſſus in publico erat: cum Crinas Maſſilienſis arte geminata, vt cautior religioſiórque, ad ſiderum motus ex ephemeride Mathematica cibos dando horáſque obſeruando, autoritate eū præceſſit. Nupérque centies h-s. reliquit muris patriæ, mœnibus quoq; aliis penè non minori ſumma extructis., Hi regebant fata, cùm repentè ciuitatem Charmis ex eadem Maſſilia inuaſit, damnatis non ſolùm prioribus Medicis, verùm

** Hermolaus hic legit ſeſtertia trecēta: Budæus ſeſtertiūm trecēties: quæ ſumma eſt centuplicato maior. Vide ipſum libro 2. de Aſſe.*

& bal

& balineis: frigidáque etiam hybernis algoribus lauari perſuaſit. Merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes Conſulares vſque in oſtentationem rigentes. Qua de re extat etiã Annæi Senecæ adſtipulatio. Nec dubium eſt, omnes iſtos famam nouitate aliqua aucupantes, animas ſtatim noſtras negotiari. Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarũ concertationes, nullo idem cenſente, ne videatur acceſſio alterius. Hinc illa infelicis monumenti inſcriptio, turba ſe medicorum periſſe. Mutatur ars quotidie toties interpolis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur. Palámque eſt, vt quiſque inter iſtos loquendo polleat, imperatorem illico vitæ noſtræ neciſque fieri: ceu verò non millia gentium ſine Medicis degant, nec tamen ſine Medicina: ſicut populus Romanus vltra ſexcenteſimum annum, nec ipſe in accipiendis artibus lentus, Medicinæ verò etiam auidus, donec expertam damnauit. Etenim percenſere inſignia priſcorum in his moribus conuenit. Caſſius Hemina ex antiquis autor eſt, primum è Medicis veniſſe Romam Peloponneſo Archagathũ Lyſaniæ filium, L. Aemilio, M. Liuio Coss. anno vrbis D. XXXV, eíque ius Quiritium datum, & tabernam in compito Acilia emptam ob id publicé. Vulnerarium eum tradunt fuiſſe vocatũ, miréq; gratum aduentum eius initio: mox à ſæuitia ſecandi vrendíque, tranſiſſe nomen in carnificem. & in tædium artem omnéſque Medicos: quod clariſſimè intelligi poteſt ex M. Catone, cuius autoritati triumphus atque Cenſura minimum conferunt: tanto plus in ipſo eſt. Quamobrem verba eius ipſa ponemus, Dicam de iſtis Græcis ſuo loco Marce fili, quid Athenis exquiſitum habeam, & quod bonum ſit

cor

eorum literas inſpicere, non perdiſcere. Vincam nequiſſimum & indocile genus illorum: & hoc puta vatem dixiſſe: Quandocunq; iſta gens ſuas literas dabit, omnia corrumpet. Tum etiam magis, ſi Medicos ſuos huc mittet. Iurarũt inter ſe barbaros necare omnes Medicina. Sed hoc ipſum mercede faciunt: vt fides iis ſit, & facilè diſperdant. Nos quoque dictitant barbaros, & ſpurcius nos, quàm alios opicos, appellatione fœdant. Interdixi tibi de Medicis. Atque hic Cato DCV. anno vrbis noſtrę obiit, LXXXV. ſuo, ne quis illi defuiſſe publicè tempora, aut priuatim vitæ ſpatia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem vtiliſſimam credimus? Minimè hercule. Subiicit enim qua Medicina & ſe & coniugem vſque ad longam ſenectam perduxerit, iis ipſis ſcilicet, quæ nunc nos tractamus. Profitetúrque eſſe commentarium ſibi, quo medeatur filio, ſeruis, fámiliaribus, quem nos per genera vſus ſui differimus. Nõ rem antiqui damnabant, ſed artem. Maximè verò quæſtum eſſe immani pretio vitæ recuſabant. Ideo templum Aeſculapij etiam cùm reciperetur is Deus, extra vrbem feciſſe, iterúmque in inſula, traduntur. Et cùm Græcos Italia pellerent, diu etiam poſt Catonem excepiſſe Medicos. Augebo prouidentiam illorum. Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, pauciſſimi Quiritium attigere, & ipſi ſtatim ad Græcos transfugæ. imò verò autoritas aliter quàm Græcè eam tractantibus, etiam apud imperitos expertéſque linguæ, non eſt. Ac minus credunt, quæ ad ſalutem ſuam pertinent, ſi intelligunt. Itaque hercule in hac artium ſola euenit, vt cuicunque Medico ſe profeſſo ſtatim credatur, cùm

ſit

ſit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur: adeò blanda eſt ſperandi pro ſe cuique dulcedo. Nulla prætereà lex, quæ puniat inſcitiam capitalem, nullum exemplum vindictæ. Diſcunt periculis noſtris, & experimenta per mortes agunt: Medicóque tantùm hominem occidiſſe impunitas ſumma eſt. Quinimo tranſit conuicium, & intemperantia culpatur, vltróque qui periere, arguuntur. Sed decuriæ pro more cenſuris principum examinantur: inquiſitio per parietes agitur: & qui de nummo iudicet, à Gadibus columníſque Herculis accerſitur: de exilio verò non niſi die XL. quinque electis viris datur tabella. At de iudice ipſo quales in conſilium eunt, ſtatim occiſuri? Meritò, dum nemini noſtrum libet ſcire, quid ſaluti ſuæ opus ſit. Alienis pedibus ambulamus: alienis oculis agnoſcimus: aliena memoria ſalutamus: aliena viuimus opera. Perierúntque rerum naturæ pretia & vitæ argumenta. Nihil aliud pro noſtro habemus, quàm delicias. Non deſeram Catonem tam ambitioſæ artis inuidiæ à me obiectum, aut Senatum illum qui ita cenſebat, ídque non criminibus artis arreptis, vt aliquis expectauerit. Quid enim venenorum fertilius, aut vnde plures teſtamentorum inſidiæ? Iam verò & adulteria etiam in principum domibus, vt Eudemi in Liuia Druſi Cæſaris: item Valentis, in qua dictũ eſt regina. Non ſint artis iſta, ſed hominum. Non magis hæc vrbi timuit Cato, vt equidem credo, quàm reginas. Ne auaritiam quidem arguam, rapacéſq; nundinas pendentibus fatis, & dolorum indicaturam, ac mortis arrham, aut arcana præcepta, Squamam in oculis emouendam potiùs, quàm extrahendam: per quæ effectũ eſt, vt nihil

mag

magis prodeſſe videretur,quàm multitudo graſſantium.Neque enim pudor, ſed æmuli pretia ſummittunt.Notum eſt ab eodẽ Charmide vnum ægrum ex prouincialibus H-S ducentis conductum:Alconti vulnerum Medico H-S. C. damnato ademiſſe Claudium principem. Eidémque in Gallia exulanti, & deinde reſtituto acquiſitum non minus intra paucos annos. Et hæc perſonis imputentur.Ne fęcem quidem aut inſcitiam eius turbæ arguamus,ipſorumq; intemperantiam in morbis,aquarum calidarum diuerticulis : imperioſam inediam, & ab iiſdem deficientibus cibos ſæpius die ingeſtos,mille præterea pœnitentiæ modis,culinarum etiam præceptis & vnguentorum miſturis,quando nullas omiſere vitæ illecebras.Inuehi peregrinas merces,conciliaríque externa pretia, diſplicuiſſe maioribus crediderim equidem,nõ tamen hoc Catonem prouidiſſe,cùm damnaret artem.Theriace vocatur excogitata compoſitio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cùm tot remedia dederit natura, quæ ſingula ſufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus LIIII.componitur,interim nullo põdere æquali,& quarundam rerũ ſexageſima denarij vnius imperata.Quo Deorum perfidiam iſtam monſtrante? Hominum enim ſubtilitas tanta eſſe non potuit. Oſtentatio artis & portentoſa ſcientiæ venditatio manifeſta eſt. Ac ne ipſi quidem illam nouere. Comperíque vulgo pro cinnabari Indica in medicamenta minium addi, inſcitia nominis, quod eſſe venenum docebimus inter pigmenta. Verùm hæc ad ſingulorum ſalutem pertinent.Illa autem,quæ timuit Cato,atque prouidit, innocentiora multo & parua opinatu,quæ proceres artis eiuſdem in ſemetipſis fatentur.

Illa

Illa perdidere imperij mores, illa quæ ſani patimur, luctatus, ceromata ceu valetudinis cauſa inſtituta, balineæ ardentes, quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui, vt nemo non minus validus exiret, obedientiſſimi verò efferrentur. Potus deinde ieiunorum ac vomitiones, & rurſus perpotationes, ac pilorum euiratio inſtituta reſinis eorum: Itémque pectines in fœminis quidem publicati. Ita eſt profectò, lues morum, nec aliunde maior, quàm è medicina, vatem prorſus quotidie facit Catonem, & oraculum: Satis eſſe ingenia Græcorum inſpicere, non perdiſcere. Hæc fuerint dicenda pro Senatu illo, ſexcentíſq; populi Romani annis aduerſus artem, in qua conditione inſidioſiſſima autoritatem peſſimis boni faciunt: ſimul contra attonitas quorundam perſuaſiones, qui prodeſſe niſi pretioſa non putant. Neque enim dubitauerim, aliquibus faſtidio futura quæ dicentur animalia: at non Virgilio fuit nominare formicas nulla neceſſitate, & curculiones, ac lucifugis congeſta cubilia blattis: non Homero inter prælia Deorum improbitatem muſcæ deſcribere: non naturæ gignere iſta, cùm gignat hominem. Proinde cauſas quiſque & effectus, non res, æſtimet. Ordiemur autem à confeſſis, hoc eſt, lanis ouíſque, vt obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam ſi alienis locis, tamen obiter dici neceſſe erit. Nec deerat materiæ pompa, ſi quicquam aliud intueri liberet, quàm fidem operis. Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidóque medicinis, ceu verò id certum eſſet, atque non fabuloſum. Irridere eſt, vitæ remedia poſt milleſimum annum reditura monſtrare.

De

De medicinis lanarum. *Cap. I I.*

LAnis autoritatem veteres Romani etiam religioſam habuere, poſtes à nubentibus attingi iubentes. Prætérque cultum & tutelam contra frigora, ſuccidæ plurima præſtant remedia ex oleo vinóque aut aceto, prout quæque mulceri morderíue opus ſit, & aſtringi laxaríue, luxatis membris, dolentibúſque neruis impoſitæ, & crebrò ſuffuſæ. Quidam etiam ſalem admiſcent luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipémque imponunt. Item contuſis tumentibúſque. Halitus quoque horis gratiores facere traditur, confricatis dentibus atque gingiuis admiſto melle. Prodeſt & phreneticis ſuffitu. Sanguinem in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo, & alio modo indita auribus obturatis ſpiſſius. Quin & hulceribus vetuſtis imponitur cum melle. Vulnera ex vino, vel aceto, vel aqua frigida & oleo expreſſa ſanat. Arietis vellera lota frigida ex oleo madefacta, in muliebribus malis inflammationes vuluæ ſedant. Et ſi procidant, ſuffitu reprimunt. Succida lana impoſita ſubditáque mortuos partus euocat. Siſtit etiam profluuia earum. At canis rabioſi morſibus inculcata poſt diem ſeptimum ſoluitur. Reduuias ſanat ex aqua frigida. Eadem nitro, ſulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidiſſima impoſita bis die, lumborum dolores ſedat. Sanguinem ſiſtit ex ariete ſuccida, articulos extremitatũ præligans. Laudatiſſima omnis è collo, natione verò Galatica, Tarentina, Attica, Mileſia. Succidam imponunt & deſquamatis, percuſſis, liuidis, incuſſis, colliſis, contritis, deiectis, capitis & aliis doloribus, ſtomachi * inflammationi ex aceto & roſaceo. Cinis eius illinitur attritis, vulneratis, ambu- *inflationi

ſtis. Et in oculorum medicamenta additur: item in fiſtulas auréſque ſuppuratas. Ad hęc detonſam eam, alij verò euulſam deciſis ſummis partibus ſiccant, carpúntque, & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt vtrunque. Alij aſſulis tedæ ſubiectis, & ſubinde interſtratis, oleo aſperſam accendunt, cinerémque in labellis aqua addita confricant manu, & conſidere patiuntur, ídque ſæpius mutantes aquam, donec linguam aſtringat leniter, nec mordeat. Tum cinerem reponunt. Vis eius ſeptica eſt, efficaciſſiméque genas purgat. Quin ipſę ſordes pecudum ſudórque feminum & alarum adhærentes lanis (œſypum vocant) innumeros propè vſus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit pluribus modis, ſed probatiſſimum lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuſcunque ſordibus ſuccidis primùm collectis, ac lento igni in æneo vaſe ſubſeruefactis & refrigeratis, pinguíq; quod ſupernatet, collecto in fictili vaſe, iterúmque decocta priori materia: quæ pinguitudo vtraque frigida aqua lauatur, & in linteo ſiccatur, ac Sole torretur, donec candida fiat ac tranſlucida. Tum in ſtannea pyxide conditur. Probatio autem, vt ſordium virus oleat, & manu fricante ex aqua non liquetur, ſed albeſcat vt ceruſſa. Oculis vtiliſſimum contra inflámmationes genarúmque callum. Quidam in teſta torrent, donec pinguedinem amittat, vtilius tale exiſtimantes eroſis & duris genis, angulis ſcabioſis & lacrymantibus. Hulcera non oculorum modò ſanat ſed oris etiam & genitalium cum anſerino adipe. Medetur & vuluæ inflammationibus, & ſedis rhagadiis & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos vſus eius ſuo loco digeremus. Sordes quoque

quoque caudarum concretæ in pilulas,ac ſiccatæ per ſe tuſæque in farinam & illitæ dentibus mirè proſunt, etiam labantibus, gingiuíſque,ſi carcinoma ſerpat.Iam verò pura vellera aut per ſe impoſita cæcis doloribus, aut accepto ſulphure: & cinis eorum genitalium vitiis.Tantúmque pollent, vt medicamentis quoque ſuperponantur. Medentur ante omnia & pecori ipſi, ſi faſtidio non paſcatur. Cauda enim quàm arctiſſimè præligata, euulſa inde lana,ſtatim vcſcuntur. Tradúntque quod extra nodum ſit è cauda præmori.

De ouorum natura. *Cap. III.*

LAnæ habent & cum ouis ſocietatem ſimul fronti impoſitæ contra epiphoras. Non opus eſt eas in hoc vſu radicula eſſe curatas: neque aliud,quàm candidum ex ouo,infundi ac pollinem thuris. Oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent,vrentéſq; refrigerant.Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miſcent collyriis. Infantibus verò contra lippitudines vix aliud remedium eſt, butyro admiſto recenti. Eadem cum oleo trita ignes ſacros leniunt, betæ foliis ſuperilligatis.Candido ouorũ in oculis & pili reclinantur Hammoniaco trito admiſtóque. Et vari in facie cum pineis nucleis, ac melle modico. Ipſa facies illita Sole non aduritur. Ambuſta aquis ſi ſtatim ouo occupentur, puſtulas non ſentiunt.Quidam admiſcent farinam hordeaceam,& ſalis parum. Hulceribus verò ex ambuſto cum candido ouorum toſtum hordeum & ſuillo adipe, mirè prodeſt. Eâdem curatione ad ſedis vitia vtuntur: infantibus quidem,etiam ſi quid ibi procidat.Ad pedum rimas ouorũ candido decocto cum ceruſſæ denariorum duûm

pondere, pari ſpumæ argenti, myrrhæ, exiguo deinde vino. Ad ignem ſacrum, candido ouorum trito cum amylo. Aiunt & vulnera candido glutinari, calculóſque pelli. Lutea ouorum cocta vt indureſcant, admiſto croco modicè, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. Vel cum roſaceo & mulſo lana oculis impoſita, vel cum trito apij ſemine ac polenta in mulſo illita. Prodeſt & tuſſientibus per ſe luteum deuoratum liquidum, ita vt dentibus non attingatur: thoracis diſtillationibus, faucium ſcabritiæ. Priuatim contra hęmorrhoidum morſum illinitur, ſorbetúrq; crudum. Prodeſt & renibus, veſicæ roſionibus exhulcerationibúſque, & cruenta excreantibus. Quinque ouorum lutea in vini hemina cruda ſorbentur dyſentericis, cum iure putaminis ſui & papaueris ſucco ac vino. Dantur cœliacis cum vuæ paſſæ pinguis pari pondere & malicorio, per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorum trium lardi veteris & mellis quadrantibus, vini veteris cyathis tribus trita ad craſſitudinem mellis, & cùm opus ſit, auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna, totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & lienicis. Sanguinem autem reiicientibus cũ tribus cyathis muſti. Vtuntur iiſdem ad liuentia, ſi vetuſtiora ſint, cum bulbis ac melle. Siſtunt & menſes mulierum cocta, & ex vino pota inflationes quoque vuluæ cruda cũ oleo ac vino illita. Vtilia ſunt & ceruicis doloribus cũ anſerino adipe & roſaceo. Sedis etiã vitiis durata igni, vt calore quoq; proſint. Et condylomatis cũ roſaceo. Item ambuſtis durata ex aqua, mox in pruna putaminibus exuſtis, tum lutea ex roſaceo illinuntur. Fiunt & tota

lutea,

lutea, quæ vocant ſchiſta, cum triduo incubata tolluntur. Stomachū diſſolutum confirmant pulli ouorum cū gallę dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus ſumatur. Dant & dyſen ericis pullos in ipſo ouo decoctos, admiſta vini auſteri hemina, & pari modo olei polentæq;. Membrana putaminis detracta ſiue crudo, ſiue cocto, labiorum fiſſuris medetur. Putaminis cinis in vino potus, ſanguinis eruptionibus. Cōburi ſine membrana oportet: ſic fit & dentifricium. Idem cinis & mulierum menſes cū myrrha illitus ſiſtit. Firmitas putaminum tanta eſt, vt recta nec vi nec pondere vllo frangātur, nec niſi paululū inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partum, cum ruta, & anetho, & cumino pota ex vino. Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria miſtis tollunt. Hulcera quoque humida in capite cyclamino admiſta. Ad puris & ſanguinis excreationes ouum crudum cum porri ſectiui ſucco, paríque menſura melli Græci calefactū hauritur. Dantur & tuſſientibus cocta & trita cum melle, & cruda cum paſſo oleíq; pari modo. Infunduntur & virilitatis vitiis ſingula cum ternis paſſi cyathis, amylíq; ſemuncia à balineis. Aduerſus ictus ſerpentium cocta tritáque adiecto naſturtio illinuntur. Cibo quot modis iuuent notum eſt, cùm tranſmeent faucium tumorem, calfactúq; obiter foueant. Nullus eſt alius cibus, qui in ægritudine alat, neque oneret, ſimúlque vim potus ac cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cum farina in pane ſubactis cœliaci recreantur. Quidam ita reſoluta in patinis torreri vtilius putant. Quo genere non aluos tantùm, ſed & menſes fœminarum ſiſtunt: aut ſi maior ſit impetus, cruda cū farina ex aqua hau-

riuntur, & per ſe lutea ex iis decocta in aceto, donec indureſcant: iterúmque cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos. Fit & dyſentericis remedium ſingulare, ouo effuſo in fictili nouo, eiuſdemque oui menſura, vt paria ſint omnia, melle mox aceto, item oleo, confuſis crebróque permiſtis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præſentius remedium erit. Alij eadem menſura pro oleo & aceto reſinam adiiciunt rubentem, vinúmque: & alio modo temperant, olei tantùm menſura pari pineíque corticis duabus ſexageſimis denariorum, vna eius quod rhus diximus, mellis obolis quinque ſimul decoctis, ita vt cibus alius poſt quatuor horas ſumatur. Torminibus quoq; multi medentur oua bina * cum aliis piſcis quatuor vnà atterendo, viníque hemina calefaciendo, atque ita potui dando. Et ne quid deſit ouorum gratiæ, candidum ex his admiſtum calci viuæ glutinat vitri fragmenta. Vis verò tanta eſt, vt lignum perfuſum ouo non ardeat, ac ne veſtis quidem contacta aduratur. De gallinarum autem ouis tantùm locuti ſumus, cùm & reliquarum alitum reſtent magnæ vtilitates, ſicut ſuis locis dicemus. Præterea eſt ouorum genus in magna Galliarum fama, omiſſum Gręcis. Angues innumeri æſtate conuoluti, ſaliuis faucium corporúmque ſpumis artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidæ ſibilis id dicunt in ſublime iactari, ſagóque oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo: ſerpentes enim inſequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentum eius eſſe, ſi contra aquas fluitet vel auro vinctum. Atque, vt eſt Magorum ſolertia occultandis fraudibus ſagax, certa Luna capiendum cenſent, tanquam congrue

**In vetuſto quodã exẽplari, quãuis alioqui deprauatiſſimè ſcripto, poſtrema litera ex dictione, alijs, principio ſubſequẽtis dictionis, piſcis, cohærebat. Quo fit, vt hic legendũ conijciam. Cũ allij ſpicis quatuor. Spicus e-*

grucre operationem eam ſerpentium humani ſit arbitrij Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum polypi crebris, inſigne Druidis. Ad victorias litium ac regum aditus mirè laudatur: tantæ vanitatis, vt habentem id in lite in ſinu equitem Romanum è Vocontiis, à Diuo Claudio principe interemptum non ob aliud ſciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, cauſa videtur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguium fecerint. Neque enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt. De anſerum ouis magnæ vtilitatis, ipſóque anſere dicturi hoc in volumine, debemus honorem & Comagenorum clariſſimæ rei. Fit ex adipe anſerum, alioquin celeberrimi vſus eſt, ad hoc in Comagene Syriæ parte cum cinnamo, caſia, pipere albo, herba quæ Comagene vocatur, obrutis niue vaſis, odore iucundo, vtiliſſimum ad perfrictiones, conuulſiones, cæcos ac ſubitos dolores, omniáque quæ acopis curantur: vnguentúmque pariter ac medicamentum eſt. Fit & in Syria alio modo, adipe auium curato, vt diximus, additis eryſiſceptro, xylobalſamo, phœnice elate, item calamo, ſingulorum pondere, qui ſit adipis, cum vino bis aut ter ſubſeruefactis. Fit autem hyeme, quoniam æſtate non glaciat, niſi accepta cera. Multa prætereà remedia ſunt ex anſere, quod miror, æquè quàm capris. Nanque anſer coruúſque ab æſtate in autumnum morbo conflictari dicuntur. De anſerum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium aſcenſu deprehenſo, diximus.

nim Latini vocāt ſegmenta illa in allij capitibus, quas Græci ἄγλιθας nominant.

Remedia de cane,& ex animalibus quæ placida non ſunt,ſed fera,& ex volucribus,& contra morſus phalangiorum.

Cap. IIII.

EAdem de cauſa ſupplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuentutis & Summani; vini in furca ſambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſcorum mores. Catulos lactentes adeò puros exiſtimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hoſtiarum vice vterentur his. Genito manè catulo res diuina fit, & in cœnis Deûm etiamnũ ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrem fuiſſe, Plauti fabulæ indicio ſunt. Sanguine canino contra toxica nihil præſtantius putatur. Vomitiónes quoque hoc animal monſtraſſe homini videtur. Et alios vſus ex eo mirè laudatos referemus ſuis locis. Nunc ad ſtatutum ordinem pergemus. Aduerſus ſerpentium ictus efficacia habétur, fimum pecudis recens in vino decoctum illitúmque: mures diſſecti & impoſiti, quorum natura non eſt ſpernenda, præcipuè in aſſenſu ſiderum (vt diximus) cum lumine Lunæ fibrarum numero creſcente ac decreſcente. Tradunt magi, iocinere muris dato porcis in fico, ſequi dantem id animal. In homine quoque ſimiliter valere, ſed reſolui cyatho olei poto. Muſtelarum duo genera: alterum ſylueſtre. Diſtant magnitudine. Græci vocant ictidas. Harum fel contra aſpides dicitur efficax, cæterò venenum. Hæc autem quæ in domibus noſtris oberrat, & catulos ſuos (vt autor eſt Cicero) quotidie transfert, mutátque ſedem, ſerpentes perſequitur. Ex ea inueterata ſale denarij pondus in cyathis tribus datur percuſſis, aut ventriculus coriandro fartus inueteratúſque

&c in

& in vino potus. Et catulus muſtelæ etiam efficacius. Quædam pudenda dictu tanta autorum aſſeueratione commendantur, vt prætenire fas non ſit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur: veluti cimicum animalis fœdiſſimi, & dictu quoque faſtidiendi natura, contra ſerpentium morſus, & præcipuè aſpidum valere dicitur. Item contra venena omnia: argumento, quòd dicunt gallinas, quo die id ederint, non interfici ab aſpide: carnes quoque earum percuſſis plurimum prodeſſe. Ex his quę tradunt, humaniſſimum eſt, illinire morſibus cum ſanguine teſtudinis: item ſuffitu eorum abigere: ſanguiſugas adhærentes, hauſtáſque ab animalibus reſtinguere in potu datos. Quanquam & oculos quidam iis inungunt tritis cum ſale & lacte mulierum, auréſque cum melle & roſaceo admiſtis. Eos qui agreſtes ſint, & in malua naſcantur, crematos cinere permiſto roſaceo infundunt auribus. Cætera quæ de iis tradunt, vomicæ & quartanarum remedia aliorúmque morborum, tanquam ouo aut cera aut faba incluſos cenſeant deuorandos, falſa, nec referenda arbitror. Letargi tamen medicinæ cum argumento adhibent, quoniam vincatur aſpidum ſomnifica vis, ſeptenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et ſtranguriæ fiſtulæque impoſuere. Adeò nihil parens illa rerum omnium ſine ingentibus cauſis genuit. Quin & adalligatos læuo brachio binos lana ſubrepta paſtoribus, reſiſtere nocturnis febribus prodiderunt, diurnis in roſaceo panno. Rurſus iis aduerſatur ſcolopendra, ſuffitúque necat. Aſpides percuſſos torpore & ſomno necant, omnium ſerpentium minimè ſanabiles. Sed & venenum earum ſi ſanguinem attingi, aut re-

cens vulnus, ſtatim interimit: inueteratum hulcus tardius. De cætero potum quantalibet copia, non nocet. Non eſt enim tabifica vis: itaque occiſa morſu earum animalia, cibis innoxia ſunt. Cunctarer in proferendo ex his remedio, niſi M. Varroné ſcirem LXXXVIII. vitæ anno prodidiſſe, aſpidum ictus efficaciſſimè curari, hauſta à percuſſis ipſorum vrina. Baſiliſci, quem etiam ſerpentes ipſi fugiunt, alios olfactu necantem, qui hominem vel ſi aſpiciat tantùm, dicitur interimere, ſanguinem Magi miris laudibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionum à poteſtatibus, & à diis etiam precum, morborúmque remedia, veneficiorum amuleta. Quidam id Saturni ſanguinem appellant. Draco non habet venena. Caput eius limini ianuarum ſubditum, propitiatis adoratione Diis, fortunatam domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cum melle tritis, inunctos non pauefcere ad nocturnas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum victoriæ. Primum ſpondylum aditus poteſtatum mulcere. Dentes eius illigatos pedibus caprearum ceruinis neruis, mites præſtare dominos, poteſtatéſque exorabiles. Sed ſuper omnia eſt compoſitio, qua inuictos faciunt Magorum mendacia: Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiuſdem, equi victoris ſpuma, canis Vnguibus adalligatis ceruino corio, neruíſque cerui alternatis & dorcadis: quæ arguiſſe non minus refert, quàm contra ſerpentes remedia demonſtraſſe, quoniam hæc morborum veneficia ſunt. Draconum adipem venenata fugiunt: item

virus

virus ichneumonum, & cutis cinere in aceto perunctos. Viperæ caput impoſitum, vel alterius quàm quæ percuſſerit, ſine fine prodeſt. Item ſi quis eam ipſam in vapore baculo ſuſtineat: aiunt enim præcauere: item ſi quis exuſtæ eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percuſſum ſerpentes ne ceſſitate naturæ, Nigidius autor eſt. Caput quidem diſſecant Scythæ inter aures ad eximendum lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipſo toto capite vtuntur. Fiunt ex vipera paſtilli, qui theriaci vocantur à Græcis, quaternis digitis vtrinque amputatis, exemptíſque interaneis, & liuore ſpinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho diſcocto, ſpiníſq; exemptis, & addita ſimilagine, atque ita in vmbra ſiccatis paſtillis, quibus ad multa medicamenta vtuntur. Significandum videtur è vipera tantùm hoc fieri. Quidam purgatæ, vt ſuprà dictum eſt, adipem cum olei ſextario decoquunt ad dimidias. Ex eo, cùm opus ſit, ternis ſtillis additis in oleum perunguntur, vt omnes beſtiæ fugiant eos. Præterea conſtat, contra omnium ſerpentium ictus, quamuis inſanabiles, ipſarum ſerpentium exta impoſita auxiliari: eóſque qui aliquando viperæ iecur coctum hauſerint, nunquàm poſteà feriri à ſerpente. Neque anguis venenatus eſt. niſi per menſem Luna inſtigatus. Sed prodeſt viuus comprehenſus, & in aqua contuſus, ſi foueatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, vt dicemus, & ideo Aeſculapio dicatur. Democritus quidem monſtra quædã ex his conficit, vt poſſint auium ſermones intelligi. Atqui anguis Aeſculapius Epidauro Romam aduectus eſt: vulgóq; paſcitur & in domibus. Ac niſi incendiis ſemina exurerẽtur,

non

non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod in aqua viuit, hydri vocantur, nullis ſerpentium inferiores veneno. Horum iecur ſeruatum aduerſus percuſſos ab his auxilium eſt. Scorpio tritus ſtellionum veneno aduerſatur. Fit enim & è ſtellionibus malum medicamentum. Nam cùm immortuus eſt vino, faciem eorum qui biberint, lentigine obducit. Ob hoc in vnguẽto necant eum, inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt oui luteum, & mel ac nitrum. Fel ſtellionum tritum in aqua muſtelas congregare dicitur. Inter omnia venenata ſalamandræ ſcelus maximum eſt. Cætera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt: vt omittam, quòd perire conſcientia dicuntur homine percuſſo, neque amplius admitti ad terras: ſalamandra populos pariter necare improuidos poteſt. Nam ſi arbori irrepſit, omnia poma inficit veneno, & eos qui ederint, necat frigida vi, nihil aconito diſtans. Quinimo ſi contacto ab ea ligno vel pede cruſta panis incoquatur, idem veneficium eſt: vel ſi in puteum cadat. Quippe cum ſaliua eius quacunque parte corporis, vel in pede imo reſperſa, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis ac tanta vis veneni à quibuſdam animalium, vt ſuibus, manditur, domante eadem illa rerum diſſidentia. Venenum eius extingui primum omnium ab his quæ veſcantur illa, veriſimile eſt. Quæ prodantur, cantharidum potu, aut lacerta in cibo ſumpta: cætera aduerſantia diximus, dicemúſque ſuis locis. Ex ipſis quæ Magi tradunt contra incendia, quoniam ignes ſola animalium extinguat, ſi forent vera, iam eſſet experta Roma. Sextius Venerem accendi cibo earum, ſi detractis inte-

raneis

raneis, & pedibus , & capite in melle ſeruentur, tradit,negátque reſtingui ignem ab iis . Ex volucribus in auxilio contra ſerpentes primùm vultur eſt.Annotatum quoque minus virium eſſe nigris.Pennarum ex his nidore, ſi vrantur , fugari eas dicunt.Item cor eius alitis habentes,tutos eſſe ab impetu non ſolùm ſerpentium,ſed etiam ferarum,latronúmque,& regum ira. Carnibus gallinaceorum,ita vt tepeant auulſæ appoſitis, venena ſerpentium domantur : item cerebro in vino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrum plagis imponere.Ius quoque ex his potum præclarè medetur, & in multis aliis vſibus mirabile. Pantheræ leonéſque non attingunt perunctos eo, præcipuè ſi & allium fuerit incoctum. Aluum ſoluit : validius è vetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres , & torpentibus membris tremulíſque , & articulariis morbis , & capitis doloribus,epiphoris,inflationibus, faſtidiis , incipienti teneſmo,iocineri,renibus,veſicæ:contra cruditates,ſuſpiria.Itaque etiam faciẽdi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino, aut cybio,aut cappari, aut apio, aut herba Mercuriali,aut polypodio , aut anetho: vtiliſſimè autem in congiis tribus aquæ ad tres heminas cum ſuprà dictis herbis, & refrigeratum ſub dio dari tempeſtiuis antecedẽte vomitione. Non præteribo miraculum , quanquam ad medicinam non pertinens:ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur,conſumunt id in ſe.Ita hoc venenúm auri eſt. At gallinaceis ipſis circulo è ſarmentis addito collo,non canunt.Auxiliatur contra ſerpentes & columbarum caro recens concepta,& hirundinum:bubonis pedes vſti cum plumbagine herba. Nec omittam in hac quoque alite

exem

exemplum Magicæ vanitatis. Quippe præter reliqua portentoſa mendacia, cor eius impoſitum mammæ mulieris dormientis ſiniſtræ, tradunt efficere vt omnia ſecreta pronuntiet. Præterea in pugnam ferentes idem, fortiores fieri. Eiuſdem ouo ad capillos remedia demonſtrant. Quis autem quæſo ouum bubonis vnquam videre potuit, cùm ipſam auem vidiſſe prodigium ſit? quis vtique experiri, & præcipuè in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam criſpari capillum promittunt. Cuius generis propè videri poſſint, quæ tradunt & de veſpertilione, ſi ter circunlatus domui viuus, per feneſtram inuerſo capite infigatur, amuletum eſſe: priuatímque ouilibus circunlatum toties, & pedibus ſuſpenſum ſurſum in ſuperliminari. Sanguinem quoque eius cum carduo, contra ſerpentium ictus inter præcipua laudant. Phalangium eſt Italiæ ignotum, & plurium generum. Vnum ſimile formicæ, ſed multo maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incurſantibus reſperſum guttis. Acerbior huius, quàm veſpæ ictus. Viuit maximè circa furnos & molas. In remedio eſt, ſi quis eiuſdem generis alterum percuſſo oſtendat. Et ad hoc ſeruantur, cùm mortui inueniuntur. Et cortices eorum contriti & poti medentur, & muſtelæ catuli, vt diximus ſuprá. Aequè phalangion Græci vocant inter genera araneorum, ſed diſtinguunt lupi nomine. Tertium genus eſt eodem phalangij nomine araneus lanuginoſus, grandiſſimo capite. Quo diſſecto inueniri dicuntur intus vermiculi duo, adalligatique mulieribus ceruina pelle ante Solis ortum, præſtare ne concipiant, vt Cæcilius in commentariis reliquit. Vis ea annua eſt: quam ſolam ex omni

ni atocio dixiſſe fas ſit, quoniam aliquarum fœcunditas plena liberis tali venia indiget. Vocatur & rhagion acino nigro ſimilis, ore minimo ſub aluo, pedibus breuiſſimis, tanquam imperfectis. Dolor à morſu eius qualis à ſcorpione. Vrina ſimilis araneis textis. Idem erat aſterion, niſi diſtingueretur virgulis albis. Huius morſu genua labefactantur. Peior vtroque eſt cæruleus lanugine nigra, caliginem concitans, & vomitus araneoſos. Etiamnum deterior, à crabrone penna tantùm differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ ſimilis capite, aluo nigra, guttis albis diſtinguentibus, veſparum dolore torquet. Tetragnathij duo genera habent: peior, medium caput diſtinguente linea alba, & tranſuerſa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus poſteriori parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore, qui telas muſcis in parietibus latiſſimè pandit. Contra omnium morſus remedium eſt gallinaceum cerebrũ cum piperis exiguo potum in poſca. Item formicæ quinque potæ: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipſi aranei quicunq; in oleo putrefacti. Muris aranei morſus ſanatur coagulo agnino in vino poto: vngulæ arietinæ cinere cum melle, muſtelæ catulo, vt in ſerpentibus dictum eſt. Si iuméta momorderit, mus recens cum ſale imponitur, aut fel veſpertilionis ex aceto. Et ipſe mus araneus contra ſe remedio eſt, diuulſus & impoſitus. Nam ſi prægnans momordit, protinus diſſilit. Optimum, ſi imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc vſum ſeruant in oleo, aut luto circũlitos. Eſt & cõtra morſum eius remedio terra ex orbita. Fertur enim nõ tráſiri ab eo orbitã, torpore quodã naturæ. Scorpio

pionibus contrarius maximè inuicem ſtellio traditur, vt viſu quoque pauorem iis afferat, & torporem frigidi ſudoris. Itaque in oleo putrefaciunt eum, & ita ea vulnera perungunt. Quidam oleo illo ſpumam argenteam decoquunt ad emplaſtri genus, atque ita illinunt. Hunc Græci coloten vocant, & aſcalaboten & galeoten. In Italia non naſcitur. Eſt enim hic plenus lentigine, ſtridoris acerbi, & veſcitur, quæ omnia à noſtris ſtellionibus aliena ſunt. Prodeſt & gallinarum fimi cinis illitus, draconis iecur, lacerta diuulſa, mus diuulſus, ſcorpio ipſe ſuæ plagæ impoſitus, aut aſſus in cibo ſumptus, aut potus, in meri cyathis duobus. Proprium eſt ſcorpionum, quòd manus palmam non feriunt, nec niſi pilos attigere. Lapillus qualiſcunque, ab ea parte qua in terra erat, appoſitus plagæ, leuat dolorem. Item teſta terra operta ex aliqua parte, ſicut erat impoſita, liberare dicitur. Non debent reſpicere qui imponunt, & cauere ne Sol aſpiciat. Vermes terreni triti impoſiti proſunt. Multa & alia ex his remedia ſunt, propter quæ in melle ſeruantur. Noctua apibus contraria, & veſpis crabronibúſque & ſanguiſugis: pici quoque Martij roſtrum ſecum habentes non feriuntur ab iis. Aduerſantur & locuſtarum minimæ ſine pennis, quos attelabos vocant. Eſt & formicarum genus venenatum: non ferè in Italia. Solipugas Cicero appellat, ſalpugas Bætica. Iis cor veſpertilionis contrarium, omnibúſque formicis: ſalamandris cantharides, vt diximus. Sed in iis magna quæſtio, quoniam ipſæ venena ſunt potæ veſicæ cum cruciatu præcipuo. Coſſinum equitem Romanum, amicitia Neronis principis notum, cùm is lichene correptus eſſet, vocatus ex Aegypto Medicus

ob

ob hanc valetudinem eius à Cæſare, cùm cantharidum potum præparare voluiſſet, interemit. Verùm illitas prodeſſe nō dubium eſt, cum ſucco taminiæ vuæ, & ſeuo ouis vel capræ. Ipſarum cantharidum venenum in qua parte ſit, non conſtat inter autores. Alij in pedibus & capite exiſtimant eſſe, alij negant. Conuenit tamen pennas earum auxiliari, in quacunque parte ſit venenum. Ipſæ naſcuntur ex vermiculo, in ſpongia maximè, cynorrhodi quæ fit in caule, ſed fœcundiſſimè in fraxino: cæteræ in alba roſa, minus efficaces. Potentiſſimæ inter omnes variæ, luteis lineis, quas in pennis tranſuerſas habent, multum pingues: interiores minutæ, latæ, piloſæ: inutiliſſimæ verò, vnius coloris macræq;. Conduntur in calice fictili non picato, & linteo colligato, congeſtæ roſa matura, & ſuſpenduntur ſuper acetum cum ſale feruēs, donec per linteolum vaporentur, poſteà reponuntur. Vis earum adurere corpus, cruſtas obducere. Eadem pityocampis, in picea naſcentibus, eadem bupreſti, ſimilitérque præparantur. Efficaciſſimæ omnes ad lepras lichenáſque: dicuntur & menſes ciere & vrinam. Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. Cantharides obiectæ ſunt Catoni Vticenſi, ceu venenum vendidiſſet in auctione regia. quoniam eas ſeſtertiis LX. addixerat.

De ſeuo ſtruthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anſeribus, & columbis, & muſtelis remedia.

Cap. V.

ET ſeuum autem ſtruthiocamelinum tunc veniſſe ſeſtertiis LXXX, obiter dictum ſit, efficacioris ad omnia vſus, quàm eſt adeps anſerinus. Diximus & mellis venenati genera: contra quod vtuntur melle, in quo apes ſint mortuæ.

Idem potum in vino, remedium eſt vitiorum, quæ cibo piſciũ gignuntur. In canis rabidi morſu tuetur à pauore aquę capitis canini cinis illitus vulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, vt ſemel dicamus, in vaſe fictili nouo, argilla circunlito, atque ita in furnum indito. Idem & in potione proficit. Quidam ob id edendum dederunt. Aliqui & vermem è cadauere caniuo adalligauere: menſtruáue in panno ſubdidere calici, aut intus ipſius caudæ pilos combuſtos inſuêre vulneri. Cor caninum habentem fugiunt canes. Non latrant verò, lingua canina in calceamento ſubdita pollici: aut caudam muſtelæ, quæ abſciſſa dimiſſą ſit, habentes. Eſt limus ſaliuæ ſub lingua rabioſi canis, qui datus in potu, fieri hydrophouos non patitur. Multo tamen vtiliſſimè iecur eius, qui in rabie momorderit, datur, ſi poſſit fieri, crudum mandendum: ſi minus, quoquo modo coctum, aut ius coctis carnibus. Eſt vermiculus in lingua canum, qui vocatur à Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec faſtidium ſentiunt. Idem ter igni circunlatus, datur morſis à rabioſo, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantùm eo prodeſt. Aiunt & criſtam contritam efficaciter imponi, & anſeris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorum, qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in cibo dandę. Quin & necátur catuli ſtatim in aqua, ad ſexum eius qui momorderit, vt iecur crudum deuoretur ex iis. Prodeſt & fimum gallinaceum, duntaxat rufum, ex aceto impoſitum: & muris aranei caudę cinis ita vt ipſe cui abſciſſa ſit, viuus dimittatur: glebula ex hirundinum nido illita ex aceto, vel pulli hirundin

rundinis combuſti:membrana ſiue ſenectus anguium, vernatione exuta, cum cancro maſculo trita. Nam etiã per ſe repoſita in arcis armariiſque, tineas necat. Tanta vis mali eſt, vt vrina quoque calcata rabioſi canis noceat, maximè hulcus habentibus. Remedium eſt fimum caballinum aſperſum aceto, & calfactum in fico impoſitum. Minus hoc miretur, qui cogitet, lapidem à cane morſum, vſque in prouerbium diſcordiæ veniſſe. Qui in vrinam canis ſuam egeſſerit, torporem lumborum dicitur ſentire. Lacerta, quam hi ſepa, alij * chalcidicen vocant, in vino pota, morſus ſuos ſanat. Veneficiis ex muſtela ſylueſtri factis, contrarium eſt ius gallinacei veteris largè hauſtum, peculiariter contra aconitum: addi parum ſalis oportet. Gallinarum fimum duntaxat candidum, in hyſſoppo decoctum aut mulſo, venena fungorum boletorúmque aſtringit: item inflationes ac ſtrangulationes: quod miremur, cùm, ſi aliud animal guſtauerit id fimum, torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anſerinus contra lepores marinos valet, cum olei æqua portione. Item contra mala medicamenta omnia aſſeruatur cum Lamnia rubrica & ſpinæ albę ſucco, paſtillorum drachmis quinque, qui in cyathis ternis aquæ bibantur: item muſtelæ catulus, vt ſuprà diximus, præparatus. Coagulum quoq; agninum aduerſus omnia mala medicamenta pollet: item ſanguis anatum Ponticarum. Itaque & ſpiſſatus ſeruatur, vinóque diluitur. Quidam fœminę anatis efficaciorem putant. Simili modo contra venena omnia, ciconiarum ventriculus valet, coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum priuatim aduerſus cantharidas: item lac ouium ca-

** Melius, Chalcidem vt infrà li. 32. ca. 3. & apud Ariſto. de animal. lib. 8. cap. 24.*

lidum prçterquàm is qui bupreſtin aut aconitum biberint. Columbarum ſylueſtrium fimum priuatim contra argenti viui potum. Contra toxica, muſtela vulgaris inueterata, binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddendos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos, & ad parotidas remedia. Cap. VI.

ALopecias replet fimi pecudum cinis cũ oleo cyprino & melle: item vngularum muli vel mulæ ex oleo myrteo. Prætereà (vt Varro noſter tradit) murinum fimũ, quod item muſcerdas appellat. Et muſcarũ capita recentia, priùs folio ficulneo aſperatas. Alij ſanguine muſcarũ vtũtur. Alij decem diebus cinerẽ earũ illinunt cũ cinere chartæ, vel nucũ, ita vt ſit tertia pars è muſcis. Alij lacte mulierum cum braſſica cinerem muſcarum ſubigunt: quidam melle tantùm. Nullum animal minus docile exiſtimatur, minoríſue intellectus: eo mirabilius eſt, Olympiæ ſacro certamine, nubes earũ immolato tauro Deo, quem Myiodem vocant, extra territorium id abire. Alopecias cinis è murium capitibus caudíſque & totius muris emendat: præcipuè ſi veneficio acciderit hæc iniuria. Item herinacei cinis cum melle, aut coriũ combuſtum cum pice liquida. Caput quidem eius vſtum per ſe, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione prçparari oportet nouacula & ſinapi. Quidam ex aceto vti maluerunt. Quæ de herinaceis dicuntur, omnia tanto magis valebunt in hyſtrice. Lacertæ quoque, vt docuimus, combuſtæ cum radice recentis harundinis, quæ vt vnà cremari poſſit, minutim findenda eſt: ita myrteo oleo permiſto cineres capillorum defluuia

contin

continent. Efficacius virides lacertæ omnia eadem præſtant. Etiamnum vtilius admiſto ſale, & adipe vrſino, & cepa tuſa. Quidam denas virides in decem ſextariis olei veteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe vngere. Pellium viperinarum cinis, alopecias celerrimè explet: item gallinarum fimum recens illitũ. Corui ouum in æreo vaſe permiſtum illitúmque deraſo capite nigritiam capillis affert: ſed donec inareſcat, oleum in ore habendum eſt, ne & dentes ſimul nigreſcant. Idque in vmbra faciendum, neque ante quatriduum abluendum. Alij ſanguine & cerebro eius vtuntur cum vino nigro. Alij excoquunt ipſum, & nocte concubia in plumbeum vas condunt. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cutę. Cauſtica vis earum, cauendúmque, ne exhulcerent altè. Poſteà ad hulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini iubent. Lendes tolluntur adipe canino, vel anguibus in cibo ſumptis anguillarum modo, aut vernatione eorum, quam exuunt pota. Porrigines fellę ouillo cum creta Cimolia, illita capiti, donec inareſcat. Capitis doloribus remedio ſunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita, ex his lapidea duritia exempta (eſt autem calculi latitudine) quæ alligantur, & minutæ fronti illinuntur tritæ. Item ægypij oſſa è capite aut vulturis adalligata, aut cerebrum, cum oleo cedrino peruncto capite, & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctum, in cibo ſumptum, vel noctuę, idem præſtat: gallinaceúſq; ſi incluſus abſtineatur die ac nocte, pari inedia eius qui doleat, euulſis collo plumis circunligatíſque, vel criſtis: mu-

ſtelæ cinis illitus: ſurculus ex nido milui puluinó ſubiectus: murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuentæ oſſiculum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatú, quod remedium pluribus ſempérque prodeſt. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto impoſita, non niſi vulnere ſanato, abſcedit. Hæc & vulneribus tonſtrinarum ſanguiné ſiſtit. A cerebro verò profluétem, anſeris ſanguis, aut anatis infuſus, adépſque earundem alitum cum roſaceo coctus. Matutinò paſcentis hirundinis caput præciſum, maximè Luna plena, lineo panno adalligant capitis doloribus licio: aut cera alba fronti illinunt, & pilos caninos panno adalligant. Cerebrum cornicis in cibo ſumptum, palpebras gignere dicitur: œſypum cum myrrha calidú penicillo illitum. Idem præſtare muſcarum, fimíque murini cinerem æquis portionibus, vt efficiatur dimidium pondus denarij promittitur, additis duabus ſextis denarij è ſtibi, vt omnia œſypo illinãtur: item murini catuli triti in vino vetere ad craſſitudinem acopi. Pilos in his incommodos, euulſos renaſci non patitur fel herinacei: ouorum ſtellionis liquor: ſalamandræ cinis: lacertę viridis fel in vino albo Sole coactum ad craſſitudinem mellis in æreo vaſe: hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali, ſpumáque cochlearú. Glaucomata dicút Magi cerebro catuli VII. dierum emendari, ſpecillo demiſſo in dextram partem, ſi dexter oculus curetur: in ſiniſtram, ſi ſiniſter: aut felle recenti aſionis. Noctuarum eſt id genus maximum, quibus pluma aurium modo *micat. Suffuſioné oculorú canino felle malebat quàm hyænæ curari Apollonius Pitanæus cum melle: item

* emicat

item albugines oculorum. Murium capitũ caudarúmque cinere ex melle inunctis, claritatem viſus reſtitui dicunt: multóque magis gliris aut muris ſylueſtris cinere, aut aquilæ cerebro vel felle. Cùm Attico melle cinis & adeps ſoricis combuſti tritus, lacrymoſis oculis plurimum confert: ſtibi, quod quid ſit dicemus in metallis. Muſtelæ cinis ſuffuſionibus: item lacertæ hirundiníſue cerebrum, quę etiam tritę coctæúe fronti illitæ. epiphoras ſedant, ſiue per ſe, ſiue cum polline, ſiue cum thure. Sic & ſolatis proſunt. Viuas quoque cremare, & cinere earum cum melle Cretico inungi caligines, vtiliſſimum eſt. Iumẽtorum oculis membrana aſpidis, quam exuerit, cum adipe eiuſdem claritatem inunctis facit. Viperam viuam in fictili nouo comburere, addito fœniculi ſucco ad cyathum vnũ, & thuris manna vna, atque ita ſuffuſiones oculorum & caligines inungere vtiliſſimum eſt. Medicamentum id echion vocatur. Fit & collyrium è vipera, in olla putrefacta, vermiculíſque enatis cum croco tritis. Exuritur in olla cum ſale, quem lingẽdo claritatem oculorum cõſequuntur, & ſtomachi totiúſque corporis tempeſtiuitates. Hic ſal & pecori datur ſalubritatis cauſa, & in antidotum contra ſerpentes additur. Quidam & viperis vtuntur in cibis. Primùm omnium occiſę ſtatim ſalem in os addi iubent, donec liquęſcat humor, quatuor digitorum menſura vtrinque præciſa, exemptíſque interaneis diſcoquunt in aqua, aut oleo, ſale, anetho, & omnibus aut ſtatim veſcuntur, aut pane colligunt vt ſæpius vtantur. Ius præter ſuprà dicta pediculos è toto corpore expellit, pruritúſque etiam ſummæ cutis. Effectum oſtendit & per ſe capitis viperini cinis. Vtiliſſimè oculos

inungunt. Itémque adeps viperinus. De felle non audacter ſuaſerim quæ præcipiunt, quoniam (vt ſuo loco docuimus) non aliud eſt ſerpentium venenum. Anguium adeps ærugini miſtus, ruptas oculorum partes ſanat, & membrana ſiue ſenectus vernatione eorum exuta, ſi adfricetur, claritatem facit. Vlulæ quoque fel prædicatur ad albugines, ſuffuſiones, caligines: adeps ſimiliter ad claritatem. Aquilæ, quam diximus pullos ad contuendum Solem experiri, miſto felle cum melle Attico inungũtur nubeculæ & caligationes ſuffuſionéſque oculorum. Eadem vis & in vulturino felle eſt cum porri ſucco, & melle exiguo. Item in gallinacei felle alligato ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad ſuffuſiones oculorum, maximè candidi gallinacei. Fimum quoque gallinaceorum: dũtaxat rubrum, luſcioſis illiniendum moſtrant. Laudãt & gallinæ fel, ſed præcipuè adipem, contra puſtulas in pupillis. Has ſcilicet eius rei gratia ſaginant. Adiuuat mirificè & ruptas oculorum tuniculas admiſtis ſchiſto & hæmatite lapidibus. Fimum quoque earum duntaxat candidum, in oleo vetere corneíſque pyxidibus adſeruant, ad pupillarum albugines. Qua in mentione ſignificandum eſt pauones fimum ſuum reſorbere tradi, inuidentes hominum vtilitatibus. Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſſimus ad inunctiones omniũ vitiorum putatur: item fimi eius cinis cũ Attico melle. Laudatur & milui iecur. Fimum columbarum ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anſerinum, ſanguis anatum contuſis oculis, ita vt poſteà hyſſopo & melle inungãtur. Fel perdicum cum mellis æquo pondere, per ſe verò ad claritatem, dorcados. Hippocratis (vt

putant)

putant)autoritate adiicitur,quòd in argentea pyxide id ſeruari iubent.Oua perdicũ in vaſe æreo decocta cum melle, hulceribus oculorũ & glaucomatis medentur.Columbarum,turturũ,palumbium,perdicũ ſanguis oculis cruore ſuffuſis eximiè prodeſt. In columbis maſculæ efficaciorem putant. Vena autem ſub ala ad hunc vſum inciditur,quoniam ſuo calore vtilior eſt.Superimponi oportet ſplenium è melle decoctum , lanámque ſuccidam ex oleo aut vino. Earundẽ auium ſanguis nyctalopas ſanat, & iecur ouium, atque (vt in capris diximus) efficacius fuluæ. Decocto quoque eius oculos abluere ſuadent:& medulla dolores tumoréſque illinunt.Bubonis oculorum cinis collyrio miſtus claritatem oculis facere promittitur.Turturis fimum albugines extenuat: item cochlearum cinis:fimum cenchridis : accipitrum generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus , quæ ſuprà ſcripta ſunt, ſanatur. Mel vtiliſſimum oculis,in quo ſunt apes immortuæ.Ciconię pullũ qui ederit,negatur annis continuis lippiturus: itẽ qui draconis caput habeat. Huius adipe & melle cum oleo vetere, incipientes caligines diſcuti tradũt. Hirundinum pullos plena Luna excæcant, reſtitutáq; eorum acie capita comburuntur: hoc cinere cum melle vtuntur ad claritatem & dolores , ac lippitudines & ictus.Lacertas quoque pluribus modis ad oculorum remedia aſſumunt. Alij viridem includunt nouo fictili : ac lapillos, qui vocantur cinædia, quæ & inguinum tumoribus adalligari ſolẽt,nouem ſingulos ſignis ſignantes, & ſingulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam, lapillos ſeruãt ad oculorũ dolores.Alij terrã ſubſternunt lacertæ viridi , & vnà in vitreo vaſe annulos in-

cludũt è ferro ſolido vel auro: cùm recepiſſe viſum lacertã apparuerit per vitrũ, emiſſa ea, annulis contra lippitudinẽ vtuntur. Alij capitis cinere pro ſtibio ad ſcabritias. Quidã viridẽ longo collo in ſabuloſis naſcentem comburunt, & incipientem epiphoram inungunt: item glaucomata. Muſtelæ etiam oculis punctu erutis, aiunt viſum reuerti: eadémque quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculum dextrum adalligatum contra epiphoras prodeſſe, ſi ſerpens viua dimittatur. Lacrymantibus ſine fine oculis, cinis ſtellionis capitis cũ ſtibio eximiè medetur. Aranei muſcarij telæ, & præcipuè ſpelunca ipſa impoſita per frontem ad duo tempora, ita vt à puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduo ſe oſtendat ei cui medeatur, néue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines, quoque dicitur tollere inũctione araneus candidus, longiſſimis ac tenuiſſimis pedibus, contritus in oleo vetere. Sed is etiam cui craſſiſſimum textum eſt, in contignationibus ferè, adalligatus panno epiphoras ſanare traditur. Scarabei viridis natura contuentiũ viſum exacuit. Itaq; gemmarum ſculptores contuitu eorum acquieſcũt. Aures purgat fel pecudis cum melle, canini: lactis inſtillatio ſedat dolorem. Grauitatem adeps cũ abſinthio & oleo vetere: itẽ adeps anſerinus. Quidam adiiciũt ſuccũ cepæ & allij pari modo. Vtuntur & per ſe ouis formicarũ. Nanque & huic animali eſt medicina: conſtátq; vrſos ęgros hoc cibo ſanari. Anſerum quoq; & omnium auium adeps præparatur, exemptíſq; venis omnibus patina nouo fictili operta in Sole, ſubdita aqua feruenti liquatur: ſaccatúſq; lineis ſaccis, & in fictili no

li nouo repoſitus loco frigido, minus putreſcit addito melle. Muriũ cinis cum melle inſtillatus, aut cum roſaceo decoctus auriũ dolores ſedat. Si aliquod animal intrauerit, præcipuum remedium eſt murium fel aceto dilutum. Si aqua intrauerit, adeps anſerinus cum cepæ ſucco. Gliris detracta pelle, inteſtinis exemptis diſcoquitur melle in vaſe nouo: ſed Medici malunt è nardo decoqui vſque ad tertias, atq; ita aſſeruari, deinde cùm opus ſit, ſtrigili tepefacta infundere. Conſtat deplorata aurium vitia eo remedio ſanari: aut ſi terreni vermes adipe anſeris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cũ oleo triti exhulceratis & ruptis auribus præclarè medentur. Lacerti inueterati in os pendétiũ addito ſale cõtuſi & ab ictu læſas aures ſanãt: efficaciſſimè autem ferrugineas maculas habétes, lineis etiã per caudam diſtincti. Millepeda, ab aliis centipeda aut multipeda dicta, animal eſt è vermibus terræ piloſum, multis pedibus arcuatim repens, tactúq; contrahens ſe: oniſcon Græci vocant, alij tilon: efficaciter ſanat auriũ dolores, in cortice Punici mali decoctũ & porri ſucco. Addũt & roſaceum, & in alteram auré infundunt. Illam auté quæ nõ arcuatur, ſepa Græci vocant, alij ſcolopédrã, minoré pernicioſámq;. Cochleæ, quę ſunt in vſu cibi, cũ myrrha aut thuris polline appoſitę, itẽ minutę & latę fracturis aurium illinuntur cũ melle. Senectus ſerpentiũ feruente teſta vſta inſtillatur roſaceo admiſto, contra omnia quidem vitia efficax, ſed contra graueolentiam præcipuè: aut ſi purulentæ ſunt, ex aceto: melius cũ felle caprino vel bubulo, aut teſtudinis marinę. Vetuſtior anno eadem mébrana nõ prodeſt, nec imbre perfuſa, vt aliqui putant. Item aranei ſanies cũ roſaceo,

aut

aut per ſe in lana, vel cum croco, auribus prodeſt: gryllus cum ſua terra effoſſus & illitus. Magnam autoritatem huic animali perhibet Nigidius, maiorem Magi, quoniam retro ambulet, terrámque terebret, ſtridat noctibus. Venantur *cum *eum formica circunligato capillo in cauernam eius coniecta, efflato priùs puluere ne ſeſe condat: ita formicæ complexu extrahitur. Ventris gallinaceorum membrana quæ abiici ſolet, inueterata & in vino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarum quoque adeps. Eſt & quædam pinguitudo blattæ, ſi caput auellatur: hanc tritam vnà cum roſaceo auribus mirè prodeſſe dicunt, ſed lanam, qua incluſerint, poſt paulum extrahendam. Celerrimè enim id pingue tranſire in animal, fieríque vermiculum. Alij binas ternáſue in oleo decoctas efficaciſſimè auribus mederi ſcribunt, & tritas in linteolo imponi contuſis. Hoc quoque animal inter pudenda eſt: ſed propter admirationem naturæ, priſcorúmq; curæ, totum in hoc loco explicandum. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, verrucis efficaciter illini experti ſunt. Alterum genus mylœcon appellauere, circa molas ferè naſcens. Has capite detracto attritas, lepras ſanaſſe. Muſa & Picton in exemplis reliquerunt. Tertium genus & odoris tædio inuiſum, exacuta clune, cum piſſelæo ſanare hulcera aliâs inſanabilia: ſtrumas, panos, diebus XXI. impoſitas, percuſſa, contuſa, cacoëthe, ſcabiem, furunculóſque, detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiam audita faſtidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio, & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit cum reſina & melle. Tantum poteſtatis habet ea ars pro medicamento dandi,

quic

quicquid velit.Humaniſſimi eorum cinerem crematarum ſeruandū ad hos vſus in cornea pyxide cenſuere, aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis.Infixa vtiq; corpori illitas extrahere cōſtat. Mel vtiliſſimum auribus quoque eſt,in quo apes emortuę ſunt. Parotidas cōprimit columbinum ſtercus vel per ſe,vel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuæq; cerebrum vel iecur cum oleo infuſum auriculæ aut parotidi : multipeda cum reſinæ tertia parte illita : grylli ſiue illiti,ſiue adalligati.At reliqua morborum genera medicináſq; ex iiſdem animalibus,aut eiuſdem generis, ſequenti dicemus volumine.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XXX.

PROOEMIVM.

De origine Magicæ artis, quando, & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliqua ex animalibus medicina. Cap. I.

MAGICAS vanitates ſæpius quidem antecedentis operis parte, vbicunque cauſę locúſque poſcebant, coarguimus, detegemúſque etiamnum: in paucis tamen digna res eſt, de qua plura dicantur, vel eo ipſo, quòd fraudulentiſſima artium plurimum in toto terrarum orbe, plurimíſque ſeculis valuit. Autoritatem ei maximam fuiſſe nemo miretur, quandoquidem ſola artium tres alias imperioſiſſimas humanę mentis complexa in vnam ſe redegit. Natam primùm è Medicina nemo dubitat, ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe velut altiorem ſanctiorémque, quàm Medicinam: ita blandiſſimis deſideratiſſimíſq; promiſſis addidiſſe vis

ſe vires religionis, ad quas maximè etiamnum caligat humanum genus. Atque vt hoc quoque ſuggeſſerit miſcuiſſe artes Mathematicas, nullo non auido futura de ſeſe ſciendi, atque ea è cælo veriſſimè peti credente. Ita poſſeſſis hominũ ſenſibus triplici vinculo, in tantum faſtigij adoleuit, vt hodiéque etiam in magna parte gentium præualeat, & in Oriẽte regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perſide à Zoroaſtre, vt inter autores conuenit. Sed vnus hic fuerit, an poſteà & alius, non ſatis conſtat. Eudoxus, qui inter ſapientiæ ſectas clariſſimam, vtiliſſimámq; eam intelligi voluit, Zoroaſtrem hunc ſex millibus annorum ante Platonis mortem fuiſſe prodidit. Sic & Ariſtoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentiſſimè ſcripſit, & vicies centum millia verſuum à Zoroaſtre condita, indicibus quoque voluminum eius poſitis explanauit, præceptorem, à quo inſtitutũ diceret, tradidit Azonacem, ipſum verò v. millibus annorum ante Troianum bellum fuiſſe. Mirum hoc in primis, duraſſe memoriam artémque tam longo æuo, commentariis non intercidentibus, prętereà nec claris nec continuis ſucceſſionibus cuſtoditam. Quotus enim quiſque auditu ſaltem cognitos habet, qui ſoli cognominantur, Apuſcorum & Zaratum Medos, Babyloniúmque Marmaridium, & Arabem Hippocum, Aſſyrium verò Zarmocenidam, quorum nulla extant monumenta. Maximè tamen mirum eſt, in bello Troiano tantum de arte ea ſilentium fuiſſe Homero, tantúmq; operis ex eadem in Vlyxis erroribus, adeò vt totum opus non aliunde conſtet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt: Circe vtique & inferorum euocat

catione hoc ſolum agi. Nec poſteà quiſquam dixit, quonam modo veniſſet Telmeſſum religioſiſſimam vrbem, quando tranſiſſet ad Theſſalas vrbes, quarum cognomen diu obtinuit in noſtro orbe alienæ gentis. Troianis itaque temporibus Chironis medicinis contenta, & ſolo Marte fulminante, miror equidẽ Achillis populis famam eius in tantum adhæſiſſe; vt Menander quoque literarum ſubtilitati ſine æmulo genitus, Theſſalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium Lunam. Orphea putarem è propinquo primum intuliſſe, ad vicinas vſq; ſuperſtitiones ac Medicinæ profectum, ſi non expers ſedes eius tota Thrace Magices fuiſſet. Primus extat (vt equidem inuenio) commentatus de ea Oſthanes, Xerxem regem Perſarum bello, quod is Græciæ intulit, comitatus: ac velut ſemina artis portentoſę ſparſiſſe, obiter infecto, quacunque commeauerat, mundo. Diligentiores paulò ante hũc ponunt Zoroaſtrem alium Proconneſium. Quod certum eſt, hic maximè Oſthanes ad rabiem, non auiditatem modò ſcientiæ eius, Græcorũ populos egit. Quanquam animaduerto ſummam literarũ claritatem gloriámque ex ea ſcientia antiquitus & penè ſemper petitam. Certè Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc diſcendam nauigauere, exiliis verius, quàm peregrinationibus, ſuſceptis. Hanc reuerſi prædicauere: hanc in arcanis habuere. Democritus Apollonicem Captidonem & Dardanum è Phœnice illuſtrauit, voluminibus Dardani in ſepulcrum eius petitis, ſuis verò ex diſciplina eorum editis: quæ recepta ab aliis hominum atque tranſiiſſe per memoriam, æquè ac nihil in vita, mirandum eſt. In tantum fides

iſtis

iſtis, fáſque omne deeſt, adeò, vt ij qui cætera in viro illo probant, hæc eius eſſe opera inficientur. Sed fruſtra. Hunc enim maximè affixiſſe animis eam dulcedinem conſtat. Plenúmque miraculi & hoc, pariter vtraſque artes effloruiſſe, Medicinam dico, Magicénque, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illuſtrantibus, circa Peloponneſiacum Græciæ bellum, quod geſtum eſt à ccc. vrbis noſtræ anno. Eſt & alia Magices factio, à Moſe & Iamne & Iotape Iudæis pendens, ſed multis millibus annorum poſt Zoroaſtrem. Tanto recentior eſt Cypria. Non leuem & Alexandri Magni temporibus autoritatem addidit profeſſioni ſecundus Oſthanes, comitatu eius exornatus, planéque, quod nemo dubitet, orbem terrarum peragrauit. Extant itaque & apud Italas gentes veſtigia eius in duodecim tabulis noſtris, aliiſque argumentis, quæ priori volumine expoſui. DCLVII. demum anno vrbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Craſſo Coss. Senatuſconſultum factum eſt, ne homo immolaretur: palámque in tempus illud ſacra prodigioſa celebrata. Gallias vtique poſſedit, & quidem ad noſtram memoriam. Nanq; Tiberij Cæſaris principatus ſuſtulit Druidas eorum, & hoc genus vatum medicorúmque. Sed quid ego hæc commemorem in arte Oceanum quoque tranſgreſſa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodiéque eam attonitè celebrat tantis cæremoniis, vt dediſſe Perſis videri poſsit. Adeò iſta toto mundo conſenſere, quanquam diſcordi & ſibi ignoto. Non ſatis æſtimari poteſt, quantum Romanis debeatur, qui ſuſtulere monſtra, in quibus hominem occidere religioſiſsimum erat, mandi verò etiam ſalubertimum.

De ſpeciebus Magiæ, Neroniſque & magorum deteſtatio. *Cap. II.*

VT narrauit Oſthanes, ſpecies eius plures ſunt. Nanque & ex aqua, & ex ſphæris, & ex aëre, & ſtellis, & lucernis, ac peluibus, ſecuribúſque, & multis aliis modis diuina promittit: præterea vmbrarum, inferorúmq; colloquia: quæ omnia ætate noſtra princeps Nero vana falſáq; comperit: quippe non citharæ tragicíque cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum ſumma geſtiente in profundis animi vitiis. Primúmque imperare Diis concupiuit, nec quicquam generoſius voluit. Nemo vnquam vlli artium validius fauit. Ad hæc, non opes ei defuere, non vires, non diſcendi ingenium, aliáque non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exemplum eſt falſæ artis, quam dereliquit Nero: vtinámque inferos potius & quoſcunque de ſuſpicionibus ſuis Deos conſuluiſſet, quàm lupanaribus atque proſtitutis mandaſſet inquiſitiones eas: nulla profectò ſacra, barbari licet feríq; ritus, non mitiora, quàm cogitationes eius, fuiſſent. Sæuius ſic nos repleuit vmbris. Sunt quędam Magis perfugia, veluti lentiginem habentibus non obſequi numina, vt cerni non poſſint. Fortè hoc in illo. Nihil membris defuit: nam dies eligere certos liberum erat: pecudes verò, quibus non niſi ater colos eſſet, facile. Nam hominem immolare etiam gratiſsimum. Magus ad eum Tyridates venerat, Armeniacum de ſe triumphum afferens, & ideo prouinciis grauis. Nauigare noluerat, quoniam expuere in maria, aliíſq; mortalium neceſsitatibus violare naturam eam fas non putant. Magos ſecum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiauerat. Non tamen

cùm

cùm regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam veritatis vmbras, ſed in his veneficas artes pollere, non Magicas. Quærat aliquis, quæ ſint mentiti veteres Magi, cùm adoleſcentibus nobis viſus Apion Grammaticę artis, prodiderit cynocephaliam herbam, quæ in Aegypto vocetur oſyrites, diuinam, & contra omnia veneficia: ſed ſi ea erueretur, ſtatim eum qui eruiſſet, mori. Séque euocaſſe vmbras ad percontandum Homerum, qua patria quibúſque parentibus genitus eſſet: non tamen auſus profiteri, quid ſibi reſpondiſſe diceret.

De Talpis, & reliqua medicina per morbos digeſta in animalibus, quorum genera placida ſunt, aut fera. *Cap. III.*

PEculiare vanitatis ſit argumentum, quòd animalium cunctorum talpas maximè mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiamnum aliis defoſſas ſepultíſque ſimiles. Nullis æquè credunt extis: nullum religionis capacius iudicant animal: vt ſi quis cor eius recens palpitánſque deuorarit, diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Dente talpæ viuæ exempto, ſanari dentium dolores adalligato affirmant. Cæterò ex eo animali placita eorum, ſuis reddemus locis. Nec quicquam probabilius inuenietur, quàm muris aranei morſibus aduerſari eas, quoniam & terra orbitis (vt diximus) depreſſa aduerſatur. Cęterùm dentium doloribus (vt iidem narrant) medetur canum qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum ſine carnibus, inſtillatus ex oleo cy-

prino per aurem, cuius è parte doleant. Caninus dens ſiniſter maximus, circunſcarificato eo qui doleat: aut draconis os è ſpina: item enhydridis. Eſt autem ſerpens maſculus & albus. Huius maximo dente circunſcarificant. At in ſuperiorum dolore duos ſuperiores adalligant, è diuerſo inferiores. Huius adipe perunguntur, qui crocodilum captant. Dentes ſcarificant, & oſsibus lacertæ è fronte Luna plena exemptis, ita ne terram attingant. Colluunt caninis dentibus decoctis in vino ad dimidias partes. Cinis eorũ pueros tardè dentientes adiuuat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium. Cauis dentibus cinis è murino fimo inditur, vel iecur lacertarum aridum. Anguinum cor ſi mordeatur, aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in menſe iubeant mandi, doloréſq; ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo, infuſiq́ue auriculæ, cuius è parte doleant, præſtant leuamentum. Eorundem cinis exeſis dentibus coniectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in teſta. Proſunt & cũ mori radice in aceto ſcillite decocti, ita vt colluantur dentes. Is quoque vermiculus, qui in herba Veneris labro appellata inuenitur, canis dentium inditus mirè prodeſt. Nam erucę braſsicę, eius contactu cadunt. Et è malua cimices infunduntur auribus cum roſaceo. Harenulæ, quæ inueniuntur in cornibus cochlearum, cauis dentium inditæ ſtatim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodeſt, ſerpentis cum ſale in olla exuſtæ cinis, cum roſaceo in contrariam aurem infuſus. Anguinæ vernationis membrana cum oleo tedæque reſina calefacta, & auri alterutri infuſa: adiiciunt aliqui thus

& roſ

& roſaceum: eadem cauis indita, vt ſine moleſtia cadant, præſtat. Vanum arbitror eſſe, Canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniam nec in Italia viſum eſt, multóque minus credibile in tepidis regionibus tam ſerò exui. Hanc autem vel inueteratam cum cera celerrimè dentes euellere tradunt. Et dens anguium adalligatus, dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipſum ſiniſtra manu captum tritúmque in roſaceo, & in aurem infuſum cuius à parte doleat, prodeſſe arbitrentur. Oſſiculis gallinarum in pariete ſeruatis, fiſtula ſalua, adacto dente vel gingiua ſcarificata, proiectóque oſſiculo, ſtatim dolorem abire tradunt. Item fimo corui lana adalligato, vel paſſerum cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuſo, pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo tolerabilius eſt paſſeris pullorum ſarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

Quomodo commendetur os, & contra maculas faciei, & ad faucium vitia. Cap. IIII.

ORis ſaporem commendari affirmant, murino cinere cum melle ſi fricentur dentes. Admiſcent quidam marathri radices. Penna vulturis ſi ſcalpantur dentes, acidum halitum faciunt. Hoc idem hyſtricis ſpina feciſſe, ad firmitatem pertinet. Linguæ hulcera & labrorum, hirundines in mulſo decoctæ ſanant. Adeps anſeris aut gallinæ rimas. Oeſypum cum galla, araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus paruæ texuntur. Si feruentia os intus exuſſerint, lacte canino ſtatim ſanabitur. Maculas in facie, œſypum cum melle Corſico, quod aſperrimum habetur, extenuat. Item ſcobem cutis in facie cum roſaceo impoſitum vellere. quidam & butyrum

addunt. Si verò vitiligines ſint, fel caninum prius acu compunctas. Liuentia & ſugillata pulmones arietum pecudúmque in tenues conſecti membranas calidi impoſiti, vel columbinum fimum. Cutem in facie adeps anſeris, vel gallinæ cuſtodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione priùs nitro ex aceto faciem foueri præcipiunt. Tollit ex facie vitia & cochlearum, quæ latæ & minutæ paſſim inueniuntur, cum melle cinis. Omnium quidem cochlearum cinis ſpiſſat, calfacit ſmectica vi: & ideo cauſticis commiſcetur, pſoríſque & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas Herculaneas appellatas, quibus tritis adiecto ſale exiguo, talia vitia ſanentur. Bupreſtis animal eſt rarum in Italia, ſimillimum ſcarabeo longipedi. Fallit inter herbas bouem maximè, vnde & nomen inuenit: deuoratúmq; tacto felle ita inflammat, vt rumpat. Hæc cũ hircino ſeuo illita lichenas ex facie tollit ſeptica vi, vt ſuprà dictum eſt. Vulturinus ſanguis cũ chamæleontis albæ (quam herbam eſſe diximus) radice & cedria tritus, contectúſque braſsica lepras ſanat: item pedes locuſtarũ cum ſeuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & ſubactus. Vtiliſsimum & in facie mel, in quo apes ſint immortuæ. Præcipuè tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex aceto. Grauedinem inuenio finiri, ſi quis nares murinas oſculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorum, priuſquàm herbam guſtauerint, in vmbra arefacto. Vua ſucco cochleæ acu transfoſſæ illita, vt cochlea ipſa in fumo ſuſpendatur. Hirundinum cinere cum melle; ſic & tõſillis ſuccurritur.

Tonſil

Tonſillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita, fimum columbinum cum paſſo gargarizatum, etiam cum fico arida ac nitro impoſitum extrà. Aſperitatem faucium & diſtillationes leniunt cochleæ: coqui debent in lacte, demptóque tantum terreno conteri, & in paſſo dari potui. Sunt qui Aſtypalæicas * efficaciſſimè putant, & in iis ſmegma earum. Lenit & gryllus infricatus: aut ſi quis manibus, quibus eum contriuerit, tonſillas attingat. Anginis felle anſerino cum elaterio & melle citiſſimè ſuccurritur: cerebro noctuæ, cinere hirundinis, ex aqua calida poto. Huius medicinæ autor eſt Ouidius poëta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monſtrantur, pulli ſylueſtrium. Figura nidorum eas deprehendit. Multo tamen efficaciſſimi ripariarum pulli. Ita vocant in riparum cauis nidificantes. Sunt qui cuiuſcunque hirundinis pullum edendum cenſent, ne toto anno metuatur id malum. Strangulatos cum ſanguine comburunt in vaſe, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtelæ cineres pari modo admiſcent. Sic & ad ſtrumæ remedia dant, & comitialibus quotidie potu. In ſale quoque ſeruatæ hirundines ad anginam vna drachma bibuntur: cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis, efficaciſſimum putant. Alij x x i. tritas in aquæ mulſæ hemina dari per harundinem, quoniam dentibus tactis nihil proſint. Tradunt & murem cum verbenaca excoctum, ſi bibatur is liquor, remedio eſſe. Et corrigiam caninam ter collo circundatam: fimum columbinum vino & oleo permiſtum. Ceruicis neruis & opiſthotono ex milui nido ſurculus vitis adalligatus auxiliari dicitur.

*efficaciſſimas

Ad ſtrumas exhulceratas, ad humerorum & præcordiorum dolores. Cap. V.

STrumis exhulceratis muſtelæ ſanguis: ipſa decocta in vino: non tamen ſectis admouetur. Aiunt & in cibo ſumptam idem efficere. Vel cineri eius ſarmentis combuſtæ miſcetur axungia. Lacertus viridis adalligatur: poſt dies x x. oportet alium adalligari. Quidam cor eius in argentëo vaſculo ſeruant. Ad fœminarum ſtrumas veteres cochleę cum teſta ſua tuſæ illinuntur, maximè quæ frutectis adhęrent. Item cinis aſpidum cum ſeuo taurino imponitur. Anguinus adeps miſtus oleo. Item anguium cinis ex oleo illitus, vel cum cera. Ediſſe quoq; eos medios abſciſſis vtrinque extremis artubus aduerſus ſtrumas prodeſt: vel cinerem bibiſſe in nouo fictili ita crematorum: efficacius multo inter duas orbitas occiſorum. Et gryllum illinire cum ſua terra effoſſum ſuadent: item fimum columbarum per ſe, vel cum farina hordeacea auenaceáue ex aceto. Talpæ cinerem ex melle illinire. Alij iecur eiuſdem contritum inter manus illinunt, & triduo non abluunt. Dextrum quoque pedem eius remedio eſſe ſtrumis affirmant. Alij præcidunt caput, & cum terra à talpis excitata tuſum digerunt in paſtillos pyxide ſtannea, & vtuntur ad omnia quæ intumeſcunt, & quæ apoſtemata vocant, quæque in ceruice ſint: veſcíque ſuilla tunc vetant. Tauri vocantur ſcarabei terreſtres, ricino ſimiles: nomen cornicula dedere. Alij pediculos terræ vocant. Ab his quoque terram egeſtã illinunt ſtrumis & ſimilibus vitiis & podagris. Triduo non abluunt: prodéſtque hæc medicina in annum. Omniáque his adſcribunt, quæ nos in gryllis retulimus. Quidam & à formicis terra egeſta ſic vtuntur.

vtuntur. Alij vermes terrenos totidem, quot ſint ſtrumæ, adalligant, paritérque cum his areſcunt. Alij viperam circa Canis ortum circuncidunt, vt diximus, dein mediam comburunt, dein cinerem eum dant bibendum ter ſeptenis diebus, quantum prehenditur ternis digitis: ſic ſtrumis medentur. Aliqui verò circunligant eas lino, quo præligata infra caput vipera pependerit, donec exanimaretur. Et millepedis vtuntur, addita reſinæ terebinthinæ parte quarta: quo medicamento omnia apoſtemata curari iubent. Humeri doloribus muſtelæ cinis cum cera medetur. Ne ſint malæ hirſutæ, formicarum oua pueris infricata præſtant. Item mangonibus, vt lanugo tardior ſit pubeſcentium, ſanguis è teſticulis agnorum, qui caſtrantur: qui euulſis pilis illitus & contra virus proficit. Præcordia vocamus vno nomine exta in homine, quorum in dolore cuiuſcunque partis ſi catulus lactens admoueatur, apprimatúrque his partibus, tranſire in eum morbus dicitur. Idque in exenterato perfuſóque vino deprehendi, vitiato viſcere illo quod doluerit hominis: & obrui tales religio eſt. Hi quoque, quos Melitæos vocamus, ſtomachi dolorem ſedant applicati ſæpius. Tranſiréque morbos ægritudine eorum intelligitur, plerunque & morte.

De pulmonum vitiis, iecoris, & ſanguinis reiectionibus. Cap. VI.

PVlmonum vitiis medentur & mures, maximè Africani, detracta cute in oleo & ſale decocti, atque in cibo ſumpti. Eadem res & purulentis vel cruentis excreationibus medetur. Præcipuè verò cochlearum cibus ſtomacho. In aqua eas ſubferueſieri intacto corpore earum oportet, mox & in pruna torreri, nihilo addito: atque ita

è vino garóque ſumi,præcipuè Africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodeſſe. Id quoque obſeruant, vt numero impari ſumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Proſunt & ſanguinem excreantibus, dempta teſta tritæ in aquæ potu. Laudatiſſimæ autem ſunt Africanæ, ex his Solitanæ. Aſtypalæicæ, Siculæ modicæ, quoniam magnitudo duras facit & ſine ſucco: Balearicæ, quas cauaticas vocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatæ & ex inſulis Caprearum.Nullę autem cibis gratæ,neque veteres, neque recentes.Fluuiatiles & albę virus habent: necnon ſylueſtres,ſtomacho inutiles,aluum ſoluunt.Item omnes minutæ. Contrà marinæ ſtomacho vtiliores:efficaciſſimæ tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Prætereà ſunt quæ aceratæ vocantur, latæ multifariámque naſcentes: de quarum vſu ſuis dicemus locis. Gallinaceorum ventris membrana inueterata & inſperſa potioni, diſtillationes pectoris & humidam tuſſim, vel recens toſta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeantur, tuſſim ſedant. Diſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet digito circundata.Iure perdicum ſtomachus recreatur. Iocinerum doloribus medetur muſtela ſylueſtris in cibo ſumpta, vel iocinera eius. Item viuerra porcelli modo inaſſata. Suſpirioſis multipedæ, ita vt ter ſeptenæ in Attico melle diluantur,& per harũdinem bibantur.Omne enim vas earum nigreſcit contactu. Quidam torrent ex his ſextarium in patina,donec candidæ fiant: tunc melle miſcent. Alij centipedam vocant, & ex aqua calda dari iubent.Cochleę in cibos his quos linquit animus,aut quorum alienatur mẽs,

aut

aut quibus vertigines fiunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulæ contritæ cum ſua teſta & calefactæ, in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui ſingulas primo die dedere, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & ſuſpiria emendant & vomicas. Eſt animal locuſtæ ſimile ſine pennis, quod tryxalis Græcè vocatur: Latinum nomen non habet, vt aliqui arbitrantur: nec pauciores, hoc eſſe quod gryllus vocetur. Ex his x[illegible] torreri iubent, ac bibi è mulſo contra orthopnœas, ſanguinémque expuentibus. Eſt qui cochleis illotis protropum infundat, vel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo ſumat: aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo, ſic & tuſſi medentur. Vomicas priuatim ſanat mel in quo apes ſint emortuæ. Sanguinem reiicientibus pulmo vulturinus vitigineis lignis combuſtus, adiecto flore mali Punici ex parte dimidia, item cotoneorum liliorúmque iiſdem portionibus potus manè atque veſperi in vino ſi febris abſit. Si minus, ex aqua in qua cotonea decocta ſunt. Pecudis lien recens Magicis præceptis ſuper dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni ſe remedium facere. Poſt hæc iubent eum in pariete dormitorij eius tectóue includi, & obſignari annulo, térque nouies carmen dici. Caninus ſi viuenti eximatur, & in cibo ſumatur, liberat eo vitio. Quidam recentem ſuperalligant. Alij duorum dierum catuli ex aceto ſcillitico dant ignoranti, vel herinacei lienem. Item cochlearum cinerem cum ſemine lini & vrticæ addito melle, donec perſanet. Eo liberat & lacerta viridis, viua in olla ante cubiculũ dormitoriũ eius, cui medetur, ſuſpenſa, vt egrediens

reuer

reuerténſque attingat manu:cinis è capite bubonis cum vnguento:mel in quo apes ſint emortuę: araneus, & maximè qui lycos vocatur. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur, & cochlearum cinis in ptiſana decoctarum, quæ & per ſe illinuntur. Canis rabioſi caluariæ cinis potioni inſpergitur. Lumborum dolori ſtellio transmarinus, capite ablato & inteſtinis, decoctus in vino cum papaueris nigri denarij pondere dimidio eo ſucco bibitur. Lacertæ virides deciſis pedibus & capite, in cibo ſumuntur. Cochleæ tres contritæ cum teſtis ſuis, atque in vino decoctæ cum piperis granis xv. Aquilæ pedes euellunt in aduerſum à ſuffragine, ita vt dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, ſiniſter læuæ. Multipeda quoque, quam oniſcon appellauimus, medetur denarij pondere ex vino cyathis duobus pota. Vermem terrenum catillo ligneo antè fiſſo & ferro vincto impoſitum, aqua excepta perfundere, & defodere, vnde effoderis, Magi iubent, mox aquam bibere catillo, mirè id prodeſſe iſchiadicis affirmantes.

Ad dyſentericos, & ventris mala, remedia.

Cap. VII.

DYſentericos recreant femina pecudum decocta cũ lini ſemine aqua pota. Caſeus ouillus vetus, ſeuum ouiũ decoctũ in vino auſtero: Hoc & ileo medetur, & tuſſi veteri. Dyſentericis ſtellio tranſmarinus ablatis inteſtinis & capite, pedibúſque ac cute, decoctúſque & in cibo ſumptus. Cochleæ duæ cum ouo, vtraque cum putamine contrita, atque in vaſe nouo addito ſale & paſſi cyathis duobus, aut palmarum ſucco & aquę cyathis tribus ſubferuefactis & in potu da-

tis

tis.Profunt & combuſtæ, vt cinis earum bibatur in vino addito reſinæ momento. Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa maximè inueniuntur, vtiliſſimæ dyſentericis, quinæ combuſtæ cum cenarij pondere dimidij acaciæ:éxque eo cinere dantur cochlearia bina in vino myrtite, aut quo libet auſtero cum pari modo caldę.Quidam omnibus Africanis ita vtuntur.Alij totidem Africanas,vel latas infundunt potius.Et ſi maior fluxio ſit,addunt acaciam fabæ magnitudine. Senectus anguium dyſentericis & teneſmis in ſtanneo uaſe decoquitur cum roſaceo . Vel ſi in alio, cum ſtanno illinitur.Ius è gallinaceo iiſdem medetur, ſed veteris gallinacei vehementius . Salſum ius aluum ciet. Membrana gallinarum toſta & data in oleo ac ſale,cœliacorum dolores mulcet. Abſtinere autem à frugibus antè & gallinam & hominem oportet.Fimum columbinum toſtum potúmque. Caro palumbi in aceto decocta dyſentericis & cœliacis medetur .Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis: item merulæ. Mel,in quo ſint immortuæ apes, decoctum . Grauiſſimum vitium ileos appellatur. Huic reſiſti aiunt diſcerpti veſpertilionis ſanguine:etiam illito ventre ſubuenire. Siſtit aluum & cochlea, ſicut diximus in ſuſpirioſis,temperata. Item cinis earum quæ viuæ crematæ ſint, potus ex vino auſtero. Gallinaceorum iecur aſſum cum ventriculi membrana,quæ abiici ſolet,inueterata, admiſto papaueris ſucco. Alij recentem torrent ex vino bibendam.Ius perdicum, & per ſe ventriculus contritus ex vino nigro . Item palumbus ferus, è poſca decoctus.Lien pecudis toſtus, & in vino tritus. Fimum columbinum cum melle illitum. Oſſifragi venter areſactus & potus,iis qui cibos

non

non conficiunt, vtiliſſimus, vel ſi manu tantùm teneant capientes cibum. Quidam adalligant ex hac cauſa, ſed continuare non debent: maciem enim facit. Siſtit & anatum maſcularum ſanguis. Inflationem diſcutit cochlearum cibus. Tormina ſanat lien ouium toſtus, atque è vino potus: palumbus ferus ex poſca decoctus: apodes ex vino: cinis ibidis ſine pennis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus, mirum eſt: anate appoſita ventri tranſire morbum, anatémque emori. Tormina & melle curantur, in quo ſunt apes immortuæ decocto. Coli vitium efficaciſſimè ſanatur aue galerita aſſa in cibo ſumpta. Quidam in vaſe nouo cum plumis exuri iubent, conteríque in cinerem, bibíque ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum: quidam cor eius adalligari femini: alij recens tepénſque adhuc deuorari. Conſularis Aſprenatum domus eſt, in qua alter è fratribus colo liberatus eſt, aue hac in cibo ſumpta, & corde eius armilla aurea incluſo: alter ſacrificio quodã facto crudis laterculis in formam camini, atque vt ſacrum peractum erat, obſtructo ſacello. Vnum eſt oſſifrago inteſtinum mirabili natura, omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodeſſe contra colum conſtat. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus mirũ proditur. Si catuli, priuſquàm videant, applicentur triduo ſtomacho maximè ac pectori, & ex ore ægri ſuctum lactis accipiant, tranſire vim morbi, poſtremò exanimari, diſſectíſque palam fieri ægri cauſas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi quidem veſpertilionis ſanguine contacto ventre, in totum annum caueri dolorẽ tradunt: aut per dolorem, ſi quis aquã per pedes fluẽtem haurire ſuſtineat.

Ad

Ad calculos & veſica dolores, teſtiúmque & inguinum tumores, & ad panos.
Cap. VIII.

MVrino fimo contra calculos illinire ventrem prodeſt. Herinacei carnem iucundam eſſe aiunt, ſi capite percuſſo vno ictu interficiatur, priùs quàm in ſe vrinam reddat: eos qui carnem ederint, ſtranguriæ morbum contrahere minimè poſſe. Hęc caro ad hunc modum occiſi, ſtillicidia veſicę emendat: item ſuffitus ex eodem. Quòd ſi vrinam in ſe reddiderit, eos qui carnem ederint, ſtranguriæ morbum contrahere traditur. Iubent & vermes terrenos bibi ex vino aut paſſo ad comminuendos calculos: vel cochleas decoctas, vti ſuſpirioſis. Eaſdem exemptas teſtis tritáſque, tres in vini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die vnam, vt ſtillicidia vrinæ emendent. Teſtarum verò inanium cinerem ad calculos pellendos. Item hydri iecur bibi, vel cinerem ſcorpionum in pane ſumi, vel ſi quis cum locuſta edit. Lapillos qui in gallinaceorum veſica, aut in palumbium ventriculo inueniantur, conteri & potioni inſpergi. Item membranam è ventriculo gallinacei aridam: vel ſi recens ſit, toſtam. Fimum quoque palumbinum in faba ſumi contra calculos & alias difficultates veſicæ. Similiter plumarum cinerem palumbium ferorum ex aceto mulſo. Et inteſtinorum ex his cinerem cochlearibus tribus è nido hirundinum. Gryllum dilutum aqua calida. Oſſifragi ventrem arefactum. Turturis fimum in mulſo decoctum, vel ipſius diſcoctæ ius. Turdos quoque ediſſe cum baccis myrti prodeſt vrinæ: cicadas toſtas in patellis: millepedam oniſcon bibiſſe: & in veſicæ doloribus decoctum

agni

agninorum pedum. Aluum ciet gallinaceorum diſcoctorum ius,& acria mollit. Ciet & hirundinum fimum,adiecto melle ſubditum. Sedis vitiis efficaciſſima ſunt œſypum(quidam adiiciũt pompholygem,& roſaceum) canini capitis cinis: ſenecta ſerpentis ex aceto,ſi rhagades ſint:cinis fimi canini candidi cum roſaceo:aiúntque inuentum Aeſculapij eſſe,& eodem verrucas efficaciſſimè tolli:murini fimi cinis, adeps cygni, ſeuum bouis. Procidentia alui ſuccis cochlearum punctis euocatus illita depellit. Attritis medetur cinis muris ſyluatici cum melle: vel herinacei, cum veſpertilionis cerebro, & alumine, & œſypo. Fimum columbinum cum melle. Condylomatis priuatim araneus dempto capite pedibúſque infricatur. Ne acria perurant, adeps anſerinus cum cera Punica,ceruſſa,roſaceo: adeps cygni. Hæc & hæmorrhoidas ſanare dicuntur. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum vino ammineo & pipere,potu prodeſſe dicunt: lacertam viridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite.Sic & ſtellionem,adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis cõuulſis fel ouium cum lacte mulierum. Verendorum formicationibus verrucíſque medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies.Cæteris vitiis vellerum eius vel ſordidorum cinis ex aqua: ſeuum ex omento pecudis, præcipuè à renibus, admiſto cinere pumicis & ſale:lana ſuccida ex aqua frigida:carnes pecudis combuſtæ ex aqua:mulæ vngularum cinis: dentis caballini contuſi farina inſperſa. Teſtibus verò, farina ex oſſibus canini capitis ſine carne tuſis.Si decidat teſtium alter, ſpumam cochlearum illitam remedio eſſe tradunt.Tetris ibi hulceribus & manãtibus auxiliantur canini capitis

recentis

recentis cineres: cochleæ latæ paruæ contritę ex aceto, vel cinis eius: mel, in quo apes ſunt emortuæ, cum reſina: cochleæ nudę, quas in Africa gigni diximus, tritæ cum thuris polline & ouorum albo: triceſimóque die reſoluunt. Aliqui pro thure bulbũ admiſcent. Hydrocelicis ſtelliones mirè prodeſſe tradunt, capite, pedibus, interaneíſq; demptis, reliquum corpus inaſſatum. In cibo id ſæpius datur, ſicut ad vrinæ incontinentiam. Caninum ad adipẽ * cum alumine ſciſſo fabæ magnitudine. Cochleas Africanas cum ſua carne & teſta crematas poto cinere. Anſerum trium linguas inaſſatas in cibo: huius rei autor eſt Anaxilaus. Panos aperit ſeuum pecudũ cũ ſale toſto. Murinũ fimũ admiſto thuris polline, & ſandaracha diſcutit. Lacertę cinis, & ipſa diuiſa impoſita. Itẽ multipeda contrita, admiſta reſina terebinthina ex parte tertia. Quidam & ſinopidẽ admiſcent cochleę cõtuſæ. Et per ſe cinis inanium cochlearum ceræ miſtus, dicuſſoriã vim habet. Fimũ columbarum per ſeſe, vel cum farina hordeacea, aut auenacea illitum. Cantharides miſta calce panos ſcalpelli vice aperiũt. Inguinum tumorem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniunt. Varices ne naſcantur, lacertæ ſanguine pueris crura ieiũnis à ieiuno illinuntur.

Ad podagras articulorum dolores. Cap. IX.

POdogras lenit œſypum cum lacte mulieris & ceruſſa: fimum pecudum, quod liquidũ reddunt: pulmones pecudum: fel arietis cum ſeuo: mures diſſecti impoſiti: ſanguis muſtelæ cum plãtagine illitus, & viuæ combuſtæ cinis ex aceto & roſaceo, ſi penna illinatur vel ſi cera & roſaceum admiſceatur: fel caninum, ita ne manu attingatur, ſed penna illinatur: fimum gallina-

** Melius, Cum alumine ſchiſto. tum ex vetuſt. codice, tum ex Plinio ipſo, qui infrà lib. 35. c. 15. duo facit aluminis cõcreti genera, eáq; Græcis nominibus diſtinguit, ſchiſton appellans, & ſtrongylon, hoc eſt, ſciſſile, & rotũdum.*

rum: vermium terrenorum cinis cum melle, ita vt tertio die ſoluantur. Alij ex aqua illinire malunt. Alij ipſos aceto menſura cum mellis cyathis tribus, pedibus antè roſaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntur pedum & articulorum dolores. Bibuntur autem binæ in vino tritæ. Eædem illinuntur cum helxines herbę ſucco. Quidam ex aceto intriuiſſe contenti ſunt. Quidam ſale cum vipera cremato in olla noua, & ſæpius ſumpto, aiunt podagra liberari. Vtile eſſe & adipe viperino pedes perungi. Et de miluo affirmant, ſi inueterato tritóque, quantum tres digiti capiant, bibatur ex aqua. Aut ſi pedes ſanguinent cum vrtica: vel pennis eorum, cùm primùm naſcentur, tritis cum vrtica. Quin & fimus eorum articulorũ doloribus illinitur: item cinis muſtelæ aut cochlearum, & cum amylo vel tragacantho. Incuſſos articulos aranei telæ commodiſſimè curãt. Sunt qui cinere earum vti malint, ſicut fimi columbini cinere, cum polenta & vino albo. Articulis luxatis præſentaneum eſt & ſeuum pecudis cum cinere è capillo mulierum. Pernionibus quoque imponitur ſeuum pecudum cum alumine. Canini capitis cinis, aut fimi murini. Quòd ſi putrida ſint hulcera, cera addita ad cicatricem perducunt, vel gryllorum crematorum fauilla ex oleo: item muris ſyluatici cum melle: vermium quoque terrenorum cum oleo vetere: & cochleæ, quæ nudæ inueniuntur. Hulcera omnia pedum ſanat cinis earum, quæ viuæ combuſtæ ſint: fimíque gallinacei cinis exhulcerationes, columbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiam calceamentorum, veteris ſoleæ crematæ cinis, agninus pulmo & arietis ſanat. Dentis caballini contuſi farina priuatim

ſubl

ſubluuiem. Lacertæ viridis ſanguis ſubtritus, & hominum & iumentorum pedes ſublitus ſanat. Clauos pedum vrina muli mulæ'ue cum luto ſuo illita: fimum ouium. Iecur lacertæ viridis, vel ſanguis flocco impoſitus: vermes terreni ex oleo: ſtellionis caput cum viticis pari modo tritum ex oleo: fimum columbinum decoctum ex aceto. Verrucas verò omnium generum vrina canis recens cum ſuo luto illita: fimi canini cinis cum cera: fimum ouium: ſanguis recens murinus illitus, vel ipſe mus diuulſus: herinacei fel: caput lacertæ vel ſanguis, vel cinis totius: membrana ſenectutis anguium: fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides cum vua taminia intritæ exedunt: ſed ita eroſas aliis, quæ ad perſananda hulcera monſtrauimus, curari oportet.

Remedia aduerſus morbos toti corpori. Cap. X.

NVnc reuertimur ad ea, quæ totis corporibus metuẽda ſunt. Fel canis nigri maſculi amuletum eſſe Magi dicunt domus totius, ſuffitæ eo purificatæ'ue contra omnia mala medicamenta. Item ſanguine canis reſperſis parietibus, genitalíque eius ſub limine ianuæ defoſſo. Minus mirentur hoc, qui ſciunt fœdiſſimum animalium in quantum magnificent ricinũ, quoniam vni nullus ſit exitus ſaginæ, nec finis alia quàm morte, diutiùs in fame viuenti. Septenis ita diebus duraſſe tradunt: at in ſatietate paucioribus dehiſcere. Hunc ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſedare adalligatum. Eundem in augurio vitalium habẽt. Nam ſi æger ei reſpõdeat qui intulerit, à pedibus ſtanti interogantíque de morbo, ſpem vitæ certam eſſe; moriturum nihil re-

ſpondere. Adiiciunt, vt euellatur ex aure læua canis, cui non ſit alius, quàm niger color. Nigidius fugere tota die canes conſpectum eius, qui è ſue id animal euellerit, ſcriptum reliquit. Rurſus Magi tradunt, lymphatos ſanguinis talpæ aſperſu reſipiſcere. Eos verò, qui à nocturnis Diis Fauníſque agitentur, draconis lingua, & oculis, & felle, inteſtiníſque in vino & oleo decoctis, ac ſub dio noctu refrigeratis, perunctos matutinis veſpertiníſque liberari. Perfrictionibus remedio eſſe tradit Nicander amphiſbænam mortuam adalligatam, vel pellem tantum eius. Quinimo arbori, quæ cædatur, adalligata non algere cædentes, faciliúſque ſuccidere. Itaque ſola ſerpentium frigori ſe committit, prima omnium procedens, & ante cuculi cantũ. Aliud eſt cuculo miraculum, quo quis loco primo audiat alitem illam, ſi dexter pes circunſcribatur, ac veſtigium id effodiatur, non gigni pulices, vbicunque ſpargatur. Paralyſin cauentibus pinguia glirium decoctorum & ſoricum vtiliſſima tradunt eſſe: millepedas, vt in anginis diximus, potas phthiſin ſentientibus: lacertam viridem decoctam in vini ſextariis tribus ad cyathum vnum, ſingulis cochlearibus ſumptis per dies, donec conualeſcant. Cochlearum cinerem potum in vino. Comitialibus morbis œſypũ cum myrrhæ momento, vini cyathis duobus dilutum magnitudine nucis auellanæ, à balineo potum. Teſticulos arietinos inueteratos, tritóſque dimidio denarij pondere in aqua vel lactis aſinini hemina. Interdicitur vini potus quinis diebus antè & poſteà. Magnificè laudatur & ſanguis pecudum potus: item fel cum melle, præcipuè agninum. Catulus lacteus ſumptus, abſciſſo

capit

capite pedibúſque, ex vino & myrrha. Lichen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis tranſmarini cinis potus in aceto. Tunicula ſtellionis, quam eodem modo, vt anguis, exuit, pota. Quidam & ipſum harundine exenteratum inueteratúmque bibendum dedere. Alij in cibo in ligneis verubus inaſſatum. Operæpretium eſt ſcire quomodo præripiatur, cùm exuitur membrana hyberna, aliâs deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius inuidere homini tradũt. Inde ſtellionũ nomen aiunt in maledictũ tranſlatũ. Obſeruant cubile eius æſtatibus. Eſt autem in locis oſtiorum feneſtrarúmq; , aut cameris ſepulcríſue: ibi vere incipiẽte fiſſis harundinibus textas opponunt caſas, quarum anguſtiis etiam gaudet, eo faciliùs exuens circundatum torporem. Sed eo derelicto nõ poteſt remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodeſt & cerebrum muſtelæ inueteratum potúmque, & iecur eius: teſticuli vuluæque aut ventriculus inueteratus cum coriandro, vt diximus: item cinis: ſylueſtris verò tota in cibo ſumpta. Eadem omnia prædicantur ex viuerra. Lacerta viridis cum condimentis quæ faſtidium abſtergeant, ablatis pedibus & capite. Cochlearum cinis addito ſemine lini & vrticæ cũ melle inunctos ſanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata ceruinis neruis vel lapilli è vẽtre pullorũ hirundinũ ſiniſtro lacerto annexi. Dicuntur enim excluſo pullo lapillũ dare. Quòd ſi pullus is detur incipiẽti in cibo quæ primum pepererit, cùm quis primùm tentatus ſit, liberatur eo malo. Poſteà medetur hirundinum ſanguis cum thure vel cor recens deuoratum. Quin & è nido earum lapillus impoſitus recrea-

re dicitur cōfeſtim, & adalligatus in perpetuum tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum, & ſenectus ſerpentium. Iecur vulturis tritum cum ſuo ſanguine ter ſeptenis diebus potū. Cor pulli vulturini adalligatum. Sed & ipſum vulturem in cibo dari iubent, & quidem ſatiatum humano cadauere. Quidam pectus eius bibendū cenſent, & in cerrino calice. Aut teſtes gallinacei ex aqua & lacte, antecedente quinq; dierum abſtinentia vini, ob id inueteratos. Fuere & qui viginti vnam muſcas rufas, & quidē emortuas, in potu darent, infirmioribus pauciores.

Contra morbum regium, & phreneticos, & contra febres & hydropicos. Cap. XI.

MOrbo regio reſiſtūt ſordes auriū, aut mammarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento, & vini cyathis duobus: canini capitis cinis in mulſo: multipeda in vini hemina: vermes terreni in aceto mulſo cum myrrha. Gallina ſi ſit luteis pedibus priùs aqua purificatis, dein collutis vino, quod bibatur. Cerebrum perdicis aut aquilæ in vini cyathis tribus. Cinis palmarum aut interaneorum palumbis in mulſo ad cochlearia tria. Paſſerum cinis ſarmētis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulſa. Auis icterus vocatur à colore, quæ ſi ſpectetur, ſanari id malum tradunt, & auem mori. Hanc puto Latinè vocari galgulum. Phreneticis prodeſſe videtur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. Nam non modò muris cerebrū dare potui ex aqua, aut cinerem muſtelæ, verum etiam inueteratas herinacei carnes quis poſſit furenti, etiamſi certa ſit medicina? Bubonis certè oculorum cinerem interea, quibus prodigioſe

vitam

vitam ludificantur, acceperim. Præcipuéque fe-
brium medicina placitis eorum renuntiat. Nan-
que & in XII. ſigna digeſſere eam Sole tranſ-
meante, iterúmque Luna: quod totum abdican-
dum paucis exemplaribus docebo. Siquidem
crematis tritíſq; cum oleo perungi iubent ægros
cùm Geminos tranſit Sol, criſtis, & auribus, &
vnguibus gallinaceorum, ſi Luna, radiis barbíſ-
que eorum: ſi Virginem alteruter, hordei granis:
ſi Sagittarium, veſpertilionis alis: ſi Leonem Lu-
na, tamaricis fronde, & adiiciunt ſatiuę: ſi Aqua-
rium, è buxo carbonibus tritis. Ex iſtis confeſſa,
aut certè veriſimilia ponemus, ſicut & lethar-
gum olfactoriis excitari: inter ea fortaſſis muſte-
læ teſticulis inueteratis, aut iocinere vſto. His
quoq; pulmonem pecudis calidũ circa caput ad-
alligari putant vtile. In quartanis medicina cli-
nice propemodũ nihil pollet. Quamobrem plu-
ra eorum remedia ponemus, primúmque ea, quę
adalligari iubent: Puluerẽ, in quo ſe accipiter vo
lutauerit, lino rutilo in linteolo: canis nigri den-
tem longiſſimum. Pſeudoſphecem vocant ve-
ſpam, quæ ſingularis volitat: hanc ſiniſtra ma-
nu apprehenſam ſubnectunt: alij verò, quam
quis eo anno viderit primam. Viperæ caput ab-
ſciſſum * in linteolo, vel cor viuentis exemptũ.
Muris roſtellum auriculáſq; ſummas roſeo pan-
no, ipſúmq; dimittunt. Lacertæ viridis viuæ de-
xtrum oculum effoſſum, mox cum capite ſuo
deciſo, in pellicula caprina. Scarabeum qui pi-
lulas voluit. Propter hunc Aegypti magna pars
ſcarabeos inter numina colit, curioſa Apionis
interpretatione, qua colligat Solis operum ſimi-
litudinem huic animali eſſe, ad excuſandos gen
tis ſuæ ritus. Sed & alium adalligant Magi, cui

**linteolo legit Manutius ex vet. codi. Veneto, nulla Inmẽtione: vt linteolo gladij loco caput abſcindatur.*

ſunt cornicula reflexa ſiniſtra manu collectum. Tertium, qui vocatur fullo, albis guttis, diſſectum vtrique lacerto adalligant: cętera ſiniſtro. Cor anguinum ſiniſtra manu exemptum viuentibus. Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo panno nigro, ita vt nec ſcorpionem dimiſſum, nec eum qui alligauerit, videat æger triduo. Poſt tertium circuitum id condat. Erucam in linteolo ter lino circundant totidem nodis, ad ſingulos dicentes, quare faciat qui medebitur. Limacem in pellicula, vel quatuor limacum capita præciſa harundine. Multipedam lana inuolutã. Vermiculos ex quibus tabani fiũt, antequã pennas germinẽt. Alios è ſpinoſis frutectis lanuginoſos. Quidam ex illis quaternos incluſos iuglandis nucis putamine adalligant: cochleáſque, quæ nudæ inueniuntur. Stellionem incluſum capſulis ſubiiciunt capiti, & ſub deceſſu febris emittunt. Deuorari autẽ iubẽt cor mergi marini ſine ferro exemptum inueteratúmque conteri, & in calida aqua bibi. Corda hirundinum cum melle. Alij fimum drachma vna in lactis caprini & ouilli, vel paſſi cyathis tribus ante acceſſiones. Sunt qui totas cenſeant deuorandas. Aſpidis cutem pondere ſexta parte denarij cum piperis pari modo, Parthorum gentes in remedium quartanæ bibunt. Chryſippus Philoſophus tradidit phryganion adalligatum remedio eſſe quartanis. Quod eſſet animal neque ille deſcripſit, nec nos inuenimus, qui nouiſſet. Demõſtrandũ tamẽ fuit à tam graui autore dictũ, ſi cuiuſquam cura efficacior eſſet ad inquirendum. Cornicis carnes eſſe, & nidum illinire, in longiſsimis morbis vtiliſsimum putant. Et in tertianis fiat poteſtas experiendi, quoniam miſe-

ria ſpei delectat, ánne aranei, quem lycon vocant, tela cum ipſo ſpecu toto reſina ceráque impoſita vtriſq; temporibus & fronti proſit: aut ipſe calamo adalligatus, qualiter & aliis febribus prodeſſe traditur: item lacerta viridis adalligata viua in eo vaſe quod capiat. Quo genere & recidiuas frequenter abigi affirmant. Hydropicis œſypum ex vino addita myrrha modicè potui datur, nucis auellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anſerinum adipem, & oleũ myrteum. Sordes ab vberibus ouium eundem effectũ habent. Item carnes inueteratæ herinacei ſumptæ. Vomitus quoque canũ illitus ventri, aquam trahere promittitur.

Ad ignem ſacrum, ad carbunculos, furunculos, ambuſta, neruorúmque contractiones.

Cap. XII.

IGni ſacro medetur œſypum cum pompholyge & roſaceo, ricini ſanguis, vermes terreni ex aceto illiti, gryllus contritus in manibus. Quo genere præſtat, vt qui id fecerit, antequàm incipiat vitium, toto eo anno careat. Oportet autem eum ferro cum terra cauernæ ſuæ tolli: Adeps anſeris. Viperæ caput aridum aſſeruatum & combuſtũ, dein ex aceto impoſitum. Senectus ſerpentiũ ex aqua illita à balineo cum bitumine & ſeuo agnino. Carbunculus fimo columbino aboletur per ſe illito, vel cũ lini ſemine ex acetò mulſo. Item apibus, quæ in melle ſunt immortuæ impoſitis. Polentáque impoſita inſperſa. Si in verendis ſit, cæteríſque ibi hulceribus occurrit è melle œſypum cum plumbi ſquamis. Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. Tubera & quæcunque molliri opus ſit, efficaciſsimè anſerino adipe curantur. Idem præſtat &

gruum adeps. Furunculis mederi dicitur araneus, priuſquàm nominetur impoſitus, & tertia die ſolutus. Mus araneus pendens enecatus, ſic vt terram nec poſteà attingat, ter circundatus furunculo, toties expuentibus medente & eo cui medebitur. Ex gallinaceo fimo quod eſt ruſſum maximè recens illitum ex aceto. Ventriculus ciconiæ ex vino decoctus. Muſcæ impari numero infricatæ digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuum ouium vetus cum cinere è capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere pumicis & ſalis pari pondere. Ambuſtis canini capitis cinis medetur. Item glirium cum oleo. Fimum ouium cum cera commiſtum. Murium cinis & cochlearum: ídque ſic vt ne cicatrix quidem appareat. Item adeps viperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus. Neruorum nodis medetur capitis viperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni vermes cum melle illiti. Dolores tollit eorum amphiſbæna mortua adalligata. Adeps vulturinus cum ventre arefactus, contritúſque cum adipe ſuillo inueterato. Cinis è capite bubonis in mulſo potus cum lilij radice, ſi Magis credimus. In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodeſt & inueterata: herinacei ſpaſticis: item muſtelæ cinis. Serpentium ſenectus in pelle taurina adalligata ſpaſmos fieri prohibet. Opiſthotonos milui iecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum. Reduuias, & quæ in digitis naſcũtur pterygia, tollunt, canini capitis cinis, aut vulua decocta in oleo, ſuperillito butyro ouillo cum melle. Item folliculus cuiuſlibet animalium fellis. Vnguium ſcabritiam cantharides cum pice tertio die ſolutæ, aut locuſtæ frictæ

cum

cum ſeuo hircino. Pecudum ſeuum. Aliqui miſcent viſcum & portulacam, alij æris florem & viſcum, ita vt tertio die ſoluant.

Ad ſanguinem ſiſtendum & tumores vulnerum, hulcera, vulnera, & alia mala, ex animalibus remedia. *Cap. XIII.*

SAnguinem ſiſtit in naribus ſeuum ex omento pecudum inditum. Item coagulũ ex aqua, maximè agninum, ſubductum vel infuſum, etiamſi alia non proſint. Adeps anſerinus cum butyro pari pondere paſtillis ingeſtus. Cochlearum terrena. Sed & ipſæ extractæ teſtis. E naribus fluentem ſiſtunt cochleæ contritæ fronti illitæ: aranei telæ ſuppoſitæ: gallinacei cerebellum, vel ſanguinis profluuia ex cerebro: item columbinus ſanguis ob id ſeruatus concretúſque. Si verò ex vulnere immodicè fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impoſitus mirè ſiſtit. Vulneribus medetur œſypum cum hordei cinere & ærugine æquis partibus. Ad carcinomata quoque ac ſerpentia valet. Erodit & hulcerum margines: carnéſque excreſcentes ad æqualitatẽ redigit. Explet quoque, & ad cicatricem perducit. Magna vis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata, addito nitro aut cinere ex oſſibus feminum agninorum, præcipuè in his hulceribus quæ cicatricem non trahant. Magna & pulmonibus quoque arietum. Excreſcẽtes carnes in hulceribus ad æqualitatẽ efficaciſſimè reducunt. Fimo quoque ipſo ouium ſub teſto calefacto & ſubacto, tumor vulnerum ſedatur. Fiſtulę purgantur ſanantúrque: item epinyctides. Summa verò vis in canini capitis cinere: excreſcentia omnia ſpodij vice erodit ac perſanat. Et mũrino fimo eroduntur. Item muſtelæ fimi cinere.

Duritias etiam in alto hulcerum & carcinomata perſequitur multipeda trita, admiſta reſina terebinthina & ſinopide. Eadémq; vtiliſſima ſunt in his hulceribus, quæ vermibus periclitantur. Quin & vermium ipſorũ genera mirandos vſus habẽt. Coſſes qui in ligno naſcuntur, ſanant hulcera omnia. Nomas verò, combuſti cũ pari pondere aniſi, & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant terreni, adeò vt neruos quoque abſciſos illitis ſolidari infra ſeptimum diem perſuaſum ſit: itaque in melle ſeruandos cenſent. Cinis eorum margines hulcerũ duriores abſumit, cum pice liquida vel ſimblio melle. Quidam arefactis in Sole ad vulnera ex aceto vtuntur, nec ſoluunt, niſi biduo intermiſſo. Eadem ratione & cochlearum terrena proſunt: totæque exemptæ tuſæ & impoſitæ, recentia vulnera conglutinant, & nomas ſiſtunt. Herpes quoque animal à Græcis vocatur, quo præcipuè ſanantur quæcunque ſerpunt. Cochleæ proſunt eis cum teſtis ſuis tuſæ: cum myrrha quidem & thure, etiam præciſos neruos ſanare dicũtur. Draconum quoque adeps ſiccatus Sole magnopere prodeſt: item gallinacei cerebrum recentibus plagis, ſale viperino in cibo ſumpto. Tradunt & hulcera tractabiliora fieri, & ſanari celeriùs. Antonius Muſa Medicus cùm incidiſſet inſanabilia hulcera, viperas edendas dabat, miráque celeritate perſanabat. Tryxalidum cinis margines hulcerũ duros aufert cum melle: item fimi columbini cinis cum arſenico & melle, ea quæ erodenda ſunt. Bubonis cerebrum cum adipe anſerino mirè vulnera dicitur glutinare: quæ verò vocantur cacoëthe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter priùs elutis linteolis. Vlula auis cocta in

oleo,

oleo, cui liquato miſcetur butyrum ouillum & mel. Hulcerũ labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Et elephantiaſin ſanguis & cinis muſtelæ. Verberum vulnera atque vibices pellibus ouium recentibus impoſitis obliterantur. Articulorum fracturis cinis feminum pecudis peculiariter medetur: efficacius cum cera. Idem medicamentum fit ex maxillis ſimul vſtis, cornúque ceruino & cera mollita roſaceo. Oſſibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, ſuperpoſitis lanis, quę ſubinde ſuffundantur, ferè XIIII. diebus ſolidat: nec tardius cinis ſylueſtris muris cum melle, aut cũ vermium terrenorum cinere, qui etiam oſſa extrahit. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, ſeuum ex nitro: lacertæ viridis cinis: vernatio anguium ex vino decocta: fimum columbinum ex melle. Item vitiligines albas ex vino. Ad vitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in Sole, donec formicet cutis, tolerandę ſunt. Poſteà fouere, oleóque perungere, neceſſarium, iterúmque illinire, ídque diebus pluribus facere, cauentes exhulcerationem multam. Ad eaſdem vitiligines & muſcas illini iubent cum radice lapathorum: gallinarum fimum candidum, ſeruatum in oleo vetere cornea pyxide: veſpertilionum ſanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem verò, bubonis cerebrum cum aphronitro, ſed ante omnia ſanguis caninus ſedant: pruritum cochleæ minutæ, latæ, contritæ, illitæ. Harundines, & tela, quæque alia extrahenda ſunt corpori, euocat mus diſſectus impoſitus. Præcipuè verò lacerta diſſecta, & vel caput eius tantùm contuſum cum ſale impoſitum. Cochleæ ex his quæ gregatim folia ſectantur, contuſæ impoſitæque

ſitæque cum teſtis, & eæ quæ manduntur, exemptæ teſtis: ſed cum leporis coagulo efficaciſſimé. Oſſa anguium eundem cum coagulo cuiuſcunque quadrupedis intra tertium diem approbant effectum. Laudantur & cantharides tritæ cum farina hordeacea.

Ad muliebria mala medenda, & conceptus maturandos. Cap. XIIII.

IN muliebribus malis mẽbranæ à partu ouium proficiunt, ſicut in capris retulimus. Fimum quoque pecudum eoſdem vſus habet. Locuſtarum ſuffitu ſtranguriæ maximè mulierũ iuuantur. Gallinaceorum teſtes ſubinde ſi à conceptu edat mulier, mares in vtero fieri dicuntur. Partus conceptos hyſtricum cinis potus cõtinet: maturat caninum lac potum: euocat membrana è canum ſecundis, ſi terram non attigerit. Lumbos parturientiũ potus lactis: fimum murinum aqua pluuia dilutum, mammas mulierum à partu tumeſcentes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctarum cuſtodit partus contra abortus. Faciliùs enituntur, quæ fimum anſerinum cũ aquæ cyathis duobus ſorbuere: aut ex vtriculo muſtelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & ſcapulas, ne nerui doleant præſtant. Grauidis ſecundas pellunt in paſſo poti. Iidem per ſe impoſiti, mammarum ſuppurationes concoquunt & aperiunt, extrahúntque, & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant poti cum mulſo. Inueniuntur & in gramine vermiculi, qùi adalligati collo, continent partum. Detrahuntur autem ſub partu: aliâs eniti non patiuntur. Cauendum etiam ne in terra ponantur. Conceptus quoque cauſa dantur in potu quini aut

ſept

ſepteni. Cochleæ in cibo ſumptæ accelerant partum: item conceptũ impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha illitæ, profluuia ſiſtũt. Profunt & purgationibus ſumptæ in cibo, & uuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque vuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæque cum roſaceo. Ad hæc aſtypalæicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinũtur aluo, priùs irino ſacco perunctæ. Sunt & minutæ longæque, candidæ cochleæ, paſſim obertantes. Eæ arefactæ Sole in tegulis, tuſæque in farina, miſcentur lomento æquis partibus, candorémque & læuorem corpori afferunt. Scabendi deſideria tollunt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier prægnans ſi tranſcenderit, abortum faciet: item amphiſbænam, mortuam duntaxat. Nam viuam habentes in pyxide, impunè tranſeunt, etiam ſi mortua ſit: atque aſſeruata, partus faciles præſtat vel mortua. Mirum, ſi non aſſeruatum tranſcenderit grauida, innoxiam fieri, ſi protinus tranſcendat aſſeruatam. Anguis inueterati ſuffitus menſtrua adiuuant. Anguium ſenectus adalligata lumbis, faciliores partus facit, protinus à puerperio remouenda. Dant & in vino bibendam cum thure: aliter ſumpta, abortum facit. Baculus, quo angui rana excuſſa ſit, parturientes adiuuat: tryxalidum cinis illitus cum melle, purgationes. Item araneus, qui filum deducit ex alto, capi debet manu caua, tritúſque admoueri: quòd ſi redeuntem prehenderit, inhibebit idem purgationes. Lapis aëtites in aquilæ repertus nido, cuſtodit partus

tus contra omnes abortuum inſidias. Penna vulturina ſubiecta pedibus adiuuat parturientes. Ouum corui grauidis cauendum conſtat, quoniam tranſgreſſus abortus aſperos faciat. Fimum accipitris in mulſo potum, videtur fœcundas facere. Vuluarum duritias & collectiones, adeps anſerinus aut cygni emollit. Mammas à partu cuſtodit adeps anſeris cum roſaceo & araneo. Phryges & Lycaones mammis puerperio vexatis inuenere otidum adipem vtilem eſſe: his quæ vulua ſtrangulentur & blattas illinunt. Ouorum perdicis putaminum cinis cadmiæ miſtus, & ceræ, ſtantes mammas ſeruat. Putant & ter circunductas ouo perdicis non inclinari: & ſi ſorbeantur eadem, fœcunditatem facere, lactis quoque copiam. Cũ anſerino adipe perunctis mammis, dolores minuere, molas vteri rumpere, ſcabiem vuluarum ſedare, ſi cum cimice trito illinantur. Veſpertilionum ſanguis pſilothri vim habet: ſed malis puerorum illitus non ſatis proficit, niſi erucæ vel cicutæ ſemen poſteà inducatur: ſic enim aut in totum tolluntur pili, aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant. Eſt autem duplex, rubens vtique, & candidum. Aliqui ſanguinem & iecur eius admiſcent. Quidam in tribus heminis olei diſcoquunt viperam, exemptis oſſibus pſilothri vice vtuntur, euulſis priùs pilis quos renaſci nolunt. Fel herinacei pſilothrum eſt, vtique miſto cerebro veſpertilionis, & lacte caprino. Item per ſe cinis cum lacte canis primi partus euulſis pilis quos renaſci nolunt: vel nondum natis, perunctis partibus, alij non ſurgunt. Idem euenire traditur ſanguine ricini euulſi cani: item hirundinino ſanguine vel felle.

Prom

Promiſcua medicina. *Cap. XV.*

OVis formicarum ſupercilia denigrari cum muſcis tritis tradunt. Si verò oculi nigri naſcentium placeāt, ſoricem prægnanti edendum. Capilli ne caneſcant, vermium terrenorum cinere præſtari admiſto oleo. Infantibus, qui lacte concreto vexantur, pręſidio eſt agninum coagulum ex aqua potum. Aut ſi vitium coagulato lacte acciderit, diſcutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitionem cerebrum pecoris vtiliſſimum eſt. Oſſibus in canino fimo inuentis, aduſtio infantium, quæ vocatur ciriaſis, adalligatis emendatur, ramices infantium lacertæ viridis admotæ dormientibus morſu. Poſteà harundini alligata ſuſpenditur in fumo: tradúntq; pariter cum ea expirante ſanari infantem. Cochlearum ſaliua illita infantium oculis, palpebras corrigit gignítque. Ramicoſis cochlearum cinis cum th[illegible]e ex oui albi ſucco illitus per dies triginta medetur. Inueniuntur in corniculis cochlearum harenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præſtant adalligatę. Cochlearum inanium cinis admiſtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. Oportet autem cineri miſceri ſaniem punctis emiſſam è cerebro viperæ. Cerebrum viperæ illigatum pelliculæ dentitiones adiuuat. Ad idem valent & grandiſſimi dentes ſerpentium. Fimum corui lana adalligatum infantium tuſſi medetur. Vix eſt ſeriò complecti quædam: non omittenda tamen, quia ſunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marem hanc prehendi. Id intelligi & quòd ſub cauda vnam cauernam habeat. Id agendum, vt per aurum & argentum aut oſtrum mordeat vitium. Tum in calice nouo illigatur, & in fumo

ponitur. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabeorum cornua grandia denticulata, adalligata his amuleti naturam obtinent. Bouis capiti lapillum ineſſe tradunt, quem ab eo expui ſi necem timeat, inopinantis præciſo capite exemptum, adalligatúmque, mirè prodeſſe dentitioni. Item cerebrũ eiuſdem ad eundem vſum adalligari iubent: & limacis lapillum ſiue oſſiculum, quod inuenitur in dorſo. Magnificè iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum: ſicut aures adeps anſerinus cum ocimi ſucco impoſitus. Sunt vermiculi in ſpinoſis herbis aſperi, lanuginoſi: hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, ſi quid ex cibo hæreat. Somnos allicit œſypum cum myrrhæ momento in vini cyathis duobus dilutum, vel cum adipe anſerino & vino myrtite: auis cuculus leporina pelle adalligatus: ardeolæ roſtrum in pelle aſinina fronti adalligatũ. Putant & per ſe roſtrum eiuſdem effectus eſſe vino collutum. E diuerſo ſomnum arcet veſpertilionis caput aridum adalligatum. In vrina virili lacerta necata, Venerem eius qui * biberit, cohibet. Nam inter amatoria eſſe Magi dicũt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinum cum oleo & vino potum. Pulmonis vulturini dextræ partes Venerem concitant viris adalligatæ gruis pelle. Item ſi lutea ex ouis quinque columbarum, admiſto adipis ſuilli denarij pondere, ex melle ſorbeantur. Paſſeres in cibo vel oua eorum. Gallinacei dexter teſtis arietina pelle adalligatus. Ibium cineres cum adipe anſeris & irino perunctis ſi conceptus ſit, partus continere: contrà inhiberi Venerem pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis adalligatíſque pelle arietina tradunt. Item cuiuſcunq

a *fecerit*

cunque galli gallinacei, ſi cum ſanguine gallinacei lecto ſubiiciantur. Cogunt concipere inuitas ſetæ ex cauda mulæ, ſi iunctis euellantur, inter ſe colligatæ in coitu. Qui in vrinam canis ſuam ingeſſerit, dicitur ad Venerem pigrior fieri. Mirum & de ſtellionis cinere (ſi verum eſt) linamento inuolutum in ſiniſtra manu Venerem ſtimulare: ſi transferatur in dextram, inhibere. Item veſpertilionis ſanguinem collectum flocco, ſuppoſitúmque capiti mulierum, libidinem mouere: aut anſeris linguam in cibo vel potione ſumptam. Phthiriaſin à toto corpore pota membrana ſenectutis anguium triduo inhibet: ac ſerum exempto caſeo potum cum exiguo ſale. Caſeos, ſi cerebrum muſtelæ coagulo addatur, negant corrumpi vetuſtate, aut à muribus attingi. Eiuſdem muſtelæ cinis ſi detur in offa gallinaceis pullis & columbinis, tutos eſſe à muſtelis. Iumentorum vrinæ tormina veſpertilione adalligato finiuntur. Verminatio ter circunlato verendis palumbo: mirum dictu, palumbus emiſſus moritur, iumentum liberatur confeſtim. Ebrioſis oua noctuæ per triduum data in vino, tædium eius adducunt. Ebrietatem arcet pecudum aſſus pulmo præſumptus. Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus, & in vino quod bibetur inſperſus, ſecuros præſtabit à temulentia. Inuenit hoc Horus Aſſyriorum rex. Præter hæc ſunt notabilia animalium ad hoc volumen pertinentium. Gromphenam auem in Sardinia narrant grui ſimilem, ignotam iam etiam Sardis, vt exiſtimo. In eadem prouincia eſt ophion ceruis tantùm pilo ſimilis, nec alibi naſcens. Iidem autores nominauere ſirulugum, quod nec quale eſſet animal, nec vbi naſceretur, tradiderunt.

Fuiſſe quidem non dubito, cùm & medicinæ ex eo ſint demonſtratæ. M.Cicero tradit animalia byturos vocari, qui vites in Campania erodant.

De miraculis quarundam beſtiarum.

Cap. XVI.

Reliqua mirabilia ex his, quæ diximus. Non latrari à cane membranam ex ſecundis canis habentem, aut leporis fimum vel pilos tenentem. In culicum genere muliones non amplius, quàm vno die, viuere. Eóſque qui arborarij pici roſtrum habeant, & mella eximant, ab apibus non attingi. Porcos ſequi eos à quibus cerebrum corui acceperint in offa. Puluerem, in quo ſe mula volutauerit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris. Sorices fugari, ſi vnus caſtratus emittatur. Anguina pelle, & ſale, & farre cum ſerpyllo contritis vno die, deiectiſque cum vino in fauces boum vua matureſcente, toto anno eos valere: vel ſi hirundinum pulli tres tribus offis dentur. Puluere è veſtigio anguiũ collecto, ſparſas apes in aluearia reuerti. Arietis dextro teſte præligato oues tantùm gigni. Non laſſeſcere in vllo labore, qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare, cùm vinum biberint. Vngulas tantùm mularũ repertas, neque aliam vllam materiam quæ non perroderetur à veneno Stygis aquæ, cùm id dandum Alexãdro Magno Antipater mitteret, memoria dignum eſt, magna Ariſtotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia reuertemur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER XXXI.

PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus.

Aquarum mirabilia. *Cap. I.*

AQVATILIVM ſequuntur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidem ceſſante, & per vndas fluctúſque ac reciprocos æſtus, amniúmque rapidos curſus improbas * exerente vires: nuſquam potentia maiore, ſi verum fateri volumus. Quippe hoc elementum cæteris omnibus imperat: terras deuorant aquæ, flammas necant, ſcandunt in ſublime, & cælum quoque ſibi vindicant, ac nubium obtentu vitalem ſpiritum ſtrangulant. Quæ cauſa fulmina elidit, ipſo ſecum diſcordante mundo. Quid eſſe mirabilius poteſt aquis in cælo ſtantibus? At illæ, ceu parum ſit in tantam peruenire altitudinem, rapiunt eò ſecum piſcium examina. Sæpe etiam lapides ſubuehunt, portantes aliena pondera. Eædem cadentes omnium terra naſcentium cauſa fiunt, prorſus mirabili natura, ſi quis velit reputare, vt fru-

*exercente

ges gignantur, arbores fruticéſque viuant, in cælum migrare aquas, animámque etiam herbis vitalem inde deferre: iuſta confeſſione, omnes terræ quoque vires aquarum eſſe beneficij. Quapropter ante omnia ipſarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

De differentia aquarum, medicinis, & obſeruationibus CCLXVI. Cap. II.

EMicant benignè paſsímq; in plurimis terris, alibi frigidæ, alibi calidæ, alibi iunctæ, ſicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenæis montibus, tenui interuallo diſcernente. Alibi tepidæ egelidǽque auxilia morborum conferentes, & è cunctis animalium hominum tantùm cauſa erumpentes. Augent numerum Deorum nominibus variis, vrbéſque condunt, ſicut Puteolos in Campania, Statyellas in Liguria, Sextias in Narbonenſi prouincia. Nuſquam tamẽ largius quàm in Baiano ſinu, nec pluribus auxiliandi generibus, aliæ ſulphuris, aliæ aluminis, aliæ ſalis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nonnullæ etiam acida ſalſáue miſtura. Vapore quoq; ipſo aliquæ proſunt. Tantáque eis eſt vis, vt balineas calefaciant, ac frigidam etiam in ſoliis feruere cogant, quæ in Baiano Poſidianæ vocantur, nomine accepto à Claudij Cæſaris liberto. Opſonia quoque percoquunt. Vaporát & in mari ipſo, quæ Licinij Craſſi fuere: medióſque inter fluctus exiſtit aliquid valetudini ſalutare. Iam generatim neruis proſunt pedibúſue, aut coxendicibus, aliæ luxatis fractíſue. Inaniunt aluos. Sanant hulcera. Capiti auribúſque priuatim medentur: oculis verò Ciceronianæ. Digna memoratu villa eſt ab Auerno lacu Puteolos tendentibus impoſita litori, celebrata

brata porticu ac nemore, quam & vocabat M. Cicero Academiam, ab exemplo Athenarum ibi compoſitis voluminibus eiuſdem nominis, in qua & monumentum ſibi inſtaurauerat, ceu verò non & in toto terrarum orbe feciſſet. Huius in parte prima exiguo poſt obitum ipſius, Antiſtio Vetere poſſidente, eruperũt fontes calidi perquàm ſalubres oculis, celebrati carmine Laureę Tullij, qui fuit è libertis eius, vt protinus noſcatur etiam miniſterium eius ex illa maieſtate. Ponam enim ipſum carmẽ, dignũ vbiq;, & non ibi tãtum legi,

Quo tua Romanæ vindex clariſſime linguæ
Sylua loco melius ſurgere iuſſa viret,
Atque Academiæ celebratam nomine villam,
Nunc reparat cultu ſub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non antè repertæ,
Languida quæ infuſo lumina rore leuant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cùm patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures, oculis quæ medeantur, aquæ.

In eadem Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem fœminarum, & virorum inſaniam abolere produntur. In Aenaria inſula calculoſis mederi. Et quæ vocatur Acidula, ab Teano Sidicino quatuor M. paſſ. hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia vocatur: & in Venafrano ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte iuxta Taurum montem. autor eſt M. Varro: & in Phrygiæ Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando neceſſarius modus, ne lymphatos agat, quod in Aethiopia accidere his qui fonte rubro biberint Cteſias ſcribit. Iuxta Romam Albulæ aquæ vulneribus medentur: egelidæ hæ: ſed Cutiliæ

in Sabinis gelidiſſimæ, ſuctu quodam corpora inuadunt, vt propè morſus videri poſſit, aptiſſimæ ſtomacho, neruis, vniuerſo corpori. Theſpiarum fons conceptus mulieribus repræſentat: Item in Arcadia flumen Elatum. Cuſtodit autem partum Linus fons in eadem Arcadia, abortúſque fieri non patitur. E diuerſo in Pyrrhea flumen, quod Aphrodiſium vocatur, ſteriles facit. Lacus Alphion vitiligines tollit. Varro autor eſt, Titium quendam Prætura functum, marmorei ſigni faciem habuiſſe propter id vitium. Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, ſicut apparet in epiſtola Caſſij Parmenſis ad M. Antonium. Contrà, aquarum culpa in Trœzene omnium pedes vitia ſentiunt. Tungri ciuitas Galliæ fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtellantem, ferruginei ſaporis: quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora: tertianas febres diſcutit, calculorúmque vitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit: ad poſtremum rubeſcit. Leucogæi fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & vulneribus medentur. Cicero in admirandis poſuit, Reatinis tantùm paludibus vngulas iumentorum indurari. Eudicus in Heſtiæotide fontes duos tradit eſſe, Ceronem, ex quo bibentes oues nigras fieri: Melan, ex quo albas: ex vtroque autem varias. Theophraſtus in Thuriis Crathim candorem facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecori. Quin & homines ſentire differentiam eam. Nam qui Sybarim bibant, nigriores eſſe, durioréſque & criſpo capillo: qui ex Crathide, candidos mollioréſque, ac porrecta coma. Item in Macedonia qui velint ſibi candida naſci, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fuſca ad

Item Axium. * Idem omnia fuſca quibuſdam in locis

cis tradit naſci, & fruges quoque, ſicut in Meſſapiis. At Luſis Arcadiæ quodam fonte mures terreſtres viuere & conuerſari. Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus. In Bœotia ad Trophonium Deum iuxta flumen Orchomenon duo ſunt fontes, quorum alter memoriam, alter obliuionem affert, inde nominibus inuentis. In Cilicia apud oppidum Ceſcum riuus fluit Nûs, ex quo bibentium ſubtiliores ſenſus fieri M. Varro tradit. At in Cea inſula fontem eſſe, quo hebetes fiant: Zamæ in Africa, quo canoræ voces. Vinum tædio venire his qui ex Clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus iis quos diximus. Mutianus Andri è fonte Liberi patris, ſtatis diebus ſeptenis eius Dei vinum fluere, ſi auferatur à conſpectu templi, ſapore in aquam tranſeunte. Polyclytus explere olei vicem iuxta Solos Ciliciæ fontem. Theophraſtus hoc idem fieri in Aethiopia eiuſdem virtutis fonte. Lycos, in Indiæ terris fontem eſſe, cuius aqua lucernæ ardeant. Idem Ecbatanis traditur. Theopompus in Scotuſſa lacum eſſe dicit, qui vulneribus medetur. Iuba in Troglodytis lacum, inſanum malefica vi appellatum, ter die fieri amarum ſalſúmque, ac deinde dulcem, totiéſque etiam noctu, ſcatentem albis ſerpentibus vicenûm cubitorum. Idem in Arabia fontem exilire tanta vi, vt nullum non pondus impactum reſpuat. Theophraſtus Marſyæ fontem in Phrygia ad Celænarum oppidum ſaxa egerere. Non procul ab eo duo ſunt fontes, Clæon & Gelon, ab effectu Græcorum nominum dicti. Cyzici fons Cupidinis vocatur, ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Cranone eſt fons calidus citra ſummum feruorem, qui in vi-

num additus, triduo calorem potionis cuſtodit in vaſis. Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum hauſtus triduo feruet. Circa margines verò pumicem faciunt aquæ. Quòd ſi quis fide carere ex his aliqua arbitratur, diſcat in nulla parte naturæ maiora eſſe miracula: quanquam inter initia operis abundè multa retulimus. Cteſias tradit Siden vocari ſtagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur: Cælius apud nos in Auerno ait etiam folia ſubſidere: Varro, aues, quæ aduolauerint, emori. Contrà in Africæ lacu Apuſcidamo omnia fluitant, nihil mergitur: Item in Siciliæ fonte Phinthia, vt Apion tradit: & in Medorum lacu puteóque Saturni. Fons Limyræ tranſire ſolet in loco vicina, portendens aliquid: mirúmque quòd cum piſcibus tranſit. Reſponſa ab his petunt incolæ cibo, quem rapiunt annuentes: ſi verò euentum negent, caudis abigunt. Annis Olachas in Bithynia Briazum alluit (hoc eſt & templo & Deo nomen) cuius gurgite periuri notantur pati velut flammam vrentem. Et in Cantabria fontes Tamarici in augurio habentur. Tres ſunt, octonis pedibus diſtantes. In vnum alueum coëunt vaſto amne. Singulis ſiccantur duodecies diebus, aliquando vicies, citra ſuſpicionem vllam aquę, cùm ſit vicinus illis fons ſine intermiſſione largus. Dirum eſt, non profluere eos aſpicere volentibus: ſicut proximè Lartio Licinio legato poſt Præturam poſt ſeptem dies accidit. In Iudæa riuus ſabbatis omnibus ſiccatur. E diuerſo miracula alia dira. Cteſias in Armenia ſcribit eſſe fontem, ex quo nigros piſces illico mortem afferre in cibis: quod & circa Danubij exortum audiui, donec veniatur ad fontem alueo appoſitum,

tum, vbi finitur id genus piſcium. Ideóque ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idem & in Lydia in ſtagno nympharum tradunt. In Arcadia ad Pheneum aqua profluit è ſaxis, Styx appellata, quæ illico necat, vt diximus. Sed eſſe piſces paruos in ea tradit Theophraſtus, letales & ipſos, quod nõ in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit: Lycus in Leontinis tertio die, ſi quiſquam biberit. Varro ad Soracten in fonte, cuius ſit latitudo quatuor pedum: Sole oriente eum exundare feruenti ſimilem, auéſq; quæ guſtauerint, iuxtà mortuas iacere. Nanq; & hæc inſidioſa conditio eſt, quòd quædam etiam blandiuntur aſpectu, vt ad Nonacrin Arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate. Hanc putant nimio frigore eſſe noxiam, vtpote cùm profluens ipſa lapideſcat. Aliter circa Theſſalica Tempe, quoniam viſus omnibus terrori eſt: tradúntque etiam æs ac ferrum erodi illa aqua. Profluit (vt indicauimus) breui ſpatio: mirúmq;, ſiliqua ſylueſtris amplecti radicibus fontem eum dicitur, ſemper florens purpura. Et quædam ſui generis herba in labris fontis viret. In Macedonia, non procul Euripidis Poëtæ ſepulcro, duo riui confluunt, alter ſaluberrimi potus, alter mortiferi. In Perperenis fons eſt, qui quacunque rigat, lapideam facit terram: item calidæ aquæ in Eubœæ Delio. Nanque alluit riuus, ſaxa in altitudinem creſcunt. In Eurymenis deiectæ coronæ in fontem, lapides fiunt. In Coloſſis flumen eſt, in quo lateres coniecti, lapides extrahũtur. In Scyretico metallo arbores quæcunq; flumine alluũtur, ſaxa fiunt cũ ramis. Diſtillãtes quoq; guttæ in lapides dureſcunt in antris Coryciis: nã Miezæ in Macedonia,

donia, etiam pendentes in ipſis cameris: at in Coryco, cùm decidêre. In quibuſdam ſpeluncis vtroque modo, columnáſque faciunt, vt in Phauſia Cherſoneſi Rhodiorum in antro magno, etiam diſcolori aſpectu. Et hactenus contenti ſimus exemplis.

De qualitate aquarum, inſalubritate vel commoditate earum.

Cap. III.

QVæritur inter Medicos, cuius generis aquæ ſint vtiliſſimæ. Stagnantes pigráſque meritò damnant, vtiliores quæ profluunt exiſtimantes: curſu enim percuſſúque ipſo extenuari atque proficere. Eóque miror, ciſternarum ab aliquibus maximè probari. Sed hi rationem afferunt, quoniam leuiſſima ſit imbrium aqua, vt quæ ſubire potuerit ac pendêre in aëre. Ideo & niues præferunt imbribus, niuibúſque etiam glaciem, velut ad infinitum coacta ſubtilitate. Leuiora enim hæc eſſe, & glaciem multò leuiorem aqua. Horum ſententiam refellere intereſt vitæ. In primis enim leuitas illa deprehendi aliter, quàm ſenſu, vix poteſt, nullo penè momento ponderis aquis inter ſe diſtantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumentum eſt ſubiſſe eam in cælum, cùm etiam lapides ſubire appareat, cadénſque inficiatur halitu terræ. Quò fit vt pluuiæ aquæ ſordium ineſſe plurimum ſentiatur, citiſſiméque ideò calefiat aqua pluuia. Niuem quidem glaciémque ſubtiliſſimum elementi eius videri miror, appoſito grandinum argumento, è quibus peſtilentiſſimum potum eſſe conuenit. Nec verò pauci inter ipſos è contrario ex gelu ac niuibus inſaluberrimos potus prædicant, quoniam * exa-

** exuctum*

ctum

ctum ſit inde, quod tenuiſſimum fuerit. Minui certè liquorem omnem congelatione deprehenditur, & rore nimio ſcabiem fieri, pruina vredinem, cognatis & niuis cauſis. Pluuias quidem aquas celerrimè putreſcere conuenit, miniméque durare in nauigatione. Epigenes autem, aquam quæ ſepties putrefacta purgata ſit, perhibet amplius non putreſcere. Nam ciſternas etiam Medici confitentur inutiles, aluo duritias facientes, faucibúſque: etiam limi non aliis ineſſe plus, aut animalium quæ faciunt tædium, confitendum habent. Nec ſtatim amnium vtiliſſimas eſſe, ſicuti nec torrentium vllius, lacúſque plurimos ſalubres maximé. Quædam igitur & huius generis aptiſſimæ aliæ alibi. Parthorum reges ex Choaſpe & Euleo tantùm bibunt: & eæ quamuis in longinqua comitantur illos. Et horum placere potum, non quia ſint amnes, apparet, quoniam nec è Tigri nec Euphrate, nec è multis aliis bibunt. Limus aquarum vitium eſt: ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur: ſicuti frigoris, tineas in fonte gigni. Ante omnia autem damnantur amaræ, & quæ ſcrobem ſtatim implent: quod euenit Trœzene. Nam nitroſas atque ſalmacidas in deſertis Rubrum mare petentes, addita polenta, vtiles intra duas horas faciunt, ipſáque veſcuntur polenta. Damnantur in primis fontes qui cœnum faciunt, quíque malum colorem bibentibus: refert & ſi vaſa ære inficiunt, aut ſi legumina tardè percoquunt, ſi liquatæ leniter terram relinquunt, decoctǽque craſſis obducunt vaſa cruſtis. Eſt etiamnum vitium non fœtidæ modò, verùm omnino quicquam reſipientis, iucundum ſit illud licet gratúmque, & vt ſæpe, ad viciniam lactis accedens.

Aquam

Aquam ſalubrem aëri quàm ſimillimam eſſe oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucundè olentis in Meſopotamia Caburæ. Fabulæ rationem afferunt, quoniam eo Iuno perfuſa ſit. De cætero aquarum ſalubrium ſapor odórue nullus eſſe debet. Quidam ſtatera iudicant de ſalubritate, fruſtrante diligentia, quando perrarum eſt, vt leuior ſit aliqua. Certior ſubtilitas, inter pares meliorem eſſe, quæ calefiat refrigeretúrque celerius. Quin exhauſtam vaſis ne manus pendeant, depoſitíſque in humum tepeſcere affirmant. Ex quonam ergo genere maximè probabilis continget? Puteis nimirum, vt in oppidis conſtare video: ſed his, quibus exercitationis ratio crebro hauſtu contingit, & illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc ſatis ſunt. Frigori & opacitas neceſſaria, vtque cælum videant. Super omnia obſeruatio vna, eadem & ad perennitatem pertinet, vt illa vado exiliat vena, non è lateribus. Nam vt tactu gelida ſit, etiam arte contingit, ſi etiam expreſſa in altum, aut è ſublimi deiecta, verberatu corripiat aëra. In natando quidem ſpiritum continentibus frigidior ſentitur eadem. Neronis principis inuentum eſt, decoquere aquam, vitróque demiſſam in niues refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit ſine vitiis niuis. Omnem vtique decoctam vtiliorem eſſe conuenit: item calefactam magis refrigerari, ſubtiliſſimo inuento. Vitioſæ aquæ remedium eſt, ſi decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta ſiſtitur ſanguis. Aeſtus in balneis arcetur, ſi quis ore teneat. Quæ ſunt hauſtu frigidiſſimæ, non perinde & tactu eſſe, alternante hoc bono, multi familiari exemplo colligunt. Clariſſima aquarum omnium in toto orbe, frigoris ſalubritatíſque

tatíſque palma præconio vrbis, Marcia eſt, inter reliqua Deûm munere vrbi tributa. Vocabatur hæc quondam Aufeia', fons autem ipſe Piconia. Oritur in vltimis montibus Pelignorum: tranſit Marſos & Fucinum lacum, Romam non dubiè petens. Mox ſpecu merſa, in Tiburtina ſe aperit I X. M. p. fornicibus ſtructis perducta. Primus eam in vrbem ducere auſpicatus eſt Anchus Marcius, vnus è regibus. Poſteà Q. Marcius Rex in Prætura. Rurſúſque reſtituit M. Agrippa. Idem & Virginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo I I. M. paſſ. Præneſtina via. Iuxtà eſt Herculaneus riuus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit. Horum amnium comparatione differentia ſuprà dicta deprehenditur, cùm quantum Virgo tactu, tantum præſtet Marcia hauſtu. Quanquam vtriuſque iampridem vrbi periit voluptas, ambitione auaritiáque in villas ac ſuburbana decoquentibus publicam ſalutem. Non ab re fit, quærendi aquas iunxiſſe rationem. Reperiuntur in conuallibus maximè, & quodam conuexitatis cardine, aut montium radicibus. Multi ſeptentrionales vbique partes aquoſas exiſtimauere. Qua in re varietatem naturæ aperuiſſe conueniat. In Hyrcanis montibus à meridiano latere non pluit. Ideo ſyluigeri ab Aquilonis tantum parte ſunt. At Olympus, Oſſa, Parnaſſus, Apenninus, Alpes vndiq; veſtiuntur, amnibúſque perfunduntur. Aliqui ab Auſtro, ſicut in Creta Albi montes. Nihil ergo in his perpetuę obſeruationis iudicabitur. Aquarũ ſunt notæ iuncus aut harundo, aut herba, de qua dictũ eſt: multúmq; alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica, & alnus, aut vitex, aut edera ſpõte proueniũt, & corriuatione aquæ pluuię in locum

humi

humiliorem è ſúperioribus defluentis, augurio fallaci. Certior multò nebuloſa exhalatio eſt, ante ortum Solis longius intuentibus: quod ex edito quidam ſpeculantur, proni terram mento attingente. Eſt & peculiaris æſtimatio peritis tantùm nota, quam feruentiſſimo æſtu ſequuntur, dieíque horis ardentiſſimis, qualis ex quoque loco repercuſſus ſplendeat. Nam ſi terra ſitiente humidior eſt ille, indubitata ſpes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus eſt, vt indoleſcant: quod fugientes ad alia experimenta decurrunt, loco in altitudinem pedum quinque defoſſo, ollíſque è figlino opere crudis, aut peruncta pelui ærea cooperto, lucernáque ardente concamerata frondibus, dein terra. Si figlinum humidum ruptúmue, aut in ære ſudor, vel lucerna ſine defectu olei reſtincta, aut etiam vellus lanæ madidum reperiatur, non dubiè promittunt aquas. Quidam & igne prius excoquunt locum, tanto efficaciore vaſorum argumento. Terra verò ipſa promittit candicantibus maculis, aut tota glauci coloris. In nigra enim ſcaturigines non ferè ſunt perennes. Figulari creta ſemper adimitur ſpes. Nec amplius puteum fodiunt, coria terræ obſeruantes, vt à nigra deſcendat ordo ſuprà dictus. Aqua ſemper dulcis in argilloſa terra, frigidior in topho. Nanque & hic probatur. Dulces enim leuéſque facit, & colando continet ſo des. Sabulum exiles limoſáſque promittit. Glarea incertas venas, ſed boni ſaporis. Sabulum maſculum & harena carbunculoſa, certas ſtabiléſque & ſalubres. Rubra ſaxa optimas, ſpeíque certiſſimæ. Radices montium ſaxoſæ, & ſilex, hoc amplius rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores aſſiduè reſpondere glebas, faciliúſque ferraméta deſcen

deſcendere. De preſſis puteis ſulphurata vel aluminoſa occurrentia putearios necant. Experimentum huius periculi eſt demiſſa ardés lucerna, ſi extinguatur. Tunc ſecundum puteum dextra ac ſiniſtrá fodiuntur æſtuaria, quę grauiorem illum halitum recipiant. Fit & ſine his vitiis altitudine ipſa grauior aër, quem emendant aſſiduo linteorum iactatu euentilando. Cùm ad aquam ventum eſt, ſine harena opus ſurgit, ne venæ obſtruantur. Quædam aquæ vere ſtatim incipiente frigidiores ſunt, quarum non in alto origo eſt: hybernis enim conſtant imbribus: quædam Canis ortu, ſicut in Macedoniæ Pella vtrunque. Ante oppidum enim incipiente ęſtate, frigida eſt paluſtris: dein maximo æſtu in excelſioribus oppidi riget. Hoc & in Chio euenit, ſimili ratione portus & oppidi. Athenis Enneacrunos nimbóſá æſtate frigidior eſt, quàm puteus in Iouis horto. At ille ſiccitatibus riget.

Aquarum ſubitò naſcentium, aut deſinentium ratio. Cap. IIII.

MAximè autem putei circa Arcturum. Nam ipſa æſtate deficiunt, omnéſque quatriduo eo ſubſidunt. Iam verò multi hyeme tota: vt circa Olympum, vere primùm aquis redeuntibus. In Sicilia quidé circa Meſſanam & Mylas hyeme in totum inareſcunt fontes: æſtate exundant, amnémque faciunt. Apollonię in Ponto fons iuxta mare æſtate tantùm ſuperfluit, & maximè * circa Canis ortum, parcius, ſi frigidior ſit æſtas. Quædam terrę imbribus ſicciores fiunt, velut in Narnienſi agro: quod admirandis ſuis inſeruit Marcus Cicero, ſiccitate lutum fieri prodens, imbre puluerem. Omnis aqua hyeme dulcior, æſtate autem minus, autumno mini- *canis ortu

mè: minúſque per ſiccitates. Neque æqualis amnium plerunque guſtus eſt, magna aluei differentia. Quippe tales ſunt aquæ, qualis terra per quam fluunt, qualéſque herbarum, quas lauant, ſucci. Ergo iidem amnes parte aliqua reperiuntur inſalubres. Mutant ſaporem & influentes riui, vt Boryſthenem, victíque diluuntur. Aliqui verò & imbre mutantur. Ter accidit in Boſphoro, vt ſalſi deciderent, necaréntque frumenta. Toties & Nili rigua pluuiæ amara fecere, magna peſtilentia Aegypti. Naſcuntur fontes deciſis plerunque ſyluis, quos arborum alimenta conſumebant: ſicut in Hæmo obſidente Gallos Caſſandro, cùm valli gratia ſyluas cecidiſſent. Plerunque verò damnoſi torrentes corriuantur detracta collibus ſylua, continere nimbos ac digerere conſueta. Et coli mouerique terram, callúmque ſummæ cutis ſolui, aquarum intereſt. Proditur certè in Cretâ expugnato oppido, quod vocabatur Arcadia, ceſſaſſe fontes, amnéſque qui in eo ſitu multi erant. Rurſus condito poſt ſex annos emerſiſſe, vti quęque cœpiſſent partes coli.

Obſeruatio hiſtorica. *Cap. V.*

Terræ quoque motus profundunt, ſorbéntque aquas: ſicut circa Pheneum Arcadiæ quinquies accidiſſe conſtat. Sic & in Coryco monte amnis erupit, poſteaquàm cœptus eſt coli. Illa mutatio mira, vbi cauſa nulla euidens apparet: ſicut in Magneſia calidas factâs frigidas, aliâs non mutato ſapore. Et in Caria, vbi Neptuni templum eſt, amnis qui fuerat antè dulcis, mutatus in ſalem eſt. Et illa miraculi plena, Arethuſam Syracuſis fimum redolere per Olympia: verique ſimile, quoniam Alpheus in eam inſulam ſub

ima

ima maria permeet. Rhodiorum fons in Cherrhoneſo nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum: ſicut Babyloniæ lacus æſtate rubras habet diebus x I. Et Boryſthenes ęſtatis temporibus cæruleus fertur, quanquam omnium aquarum tenuiſſimus: ideóque innatans Hypani. In quo & illud mirabile, Auſtris flantibus ſuperiorem Hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum & aliud eſt, quòd nullum halitum nō modò nebulam emittat. Qui volunt diligentes circa hoc videri, dicunt aquas grauiores poſt brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis vtēdum: & quid proſit nauigatio, & medicina aqua marina.

Cap. VI.

Caeterùm à fonte duci fictilibus tubis vtiliſſimum eſt, craſſitudine binûm digitorum, commiſſuris pyxidatis, ita vt ſuperior intret, calce viua ex oleo lęuigatis. Libramentum aquę in centenos pedes ſurſum elici minimum erit: ſi vno cuniculo veniet, in binos actus: laminæ eſſe debebunt, per quas ſurgere in ſublime opus fuerit, è plumbo. Subit altitudinem exortus ſui: ſi longiore tractu veniet, ſubeat crebrò deſcendátque, ne libramenta pereant. Fiſtulas denûm pedum longitudinis eſſe legitimum eſt. Et ſi quinariæ erunt, ſexagena pondo péndere: ſi octonariæ, centena: ſi denariæ centena vicena, ac deinde ad has portiones. * Denariæ appellantur, cuius laminæ latitudo antequàm curuetur digitorum decem eſt, dimidióque eius quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, vbi dometur impetus, neceſſarium eſt: item caſtella, prout res exiget. Homerum calidorum fontium

* *Denariæ appellatur*

mentionem non feciſſe demiror, cùm alioquin lauari calida frequéter induceret: videlicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarum perfugio vtitur. Eſt autem vtilis ſulphurata neruis, aluminata paralyticis, aut ſimili morbo ſolutis Bituminata aut nitroſa, qualis Cutilia, vtilis eſt bibendo atque purgationibus. Plerique in gloria ducunt, plurimis horis perpeti calorem earum: quod eſt inimiciſſimum. nanque paulò diutius, quàm balineis, vti oportet, ac poſteà frigida dulci, nec ſine oleo diſcedenteis: quod vulgus alienum arbitratur, idcirco non alibi corporibus magis obnoxiis. Quippe & vaſtitate odoris capita replentur, & frigore infeſtantur ſudantia, reliqua corporum parte merſa. Similis error quo quidam plurimo potu glorian tur. Vidíque iam turgidos bibendo, in tantum vt annuli integerentur cute, cùm reddi non poſſet hauſta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit ſine crebro ſalis guſtu. Vtuntur & cœno fontium ipſorum vtiliter, ſed ita, ſi illitum Sole inareſcat. Nec verò omnes quæ ſint calidæ, medicatas eſſe credendum, ſicut in Egeſta Siciliæ, Lariſſa, Troade, Magneſia, Melo, Lipara. Nec decolor ſpecies æris argétíue (vt multi exiſtimauere) medicaminum argumétum eſt, quando nihil eorum in Patauinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua deprehéditur. Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiunt ad neruorum dolores, ferruminant & fracturas, oſſáque contuſa. Item corpora ſiccát, qua de cauſa & frigido mari vtuntur. Prętereà eſt alius vſus multiplex, principalis verò nauigandi phthiſi affectis, vt diximus, aut ſanguinem egerentibus: ſicut proximè Anneum Gallionem feciſſe

poſt

poſt Conſulatum meminimus. Neque enim Aegyptus propter ſe petitur, ſed propter longinquitatem nauigandi. Quin & vomitiones ipſæ inſtabili volutatione commotæ plurimis morbis capitis, oculorum, pectoris, medentur, omnibúſque, propter quæ elleborum bibitur. Aquam verò maris per ſe efficaciorem diſcutiendis tumoribus putant Medici, ſi illa decoquatur hordeacea farina, ad parotidas. Emplaſtris etiam, maximè albis, & malagmatis miſcent. Prodeſt & infuſa crebro ictu. Bibitur quoque, quamuis non ſine iniuria ſtomachi, ad purganda corpora, bilémque atram, aut ſanguinem concretum reddendum alterutra parte. Quidam & quartanis dedere eam bibendam, & in teneſmis articularibúſque morbis aſſeruatam, & in hoc vetuſtate virus deponétem. Aliqui decoctam, omnes ex alto hauſtam, nulláque dulcium miſtura corruptam, in quo vſu præcedere vomitum volunt. Tunc quoque acetum aut vinum aqua miſcent. Qui parum dedere, rhaphanos ſupermandi ex mulſo aceto iubent, vt ad vomitiones reuocét. Clyſteribus quoque marinam infundunt tepefactam. Teſtium quidem tumori fouendo non aliud præferunt. Item pernionum vitio ante hulcera. ſimili modo pruritibus, pſoris, & lichenũ curationi. Lendes quoq; & tetra capitis animalia hac curantur: & liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus poſt marinam aceto calido fouere plurimum prodeſt. Quin & ad ictus venenatos ſalutaris intelligitur, vt phalangiorum & ſcorpionum, & ptyade aſpide reſperſis. Calida autem in his aſſumitur. Suffitur eadem cũ aceto capitis doloribus. Tormina quoque & choleram calida infuſa clyſteribus ſedat.

Difficiliùs perfrigeſcũt marina calefacti. Mammas ſororientes præcordia maciémque corporis piſcinę maris corrigunt. Aurium grauitatem, capitis dolores, cum aceto feruentium vapor. Rubiginem ferro marinæ celerrimæ exterunt. Pecorum quoque ſcabiem ſanant, lanáſq; emolliunt. Nec ignoro, hæc mediterraneis ſuperuacanea videri poſſe. Verùm & hoc cura prouidit, inuenta ratione qua ſibi quiſque aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum, ſi plus quàm ſextarius ſalis cum quatuor aquæ ſextariis mergatur, vinci aquam, ſalémque non liquari. Cæterò ſextarius ſalis cum quatuor aquæ ſextariis ſalſiſſimi maris vim & naturam implet. Moderatiſſimum autem putant, ſuprà dictam aquæ menſuram octonis cyathis ſalis temperari, quoniam ita & neruos calefaciat, & corpus non exaſperet. Inueteratur, quod vocatur thalaſſomeli, æquis portionibus maris, mellis, imbris: ex alto & ad hunc vſum aduehunt, fictilíque vaſe & picato condunt. Prodeſt ad purgationes maximè ſine ſtomachi vexatione, & ſapore grato & odore. Hydromeli quoque ex imbre puro cum melle temperabatur quondam, quod daretur appetentibus vinum ægris, veluti innocentiore potu, damnatum iam multis annis iiſdem vitiis, quibus vinum, nec iiſdem vtilitatibus. Quia ſæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoque ſubſidia demonſtrabimus. Expanſa circa nauim vellera madeſcunt accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. Item demiſſæ reticulis in mari concauæ è cera pilæ, vel vaſa inania obturata, dulcem intra ſe colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulceſcit. Luxa-

ta hominum corpora & quadrupedum, natando in cuiuſlibet generis aqua, facillimè in artus redeunt. Eſt & in metu peregrinantium, vt tentent valetudinem aquæ ignotæ: hoc cauent è balineis egreſſi ſtatim frigidam ſuſpectâ hauriendo. Muſcus, qui in aqua fuerit podagris illitus prodeſt: item oleo admiſto, talorum dolori tumoríque. Spuma aquæ affrictu verrucas tollit. Necnon harena litorum maris, præcipuè tenuis & ſolibus candens, in medicina eſt ſiccandis corporibus coopertis hydropicorum aut rheumatiſmos ſentiétium. Et hactenus de aquis: nunc de aquatilibus. Ordiemur autem, vt in reliquis, à principalibus eorum, quæ ſunt ſal & ſpongia.

De generibus ſalis, & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. Cap. VII.

SAl omnis aut fit, aut gignitur: vtrunque pluribus modis, ſed cauſa gemina, coacto humore, aut ſiccato. Siccatur in lacu Tarentino æſtiuis ſolibus, totúmque ſtagnum in ſalem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu, qui Cocanicus vocatur, & alio iuxta Gelam. Horum extremitates tantùm inareſcunt, ſicut in Phrygia, Cappadocia, Aſpendi, vbi largius coquitur, & vſque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quòd tantundem noctu ſubuenit, quantum die auferas. Omnis eſt talis ſal minutus, atque non gleba eſt. Aliud genus ex aquis maris ſponte gignitur, ſpuma in extremis litoribus ac ſcopulis relicta. Hic omnis rore denſatur, & eſt acrior qui in ſcopulis inuenitur. Sunt etiamnum naturales differentiæ tres. Nanq; in Bactris duo lacus vaſti, alter ad Scythas verſus, alter ad

Arios, ſale æſtuant: ſicut ad Citium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt lacu, dein Sole ſiccant. Sed & ſumma fluminum denſantur in ſalem, amne reliquo veluti ſub gelu fluente, vt apud Caſpias portas, quę ſalis flumina appellantur. Item circa Mardos & Armenios. Prætereà apud Bactros amnis Ochus & Oxus, ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in Africa lacus, & quidem turbidi, ſalem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, ſicut Pagaſæi. Et hactenus habent ſe genera ex aquis ſponte prouenientia. Sunt & montes natiui ſalis, vt in Indis Oromenus, in quo lapicidinarum modo cæditur renaſcens: maiúſq; regum vectigal ex eo eſt, quàm ex auro atque margaritis. Effoditur & è terra, vt palàm eſt, humore denſato, in Cappadocia. Ibi quidem cæditur ſpecularium lapidũ modo. Pondus magnum glebis, quas micas vulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido muros domóſque maſſis ſalis faciunt, aqua feruminantes. Inuenit & iuxta Peluſium Ptolemæus rex, cùm caſtra faceret. Quo exẽplo poſteà inter Aegyptum & Arabiam, etiam ſqualentibus locis, cœptus eſt inueniri, detractis harenis: qualiter & per Africæ ſitientia vſque ad Hammonis oraculum. Is quidem creſcẽs cum Luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur Hammoniaco, & ipſo, quia ſub harenis inueniatur, appellato. Similis eſt colore alumini, quod ſchiſton vocant, longis glebis, neque perlucidis, ingratus ſapore, ſed medicinæ vtilis. Probatur quã maximè perſpicuus, rectis ſciſſuris. Inſigne de eo proditur, quòd leuiſſimus intra ſpecus ſuos, in lucem vniuerſam prolatus, vix credibili pondere ingrauelcat. Cauſa euidens, cuniculorum ſpiritu madido

ſic

ſic adiuuante molientes, vt adiuuant aquę. Adulteratur Siculo, quem Cocanicum appellauimus, necnon & Cyprio mirè ſimili. In Hiſpania quoque citeriore Egelaſtę cęditur, glebis penè tranſlucentibus, cui iam pridem palma à plerisq; Medicis inter omnia ſalis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur ſal, ſterilis eſt, nihílq; gignit: & in totum ſponte naſcens inter hęc eſt. Factitij varia genera. Vulgaris plurimúſque in ſalinis, mari adfuſo, non ſine aquę dulcis riguis, ſed imbre maximè iuuante, ac ſuper omnia Sole multo, non aliter inareſcens. Africa circa Vticam conſtruit aceruos ſalis ad collium ſpeciem: qui vbi Sole Lunáque induruere, nullo humore liqueſcunt, víxque etiam ferro cæduntur. Fit tamen & in Creta ſine riguis, in ſalinas mare infundentibus: & circa Aegyptum, ipſo mari influente in ſolum (vt credo) Nilo ſuccoſum. Fit & è puteis in ſalinas ingeſtis. Prima denſatio Babylone in bitumen liquidum cogitur, oleo ſimile, quo & in lucernis vtuntur. hoc detracto ſubeſt ſal. Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in ſalinas ingerunt. In Chaonia excoquunt aquam ex fonte, refrigerandóque ſalem faciunt inertem, nec candidum. Galliæ, Germaniæque ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt. Hiſpaniæ quadã ſui parte è puteis hauriunt, muriám appellant: & illi quidem etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima, vt quæ per ſe cinere ſyncero vim ſalis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuſo liquore ſalſo, carbo etiam in ſalem vertitur. Quicunq; ligno conficit ſal, niger eſt. Apud Theophraſtũ inuenio, Imbrios harũdinis & iunci cineré decoquere aqua ſolitos, donec exiguum ſupereſſet humoris. Quin

LLl 5

& è muria ſalſamẽtorũ recoquitur, iterúmq; con ſumpto liquore ad naturã ſuã redit: vulgo è mænis iucundiſſimus. Marinorũ maximè laudatur Cyprius à Salamine: at è ſtagnis Tarentinus, ac Phrygius, qui Tattæus vocatur. Hi duo oculis vtiles: A Cappadocia verò qui in laterculis affertur, cutis nitorẽ dicitur facere. Magis tamen extendit is, quem Citticũ appellauimus. Itaq; à partu ventrem eo cum melanthio illiniunt. Salſiſſimus ſal ſicciſſimus: ſuauiſſimus omnium Tarentinus, atque candidiſſimus. & de cætero fragilis, qui maximè candidus. Pluuia dulceſcit omnis. Suauiorem tamen rores faciunt: ſed copioſum Aquilonis flatus. Auſtro non naſcitur. Flos ſalis non fit, niſi Aquilonibus. In igne nec crepitat, nec exilit Tragaſæus, neque Acanthius ab oppido appellatus: nec vllius ſpuma, aut ramentum, aut tenuis. Agrigentinus igniũ patiens, ex aqua exilit. Sunt &. colorum differentiæ. Ruber Memphi, ruffus eſt circa Oxum, Centuripis purpureus. Circa Gelam in eadem Sicilia tanti ſplendoris, vt imaginẽ recipiat. In Cappadocia croceus effoditur, tranſlucidus & odoratiſſimus. Ad medicinæ vſus, antiqui Tarentinum maximè laudabant. Ab hoc quencunque è marinis, ex eo genere ſpumeum præcipué. Iumentorum verò & boum oculis, Tragaſæum & Bæticum. Ad opſonium & cibum vtilior, quiſquis facilè liqueſcit: item humidior, minorem enim amaritudinem habent, vt Atticus & Euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & ſiccus, vt Megaricus. Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij vicem implet, excitans auiditatem, inuitánſque in omnibus cibis, ita vt ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. Ita eſt in man-

dend

dendo quęſitus garo. Quin & pecudes armentáq; & iumenta ſale maximè ſolicitantur ad paſtum multo largiore lacte, multóq; gratiore etiam in caſeo dote. Ergo hercule vita humanior ſine ſale nequit degere: adeóq; neceſſarium elementum eſt, vt tranſierit intellectus ad voluptates animi quoq;. Nã ita ſales appellãtur: omníſq; vitæ lepos & ſumma hilaritas, laborúmq; requies non alio magis vocabulo cõſtat. Honoribus etiã militięq; interponitur, ſalariis inde dictis, magna apud antiquos autoritate, ſicut apparet ex nomine Salarię viæ, quoniã illa ſal in Sabinos portari conſueuerat. Ancus M.rcius Rex, ſalis modia ſex millia in congiario dedit populo, & ſalinas primus inſtituit. Varro etiam pulmentarij vice vſos veteres, autor eſt: eſitaſſe enim ſalem cum pane & caſeo, vt prouerbio apparet. Maximè tamen in ſacris intelligitur autoritas, quando nulla conficiuntur ſine mola ſalſa. Salinarum ſynceritas ſummam fecit ſuam differentiam quadam fauilla ſalis, quæ leuiſſima ex eo eſt & candidiſſima: appellatur & flos ſalis, in totum diuerſa res, humidioríſque naturæ, & crocei coloris, aut rufi, veluti rubigo ſalis: odore quoque ingrato ceu gari, diſſentiens à ſale non modò à ſpuma. Aegyptus inuenit, videtúrque Nilo deferri. Et fontibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex eo, quod olei quandam pinguitudinem reddit. Eſt enim etiam in ſale pinguitudo, quod miremur. Adulteratur autem tingitúrque rubrica, aut plerunque teſta trita: qui fucus aqua deprehenditur, diluente factitium colorem, cùm verus ille non niſi oleo reſoluatur, & vnguentarij propter colorem eo maximè vtantur. Canitia in vaſis ſumma eſt: media verò pars

humid

humidior, vt diximus. Floris natura aſpera, excalfactoria, ſtomacho inutilis. Sudorem ciet, aluum ſoluit in vino & aqua, acopicis & ſmegmaticis vtilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficaciſſimé. Fæces imæ concutiuntur, vt color croci redeat. Præter hæc etiamnum appellatur in ſalinis ſalſugo, ab aliis ſalſilago, tota liquida, marina aqua ſalſior, vi diſtans. Aliud etiamnum liquoris exquiſiti genus, quod garon vocauere, inteſtinis piſcium cæteriſque quæ abiicienda eſſent, ſale maceratis, vt ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur ex piſce, quem Græci garon vocabant. Capite eius vſto, ſuffitu extrahi ſecundas morantes.

De ſcombro piſce, & muria, & alece.

Cap. VIII.

NVnc è ſcombro piſce laudatiſſimum in Carthaginis Spartariæ cetariis: ſociorum id appellatur, ſingulis millibus nummûm permutantibus congios penè binos. Nec liquor vllus penè præter vnguenta maiore in pretio eſſe cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem, & Mauritania, Bæticáque, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud vtiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeiíque & Leptis, ſicut muria Antipolis ac Thurij, iam verò & Dalmatia. Vitium huius eſt alex, imperfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex inutili piſciculo, minimóq; confici. Apuam noſtri aphyen Græci vocant, quoniam is piſciculus è pluuia naſcitur. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt, lupum appellant. Tranſiit deinde in luxuriam, creuerúntque genera ad infinitum: ſicuti garum ad colorem mulſi veteris, adeóque dilutam ſuauitatem, vt bibi poſſit. Aliud verò ad caſtimo-

niarum ſuperſtitionem,etiam ſacris Iudæis dicatum,quod * ſit è piſcibus ſquama carentibus. Sic * fit alex peruenit ad oſtreas,echinos , vrticas,cammaros,mullorum iocinera. Innumeríſque generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hæc obiter indicata ſint deſideriis vitę,& ipſa tamen nonnulli vſus in medendo.Nanque & alece ſcabies pecoris ſanatur , infuſa per cutem inciſam: & contra canis morſus draconíſque marini prodeſt.In linteolis autem conceptis imponitur. Et garo ambuſta recentia ſanantur , ſi quis infundat ac non nominet garum. Contra canum quoque morſus prodeſt,maximéque crocodili,& hulceribus quæ ſerpunt , aut ſordidis. Oris quoque & aurium hulceribus aut doloribus mirificè prodeſt.Muria quóque,ſiue illa ſalſugo,ſpiſſat,mordet,extenuat,ſiccat.Dyſentericis vtilis eſt ,etiam ſi nome inteſtina corripit. Iſchiadicis , cœliacis veteribus infunditur.Fotu quoque apud mediterraneos aquæ marinæ vicem penſat.

De natura ſalis , & eius medicinis.

Cap. I X.

SAlis natura eſt per ſe ignea , & inimica ignibus;fugiens eos,omnia erodens. Corpora verò aſtringens,ſiccans , alligans : defuncta etiam à putreſcendo vendicans , vt durent ita per ſecula. In medendo verò mordens , adurens , repurgans, extenuans, diſſoluens. Stomacho tantum inutilis,prætérquàm ad excitandam auiditatem. Aduerſus ſerpentium morſus cum origano,melle, hyſſopo. Contra ceraſten cum origano , aut cedria,aut pice,aut melle.Auxiliatur contra ſcolopendras ex aceto potus : aduerſus ſcorpionum ictus cum quarta parte lini ſeminis, ex oleo vel aceto illitus:aduerſus crabrones verò vel veſpas, ſimil

ſimiliáque, ex aceto. Ad heterocraneas, capitíſq; hulcera, & puſtulas, papuláſue, & incipientes verrucas, cum ſeuo vitulino: item oculorum remediis, & ad excreſcentes ibi carnes totiúſque corporis pterygia: ſed in oculis peculiariter: ob id collyriis emplaſtríſque additur. Ad hæc maximè probatur Tattæus, aut Caunites. Ex ictu verò ſuffuſis cruore oculis ſugillatíſque, cum myrrha pari pondere ac melle, aut cum hyſſopo ex aqua calida, vtque foueantur ſalſugine. Ad hæc Hiſpanienſis eligitur, contráq; ſuffuſiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. Priuatim ſugillationibus in linteolo inuolutus, crebróque ex aqua feruenti impoſitus. Hulceribus oris manantibus in linteolo concerpto. Gingiuarum tumori infricatus. Et contra ſcabritiem linguæ * fractus comminutúſque. Aiunt dentes non erodi neque putreſcere, ſi quis quotidie manè ieiunus ſalem cõtineat ſub lingua, donec liqueſcat. Lepras idem & furunculos, & lichenas, & pſoras emendat cum paſſa vua exempto eius ligno, & ſeuo bubulo atque origano ac fermento vel pane, maximè Thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonſillis & vuis cum melle prodeſt. Quicunque ad anginas, hoc amplius cum oleo & aceto, eodem tempore extrà faucibus illitus cum pice liquida. Emollit & aluum in vino miſtus. Idem noxia, & tinearum genera pellit in vino potus. Aeſtus balinearum conualeſcentes, vt tolerare poſſint, linguæ ſubditus præſtat. Neruorum dolorem, maximè vſurpanda obſeruatione circa humeros & renes, in ſaccis aqua feruenti crebrò madefactus leuat. Colum tormináque & coxarum dolores potus, & in iiſdem ſaccis impoſitus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo

* frictus

oleo tritus, ibi maximè obſeruanda vſurpatione, qua quidem totis corporibus nihil eſſe vtilius ſale & Sole dicunt. Itaque cornea videmus corpora piſcatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum: item perniones. Ambuſtis ex óleo imponitur, aut commanducatus, puſtuláſque reprimit. Ignibus verò ſacris hulceribúſque quæ ſerpunt, ex aceto aut hyſſopo. Carcinomatis cum vua taminia. Phagedænis hulcerum, tritus cum farina hordei, ſuperimpoſito linteolo madente vino. Morbo regio laborantes, donec ſudent ad ignem contra pruritus quos ſentiunt, ex oleo & aceto infricatus iuuat: & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos ſale curauere, feruoréſque febrium cum oleo perunxere, & tuſſim veterem linctu eius diſcuſſere. Clyſteribus infudere iſchiadicis. Hulceribus excreſcentibus vel putreſcentibus impoſuere. Crocodilorum morſibus ex aceto in linteolis, ita vt batuerentur antehac hulcera. Bibitur & contra opium ex aceto mulſo. Luxatis imponitur cum farina & melle: item extuberationibus. Dentium dolori cum aceto & fotu, & illitus cum reſina prodeſt. Ad omnia autem ſpuma ſalis iucundior vtiliórque. Sed quicunque ſal acopis additur ad excalfactiones: item ſmegmaticis ad extendendam cutem læuandámque. Pecorum quoque ſcabiem & boum illitus tollit. Datúrque lingendus: & oculis iumentorum inſpuitur. Hæc & de ſale dicta ſint.

De nitri generibus & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. *Cap. X.*

NOn eſt differenda & nitri natura, non multum à ſale diſtans, & eo diligentius dicenda,

da, quia palam eſt & Medicos qui de eo ſcripſere, ignoraſſe naturam, nec quenquam Theophraſto diligentius tradidiſſe. Exiguum fit apud Medos, caneſcentibus ſiccitate conuallibus, quod vocant halmirhaga. Minus etiam in Thracia iuxta Philippos, ſordidum terra, quod appellant agrium. Nam quercu cremata nunquam multum factitatum eſt, & iampridem in totum omiſſum. Aquæ verò nitroſæ pluribus locis reperiuntur, ſed ſine viribus denſandi. Optimum còpioſúmque in Clytis Macedoniæ, quod vocant chalaſtricum, candidum, purúmque, proximum ſali. Lacus eſt nitroſus, exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa Canis ortum nouenis diebus, totidémque ceſſat, ac rurſus innatat, & deinde ceſſat. Quo apparet, ſoli naturam eſſe quæ gignat, quoniam compertum eſt, nec Soles proficere quicquam, cùm ceſſet, nec imbres. Mirum eſt & illud, ſcatebra fonticuli ſemper emicante, lacum nec augeri, nec effluere. Iis autem diebus, quibus gignitur, ſi fuere imbres, ſalſius nitrum faciunt, Aquilones deterius, quia validius commouent limum. Et hoc quidem naſcitur. In Aegypto autem conficitur multo abundantius, ſed deterius. Nam fuſcum lapidoſúmq; eſt. Fit penè eodem modo, quo ſal, niſi quod ſalinis mare infundunt, Nilum autem nitrariis. Excedente Nilo ſiccantur, decedente madent ſucco nitri XL. diebus continuis, non (vt in Macedonia) ſtatis. Si etiam imbres affuerint, minus de flumine addunt: ſtatímq; vt denſari eſt cœptum, rapitur ne reſoluatur in nitrariis. Sic quoque olei natura interuenit, ad ſcabiem animalium vtilis. Ipſum autem conditum in aceruis durat. Mirum in lacu Aſcanio, & quibuſdam circa

Chal

Chalcida fontibus, ſummas aquas dulces eſſe potaríque, inferiores nitroſas. In nitro optimum, quod tenuiſſimum, & ideo ſpuma melior. Ad aliqua tamen ſordidum, tanquam ad inficiendas purpuras tincturáſque omnes. Magnus & nitro vſus, qui dicetur ſuo loco. Nitrariæ egregiæ Aegyptiis. Nam circa Naucratim & Memphim tantùm ſolebant eſſe, circa Memphin deteriores. Nam & lapideſcit ibi in aceruis: multíque ſunt tumuli ea de cauſa ſaxei. Faciunt ex his vaſa: necnon frequenter liquatum cum ſulphure coquentes in carbonibus. Ad ea quoque, quæ inueterari volunt, illo nitro vtuntur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus & rufum exit à colore terræ. Spumam nitri, quæ maximè laudatur, antiqui negabant fieri, niſi cùm ros cecidiſſet, prægnantibus nitrariis, ſed nondum parientibus. Itaque non fieri incitatis, etiam ſi caderet. Alij operimentorum fermento gigni exiſtimauere. Proxima ætas Medicorum aphronitrum tradidit in Aſia colligi, in ſpeluncis mobilibus diſtillans. Specus eos colycas vocant: dein ſiccant Sole. Optimum putant Lydium. Probatio, vt ſit minimè ponderoſum, & maximè friabile, colore penè purpureo. Hoc in paſtillis affertur. Aegyptium in vaſis picatis, ne liqueſcat. Vaſa quoq; ea Sole inareſcentia perſiciũtur. Nitri probatio, vt ſit tenuiſſimum & quàm maximè ſpongioſum fiſtuloſúmque. Adulteratur in Aegypto calce: deprehenditur guſtu. Syncerũ enim facilè reſoluitur: adulteratum pungit. Calce aſperſum reddit odorem vehementem. Vritur in teſta opertũ ne exultet: aliâs igni non exilit nitrum: nihílque gignit aut alit, cùm in ſalinis herbæ gignantur, & in mari tot animalia, tantum algæ. Sed maiorem eſſe acrimo-

niam nitro apparet, non hoc tantùm argumento, ſed in illo, quòd nitrariæ calceamenta protinus conſumunt, alias ſalubres, oculorúmq; claritatis vtiles. In nitrariis non lippiunt. Hulcera allata eò celerrimè ſanantur: ibi facta, tardè. Ciet & ſudorem cum oleo perunctis, corpúſque emollit. In pane ſalis vice vtuntur Chalaſtræo: ad rhaphanos Aegyptio: teneriores eos facit, ſed opſonia alba & deteriora, olera viridiora. In medicina auté calfacit, extenuat, mordet, ſpiſſat, ſiccat, exhulcerat. Vtile his, quæ euocanda ſint aut diſcutienda, & lenius mordenda atque extenuanda, ſicut in papulis puſtulíſque. Quidam in hoc vſu accenſum vino auſtero reſtinguunt, atque ita trito in balineis vtuntur ſine oleo. Sudores nimios inhibet cum arida iride adiecta oleo viridi. Extenuat & cicatrices oculorum & ſcabritias genarum cum fico illitum, aut decoctum in paſſo ad dimidias partes: item contra argema oculorum. Vngues decoctum cum paſſo in mali Punici calice adiuuat nitrum: claritatem viſus cum melle inunctum. Prodeſt dentium dolori ex vino ſi cum pipere colluantur: item cum porro decoctum. Nigreſcentes dentes crematum dentifricio ad colorem reducit. Capitis animalia, & lendes necat, cum Samia terra illitum ex oleo. Auribus purulentis vino liquatum infunditur. Sordes eiuſdem partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus diſcutit ſiccum additum. Vitiligines albas cum Cimolia creta, æquo pondere ex aceto, in Sole illitum emendat. Furunculos admiſtum reſinæ extrahit, aut cum vua alba paſſa, nucleis eius ſimul tritis. Teſtium inflammationi occurrit: item eruptionibus pituitæ in toto corpore cum axungia. Contráque canis morſus;

addita

addita & reſina, initiis cum aceto illinitur. Sic & ſerpentium morſibus, phagedænis, & hulceribus quæ ſerpunt, aut putreſcunt, cum calce ex aceto. Hydropicis cum fico tuſum datur illinitúrq;. Diſcutit & tormina, ſi decoctum bibatur pondere drachmæ cum ruta, vel anetho, vel cumino. Reficit laſſitudines cum oleo ex aceto perunctorum. Et contra algores horroréſque prodeſt, manibus pedibúſque confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus ſuffuſorum felle, maximè cum aceto datum. Succurrit & venenis fungorum ex poſca potum: aut ſi bupreſtis paſta ſit, ex aqua: vomitionéſque euocat. His qui ſanguinem tauri biberint, cum laſere datur. In facie quoque exhulcerationes ſanat cum melle & lacte bubulo. Ambuſtis toſtum, donec nigreſcat, tritúmque illinitur. Infunditur ventris & renum doloribus, aut rigori corporum, neruorúmque doloribus. Paralyſi in lingua cum pane imponitur. Suſpirioſis in ptiſana ſumitur. Tuſſim veterem ſanat, flore miſto galbano, reſinæ terebinthinæ, pari pondere omnium, ita vt fabæ magnitudo deuoretur. Coquitur, dilutúmq; poſteà cum pice liquida ſorbendum in angina datur. Flos eius cum oleo cyprino articulorum doloribus in Sole iucundus eſt. Regium quoque morbum in vino exterminat potum. Et inflationes diſcutit, ſanguinis profluuium è naribus ſiſtit ex feruenti aqua vapore naribus rapto. Pruriginem alumine permiſto tollit: alarum virus ex aqua quotidiano fotu. Hulcera ex pituita nata cera permiſtum: quo genere neruis quoque prodeſt. Cœliacis infunditur. Perungi ante acceſſiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic & aduerſus lepras, lentigines. Podagricis in balineis vti ſolio nitri

prodeſt, athrophis, opiſthotonis, tetanis. Sal nitrum ſulphuri concoctum in lapidem vertitur.

De ſpongiarum natura. Cap. XI.

SPongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorum. Quidam eas ita diſtinguunt. Alias ex his mares exiſtimauere, tenui fiſtula ſpiſſioréſque, perſorbentes, & quæ tinguntur in delicijs, aliquando & purpura: alias fœminas, maioribus fiſtulis ac perpetuis. E maribus duriores alias, quas appellant tragos, tenuiſſimis fiſtulis atque denſiſſimis. Candidæ cura fiunt: è molliſſimis recentes per æſtatem tinctę ſalis ſpuma, ad Lunam & pruinas ſternuntur inuerſæ, hoc eſt, quà parte adhęſere, vt candorem bibant. Animal eſſe docuimus, etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahíque ad ſonum, exprimentes abundantiam humoris, nec auelli petris poſſe: ideo abſcindi ac ſaniem emittere. Quin & eas quæ ab Aquilone ſint genitæ, præferunt cæteris. Nec vſquam diutius durare ſpiritum Medici affirmant. Sic & prodeſſe corporibus, quia noſtro ſuum miſceant, & ideo magis recentes magíſque humidas: ſed minus in calida aqua minúſque vnctas, aut vnctis corporibus impoſitas: & ſpiſſas minus adhęreſcere. Molliſſimum genus earum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulſo impoſiti: Iidem abſtergendæ lippitudini vtiliſſimi: eóſque tenuiſſimos & molliſſimos eſſe oportet. Imponuntur ſpongiæ ipſæ epiphoris ex poſca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes diſcutiunt, molliunt, mitigant. Veteres conglutinant vulnera. Vſus earum ad abſtergenda, fouenda, operienda, à fotu dum aliud imponatur. Hulcera quoque

hum

humida & ſenilia impoſitæ ſiccant: fracturæ & vulnera ſpongiis vtiliſſimè fouentur. Sanguis rapitur in ſecando, vt curatio perſpici poſſit. Et ipſę vulnerum inflammationibus imponuntur, nunc ſiccæ, nunc ex aceto inſperſæ, nunc è vino, nunc ex aqua frigida. Ex aqua verò cæleſti impoſitæ, ſecta recentia non patiuntur intumeſcere. Imponuntur & integris partibus, ſed fluctuatione occulta laborantibus, quæ diſcutienda ſit, & iis quæ apoſtemata vocant, melle decocto peruncitis. Item articulis aliâs aceto ſalſo madidę, aliâs è poſca. Si ferueat impetus, ex aqua. Eædem & callo ſalſa madidæ: at contra ſcorpionum ictus ex aceto. In vulnerum curatione & ſuccidæ lanæ vicem implent, nunc ex vino & oleo, nunc ex eadem. Differentia hæc, quod lanæ emolliunt, ſpongiæ coërcent, rapiúntque vitia hulcerum. Circunligantur & hydropicis ſiccæ, vel ex aqua tepida poſcáue, vtcunque blandioribus opus eſt, operiríue aut ſiccari cutem. Imponuntur & his morbis, quos vaporari oporteat, feruenti aqua perfuſæ, expreſſæque inter duas tabulas. Sic & impoſitæ ſtomacho proſunt, & in febri contra nimios ardores. Sed ſpleneticis è poſca, ignibus ſacris ex aceto, efficaciores quàm aliud. Imponi oportet ſic, vt ſanas quoque partes ſpatioſè operiant. Sanguinis profluuium ſiſtunt ex aceto, aut frigida. Liuorem ab ictu recentem, ex aqua ſalſa calida ſæpius mutata tollunt, teſtium tumorem dolorémque ex poſca. Ad canum morſus vtiliter conciſæ imponuntur, ex aceto, aut frigida, aut melle, abundè ſubindè humectandæ. Africanæ cinis cum porri ſectiui ſucco, ſanguinem reiiciẽtibus hauſtu ſalis ex frigida prodeſt. Idem cinis vel cum oleo vel aceto fronti illitus, tertia-

nas tollit. Priuatim Africanæ ex poſca tumorem diſcutiunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum, ſanguinem ſiſtit vulnerum. Aliqui raras tantum, ad hoc cum pice vrunt. Et oculorum cauſa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra ſcabritias genarum, excreſcentéſque carnes, & quicquid opus ſit ibi deſtringere, ſpiſſare, explere. Vtilius in eo vſu lauare cinerem. Præſtant & ſtrigilum vicem linteolorúmque affectis corporibus. Et contra Solem aptè protegunt capita. Medici inſcitia ad duo nomina eas redegere, Africanas, quarum firmius ſit robur: Rhodiacáſque, ad fouendum molliores. Nunc autem molliſſimæ circa muros Antiphelli vrbis reperiuntur. Trogus autor eſt, circa Lyciam penicillos molliſſimos naſci in alto, vnde ablatæ ſint ſpongiæ. Polybius ſuper ægrum ſuſpenſos quietiores facere noctes. Nunc reuertemur ad marina animalia & aquatilia.

*

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XXXII.

PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus.

VENTVM eſt ad ſumma naturæ exemplorúmque, per rerum ordinem, & ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potentiæ occultæ documentum, vt prorſus nec aliud vltrà quæri debeat, nec par aut ſimile poſſit inueniri, ipſa ſe vincẽte natura, & quidẽ numeroſis modis. Quid enim violentius mari vẽtiſue, & turbinibus & procellis? quo maiore hominũ ingenio in vlla ſui parte adiuta eſt, quàm velis remiſque? Addatur his & reciproci æſtus inenarrabilis vis, verſúmq; totũ mare in flumen.

De echeneide piſce, & mirabili eius proprietate, & torpedine, & marino lepore, & mirabilia Rubri maris. Cap. I.

TAmen omnia hæc pariterque eódem impellentia, vnus ac paruus admodum piſciculus, echeneis appellatus, in ſe tenet. Ruant venti licet, & ſæuiant procellæ, imperat furori, viréſque tantas compeſcit, & cogit ſtare nauigia:

quod non vincula vlla, non anchoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrænat impetus, & domat mundi rabiem nullo ſuo labore, non retinendo, aut alio modo, quàm adhærendo. Hæc tantilla eſt ſatis contra tot impetus, vt vetet ire nauigia. Sed armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, vt in mari quoque pugnetur velut è muris. Heu vanitas humana, cùm roſtra illa ære ferróque ad ictus armata, ſemipedalis inhibere poſſit, ac tenere deuincta piſciculus. Fertur Actiaco Marte tenuiſſe prætoriam nauim Antonij, properantis circumire & exhortari ſuos, donec tranſiret in aliam. Ideóque Cæſariana claſſis impetu maiore protinus venit. Tenuit & noſtra memoria Caij principis ab Aſtura Antium remigantis: vt res eſt etiam auſpicalis piſciculus. Siquidem nouiſſimè tum in vrbe reuerſus ille Imperator, ſuis telis confoſſus eſt. Nec longa fuit illius moræ admiratio, ſtatim cauſa intellecta; cùm è tota claſſe quinqueremis ſola non proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenere adhærentem gubernaculo, oſtenderúntque Caio; indignanti hoc fuiſſe quod ſe reuocaret, quadringentorúmque remigum obſequio contra ſe intercederet. Conſtabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuiſſet nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc poſteáque videre, eum limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt. Nos plurium opiniones poſuimus in natura aquatilium, cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem valere omnia genera, cùm celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas quoque eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit. E noſtris quidam Latinis remoram appellauere eum. Mirúmque

rúmque, è Græcis alij lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (vt diximus) prodiderunt : alij ſale adſeruatum adalligatúmque grauidis partus ſoluere, ob id alio nomine odinolyontem appellari. Quocunque modo iſta ſe habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturæ atque effectu, in remediis ſponte naſcentium rerum dubitet? Quin & ſine hoc exemplo per ſe ſatis eſſet ex eodem mari torpedo: etiam procul & è longinquo, vel ſi haſta virgáue attingatur, quamuis præualidos lacertos torpeſcere, quamlibet ad curſum veloces alligari pedes. Quòd ſi neceſſe habemus fateri hoc exemplo eſſe vim aliquam, quæ odore tantùm & quadam aura ſui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis ſperandum eſt? Non ſunt minus mira, quæ de lepore marino traduntur. Venenum eſt aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam viſus. Siquidem grauidæ ſi omnino aſpexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas, ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Veſcitur eo vnum tantùm animalium, vt non intereat, mullus piſcis: tenereſcit tantùm, & ingratior viliórque fit. Homines quibus impactus eſt, piſcem olent, hoc primo argumento veneficium id deprehenditur. Cæterò moriuntur totidem diebus, quot vixerit lepus. Incertíque temporis veneficium id eſſe, autor eſt Licinius Macer. In India affirmant non capi viuentem: inuicémque ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori. Eſſe autem ampliorem

multo, ſicut reliqua animalia. Iuba in his voluminibus, quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium de Arabia, tradit mitulos ternas heminas capere. Cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intraſſe, pinguique eius negotiatores & omnium piſcium adipe camelos perungere in eo ſitu, vt aſilos ab his fugent odore.

De ingeniis & manſuetudine quorundam piſcium, & vbi ex manu edant, & vbi reſponſa dantur ex piſcibus.

Cap. II.

Mihi videntur mira & quæ Ouidius prodidit piſcium ingenia, in eo volumine, quod Halieuticon inſcribitur. Scarum incluſum naſſis non fronte erumpere, nec, infeſtis viminibus caput inſerere, ſed auerſum caudæ ictibus crebris laxare fores, atq; ita retrorſum erumpere. Quem luctatum eius ſi fortè alius ſcarus extrinſecus videat, apprehenſa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Lupum rete circundatum harenas arare cauda, atque ita conditum tranſire rete. Muranam maculas appetere ipſas conſciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec euadat. Polypum hamos appetere, brachiiſque complecti, non morſu: nec priùs dimittere, quàm eſcam circunroſerit, aut harundine leuatum extra aquam. Scit & mugil eſſe in eſca hamum, inſidiáſque non ignorat: auiditas tamen tanta eſt, vt cauda verberando excutiat cibos. Minus in prouidendo lupus ſolertiæ habet, ſed magnum robur in pœnitendo. Nam vt hæſit in hamo, tumultuoſo diſcurſu laxat vulnera, donec excidant inſidiæ. Murænæ amplius deuorant, quàm hamum, admouéntque dentibus lineas,

atque ita erodunt. Pytheas id tradit. Idem infixam hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpináque lineam præſecare. Licinius Macer murænas tantùm fœminini ſexus eſſe tradit, & concipere è ſerpentibus, vt diximus, ob id ſibilo à piſcatoribus, tanquam ſerpentibus, euocari & capi: pingueſcere lactatu, fuſte non interimi, eaſdem ferula protinus. Animam in cauda habere certum eſt, eáque icta celerrimè exanimari, at capitis ictu difficulter. Nouacula piſce quæ tacta ſunt, ferrum olent. Duriſſimum eſſe piſcium conſtat, qui orbis vocetur: rotundus eſt, & ſine ſcamis, totúſque capite conſtat. Miluago quoties cernatur extra aquam volitans, tempeſtates mutari, Trebius Niger autor eſt. Xiphiam, id eſt gladium, roſtro mucronato eſſe: ab hoc naues perfoſſas mergi in Oceano ad locum Mauritaniæ qui Gotta vocetur, non procul Lixo flumine. Idem loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine vt nauigia demergant. E manu veſcuntur piſces in pluribus quidem Cæſaris villis: ſed quæ veteres prodidere, in ſtagnis, non piſcinis, admirati, in Eloro Siciliæ caſtello, non procul Syracuſis: item in Labradij Iouis fonte anguillas: hæ & inaures additas gerunt. Similiter in Chio iuxta ſenum delubrum: in Meſopotamiæ quoque fonte Cabura, de quo diximus. Nam in Lyciæ Myris in fonte Apollinis, quem Curium appellant, ter fiſtula euocati veniunt ad augurium. Diripere eos carnes obiectas, lætum eſt conſultantibus: caudis abigere, dirum. Hierapoli Syriæ in lacu Veneris æditiuorum vocibus parent vocati: exornati auro veniunt: adulantes ſcalpuntur: ora hiantia manibus inſerẽdis

præbent.

præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, melanuri in mari panem abiectum rapiũt: iidem ad nullum cibum in quo hamus ſit, accedunt. Nec illa in nouiſſimis mira, amaros eſſe piſces ad Pelen inſulam, & ad Clazomenas. Contrà, ad ſcopulum Siciliæ, ac Leptin Africæ, & Eubœam, & Dyrrhachium. Rurſus ita ſalſos, vt poſſint ſalſamenta exiſtimari, circa Cephaleniam & Ampelon & Paron, & Deli petras: in portu eiuſdem inſulæ, dulces. Quam differentiam pabulo conſtare, non eſt dubium. Apion maximum piſcium eſſe tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriſcum vocant: grunnire eum cùm capiatur: Eſſe verò illam naturæ accidentiam, quod magis miremur, etiam in locis quibuſdam, appoſito occurrit exemplo. Siquidem ſalſamenta omnium generum in Italia Beneuenti recentia effici conſtat. Piſces marinos in vſu fuiſſe protinus à condita Roma, autor eſt Caſſius Hemina: cuius verba de ea re hic ſubiiciam: Numa conſtituit, vt piſces qui ſquamoſi nón eſſent, ni pollucerent patrimonia, commentus vt conuiuia publica & priuata, cœnæque ad puluinaria facilius compararentur: ni qui ad polluctum emerent, pretio minus parcerent, eaque præmercarentur. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium eſt, de quibus ſuo loco ſatis diximus, tantùm apud Indos in curalio. Nanque iſta perſuaſione gentium conſtant. Gignitur quidem & in Rubro mari, ſed nigrius: item in Perſico vocatur Iace: laudatiſſimum in Gallico ſinu circa Stœchadas inſulas, & in Siculo circa Heliam ac Drepanum. Naſcitur & apud Grauiſcas, & ante Neapolin Campaniæ: maximéque rubens; ſed molle, & ideo vtiliſſimum Erythris. Forma eſt

ei fruticis, color viridis. Baccæ eius candidæ ſub aqua ac molles: exemptæ confeſtim durantur & rubeſcunt, quaſi corna ſatiua ſpecie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere, ſi viuat. Itaque occupari, euellíque retibus, aut acri ferramento prȩcidi. Hac de cauſa curalium vocitatum interpretantur, Probatiſſimum quàm maximè rubens, & quàm ramoſiſſimum, nec ſcabroſum, aut lapideum, vel rurſus inane, aut concauum. Autoritas baccarum eius non minus Indorum viris quoque pretioſa eſt, quàm fœminis noſtris vniones Indici. Aruſpices eorum vatéſq; imprimis religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Prius quàm hoc noteſceret, Galli gladios, ſcuta, galeas adornabant eo. Nunc tanta penuria eſt vendibili merce, vt perquàm rarò cernatur in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur. Contráque torminum ac veſicæ & calculorum mala in puluerem igne redacti, potíque cum aqua auxiliantur. Simili modo ex vino poti, aut ſi febris ſit, ex aqua, ſomnum afferunt. Ignibus diu repugnant. Sed eodem medicamine ſæpius poto tradunt lienem quoque abſumi. Sanguinem reiicientibus excreantibúſue medentur. Cinis eorum miſcetur oculorum medicamentis. Spiſſat enim ac refrigerat. Hulcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiam rerum attinet, quam Græci antipathiam vocant, nihil eſt vſquam venenatius quàm in mari paſtinaca, vtpote cùm radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen perſequitur galeos. Idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipuè, ſicut in terra ſerpentes muſtela. Tanta eſt auiditas ipſius

veneni.

veneni. Percuſſis verò ab ea medetur & hic quidem, ſed & mullus ac láſer.

De his, quibus in terris & in aquis victus eſt: & de caſtoreis medicinæ, & obſeruationes. *Cap. III.*

SPectabilis naturæ potentia in his quoque, quibus & in terris & in aqua victus eſt, ſicut & fibris, quos caſtores vocant, & caſtorea teſtes eorum. Amputari hos ab ipſis, cùm capiantur, negat Sextius diligentiſſimus medicinæ. Quinimo paruos eſſe ſubſtrictóſque, & adhærentes ſpinæ, nec adimi ſine vita animalis poſſe. Adulterari autem renibus eiuſdem qui ſint grandes, cùm veri teſtes parui admodum reperiantur. Prætereà ne veſicas quidem eſſe, cùm ſint geminæ, quod nulli animalium. In his folliculis inueniri liquorem, & aſſeruari ſale. Itaque inter probationes falſi eſſe folliculos geminos ex vno nexu dependentes, quod ipſum corrumpi fraude, coniicientibus gummi cum ſale Hammoniaco: quoniam Hammoniaci coloris eſſe debeant, tunicis circundati liquore veluti mellis ceroſi, odoris grauis, guſtu amaro & acri friabiles. Efficaciſſimi è Ponto Galatiæ, mox Africæ. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliant, cum roſaceo & peucedano perúcto capite: & per ſe poti in aqua: ob id phreneticis vtiles. Item lethargicos odoris ſuffitu excitant: vuluarúmque exanimationes vel ſubditi. Et menſes ac ſecundas cient, duabus drachmis ex aqua cum pulegio poti. Medentur & vertigini, opiſthotonis, tremulis, ſpaſticis, neruorum vitiis, iſchiadicis, ſtomachicis, paralyticis, perunctis omnibus: Vel triti ad craſſitudinem mellis cum ſemine viticis, ex aceto aut roſaceo. Sic & contra comitiales ſumpti: poti verò

rò contra inflationes,tormina,venena. Differentia tantùm contra genera eſt miſturæ. Quippe aduerſus ſcorpiones ex vino bibuntur : aduerſus phalangia & araneos, ex mulſo, ita vt vomitione reddantur,aut vt retineantur,cum ruta:aduerſus chalcidas,cum myrtite : aduerſus ceraſten & præſteras,cum panace, aut ruta ex vino:aduerſus cæteras ſerpentes, cum vino . Dari binas drachmas ſatis eſt : eorum quæ adiiciantur , ſingulas. Auxiliantur priuatim contra viſcum ex aceto: aduerſus aconitum ex lacte, aut aqua , aduerſum elleborum album ex aqua mulſa nitróque . Medentur & dentibus , infuſi cum oleo triti in aurem à cuius parte doleant:aurium doloribus melius , ſi cum meconio . Claritatem viſus faciunt cum melle Attico inuncti.Cohibent ſingultus ex aceto. Vrina quoque fibri reſiſtit venenis , & ob id in antidota additur Adſeruatur autem optimè in ſua veſica,vt aliqui exiſtimant.

De teſtudine , & multorum piſcium medicina,& obſeruationes.

Cap. IIII.

GEminus ſimiliter victus in aquis terráque, & teſtudinum: effectus quoque pari honore habendi,vel propter excellens in vſu pretium,naturæque proprietatem. Sunt ergo teſtudinum genera,terreſtres,marinæ, lutariæ , & quæ in dulci aqua viuunt. Has quidam è Græcis emydas appellant . Terreſtrium carnes ſuffitionibus propriæ , Magicíſque artibus refutandis , & contra venena ſalutares produntur . Plurimæ in Africa . Hæ ibi amputato capite pedibúſque pro antidoto dari dicuntur : & ex iure in cibo ſumptæ, ſtrumas diſcutere,ac lienes tollere:item comitiales morbos.Sãguis earum claritatem viſus facit,

ſuffi

ſuffuſionéſque oculorum tollit. Et contra ſerpentium omnium & araneorum ac ſimilium, & ranarum venena auxiliatur, ſeruato ſanguine in farina pilulis factis, & cùm opus ſit, in vino datis. Felle teſtudinum cum Attico melle glaucomata inungi prodeſt: & ſcorpionum plagæ inſtillari. Tegumenti cinis vino & oleo ſubactus pedum rimas hulceráque ſanat. Squamæ è ſumma parte deraſæ, & in potu datæ, Venerem cohibent. Eò magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem. Vrinam earum aliter quàm in veſica diſſectarum, inueniri poſſe non arbitror: & inter ea hoc quoque eſſe, quæ portentoſa Magi demonſtrent: aduerſus aſpidum ictus ſingulare, efficaciore tamen, vt aiunt, cimicibus admiſtis. Oua durata illinuntur ſtrumis, & hulceribus frigore aut aduſtione factis. Sorbentur in ſtomachi doloribus. Marinarum carnes admiſtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclarè auxiliantur. Neque eſt teſtudine aliud ſalamandræ aduerſius. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigo, omniáque capitis hulcera curantur. Inareſcere autem eum oportet, lentéque ablui. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduerſus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita his, & cum hordeacea farina: aceto quoque admiſto, vt ſit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & veſpertina dantur, deïn poſt aliquot dies veſpera. Comitialibus inſtillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. Quòd ſi dentes per annos colluantur teſtudinum ſanguine, immunes

munes à dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit, quáſque orthophnœas vocant: ad has in polenta datur. Fel teſtudinum claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat: tonſillas ſedat & anginas, & omnia oris vitia. Priuatim nomas ibi: item ardentium teſtium. Naribus illitum comitiales erigit, attollítque. Idem cum vernatione anguium aceto admiſto, vnicè purulétis auribus prodeſt. Quidam bubulum fel admiſcent, decoctarúmq; carnium teſtudinis ſuccum, addita æquè vernatione anguium. Sed diu in vino teſtudinem excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat: ſuffuſiones etiam marinæ fel cum fluuiatilis ſanguine & lacte mulierum. Capillus mulierũ inficitur felle. Contra ſalamandras vel ſuccum decoctum bibiſſe ſatis eſt. Teſtudinum eſt tertium genus in cœno & paludibus viuentium. Latitudo his in dorſo pectori ſimilis, nec conuexo incurua calyce, ingrata viſu. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt auxilia. Tres nanque in ſuccenſa ſarmenta coniectæ, diuidentibus ſe tegumentis rapiuntur: tum euulſę carnes earum coquuntur in aquę congio, ſale modicè addito: ita decoctarum, ad tertias partes ſuccus, paralyſin & articularios morbos ſentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, ſanguinémque vitiatum. Siſtitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere teſtudinum, quæ ſunt in amnibus, diuulſarum pingui cum aeizoo herba tuſo, admiſto vnguento & ſemine lilij, ante acceſſiones ſi perunguantur ægri, præter caput, mox conuoluti, calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc teſtudinem quintadecima Luna capi oportere, vt plus pinguiũ reperiatur. Verũ ęgrum

ſextadecima Luna perungi tradunt. Ex eodem genere teſtudinum ſanguis inſtillatus crebros capitis dolores ſedat: item ſtrumas. Sunt qui teſtudinum ſanguinem, cultro ęreo ſupinarum capitibus præciſis, excipi nouo fictili iubeāt: ignem ſacrum, cuiuſcunq; generis ſanguine illini: item capitis hulcera manantia, & verrucas. Iidem promittunt teſtudinum omnium fimo panos diſcuti. Et licet incredibile dictu ſit, aliqui tradunt, tardius ire nauigia, teſtudinis pedem dextrum vehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem eſſe vniuerſitatem animalium, maioríſque miraculi: ſed hoc vtilius eſt vitæ, contributa habere remedia, cùm aliud alij proſit, aliud alibi facilius inueniatur.

De aquatilibus, remedia in morbos digeſta: & primùm contra venena & venenata animalia.

Cap. V.

VEnenatum mel diximus vbi naſceretur. Auxilio eſt piſcis aurata in cibo. Vel ſi ex melle ſyncero faſtidium cruditáſue, quæ ſit grauiſſima, incidat: teſtudinem circunciſis pedibus, capite, cauda, decoctam, antidotum eſſe, autor eſt Pelops, ſcincúmque Apelles. Qui eſſet ſcincus, diximus: ſæpius verò, quantum veneficium menſtruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur, vt diximus, mullus. Item contra paſtinacam & ſcorpiones terreſtres marinóſque, & dracones, & phalangia illitus ſumptúſue in cibo. Eiuſdem recentis è capite cinis contra omnia venena, priuatim contra fungos. Mala medicamenta inferri negant poſſe, aut certè nocere, ſtella marina vulpino ſanguine illita, & affixa limini ſuperiori, aut clauo æreo ianuæ. Draco-

nis marini ſcorpionúmq; ictus, carnibus earum impoſitis: item araneorum morſus ſanantur. In ſumma, contra omnia venena, vel potu, vel ictu, vel morſu noxia, ſuccus earum ex iure decoctarum, efficaciſſimus habetur. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ, ſalſamentorúmque cibus prodeſt à ſerpente percuſſis, & contra beſtiarum ictus, mero ſubinde hauſto, ita vt ad veſperam cibus vomitione reddatur. Peculiariter à chalcide, ceraſte, aut quas ſepas vocant, aut elape dipſadéue percuſſis. Contra ſcorpiones largius ſumi, ſed non euomi ſalſamenta prodeſt, ita vt ſitis toleretur, & imponere eadem plagis conuenit. Contra crocodilorum quidem morſus non aliud præſentius habetur. Priuatim contra præſteris morſum ſarda prodeſt. Imponuntur ſalſamenta & contra canis rabioſi: vel ſi non ſint ferro vſtæ plagę, corporáque clyſteribus exinanita, hoc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. Idem & cybij profectus. Draco quidem marinus ad ſpinæ ſuæ, qua ferit, venenum ipſe impoſitus, vel cerebro toto prodeſt. Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur, & contra ranę rubetę venenum, & contra ſalamādras. Fluuiatiles, ſi carnes edantur, iúſue decoctarum ſorbeatur, proſunt & contra leporem marinum, & contra ſerpentes ſuprà dictas. Contra ſcorpiones ex vino. Democritus quidem tradit, ſi quis extrahat ranæ viuenti linguam, nulla alia corporis parte adhærente: ipſáque dimiſſa in aquam, imponat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunq; interrogauerit, vera reſponſuram. Adduunt etiamnum alia Magi, quę ſi vera ſunt, multo vtiliores vitæ exiſtimentur ranæ quàm leges.

Nanque harũdine transfixa natura per os, ſi ſurculus in menſtruis defigatur à marito, adulteriorum tædium fieri. Carnibus earum vel hamo additis, præcipuè purpuras certum eſt allici. Iecur ranæ geminum eſſe dicunt, obiicíque formicis oportere: eam partem, quam appetant, contra omnia venena eſſe pro antidoto. Sunt quæ in vepribus tantùm viuunt, ob id rubetarum nomine vt diximus, quas Græci phrynos vocãt, grandiſſimæ cunctarum, geminis veluti cornibus, plenæ veneficiorum. Mira de his certatim tradunt autores. Illatis in populum ſilẽtium fieri. Officulo, quod ſit in dextro latere, in aquam feruẽtem deiecto, refrigerari vas, nec poſteà feruere, niſi exempto. Id inueniri obiecta rana formicis, carnibúſque eroſis, ſingula in folium addi. Et aliud eſſe in ſiniſtro latere, quo deiecto feruere videatur, apocynon vocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem cõcitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum ſtimulare. Ruſus à dextro latere refrigerari feruentia. Hoc & quartanas ſanari adalligato in pellicula agnina recenti aliáſque febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien cõtra venena quę fiant ex ipſis, auxiliatur. Cor verò etiam efficacius eſt. Coluber eſt in aqua viuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos venentur, mirè adiuuari * dicunt, nihil cõtrà bellua audẽte. Efficacius etiamnũ ſi herba potamogiton miſceatur. Cancri fluuiatiles triti potíque ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato, contra venena omnia proſunt, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte aſinino: vel ſi non ſit, caprino, vel quocunque. Addi & vinum oportet. Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem vis contra venenatorum omnium morſus,

* produntur,

orſus, priuatim ſcytalen, & angues, & con-
a leporem marinum, ac ranam rubetam. Cinis
orum ſeruatus prodeſt pauore potus periclitan-
bus ex canis rabioſi morſibus. Quidam adii-
iunt gentianam, & dant in vino. Nam ſi iam pa
or occupauerit, paſtillos vino ſubactos deuo-
andos ita prçcipiunt. Decem verò cancris cum
ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi ſint
corpiones ad eum locũ coituros Magi dicunt:
& cum ocymo ipſos cinerémue eorum percuſſis
imponũt. Minus in omnibus his marini proſunt,
vt Thraſyllus autor eſt. Nihil autem æquè aduer-
ſari ſerpentibus, quàm cancros, ſuéſque percuſ-
ſas hoc pabulo ſibi mederi. Cùm Sol ſit in Can-
cro, torqueri ſerpentes. Ictibus ſcorpionum &
carnes fluuiatiliũ cochlearũ reſiſtunt crudæ vel
coctæ. Quidam ob id ſalſas quoque adſeruant.
Imponunt & ipſis plagis. Coracini piſces Nilo
quidem peculiares ſunt: ſed nos hæc omnibus
terris demonſtramus. Carnes eorum aduerſus
ſcorpiones valent impoſitæ. Inter venena ſunt
piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu
magno læſorum: remedio eſt limus ex reliquo
piſcium eorum corpore. Canis rabidi morſu po-
tum expaueſcentibus, faciem perungunt adipe
vituli marini. Efficacius, ſi medulla hyænæ &
oleum è lentiſco & cera miſceatur. Murçnç mor
ſus ipſarum capitis cinere ſanantur. Et paſtinaca
contra ſuũ ictum remedio eſt, cinere ſuo ex ace-
to illito, vel alterius. Cibi cauſa extrahi debet
è dorſo eius, quicquid ſimile eſt croco, capút-
que totum: & hanc autem, & omnia teſtacea mo
dicè collui in cibis, quia ſaporis gratia perit. E
lepore marino veneficium reſtinguunt poti hip-
pocampi. Contra dorycniũ echini maximè pro-

ſunt: & iis qui ſuccum carpathi biberint, præcipuè eius iure ſumpto. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur.

De oſtreis & purpuris, alga, & eorum remedia.
Cap. VI.

PEculiariter verò contra leporis marini venena & oſtrea aduerſantur. Idem videtur, nec poteſt videri ſatis dictum eſſe de his, cum palma menſarum diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis, & vbi plurimi influunt amnes: ideo pelagia parua & rara ſunt. Gignuntur tamen in petroſis, carentibúſq; aquarum dulcium aduentu, ſicut circa Grynium & Myrinam. Grandeſcunt ſideris quidem ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus: ſed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia, atque vbi Sol penetret in vada. Hæc videtur cauſa, quare minora in aliis locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitia minus appetunt cibos. Variant coloribus, rufa in Haſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circeis. Præcipua verò habentur, in quacunq; gente ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craſſitudine potiùs ſpectanda, quàm latitudine: neq; in luto capita, neq; in harenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo breui atque non carnòſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eóque argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, transferríque in ignotas aquas. Sic Brundiſiana in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptare creduntur. Hæc ſint dicta de corpore. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua litora: ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima

huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo
atiani verba, que ſubiiciam: Cyzicena ma-
ra Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora
lulis, acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus,
cciora Coryphantenis, teneriora Iſtricis, can-
didiora Circeienſibus. Sed his neque dulciora
eque teneriora eſſe vlla compertum eſt. In In-
ico mari Alexandri rerum autores pedalia in-
eniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cu-
uſdam nomenclator tridacna appellauit: tan-
æ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mor-
denda eſſent. Dos eorum in medicina hoc in lo-
co tota dicetur. Stomachum vnicè reficiunt:
faſtidiis medentur. Addiditque luxuria frigus
obrutis niue, ſumma montium & maris ima
miſcens. Molliunt aluum leniter. Eadem co-
cta cum mulſo, teneſmo, qui ſine exhulceratio-
ne ſit, liberant. Veſicarum hulcera quoque re-
purgant. In conchis ſuis vti clauſa venerint, mi-
rè diſtillationibus proſunt. Teſtæ oſtreorum ci-
nis vuam ſedat, & tonſillas admiſto melle. Eo-
dem modo parotidas, panos, mammarúmque
duritias, capitum hulcera ex aqua: cutémque
mulierum extendit. Inſpergitur & ambuſtis. Et
dentifricio placet. Pruritibus quoque & eruptio-
nibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tun-
dantur, ſtrumas ſanant & perniones pedum.
Purpuræ quoque contra venena proſunt. Et al-
gam maris theriacen eſſe, Nicander tradit.
Plura eius genera, vti diximus: longo folio &
latiore, rubente, aliáue criſpo. Laudatiſſima,
quæ in Creta inſula iuxta terram in petris na-
ſcitur: tingendis etiam lanis ita colorem alli-
gans, vt elui poſteà non poſſit. E vino iubet
eam dari.

Ad alopecias, & capillos, & oculorum, & aurium, & dentium, & faciei vitia. Cap. VII.

ALopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo miſtus, aut ſyncerus ex aceto. Præparat cutem ſepiarum cruſtæ farina medicamentis. Cuté replet & muris marini cinis cum oleo: Item echini cum carnibus ſuis cremati: fel ſcorpionis marini. Ranarum quoque trium ſi viuæ in olla concrementur, cinis cum melle: melius cum pice liquida. Capillum denigrant ſanguiſugæ, quæ in nigro vino diebus LX. computruere. Alij in aceti ſextariis duobus ſanguiſugarum ſextarium in vaſe plumbeo iubent putreſcere totidem diebus, mox illini in Sole. Sornatius tantam vim habere tradit, vt niſi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat. Capitis hulceribus, muricum vel purpurarum teſtę cinis cum melle vtiliter illinitur: conchyliorum, vel ſi non vrantur, farina ex aqua doloribus. Caſtoreum cum peucedano & roſaceo. Omnium piſcium fluuiatiliũ marinorúmq; adeps liquefactus oleo admiſto melle, oculorum claritati plurimum confert: item caſtoreum cum melle. Callionymi fel cicatrices ſanat, & carnes oculorũ ſuperuacuas conſumit. Nulli hoc piſcium copioſius, vt exiſtimauit Menander quoque in Comœdiis. Idem piſcis & vranoſcopos vocatur ab oculo quem in capite habet. Et coracini fel excitat viſum. Et marini ſcorpionis rufi cum oleo vetere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit: inungi ter oportet intermiſſis diebus. Eadẽ ratio albugines oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculorũ hebetari tradunt. Lepus marinus ipſe quidem venenatus

natus eſt, ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles, euulſos cohibet. Et ad hunc vſum vtiliſſimi minimi: Item pectunculi ſalſi triti cùm * cedria: & ranæ, quas diopetes & calamitas vocant, ſanguis earum cum lacryma vitis ſi euulſo pilo palpebris illinatur. Oculorum tumorem ruborémq; ſepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceóque inungunt, & pane impoſito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curantur in farinam trita & ex aceto illita. Extrahit & ſquamas eius cinis. Cicatrices oculorũ cum melle ſanat, pterygia cum ſale & cadmia ſingulis drachmis. Emendat & albugines oculorum iumentorum. Adiiciunt & oſſiculis eius genas, ſi terantur, ſanari. Echini ex aceto epinyctidas tollunt. Eundem comburi cum viperinis pellibus raníſq;, & cinerem aſpergi potioni iubent Magi claritatem viſus promittẽtes. Ichthyocolla appellatur piſcis, cui glutinoſum eſt corium: idémque nomen glutino eius. Hoc epinyctidas tollit. Quidam ex ventre, non è corio, fieri dicunt ichthyocollam, vt glutinum taurinum. Laudatur Pontica candicans & carens venis ſquamíſque, & quæ celerrimè liqueſcit. Madeſcere autem debet conciſa in aqua, aut aceto nocte ac die: mox tundi marinis lapidibus, vt faciliùs liqueſcat. Vtilé eam in capitis doloribus affirmant & tetanothris. Ranæ dexter oculus dextro, ſiniſtro læuus ſuſpenſi è collo natiui coloris panno, lippitudines ſanant. Quòd ſi per coitum ranę eruantur, albuginem quoq;, alligati ſimiliter in putamine oui. Reliquæ carnes impoſitæ ſugillationem rapiunt. Cancri etiam oculos adalliga-

* *cedria.* *Rana &c.*

tos collo, mederi lippitudini dicunt. Eſt parua rana in harundinetis & herbis maximè viuens, muta ac ſine voce, viridis, ſi fortè hauriatur, ventres boum diſtendens. Huius corporis humorem ſpecillis deraſum claritaté oculis inunctis narrant afferre: ipſáſque carnes doloribus oculorum ſuperponunt. Ranas etiam quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidã: ſuccũ earum, qui ita effluxerit, admiſcent lacrymæ, quæ ex alba vite emanat, atque ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis, acu inſtillantes hunc ſuccum in veſtigia euulſorum. Meges pſilothrum palpebrarũ faciebat in aceto enecans putreſcentes, & hoc vtebatur multis variíſq; per aquationes autumni naſcentibus. Idem præſtare ſanguiſugarum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet in nouo vaſe. Idem tæniæ iecur ſiccatum pondere x. I I I I. cum oleo cedrino perunctis pilis I x. menſibus. Auribus vtiliſſimum bati piſcis fel recẽs, ſed & inueteratũ vino: item banchi, qué quidam myxona vocant: item callionymi cũ roſaceo infúſum: vel caſtoreum cum papaueris ſucco. Vocant & in mari pedunculos, eóſque tritos inſtillari ex aceto auribus iubent. Et per ſe conchylio infecta lana magnopere prodeſt. Quidam aceto & nitro madefaciunt. Súntq; qui pręcipuè contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis ſociorũ cyathum, mellis dimidio amplius, aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere, ſubinde ſpuma pennis deterſa, & poſtquàm deſierit ſpumare, tepidum infundere. Si tumeant aures, coriãdri ſucco priùs mitigandas iidem pręcipiunt. Ranarum adeps inſtillatus, ſtatim dolores tollit. Cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea

aurium

aurium vulneribus efficaciſſimè prodeſt. Parotides muricum teſtę cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulſo curantur. Dentium dolores ſedantur oſsibus draconis marini ſcarificatis gingiuis: cerebro caniculę in oleo decocto adſeruatóque, vt ex eo dentes ſemel anno colluātur. Paſtinacæ quoque radio ſcarificare gingiuas, & in dolore vtiliſsimum. Conteritur is, & cum ellebo- ro illitus, dētes ſine vexatione extrahit. Salſamētorum etiam fictili vaſe combuſtorum cinis, addita farina marmoris, inter remedia eſt. Et cybia vetera eluta in nouo vaſe, deinde trita profunt doloribus. Aequè prodeſſe dicuntur omniū ſalſamentorum ſpinæ combuſtæ tritęque & illitę. Decoquuntur & ranæ ſingulæ in aceti heminis, vt dentes ita colluantur, contineatúrque in ore ſuccus. Si faſtidium obſtaret, ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Salluſtius Dionyſius, vt ex ore virus deflueret in acetum feruens, ídque è pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis ex iure edendas dabat. Maxillaréſque ita ſanari dentes præcipuè putant, mobiles verò ſuprà dicto aceto ſtabiliri. Ad hoc quidam ranarum corpora binarum præciſis pedibus in vini hemina macerant, & ita collui dentes labantes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti ſextariis tribus decoxere ad tertias partes, vt mobiles dētium ſtabilirent. Necnon XXXVI. ranarum corda in olei veteris ſextario ſub æreo teſto diſcoxere, vt infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alij iecur ranę decoctū & tritum cum melle impoſuere dentibus. Omnia ſuprà ſcripta ex *marina tantò efficaciora. Si carioſi & fœtidi ſunt centum in furno areficri per noctem præcipiunt: poſteà tantundē ſalis addi atq; fricari. Enhydris

* marina rana

voca.

vocatur à Græcis coluber in aquis viuens. Huius quatuor dentium ſuperioribus in dolore ſuperiorum gingiuas ſcarificant, inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantùm earum cõtenti ſunt. Vtuntur & cancrorum cinere: nam muricum cinis dentifricium eſt. Lichenas & lepras tollit adeps vituli marini: murænarum cinis cum mellis obolis ternis: iecur paſtinacæ in oleo decoctum: hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. Exhulcerationem ſequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrent, donec pinguitudo ſimilitudine olei fluat, ac perungunt. Muricum vel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutémque erugat, extendítque ſeptenis diebus illitus, ita vt octauo candido ouorum foueantur. Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed minora multò, efficaciora etiam, & oris halitum cuſtodientia. Ichthyocolla erugat cutem, extendítque in aqua decocta horis quatuor, dein contuſa, colluta & ſubacta ad liquorem vſque mellis. Ita præparata in vaſe nouo conditur, & in vſu quatuor drachmis eius binæ ſulphuris, & anchuſæ totidem, octo ſpumæ argenteæ adduntur, aſperſáq; aqua teruntur vná. Sic illita facies poſt quatuor horas abluitur. Medetur & lentigini cæteríſque vitiis ex oſſibus ſepiarum cinis. Idem & carnes excreſcentes tollit & humida hulcera.

Promiſcua medicina. Cap. VIII.

PSoras tollit rana decocta in heminis quinque aquæ marinæ. Excoqui debet, donec ſit craſſitudo mellis. Fit in mari & halcyoneum appellatum, ex nidis, vt aliqui exiſtimant, halcyonum

num & ceycum: vt alij, è ſordibus ſpumarum craſſeſcentibus: alij è limo, vel quadam maris lanugine. Quatuor eius genera: cinereũ ſpiſſum, odoris aſperi: alterum molle, lenius, odore ferè algæ: tertium candidioris vermiculi: quartum pumicoſius, ſpongięque putri ſimile, penè purpureum, quod optimum: hoc & Mileſium vocatur. Quo candidius autem, hoc minus probabile eſt. Vis eorum, vt exhulcerent, purgent. Vſus toſtis & ſine oleo. Mirè lepras, lichenas, lentigines tollunt cum lupino, & ſulphuris duobus obolis. Halcyoneo vtuntur & ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo vſus eſt: Attalus thynni recentioris adipe ad hulcera. Murænarum muria, & capitum cinis cum melle ſanat ſtrumas. Pungi piſcis eius qui rana in mari appellatur, oſſiculo de cauda, ita vt non vulneret, prodeſt. Id faciendum quotidie, donec percurentur. Eadem vis & paſtinacæ radio, & lepore marino impoſito, ita vt celeriter remoueantur: echini teſtis contuſis & ex aceto illitis: Item ſcolopendræ marinæ è melle: cancro fluuiatili contrito vel combuſto ex melle. Mirifice proſunt & ſepiæ oſſa cum axungia vetere contuſa & illita. Sic & ad parotidas vtuntur, & ſcari piſcis marini iocineribus. Quin & teſtis cadi ſalſamentarij uſis cum axungia vetere, muricúmq; cinere ex oleo ad parotidas ſtrumáſque. Rigor ceruicis mollitur cum marinis, qui pedunculi vocantur, drachma pota: caſtoreo poto cũ pipere ex mulſo miſto ranis decoctis ex oleo & ſale, vt ſorbeatur ſuccus. Sic & opiſthotono medentur, tetano: ſpaticis verò pipere adiecto. Anginas mænarum ſalſarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet: ranarum decoctarum ex aceto ſuccus:

cus: hic & contra tonſillas prodeſt. Cancri fluuiatiles triti ſinguli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati, aut è vino, aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus ſubditum. Vocem ſiluri recentes, ſalſiue in cibo ſumpti adiuuant. Vomitiones mulli inueterati tritíque in potione concitant. Suſpirioſis caſtoreum cum Hammoniaci exigua portione ex aceto mulſo ieiunis vtiliſſimè potatur. Eadem potio ſpaſmos ſtomachi ſedat ex aceto mulſo calido. Tuſſim ſanare dicuntur piſcium modo è iure decoctæ in patinis ranæ. Suſpenſæ autem pedibus, cùm diſtillauerit in patinam ſaliua earum, exenterari iubentur, abiectíſque interaneis conditi. Eſt rana parua arborem ſcandens, & ex ea vociferans. In huius os ſi quis expuat, ipſámq; dimittat, tuſſi liberari narratur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tuſſi cruenta.

Ad iocineris vitia laterúmque, ad ſtomachi, alui, & alia promiſcua medicina. Cap. IX.

Iocineris doloribus ſcorpio marinus in vino necatur, vt inde bibatur. Conchę longæ carnes ex mulſo potæ cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint ex aqua mulſa. Lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti, tetheáq; ſimilis oſtreo in cibo ſumpta: iſchiadicorum muria ſiluri clyſtere infuſa. Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in vini ſextariis duobus per dies quindecim. Aluum emollit ſilurus è iure, & torpedo in cibo. Et olus marinum ſimile ſatiuo, ſtomacho inimicum, aluum facilimè purgat: ſed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et omnium piſcium ius. Idem & vrinas ciet, è vino maxi

maximé. Optimum è ſcorpionibus & iulide, & ſaxatilibus,nec virus reſipientibus.Coqui debent cum anetho,apio,coriandro,porro,additis oleo & ſale. Purgant & cybia vetera,priuatímq; cruditates, pituitas bilémque trahunt. Purgant & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo, viuúntque in algoſis, gratiſſimi autumno,& vbi multa dulcis aqua miſcetur mari,ob id in Aegypto laudatiſſimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, colorémq; rubrum.Horum ius traditur aluum & veſicas exinanire,interanea deſtringere omnia adaperire,renes purgare,ſanguinem adipémque minuere. Itaque vtiliſſimi ſunt hydropicis,mulierum purgationibus,morbo regio, articulari, inflationibus.Item prodeſſe felli pituitæque pulmonis, iocineris, ſplenis vitiis, rheumatiſmis. Fauces tantùm vexant,vocémq; obtundunt.Hulcera quæ ſerpant,aut ſint purganda,ſanant:Item carcinomata. Cremati auté,vt murices, & morſus canum hominúmque cum melle,lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum & dentium vitia,eruptiones pituitę: & contra dorycnium aut opocarpathon antidoti vicem obtinent. Degenerant in duas ſpecies, in mitulos,qui ſalem virúſq; reſipiunt: myſcas, quæ rotunditate differunt,minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus teſtis,carne duriores.Mituli quoque,vt murices,cinere cauſticam vim habent,& ad lepras,lentigines,maculas. Lauantur quoque plumbi modo ad genarum craſſitudines & oculorum albugines,caliginéſque, atque in aliis partibus ſordida hulcera,capitíſque puſtulas.Carnes verò eorũ ad canis morſus imponuntur. Et pelorides emolliunt aluum: item caſto-

rea

rea ex aqua mulſa drachmis binis. Qui vehementius volunt vti, addunt cucumeris ſatiui radicis ſiccæ drachmam, & aphronitri duas. Tetheæ torminibus & inflationibus occurrunt. Inueniuntur hæ in foliis marinis ſugentes, fungorum verius generis, quàm piſcium. Eædem & teneſmum diſſoluunt, renúmq; vitia. Naſcitur & in mari abſinthium, quod aliqui Seriphium vocãt, circa Taposirin maximè Aegypti, exilius terreſtri. Aluum ſoluit, & noxiis animalibus inteſtina liberat. Soluunt & ſepiæ. In cibo dantur cũ oleo, & ſale & farina decoctæ. Mænæ ſalſæ cum felle taurino illitæ vmbilico, aluum ſoluunt. Ius piſcium in patina coctorũ cum lactucis teneſmum diſcutit. Cancri fluuiatiles triti ex aqua poti, aluum ſiſtunt, vrinam cient, in vino aluum. Ademptis brachiis calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorum drachmis. Ileos & inflationes caſtoreum cũ dauci ſemine & petroſelini quantum ternis digitis ſumatur, ex mulſi calidi cyathis quatuor: tormina verò cum aceto vino miſto. Erythini in cibo ſumpti ſiſtunt aluum. Dyſentericis medentur ranę cum ſcilla decoctæ, ita vt paſtilli fiant: fel ſiue cor earũ cum melle tritum, vt tradit Niceratus. Morbo regio ſalſamentum cũ pipere, ita vt reliqua carne abſtineatur. Lieni medetur ſolea piſcis impoſitus: item torpedo: item rhombus viuus: dein remittitur in mare. Scorpius marinus necatus in vino, veſicæ vitia & calculos ſanat. Lapis qui inuenitur in ſcorpionis marini cauda pondere oboli potus: enhydridis iecur: blenniorum cinis cum ruta. Inueniuntur & in banchi piſcis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculoſis præclarè medentur. Aiunt & vrticam marinam in vino potam

tam prodeſſe: item pulmonem marinum decoctum in aqua. Oua ſepiæ vrinã mouent, renéſmq; pituitas extrahunt. Rupta conuulſa cancri fluuiatiles triti in aſinino lacte maximè ſanant: echini verò cum ſpinis ſuis contuſi in vino poti calculos. Modus ſingulis hemina: bibitur donec proſit: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur veſica & pectinũ cibo. Ex his mares alij donacas, alij aulos vocant: fœminas onychas. Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ ſunt & vnicolores. Sepiæ quoque oua vrinam mouent, renes purgant. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle. Iecur quoque aquatici colubri, item hydri tritum potúmq; calculoſis prodeſt. Iſchiadicos autem liberant ſalſamenta ex ſiluro infuſa clyſtere, euacuata priùs aluo. Sedis attritus cinis è capite mugilum mullorúmque. Comburuntur autem in fictili vaſe. Illini cum melle debent. Item capitis mænarum cinis ad rhagadas, & ad condylomata vtilis, ſicut pelamidum ſalſarum capitum cinis, vel cybiorum cum melle. torpedo appoſita procidentis interanei morbum ibi coërcet. Cancrorũ fluuiatilium cinis ex olea & cera, rimas in eadem parte emendat: item & marini cancri polline. Panos ſalſamenta coracini diſcutiũt: ſciænæ interanea & ſquamæ combuſtæ: ſcorpio in vino decoctus, ita vt foueantur ex illo. At echinorum teſtæ contuſæ & ex aqua litæ, incipientibus panis reſiſtunt. Muricum vel purpurarum cinis vtroque modo, ſiue diſcutere opus ſit incipiẽtes, ſiue concoctos emittere. Quidam ita componũt medicamentum, ceræ & thuris drachmas x x. ſpumæ argẽti x L. cineris muricum x. olei veteris heminam. Proſunt per ſe ſalſamenta cocta. Cancri fluuiatiles triti veren-

Sed ſedis

dorum puſtulas diſcutiunt: cinis ex capite mænarum: item carnes decoctæ & impoſitæ. Similiter percæ ſalcæ è capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis, aut ſquatinæ piſcis cutis combuſta. Hæc eſt, qua diximus lignum poliri: quia & è mari fabriles vſus exeunt. Proſunt & ſmarides illitæ: item muricum vel purpurarum teſtæ cinis cum melle: efficacius crematarum cum carnibus ſuis. Carbunculos verendorũ ſpriuatim ſalſamenta cocta cum melle reſtinguunt. At teſtem, ſi deſcenderit, cochlearũ ſpuma illini volunt. Vrinæ incontinentiam hippocampi toſti & in cibo ſæpius ſumpti emendant. Item ophidion piſciculus congro ſimilis cum lilij radice. Piſciculi minuti, ex ventre eius qui deuorauerit exempti, & cremati, ita vt cinis eorum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas Africanas cum ſua carne comburi, cinerémq; ex vino Signino dari. Podagris articularibúſq; morbis vtile eſt oleum, in quo decocta eſt rana, & ipſius inteſtina, & rubetæ cinis cum adipe vetere. Quidam & hordei cinerem adiiciunt, trium * generum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoque pellibus calceari, maximè Pontici fibri. Itẽ vituli marini: cuius & adeps prodeſt. Item & bryon, de quo diximus, lactucæ ſimile, rugoſioribus foliis, ſine caule. Natura eſt ei ſtyptica. Impoſitum lenit impetus podagræ. Item alga, de qua ſuprà dictum eſt: obſeruatúrq; in ea ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus, cancríque marini cinis ex oleo: item fluuiatiles triti, ſicq; cinere & oleo ſubacti: & ſiluri adeps. Et in articulis morborũ impetus ſedant ranæ ſubinde recentes impoſitæ: quas quidam diſſectas iubent imponi. Corpus auget ius

‑ rerum*

mitul

mitulorum,& concharũ.Comitiales,vt diximus, coagulum vituli marini bibunt cum lacte equino,aſininóue,aut cum Punici ſucco : quidam ex aceto mulſo.Nec non aliqui per ſe pilulas deuorant. Caſtoreum in aceti mulſi cyathis tribus ieiunis datur. His verò , qui ſæpius corripiuntur, clyſtere infuſum mirificè prodeſt. Caſtorei drachmæ duæ eſſe debebũt,mellis & olei ſextarius, & aquæ tantundem. Ad præſens verò correptis olfactu ſubuenit cũ aceto. Datur & muſtelæ marinæ iecur:item muris vel teſtudinum ſanguis.

Ad febres omnium generum, & contra diuerſas infirmitates. Cap. X.

FEbrium circuitus tollit iecur delphini guſtatum ante acceſſiones. Hippocampi necantur in roſaceo,vt perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipſi adalligantur ægris.Item ex aſello piſce lapilli qui plena Luna inueniuntur in capite,alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longiſſimus dens capillo adalligatus,ita vt quinque diebus eum qui alligauerit,non cernat æger : ranæ verò in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus,perunctos liberant quartanis. Sunt qui ſtrangulatas , in oleo ipſas clàm adalligent , oleóque eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit: & oleum,in quo inteſtina decocta ſint.Maximè autem quartanis liberant,ablatis vnguibus ranæ adalligatæ , & rubetæ. Iecur eius vel cor adalligatur in panno leucophæo. Cancri fluuiatiles triti in oleo & aqua,perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui & piper addunt.Alij decoctos ad quartas in vino è balineo egreſſis bibere ſuadent in quartanis.Aliqui verò ſiniſtrum oculum deuorari iubent.Magi quoque oculis earum ante Solis ortum adalli-

dorum puſtulas diſcutiunt: cinis ex capite mænarum: item carnes decoctæ & impoſitæ. Similiter percæ ſalcæ è capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis; aut ſquatinæ piſcis cutis combuſta. Hæc eſt, qua diximus lignum poliri: quia & è mari fabriles vſus exeunt. Proſunt & ſmarides illitæ: item muricum vel purpurarum teſtæ cinis cum melle: efficacius crematarum cum carnibus ſuis. Carbunculos verendorũ ſpriuatim ſalſamenta cocta cum melle reſtinguunt. At teſtem, ſi deſcenderit, cochlearũ ſpuma illini volunt. Vrinæ incontinentiam hippocampi toſti & in cibo ſæpius ſumpti emendant. Item ophidion piſciculus congro ſimilis cum lilij radice. Piſciculi minuti, ex ventre eius qui deuorauerit exempti, & cremati, ita vt cinis eorum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas Africanas cum ſua carne comburi, cinerémq; ex vino Signino dari. Podagris articularibúſq; morbis vtile eſt oleum, in quo decocta eſt rana, & ipſius inteſtina, & rubetæ cinis cum adipe vetere. Quidam & hordei

* *rerum* cinerem adiiciunt, trium * generum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoque pellibus calceari, maximè Pontici fibri. Itẽ vituli marini: cuius & adeps prodeſt. Item & bryon, de quo diximus, lactucæ ſimile, rugoſioribus foliis, ſine caule. Natura eſt ei ſtyptica. Impoſitum lenit impetus podagræ. Item alga, de qua ſuprà dictum eſt: obſeruatúrq; in ea ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus, cancríque marini cinis ex oleo: item fluuiatiles triti, ſicq; cinere & oleo ſubacti: & ſiluri adeps. Et in articulis morborũ impetus ſedant ranæ ſubinde recentes impoſitæ: quas quidam diſſectas iubent imponi. Corpus auget ius

mitul

mitulorum,& conchatũ.Comitiales,vt diximus, coagulum vituli marini bibunt cum lacte equino,aſininóue,aut cum Punici ſucco : quidam ex aceto mulſo.Nec non aliqui per ſe pilulas deuorant. Caſtoreum in aceti mulſi cyathis tribus ieiunis datur. His verò ,qui ſæpius corripiuntur, clyſtere infuſum mirificè prodeſt. Caſtorei drachmæ duæ eſſe debebũt,mellis & olei ſextarius, & aquæ tantundem. Ad præſens verò correptis olfactu ſubuenit cũ aceto. Datur & muſtelæ marinæ iecur:item muris vel teſtudinum ſanguis.

Ad febres omnium generum, & contra diuerſas infirmitates. *Cap. X.*

FEbrium circuitus tollit iecur delphini guſtatum ante acceſſiones. Hippocampi necantur in roſaceo,vt perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipſi adalligantur ægris.Item ex aſello piſce lapilli qui plena Luna inueniuntur in capite,alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longiſſimus dens capillo adalligatus,ita vt quinque diebus eum qui alligauerit,non cernat æger : ranæ verò in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus,perunctos liberant quartanis. Sunt qui ſtrangulatas , in oleo ipſas clàm adalligent , oleóque eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit: & oleum,in quo inteſtina decocta ſint.Maximè autem quartanis liberant,ablatis vnguibus ranæ adalligatæ , & rubetæ. Iecur eius vel cor adalligatur in panno leucophæo. Cancri fluuiatiles triti in oleo & aqua,perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui & piper addunt.Alij decoctos ad quartas in vino è balineo egreſſis bibere ſuadent in quartanis.Aliqui verò ſiniſtrum oculum deuorari iubent.Magi quoque oculis earum ante Solis ortum adalli-

gatis ægro, ita vt cæcas dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eoſdem oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina adalligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradunt. In lethargúmque vergentibus coagulo balænæ, aut vituli marini ad olfactum vtuntur. Aliqui ſanguinem teſtudinum lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur & ſpondylus per ſe adalligatus: quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Quidam ob id aſſeruant ſale, vt dent tritas in potu. Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Proſunt & cardiacis. Cachetis, quorum corpus macie conficitur, tetheæ vtiles ſunt cum ruta ac melle. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus, & cum vino potus. Grauitatis ſaporis occurritur tactis naribus vnguento, aut odoribus, vel quoquo modo obturatis. Strombi quoque carnes tritæ; & in mulſi tribus heminis pari modo aquæ, aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa datæ proficiunt. Item ſuccus cancrorum fluuiatilium cum melle. Ranæ quoque aquaticæ in vino vetere & farre decoctæ, ac pro cibo ſumptæ, ita vt bibatur ex eodem vaſe. Vel teſtudo deciſis pedibus, capite, cauda, & inteſtinis exemptis, reliqua carne ita condita, vt citra faſtidium ſumi poſſit. Cancri fluuiatiles ex iure ſumpti, & phthiſicis prodeſſe traduntur. Aduſta ſanantur cancri marini vel fluuiatilis cinere: & ea quæ feruenti aqua combuſta ſunt. Hæc curatio etiam pilos reſtituit cum cancrorum fluuiatilium cinere. Putántq; vtendum cum cera & adipe vrſino. Prodeſt & febri ranarum fellis cinis. Ignes ſacros reſtinguunt ranarum viuentium ventres impoſiti: pedibus poſterioribus pronas adalligari iubent, vt crebriore anhelitu proſint.

proſint. Vtuntur & ſilurorum capitum cinere, ſalſamentorum ex aceto. Pruritum ſcabiémque non hominum modò, ſed & quadrupedum efficaciſſimè ſedat iecur paſtinacæ decoctũ in oleo. Neruos vel præciſos purpurarum callum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Lethargicos coagulum vituli adiuuat in vino potũ oboli pondere: item ichthyocolla. Tremulos iuuat caſtoreum, ſi ex oleo perungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio. Sanguinem fieri piſcium cibo putant, ſiſti polypo tuſo illitóque. De quo & hæc tradun tur: muriam ipſum ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo: ſecari harundine: ferro enim infici, vitiúmque trahere natura deſinente. Ad ſanguinem ſiſtendum & ranarum illinunt cinerem, vel ſanguinem inareſactum. Quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniam inter harundines fruticéſque viuat, minima omniũ & viridiſſima, cinerem fieri iubent. Aliqui & naſcentium ranarum in aqua, quibus adhuc cauda eſt, in calice nouo combuſtarum cinerem, ſi per nares fluat, iniiciendum. Diuerſus hirundinum, quas ſanguiſugas vocant, ad extrahendum ſanguinẽ vſus eſt. Quippe eadem ratio earum, quę cucurbitarũ medicinalium, ad corpora leuanda ſanguine, ſpiramenta laxanda, iudicatur. Sed vitium, quòd admiſſæ ſemel deſideriũ faciunt circa eadem tempora anni ſemper eiuſdem medicinæ. Multi podagris quoque admittendas cenſuere. Decidunt ſatietate, & pondere ipſo ſanguinis detractæ, aut ſale aſperſæ. Aliquando tamen affixa relinquunt capita, quæ cauſa vulnera inſanabilia facit, & multos interimit, ſicut Meſſalinum è Conſularibus patriciis, cùm ad genua admiſiſſet. Inuehunt virus remedio

verſo: maximéque ruf.e ita formidantur. Ergo ſugentia ora forficibus præcidunt: ac veluti ſiphonibus defluit ſanguis: paulatímque morientium capita ſe contrahunt, nec relinquuntur. Natura earum aduerſatur cimicibus, & ſuffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combuſtarum cinis, narium profluuia ſiſtit, ſucco porri mollitus. Extrahunt tela corpori inhærentia ſepiarum teſtæ ex aqua, ſalſamentorum carnes, cancri fluuiatiles triti, ſiluri fluuiatilis, qui & alibi, quàm in Nilo naſcitur, carnes impoſitæ recentes ſiue ſalſæ. Eiuſdem cinis extrahit, & adeps: & cinis ſpinæ eius vicem ſpodij præbet. Hulcera quæ ſerpunt, & quæ ex iis excreſcunt, ex capite mænarum cinis vel ſiluri coërcet. Carcinomata percarum capita ſalſarum, efficacius ſi cineri earum miſceatur ſal, & cunila capitata, oleóque ſubigantur. Cancri marini cinis vſti cum plumbo carcinomata compeſcit. Ad hoc & fluuiatilis ſufficit cum melle lineáque lanugine. Aliqui malunt alumen mélque miſcere cineri. Phagedænæ ſiluro inueterato, & cum ſandaracha trito: cacoëthe & nomæ & putreſcentia cybio vetere ſanantur. Vermes verò innati ranarũ felle tolluntur: fiſtulæ aperiuntur, ſiccantúrque ſalſamentis cum linteolo immiſſis. Intráque alterum diem callum omnem auferunt, & putreſcentia hulcerum, quęque ſerpunt, emplaſtri modo ſubacta & illita. Et ſalpe expurgat hulcera in linteolis concerptis. Item echinorum teſtæ cinis. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt. Item mullorum ſalſamenti cinis. Quidam capite tantùm vtuntur cum melle, vel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tumorem tollit: cicatrices fel ſcorpionis marini.

tumo.

Verruc

Verrucas tollit glani iecur illitum: capitis mænarum cinis cum allio tritus, ad thymia crudis vtuntur: fel ſcorpionis marini rufi: ſmarides tritæ illitæ. Alex deferueſacta vnguium ſcabritiam, ciniſque è capite mænarum extenuat. Mulieribus lactis copiam facit glauciſcus è iure ſumptus, & ſmarides cum ptiſana ſumptæ, vel cum fœniculo decoctę. Mammas ipſas muricum vel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Cancri fluuiatiles illiti vel marini pilos in mamma, vel muricum carnes appoſitæ tollunt. Squatinæ illitæ creſcere mammas non patiuntur. Delphini adipe linamenta accenſa excitant vuluæ ſtrangulatu oppreſſas. Item ſcombri in aceto putrefacti. Percarum vel mænarum capitis cinis admiſto ſale & cunila oleóque, vuluæ medetur: ſuffitione quoque ſecundas extrahit. Item vituli marini adeps inſtillatur igni naribus intermortuarum vuluæ vitio: & cum coagulo eiuſdem in vellere imponitur. Pulmonis marini cinis adalligatus, egregiè profluuia purgat. Echini viuentes tuſi & in vino dulci poti. Siſtunt & cancri fluuiatiles triti in vino potíque. Item ſiluri ſuffitu, præcipuè Africi, faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere: ex hyſſopo purgare. Et ſi partus ſtranguletur, ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuóſque partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus. cum ruta & fuligine tritis, & in mulſo datis potui. Itē in iure cocti cū lapatho & apio, mēſtruas purgationes expediunt: lactíſq; vbertatē faciunt. Itē in febri quæ ſit cū capitis doloribus & oculorū palpitatione, mulieribus in vino auſtero poti

prodeſſe dicuntur. Caſtoreum ex mulſo potum purgationibus prodeſt: contráque vuluam olfactum cum aceto & pice, aut ſubditum paſtillis. Ad ſecundas etiam vti eodem prodeſt cum panace in I I I I. cyathis vini: & à frigore laborantibus ternis obolis. Sed ſi caſtoreum fibrúmue ſupergrediatur grauida, abortum facere dicitur, & periclitari partus, ſi ſuperferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio: ſi capiatur, cùm Luna in Libra fuerit, triduóque aſſeruetur ſub dio, faciles partus facere poſteà quoties inferatur. Adiuuare & paſtinacæ radius adalligatus vmbilico æſtimatur, ſi viuenti ablatus ſit, ipſáque denuo in mare dimiſſa. Inuenio apud quoſdam oſtracium vocari, quod aliqui onychem vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. Odorem eſſe caſtorei, meliúſque cum eo vſtum proficere. Vetera quoq; hulcera & cacoëthe eiuſdem cinere ſanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præſentiſſimo remedio ſanari tradunt cancro fœmina, cum ſalis flore contuſo poſt plenam Lunam, & ex aqua illito. Pſilothrũ eſt thynni ſanguis, fel, iecur, ſiue recentia, ſiue ſeruata. Iecur etiam tritum, mixtáque cedría plumbea pyxide aſſeruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Eadem vis eſt pulmonis marini: leporis marini ſanguine & felle: vel ſi in oleo lepus hic necetur. Cancri ſcolopendræ marini cinis cum oleo: vrtica marina trita ex aceto ſcillite: torpedinis cerebrum cum alumine illitum X V I. Luna. Ranæ paruæ, quam in oculorum curatione deſcripſimus, ſanies efficaciſſimè pſilothrũ eſt, ſi recẽs illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vaſis. Eâdem menſura alij ex quindecim

cim ranis conficiunt pſilothrum, ſicut in oculis diximus. Sanguiſugæ quoque toſtæ in vaſe fictili, & ex aceto illitæ, eundem contra pilos habent effectum. Et ſuffitus vrentium eas necat cimices inuectas. Caſtoreo quoque cum melle pro pſilothro vſi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem pſilothro vellendi priùs ſunt pili. Infantium gingiuis dentitionibúſque multum confert delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. Adalligatúſque idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Hulcera verò, quæ in auribus, aut vlla corporis parte fiant, cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis proſunt. Siriaſeíſque infantium ſpongia frigida crebrò humefacta, rana inuerſa adalligata efficaciſſimè ſanat, quam aridam inueniri affirmant. Mullus in vino necatus, vel piſcis rubellio, vel anguillę duæ, item vua marina in vino putrefacta, iis qui inde biberint, tædium vini affert. Venerem inhibet echeneis & hippopotami frontis è ſiniſtra parte pellis in linteolo adalligata, ſéue torpedinis viuæ genitalibus illitum. Concitant cochlearum fluuiatilium carnes ſale adſeruatæ, & in potu ex vino datæ: erythini in cibo ſumpti: iecur ranæ diopetis vel calamitæ in pellicula gruis alligatum, vel dens crocodilis maxillaris annexus brachio, vel hippocampus, vel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata. Equorum ſcabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illiniri poſſit. Aiúntque ita curatos non repeti poſteá. Et Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana viua data ſit. Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latinè

adarca appellata. Naſcitur circa harundines tenues è ſpuma aquæ dulcis ac marinæ, vbi ſe miſcent. Vim habet cauſticam: ideo acopis additur contra perfrictionum vitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami ſimul dici debent. Phragmitis radix recens tuſa luxatis medetur, & ſpinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij verò, qui & donax vocatur, cortex alopeciis medetur vſtus, & hulceribus veteratis: folia extrahendis quæ infixa ſint corpori, & igni ſacro. Paniculæ flos ſi aures intrauerit, exurdat. Sepiæ atramento tanta vis eſt, vt in lucerna addito Aethiopas videri ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubeta decocta, & in aqua potu data, ſuum morbis medetur: vel cuiuſcunque ranæ cinis. Pulmone marino ſi confricetur lignum, ardere videtur, adeò vt baculum ita prælucea.

Animalium omnium in mari viuentium, centum ſeptuaginta ſex genera eſſe.
Cap. XI.

PEracta aquatilium dote, non alienum videtur indicare per tot maria, tam vaſta, & tot millibus paſſuum terræ infuſa, extráque circundata menſura penè ipſius mundi, quæ intelligantur animalia centum ſeptuaginta ſex omnino generum eſſe, eáque nominatim complecti: quod in terreſtribus volucribúſque fieri non quit. Neque enim omnis Indiæ Aethiopiæque aut Scythiæ deſertorúmue nouimus feras aut volucres, cum hominum ipſorum multo plurimæ ſint differentiæ, quas inuenire potuimus. Accedat his Taprobane, inſulæque aliæ Oceani fabuloſe narratæ. Profectò conueniet, non poſſe omnia genera in contemplationem vniuerſam vocari. At hercule in tanto mari Oceano quæcunque naſcun

ſcuntur,certa ſunt, notioráque, quod miremur, quæ profundo natura merſit. Vt à belluis ordiamur,arbores,phyſeteres,balænæ, priſtes, Tritones,Nereides,elephanti,homines qui marini vocantur,rotæ,orcæ,arietes,muſculi,& alij piſcium forma arietes,delphini, celebréſque Homero vituli. Luxuriæ verò teſtudines, & Medicis fibri, quorum è genere lutras nuſquam mari accepimus mergi, tantùm marina dicentes. Iam caniculæ, dromones, cornutæ, gladij, ſerræ: communéſque mari, terræ,amni, hippopotami, crocodili: & amni tantum ac mari, thynni, thynnides,ſiluri,coracini, percæ. Peculiaris autem maris acipenſer,aurata,aſellus, acarne, aphya, alopecias,anguilla,araneus,box,batis,banchus, batrachus,belone,quos aculeatos vocamus, balanus, coruus, cytharus. Chromborum genera, cyprinus,chalcis, cobio.Callarias aſellorum generis,ni minor eſſet. Colias ſiue parianus,ſiue ſaxitanus à patria Bætica, lacertorum minima: ab iis Mæotici,cybium. Ita vocatur conciſa pelamis,quæ poſt XL. dies à Ponto in Mæotim reuertitur.Cordyla,& hęc pelamis puſilla.cùm in Pontum è Mæotide exit, hoc nomen habet: cantharus, callionymus,ſiue vranoſcopus, cinædi ſoli piſcium lutei:cnide, quã nos vrticam vocamus. Cancrorum genera, chamætrachea,chamæleos, chamæpelorides generis varietate diſtantes & rotunditate,chamæglycymerides, quæ ſunt maiores, quàm pelorides, colycia ſiue corophia. Concharum genera,inter quæ & margaritiferæ: cochleæ, quarum generis pentadactyles, melicembales, echinophoræ dicuntur quibus cantant. Extra has ſunt rotundæ in oleario vſu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynoſdexia,

dexia,draco. Quidam aliud volunt eſſe dracunculum. Eſt autem gracculo ſimilis. Aculeos in branchiis habet ad caudã ſpectantes.Sic & ſcorpio lædit, dũ manu tollitur:erythinus, echeneis, echinus.Elephanti locuſtarum generis nigri. pedibus quaternis, biſulcis: præterea brachia duo binis articulis, ſingulíſque forficulis denticulatis.Faber ſiue zeus,glauciſci,glanis, gonger, gerres,galeos,garus,hippus,hippuros, hirundo, halipleumon, hippocampos,hepar, helacathenes. Sunt lacertorum genera,loligo volitans,locuſtæ, lucernæ, liparis,lamyrus, lepus, leones, quorum brachia cancris ſimilia ſunt, reliqua pars locuſtæ:mullus, merula inter ſaxatiles laudata, mugil,melanurus,mœna,meryx,muræna,mys, mitulus,myſcus,murex,oculata, ophidion, oſtrea, otia,orcynus. Hic eſt pelamidum generis maximus,neque redit in Mæotin,ſimilis tritoni, vetuſtate melior.Orbis,orthragoriſcus, phager, phycis ſaxatilium, pelamis: earum generis maxima apolectus vocatur,durior tritone: phorcus, phitharus,paſſer,paſtinaca. Polyporum genera: pectines maximi & nigerrimi æſtate, laudatiſſimi Mitylenis,Tyndaride, Salonis, Altini,Antij, in inſula Alexandriæ in Aegypto,pectunculi,purpuræ,percides,pinna,pinnotheræ,rhina,quem ſquatum vocamus. Rhombus, ſcarus principalis hodie.Solea,ſargus, ſcylla, ſarda. Ita vocatur pelamis longa, ex Oceano veniens. Scomber, ſalpa, ſparus, ſcorpæna,ſcorpios,ſciadeus,ſciæna, ſcolopendra,ſmyrus,ſcepini,ſtrombus,ſolen,ſiue aulos,ſiue donax, ſiue onix, ſiue dactylus, ſpondylus,ſmarides,ſtella,ſpongia.Turdus inter ſaxatiles nobilis.Tomus thurianus, quem alij xiphiam vocant. Theſſa, torpedo, tethea. Triton pelamidum

dum generis magni:ex eo vræa cybia fiunt. Vrenæ,vua, xiphiæ. His adiiciemus apud Ouidium poſita nomina; quæ ápud neminem alium reperiuntur: ſed fortaſſis in Ponto naſcuntur, vbi id volumen ſupremis ſuis temporibus inchoauit: Bobgyrum in ſcopulis viuentem, orphum rubentem,rhacinúmque pullum,pictas mormyras, aureíque coloris chryſon. Præterea paruum teragum, & placentem cauda labrum:epodas lati generis. Præter hæc inſignia piſcium tradit channem ex ſeipſa concipere, glaucum æſtate nunquàm apparere,pompilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus, chromin qui nidificet in aquis.Helopem quoq; dicit eſſe noſtris incognitum vndis: ex quo apparet falli eos,qui eundem acipenſerem exiſtimauerunt. Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedere. Sunt prætereà à nullo autore nominati,ſudis Latinè appellata, à Græcis ſphyræna roſtro ſimilis nomine, magnitudine inter ampliſſimos, rarus, ſed tamen non degener.Appellantur & pernæ concharum generis, circa Pontias inſulas frequentiſſimæ. Stant velut ſuillo crure longo in harena defixæ, hiantéſque, quà limpitudo eſt, pedali non minus ſpatio, cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. Et hyænam piſcem vidi in Aenaria inſula captum,caput exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potiùs annumeranda,quàm animalibus.

✦

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XXXIII.

PROOEMIVM.

Metallorum naturæ.

METALLA nunc, ipſæque opes, & rerum pretia dicentur, tellurem intus inquirente cura multiplici modo: quippe alibi diuitiis foditur, quærente vita aurum, argentum, electrum, æs: alibi deliciis gemmas, & parietum digitorúmque pigmenta: alibi temeritati ferrum, auro etiam gratius inter bella cædéſque. Perſequimur omnes eius fibras, viuimúſque ſuper excauatam, mirantes dehiſcere aliquando, aut intremiſcere illam, ceu verò non hoc etiam indignatione ſacræ parentis exprimi poſſit. Imus in viſcera eius, & in ſede Manium opes quærimus, tanquam parum benigna fertilíque, quaquà calcatur. Inter hæc minimum remediorũ gratia ſcrutamur. Quoto enim cuiq; fodien

fodiendi cauſa medicina eſt? Quanquàm & hæc ſumma ſui parte tribuit, vt minimè parca, facilíſque in omnibus quæ proſunt. Illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt, quæ occultauit atque demerſit, illa quæ non naſcuntur, vt repentè mens ad inane euolans reputet, quæ deinde futura ſit finis, ſeculis omnibus exhauriendi eam, quouſque penetret auaritia. Quàm innocens, quàm beata, imò verò & delicata eſſet vita, ſi nihil aliud, quàm ſupra terras, concupiſceret, breuitérq; niſi quod ſecum eſt? Eruitur aurum & chryſocolla iuxtà, vt pretioſior videatur nomen ex auro cuſtodiens. Parum enim erat vnam vitæ inueniſſe peſtem, niſi in pretio eſſet auri etiã ſanies. Quærebat argentum auaritia: boni conſuluit interim inueniſſe minium, rubentíſque terræ excogitauit vſum. Heu prodigioſa ingenia, quot modis auximus pretia rerum? Acceſſit ars picturæ, & aurum argentúmque cælando carius fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere & artem vitiorum irritamenta. In poculis libidines cælare iuuit, ac per obſcœnitates bibere. Abiecta deinde ſunt hæc & ſordere cœpere: & auri argentíque nimium fuit. Murrhina & cryſtallina ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipſa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc vera luxuriæ gloria exiſtimata eſt, habere quod poſſet ſtatim totum perire. Nec hoc fuit ſatis, turba gemmarum potamus, & ſmaragdis teximus calices: ac temulentiæ cauſa tenere Indiam iuuat: & aurum iam acceſſio eſt.

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorum, & modo auri apud antiquos, & equeſtri ordine, & de iure anulorum aureorum.

Cap

Cap. *I.*

VTinámque poſſet è vita in totum abdicari aurum, ſacra fames, vt celeberrimi autores dixere, proſciſſum conuiciis ab optimis quibuſque, & ad perniciem vitæ repertum: quantum feliciore æuo, cùm res ipſæ permutabantur inter ſe, ſicut & Troianis tempotibus factitatum, Homero credi conuenit. Ita enim (vt opinor) commercia victus gratia inuenta. Alios coriis boum, alios ferro captiuíſque rebus emptitaſſe tradit: quanquàm & ipſe miratus aurum, æſtimationes rerum: ita fecit, vt centum boum arma aurea permutaſſe Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua conſuetudine mulcta legum antiquarum pecore conſtat, etiam Romæ. Peſſimum vitæ ſcelus fecit, qui anulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabuloſa arbitror, quanquam illi quoque ferreum anulum dederit antiquitas: vinculúmque id, non geſtamen intelligi voluerit. Midæ quidem anulum, quo circumacto habentem nemo cerneret, quis non etiam fabuloſiorem fateatur? Manus & prorſus ſiniſtræ maximam autoritatem conciliauere auro, non quidem Romanæ, quorum more ferreum id erat & bellicæ virtutis inſigne. De regibus Romanis non facilè dixerim. Nullum habet Romuli in Capitolio ſtatua, nec præter Numę Seruiíque Tullij alia, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquiniis maximè miror, quorum è Græcia fuit origo, vnde hic anulorum vſus venit, quanquam etiam nunc Lacedæmone ferreo vtantur. Sed à priſco Tarquinio omnium primo filium, cùm in prætextæ annis occidiſſet hoſtem, bulla aurea donatum conſtat: vnde mos bullæ durauit, vt eorum qui

equo

equo meruiſſent filij, inſigne id haberent cęteri lorum. Et ideo miror Tarquinij eius ſtatuam ſine anulo eſſe. Quanquam & de nomine ipſo ambigi video: Græci à digitis appellauere: apud nos priſci vngulum vocabant, poſteà & Græci & noſtri ſymbolum. Longo certè tempore, ne Senatum quidem Romanum habuiſſe aureos, manifeſtum eſt. Siquidem his tantùm qui legati ad exteras gentes ituri eſſent, anuli publicè dabantur, credo quoniam ita exterorum honoratiſſimi intelligebãtur. Neque aliis vti mos fuit, quàm qui ex ea cauſa publicè accepiſſent: vulgóque ſic triumphabant. Et cùm corona ex auro Hetruſca ſuſtineretur à tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, ęquè triumphantis, & ſerui fortaſſe coronam ſuſtinentis. Sic triumphauit de Iugurtha C. Marius: aureúmque non ante tertium Conſulatum ſumpſiſſe traditur. Hi quoq;, qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantùm vtebantur eis: intra domos verò ferreis. Quo argumento etiam nunc ſponſæ anulus ferreus mittitur, íſque ſine gemma. Nec Iliacis temporibus vllos fuiſſe anulos video: nuſquam certè Homerus dicit, cùm & codicillos miſſitatos epiſtolarum gratia indicet, & conditas arcis veſtes, ac vaſa aurea argenteáque, & ea colligata nodi, non anuli, nota. Sortiri quoque contra prouocationem duces non anulis tradit. Fabricam etiam Deûm fibulas, & alia muliebris cultus, ſicut inaures, in primordio factitaſſe, ſine mentione anulorum. Et quiſquis primus inſtituit cunctanter id fecit, læuíſque manibus ac latentibus induit, cùm ſi honos ſecurus fuiſſet, dextra fuerit oſtentandus. Quòd ſi impedimentum potuit in eo aliquod intelligi etiã cõſertoris

vſu, argumentum eſt, maius in læua fuiſſe, qua ſcutum capitur. Eſt quidem apud eundem Homerum virorum crinibus aurum implexũ: ideo neſcio an prior vſus à fœminis cœperit. Romæ quidem non fuit aurum, niſi admodũ exiguum, longo tempore. Certè cùm à Gallis capta vrbe pax emeretur, non plus quàm mille pondo effici potuere. Nec ignoro duo millia pondo auri periſſe, Pompeij tertio Cõſulatu, è Capitolini Iouis ſolio, à Camillo ibi condita, & ideo à pleriſque exiſtimari duo millia pondo collata. Sed quod acceſsit, Gallorum præda fuit, detractúmque ab his in parte captæ vrbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare ſolitos, Torquatus indicio eſt. Apparet ergo Gallorum templorúmque tantundem, nec amplius fuiſſe: quod quidem in augurio intellectum eſt, cùm Capitolinus duplum reddidiſſet. Illud quoque obiter indicari conuenit, quoniam de anulis ſermonem repetimus, æditũum cuſtodiæ eius comprehenſum, fracta in ore anuli gemma, ſtatim expiraſſe, & indicium ita extinctũ. Ergo vt maximè duo tantum millia pondo, cũ capta eſt Roma anno trecenteſimo L X I I I I. fuere, cùm iam capitum liberorũ cẽſa eſſent C L I I. millia quingẽti L X X X. In eadem poſt annos C C C V I I. quod ex Capitolinæ ędis incendio cæteríſque omnibus delubris C. Marius filius Pręneſte detulerat, tredecim millia pondo: quæ ſub eo titulo in triumpho tranſtulit Sylla, & argenti V I I. millia. Idem ex reliqua omni victoria pridie tranſtulerat auri pondo X V. millia, argenti pondo centum & quindecim millia. Frequentior autem vſus anulorum non ante Cn. Flauium Anni filium deprehenditur. Hic nanque publicatis diebus faſtis, quos

popul

populus à paucis principum quotidie petebat, tantam gratiã plebis adeptus eſt, alioquin libertino patre genitus, & ipſe Appij Cæci ſcriba, cuius hortatu exceperat eos dies, conſultando aſſiduè ſagaci ingenio, promulgaueràtque, vt Aedilis curulis crearetur cum Q. Anicio Præneſtino, qui paucis antè annis hoſtis fuiſſet pręteritis C. Petilio & Domitio, quorũ patres Conſules fuerant. Additum Flauio, vt ſimul & Tribunus plebis eſſet. Quo facto tanta Senatus indignatione exarſit, vt anulos ab eo abiectos fuiſſe, in antiquiſsimis reperiatur Annalibus. Fallit pleróſque, qui tum & equeſtrem ordinem id feciſſe arbitrantur. Eſt enim adiectum hoc quoque: ſed & phalera poſita, propter quæ nomen Equitum adiectum eſt. Anulos quoque depoſitos à nobilitate, in Annales relatum eſt, non à Senatu vniuerſo. Hoc actum P. Sempronio Longo, L. Sulpitio coss. Flauius vouit ædem Concordiæ, ſi populo reconciliaſſet ordines. Et cùm ad id pecunia publica non decerneretur, ex mulctatitia fœneratoribus condemnatis ædiculam æream fecit in Græcoſtaſi, quæ tunc ſupra comitium erat. Incidítque in tabella ærea eam ædem c. quatuor annis poſt Capitolinam dedicatam. Ita ccccxlviii. à condita vrbe geſtum eſt: & primum anulorum veſtigium extat. Promiſcui autem vſus alterum ſecundo Punico bello: neque enim aliter potuiſſent trimodia illa anulorum Carthaginem ab Annibale mitti. Inter Cepionem quoque & Druſum ex anulo in auctione venali, inimicitiæ cœpere: vnde origo ſocialis belli, & exitia rerum. Ne tum quidem omnes Senatores habuerunt: vtpote cùm memoria auorum multi Prætura quoque functi, in ferro con-

ſenuerint: ſicut Calphurnium & Manilium, qui legatus C. Marij fuerat Iugurthino bello, Feneſtella tradit: & multi L. Fuſidium illũ, ad quem Scaurus de vita ſua ſcripſit: in Quintiorum verò familia aurum ne fœminas quidem habere mos fuerit: nullóſq; omnino anulos maior pars gentium hominúmque, etiam qui ſub imperio noſtro degunt, hodiéque habeat. Non ſignat Oriens aut Aegyptus etiam nunc, literis contenta ſolis. Multis hoc modis, vt cætera omnia, luxuria variauit, gemmas addendo exquiſiti fulgoris, cenſúque opimo digitos onerando, ſicut dicemus in gemmarum volumine: mox & effigies varias cælando, vt alibi ars, alibi materia eſſet in pretio. Alias deinde gemmas violari nefas putauit: ac ne quis ſignandi cauſam in anulis eſſe intelligeret, ſolidas induit. Quaſdam verò neque ab ea parte quæ digito occultatur, auro cluſit, aurúmque millibus vilius fecit. Contrà verò multi nullas admittunt gemmas, auróque ipſo ſignant: id Claudij Cæſaris principatu repertum. Necnõ & ſeruitia iam ferrum auro cingunt: alia per ſeſe mero auro decorant: cuius licentiæ origo nomine ipſo in Samothrace id inſtitutum declarat. Singulis primò digitis geri mos fuerat, qui ſunt minimis proximi: ſic in Numæ & Seruij Tullij ſtatuis videmus. Poſteà pollici proximo induêre, etiam Deorum ſimulacris: dein iuuit & minimo dare. Galliæ Britanniæque in medio dicuntur vſq. Hic nunc ſolus excipitur: cæteri omnes onerantur, atque etiam priuatim articuli minoribus aliis. Sunt qui tres vni minimo congerant: alij verò & huic vnum tantùm, quo ſignantem ſignent. Conditus ille, vt res ra- ra, c ra, & iniuria vſus indigna, velut è ſacrario promitus

mitur: & vnum in minimo digito habuiſſe, pretioſioris in recondito ſupellectilis oſtétatio eſt. Iam alij pondera eorum oſtentant. Aliis plures quàm vnum, geſtare labor eſt. Alij bracteas infarcire leuiore materia propter caſum tutius gemmarum ſolicitudini putant. Alij ſub gemmis venena cludunt, ſicut Demoſthenes ſummus oratorum Græciæ, anulóſque mortis gratia habent. Deniq; vt plurimùm opum ſcelera anulis fiunt. Quæ fuit illa priſcorum vita, qualis innocentia, in qua nihil ſignabatur? At nunc cibi quoq; ac potus anulo vindicantur à rapina. Hoc protecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac ſeruorum quoq; cauſa nomenclator adhibendus. Aliter apud antiquos, ſinguli Marcipores Luciporéſue dominorum gẽtiles, omnem victum in promiſcuo habebant: nec vlla domi cuſtodia à domeſticis opus erat. Nunc rapiendæ comparantur epulæ, paritérque qui rapiant eas, & claues quoque ipſas ſignaſſe non eſt ſatis: grauatis ſomno aut morientibus anuli detrahuntur: maiórque vitæ ratio circa hoc inſtrumentum eſſe cœpit, incertum à quo tempore. Videmur tamen poſſe in externis autoritatem eius rei intelligere circa Polycratem Sami tyrãnum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus, capto relatus eſt piſce, ipſo circiter c c x x. annum vrbis noſtræ interfecto. Celebratior quidem vſus cum fœnore cœpiſſe debet: argumento eſt conſuetudo vulgi, ad ſponſiones etiamnum anulo exiliente, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arrha velocior: vt planè affirmare poſſimus, nummos antè apud nos, mox cœpiſſe anulos. De nummis paulò pòſt dicetur. Anuli diſtinxere alterum ordinem à plebe, vt ſemel cœperant eſſe

celebres, ſicut tunica ab anulis Senatum tantum: quanquam & hoc ſerò: vulgóq; purpura latiore tunicæ vſos inuenimus etiam præcones, ſicut patrem L. Aelij Stilonis, Prçconini ob id cognominati. Sed anuli planè medium ordinem, tertiúmque plebi & patribus inſeruere, ac quod anteà militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factum: Diuo Augusto decurias ordinante, maior pars iudicum in ferreo anulo fuit: iíque non equites, ſed iudices vocabantur. Equitum nomẽ ſubſiſtebat in turmis equorum publicorum. Iudicum quoque non niſi quatuor decuriæ fuere primò: víxque ſingula millia in decuriis inuenta ſunt, nondum prouinciis ad hoc munus admiſſis: ſeruatúmque in hodiernum eſt, ne quis è nouis ciuibus in iis iudicaret.

De decuriis iudicum, & quoties nomina equeſtris ordinis immutata, & donis militaribus, & quando primùm corona aurea. *Cap. II.*

DEcuriç quoque ipſç pluribus diſcretæ nominibus fuere, Tribunorum æris, & Selectorum & Iudicum. Prçter hos etiamnum Nongenti vocabantur ex omnibus ſelecti, ad cuſtodiendas ciſtas ſuffragiorũ in comitiis. Et diuiſus hic quoq; ordo erat ſuperba vſurpatione nominum, cùm alius ſe Nongentum, alius Selectum, alius Tribunum appellaret. Tiberij demum principatus nono anno in vnitatem venit equeſter ordo: anulorúmque autoritati forma conſtituta eſt, C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio Vetere COSS. anno vrbis conditæ DCCLXXV. quod miremur, futili penè de cauſa, cùm C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, quæſtus eſſet in Senatu, vulgò

inſtit

inſtitores eius culpæ defendi anulis. Hac de cauſa conſtitutum, ne cui ius id eſſet, niſi cui ingenuo ipſi, patri auóq; paterno ſeſtertia c c cc. céſus fuiſſet, & lege Iulia theatrali in x i i i i. ordinibus ſedendi. Poſteà gregatim inſigne id appeti cœptum. Proptérque hæc diſcrimina Caius princeps decuriam quintam adiecit. tantúmque natum eſt faſtus, vt quę ſub Diuo Auguſto impleri non potuerant decuriæ, non capiant eum ordinem, paſsímque ad ornamenta ea etiam ſeruire liberati tranſiliant: quod anteà nunquàm erat factum, quoniam in ferreo anulo equites iudicéſque intelligebantur: adeóque promiſcuum id eſſe cœpit, vt apud Claudium Cęſarem in Cenſura eius vnus ex equitibus Flauius Proculus c c c^m^ ex ea cauſa reos poſtularet. Ita dum ſeparatur ordo ab ingenuis, cõmunicatus eſt cum ſeruitiis. Iudicum autem appellatione ſeparari eum ordinem, primi omnium inſtituere Gracchi diſcordi popularitate in contumeliam Senatus: mox ea debellata, autoritas nominis vario ſeditionum euentu circa publicanos ſubſtitit: & aliquandiu tertiæ vires publicani fuere. Marcus Cicero demum ſtabiliuit equeſtre nomen in Conſulatu ſuo, ei Senatum concilians, ex eo ſe ordine profectum eſſe celebrans, eiúſque vires peculiari popularitate quęrens. Ab illo tempore planè hoc tertium corpus in republica factum eſt, cœpítque adiici Senatui populóque Romano & equeſter ordo. Qua de cauſa & nunc poſt populum ſcribitur, quia nouiſſimè cœptus eſt adiici. Quinetiam ipſum equitum nomen ſępe variatum eſt, in his quoque qui ad equitatum trahebantur. Celeres ſub Romulo regibúſque appellati ſunt: deinde flexumines: poſteà troſſuli,

cùm oppidū in Thuſcis citra Volſinios paſſuum IX. M. ſine vllo peditum adiuméto cepiſſent eius vocabulũ:ídq; durauit vltra C. Gracchum. Iunius certè, qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus eſt, ſcriptū reliquit his verbis: Quod ad equeſtrem ordinem attinet, anteà troſſulos vocabant, nunc equites vocant: ideo quia non intelligunt troſſulos nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari: & cauſam, quæ ſuprà indicata eſt exponit: inuitóſque etiamnum tamen troſſulos vocari. Sunt adhuc aliquę nõ omittédę in auro differentię. Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere. at ciues non niſi argenteis. Prętérque armillas ciuibus dedere, quas non habét externi. Iidem (quod magis miremur) coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus ſit ea, non inueni, ſed quis primum donauerit à L. Piſone traditur. A. Poſthumius Dictator apud lacum Regillum caſtris Latinorum expugnatis, ei cuius maximè opera capta eſſent, hãc coronam ex præda dedit. Item L. Lentulus COS. Serg. Cornelio Merendæ, Samnitū oppido capto. Sed quinque librarum corona Piſo Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eámque coronam teſtamento reipublicæ legauit.

De reliquo vſu auri in viris & mulieribus, & de nummo aureo: & quãdo primū ſignatū eſt as, argentum, & aurum, & antequàm ſignaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo cenſu, & quoties & quibus tēporibus autoritas auri. Cap. II.

DEorum verò honori in ſacris nihil aliud excogitatum eſt, quàm vt auratis cornibus hoſtiæ, maiores duntaxat, immolarentur. Sed in militia quoque in tantum adoleuit hæc luxuria, vt M. Bruti in Philippicis campis epiſtolæ reperian-

riantur frementes. fibulas tribunitias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus aurum geſtari tacuiſti: cuius ſceleris nos coarguimus illum primum, qui auro dignitatem per anulos fecit, vt habeât in lacertis iampridem & viri, quod è Dardanis venit, itaq; & Dardanium vocabatur. Viriæ Celticæ dicuntur: viriles Celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis digitíſque totis, collo, auribus, ſpiris: diſcurrant catenæ circa latera, & inſerta margaritarũ pondera è collo dominarum auro pendeant, vt in ſomno quoque vnionum conſcientia adſit: etiámne pedibus induitur, atq; inter ſtolam plebémque hunc medium fœminarum equeſtré ordinem facit? Honeſtius viri pædagogiis id damus: balineáſq; diues puerorum forma conuertit. Iam verò etiam Harpocratem, ſtatuáſque Aegyptiorum numinum, in digitis viri quoque portare incipiunt. Fuit & alia Claudij principatu differentia in ſolis his, quibus admiſſionem liberti eius dediſſent imaginem Principis in anulo ex auro gerendi, magna criminum occaſione: quæ omnia ſalutaris exortus Veſpaſiani Principis aboleuit, æqualiter publicando Principem. De anulis aureis eorúmque vſu hactenus dictum ſit. Proximum ſcelus fecit, qui primus ex auro denarium ſignauit: quod & ipſum latet autore incerto. Populus Romanus ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum regem deuictũ vſus eſt. Libralis, vnde etiam nunc libella dicitur, & dipondius appendebatur aſſis. Quare æris grauis pœna dicta. Et adhuc expenſa in rationibus dicuntur: item impendia & dependere. Quin & militum ſtipendiorum, hoc eſt ſtipis ponderandæ penſatores, libripendes dicuntur: qua conſuetudine in his

emptionibus quæ mancipij ſunt, etiam nunc libra interponitur. Seruius Rex primus ſignauit æs. Anteà rudi vſos Romæ Remeus tradit. Signatum eſt nota pecudum: vnde & pecunia appellata. Maximus cenſus c x. M. aſſium fuit illo rege: & ideo hæc prima claſſis. Argentum ſignatum eſt anno vrbis D. L X X X V. Q. Fabio C O S. quinque annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarius pro decem libris ęris, quinarius pro quinque, ſeſtertium pro dipondio ac ſemiſſe. Libræ autem pondus æris imminutum bello Punico primò, cùm impenſis reſpub. non ſufficeret, conſtitutúmque vt aſſes ſextantario pondere ferirentur. Ita quinque partes factæ lucri, diſſolutúmque æs alienum. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera roſtrum nauis: in triente verò & quadrante rates. Quadrans anteà triuncis vocatus à I I I. vnciis. Poſteà Annibale vrgente, Q. Fabio Maximo Dictatore, aſſes vnciales facti: placuítque denarium X V I. aſſibus permutari, quinarium octonis, ſeſtertium quaternis. Ita reſp. dimidium lucrata eſt. In militari tamen ſtipendio ſemper denarius pro X. aſſibus datus. Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ: & inde bigati quadrigatíque dicti. Mox lege Papyria ſemunciales aſſes facti. Liuius Druſus in Tribunatu plebis octauam partem æris argento miſcuit. Qui nunc Victoriatus appellatur, lege Clodia percuſſus eſt. Anteà enim hic nummus ex Illyrico aduectus, mercis loco habebatur. Eſt autem ſignatus Victoria, & inde nomen. Aureus nummus poſt annum ſexageſimumſecũdũ percuſſus eſt, quàm argenteus, ita vt ſcrupulum valeret ſeſtertiis vicenis, quod efficit in libras ratione ſe-

ſtertiorum

ſtertiorum, qui tunc erant, ſeſtertios DCCCC. * Poſt hæc placuit XL. M. ſignari ex auri libris, paulatímq; principes imminuere pondus: minutiſſimus verò ad XLV. M. Sed à nummo prima eſt origo auaritiæ excogitata, fœnore quæſtuoſa ſegnitia. Hæc paulatim exarſit rabie quadam, non iam auaritia, ſed fames auri: vtpote cùm Septimuleius C. Gracchi familiaris auro repenſum caput eius exciſum ad Opimium tulerit, plumbóq; in os addito parricidio ſuo rempublicã etiã circunſcripſerit: nec iam Quiritium aliquo, ſed vniuerſo nomine Romano infami, rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit: hæc parit habendi cupido. Pudet intuentem tantùm nomina iſta, quæ ſubinde noua Græco ſermone excogitantur, expreſſo argenteis vaſis auro, aut incluſo, quibus deliciis væneunt tam aurea quàm aurata, cùm ſciamus interdixiſſe caſtris ſuis Spartacum, ne quis aurum haberet aut argentũ. Tanto fuit plus animi fugitiuis noſtris. Meſſala Orator prodidit, Antoniũ Triumuirum aureis vſum in omnibus obſcœnis deſideriis, pudendo crimine etiam Cleopatræ. Summæ apud exteros licentiæ fuerat, poculo aureo puluino ſubdito, Philippum regem dormire ſolitum: Agnonem Teium Alexandri Magni præfectũ aureis clauis ſuffigere crepidas. Antonius in cõtumeliam naturæ vilitaté auro fecit, opus proſcriptione dignum. Sed præter alia equidem miror populum Romanum victis gentibus in tributo ſemper argentũ imperitaſſe, non aurum: ſicut Carthagini cum Annibale victæ argenti pondo annua in quinquaginta annos, nihil auri. Nec poteſt videri penuria mundi id veniſſe. Nam Midas & Crœſus in infinitum poſſederant. Iam Cyrus deuicta Aſia pondo

** Locum hũc expendit Budæus li. 3. de Aſſe, tandémque in eam diſcedit ſententiã, vt hunc in modum legendum exiſtimet: Poſthac placuit, L. nũmos ſignari ex auri libris. paulatímque principes imminuère pondus: minutiſſimè Nero ad L V. nummos, &c.*

do xxxiiii.millia inuenerat, præter vaſa aurea, aurúmque factum, & in eo * folia ac platanum vitémque. Qua victoria argẽti quingenta millia talentorũ reportauit, & craterem Semiramidis, cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentum autem Aegyptium pondo L X X X. capere Varro tradit. Iam regnauerat in Colchis Salauces & Eſubopes, qui terram virginem nactus, plurimum argenti auríque eruiſſe dicitur in Samnorum gente, & alioquin velleribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ cameræ, & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque paraſtatæ, victo Seſoſtre Aegypti rege, tam ſuperbo, vt prodatur annis quibuſque ſorte reges ſingulos è ſubiectis iungere ad currum ſolitus, ſicque triumphare. Et nos fecimus, quæ poſteri fabuloſa arbitrentur. Cæſar qui poſtea Dictator fuit, primus in Aedilitate munere patris funebri, omni apparatu harenæ argenteo vſus eſt: feráſq; argenteis vaſis inceſſere, tum primùm viſum. Mox, quod etiam in municipiis æmulantur, C. Antonius ludos ſcena argentea fecit. Item L. Muræna, & Caius princeps in Circo pegma duxit, in quo fuere argenti pondo C X X I I I I. Claudius ſucceſſor eius, cùm de Britannia triumpharet, inter coronas aureas vnam V I I. pondo habuit quam contuliſſet Hiſpania citerior, alteram I X. quam Gallia Comata, ſicut titulus indicauit. Huius deinde ſucceſſor Nero, Pompeij theatrum operuit auro in vnum diem, quod Tyridati regi Armeniç * oſtenderet. Et quota pars ea apparatus fuit aureç domus ambientis vrbem? Auri in ærario populi Romani fuere, Sex. Iulio, L. Aurelio C O S S. ſeptem annis ante bellũ Punicũ tertium * pondo D C C X X V I I. argenti nonagintaduo millia, & extra numerum

C C C

ſolia

oſtẽderat

* *Budæus partim vetuſtorũ exẽplariũ fidẽ ſequutus, partim coniecturis non leuibus nixus, hic legendum arbitratur, Auri põdo* D C C. M. X X V I. *argẽti* X C I I. M. *et in numerato trecenties & ſeptuagies quinquies.*

c c c. & L X X X V. M. Item Sex Iulio, L. Marcio coſs. hoc eſt, belli ſocialis initio, D C C C X L V I. * auri pondo. C. Cæſar primo introitu vrbis in ciuili bello ſuo ex ærario protulit * laterum aureorum X X V I. M. & in numerato pondo c c c. Nec fuit aliis temporibus reſpublic. locupletior. Intulit & Aemilius Paulus, * Perſeo rege Macedonico deuicto, prędam pondo trium millium: à quo tempore populus Romanus tributum péndere deſiit. Laquearia, quæ nunc & in priuatis domibus auro teguntur, poſt Carthaginé euerſam primò inaurata ſunt in Capitolio, Cenſura L. Mummij. Inde tranſiere in cameras: in parietes quoque, qui iam & ipſi tanquam vaſa inaurantur: cùm ſua ætas varia de Catulo exiſtimauerit, quòd tegulas æreas Capitolij inauraſſet primus. Inuentores auri, ſicut metallorum ferè omnium ſeptimo volumine diximus. Pręcipuam gratiam huic materiæ fuiſſe arbitror, nō colore, qui in argento clarior eſt, magíſque diei ſimilis, & ideo militaribus ſignis familiarior, quoniam is longius fulget: manifeſto errore eorum, qui colorem ſiderū placuiſſe in auro arbitrantur, cùm in gemmis aliíſque rebus non ſit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum eſt cæteris metallis, cùm cedat per vtrunque plumbo. Sed quia rerū vni nihil igne deperit, tutò etiam in incendiis rogíſq; durante materia. Quinimo quò ſæpius arſit, proficit ab bonitatem. Auríque experiméto ignis eſt, vt ſimili colore rubeat, quo ignis: atque ipſum obryzum vocant. Primum autem bonitatis argumentum eſt, quàm difficillimè accendi. Prætereà mirum, primæ violentiſſimæ igni indomitum, palea citiſſimè ardeſcere: atque vt purgetur, cū plumbo coqui. Altera cauſa pres

*auri pondo D C C C X L V I. Ex eodem Budæo.

* laterum aureorum quindecim argenteor[um] triginta quinq; mi[l]lia, & i[n] numerato ſeſtertiûm quadring[en]ties. Ex eodem.

* Perſeo rege victo, è Macedon[i]ca præda, ſeſtertiûm ter millie[s]. Ex eodem.

ſa pretij maior,quàm minimum vſu deteri,cùm argento, ære, plumbo, lineæ producantur, manúſque ſordeſcant decidua materia. Nec aliud laxius dilatatur,aut numeroſius diuiditur,vtpote cuius vnciȩ in ſeptingenas & quinquagenas pluréſque bra&#x1F;cteas, quaternûm vtroque digitorum ſpargantur.Craſſiſſimæ in his Prænestinæ vocantur,etiamnum retinentes nomen, Fortunæ inaurato ibi fideliſſimè ſimulacro. Proxima bractea quæſtoria appellatur. Hiſpania ſtrigiles vocat auri paruulas maſſas, quod ſuper omnia ſolum in maſſa aut ramento capitur,cùm cętera metallis reperta igni perficiantur. Hoc ſtatim aurum eſt,conſummatámque materiam protinus habet, cùm ita inuenitur.Hæc enim inuentio eius naturalis eſt:alia,quam dicemus,coacta.Super cętera non rubigo vlla, non ærugo, non aliud ex ipſo quod conſumat bonitaté,minuátue pondus. Iam contra ſalis & aceti ſuccos domitores rerũ conſtantia:ſupérq; omnia netur,ac texitur lanæ modo,& ſine lana.Tunica aurea triumphaſſe Tarquinium Priſcum Verrius tradit. Nos vidimus Agrippinam Claudij principis, edente eo naualis prælij ſpectaculũ, aſſidentem ei,indutam paludamento,auro textili ſine alia materie. Attalicis verò iampridem intexitur, inuento regum Aſiæ.Marmori & iis quȩ candefieri non poſſunt, oui candido illinitur: lino glutini ratione compoſita: leucophoron vocant. Quid ſit hoc, aut quemadmodum fiat, ſuo loco docebimus. Aes inaurari argento viuo,aut certè hydrargyro legitimum erat:de quibus,vt dicemus illorum naturam reddentes,excogitata fraus eſt.Nanque æs cruciatur in primis, accenſúmque reſtinguitur ſale,aceto,alumine. Poſteà exarenatur, an ſatis

recoct

recoctum ſit,ſplendore deprehendente,iterúmq; exhalatur igni,vt poſſit edomitum, miſtis pumice,alumine,argento viuo,inductas accipere bracteas. Alumen in purgando vim habet talem, qualem eſſe diximus plumbo.

Ratio naturalis inueniendi auri, & quando primùm aurea ſtatua, & medicina ex auro.

Cap. IIII.

AVrum inuenitur in noſtro orbe: vt omittamus Indicum atque à formicis aut gryphibus apud Scythas erutum. Apud nos tribus modis, fluminum ramentis, vt in Tago Hiſpaniæ, Pado Italiæ,Hebro Thraciæ,Pactolo Aſiæ,Gange Indiæ. Nec vllum abſolutius aurum eſt,curſu ipſo tritúque perpolitum. Alio modo puteorum ſcrobibus effoditur,aut in ruina montium.Quare vtraque ratio dicetur.Aurum qui quærunt,ante omnia ſegullum tollunt:ita vocatur indicium: alueus,vbi id eſt,arenæque lauantur,atque ex eo quod reſedit, coniectura capitur, vt inueniatur aliquando in ſumma tellure protinus rara felicitate:vt nuper in Dalmatia principatu Neronis. ſingulis diebus etiam quinquagenas libras fundens,cùm iam inuentum in ſummo ceſpite.Alutationem vocant,ſi & auro ea tellus ſubeſt.Cæterùm montes Hiſpaniç aridi ſteriléſque,& in quibus nihil aliud gignatur, huic bono coguntur fertiles eſſe.Quod puteis foditur,canalicium vocant,alij canalienſe,marmoris glareç inhærens, non illo modo, quo in Oriente ſapphiro atque Thebaico,aliiſque in gemmis ſcintillat,ſed micas amplexum marmoris. Hi venarum canales per marmor vagantur,& latera puteorum,& huc illhuc, inde nomine inuento, tellúſque ligneis columnis ſuſpenditur. Quod effoſſum eſt,tunditur.

tur, lauatur, vritur, molitur in farinam. Nam quod ad pilas cudunt, apilaſcudem vocant: argentum, quod exit à fornacis ſudore. Quæ è catino iactatur ſpurcitia, in omni metallo vocatur ſcoria. Hæc in auro coquitur iterum & tunditur. Catini fiunt ex taſconio. Hæc eſt terra alba ſimilis argillæ. Neque enim alia afflatum ignémque & ardentem materiam tolerat. Tertia ratio opera vicerit Gigantum: cuniculis per magna ſpatia actis, cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem menſura vigiliarum eſt, multíſque menſibus non cernitur dies. Arrugias id genus vocant: ſidúntque rimæ ſubitò, & opprimunt operarios, vt iam minus temerarium videatur è profundo maris petere margaritas: tantò nocentiores fecimus terras. Relinquuntur itaque fornices crebri montibus ſuſtinendis. Occurſant in vtroque genere ſilices. Hos igni & aceto rumpunt. Sæpius verò, quoniam in cuniculis vapor & fumus ſtrangulat, cædunt fracturis CL. libras ferri terram agentibus: egerúntque humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes: lucem nouiſſimi cernunt. Si longior videtur ſilex, latus ſequitur. Foſſam ambit quiete. Tamen in ſilice facilius exiſtimatur opera. Eſt nanque terra ex quodam argillæ genere glareæ miſta (candidam vocant) propè inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur, & iiſdem malleis: nihílque durius putant niſi quòd inter omnia auri fames duriſſima eſt. Peracto opere, ceruices fornicum ab vltimo cædunt, dántque ſignum ruinæ, eámque ſolus intelligit in cacumine montis eius peruigil. Hic voce ictúue repentè operarios reuocari iubet, paritérque ipſe deuolat. Mons fractus cadit à ſeſe longo fragore,

qui concipi humana mente non poſſit, & flatu incredibili. Spectant victores ruinam naturæ. Nec tamen adhuc aurum eſt: nec ſciere eſſe, cum fodêre. Tantáque ad pericula euincenda fuit ſatis cauſæ, ſperare quod cuperent. Alius par eſt labor, vel hoc maioris impendij, flumina ad lauandum hanc ruinam iugis montium ducere obiter à centeſimo plerunque lapide. Corrugos vocant, à corriuatione credo: nimirum & hic labor eſt. Præcepiſſe libramento oportet, vt fruatis quando influat: itaque altiſſimis partibus ducitur. Conuallis & interualla ſubſtructis canalibus iunguntur. Alibi rupes inuiæ cæduntur, ſedémq; trabibus cauatæ præbere coguntur. Is qui cædit, funibus pendet, vt procul intuentibus ſpecies nefaria quidem, ſed alitum fiat. Pendentes maiore ex parte librant, & lineas itineri præfigunt. Itaque inſiſtentis veſtigiis hominis locus nō eſt. Manes trahuntur ad homines, vt vitium importent. Id genus terræ vrion vocant. Ergo per ſilices calculóſue ducuntur, & vrium euitant. Ad capita deiectus in ſuperciliis montium piſcinæ cauantur ducenos pedes in quaſque partes, & in altitudinem denos. Emiſſaria in his quina pedum quadratorum ternûm ferè linquuntur, & repleto ſtagno excuſſis obturamentis erumpit torrés tanta vi, vt ſaxa peruoluat. Alius etiamnum in plano labor. Foſſæ, in quas profluat, cauantur: agogas vocant: eæ ſternuntur gradatim. Frutex eſt vlex roris marini ſimilis, aſper aurúmque retinens. Latera cluduntur tabulis, ac per prærupta ſuſpenduntur, canali ita profluente de terra in mare. His de cauſis iam promouit Hiſpania in priore genere: quæ exhauriuntur immenſo labore, ne occupent puteos, in hoc rigantur. Au-

rum arrugia quæſitum non coquitur, ſed ſtatim ſuum eſt. Inueniuntur ita maſſæ. Necnon in puteis etiam denas excedentes libras. Palacras Hiſpani, alij palacranas: iidem quod minutum eſt, balucem vocant. Vlex ſiccatus vritur, & cinis eius lauatur ſubſtrato cæſpite herboſo, vt ſidat aurum. Vicena millia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atque Gallæciam & Luſitaniam præſtare quidam tradiderunt, ita vt plurimum Aſturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot ſeculis hæc fertilitas. Italiæ parcitum eſt vetere interdicto patrum, vt diximus: alioquin nulla fœcundior metallorum quoque erat tellus. Extat lex cenſoria Ictimulorũ aurifodinæ, qua in Vercellenſi agro cauebatur, ne plus quinque M. hominum in opere publicani haberent. Aurum faciendi eſt etiam vna ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus, in ſumma tellure, auri colore, ſed fragili lapidum ſpecularium modo. Inuitauerátque ſpes Caium principem auidiſſimum auri, quamobrem iuſſit excoqui magnum pondus: & planè fecit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, vt detrimentum ſentiret, illud propter auaritiam expertus, quanquam auripigmenti libræ X I I I I. permutarentur: nec poſteà tentatum ab vllo eſt. Omni auro ineſt argentum vario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In vno tantùm Galliæ metallo, quod vocant Albicrarenſe, X X X V I. portio inuenitur: ideo cæteris præeſt. Vbicunque quinta argenti portio eſt, electrum vocatur. Scrobes eæ reperiuntur in Canalienſi. Fit & cura electrum argento addito. Quod ſi quintam portionem exceſſit, incudibus non reſiſtit. Et electro autoritas, Homero teſte, qui Me-

nelai

nelai regiam auro,electro,argento,ebore fulgere tradit. Mineruæ templum habet Lindos inſulæ Rhodiorum, in quo Helena ſacrauit calicem ex electro. Adiicit hiſtoria, mammæ ſuæ menſura. Electri natura eſt, ad lucernarum lumina clarius argento ſplendere. Quod eſt natiuum, & venena deprehendit. Nanque diſcurrunt in calicibus arquus cæleſtibus ſimiles, cum igneo ſtridore, & gemina ratione prædicunt. Aurea ſtatua prima omnium nulla inanitate, & antequàm ex ære aliqua illo modo fieret, quam vocant holoſphyraton, in templo Anaïtidis poſita dicitur, quod in ſitu terrarum nomine hoc ſignificauimus, numine gentibus illis ſacratiſſimo. Direpta eſt Antonij Parthicis rebus. Scitúmque narratur dictum vnius veteranorum Bononiæ, hoſpitali Diui Auguſti cœna, cùm interrogaretur, eſſétne verum, eum qui primus violaſſet hoc numen, oculis membríſque captum expiraſſe? Reſpondit enim, tum maximè Auguſtum de crure eius cœnare, ſéque illum eſſe, totúmq; ſibi cenſum ex ea rapina eſſe. Hominũ primus & auream ſtatuam & ſolidam Gorgias Leontinus Delphis in templo ſibi poſuit LXX. circiter Olympiade. Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæſtus. Aurum plurimis modis pollet in remediis. Vulneratíſq; & infantibus applicatur, vt minus noceant, quæ inferantur, veneficia. Eſt & ipſi ſuperlato vis malefica, gallinarum quoque & pecorum fœturis. Remedium eſt abluere illatum, & ſpargere eos, quibus mederi velis. Torretur & cum ſalis grumo, pondere triplici miſſo, & rurſum cum duabus ſalis portionibus, & vna lapidis, quẽ ſchiſtõ vocant: ita virus tradit rebus vnà crematis in fictili vaſe, ipſum purum & incorruptum. Reli-

quus cinis ſeruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie ſanat. Lomento eum conuenit ablui. Fiſtulas etiam ſanat, & quæ vocantur hæmorrhoides. Quòd ſi trito ſpuma adiiciatur putria hulcera & tetri odoris emendat. Ex melle verò decoctum cum melanthio, & illitum vmbilico, leuiter ſoluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro eſt autor.

De chryſocolla & medicina ex chryſocolla v i. & mirabili natura eius glutinandis inter ſe perficiendiſque metallis. Cap. V.

CHryſocolla humor eſt in puteis, quos diximus, per venam auri defluens craſſeſcente limo rigoribus hybernis vſque in duritiam pumicis. Laudatiorem eandem in ærariis metallis, & proximam in argentariis fieri compertum eſt. Inuenitur & in plumbariis, vilior etiã auraria. In omnibus autem iis metallis fit & cura multum infra naturalem illam, immiſſis in venam aquis leuiter hyeme tota vſque in Iunium menſem, dein ſiccatis in Iunio & Iulio, vt planè intelligatur nihil aliud chryſocolla, quàm vena putris. Natiua duritia maximè diſtat, luteam vocant. Et tamen illa quoque herba, quam luteam appellãt, tingitur. Natura eſt, quæ lino lanæ'ue, ad ſuccum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro ſecernitur: poſteà molitur, ac deinde tenuius ſic cribratur. Quicquid nõ tranſmeat, repetitur in pila, dein molitur. Puluis ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia ſoluatur: ac rurſus tunditur, dein lauatur in conchis, ſiccatúrque. Tunc tingitur alumine ſchiſto & herba ſuprà dicta, pingitúrque, antequàm pingat. Refert quàm bibula docilíſque

cilíſque ſit. Nam niſi rapuit colorem, adduntur & ſchytanum atque turbyſtum: ita vocant medicamenta ſorbere cogentia. Cùm tinxere pictores, orobitin vocant, eiúſque duo genera faciunt: luteam, quæ ſeruatur in * lomenta, & liquidam globulis ſudore reſolutis. Hæc vtraque genera in cypro fiunt. Laudatiſſima in Armenia: ſecunda in Macedonia: largiſſima in Hiſpania. Summa commendationis eſt, vt colorem herbæ ſegetis lætè virentis quàm ſimillimè reddat. Viſúmque iam eſt Neronis principis ſpectaculis harenam circi chryſocolla ſterni, cùm ipſe concolori panno aurigaturus eſſet, introducta opificum turba. Tribus eam generibus diſtinguunt: aſperam, quæ taxatur in libras VII. mediam, quæ denariis quinis: attritam, quam & herbaceam vocant, quæ XIII. ſublinunt autem harenoſam, priuſquam inducant, atramento & parætonio. Hæc ſunt tenacia eius & colori blanda. Parætonium, quoniam eſt natura pinguiſſimũ, & propter læuorem tenaciſſimum, atramento aſpergitur, ne Parætonij candor pallorem chryſocollæ afferat. Luteam putant à lutea herba dictam, quam ipſam cæruleo ſubtritam pro chryſocolla inducunt, viliſſimo genere atque fallaciſſimo. Vſus chryſocollæ & in medicina eſt ad purganda vulnera cum cera & oleo. Eadem per ſe arida ſiccat & contrahit. Datur & in angina, orthopnœáue, miſcenda cum melle. Concitat vomitiones: miſcetur & collyriis ad cicatrices oculorum: ac viridibus emplaſtris, ad dolores mitigandos, & cicatrices trahendas. Hanc chryſocollam Medici aceſin appellant, quę non eſt orobitis. Chryſocollam & aurifices ſibi vendicant agglutinando auro: & inde omnes appellatam ſi-

* lomẽtum

militer vtentes dicunt. Temperatur autem ea Cypria ærugine, & pueri impubis vrina, addito nitro. Teritur Cyprio ære in Cypriis mortariis: ſanternam vocant noſtri. Ita ferruminatur aurum, quod argentoſum vocant. Signúmque eſt, ſi addita ſanterna niteſcit. E diuerſo æroſum contrahit ſe hebetatúrque, & difficulter ferruminatur. Ad id glutinum fit, auro, & ſeptima parte argenti ad ſuprà dicta additis, vnáque contritis. Contexi par eſt reliqua circa hoc, vt vniuerſa naturæ contingat admiratio. Auri glutinum eſt tale. Argilla ferro, cadmia æris maſſis, alumen laminis, reſina plumbo & marmori: ſed plumbum nigrum albo iungitur, ipſúmque album ſibi oleo. Item ſtannum æramentis, ſtanno argentum. Pineis optimè lignis æs ferrúmque funditur: ſed & Aegyptia papyro, paleis aurum. Calx aqua accéditur, & Thracius lapis, idémq; oleo reſtinguitur. Ignis autem aceto maximè, & viſco, & ouo. Terra minimè flagrat. Carboni maior vis exuſto, iterúmq; flagrāti.

De argento, & argento viuo, & ſtibio, ſiue alabaſtro, & ſcoria argenti, & de ſpuma argenti. Cap. VI.

AB his argenti metalla dicantur, quæ ſequens inſania eſt. Non niſi in puteis reperitur, nullàque ſui ſpe naſcitur, nullis, vt in auro, lucentibus ſcintillis. Terra eſt alia rufa, alia cineracea. Excoqui non poteſt, niſi cum plumbo nigro, aut cum vena plumbi. Galænam vocant, quæ iuxta argenti venas plerunque reperitur. Et eodem opere ignium deſcendit pars in plumbum, argentum autem ſupernè innatat, vt oleum aquis. Reperitur in omnibus penè prouinciis, ſed in Hiſpania pulcherrimum: id quoque in ſterili ſolo, atque etiam montibus: & vbicunque vna inuenta vena

na eſt, non procul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni ferè materia: vnde metalla Græci videntur dixiſſe. Mirum, adhuc per Hiſpanias ab Annibale * inchoatos puteos durare, ſua ab inuentoribus nomina habentes. Ex queis Bebelo appellatur hodiéque, qui c c c. pondo Annibali ſubminiſtrauit in dies, ad mille quingentos iam paſſus cauato monte, per quod ſpatium Aquitani ſtantes diebus noctibúſque egerunt aquas lucernarum menſura, amnémque faciunt. Argenti vena, quæ in ſummo reperta eſt, crudaria appellatur. Finis antiquis fodiendi ſolebat eſſe alumen inuentum: vltrà nihil quærebatur. Nuper inuenta æris vena infra alumē alba, nullum finem ſpei fecit. Odor ex argentifodinis inimicus omnibus animalibus, ſed maximè canibus. Aurum argentúmque quò mollius, eò pulchrius. Lineas ex argento nigras produci plerique mirantur. Eſt & lapis in his venis, cuius vomica liquoris æterni argentum viuum appellatur venenum rerum omnium. Exeſt ac perrumpit vaſa permanans tabe dira. Omnia ei innatant, præter aurum: id vnum ad ſe trahit. Ideo & optimè purgat, cæteras eius ſordes expuens crebro iactatu fictilibus in vaſis, ita vitiis abiectis, vt & ipſum ab auro diſcedat. In pelles ſubactas effunditur, per quas ſudoris vice defluens, purum relinquit aurum. Ergo & cùm æra inaurantur, ſublitum bracteis pertinaciſſimè retinet. Verùm pallore detegit ſimplices aut prætenues bracteas. Quapropter id furtum quærentes, oui liquore candido vſum eum adulterauere: mox & hydrargyro, de quo ſuo dicemus loco. Et aliâs argentum viuum non largum inuentum eſt. In iiſdem argenti metallis inuenitur, vt propriè dicamus,

* olim choatos.

ſpumæ lapis candidæ nitentíſque, non tamen tranſlucentis, ſtimmi appellant, alij ſtibium, alij alabaſtrum, alij larbaſon. Duo eius genera, mas & fœmina. Magis probant fœminam: horridior eſt mas, ſcabriórque, & minus ponderoſus, minúſque radians, & harenoſior: fœmina contrà nitet, friabilis, fiſſuríſque, non globis, dehiſcens. Vis eius adſtringere & refrigerare, principalis autem circa oculos: nanque ideo etiam plerique platyophthalmon id appellauere, quoniam in calliblepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorum exhulceratiónéſque farina eius ac thuris, gummi admiſto. Siſtit & ſanguinem è cerebro defluentem. Efficacior & contra recentia vulnera, & contra veteres canum morſus inſperſa farina: & contra ambuſta igni, cum adipe ac ſpuma argenti ceruſſáque & cera. Vritur autem offis bubulis fimi circunlitum in clibanis: dein reſtinguitur mulierum lacte, terítúrque in mortariis, admiſta aqua pluuiali. Ac ſubinde turbida transfunditur in æreum vas, & mundatur nitro. Fæx eius intelligitur plumboſiſſima, quæque ſubſidit in mortario abiicitúrque. Dein vas, in quo turbida transfuſa ſunt, opertum linteo per noctem relinquitur, & poſtero die, quod innatat, effunditur, ſpongiáque tollitur. Quod ibi ſubſidit, flos intelligitur, ac linteolo interpoſito in Sole ſiccatur, non vt perareſcat. Iterúmque in mortario teritur, & in paſtillos diuiditur. Ante omnia autem vrendi modus neceſſarius eſt, ne plumbum fiat. Quidam non fimo vtuntur coquentes, ſed adipe. Alij tritum in aqua triplici linteo ſaccant, fæcémque abiiciũt, idque quod defluxit, transfundunt, quicquid ſubſidat colligentes, emplaſtris quoque & collyriis miſcent.

ſcent. Scoriam in argento Græci vocant helcyſina. Vis eius adſtringere & refrigerare corpora. Additur emplaſtris vt molybdæna, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maximè glutinandis, & contra teneſmos dyſenteriáſq; infuſa clyſteribus cum myrteo oleo. Addũt & in medicamenta, quæ vocant liparas, ad excreſcentia hulcerum, aut ex attritu facta, aut in capite manantia. Fit in iiſdem metallis & quæ vocatur ſpuma argenti. Genera eius tria: optima, quam chryſitin vocant: ſecũda, quam argyritin: tertia quam molybditin. Et plerunque omnes hi colores in eiuſdem tubulis inueniuntur. Probatiſſima eſt Attica, proxima Hiſpanienſis. Chryſitis ex vena ipſa fit argyritis ex argento, molybditis plumbi ipſius fuſura, quæ fit Puteolis, & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta ſua materia ex ſuperiori catino defluens in inferiorẽ, & ex eo ſublata veruculis ferreis, atque in ipſa flamma conuoluta veruculo, vt ſit modici ponderis. Eſt autem, vt ex nomine ipſo intelligi poteſt, ferueſcentis & futuræ materiæ ſpuma. Diſtat à ſcoria, quo poteſt ſpuma à fæce diſtare. Alterum purgantis ſe materiæ alterum purgatæ vitium eſt. Quidã duo genera faciunt ſpumæ quæ vocant ſterelytida & peumenem: tertium molybdænam, in plumbo dicendam. Spuma vt ſit vtilis, iterũ coquitur, confractis tubulis ad magnitudinem * anulorum: ita accenſa follibus, ad ſeparandos carbones cinerémque abluitur aceto aut vino, ſimulq; reſtinguitur. Quòd ſi ſit argyritis, vt candor ei detur, magnitudine fabæ confracta, in fictili coqui iubetur ex aqua, addito in linteolis tritico & hordeo nouis, donec ea purgentur. Poſteà ſex diebus terunt in mortariis, ter die abluẽtes aqua fri-

** anellarum.*

ſpumæ lapis candidæ nitentíſque, non tamen tranſlucentis, ſtimmi appellant, alij ſtibium, alij alabaſtrum, alij larbaſon. Duo eius genera, mas & fœmina. Magis probant fœminam: horridior eſt mas, ſcabriórque, & minus ponderoſus, minúſque radians, & harenoſior: fœmina contrà nitet, friabilis, fiſſuríſque, non globis, dehiſcens. Vis eius adſtringere & refrigerare, principalis autem circa oculos: nanque ideo etiam plerique platyophthalmon id appellauere, quoniam in calliblepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorum exhulcerationéſque farina eius ac thuris, gummi admiſto. Siſtit & ſanguinem è cerebro defluentem. Efficacior & contra recentia vulnera, & contra veteres canum morſus inſperſa farina: & contra ambuſta igni, cum adipe ac ſpuma argenti ceruſſáque & cera. Vritur autem offis bubulis fimi circunlitum in clibanis: dein reſtinguitur mulierum lacte, teritúrque in mortariis, admiſta aqua pluuiali. Ac ſubinde turbida transfunditur in æreum vas, & mundatur nitro. Fæx eius intelligitur plumboſiſſima, quæque ſubſidit in mortario abiicitúrque. Dein vas, in quo turbida transfuſa ſunt, opertum linteo per noctem relinquitur, & poſtero die, quod innatat, effunditur, ſpongiáque tollitur. Quod ibi ſubſidit, flos intelligitur, ac linteolo interpoſito in Sole ſiccatur, non vt perareſcat. Iterúmque in mortario teritur, & in paſtillos diuiditur. Ante omnia autem vrendi modus neceſſarius eſt, ne plumbum fiat. Quidam non fimo vtuntur coquentes, ſed adipe. Alij tritum in aqua triplici linteo ſaccant, fæcémque abiiciũt, ídque quod defluxit, transfundunt, quicquid ſubſidat colligentes, emplaſtris quoque & collyriis miſcent.

ſcent. Scoriam in argento Græci vocant helcyſina. Vis eius adſtringere & refrigerare corpora. Additur emplaſtris vt molybdæna, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maximè glutinandis, & contra teneſmos dyſenteriáſq; infuſa clyſteribus cum myrteo oleo. Addũt & in medicamenta, quæ vocant liparas, ad excreſcentia hulcerum aut ex attritu facta, aut in capite manantia. Fit in iiſdem metallis & quæ vocatur ſpuma argenti. Genera eius tria: optima, quam chryſitin vocant: ſecũda quam argyritin: tertia quam molybditin. Et plerunque omnes hi colores in eiuſdem tubulis inueniuntur. Probatiſſima eſt Attica, proxima Hiſpanienſis. Chryſitis ex vena ipſa fit argyritis ex argento, molybditis plumbi ipſius fuſura, quæ fit Puteolis, & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta ſua materia ex ſuperiori catino defluens in inferioré, & ex eo ſublata veruculis ferreis, atque in ipſa flamma conuoluta veruculo, vt ſit modici ponderis. Eſt autem, vt ex nomine ipſo intelligi poteſt, ferueſcentis & futuræ materiæ ſpuma. Diſtat à ſcoria, quo poteſt ſpuma à fæce diſtare. Alterum purgantis ſe materiæ alterum purgatæ vitium eſt. Quidá duo genera faciunt ſpumæ quæ vocant ſterelytida & peumenem: tertium molybdænam, in plumbo dicendam. Spuma vt ſit vtilis, iterũ coquitur, confractis tubulis ad magnitudinem * anulorum: ita accenſa follibus, ad ſeparandos carbones cinerémque abluitur aceto aut vino, ſimulq; reſtinguitur. Quòd ſi ſit argyritis, vt candor ei detur, magnitudine fabæ confracta, in fictili coqui iubetur ex aqua, addito in linteolis tritico & hordeo nouis, donec ea purgentur. Poſteà ſex diebus terunt in mortariis, ter die abluẽtes aqua fri-

** anellarum.*

gida:& cùm deſinant,calida,addito ſale foſſili,in libram ſpumæ obolo. Nouiſſimo die condunt in plumbeo vaſe. Alij cum faba candida ac ptiſana coquunt.& in Sole ſiccant. Alij in lana candida cum faba,donec lanam non denigrent. Tunc ſalem foſſilem adiiciunt,ſubinde aqua mutata, ſiccántque diebus x L. calidiſſimis æſtatis. Necnon in ventre ſuillo in aqua coquunt, exemptámque nitro fricant,& vt ſuprà,terunt in mortariis cum ſale. Sunt qui non coquant, ſed cum ſale terant, & adiecta aqua abluant. Vſus eius ad collyria, & litu ad muliebrium cicatricum fœditates tollendas maculáſque,& abluendum capillum. Vis autem ſiccare, mollire, refrigerare, temperare, purgare, explere hulcera, tumores lenire. Talibúſque emplaſtris ſuprà dictis ignes etiam ſacros tollit cum ruta myrtóque & aceto. Itémque perniones cum myrtis & cera.

De minio, quanta autoritatis fuerit apud Romanos, ac inuentione eius, & cinnabaris ratione in picturis & medicina: de generibus minij, & ratione eius in picturis.

Cap. VII.

INuenitur in argentariis metallis minium quoque, & nunc inter pigmenta magnæ autoritatis, & quondam apud Romanos non ſolùm maximæ, ſed etiam ſacræ. Enumerat autores Verrius, quibus credere ſit neceſſe, Iouis ipſius ſimulacri faciem diebus feſtis minio illini ſolitam, triumphantúmque corpora: ſic Camillum triumphaſſe. Hac religione etiam nunc addi in vnguenta cœnæ triumphalis, & à Cenſoribus in primis Iouem miniandum locari. Cuius rei quidem cauſam miror: quanquàm & hodie id

expeti

expeti conſtat Aethiopum populis, totóſque eo tingi proceres, húncque ibi Deorum ſimulacris colorem eſſe. Quapropter diligentiùs perſequemur omnia de eo. Theophraſtus x ċ. annis ante Praxibulum Athenienſium magiſtratum (quod tempus exit in vrbis noſtræ c c x l i x. annum) tradit inuentum minium à Gallia Athenienſe, initio ſperante aurum poſſe excoqui harena rubente in metallis argenti: hanc fuiſſe originem eius. Reperiri autem iam tum in Hiſpaniis, ſed durum & harenoſum: item apud Colchos in rupe quadam inacceſſa, ex qua iaculantes decuterent: id eſſe adulterum: optimum verò ſuprà Epheſum Cilbianis agris. Harenam cocci colorem habere: hanc teri, dein lauari, farinam, & quod ſubſidat, iterum lauari. Differentiam artis eſſe, quòd alij minium faciunt prima lotura: apud alios id eſſe dilutius, ſequentis autem loturæ optimũ. Autoritaté colori fuiſſe non miror. Iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat, Homero teſte, qui naueis ea commendat aliâs circa picturas pigmentáq; rarus. Milton vocant Græci minium, quidam cinnabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi ſaniem draconis eliſi elephãtorum morientium pondere, permiſto vtriuſq; animalis ſanguine, vt diximus. Neq; alius eſt color, qui in picturis propriè ſanguiné reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamẽtíſq; vtiliſſima eſt. At hercule Medici, quia cinnabarin vocant, pro ea vtuntur hoc minio, quod venenum eſſe paulò mox docebimus. Cinnabari veteres, quæ etiã nunc vocant monochromata, pingebãt. Pinxerũt & Epheſio minio, quod derelictum eſt, quia curatio magni operis erat. Prętereà vtrũq; nimis acre exiſtimatur. Ideo

tranſiere

tranſire ad rubricam, & ſinopidem, de quibus ſuis locis dicam. Cinnabaris adulteratur ſanguine caprino, aut ſorbis tritis. Pretium ſynceræ nummi quinquaginta. Iuba minium naſci & in Carmania tradit: Hermogenes & in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliunde, quàm ex Hiſpania. Celeberrimum ex Siſaponenſi regione in Bætica, miniario metallo vectigalibus populi Romani, nullius rei diligentiore cuſtodia. Non licet id ibi perficere excoquíque. Romam perfertur vena ſignata, ad dena millia ferè pondo annua. Romæ autem lauatur, in vendendo pretio ſtatuta lege ne modum excederet L X X. in libras. Sed adulteratur multis modis, vnde præda ſocietati. Nanque eſt alterum genus in omnibus ferè argentariis, itémque plumbariis metallis, quod fit exuſto lapide venis permiſſo, non ex illo, cuius vomicam argentum viuum appellauimus (is enim & ipſe in argentum excoquitur) ſed ex aliis ſimul repertis. Steriles etiam plumbi deprehenduntur ſuo colore, nec niſi in fornacibus rubeſcentes, exuſtíque tunduntur in farinam. Et hoc eſt ſecundarium minium, perquàm paucis notum, multum infra naturales illas harena. Hoc ergo adulteratur minium in officinis ſociorum: item Scyrico. Quonam modo Scyricum fiat, ſuo loco dicemus. Sublini autem Scyrico minium compendij ratio demonſtrat. Et alio modo pingentium furto opportunum eſt, plenos ſubinde abluentium penicillos. Sidit autem in aqua, conſtátque furantibus. Syncero cocci nitor eſſe debet. Secundarij autem ſplendor in parietibus ſentit vliginem. Quanquam hoc rubigo quædam metalli eſt. Siſaponenſibus autem-

tem miniariis ſuæ venæ harena ſine argento excoquitur. Auri modo probatur. Auro candente fucatum nigreſcit: ſyncerum retinet colorem Inuenio & calce adulterari. Ac ſimili ratione. ferri candentis lamina, ſi non ſit aurum deprehendi illico. Solis atque Lunæ contactu inimicus: remedium, vt parieti ſiccato cera Punica cum oleo liquefacta candens ſetis inducatur, iterúmque admotis gallæ carbonibus aduratur ad ſudorem vſque: poſteà candelis ſubigatur: ac deinde linteis puris, ſicut & marmora niteſcunt. Qui minium in officinis poliunt, faciem laxis veſicis illigant, ne in reſpirando pernicialem puluerem trahant, & tamen vt per illas ſpectent. Minium in voluminibus quoque ſcriptura vſurpatur, clarioreſq; literas, vel in auro, vel in marmore etiam in ſepulcris facit.

De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis.

Cap. VIII.

EX ſecundario inuenit vita & hydrargyrum in vicem argenti viui, paulò antè dilatum. Fit autem duobus modis: æreis mortariis piſtilliſque trito minio ex aceto: aut patinis fictilibus impoſitum ferrea concha. calyce coopertum, argilla ſuperillita: dein ſub patinis accenſum follibus continuo igni, atque ita calycis ſudore deterſo. qui fit argenti colore & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis, & lubrico humore confluere. Quod cùm venenum eſſe conueniat, omnia quæ de minio in medicinæ vſu traduntur, temeraria arbitror: præterquàm fortaſſe, quòd illitum capiti ventríue, ſanguinem ſiſtit, dum ne quid penetret in viſcera, ac vulnus attingat: aliter

 ter

ter vtendum non equidem cenſeam. Hydrargyro argentum inauratur ſolum nunc propè, cùm & in æra ſimili modo duci debeat. Sed eadem fraus, quæ in omni vitæ parte ingenioſiſſima eſt, viliorem excogitauit materiam, vt docuimus. Auri argentíque mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non ſolitus inueniri, niſi in flumine Tmolo, vt autor eſt Theophraſtus: nunc verò paſſim, quem alij heraclium, alij Lydium vocant. Sunt autem modici, quaternas vncias longitudinis, bináſq; latitudinis non excedentes. Quod à Sole fuit in his melius, quàm quod à terra. His coticulis periti, cùm è vena vt lima rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri ſit in ea, quantum argenti vel æris, ſcrupulari differentia, mirabili ratione, non fallente. Argenti duæ differentiæ. Batillis ferreis candentibus ramento impoſito, quod candidum permaneat, probatur. Proxima bonitas rufo, nulla nigro. Sed experimento quoque fraus interuenit: ſeruatis in virorum vrina batillis, inficitur ita ramentum obiter dum vritur, candorémque mentitur. Eſt aliud experimentum politi, & in halitu hominis, ſi ſudet protinus, nubémque diſcutiat.

De ſpeculis & Aegeptio argento.

Cap. IX.

Laminas duci, & ſpecula fieri non niſi ex optimo poſſe creditum fuerat. Id quoque iam fraude corrumpitur. Sed natura mira eſt imagines reddendi, quod repercuſſo aëre, atque in oculos regeſto fieri conuenit. Eadem vi in ſpeculis vſu polita craſſitudine, paulúmque propulſa dilatatur in immenſum magnitudo imaginum. Tantùm intereſt, repercuſſum illum reſpuat, an exci-

piat

piat. Quinetiam pocula ita figurantur, expulſis intus crebris ceu ſpeculis, vt vel vno intuente, populus totidem imaginum fiat. Excogitantur & monſtrifica, vt in templo Smyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimúmque refert concaua ſint & poculi modo, an parmę Threcidicę, media depreſſa an elata, tranſuerſa an obliqua, ſupina an recta, qualitate excipientis figuræ torquente venientes vmbras. Nec enim eſt aliud illa imago, quàm digeſta claritas materiæ excipientis vmbram. Atque vt omnia de ſpeculis peragantur hoc loco, optima apud maiores fuerant Brundiſina, ſtanno & ære miſtis. Prælata ſunt argentea. Primus fecit Praxiteles Mag. Pompeij ætate. Nuper credi cœptum, certiorem imaginem reddi, auro appoſito auerſis. Tingit & Aegyptus argentum, vt in vaſis Anubem ſuum ſpectet, pingítque, non cælat, argentum. Tanſit inde materia & ad triumphales ſtatuas, mirúmque creſcit pretium fulgoris excæcati. Id autem fit hoc modo. Miſcentur argento, tertia pars æris Cyprij tenuiſſimi, quod coronarium vocant, & ſulphuris viui, quantum argenti. Conflantur ita in fictili circunlito argilla. Modus coquendi donec ſeipſa opercula aperiant. Nigreſcit & oui indurati luteo, vt tamen aceto & creta deteratur. Miſcuit denario Triumvir Antonius ferrum. * Miſcuit æri falſæ monetæ. Alij è pondere ſubtrahunt, cùm ſit iuſtum LXXXIIII. è libris ſignari. Igitur ars facta denarios probare, tam iucunda lege plebi, vt Mario Gratidiano vicatim totas ſtatuas dicauerit. Mirúmque, in hac artium ſola vitia diſcuntur, & falſi denarij ſpectatur exemplar, pluribúſque veris denariis adulterinus emitur.

** Aliâs, Miſcentur æra falſæ monetæ. ad ſtipulante & Budæo libr. 3. de Aſſe.*

De immodica pecunia; & quorum maxima opes fuerint, & quando primùm populus Romanus ſtipem ſparſerit.

Cap. X.

NOn erat apud antiquos numerus vltra centum millia: itaque & hodie multiplicantur hæc, vt decies centena millia, aut ſæpius dicantur. Fœnus hoc fecit, nummúſque percuſſus: & ſic quoque æs alienum etiamnum appellatur. Poſteà Diuites cognominati, dummodo notum ſit, eum qui primus acceperit hoc cognomen, decoxiſſe creditoribus ſuis. Ex eadem gente M. Craſſus negabat locupletam eſſe, niſi qui reditu annuo legionem tueri poſſet. In agris ſuis ſeſtertiûm M M. poſſedit, Quiritium poſt Syllam ditiſſimus. Nec fuit ſatis, niſi totum Parthorum eſuriſſet aurum: atque vt nomen quidem optimi occupauerit (iuuat enim inſectari inexplebilem iſtam habendi cupidinem) multos poſteà cognouimus ſeruitute liberatos opulentiores, paritérque tres Claudij principatu, Pallantem, Calliſtum, & Narciſſum. Atque vt hi omittantur, tanquam adhuc rerum potiantur, C. Aſinio Gallo, C. Marcio Cenſorino Coss. ad v I. cal. Feb. C. Cæcilius Claudius Iſidorus teſtamento ſuo edixit, quamuis multa ciuili bello perdidiſſet, tamen relinquere ſeruorum quatuor millia centum x v I. iuga boum tria millia ſexcenta, reliqui pecoris c c. quinquaginta ſeptem millia: in numerato H-S. D C. Funerari ſe iuſſit H-S x I. Congerant excedentes numerum opes quota tamen portio erunt Ptolemæi? quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudæam, octona millia equitum ſua pecunia tolerauiſſe: mille conuiuas, totidem aureis potoriis, mutãtem

vaſa cum ferculis, ſaginaſſe. Quota verò ille ipſe (neque enim de regibus loquor) portio fuit Pythij Bithyni, qui platanum auream, vitémque nobilem illã Dario regi donauit: Xerxis copias, hoc eſt ſepties centena LXXXVIII. millia hominum excepit epulo, ſtipendium quinque menſium frumentúmque pollicitus, vt è quinque liberis ſenectuti ſuæ in delectu vnus ſaltem concederetur. Hunc quoque ipſum aliquis comparet Crœſo regi. Quæ (malùm) amentia eſt, id in vita cupere, quod aut etiam ſeruis contigerit, aut ne in regibus quidem inuenerit finem? Populus Romanus ſtipem ſpargere cœpit, Sp. Poſthumio, Q. Marcio Coss. tanta abundantia pecuniæ erat, vt eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Nam quòd Agrippæ Menenio ſextantes æris in funus contulit, honoris id neceſſitatíſque propter paupertatem Agrippę, non largitionis eſſe dixerim.

De luxuria & frugalitate in vaſis, & lectis argenteis, & quando lances immodicæ factæ.

Cap. XI.

Vaſa ex argento mira inconſtantia humani ingenij variat, nullum genus officinæ diu probando, nunc Furniana, nunc Clodiana, nunc Gratiana (etenim tabernas menſis adoptauimus) nunc anaglypta, in aſperitatémque exciſa, circa linearũ picturas quærimus. Iam verò & menſas repoſitoriis imponimus, & ad ſuſtinenda opſonia interradimus latera, & intereſt quamplurimum lima perdiderit? Vaſa coquinaria ex argento Caluus Orator fieri queritur: at nos carrucas ex argento cælare inuenimus. Noſtráque ętate Poppęa coniunx Neronis principis delicatioribus iumentis ſuis ſoleas ex auro quoque in-

duere ſolebat. Libras xxxii. argenti Africanus ſequens hæredi reliquit. Idémque cùm de Pœnis triumpharet, quater millies cccclxx. M. pondo tranſtulit. Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum æmula, quod nunc in menſarum eſt apparatu. Poſteà victa Numãtia & deleta, idem Africanus in triumpho militibus xvii. millia pondo dedit. O viros illo Imperatore dignos, quibus hoc ſatis fuit. Frater eius Allobrogicus primus omnium mille pondo habuit. At Liuius Druſus in Tribunatu plebis xi. millia. Nam propter quinque pondo notatum à Cenſoribus triumphalem ſenem, fabuloſum iam videtur. Item Catum Aelium, cum legati Aetolorũ in Conſulatu prandẽtem in fictilibus adiſſent, miſſa ab his vaſa argentea non accepiſſe, neque aliud habuiſſe argenti ad ſupremum vitæ diem, quàm duo pocula, quæ L. Paulus ſocer ei ob virtutẽ deuicto Perſeo rege donaſſet. Inuenimus legatos Carthagienſiũ dixiſſe, nullos hominum inter ſe benigniùs viuere, quàm Romanos. Eodem enim argento apud omnes cœnitauiſſe ipſos. At Hercules Pompeium Paulinum Arelatenſis equitis Romani filium, paterna quoque gente pulſum, quòd xii. pondo argenti habuiſſet apud exercitum, ferociſſimis gentibus oppoſitum ſcimus. Lectos verò mulierum iam pridem totos operiri argento, & triclinia quædam, quibus argentum addidiſſe primus traditur Caruilius Pollio eques Romanus, non vt operiret, aut Deliaca ſpecie faceret, ſed Punica. Idem & aureos fecit. Nec multò pòſt argentei Deliacos imitati ſunt. Quæ omnia expiauit bellum ciuile Syllanum. Paulò enim antè hæc facta ſunt, lancéſque è centenis li-

bris

bris argenti, quas tunc ſuper quingentas numero Romæ fuiſſe conſtat, multóſque ob eas proſcriptos dolo concupiſcentium. Erubeſcant Annales; qui bellum ciuile illud talibus vitiis imputauere. Noſtra ætas fortior fuit: Claudij principatu ſeruus eius Druſillanus nomine Rotundus, diſpenſator Hiſpaniæ citerioris quingenariam lancem habuit, cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat: & comites eius octo quinquaginta librarum: quæſo vt quàm multi eas conſerui eius inferrent, aut quibus cœnantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllæ victoriam duo tantùm triclinia Romæ fuiſſe argẽtea. Repoſitoriis argentum addi ſua memoria cœptum Feneſtella dicit, qui obiit nouiſſimo Tiberij Cæſaris principatu. Sed & teſtudineatum in vſum veniſſe. Ante ſe autem paulo lignea rotunda ſolida: nec multò maiora, quàm menſas fuiſſe. Se quidem puero, quadrata & compacta, aut acere operta, aut citro cœpiſſe. Mox additum argentum in angulis, lineáſque per commiſſuras. Tympana verò ſe iuuene appellata ſtateras, & lances, quas antiqui magidas appellauerant. Nec copia tantum argenti fuerit vitæ, ſed validius penè manupretium, ídque iam pridem, vt ignoſcamus nobis. Delphinos quinis millibus ſeſtertiis in libras emptos C. Gracchus habuit. L. verò Craſſus Orator duos ſcyphos Mentoris artificis manu cælatos ſeſtertiis c. Confeſſus tamen eſt, nunquàm ſe his vti propter verecũdiam auſum. Conſtat eundem vi. millibus ſeſtertiis in ſingulas libras vaſa empta habuiſſe. Aſia primùm deuicta luxuriam miſit in Italiam. Siquidem L. Scipio tranſtulit in triumpho argenti cælati pondo millia quadringẽta l. Et vaſorum aureorum

pondo centum millia, anno conditæ vrbis quingenteſimo ſexageſimoquinto. Eadem Aſia * domata multò etiã grauis afflixit mores, inutiliórque victoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit. Tum enim hæc emendi Romæ in auctionibus regiis verecundia exempta eſt, vrbis anno DCXXVI. mediis LVI. annis erudita ciuitate amare etiam, non ſolùm admirari, opulentiam externam: imměſo & Achaicę victorię momento ad impellendos mores, quæ & ipſa hoc interuallo, anno vrbis DCVIII. parta, ſigna & tabulas pictas inuexit, ne quid deeſſet. Pariterque luxuria nata eſt, & Carthago ſublata, ita congruentibus fatis, vt libêret amplecti vitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alicui veterum. C. Marius poſt victoriam Cimbricam cãtharis potaſſe Liberi patris exemplo traditur, ille arator Arpinas, & manipularis Imperator.

*Alîàs, donata: quã lectionẽ agnoſcit & Budæus libro 3. de Aſſe.

De ſtatuis argenteis, & calatura argenti, & cæteris quibuſdam. Cap. XII.

ARgenti vſum in ſtatuas primũ ad honorem Diui Auguſti in adulationem tẽporũ tranſiſſe, falſo exiſtimatur. Iam enim triumpho Magni Pompeij reperimus tranſlatã Pharnacis, qui primus regnauit in Ponto, argenteam ſtatuam: item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argẽteóſque. Argentum ſuccedit ex re aliquando & auro, luxu fœminarum plebis compedes ſibi ex eo facientium, quas induere aureas mos triſtior vetat. Vidimus & ipſi Arellium Fuſcum motũ equeſtri ordine ob inſignem calumniã, cùm celebritate affectarentur adoleſcentium ſcholæ, ex argento anulos habentem. Et quid hęc attinet colligere, cùm capuli militum ebore etiã faſtidito, cęlentur argento, vaginę batillis, balthei laminis

crepi-

crepitent. Iam verò pædagogia ad tranſitum virilitatis cuſtodiantur argẽto, fœminæ lauentur, & niſi argentea ſolia faſtidiant, eadémque materia & cibis & probris ſeruiat. Videret hæc Fabricius, & ſtratas argẽto mulierum balineas, ita vt veſtigio locus non ſit, cum viris lauantium: Fabricius inquam, qui bellicoſos Imperatores plus quàm pateram & ſalinum ex argento habere vetabat. Videret hinc dona fortium fieri, aut in hæc frangi. Heu mores, Fabricij nos pudet. Mirum, in auro cælando inclaruiſſe neminem, argento multos. Maximè tamẽ laudatus eſt Mentor, de quo ſuprà diximus. Quatuor paria denique ab eo omnino facta ſunt: ac iam nullum extare dicitur. Epheſiæ Dianæ templum iacet, Capitolium incendiis. Varro & æreum ſignũ eius habuiſſe ſcripſit. Proximi ab eo in admiratione Acragas, & Boëthus, & Mys fuere. Extant hodie omnium opera in inſula Rhodiorũ: Boëthi apud Lyndiam Mineruam, Acragantis in templo Liberi patris in ipſa Rhodo, Bacchæ Centaurique cęlati in ſcyphis: Myos in eadem æde & Silenus, & *Cupidines. Acragantis & venatio in ſcyphis magnam famam habuit. Poſt hos celebratus eſt Calamis & Antipater, quíque Satyrum in phiala grauatum ſomno collocauiſſe verius, quàm cælaſſe dictus eſt, Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauriſcus. Item Ariſton & Eunicus Mitylenæi laudantur, & Hecatæus & circa Magni Pompeij ætatem Praxiteles, Poſidonius Epheſius, Lædus Stratiates, qui prælia armatóſque cælauit: Zopyrus, qui Areopagitas & iudicium Oreſtis in duobus ſcyphis H-S. XII. æſtimatis. Fuit dein Pytheas, cuius binæ vnciæ viginti vænierunt. Vlyxes & Diomedes erant in phialæ emblemate,

* *Cupido*

Palladium ſurripientes. Fecit idem & cocos magiriſcia appellatos, paruulis potoriis, ſed è quibus nec exempla quidem liceret exprimere: tam opportuna iniuriæ ſubtilitas erat. Habuit & Teucer cruſtarius famam. Subitóque ars hæc ita exoleuit, vt ſola iam vetuſtate cenſeatur, vſque adeo attritis cælaturis, ne figura diſcerni poſſit, autoritas conſtet. Argentũ medicatis aquis inficitur, atque etiam afflatu ſalſo, ſicut in mediterraneis Hiſpaniæ. In argenti & auri metallis naſcuntur etiamnum pigmenta, ſil & cęruleum. Sil propriè limus eſt. Optimum ex eo, quod Atticum vocatur. Pretium in libras XXXII. Proximum marmoroſum ſub dimidio Attici pretio. Tertiũ genus eſt preſſum, quod alij ſcyricum vocant ex inſula Scyro. Iam quidem & ex Achaia, quo vtuntur ad picturę vmbras. Pretium in libras huius H-S. bini. Dipondiis verò detractis, quod lucidum vocant è Gallia veniens. Hoc autem & Attico ad lumina vtuntur: ad abacos, non niſi marmoroſo, quoniã marmor in eo reſiſtit amaritudini calcis. Effoditur & ad XX. ab vrbe lapidem in montibus. Poſteà vritur, preſſum appellantibus qui adulterãt. Sed eſſe falſum exuſtúmque amaritudine apparet, quoniam reſolutum in puluerem eſt.

De ſile, & cæruleo, & Neſtoriano: & cælo, & quòd non omni anno æqualiter ſpecies vendantur.

Cap. XIII.

Sile pingere inſtituêre primi Polygnotus & Mycon, Attico duntaxat. Hoc ſecuta ætas ad lumina vſa eſt: ad vmbras autem Scyrico & Lydio. Lydium Sardibus emebatur, quod nunc obmutuit. Cęruleum harena eſt. Huius genera tria fuere antiquitus: Aegyptum, quod maximè probatur

batur: Scythicum, hoc diluitur facilè: cúmque, teritur, in IIII. colores mutatur, candidiorem nigriorémue, craſſiorem tenuiorémue. Præfertur huic etiamnum Cyprium. Acceſſit his Puteolanum & Hiſpanienſe, harena ibi confici cœpta. Tingitur autem omne, & in ſua coquitur herba, bibítque ſuccum. Reliqua confectura eadem quæ chryſocollæ. Ex cæruleo fit quod vocatur lomâtum: perficitur id lauando terendóue: & hoc eſt cæruleo candidius. Pretia eius, XXIII. in libras, cærulei XVIII. Vſus in creta; calcis impatiens. Nuper acceſſit & Neſtorianum ab autore appellatũ. Fit ex Aegyptij leuiſſima parte: pretium eius XL. in libras. Idem & Puteolani vſus præterquàm ad feneſtras: vocant cœlon. Non pridem apportari & Indicum eſt cœptũ, cuius pretium XVII. in libras. Ratio in pictura ad inciſuras, hoc eſt, vmbras diuidendas ab lumine. Eſt & vtiliſſimum genus lomenti quidam tritum vocant, quinis aſſibus æſtimatum. Cærulei ſynceri experimentum in carbone vt flagret: fraus viola arida decocta in aqua, ſuccóque per linteum expreſſo in cretam Eretriã. Vis eius in medicina, vt purget hulcera. Itaque & emplaſtris adiiciunt: item cauſticis. Teritur difficillimè ſil. In medendo leuiter mordet, aſtringítque & explet hulcera. Vritur in fictilibus, vt proſit. Pretia rerũ, quæ vſquam poſuimus, nõ ignoramus alia in aliis locis eſſe, & omnibus penè annis mutari, prout nauigationes conſtiterint, aut vt quiſque mercatus ſit, aut aliquis præualens manceps annonam flagellet, non obliti Demetrium à tota Seplaſia Neronis principatu accuſatum apud Conſules: poni tamen neceſſarium fuit, quæ plerũq; erant Romæ, vt exprimeretur autoritas rerũ.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER XXXIIII.

PROOEMIVM.

Aeris metalla. *Cap.* *I.*

PRoxime dicantur æris metalla, cui & in vſu proximum eſt pretium, imò verò ante argentum, ac penè etiam ante aurum, Corinthio. Stipis quoque autoritas, vt diximus. Hinc æra militum, Tribuni ærarij, & ærarium, & obærati ab ære dicti. Docuimus, quandiu populus Romanus ære tantùm ſignato vſus eſſet, & alia, quæ vetuſtas tradidit, cùm æqualem vrbi autoritatem eius declararet, à rege Numa collegio tertio ærariorum fabrûm inſtituto. Vena quo dictum eſt modo effoditur, igníque perficitur. Fit & è lapide ærosò, quem vocant cadmiam. Celebritas in Aſia, & quondam in Campania, nunc in Bergomatium agro, extrema parte Italiæ. Ferúntque nuper etiam in Germania prouincia repertum.

Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca, quæ Aeginetica. *Cap.* *II.*

FIt & ex alio lapide, quem chalciten vocant in Cypro, vbi prima fuit ęris inuentio: mox vilitas præcipua, reperto in aliis terris præſtantiore, maximè orichalco, quod præcipuam bonitatem admirationémque diu obtinuit. Nec reperitur longo iam tempore, effœta tellure. Proximum bonitate fuit Salluſtianum in Ceutronum Alpino tractu, non longi & ipſum æui. Succeſsítque ei Liuianum in Gallia. Vtrunque à metallorum dominis appellatum, illud ab amico Diui Augusti, hoc à cõiuge, velocis defectus. Liuianum quoque certè admodum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in Marianum conuerſa, quod & Cordubenſe dicitur. Hoc à Liuiano cadmiam maximè ſorbet, & orichalci bonitatem imitatur in ſeſtertiis dupondiariíſq;, Cyprio ſuo aſſibus contentis. Et hactenus nobilitas in ære naturalis ſe habet. Reliqua genera artificio conſtant, quæ ſuis locis reddentur, ſumma claritate ante omnia indicata. Quondam ęs confuſum auro argentóque miſcebatur, & tamen ars pretioſior erat: nunc incertum eſt, peior hæc ſit an materia. Mirúmque, cùm ad infinitum operum pretia creuerint, autoritas artis extincta eſt. Quęſtus cauſa enim, vt omnia, exerceri cœpta eſt, quæ gloriæ ſolebat. Ideo etiam Deorum adſcripta operi, cùm proceres gentium claritatem & hac via quærerent: adeóque exoleuit fundendi æris pretioſi ratio, vt iandiu ne fortuna quidem in ære ius artis habeat. Ex illa autem antiqua gloria Corinthium maximè laudatur: hoc caſus miſcuit, Corintho, cùm caperetur, incenſa: miréque circa id multorum affectatio fuit: quippe cùm

tradatur, non alia de cauſa Verrem, quem Cicero damnauerat, proſcriptum cum eo ab Antonio, quàm quòd Corinthiis ſe ei ceſſurum negauiſſet. At mihi maior pars eorum ſimulare eam ſcientiam videtur, ad ſegregandos ſe à cæteris magis, quàm intelligere aliquid ibi ſubtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta eſt Olympiadis CLVI. anno tertio, noſtræ vrbis DCVIII. cùm antè ſeculo fictores nobiles eſſe deſiſſent, quorum iſti omnia ſigna hodie Corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos, ponemus artificum ætates. Nam vrbis noſtræ annos ex ſuprà dicta comparatione Olympiadum, colligere facile erit. Sunt ergo vaſa tantùm Corinthia, quę iſti elegantiores modò in eſculenta transferunt, modò in lucernas* aut trulleos, nullo munditiarum reſpectu. Eius tria genera: candidum, argento nitore quàm proximè accedens, in quo illa miſtura prævaluit: alterum, in quo auri fulua natura: tertium, in quo æqualis omnium temperies fuit. Præter hæc eſt, cuius ratio non poteſt reddi, quáquam hominis manu facta dederit Fortuna temperamentum ſimulacro ſigníſque, illud ſuo colore pretioſum ad iocineris imaginem vergens, quod ideo hepatizon appellant, procul à Corinthio: longè tamen ante Aegineticum atque Deliacum, quæ diu obtinuere principatũ. Antiquiſſima æris gloria Deliaco fuit, mercatus in Delo concelebrante toto orbe, & ideo cura officinis tricliniorum pedibus fulcríſq;. Ibi prima nobilitas æris. Peruênit deinde ad Deûm ſimulacra, effigiémque hominum, & aliorum animalium. Proxima laus Aeginetico fuit. Inſula & ipſa, nec æs gignens, ſed officinarum temperatura nobilitata. Bos æreus inde captus in fo-

** modo in trullas,*

ro boario eſt Romæ. Hic eſt exemplar Aeginetici æris: Deliaci autem Iupiter in Capitolio in Iouis tonantis ęde: illóque ęre Myron vſus eſt, hoc Polycletus, æquales atque condiſcipuli. Emulatio autem & in materia fuit.

De candelabris, & templorum ornamentis.

Cap. III.

PRiuatim Aegina cãdelabrorum ſuperficiem duntaxat elaborauit. ſicut Tarentum ſcapos. In his ergo iuncta cõmendatio officinarum eſt. Nec pudet Tribunorum militarium ſalariis emere, cùm ipſum nomen à candelarum lumine impoſitum appareat. Acceſsio candelabri talis fuit: Theonis iuſſu præconis Cleſippus fullo, gibbere prętereà & alio fœdus aſpectu, emente id Gegania ſeſtertiis L. eadémque oſtentante conuiuio emptum ludibrij cauſa nudatus, atque impotentia libidinis receptus in torum, mox in teſtamentum, prædiues numinum vice illud candelabrum coluit, & hanc Corinthiis fabulam adiecit: vindicatis tamen moribus nobili ſepulcro, per quod æterna ſupra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cùm eſſe nulla Corinthia candelabra conſtet, nomen id præcipuè in his celebratur, quoniam Mummij victoria Corinthum quidem diruit, ſed cõpluribus Achaiæ oppidis ſimul æra diſperſit. Priſci limina etiam ac vuluas ex ære in templis factitauere. Inuenio & à Cn. Octauio, qui de Perſeo rege naualem triumphum egit, factam porticum duplicem ad circum Flaminium, quæ Corinthia ſit appellata à capitulis æreis columnarum. Veſtæ quoque ędem ipſam Syracuſana ſuperficie tegi placuiſſe. Syracuſana ſunt in Pantheo capita columnarum à Marco Agrippa poſita.

Quin-

Quinetiam priuata opulentia eo modo vſurpata eſt. Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilius Quæſtor, quòd ærata oſtia haberet in domo. Nam triclinia ærata abacóſque & monopodia Cn. Manlium Aſia deuicta primum inuexiſſe triumpho ſuo, qué duxit vrbis anno DLXVII, L. Piſo autor eſt. Antias quidem L. Craſſum hæredem L. Craſſi Oratoris, multa etiam triclinia ærata vendidiſſe. Ex ære factitauere & cortinas tripodum nomine Delphicas, quoniã donis maximè Apollinis Delphici dicabantur. Placuere & lychnuchi penſiles in delubris, aut arborum modo mala ferentium lucentes: * qualis eſt in templo Apollinis Palatini, quod Alexander Magnus Thebarum expugnatione captum in Cyme dicauerat eidem Deo. Tranſiit deinde ars vbiq; vulgò ad effigies Deorum.

* *quale*

Quando primum ſimulacrum Romæ factum, & de origine ſtatuarum, & honore ſtatuarum, & generibus, & figuris. *Cap. IIII.*

ROmæ ſimulacrum ex ære factum Cereri primum reperio ex peculio Sp. Caſſij, quem regnum, affectantem pater ipſius interemerat. Tranſiit & ab Diis ad hominum ſtatuas atque imagines multis modis. Antiqui pingebant eas bitumine, quò magis mirum eſt placuiſſe auro integere. Hoc neſcio an Romanum fuit inuentum: certè etiam Romæ non habet vetuſtatem. Effigies hominum non ſolebant exprimi, niſi aliqua illuſtri cauſa perpetuitatem merentium, primò ſacrorum certaminum victoria, maximéque Olympiæ: vbi omnium qui viciſſent, ſtatuas dicari mos erat. Eorum verò, qui ter ibi ſuperauiſſent, ex membris ipſorum ſimilitudine expreſ-

ſa,

ſæ, quas iconicas vocant. Athenienſes neſcio an primi omnium Harmodio & Ariſtogitoni tyrannicidis publicè poſuerint ſtatuas. Hoc actum eſt eodem anno, quo & reges Romæ pulſi. Excepta deinde res eſt à toto orbe terrarum humaniſſima ambitione. Et iam omnium municipiorum foris ſtatuæ ornamentum eſſe cœpere, prorogaríque memoria hominum, & honores legendi æuo baſibus inſcribi, ne in ſepulcris tantùm legerentur. Mox forum & in domibus priuatis factum atque in atriis. Honos clientum inſtituit ſic colere patronos.

De ſtatuis togatis, & quibuſdam aliis, & quibus primùm in columna, & quando primùm publicè, & quæ primùm ſtatua Romæ.

Cap. V.

TOgatę effigies antiquitus ita dicabantur. Placuere & nudæ tenentes haſtam, ab epheborum è gymnaſiis exemplaribus, quas Achilleas vocant. Gręca res eſt, nihil velare: at contrà Romana ac militaris, thoracas addere. Cæſar quidem Dictator loricatam ſibi dicari in foro ſuo paſſus eſt. Nam lupercorum habitu factæ, tam nouitiæ ſunt, quàm quæ nuper prodiere penulis indutæ. Mancinus eodem habitu ſibi ſtatuit, quo deditus eſt. Notatum ab autoribus, & L. Actium Poëtam in Camœnarum æde maxima forma ſtatuam ſibi poſuiſſe, cùm breuis admodum fuiſſet. Equeſtres vtique ſtatuæ Romanam celebrationem habent, orto ſine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantùm dicabant in ſacris victores. Poſteà verò, & qui bigis vel quadrigis viciſſent. Vnde & noſtris currus in his qui triumphauiſſent. Serum hoc, & in his non niſi

niſi à Diuo Auguſto ſeiuges, ſicut & elephanti. Non vetus & bigarum celebratio in his qui Prætura functi curru vecti eſſent per circum. Antiquior columnarum, ſicut C. Menio, qui deuicerat priſcos Latinos, quibus ex fœdere tertias prædæ Rom. pop. præſtabat, eodémque in Conſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis Antiatibus fixerat anno vrbis CCCCXVI. Item C. Duellio, qui primus naualem triumphum egit de Pœnis, quæ eſt etiam nunc in foro. Item P. Minutio præfecto annonæ extra portam Trigeminam vnciaria ſtipe collata, neſcio an primo honore tali à populo, anteà enim à ſenatu erat: præclara res, niſi friuolis cœpiſſet initiis. Nanque & Actij Nauij ſtatua fuit ante Curiam, cuius baſis conflagrauit Curia incenſa P. Clodij funere. Fuit & Hermodori Epheſij in comitio, legum, quas Decemuiri ſcribebant, interpretis, publicè dicata. Alia cauſa & alia autoritas maior in Horatij Coclitis ſtatua, quæ durat hodiéque, cùm hoſtes à ponte Sublicio ſolus arcuiſſet. Equidem & Sibyllæ iuxtà roſtrà eſſe non miror, tres ſint licet: vna, quam Sex. Pacuuius Taurus Aedilis plebis reſtituit: duæ quas M. Meſſala. Primas putarem has, & Actij Nauij, poſitas ætate Tarquinij Priſci, niſi regum antecedentiũ eſſent in Capitolio.

De ſtatuis ſine tunicis, & quibuſdam alijs, & quæ prima Romæ ſtatua equeſtris: & quando omnes ſtatuæ priuatim & publicè ſublatæ, & quibus Romæ mulieribus, quæ primæ ab exteris publicè poſitæ. Cap. VI.

EX his Romuli eſt ſine tunica, ſicut & Camilli in roſtris, & ante ædem Caſtorum fuit Q. Marcij Tremuli equeſtris togata, qui Samnites bis deuic

deuicerat, captáque Anagnia, populum ſtipendio liberauerat. Inter antiquiſſimas ſunt & Tulli Cælij, L. Roſcij, Sp. Nautij, C. Fulcinij in Roſtris, à Fidenatibus in legatione interfectorum. Hoc à Romano populo tribui ſolebat iniuria cæſis, ſicut & P. Iunio, & T. Coruncano, qui ab Teuca Illyriorum regina interfecti erant. Non omittendum videtur, quod Annales annotauere, tripedaneas his ſtatuas in foro ſtatutas. Hæc videlicet menſura honorata tunc erat. Non præteribo * C. Octauium ob vnum verbum: hic regem Antiochum, daturum ſe reſponſum dicentem, virga, quam tenebat fortè, circunſcripſit, & prius quàm egrederetur circulo illo, reſponſum dare coëgit. In qua legatione interfecto, Senatus ſtatuam poni iuſsit quàm oculatiſſimo loco in Roſtris. Inuenitur ſtatua decreta & Taraciæ Caiæ ſiue Suffetiæ virgini Veſtali, vt poneretur vbi vellet: quod adiectum non minus honoris habet, quàm fœminæ eſſe decretam. Meritum eius in ipſis ponam Annalium verbis: Quòd campum Tiberinum gratificata eſſet ea populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus Comitij poſitas, cùm bello Samniti Apollo Pythius fortiſsimo Græcorum gentis iuſſiſſet, & alteri ſapientiſsimo, ſimulacra celebri loco dicari, donec Sylla Dictator ibi Curiam faceret. Mirúmque eſt, illos patres Socrati cunctis ab eodem Deo ſapientia prælato Pythagoram prætuliſſe, aut tot aliis virtute Alcibiadem, aut quenquam vtroque Themiſtocli. Columnarum ratiò erat, attolli ſupra cæteros mortales: quod & arcus ſignificant nouitio inuento. Primus tamen honos cœpit à Græcis. Nullíque arbitror plures ſtatuas dicatas, quàm Phalereo Demetrio Athe-

* *C. Popiliũ legẽdũ videtur ex Vale. Maxi. cæteriſque Hiſtoricis.*

nis. Siquidem CCCLX. ſtatuere, quas mox lacerauerunt, nondum anno hunc numerum dierum excedente. Statuerant Romæ etiam in omnibus vicis C. Mario Gratidiano tribus, vt diximus, eaſdémque ſubuertêre Syllæ introitu. Pedeſtres ſine dubio Romæ fuere in autoritate longo tempore. Equeſtrium tamen origo perquàm vetus eſt, cum fœminis etiam honore communicato. Clœliæ enim ſtatua eſt equeſtris, ceu parum eſſet toga eam cingi: cùm nec Lucretiæ, nec Bruto, qui expulerant reges, propter quos Clœlia inter obſides fuerat, decernerentur. Hanc primam & Horatij Coclitis publicè dicatam crediderim: antè enim ſibi ac Sibyllæ Tarquinium, & reges ſibi ipſos poſuiſſe veriſimile eſt: niſi Clœliæ Piſo traderet ab his poſitam, qui vnà obſides fuerant, redditis à Porſena in honorem eius. E diuerſo Annius Fœcialis, equeſtrem, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in veſtibulo Superbi domus, Valeriæ fuiſſe Publicolæ Conſulis filiæ: eámque ſolam refugiſſe, Tiberímque tranauiſſe, cæteris obſidibus, quæ Porſenæ mittebantur, interemptis Tarquinij inſidiis. L. Piſo prodidit, M. Aemilio, C. Popilio II. COSS. à Cenſoribus P. Cornelio Scipione, M. Popilio, ſtatuas circa forum eorum qui magiſtratum geſſerunt, ſublatas omnes præter eas quæ populi aut Senatus ſententia ſtatutæ eſſent. Eam verò, quam apud ædem Telluris ſtatuiſſet ſibi Sp. Caſſius qui regnum affectauerat, etiam conflatam à Cenſoribus. Nimirum in ea quoque re ambitioni prouidebant illi viri. Extant Catonis in Cenſura vociferationes, mulieribus Romanis in prouinciis ſtatuas poni. Nec tamen potuit inhibere, quò minus Romæ quoque ponerentur, ſicuti

Corn.

Corneliæ Gracchorum matri, quæ fuit Africani prioris filia. Sedens huic poſita, ſoleíſque ſine amento inſignis, in Metelli publica porticu: quæ ſtatua nunc eſt in Octauiæ operibus. Publicè autem ab exteris poſita eſt Romæ C. Aelio Tribuno plebis, lege perlata in Stennium Statilium Lucanum, qui Thurino bis infeſtauerat: ob id Aelium Thurini ſtatua & corona aurea donauerunt. Iidem poſteà Fabricium donauère ſtatua, liberali obſidione. Paſsímque clientes in clientelas ita recepti: & adeò diſcrimen omne ſublatum, vt Annibalis etiam ſtatuæ tribus locis viſantur in vrbe, cuius intra muros ſolus hoſtium emiſit haſtam.

De antiquis ſtatuarijs, & pretijs ſignorum immodicis, & coloſsis in vrbe celeberrimis.

Cap. VII.

FVìſſe autem ſtatutariam artem familiarem Italiæ quoque & vetuſtam, indicant, Hercules ab Euandro ſacratus, vt ferunt, in foro boarío, qui triumphalis vocatur, atque per triumphos veſtitur habitu triumphali: prætereà Ianus geminus à Numa rege dicatus, qui pacis bellíſque argumento colitur, digitis ita figuratis, vt trecentorum ſexagintaquinque dierum nota, per ſignificationem anni, temporis & æui ſe Deum indicaret. Signa quoque Thuſcanica per terras diſperſa, quę in Hetruria factitata non eſt dubium. Deorum tantum putarem ea fuiſſe, ni Metrodorus Scepſius, cui cognomen à Romani nominis odio inditum eſt, propter duo millia ſtatuarum Volſinios expugnatos obiiceret. Mirúmque mihi videtur, cùm ſtatuarum origo tam vetus in Italia ſit, lignea potius aut fictilia Deorum ſi-

mulacra in delubris dicata, vſque ad deuictam Aſiam, vnde luxuria. Similitudines exprimendi quę prima fuerit origo, in ea quã plaſticen Græci vocant, dici conuenientius erit: etenim prior, quàm ſtatuaria, fuit. Sed hæc ad infinitum effloruit multorum voluminum opere, ſi quis plura peſequi velit: omnia enim quis poſſit? In M. Scauri Aedilitate tria millia ſignorum in ſcena tantùm fuere temporario theatro. Mummius deuicta Achaia repleuit vrbem: ipſe exceſſit non relicturus filiæ dotem. Cur enim non cum excuſatione ponatur? Multa & Luculli inuexere. Rhodi etiamnum tria millia ſignorum eſſe, Mutianus ter Conſul prodidit, nec pauciora Athenis; Olympiæ, Delphis ſupereſſe creduntur. Quis iſta mortalium perſequi poſsit? aut quis vſus noſcendi intelligatur? Inſignia tamen maximè, & aliqua de cauſa notata, voluptarium ſit attigiſſe, artificéſq; celebratos nominauiſſe, ſingulorum quoque inexplicabili multitudine, cùm Lyſippus ad ſexcenta x. opera feciſſe prodatur tantæ omnia artis, vt claritatem poſſent dare vel ſingula. Numerum apparuiſſe defuncto eo cùm theſaurum effregiſſet hæres: ſolitum enim ex manipretio cuiuſque ſigni denarios deponere aureos ſingulos. Euecta ſupra humanam fidem ars eſt ſucceſſu, mox & audacia. In argumentum ſucceſſus vnum exemplum afferam, nec Deorum hominúmue ſimilitudinis expreſſæ. Aetas noſtra vidit in Capitolio, priùs quàm id nouiſſimè conflagrauit à Vitellianis incenſum, in cella Iunonis, canem ex ære, vulnus ſuum lambentem: cuius eximium miraculum & indiſcreta veri ſimilitudo, non eo ſolùm intelligitur, quòd ibi dicata fuerat, verùm & noua ſatiſdatione:

nam

nam ſumma nulla par videbatur: capite tutelarios cauere pro ea, inſtituti publici fuit. Audaciæ innumera ſunt exempla. Moles quippe excogitatas videmus ſtatuarum, quas coloſſos vocant, turribus pares. Talis eſt in Capitolio Apollo, tranſlatus à M. Lucullo ex Apollonia Ponti vrbe XXX. cubitorum, CL. talentis factus: talis in campo Martio Iupiter à Claudio Cæſare dicatus, qui vocatur Pompeianus à vicinitate theatri: talis & Tarenti factus à Lyſippo XL. cubitorum. Mirum in eo, quòd manu, vt ferunt, mobilis (ea ratio libramenti eſt) nullis conuellatur procellis. Id quidem prouidiſſe & artifex dicitur, modico interuallo, vnde maximè flatum opus erat frangi, oppoſita columna. Itaque propter magnitudinem difficultatémque moliendi, non attigit eum Fabius Verrucoſus, cùm Herculem qui eſt in Capitolio, inde transferret. Ante omnes autem in admiratione fuit Solis coloſſus Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius, Lyſippi ſuprà dicti diſcipulus. Septuaginta cubitorũ altitudinis fuit. Hoc ſimulacrum poſt quinquageſimumſextum annum terræmotu proſtratum, ſed iacens quoque miraculo eſt. Pauci pollicem eius amplectuntur. Maiores ſunt digiti, quàm pleræq; ſtatuæ. Vaſti ſpecus hiant de fractis membris. Spectantur intus magnæ molis ſaxa, quorũ ponderе ſtabiliuerat conſtituens. Duodecim annis tradunt effectum CCC. talentis, quæ contulerant ex apparatu regis Demetrij, relicto moræ tædio. Sunt alij minores hoc in eadem vrbe coloſſi centum numero, ſed vbicunque ſinguli fuiſſent nobilitaturi locum. Prætérq; hos Deorum quinque, quos fecit Bryaxis. Factitauit coloſſos & Italia: vidcmus certè Apollinem in bibliotheca templi

Auguſti Thuſcanicum L. pedum à pollice, dubium ære mirabiliorem, an pulchritudine. Fecit & S p. Caruilius Iouem, qui eſt in Capitolio, victis Samnitibus ſacrata lege pugnantibus, è pectoralibus eorum ocreíſque & galeis. Amplitudo tanta eſt, vt conſpiciatur à Latiario Ioue. Reliquiis limæ ſuam ſtatuam fecit, quæ eſt ante pedes ſimulacri eius. Habent in eodem Capitolio admirationem & capita duo, quæ P. Lentulus Conſul dicauit: alterum à Charete ſuprà dicto factum: alterum fecit Decius comparatione in tantùm victus, vt artificium minimè probabilis artificis videatur. Verùm omnem amplitudinem ſtatuarum eius generis vicit ætate noſtra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Aruernis, per annos decem, H-S $\overline{CCCC}$. manipretio: Poſtquam ſatis ibi artem approbauerat, Romam accitus eſt à Nerone, vbi deſtinatum illius principis ſimulacrum coloſſum fecit CX. pedum longitudine, qui dicatus Solis venerationi eſt, damnátis ſceleribus illius principis. Mirabamur in officina non modò ex argilla ſimilitudinem inſignem, verùm & ex paruis admodum ſurculis, quod primum operis inſtar fuit. Ea ſtatua indicauit interiſſe fundendi æris ſcientiam, cùm & Nero largiri aurum argentúmque paratus eſſet, & Zenodorus ſcientia fingendi cælandíque nulli veterum poſtponeretur. Statuam Aruernorum cùm faceret, prouinciæ Vibio Auito præſidente, duo pocula Calamidis manu cælata, quæ Caſſio Syllano auunculo eius præceptori ſuo Germanicus Cæſar adamata donauerat, æmulatus eſt, vt vix vlla differentia eſſet artis. Quantóque maior in Zenodoro præſtantia fuit, tanto magis deprehendi æris obliteratio poteſt.

Nobilitates ex ære operũ & artificũ CCCLXVI. Cap. VIII.

SIgnis,quæ vocant Corinthia, plerique in tantum capiuntur,vt ſecum circunferant, ſicut Hortẽſius Orator ſphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei ſe ænigmata intelligere, reſpondit debere, quoniam ſphingem domi haberet. Circuntulit & Nero princeps Amazonem, de qua dicemus: & paulò ante C. Ceſtius Conſularis ſignum, quod ſecum etiam in prælio habuit. Alexandri quoque Magni tabernaculum ſuſtinere traduntur ſolitæ ſtatuæ, ex quibus duæ ante Martis vltoris ædem dicatæ ſunt, totidem ante regiam. Minoribus ſimulacris ſigníſque innumera propè artificum multitudo nobilitata eſt. Ante omnes tamen Phidias Athenienſis, Ioue Olympiæ facto, ex ebore quidem & auro: ſed & ex ære ſigna fecit. Floruit autem Olympiade LXXXIII. circiter CCC. noſtræ vrbis anno. Quo eodem tempore æmuli eius fuere Alcamenes, Critias, Neſtocles, Hegias. Et deinde olympiade LXXXVII. Agelades, Callon, Polycletus, Phragmon, Gorgias, Lacon, Myron, Pythagoras, Scopas, Perelius. Ex his Polycletus, diſcipulos habuit Argium, Aſopodorum, Alexim, Ariſtidem, Phrynonem, Dinonem, Athenodorum, Dameam Clitorium, Myronem Lycium. Nonageſimaquinta Olympiade floruere Naucydes, Dinomedes, Canachus, Patrocles. Centeſima ſecũda Polycles, Cephiſſodorus, Leochares, Hypatodorus. Centeſima quarta Praxiteles, Euphranor. Centeſima ſeptima Echion, Therimachus. Centeſima quartadecima Lyſippus fuit, & cum eo Alexander Magnus. Item

Lyſiſtratus, & frater eius Sthenis, Euphronides, Soſtratus, Ion, Silanion. In hoc mirabile, quòd nullo doctore nobilis fuit ipſe. Diſcipulos habuit Zeuxim & Iaden. Centeſima viceſima Eutychides, Euthycrates, Lahippus, Cephiſſodorus, Timarchus, Pyromachus. Ceſſauit deinde ars, ac rurſus Olympiade centeſimaquinquageſimaquinta reuixit, cùm fuere longè quidem infra prædictos, probati tamen, Antheus, Calliſtratus, Polycles, Athenæus. Callixenus, Pythocles, Pythias, Timocles. Ita diſtinctis celeberrimorum ætatibus inſignes raptim tranſcurram, reliqua multitudine paſſim diſperſa. Venere autem & in certamen laudatiſſimi. quanquam diuerſis ætatibus geniti, quoniam fecerant Amazonas: quæ cùm in templo Epheſiæ Dianæ dicarentur, placuit eligi probatiſſimam ipſorum artificum, qui præſentes erant, iudicio, cùm apparuit eam eſſe, quam omnes ſecundam à ſua quiſque iudicaſſent. Hæc eſt Polycleti, proxima ab ea Phidiæ, tertia Cteſilæ, quarta Cydonis, quinta Phragmonis. Phidias, præter Iouem Olympium, quem nemo æmulatur, fecit & ex ebore æquè Mineruam Athenis, quæ eſt in Parthenone adſtans: Ex ære verò, præter Amazonem ſuprà dictam, Mineruam tam eximiæ pulchritudinis, vt à forma cognomen acceperit. Fecit & Cliduchum & aliam Mineruam, quam Romæ Aemilius Paulus ad ædem Fortunæ dedicauit. Item duo ſigna, quæ Catulus in eadem æde poſuit palliata: & alterum coloſſicon nudum: primúſque artem toreuticen aperuiſſe atque demonſtraſſe meritò iudicatur. Polycletus Sicyonius Ageladis diſcipuluis, Diadumenum fecit molliter iuuenem c. talentis nobilitatum. Idem & Doryphorum viriliter puerum.

rum. Fecit & quem canona artifices vocant, lineamenta artis ex eo petentes, velut à lege quadam: ſolúſque hominum artem ipſe feciſſe, artis opere iudicatur. Fecit & *diſtringentem, & nudum talo inceſſentem. Duóſque pueros, item talis nudos ludentes, qui vocantur Aſtragalizontes: & ſunt in Titi Imperatoris atrio: quo opere nullum abſolutius plerique iudicant. Item Mercurium, qui fuit Lyſimachiæ: Herculem, qui Romæ, Antæum à terra ſuſtinentem: artemona, qui Periphoretos appellatus eſt. Hic conſummaſſe hanc ſcientiam iudicatur, & toreuticen ſic erudiſſe, vt Phidias aperuiſſe. Proprium eiuſdem, vt vno crure inſiſterent ſigna, excogitaſſe: quadrata tamen ea eſſe tradit Varro, & penè ad vnum exemplum. Myronem Eleutheris natum, & ipſum Ageladis diſcipulum, bucula maximè nobilitauit, celebratis verſibus laudata, quàndo alieno plerique ingenio magis, quàm ſuo, commendantur. Fecit & canem, & diſcobolon, & Perſea, & Priſtas, & Satyrum admirantem tibias, & Mineruam, Delphicos pentathlos, Pancratiaſtas: Herculem etiam, qui eſt apud Circum maximum in æde Pompeij Magni. Feciſſe & cicadæ monumentum ac locuſtæ, carminibus ſuis Erinna ſignificat. Fecit & Apollinem, quem à Triumuiro Antonio ſublatum reſtituit Epheſiis Diuus Auguſtus, admonitus in quiete. Primus hic multiplicaſſe varietatem videtur, numeroſior in arte, quàm Polycletus, & ſymmetria diligentior: & ipſe tamen corporum tenus curioſus, animi ſenſus non expreſſiſſe, capillum quoque & pubem non emendatius feciſſe, quàm rudis antiquitas inſtituiſſet. Vicit eum Pythagoras Rheginus ex Italia, pancratiaſte Delphis poſito. Eundē

*diſtringētem ſe

vicit & Leontius, qui fecit ſtadiodromon Aſtylon, qui Olympiæ oſtenditur, & Libyn puerum tenentem tabellam eodem loco, & mala ferentem nudum. Syracuſis autem claudicantem: cuius hulceris dolorem ſentire etiam ſpectantes videntur. Item Apollinem citharœdum, ſerpentémque eius ſagittis confici, qui Dicæus appellatus eſt, quòd cùm Thebæ ab Alexandro caperentur, aurum à fugiente conditum, ſinu eius celatum eſſet. Hic primus neruos & venas expreſſit, capillúmque diligentius. Fuit & alius Pythagoras Samius, initio pictor, cuius ſigna ad ædem Fortunæ huiuſce Deæ ſeptem nuda, & ſenis vnum, laudata ſunt. Hic ſuprà dicto facie quoque indiſcreta ſimilis fuiſſe traditur. Rhegini autem diſcipulus & filius ſororis fuiſſe Soſtratus. Lyſippum Sicyonium Duris negat, Tullius fuiſſe diſcipulum affirmat, ſed primò ærarium fabrum, audendi rationem cœpiſſe pictoris Eupompi reſponſo. Eum enim interrogatum, quem ſequeretur antecedentium, dixiſſe demonſtrata hominum multitudine, naturam ipſam imitandam eſſe, non artificem. Plurima ex omnibus ſigna fecit, vt diximus, fœcundiſſimæ artis, inter quæ diſtringentem ſe, quem M. Agrippa ante thermas ſuas dicauit, mirè gratum Tiberio principi: qui non quiuit temperare ſibi in eo, quanquam imperioſus ſui inter initia principatus, tranſtulítque in cubiculum, alio ibi ſigno ſubſtituto: cùm quidem tanta populi Romani contumacia fuit, vt magnis theatri clamoribus reponi Apoxyomenon flagitauerit, princépſque, quanquam adamatum, repoſuerit. Nobilitatur Lyſippus & temulenta tibicina, & canibus ac venatione. In primis verò quadriga cum Sole Rhodiorum. Fecit & Alexandrum

xandrum Magnum multis operibus, à pueritia eius orſus. Quam ſtatuam inaurari iuſſit Nero princeps, delectatus admodum illa. Dein cùm pretio periſſet gratia artis, detractum eſt aurum: pretioſiórque talis exiſtimatur, etiam cicatricibus operis atque conſciſſuris, in quibus aurum hæſerat, remanentibus. Idem fecit Hephæſtionem Alexandri Magni amicum, quem quidam Polycleto adſcribunt, cùm is centum propè annis antè fuerit. Idem Alexandri venationem: quæ Delphis ſacrata eſt: Athenis Satyrorum turmam. Alexandrum amicorúmque eius imagines ſumma omnium ſimilitudine expreſſit. Has Metellus Macedonia ſubacta tranſtulit Romam. Fecit & quadrigas multorum generum. Statuariæ arti plurimum traditur contuliſſe, capillum exprimendo, capita minora faciendo, quàm antiqui, corpora graciliora ſicciorá que, per quæ proceritas ſignorum maior videtur. Non habet Latinum nomen ſymmetria, quam diligentiſſimè cuſtodiuit; noua intactáque ratione quadratas veterum ſtaturas permutando: vulgóque dicebat, ab illis factos, quales eſſent, homines: à ſe, quales viderentur eſſe. Propriæ huius videntur eſſe argutiæ operum, cuſtoditæ in minimis quoque rebus. Filios & diſcipulos reliquit laudatos artifices, Labippum & Bedam, ſed ante omnes Euthycratem: quanquam is conſtantiam patris potiùs æmulatus, quàm elegãtiam, auſtero maluit genere, quàm iucundo, placere. Itaque optimè expreſſit Herculem Delphis & Alexandrum, Theſpin venatorem, & Theſpiadas: prælium equeſtre, ad Trophonij oraculum: quadrigas Medeæ complures: equum cum fiſcinis: canes venantium. Huius porrò diſcipulus fuit Tiſicrates, & ipſe Sicyonius,

ſed Lyſippi ſectæ propior, vt vix diſcernantur complura ſigna, ceu ſenex Thebanus, Demetrius rex, Peuceſtes Alexandri Magni ſeruator, dignus tanta gloria. Artifices, qui compoſitis voluminibus condidere hæc, miris laudibus celebrant, & Telephanam Phoceum, ignotum aliâs, quoniam in Theſſalia, vbi habitauerat, latuerint opera eius: alioquin ſuffragiis ipſorum æquatur Polycleto, Myroni, Pythagoræ. Laudant eius Lariſſam, & Spinarum pentathlon, & Apollinem. Alij non hanc ignobilitatis fuiſſe cauſam, ſed quoniam ſe regum Xerxis atque Darij officinis dediderit, exiſtimant. Praxiteles quoque marmore felicior: ideo & clarior fuit. Fecit tamen ex ære pulcherrima opera: Proſerpinæ raptum: item Cataguſam, & Ebrietatem, & Liberum patrem, nobilémque vnà Satyrum, quem Græci periboëton cognominant. Signa etiam, quæ ante Felicitatis ædem fuere, Veneremque, quæ cum ipſa æde incendio cremata eſt Claudij principatu, marmoreæ illi ſuæ per terras inclytæ parem. Item Stephuſam. Spilumenem, Oenophorum. Harmodium & Ariſtogitonem tyrannicidas, quos à Xerxe Perſarum rege captos victa Perſide Athenienſibus remiſit Magnus Alexander. Fecit & puberem ſubrepenti lacertæ cominus ſagitta inſidiantem, quem Sauroctonon vocant. Spectantur & duo ſigna eius diuerſos affectus exprimentia, flentis matronæ, & meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynen fuiſſe, deprehendúntque in ea amorem artificis, & mercedem in vultu meretricis. Habet ſimulacrum & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam ſuum impoſuit, ne melior in equorum effigie defeciſſe in homine crederetur. Ipſe Calamis & alias quadrigas

drigas bigâſque fecit, equis ſemper ſine æmulo expreſſis. Sed ne videatur in hominum effigie inferior, Alcmena nullius eſt nobilior. Alcamenes Phidiæ diſcipulus & marmorea fecit, & æreum pentathlon, qui vocatur encrinomenos. At Polycleti diſcipulus Ariſtides quadrigas bigâſque. Et Iphicratis Leæna laudatur. Scortum hæc lyræ cantu familiare Harmodio & Ariſtogitoni conſilia eorum de tyrannicidio, vſque ad mortem excruciata tyrannis non prodidit. Quamobrem Athenienſes & honorem habere ei volentes, nec tamen ſcortum celebraſſe, animal nominis eius fecere: atque vt intelligeretur cauſa honoris, in opere linguam addi ab artifice vetuerunt. Briaxis Aeſculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Batton Apollinem, & Iunonem, qui ſunt Romæ in Concordiæ templo. Creſilas vulneratum deficientem, in quo poſſit intelligi, quantum reſtet animæ: & Olympium Periclem dignum cognomine. Mirúmque in hac arte eſt, quòd nobiles viros nobiliores fecit. Cephiſſodorus Mineruam mirabilem in portu Athenienſium, & aram ad templum Iouis Seruatoris in eodem portu, cui pauca comparãtur. Canachus Apollinem nudum, qui Philetius cognominatur in Didymæo, Aeginetica æris temperatura. Ceruúmque vnà ita veſtigiis ſuſpendit, vt linum ſubter pedes trahatur, alterno morſus digitis calcéque retinentibus ſolum ita vertebrato dente vtriſque in partibus, vt à repulſu per vices reſiliat. Idem Celetizontas pueros fecit. Chæreas Alexandrum Magnum & Philippum patrem eius fecit. Cteſilaus doryphoron, & Amazonem vulneratam. Demetrius Lyſimachen, quæ ſacerdos Mineruæ fuit annis LXIIII. Idem & Mineruam,

quæ

quæ Muſica appellatur, quoniam dracones in
Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu reſonant.
Idem equitem Sarmenem, qui primus de equita-
tu ſcripſit. Dędalus & ipſe inter fictores laudatus,
pueros duos diſtringentes ſe fecit. Dinomenes
Proteſilaũ & Pythodemũ luctatorem. Euphrano
ris Alexander Paris eſt: in quo laudatur, quòd
omnia ſimul intelligantur, iudex Dearum, ama-
tor Helenæ, & tamen Achillis interfector. Huius
eſt Minerua Romæ, quæ dicitur Catuliana, infra
Capitolium à Q. Luctatio Catulo dicata, & ſi-
mulacrum Boni euentus, dextra pateram, ſini-
ſtra ſpicam ac papauer tenens. Item Latona pu-
erpera, Apollinem & Dianam infantes ſuſtinens,
in æde Concordiæ. Fecit & quadrigas bigáſque,
& Cliduchon eximia forma: & Virtutem & Græ-
ciam, vtraſque coloſſeas: mulierem miniſtran-
tem & adorantem. Item Alexandrum & Philip-
pum in quadrigis: Eutychides Eurotam, in quo
artem ipſo amne liquidiorem plurimi dixere.
Hegiæ Minerua, Pyrrhúſque rex laudatur, & cele
tizontes pueri, & Caſtor ac Pollux ante ædem Io-
uis tonantis. In Pario colonia Hercules Iſidori.
Buthyreus Lycius Myronis diſcipulus fuit, qui
fecit dignum præceptore puerum ſufflantem lan-
guidos ignes, & Argonautas. Leocras aquilam,
ſentientem quid rapiat in Ganymede, & cui fe-
rat, parcentem vnguibus etiam per veſtem: pue-
rum Autolycon pancratio victorem, propter
quem Xenophon Sympoſion ſcripſit: Iouémque
illum tonantem in Capitolio, ante cuncta lauda-
bilem: item Apollinem diadematum. Lyciſcus
Lagonem puerum ſubdolæ ac fucatæ vernilita-
tis. Lycus & ipſe puerum ſuffitorem. Menæchmi
Vat. vitulus genu premitur, replicata ceruice: ipſéque
Menæ

Menæchmus ſcripſit de ſua arte. Naucydes Mercurio & Diſcobolo & immolante arietem cenſetur. Naucerus luctatorem anhelãtem fecit. Nicerates Aeſculapium & Hygiam, qui ſunt in Concordiæ templo Romæ. Pyromachi quadriga regitur ab Alcibiade. Policles Hermaphroditum nobilem fecit. Pyrrhus Hygiam & Mineruam: Phœnix Lyſippi diſcipulus Epitherſen. Stipax Cyprius vno celebratur ſigno, Splanchnopte. Periclis Olympij vernula hic fuit, exta torrens, ignem oris pleni ſpiritu accendens. Sillanion Apollodorum fecit, fictorem & ipſum, ſed inter cunctos diligentiſſimum artis, & inimicum ſui iudicem, crebrò perfecta ſigna frangentem, dum ſatiare cupiditatem nequit artis, & ideo inſanum cognominatum. Hoc in eo expreſſit, nec hominem ex ære fecit: ſed iracundiam: & Achillem nobilem. Item Epiſtatem exercentem athletas: Strongylion Amazónem, quam ab excellentia crurum, Eucnemon appellant, ob id in comitatu Neronis principis circunlatam. Item fecit puerum, quem amando Brutus Philippenſis cognomine ſuo illuſtrauit. Theodorus, qui labyrinthũ fecit Sami, ipſe ſe ex ære fudit, præter ſimilitudinem mirabilem fama magnæ ſubtilitatis celebratus. Dextra limam tenet, læua tribus digitis quadrigulam tenuit tranſlatam Præneſte, tantæ paruitatis, vt totam eam currúmque & aurigam integeret alis ſimul facta muſca. Xenocrates Tiſicratis diſcipulus: aut, vt alij, Euthycratis, vicit vtroſque copia ſignorũ, & de ſua arte compoſuit volumina. Plures artifices fecere Attali & Eumenis aduerſus Gallos prælia, Iſigonus, Pyromachus, Stratonicus, Antigonus, qui condidit volumina de ſua arte. Boethi, quanquam argento melio

melioris, infans eximiè anſerem ſtrangulat. Atque ex omnibus, quæ retuli, clariſſima quæque in vrbe iam ſunt dicata à Veſpaſiano Principe in templo Pacis, aliiſque eius operibus, violentia Neronis in vrbem conuecta, & in ſellariis domus aureæ diſpoſita. Præterea ſunt æqualitate celebrati artifices, ſed nullis operum ſuorum præcipui, Ariſton, qui & argentum cælare ſolitus eſt, Callias, Cleſias, Cantharus Sicyonius, Dionyſodorus Critiæ diſcipulus, Deliades, Euphorion, Eunicus, & Hecatæus. Argenti cælatores, Leſbocles, Prodorus, Pythodicus, Polygnotus: iidem pictores nobiliſſimi. Item ex cælatoribus Stratonicus, Scymnus, qui fuit Critiæ diſcipulus. Nunc percenſebo eos, qui eiuſdem generis opera fecerunt, vt Apollodorus, Androbulus, Aſclepiodorus, Aleuas philoſophos: Apellas & adorantes fœminas: Antigonus & Perixyomenon, tyrannicidáſque ſuprà dictos: Antimachus, Athenodorus fœminas nobiles: Ariſtodemus & luctatores, bigáſque cum auriga, philoſophos, anus, Seleucum regem. Habet gratiam ſuam huius quoque Doryphorus. Cephiſſodori duo fuere: prioris eſt Mercurius, Liberum patrem in infantia nutriens. Fecit & concionantem manu elata: perſona in incerto eſt. Sequens philoſophos fecit. Colotas, qui cum Phidia Iouem Olympium fecerat, philoſophos. Item Cleon & Cenchramis, & Callicles, & Cephis: Chalcoſthenes & comœdos & athletas. Dahippus Perixyomenon. Daiphron, & Democritus, & Dæmon philoſophos. Epigonus omnia ferè prædicta imitatus præceſſit in tubicine, & matri interfectæ infante miſerabiliter blandiente. Eubolidis digitis computans: Mycon athle

athletis ſpectatus, Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus omnia, quæ cæteri, aggreſſus, repræſentauit Alcibiadem, lampadéque accenſa matrem eius Demaraten ſacrificantem. Piſicrates bigæ Pitho mulierem impoſuit. Idémque fecit Martem & Mercurium, qui ſunt in Concordiæ templo Romæ. Perillum nemo laudat ſæuiorem Phalaride tyranno, qui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne ſubdito, & primus eum expertus cruciatum iuſtiore ſæuitia. In hoc à ſimulacris Deûm hominúmque deuocauerat humaniſſimam artem. Ideóne tot cõditores eius elaborauerant, vt ex ea tormenta fierent? Itaque vna de cauſa ſeruantur opera eius, vt quiſquis illa videat, oderit manus. Sthenis Cererem, Iouem, Mineruam fecit, qui ſunt Romæ in Concordiæ templo. Idem flentes matronas, & adorantes ſacrificantéſque. Simon canem & ſagittarium fecit. Stratonicus cælator ille philoſophos, Scopas vterque. Athletas autem & armatos, & venatores, ſacrificantéſque Batton, Euchir, Glaucides, Heliodorus, Hicanus, Lophon, Lyſon, Leon, Menodorus, Myiagrus, Polycrates, Polydorus, Pythocritus, Protogenes idem pictura clariſſimus, vt dicemus: Patrocles, Polis, Poſidonius, qui & argentum cælauit nobiliter, natione Epheſius, Periclymenus, Philon, Simenus, Timotheus, Theomneſtus, Timarchides, Timon, Tiſias, Thraſon. Ex omnibus autem maximè cognomine inſignis eſt Callimachus, ſemper calumniator ſui, nec finem habens diligentiæ, ob id Cacizotechnos appellatus, memorabilis exemplo adhibendi curæ modum. Huius ſunt ſaltantes Lacænæ, emendatum opus, ſed in quo gratiam omnem diligentia abſtulerit. Hunc quidam

&

& pictorem fuiſſe tradunt. Non ære captus, nec arte, vnam ſolummodo Zenonis ſtatuam Cypria in expeditione nòn vendidit Cato, ſed quia philoſophi erat, vt obiter hoc quoque noſcatur tam inane exemplum. In mentione ſtatuarum eſt & vna non prætereunda, licet autoris incerti, iuxta roſtra Herculis tunicati, Eleo habitu Romæ, torua facie, ſentientéq; ſuprema in tunica. In hac tres ſunt tituli: L. Luculli Imperatoris, de manubiis: alter, pupillum Luculli filium ex S. C. dedicaſſe: tertius, T. Septimium Sabinum Aedilem curulem ex priuato in publicum reſtituiſſe. Tot certaminum tantæque dignationis ſimulacrum id fuit. Nunc reuertemur ad differentias æris & miſturas. In Cyprio coronarium & regulare eſt, vtrunque ductile. Coronarium tenuatur in laminas, taurorúmque felle tinctum, ſpeciem auri in coronis hiſtrionum præbet. Idémque in vncias additis auri ſcrupulis ſenis, prætenui pyropi bractea igneſcit. Regulare & in aliis fit metallis, itémque caldarium. Differentia, quod caldarium funditur tantùm, malleis fragile, quibus regulare obſequitur, ab aliis ductile appellatum, quale omne Cyprium eſt. Sed & in cæteris metallis, cura diſtat à caldario. Omne enim purgatis diligentius igni vitiis, excoctíſque, regulare eſt. In reliquis generibus palma Campano. Simile in multis partibus Italiæ prouinciiſque. Sed octonas plumbi libras addunt, & lenè recoquunt propter inopiam ligni. Quantum ea res differentiæ afferat, in Gallia maximè ſentitur, vbi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura, nigrum atque fragile conficitur. Prætereà ſemel recoquunt: quod ſæpius feciſſe, bonitati plurimum confert.

Diffe

Differentia æris & miſturæ, & de ſeruando ære.
Cap. XI.

ID quoque notaſſe non ab re eſt, ęs omne frigore magno melius fundi. Sequens temperatura ſtatuaria eſt, eadémque tabularis, hoc modo: Maſſa proflatur in primis, mox in proflatum additur tertia portio æris collectanei, hoc eſt, ex vſu coëmpti. Peculiare in eo condimentũ attritu domiti, & conſuetudine nitoris veluti manſuefacti. Miſcentur & plumbi argẽtarij pondo duodena ac ſelibræ, centenis proflati. Appellatur etiamnum & formalis temperatura æris tenerrimi, quoniam nigri plumbi decima portio additur, & argentarij vigeſima: maximéque ita colorem bibit, quem Græcanicum vocant. Nouiſſima eſt, quæ vocatur ollaria, vaſe nomen hoc dante, ternis aut quaternis libris plumbi argentarij in centenas æris additis. Cyprio ſi addatur plumbum, colos purpuræ fit in ſtatuarum prætextis. Aera exterſa rubiginem celeriùs trahunt, quàm neglecta, niſi oleo perungantur. Seruari ea optimè in liquida pice tradunt. vſus æris ad perpetuitatem monumentorũ iam pridem trãſlatus eſt, tabulis æreis, in quibus publicæ conſtitutiones inciduntur.

De cadmia medicina. Cap. X.

METalla æris multis modis inſtruunt medicinam, vtpote cùm hulcera omnia ibi ocyſſimè ſanentur. Maximè tamen prodeſt cadmia. Fit ſine dubio hæc & in argenti fornacibus, candidior ac minus ponderoſa, ſed nequaquam comparanda ærariæ. Plura autem genera ſunt. Nanque ipſe lapis, ex quo fit æs, cadmia vocatur, fuſuris neceſſarius, medicinæ inutilis. Hic rurſus in fornacibus exiſtit, aliámque nominis ſui ori-

ginem recipit. Fit autem egeſta flammis atque flatu tenuiſſima parte materiæ,& cameris lateribúſue fornacum pro quantitate leuitatis applicata. Tenuiſſima eſt in ipſo fornacũ ore, quà flãmæ eluctantur, appellata capnitis, exuſta, & nimia leuitate ſimilis fauillæ. Interior optima, cameris dependens, & ab eo argumento botrytis cognominata. Põderoſior hęc priore, leuior porrò ſecuturis. Duo eius colores: deterior cinereus, puniceus melior, friabilis, oculorúmque medicamentis vtiliſſima. Tertia eſt in lateribus fornacum, quæ propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipſa ab argumento, cruſta verius, quàm pumex, intus varia, ad pſoras vtilior, & ad cicatrices trahendas. Fluunt & ex ea duo alia genera: onychitis extra penè cærula, intus onychis maculis ſimilis. Oſtracitis tota nigra, & cæterarum ſordidiſſima, vulneribus maximè vtilis. Omnis autẽ cadmia in Cypri fornacibus optima, iterúmq; à Medicis coquitur carbone puro, atque vbi in cinerem rediit, extinguitur vino ammineo, quæ ad emplaſtra præparatur: quę verò ad pſoras, aceto. Quidam in ollis fictilibus tuſam vrũt, ac lauant in mortariis, poſteà ſiccant. Nymphodorus lapidẽ ipſum quàm grauiſſimum ſpiſſiſſimúmque vrit pruna, & exuſtum Chio vino reſtinguit tunditque, mox linteo cribrat, atque in mortario terit, mox aqua pluuia macerat, iterúmque terit quod ſubſidit, donec ceruſſæ ſimilis fiat nulla dẽtium offenſa. Eadem Iollæ actio: ſed quàm puriſſimum lapidem eligit. Cadmiæ effectus ſiccare, perſanare, ſiſtere fluxiones, pterygia & ſordes oculorum purgare, ſcabritiẽ extenuare, & quicquid in plumbi effectu dicemus. Et æs ipſum ad

omnia

omnia eadem vritur, prætérque albugines oculorum & cicatrices. Hulcera quoque oculorum cum lacte ſanat, ídque Aegyptij collyrij modo terunt in coticulis. Facit & vomitiones è melle ſumptum. Vritur autem Cypriū in fictilibus crudis cum ſulphuris pari pondere, circunlito ſpiramento in caminis, donec ipſa vaſa percoquantur. Quidam & ſalem addūt, alij alumen pro ſulphure, alij nihil, ſed aceto tantùm aſpergunt. Vſtum teritur mortario Thebaico, aqua pluuia lauatur, minore effectu, iterúmque adiecta largiore teritur, & dum cōſidat, relinquitur: hoc ſępius, donec ad ſpeciem minij redeat. Tūc ſiccatum in Sole, in ærea pyxide ſeruatur.

De ſcoria, & flore, & ſquama æris, & ſtomomate, & ærugine, & hieracio. Cap. XI.

ET ſcoria æris ſimili modo lauatur, minore effectu, quàm æs ipſum. Sed & æris flos medicinæ vtilis eſt. Fit ære fuſo, & in alias fornaces tranſlato: ibi flatu crebriore excutiūtur velut milij ſquamæ, quas vocant florem. Cadunt autem cùm panes æris aqua refrigerantur rubéntque. Similiter ex eis fit, quam vocant lepida, & ſic adulteratur flos, vt ſquama vęneat pro eo. Eſt autem ſquama hæc decuſſa vi clauis, per quos panes ærei ferruminantur. In Cypris maximè officinis omnia. Differentia hæc eſt, quòd ſquama excutitur ictibus iiſdem panibus: flos cadit ſponte. Squamę eſt alterum genus ſubtilius, ex ſumma ſcilicet lanugine decuſſum, quod vocant ſtomoma. Atque hæc omnia Medici (quod pace eorum dixiſſe liceat) ignorant, pars maior & nominibus, in tantum à conficiendis medicaminibus abſunt; quod eſſe proprium medicinæ ſolebat.

Nunc quoties incidêre in libellos, componere ex his volentes aliqua, hoc eſt, impendio miſerorum experiri commentaria, credunt ſeplaſiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti, factáque iampridem emplaſtra & collyria mercantur, tabéſque mercium. Fraus ſeplaſiæ ſic exteritur. Et ſquama autem & flos vruntur in patinis fictilibus aut æreis, deinde lauantur, vt ſuprà, ad eoſdem vſus: & amplius ad narium carnoſa vitia, itémque ſedis & grauitates aurium, per fiſtulas in eas flatu impulſa, & hulcera oris farina admota. Tollit & tonſillas cum melle. Fit & ex candido ære ſquama, Cypria longè efficacior. Necnon vrina pueri prius macerant clauos panéſque. Quidam verò excuſſam ſquamam terunt, & aqua pluuia lauant. Dant & hydropicis eam duabus drachmis in mulſi hemina, & illinunt cum polline. Aeruginis quoq; magnus vſus. Sed pluribus fit ea modis. Nanque & è lapide, ex quo coquitur ęs, deraditur, & ære candido perforato, atque in cadis ſuper acetum ſuſpenſo, æreo obturatis operculo, multo probatiore, quàm ſi hoc idem ſquamis fiat. Quidam vaſa ipſa candidi æris fictilibus condunt in aceto, radúntque x. die. Alij vinaceis contegunt, totidémque poſt dies radunt. Alij delimatam æris ſcobem aceto ſpargunt, verſántque ſpathis ſæpius die, donec abſumatur. Eandémq; ſcobem alij terere in mortariis æreis ex aceto malunt. Ocyſſimè verò contrahit coronarium æruginem, reciſamentis in acetum additis. Adulterant marmore trito maximè Rhodiam ęruginem: alij pumice aut gummi. Præcipuè autem fallit atramento ſutorio adulterata. Cætera enim dente deprehendűtur, ſtridentia in frendendo. Experimentum in batillo fer-

reo.

reo. Nam quæ ſyncera eſt, ſuum colorem retinet: quæ miſta atramento, rubeſcit. Deprehenditur & papyro, galla priùs macerato: nigreſcit enim ſtatim ærugine illita. Deprehenditur & viſu, malignè virens. Sed ſiue ſynceram, ſiue adulteratam, aptiſſimum eſt ſiccatam in patina noua vri & verſari, donec fauilla fiat: poſteà teritur & reconditur. Aliqui in crudis fictilibus vrũt, donec figlinum percoquatur. Nonnulli & thus maſculum admiſcent. Lauatur autem ærugo, ſicut cadmia: vis eius collyriis oculorum aptiſſima, delacrymationibus mordendo proficiens. Sed ablui neceſſarium penicillis calidis, donec rodere deſinat. Hieracium vocatur collyriũ, quod ita maximè conſtat: temperatur autem id Hammoniaci vnciis quatuor, æruginis Cypriæ duabus, atramenti ſutorij, quod chalcanthũ vocãt, totidem, miſyos verò vna, croci ſex. Hęc omnia trita aceto Thaſio colliguntur in pilulas, excellentis remedij cõtra initia glaucomatum & ſuffuſionum cõtra caligines & ſcabritias & albugines, ac genarum vitia. Cruda autẽ ærugo vulnerariis emplaſtris miſcetur. Oris etiam gingiuarúmq; hulcerationem mirificè emendat, & labiorum hulcera cum oleo. Quòd ſi & cera addatur, purgat, & ad cicatricem perducit. Aerugo & callum fiſtularum erodit, vitiorúmque quæ circa ſedem, ſiue per ſe, ſiue cum Hammoniaco illita, vel collyrij modo in fiſtulas adacta. Eadémq; cum reſinę terebinthinę tertia parte ſubacta, lepras tollit.

De ſcolecia, & chalciti, & miſy, & ſory, & chalcantho.

Cap. XII.

EST & alterum genus æruginis, quam vocant ſcoleciam, in Cyprio ære, hoc trito alumine

& ſale, aut nitro pari pondere, cum aceto albo quàm acerrimo. Non fit hoc niſi æſtuoſiſſimis diebus circa Canis ortum. Teritur autem, donec viride fiat, contrahátque ſe vermiculorum ſpecie, vnde & nomen. Quod vitium vt emendetur, duæ partes quæ fuere aceti, miſcentur vrina pueri impubis. Idem autem in medicamentis & ſanterna efficit, qua diximus aurum ferruminari, vſúſque, qui æruginis. Scolecia fit & per ſe, deraſa ab ærario lapide, de quo nunc dicemus. Chalcitim vocant lapidem: ex quo & ipſum æs coquitur. Diſtat à cadmia, quòd illa ſuper terram ex ſubdialibus petris cæditur, hæc ex obrutis. Item, quòd chalcitis friat ſe ſtatim mollis natura, vt videatur lanugo concreta. Eſt & alia diſtinctio, quòd chalcitis tria genera cōtinet, ęris, & miſyos, & ſoryos, de quibus ſingulis dicemus ſuis locis. Habet autem æris venas oblongas. Probatur mellei coloris, gracili venarum diſcurſu, friabilis, nec lapidoſa. Putant & recētem vtiliorem eſſe, quoniā inueterata ſory fiat. Vis eius ad excreſcentia in hulceribus, ſanguinem ſiſtere, gingiuas, vuam tonſillas farina compeſcere. Vuluæ quoque vitiis in vellere imponitur. Cum ſucco verò porri, verendorum additur emplaſtris. Maceratur autē in fictili ex aceto circūlito fimo diebus XL. & colorē croci trahit. Tūc admiſto cadmiæ pari pondere, medicamentum efficit, pſoricon dictum. Quòd ſi duæ partes chalcitidis tertia cadmię tēperentur, acrius hoc idem fiet. Acrius etiamnum & vehementius, ſi aceto, quàm vino, temperentur. Toſta verò efficacior fit ad eadem omnia. Sory Aegyptium maximè laudatur, multum ſuperato Cyprio. Hiſpanienſi & Africo: quanquàm oculorum quoque curationi

ni quidam vtilius Cypriũ putant; ſed in quacun-
que natione optimum, cui maximum virus, * in olfactu tritúque pinguiter nigreſcés & ſpongio- *olfactu tritúque*
ſum. Stomacho res contraria in tantum, vt qui-
buſdam olfactu modò vomitiones moueat: &
Aegyptium quidem tale. Alterius nationis con-
tritum ſplédeſcit. Et miſy eſt lapidoſius. Prodeſt
autem & dentium dolori, ſi contineatur atq; col-
luat: & oris hulceribus grauibus, quæq; ſerpunt.
Vritur carbonibus, vt chalcitis. Miſy aliqui tra-
diderunt fieri exuſto lapide in ſcrobibus, * flore *flori*
eius luteo miſcente ſe ligni pinei fauilla. Reuera
autem è ſuprà dicto fit lapide, concretum natu-
ra diſcretúmque, & optimum in Cypriorum offi-
cinis: cuius notæ ſunt friati aureæ ſcintillæ, &
cùm teratur, harenoſa natura, ſiue terrea, chal-
citidi ſimilis. Hoc admiſcent, qui aurũ purgant.
* Vtilitas eius infuſi cum roſaceo auribus puru-
lentis, & in lana impoſiti capitis hulceribus. Ex- *Vtilius autẽ eius.*
tenuat etiam ſcabritias oculorum inueteratas.
Præcipuè vtile tonſillis, contráq; anginas & ſup-
purata. Ratio, vt x v i. drachmæ in hemina aceti
coquantur addito melle, donec lenteſcat. Sic ad
ſuprà dicta vtile eſt. Quoties opus ſit molliri vim
eius, mel aſpergitur. Erodit & callum fiſtularum
ex aceto fouentium: & collyriis additur. Siſtit &
ſanguinem, hulceráque quæ ſerpant, quæúe pu-
treſcant. Abſumit & excreſcétes carnes. Peculia-
riter virilitatis vitiis vtile: & fœminarum proflu-
uium ſiſtit. Græci cognationem æris nomine fe-
cerunt & atraméto ſutorio. Appellant enim chal
canthũ. Nec vllius ęquè mira natura eſt. Fit & in
Hiſpania è puteis ſtagníſue, id genus aquæ ha-
bentibus. Decoquitur ea, admiſta dulci pari men
ſura, & in piſcinas ligneas funditur. Immobili-

bus ſuper has tranſtris dependent reſtes lapillis extentæ, quibus adhæreſcens limus vitreis acinis imaginem quandam vuæ reddit. Exemptum ita ſiccatur diebus x x x. Color eſt cæruleus, perquàm ſpectabili nitore, vitrúmque eſſe creditur: diluendo fit atramentum tingendis coriis. Fit & pluribus modis, genere eo in ſcrobes cauato: quarum è lateribus diſtillantes hyberno gelu ſtirias, ſtalagmiā vocant: neque eſt purius aliud. Sed ex eo candidum colorem ſentientem violam, leucoion appellant. Fit & in ſaxorum carinis, pluuia aqua corriuato limo gelante. Fit & ſalis modo, flagrantiſſimo Sole admiſſas dulces aquas cogente. Ideo duplici quidam differentia, foſſile aut factitium appellant. hoc pallidius, & quantum colore, tantum bonitate deterius. Probant maximè Cyprium in medicinæ vſu. Sumitur ad depellenda ventris animalia drachmæ pondere cum melle. Purgat & caput dilutum, ac naribus inſtillatum: item ſtomachum, cum melle aut aqua mulſa ſumptum. Medetur & oculorum ſcabritiei dolorique, necnon & caligini, & oris hulceribus. Siſtit & ſanguinem nariū: item hæmorrhoidum. Extrahit oſſa fracta cum ſemine hyoſcyami. Suſpendit epiphoras, penicillo fronti impoſitum. Efficax & in emplaſtris ad purganda vulnera, & excreſcentia hulcerum. Tollit & vuas, vel ſi decocto tangantur. Cum lini quoque ſemine ſuperponitur emplaſtris ad dolores tollendos: quódque, ex eo candicat, in eo vſu præfertur violaceis, & grauitati aurium per fiſtulas inſpiratur. Vulnera etiā per ſe illitum ſanat, ſed ſtringit cicatrices. Nupérq; inuentum, vrſorum in harena & leonū ora inſpargere illo: tantáq; eſt vis in aſtringēdo, vt non queat mordere.

De pompholyge, & ſpodo, & antiſpodo, & diphryge, & triente Seruilio.

Cap. XIII.

ETiamnum in æraríis reperiuntur, quem vocant pompholygem & ſpodon. Differentia, quòd pompholyx lotura paratur, ſpados illota eſt. Aliqui id quod ſit cãdidum leuiſſimúmque, pompholygem dixere, & eſſe æris & cadmiæ fauillam. Spodon nigriorem ponderoſiorémque eſſe, deraſam parietibus fornacum, miſtis ſcintillis, aliquando & carbonibus. Hæc aceto accepto odorem æris præſtat, & ſi tangatur lingua ſaporem horridum. Conuenítque oculorum medicamentis, quibuſcunque vitiis occurrens, & ad omnia, quæ ſpodos: hoc ſolùm diſtat, quòd huius elutior vis eſt. Additur & in emplaſtra, quibus lenis quæritur refrigeratio & ſiccatio. Vtilior ad omnia, quæ vino lota eſt. Spodos Cypria optima. Fit autem liqueſcentibus cadmia & ærario lapide. Leuiſſimè hæc efflatus & ocyus, euolátque è fornacibus & tectis adhæreſcit, à fuligine diſtans candore. Quod minus candidum ex ea, immaturę fornacis argumentum eſt: hoc quidam pompholygẽ vocant. Quod verò rubicundius ex iis inuenitur, acrioré vim habet, exhulcerátque adeò, vt cùm lauatur, ſi oculos attingat, excæcet. Eſt & mellei coloris ſpodos, in qua plurimum æris intelligitur. Sed quodcunque genus lauando fit vtilius. Purgatur antè pinna, dein craſſiore lotura. Digitis ſcabritiem exterunt. Media vis eius, quæ vino lauatur. Eſt aliqua & in genere vini differentia. Leni enim lota collyriis oculorum nimium vigiliis fatigatorum apta putatur. Eadem efficacior hulceribus quæ manant, vel oris quæ madent, & omnibus me-

dicamentis, quæ parantur contra gangrænas. Fit & in argenti fornacibus ſpodos, quam vocant lauriotin. Vtiliſſima autem oculis affirmatur, quę fiat in aurariis: nec in alia parte magis eſt vitæ ingenia mirari. Quippe ne inquiréda eſſent metalla, vtilisſimis rebus vtilitates eaſdem excogitauit. Antiſpodon vocant cinerem fici arboris vel caprifici, vel myrti foliorum cum tenerrimis ramorum partibus, vel oleaſtri vel cydonij mali vel lentiſci. Item ex moris immaturis, id eſt candidis, in Sole areſactis, vel è buxi coma, vel pſeudocyperi, aut rubi, aut terebinthi, vel œnanthes. Taurini quoque glutinis, aut linteorum cinerem, ſimiliter pollere inuentum eſt. Vruntur omnia ea crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquántur. In ærariis officinis & pſegma fit iam liquato ære atq; percocto, additis etiamnum carbonibus, *flatúque accenſis: ac repentè vehementiori flatu expuitur æris palea quædam. Solum, quo excipiatur, ſtratum eſſe debet. Facilè ab ea diſcernitur,* quam in iiſdem officinis diphrygem vocant Græci, ab eo quòd bis torreatur. Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyrite cremato in caminis, donec excoquatur in rubricam. Fit & in Cypro ex luto cuiuſdam ſpecus areſacto prius mox paulatim circundatis ſarmentis. Tertio fit modo in fornacibus æris fæce ſubſidente. Differentia eſt quidem, quòd æs ipſum in catino defluit, ſcoria extra fornaces, flos ſupernatat, diphryges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquantur, ferruminari, circa hunc æs feruere, ipſum verò non percoqui, niſi tranſlatum in alias fornaces, & eſſe nodum quendam materię. Id quod excocto ſuperſit, diphryges vocari

paulatim que acc.

** quod in iiſdem officinis diphryges vocant Græci.*

cari. Ratio eius in medicina ſimilis ſuprà dictis, ſiccare, & excreſcentia conſumere, & perpurgare. Probatur lingua, vt eam ſiccet tactu ſtatim, ſaporémque æris reddat. Vnum etiamnum æris miraculum non omittemus. Seruilia familia illuſtris in Faſtis, trientem æreum paſcit auro & argento, conſumentem vtrunque. Origo atque natura eius incomperta eſt mihi. Verba ipſa de ea re Meſſalæ ſenis ponam. Seruiliorum familia habet trientem ſacrum, cui ſumma cum cura magnificentiáq; ſacra quotannis faciunt: quem ferunt aliâs creuiſſe, aliâs decreuiſſe videri, & ex eo aut honorem aut diminutionem familiæ ſignificari.

De ferro, & ferreis metallis, & differentia ferri.
Cap. XIIII.

PRoximè indicari debent metalla ferri, optimo peſsimóque vitæ inſtrumento. Siquidem hoc tellurem ſcindimus, ſerimus arbuſta, ponimus pomaria, vites ſqualore deciſo annis omnibus cogimus iuueneſcere. Hoc extruimus tecta, cædimus ſaxa, omnéſque ad alios vſus ferro vtimur. Sed eodem ad bella, cædes, latrocinia, nõ cominus ſolùm, ſed etiam miſſili volucríq;, nunc tormentis excuſſo, nunc lacertis, nunc verò pennato: quam ſceleratiſſimam humani ingenij fraudem arbitror. Siquidem, vt ocyus mors perueniret ad hominem, alitem illam fecimus, pennáſque ferro dedimus. Quamobrem culpa eius non naturæ fiat accepta. Aliquot experimentis probatum eſt, poſſe innocens eſſe ferrum. In fœdere, quod expulſis regibus populo Romano dedit Porſena, nominatim cõprehenſum inuenimus, ne ferro niſi in agricultura vterentur. Et ſtilo ſcribere intutum eſt, vt

vetuſt

vetuſtiſſimi autores prodiderunt. Magni Pompeij in tertio Conſulatu extat edictum, in tumultu necis Clodianæ, prohibentis vllum telum eſſe in vrbe. Et tamen vita ipſa non deſiit honorem mitiorem habere ferro quoque. Ariſtonidas artifex cùm exprimere vellet Athamantis furorem Learcho filio præcipitato reſidentem, pœnitentiámque, ferrum & æs miſcuit, vt rubigine eius per nitorem æris relucente, exprimeretur verecundiæ rubor. Hoc ſignum extat Thebis hodie. Eſt in eadem vrbe & ferreus Hercules, quem fecit Alcon, laborum Dei patientia inductus. Videmus & Romæ ſcyphos è ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obſiſtit eadem naturæ binignitas, exigentis à ferro ipſo pœnas rubigine, eadémque prouidentia nihil in rebus mortalius faciente, quàm quod infeſtiſſimum mortalitati. Ferri metalla vbique propemodũ reperiuntur, quippe inſula etiam Italiæ Ilua gignente: minimâq; difficultate cognoſcuntur ipſo colore terræ manifeſto. Sed ratio eadem excoquendis venis. In Cappadocia tantùm quæſtio eſt, aquæ an terræ fiat acceptum, quoniam perfuſa certo fluuio terra, neque aliter, ferrum è fornacibus reddit. Differentia ferri numeroſa. Prima in genere terræ cælíue. Aliæ molle tantùm, plumbóque vicinius ſubminiſtrãt: aliæ fragile & ærosum, rotarúmq; vſibus & clauis maximè fugiendum, cui prior ratio conuenit. Aliud breuitate ſola placet, clauíſque caligariis: aliud rubiginem celeriùs ſentit, ſtricturæq; vocantur eæ omnes, quod nõ in aliis metallis, à ſtringenda acie vocabulo impoſito. Et fornacum maxima differentia eſt. In iis equidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam aciem, alióque modo ad denſandas incudes,

mal

malleorúmue roſtra. Summa autem differentia in aqua eſt, cui ſubinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi vtilior nobilitauit loca gloria ferri, ſicuti Bilbilin in Hiſpania & Turiaſſonem, Comum in Italia, cùm ferraria metalla in his locis non ſint. Ex omnibus autem generibus palma Serico ferro eſt. Seres hoc cum veſtibus ſuis pellibúſque mittunt. Secunda Parthico: neque alia genera ferri ex mera acie temperantur: cæteris enim admiſcetur. Mollior complexus in noſtro orbe. Aliubi vena bonitatem hanc præſtat, vt in Noricis: aliubi fractura, vt Sulmone aqua, vti diximus. Quippe cùm in exacuendo oleares cotes aquariæque differant, & oleo delicatior fiat acies. Mirúmque, cùm excoquatur vena, aquæ modo liquari ferrũ, poſteà in ſpongias frangi. Tenuiora ferramenta oleo reſtingui mos eſt, ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro ſanguis humanus ſe vlciſcitur. Contactum nanque eo, celeriùs ſubinde rubiginem trahit. De magnete lapide ſuo loco dicemus, concordiáque quam cum ferro habet. Sola hæc materia vires ab eo lapide accipit, retinétque longo tempore, aliud apprehendens ferrum, vt anulorum catena ſpectetur interdum: quod imperitum vulgus appellat ferrum viuum, vulneráque tali aſperiora fiunt. Lapis hic & in Cantabria naſcitur, non ille magnes verus caute continua, ſed ſparſa bubbatione, ita appellant: neſcio an vitro fundendo perinde vtilis: nondum enim expertus eſt quiſquam: ferri vtique inficit aciem, vt magnes. Eodem lapide Dinocrates architectus Alexandriæ Arſinoës templum concamerare inchoauerat, vt in eo ſimulacrum eius è ferro pendere in aëre videretur. Interceſſit mors &

ipſius

ipſius & Ptolemæi, qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri. Metallorum omnium vena ferri largiſſima eſt. Cantabriæ maritimæ parte, quam Oceanus alluit, mons prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materie eſt, vt in ambitu Oceani diximus.

De temperatura ferri, & medicina ex ferro, & ærugine, & rubigine, & ſquama ferri, & hygremplaſtro. Cap. XV.

FErrum accenſum igni, niſi duretur ictibus, corrumpitur. Rubens non eſt habile tundendo, neque antequàm albeſcere incipiat. Aceto aut alumine illitum fit æri ſimile. A rubigine vindicatur ceruſſa & gypſo, & liquida pice. Hæc eſt temperatura à Græcis antipathia dicta. Ferunt quidam & religione quadam id fieri. Et extare ferream catenam apud Euphratem amnem, in vrbe quæ Zeugma appellatur, qua Alexander Magnus ibi vinxerat pontem, cuius anulos, qui refecti ſunt, rubigine infeſtari, carentibus ea prioribus. Medicina è ferro eſt & alia, quàm ſecandi. Nanque circunſcribi circulo, térue circunlato mucrone, & adultis & infantibus prodeſt contra noxia medicamenta: & præfixiſſe in limine è ſepulcro euulſos clauos aduerſus nocturnas lymphationes. Pungíque leuiter mucrone, quo percuſſus homo ſit, contra dolores laterum pectorúmque ſubitos, qui punctionem afferant. Quædam vſtione ſanantur: priuatim verò canis rabidi morſus. Quippe etiam præualente morbo, expaueſcentéſque potum, vſta plaga illico liberantur. Calefit etiam ferro candente aqua, in multis vitiis, priuatim verò dyſentericis. Eſt & rubigo ipſa in remediis: & ſic Telephum proditur ſanaſſe Achilles, ſiue id ærea, ſiue ferrea cuſpide

fecit

fecit. Ita certè pingitur eam decutiens gladio. Sed rubigo ferri deraditur humido ferro clauis veteribus. Vis eius ligare, ſiccare, reſtringere. Emendat alopecias illita. Vtuntur & ad ſcabritias genarum puſtuláſq; totius corporis, cum cera & oleo myrteo: ad ignes verò ſacros ex aceto: item ad ſcabiem, paronychia digitorum & pterygia in linteolis. Siſtit & fœminarum profluuia impoſita velleribus. Plagis quoque recentibus vino diluta, & cum myrrha ſubacta: & condylomatis ex aceto prodeſt. Podagras quoque illita lenit. Squama quoque ferri in vſu eſt ex acie aut mucronibus, maximè ſimili, ſed acriore, quàm rubigo: quamobrem & contra epiphoras oculorum aſſumitur. Sanguinémq; ſiſtit, cùm vulnera maximè ferro fiant. Siſtit & fœminarum profluuia. Imponitur & contra lienum vitia. Hæmorrhoidas compeſcit, hulcerúmque ſerpentia. Et genis prodeſt, farinæ modo aſperſa pauliſper: præcipua tamen commendatio eius in hygremplaſtro ad purganda vulnera fiſtuláſque, & omnem callum erodendum, & raſis oſſibus carnes recreandas. Componitur hoc modo: obolis ex Cimolia creta duobus, drachmis ſex ex ære, totidem ex ſquama ferri, totidem ceræ, ex olei ſextario. His adiicitur, cùm ſunt repurganda vulnera aut replenda, ceratum.

De plumbi metallis, & albo plumbo, & nigro. Cap. XVI.

SEquitur natura plumbi. Cuius duo genera, nigrum, atque candidum. Pretioſiſſimum candidum, à Græcis appellatum caſſiteron, fabuloſéq; narratum in inſulas Atlantici maris peti, vitilibúſque nauigiis circunſutis corio aduehi. Nunc certum eſt, in Luſitania gigni & in Gallæcia,

ſumma

ſumma tellure harenoſa,& colore nigri: pondere tantùm ea deprehenditur. Interueniunt & minuti calculi, maximè torrentibus ſiccatis. Lauant eas harenas metallici, & quod ſubſidit, coquunt in fornacibus. Inuenitur & in aurariis metallis (quæ elutia vocant) aqua immiſſa eluente calculos nigros paulum candore variatos, quibus eadem grauitas quæ auro. & ideo in calathis, in quibus aurum colligitur, remanent cum eo, poſteà caminis ſeparantur, conflatíq; in album plumbum reſoluuntur. Non fit in Gallæcia nigrum, cùm vicina Cantabria nigro tantùm abundet: nec ex albo argentum, cùm fiat ex nigro. Iungi inter ſe plumbum nigrum ſine albo non poteſt, nec hoc ei ſine oleo. Ac ne albũ quidem ſecum ſine nigro. Abum habuit autoritatem & Iliacis temporibus, teſte Homero, caſſiteron ab illo dictum. Plumbi nigri origo duplex eſt: aut enim ſua prouenit vena, nec quicquam aliud ex ſe parit: aut cum argento naſcitur, miſtíſq; venis conflatur. Eius qui primus fluit in fornacibus liquor, ſtannum appellatur: qui ſecundus, argentũ: quod remanſit in fornacibus, galena, quæ portio eſt tertia addita venæ. Hæc rurſus conflata, dat nigrum plumbum, deductis partibus duabus.

De ſtanno, plumbo argentario, & quibuſdam alijs.
Cap. XVII.

STannum illitum æneis vaſis, ſaporem gratiorem facit, & cõpeſcit æruginis virus, mirúmque, pondus nõ auget. Specula quoque ex eo laudatiſſima, vt diximus, Brundiſij temperabantur, donec argenteis vti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur ſtannum addita æris tertia portione candidi in plumbum album. Fit & alio modo

miſtis

miſtis albi plumbi nigríq; libris. Hoc nunc aliqui argentarium appellant. Iidem & tertiarium vocant, in quo duæ nigri portiones ſunt, & tertia albi. Pretium eius in libras x x x. hoc fiſtulæ ſolidantur. Improbiores ad tertiariũ additis æquis partibus albi, argentarium vocant, & eo quæ volunt incoquunt. Pretia huius faciunt in pondo centum triginta. In libras, albo per ſe ſyncero pretia ſunt triginta, nigro ſexdecim. Albi natura plura aridi habet: contráque, nigri tota humida eſt. Ideo album nulli rei ſine miſtura vtile eſt. Neque argentũ ex eo plumbatur, quoniam priùs liqueſcit argentũ. Album incoquitur æreis operibus Galliarũ inuento, ita vt vis diſcerni queat ab argento, eáque incoctilia vocant. Deinde & argentum incoquere ſimili modo cœpere, equorum maximè ornamentis, iumentorúmque iugis in Alexia oppido: reliqua gloria Biturigum fuit. Cœpere deinde & eſſeda, & vehicula, & petorita exornare: ſimilíque modo ad aurea quoque, non modò argẽtea, ſtaticula inanis luxuria peruênit: quæque in ſcyphis cerni prodigium erat, hæc in vehiculis atteri, cultus vocatur. Plumbi albi experimentum in charta eſt, vt liquefactum pondere videatur, non calore, rupiſſe. India neque æs neque plumbum habet, gemmíſque ſuis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fiſtulas lamináſque vtimur, laborioſius in Hiſpania eruto, totáſque per Gallias, ſed in Britannia ſummo terræ corio adeò largè, vt lex vltro dicatur, ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc ſunt nomina: Iouetanum, Caprarienſe, Oleaſtrenſe. Nec differentia vlla ſcoriæ, modò ſit excocta diligenter. Mirúmque in his ſolis metallis, quòd derelicta fertilius reuiuiſcunt. Hoc videtur face-

re relaxatis ſpiramentis ad ſatietatem infuſus aër, æquè vt fœminas quaſdam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum in Bętica Santarenſi metallo, quod locari ſolitum x. libris per c c. antè annos, poſtquàm obliteratum erat, L V. locatum eſt. Simili modo Antonianũ in eadem prouincia pari locatione peruenit ad pōdo cccc. vectigalis. Et mirum, aqua addita non liqueſcere vaſa è plumbo conſtat: eadem in aqua calculus æreú ſue quadrans ſi addatur, vas peruri.

Medicinæ de plumbo, & ſcoria plumbi, de molybdæna ſiue galena, de pſimmythio, & ſandaracha Cap. XVIII.

IN medicina per ſe plumbi vſus eſt cicatrices reprimere: adalligatíſq; lumborum & renum parti laminis frigidiore natura inhibere impetus Veneris. Viſáq; in quiete Venerea ſponte naturæ erumpentia vſque in morbi genus, his laminis Caluus Orator cohibuiſſe traditur, viréſq; corporis ſtudiorum labori cuſtodiſſe. Nero (quoniam ita diis placuit) princeps lamina pectori impoſita ſub ea cantica exclamans, alendis vocibus demonſtrauit rationem. Coquitur ad medicinæ vſus patinis fictilibus, ſubſtrato ſulphure minuto, laminis impoſitis tenuibus, opertíſque ſulphure & ferro miſtis. Cùm coquitur, munienda in eo opere foramina ſpiritus conuenit: alioquin plumbi è fornacibus halitus noxius ſentitur, & peſtilens, & canibus ocyſſimè: omnium vero metallorum, muſcis & culicibus: quamobrem nō ſunt ea tædia in metallis. Quidam in coquendo ſcobem plumbi lima quæſitam ſulphuri miſcent: alij ceruſſam potiùs, quàm ſulphur. Fit & lotura plurimi vſus in medicina, cùm ſe ipſo teritur in mortariis plumbeis addita aqua cæle-

ſti,

ſti, donec craſſeſcat. Poſteà ſupernatans aqua tollitur ſpongiis: quod craſſiſſimo fuit, ſiccatum diuiditur in paſtillos. Quidam limatũ plumbum ſic terunt: quidam etiam plumbaginem admiſcent: alij verò acetum, alij vinum, alij adipem, alij roſam. Quidam in mortario lapideo, & maximè Thebaico, plumbeo piſtillo terere malunt: candidiúſque fit ita medicamentum. Id autem quod vſtum eſt plumbum, lauatur, vt ſtibi & cadmia. Poteſt adſtringere, ſiſtere, contrahere cicatrices. Vſus enim ex eodem & in oculorum medicamentis, & maximè cõtra procidentiam eorum & inanitatem, & hulcerum excreſcentia, rimáſque ſedis aut hæmorrhoidas, aut condylomata. Ad hæc maximè lotura plumbi facit: cinis autem vſti ad hulcera ſerpentia, aut ſordida: eadémque, quæ chartis, ratio profectus. Vritur autem in patinis per laminas minutas cum ſulphure, verſatum rudibus ferreis aut ferulaceis, donec liquor mutetur in cinerem. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alij elimatam ſcobem in fictili crudo coquunt in caminis, donec percoquatur figlinum. Aliqui ceruſſam miſcent pari menſura, aut hordeum, terúntque, vt in crudo dictum eſt, & præferunt ſic tritum plumbum ſpodio Cyprio. Scoria quoque plumbi in vſu eſt, optimáque, quæ ad luteum maximè colorem accedit ſine plumbi reliquiis, aut ſulphuris ſpecie, & terra carens. Lauatur hæc in mortariis minutim fracta, donec aqua luteum colorem trahat, & transfunditur in vas purum, ídque ſæpius, vſque dum ſubſidat, quod vtiliſſimum eſt: eoſdémq; effectus habet, quos plumbum, ſed acriores. Mirari ſuccurrit experientiam vitæ, ne fæce quidem rerum, excrementorúmque fœditate in-

tentata tot modis. Fit & ſpodium ex plumbo eodem modo, quo ex Cyprio ære diximus. Lauatur in linteis raris in aqua cæleſti, ſeparatúrque terrenum transfuſione, cribratúmque teritur. Quidam puluerem pennis detergere malunt, ac terere in vino odorato. Eſt & molybdena, quam alibi galenam vocauimus, plumbi & argenti vena communis. Melior hæc, quantò magis aurei coloris, quantóque minus plumboſa, friabilis, & modicè grauis. Cocta cum oleo, iocineris colorem trahit. Adhæreſcit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metallicam vocant. Laudatiſſima, quę in Zephyrio fiat. Probantur minimè terrenæ, miniméque lapidoſæ: coquuntur lauantúrque ſcoriæ modo. Vſus in liparas ad linienda refrigerandáque húlcera: emplaſtríſque, quæ non alligantur, ſed illita ad cicatricem perducunt, in teneris corporibus molliſſimíſq; partibus. Compoſitio eius eſt libris tribus, & ceræ libra vna, olei tribus heminis, quod in ſenili corpore cum fracibus additur. Temperatur & cum ſpuma argenti, & ſcoria plumbi, ad dyſenteriam & teneſmum fouendo calida. Pſimmythium quoque, hoc eſt ceruſſam, plumbariæ dant officinæ. Laudatiſſimum in Rhodo. Fit autem ramentis plumbi tenuiſſimis ſuper vas aceti aſperrimi impoſitis, atque ita diſtillantibus. Quod ex eo cecidit in ipſum acetum, arefactum molitur & cribratur, iterúmque aceto miſto in paſtillos diuiditur, & in Sole ſiccatur æſtate. Fit & alio modo, addito in vrceos * aceti plumbo, obturatos per dies x. deraſóque ceu ſitu, ac rurſus deiecto, donec deficiat materia. Quod deraſum eſt, teritur & cribratur, & coquitur in patinis, miſcetúrq; rudiculis, donec rufeſcat, & ſimile ſandarachæ fiat. Dein lauatur

** Aliter legit Manutius Anti. eod. ſiquutus, mutata verborũ interpunctione, aceto, plumbo obturatos per, &c.*

lauatur dulci aqua donec nubeculę omnes eluantur. Siccatur ſimiliter poſteà, & in paſtillos diuiditur. Vis eius eadem, quæ ſuprà dictis, leuiſſima tantum ex omnibus: prætérq; ad candorem fœminarum. Eſt autem letalis potus, ſicut ſpuma argenti. Poſteà ceruſſa ipſa ſi coquatur, rufeſcit. Sandarachæ quoque propemodum dicta natura eſt. Inuenitur autem & in aurariis & in argentariis metallis, melior quò magis rufa, quóque magis virus redolens, ac pura friabiliſque. Valet purgare, ſiſtere, excalfacere, perrodere. Summa eius dos ſeptica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorum medicamentis. Fauces purgat cum melle ſumpta. Vocem lympidam ac canoram facit. Suſpirioſis tuſſientibúſq; iucundè medetur, cum reſina terebinthina in cibo ſumpta. Suffita quoque cum cedro, ipſo nidore itidem medetur. Et arſenicum ex eadem eſt materia. Quod optimum, coloris etiam in auro, excellentius: quod verò pallidius aut ſandarachæ ſimilius eſt, deterius exiſtimatur. Eſt & tertium genus, quo miſcetur aureus color Sandarachę. Vtraque hæc ſquamoſa. Illud verò ſiccum purúmque gracili venarum diſcurſu fiſſile. Vis eadem, quæ ſuprà, ſed acrior. Itaque & cauſticis additur, & pſilothris. Tollit & pterygia digitorum, carnéſque narium, & condylomata, & quicquid excreſcit. Torretur, vt validius proſit, in noua teſta, donec mutet colorem.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XXXV.

PROOEMIVM.

METALLORVM, quibus opes conſtant, annaſcentium quoque eis natura indicata propemodũ eſt, ita connexis rebus, vt immenſa medicinę ſylua, officinarúmq; tenebræ, & moroſa cælandi pingendíque ac tingendi ſubtilitas ſimul dicerentur. Reſtant terræ ipſius genera lapidúmque, vel numeroſiore ſerie, plurimis ſingula à Græcis præcipuè voluminibus tractata. Nos in iis breuitatem ſequemur vtilem inſtituti modo, nihil neceſſarium aut naturale omittentes.

Honos picturæ. *Cap. I.*

PRimúmque dicemus quæ reſtant de pictura, arte quondam nobili, tunc cùm expeteretur à Regibus populíſque, & illo nobilitante, quos eſſet dignata poſteris tradere: nunc verò in totum marmoribus pulſa, iam quidem & auro, nec tantùm vt parietes toti operiantur, verùm & interraſo marmore, vermiculatis ad effigies re-

rum

rum & animalium cruſtis. Non placent iam abaci, nec ſpatia montis in cubiculo delitentia: cœpimus & lapidem pingere. Hoc Claudij principatu inuentum: Neronis verò, maculas, quæ non eſſent, in cruſtis inſerendo vnitatem variare, vt ouatus eſſet Numidicus, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent deliciæ. Montium hæc ſubſidia deficientium: nec ceſſat luxuria id agere, vt quàm plurimum incendiis perdat.

Honos imaginum. *Cap. II.*

IMaginum quidem pictura quàm maximè ſimiles in æuum propagabantur figuræ: quod in totum exoleuit. Aerei ponuntur clypei, argenteæ facies ſurdo figurarum diſcrimine, ſtatuarum capita permutantur, vulgatis iam pridem ſalibus etiam carminum. Adeò materiam malunt conſpici omnes, quàm ſe noſci. Et inter hæc pinacothecas veteribus tabulis conſuunt, alienáſque effigies colunt, ipſi honorem non niſi pretio ducentes, vt frangat hæres, furis detrahat laqueus. Itaque nullius effigere viuente, imagines pecuniæ, non ſuas, relinquunt. Iidem palæſtras athletarum imaginibus & ceromata ſua exornant & vultus Epicuri per cubicula geſtant, ac circunferunt ſecum. Natali eius viceſima Luna ſacrificant, feriáſque omni menſe cuſtodiunt, quas icadas vocant, hi maximè, qui ſe ne viuentes quidem noſci volunt. Ita eſt profectò, artes deſidia perdidit: & quoniam animorum imagines non ſunt, negliguntur etiam corporũ. Aliter apud maiores in atriis hæ erant, quæ ſpectarentur, non ſigna externorum artificum, nec æra, aut marmora. Expreſſi cera vultus ſingulis diſponebãtur armariis, vt eſſent imagines, quæ comitarentur

gentilitia funera, ſempérque defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius, qui vnquam fuerat, populus. Stemmata verò lineis diſcurrebant ad imagines pictam. Tablina codicibus implebantur, & monumentis rerum in magiſtratu geſtarum. Aliæ foris & circa limina animorum ingentium imagines erant, affixis hoſtium ſpoliis, quæ nec emptori refringere liceret: triumphabántque etiam dominis mutatis ipſæ domus: & erat hæc ſtimulatio ingens, exprobrantibus tectis, quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum. Extat Meſſalę Oratoris indignatio, qua prohibuit inſeri genti ſuæ Leuinorum alienam imaginem. Similis cauſa Meſſalæ ſeni expreſſit volumina illa, quæ de familiis condidit, cùm Scipionis Africani tranſiſſet atrium, vidiſſétque adoptione teſtamentaria Salutionis (hoc enim ei fuerat cognomen) Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini. Sed pace Meſſalarum dixiſſe liceat, etiam mentiri clarorum imagines, erat aliquis virtutum amor: multóque honeſtius, quàm mereri, ne quis ſuas expeteret. Non eſt prætereundum & nouitium inuentum. Siquidem non ſolùm ex auro argentóue, aut certè ex ære in bibliothecis dicantur illi, quorum immortales animæ in iiſdem locis ibi loquuntur: quinimo etiam quæ non ſunt, finguntur, pariúntque deſideria non traditi vultus, ſicut in Homero euenit. Quo maius (vt equidem arbitror) nullum eſt felicitatis ſpecimen, quàm ſemper omnes ſcire cupere, qualis fuerit aliquis. Aſinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus bibliothecam dicando, ingenia hominum rempublicam fecit. An priores cœperint Alexandriæ & Pergami reges, qui bibliothecas magno

certa

certamine inſtituêre,non facilè dixerim. Imaginum amorem flagraſſe quondam, teſtes ſunt, & Atticus ille Ciceronis edito de his volumine, & M.Varro benigniſſimo inuento incertis voluminum ſuorum fœcunditati, non nominibus tãtùm ſeptingentorum illuſtrium, ſed & aliquo modo imaginibus, non paſſus intercidere figuras, aut vetuſtatem æui contra homines valere, inuentione muneris etiam Diis inuidioſus, quando immortalitatem non ſolùm dedit, verumetiam in omnes terras miſit, vt præſentes eſſe vbique & claudi poſſent.

Quando primùm clypei imaginum publicè, quando in domibus poſiti, & de pictura initiis, & monochromato, & primis pictoribus, & antiquitate picturarum in Italia. Cap. III.

ET hoc quidem alienis ille præſtitit. Suorum verò clypeos in ſacro vel publico priuatim dicare primus inſtituit (vt reperio) Ap.Claudius, qui Cõſul cum Seruilio fuit anno vrbis CCLIX. Poſuit enim in Bellonæ æde maiores ſuos, placuítque in excelſo ſpectari, & titulos honorum legi. Decora res, vtique ſi liberorum turba paruulis imaginibus ceu nidum aliquem ſobolis pariter oſtendat: quales clypeos nemo nõ gaudens fauénſque aſpicit. Poſt eum M.Aemilius, collega in Conſulatu Q. Luctatij, non in baſilica modò Aemilia, verùm & domi ſuæ poſuit, id quoque Martio exemplo. Scutis enim, qualibus apud Trõiam pugnatum eſt, continebantur imagines: vnde & nomen habuere clypeorum, non, vt peruerſa Grammaticorum ſubtilitas voluit, à cluendo. Origo plena virtutis, faciem reddi in ſcuto cuiuſque, qui fuerit vſus illo. Pœni ex auro factitauere & clypeos, & imagines, ſecúmque in caſtris

tulere. Certè captis eis talem Aſdrubalis inuenit Q. Marcius, Scipionum in Hiſpania vltor:iſque clypeus ſupra fores Capitolinæ ædis vſque ad incendium primum fuit. Maiorum quidem noſtrorum tanta ſecuritas in ea re annotatur, vt L. Manlio, Q. Fuluio Coss. anno vrbis quingenteſimo ſeptuageſimoquinto M. Aufidius tutelæ Capitolij redemptor, docuerit patres argenteos eſſe clypeos, qui pro æreis per aliquot iam luſtra aſſignabantur. De picturæ initiis incerta, nec inſtituti operis quæſtio eſt. Aegyptij ſex millibus annorum apud ipſos inuentam, priùs quàm in Græciam tranſiret, affirmant, vana prædicatione, vt palàm eſt. Græci autem alij Sicyone, alij apud Corinthios repertam, omnes vmbra hominis lineis circunducta. Itaque talem primam fuiſſe: ſecundam ſingulis coloribus, & monochromaton dictam, poſtquàm operoſior inuenta erat: duráтque talis etiam nunc. Inuentam linearem dicunt à Philocle Aegyptio, vel Cleanthe Corinthio. Primi exercuere Ardices Corinthius & Telephanes Sicyonius, ſine vllo etiamnũ colore, iam tamen ſpargentes lineas intus: Ideo & quos pingerent, adſcribere inſtitutum. Primus inuenit eas colorare, teſta (vt ferunt) trita. Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodẽ nomino alium fuiſſe, quem tradit Cornelius Nepos ſecutum in Italiam Demaratũ, Tarquinij Priſci Romani regis patrem, fugientem à Corintho iniurias Cypſelli tyranni, mox docebimus. Iam enim abſoluta erat pictura etiam in Italia. Extant certè hodiéque antiquiores vrbe picturæ Ardeæ in ædibus ſacris, quibus equidem nullas æquè demiror tam longo æuo durantes in orbitate tecti, veluti recentes. Similiter Lanuuij, vbi Atalanta & Helena cominus pictæ

ſunt

ſunt nudæ ab eodem artifice, vtraque excellentiſſima forma, ſed altera, vt virgo, ne ruinis quidem templi concuſſæ. Pontius legatus Caij principis eas tollere conatus eſt, libidine accenſus, ſi tectorij natura permiſiſſet. Durant & Cære, antiquiores & ipſæ. Fatebitúrque, quiſquis eas diligenter æſtimauerit, nullam artium celeriùs conſummatam, cùm Iliacis temporibus non fuiſſe eam appareat.

De pictoribus Romanis, & quando primùm dignitas picturæ, & qui victorias ſuas pictura propoſuerunt, & quando externis picturis dignitas Romæ. Cap. IIII.

APud Romanos quoq; honos maturè huic arti contigit. Siquidem cognomina ex eo Pictorum traxerunt Fabij clariſſimæ gentis, princépſq; eius cognominis ipſe ædem Salutis pinxit anno vrbis conditæ CCCCL. quæ pictura durauit ad noſtram memoriam, æde Claudij principatu exuſta. Proximè celebrata eſt in foro boario æde Herculis Pacuuij Poëtæ pictura. Ennij ſorore genitus hic fuit: clariorémque eam artem Romæ fecit gloria ſcenæ. Poſteà non eſt ſpectata honeſtis manibus, niſi fortè quis Turpilium equitem Romanum è Venetia noſtræ ætatis velit referre, hodiéque pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Lęua is manu pinxit, quod de nullo antè memoratur. Paruis gloriabatur tabellis, extinctus nuper in longa ſenecta, Aterius Labeo Prætorius, etiam Proconſulatu prouinciæ Narbonenſis functus. Sed ea res in riſu & iam contumelia erat. Fuit & principum virorum non omittẽdum de pictura celebre conſilium. Q. Pedius, nepos Q. Pedij Cõſularis triũphaliſq;, à Cæſare Dictatore

cohæ

cohæredis Auguſto dati cùm natura mutus eſſet, eum Meſſala Orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum cenſuit, idque etiam Diuus Auguſtus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. Dignatio autem præcipua Romæ increuit (vt exiſtimo) à M. Valerio Max. Meſſala, qui princeps tabulam picturæ prælij, quo Carthaginienſes & Hieronem in Sicilia deuicerat, propoſuit in latere Curiæ Hoſtiliæ, anno ab vrbe condita quadringenteſimo nonageſimo. Fecit hoc quidem & L. Scipio, tabulámque victoriæ ſuæ Aſiaticæ in Capitolio poſuit. Idque ægrè tuliſſe fratrem Africanum tradunt, iratum haud immeritò, quoniam filius eius in illo prælio captus fuerat. Non diſſimilem offenſionem & Aemiliani ſubiit L. Hoſtilius Mancinus, qui primus Carthaginem irruperat, ſitum eius expugnationéſque depictas proponendo in foro, & ipſe aſſiſtens populo ſpectanti ſingula enarrando: qua comitate proximis comitiis Conſulatum adeptus eſt. Habuit & ſcena ludis Claudij Pulchri magnam admirationem picturæ, cùm ad tegularum ſimilitudinem corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis autoritatem Romæ publicè fecit primus omnium L. Mummius, cui cognomen Achaici victoria dedit. Nanque cùm in præda vendenda rex Attalus v I.M. ſeſtertiûm emiſſet Ariſtidis tabulam, Liberum patrem continentem, pretium miratus, ſuſpicatúſque aliquid in ea virtutis, quod ipſe neſciret, reuocauit tabulam Attalò multùm querente, & in Cereris delubro poſuit: quam primam arbitror picturam externam Romæ publicatam. Deinde video & in foro poſitas vulgò. Hinc enim ille Craſſi oratoris lepos agentis ſub veteribus, cum

teſtis compellatus inſtaret : Dic ergo Craſſe, qualem me rcris ? Talem, inquit, oſtendens in tabula pictum inficetiſſimè Gallum exerenrem linguam. In foro fuit & illa paſtoris ſenis cum baculo, de qua Teutonorum legatus, interrogatus, quanti eum æſtimaret, reſpondit, ſibi donari nolle talem viuum verúmque. Sed præcipuam au toritatem fecit publicè tabulis Cæſar Dictator, Aiace & Medea ante Veneris Genitricis ædem dicatis. Poſt eum M. Agrippa vir ruſticitati propior quàm deliciis. Extat certè eius oratio magnifica, & maximo ciuium digna de tabulis omnibus ſignîſque publicandis: quod fieri ſatius fuiſſet, quàm in villarum exilia pelli. Verùm eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata eſt à Cyzicenis H-S. x i i. M. In therma rum quoque calidiſſima parte marmoribus inclu ſerat paruas tabellas, paulò antè cùm reficerentur, ſublatas. Super omnes Diuus Auguſtus in foro ſuo celeberrima in parte poſuit tabulas duas, quæ belli pictam faciem habens & triumphum. Idem Caſtores ac Victoriam poſuit, & quas dicemus ſub artificum mentione in templo Cæſaris patris. Idem in curia quoque, quam in Comitio conſecrabat, duas tabulas impreſſit parieti: Nemeam ſedentem ſupra leonem palmigeram ipſam, adſtante cum baculo ſene, cuius ſupra caput tabula bigæ dependet. Nicias ſcripſit ſe inuſſiſſe: tali enim vſus eſt verbo. Alterius tabulæ admiratio eſt, puberem filium ſeni patri ſimilem eſſe, ſalua ætatis differentia, ſuperuolante aquila draconem complexa. Philochares hoc ſuum opus eſſe teſtatus eſt. Immenſa, vel vnam ſi quis tantùm hanc tabulam æſtimet, potentia artis, cùm propter Philocharem ignobiliſſimos alioquin

quin Glaucionem filiúmque eius Ariſtippum, Senatus populúſque Romanus tot ſeculis ſpectet. Poſuit & Tiberius Cæſar minimè comis Imperator, in templo ipſius Auguſti, quas mox indicabimus.

Ratio pingendi. de pigmentis. Cap. V.

HActenus dictũ ſit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus ſingulis primi pinxiſſent, diximus, cùm de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromatea genera picturæ vocauerint, qui deinde, & quæ & quibus temporibus inuenerint, dicemus in mẽtione artificum; quoniam indicare naturas colorum, cauſa inſtituti operis prior eſt. Tandem ſe ars ipſa diſtinxit, & inuenit lumen atque vmbras, differentia colorum alterna vice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplendor alius hic quàm lumen: quem quia inter hoc & vmbram eſſet, appellauerunt tonon: commiſſuras verò colorum & tranſitus, armogen.

De coloribus natiuis & factitiis.
Cap. VI.

SVnt autem colores auſteri aut floridi. Vtrunq; natura, aut miſtura euenit. Floridi ſunt, quos dominus pingenti præſtat, minium, Armenium, cinnabaris, chryſocolla, Indicum, purpuriſſum. Cæteri auſteri. Ex omnibus alij naſcuntur, alij fiunt. Naſcuntur ſinopis, rubrica, parætonium, melinum, Eretria, auripigmentum. Cæteri finguntur, primúmque quos in metallis diximus. Præterea è vilioribus ochra ceruſſa vſta, ſandaracha, ſandyx, Scyricum, atramentum. Sinopis inuenta eſt primùm in Ponto: inde nomen à Synope vrbe. Naſcitur & in Aegypto, Balearibus, Africa: ſed optima in Lemno & in Cappadocia, effoſſa è ſpeluncis.

Iuncis. Quæ ſaxis adhæſit, excellit: Glebis ſuus colos, extrà maculoſus. Hácque vſi ſunt veteres ad ſplendorem. Species ſinopidis tres, rubra, & minus rubens, & inter has media, Pretium optimæ in libras XII. denarij. Vſus ad penicillum, aut ſi lignum colorare libeat. Eius, quæ ex Africa venit, octoni aſſes: cicerculum appellãt. Quæ magis cæteris rubet, vtilior abacis. Idem pretium eius quæ preſſior vocatur, & eſt maximè fuſca. Vſus eius ad baſes abacorum. In medicina verò blandus, emplaſtríſque & malagmatis ſiue ſicca compoſitione eius, ſiue liquida facilis, contra hulcera in humore ſita, veluti oris, ſedis. Aluum ſiſtit infuſa: fœminarum profluuia, pota denarij pondere? Eadem aduſta ſiccat ſcabritias oculorum, è vino maximè: Rubricæ genus in ea voluere intelligi quidam ſecundæ autoritatis. Palmam enim Lemniæ dabant, minio proximam. Hæc eſt multum antiquis celebrata, cum inſula, in qua naſcitur. Nec niſi ſignata venundabatur: vnde & ſphragidem appellauere. Hac minium ſublinunt adulterántque. In medicina præclara res habetur. Epiphoras enim oculorum mitigat & dolores circunlita. Aegilopas manare prohibet. Sanguinem reiicientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & contra lienum renúmque vitia, & purgationes fœminarum. Item & contra venena, & ſerpentium ictus terreſtrium marinorúmque, omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus, fabris vtiliſſima Aegyptia & Africana, quoniam maximè ſorbentur. Picturis autem apta naſcitur & in ferrariis metallis. Ex ea fit ochra, exuſta rubrica in ollis nouis luto circunlitis. Quò magis arſit in caminis, hòc melior.

Omnis autem rubrica ſiccat, ideóque & emplaſtris conuenit, igni etiam ſacro. Sinopidis Ponticæ ſelibra, ſilis lucidi libris x. & melini Græcienſis duabus miſtis tritiſque vnà per dies x I I. leucophorum fit, hoc eſt, glutinum auri, cùm inducitur ligno. Paratonion nomen loci habet ex Aegypto: ſpumam maris eſſe dicunt ſolidatam cum limo: & ideo conchæ minutæ inueniuntur in eo. Fit & in Creta inſula atque Cyrenis. Adulteratur Romæ creta Cimolia decocta conſpiſſatáque. Pretium optimo in pondo * ſexdecim. E candidis coloribus pinguiſſimum, & tectoriis tenaciſſimum propter læuorem. Melinum candidum & ipſum eſt, optimum in Melo inſula. In Samo quoque naſcitur: ſed eo non vtuntur pictores propter nimiam pinguitudinem. Accubantes effodiunt ibi inter ſaxa venas ſcrutantes. In medicina eundem vſum habet, quem Eretria creta. Præterea linguam tactu ſiccat. Pilos detrahit & mitigat. Pretium in libras ſeſtertij ſinguli. Eſt & colos tertius è candidis ceruſſæ, cuius rationem in plumbi metallis diximus. Fuit & terra per ſe in Theodoti fundo inuenta Smyrnæ, qua veteres ad nauium picturas vtebantur. Nunc omnis ex plumbo & aceto fit, vt diximus. Vſta caſu reperta incendio Piræei, ceruſſa in orcis cremata. Hac primus vſus eſt Nicias ſuprà dictus. Optima nunc Aſiatica habetur, quæ & purpurea appellatur. Pretium eius in libras * æris quinque. Fit & Romæ cremato ſile marmoroſo & reſtincto aceto. Sine vſta non fiunt vmbræ. Eretria terræ ſuæ habet nomen. Hac Nicomachus & Paraſius vſi. Refrigerat emollítq;. Explet vulnera, ſi coquatur, ad ſiccanda precipuè vtilis, & capitis doloribus, & ad deprehendenda pura,

* *Budæus, XVI. talentis. Vide ipſum lib. 5. de Aſſe.*

* *vetuſt. codices X V I. denarij.*

VIII.

pura. Subeſſe enim intelligitur, ſi ex aqua illita non areſcat. Sandaracham & ochram Iuba tradit in inſula Rubri maris Topazo naſci: ſed inde non peruehuntur ad nos. Sandaracha quomodo fieret, diximus. Fit & adulterina ex ceruſſa in fornace cocta. Colos eſſe debet flammeus. Pretium in libras aſſes quini. Hæc ſi torreatur, æqua parte rubrica admiſta ſandycẽ facit. Quanquam animaduerto Virgilium exiſtimaſſe herbam id eſſe, illo verſu:

Sponte ſua ſandyx paſcentes veſtiet agnos.

Pretium in libras dimidium eius, quod ſandarachæ. Nec ſunt alij colores maioris ponderis. Inter factitios eſt & Scyricum, quo minium ſublini diximus. Fit autem ſinopide & ſandyce miſtis. Atramentum quoq; inter factitios erit, quanquam eſt & terra geminę originis. Aut enim ſalſuginis modo emanat, aut terra ipſa ſulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti ſunt pictores, qui è ſepulcris carbones infectos effoderent. Sed importuna hęc omnia ac nouitia. Fit enim & fuligine pluribus modis, reſina vel pice exuſtis. Propter quod officinas etiã ædificauere, fumum eum non emittẽtes. Laudatiſsimum eodem modo fit è tedis. Adulteratur fornacũ balinearúmque fuligine, quo ad volumina ſcribenda vtuntur. Sunt qui & vini fæcem ſiccatam excoquant: affirmántque, ſi ex bono vino fæx fuerit, Indici ſpeciem id atramentum præbere. Polygnotus & Mycon celeberrimi pictores Athenis, è vinaceis fecere, tryginon appellant. Apelles commentus eſt ex ebore combuſto facere, quod elephantinum vocant. Apportatur & Indicum ex India, inexploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiam apud infectores ex flore nigro, qui adhæreſcit

æreis cortinis. Fit & è tedis ligno combuſto, triſque in mortario carbonibus. Mira in hoc ſepiarum natura: ſed ex his non fit. Omne autem atramentum Sole perficitur, librarium gummi, tectorium glutino admiſto. Quod autem aceto liquefactum eſt, ægrè eluitur. E liquidis coloribus, quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argentaria: cũ purpuris pariter tingitur, bibítque eum colorem celerius lanis. Præcipuum eſt primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatum. Proximũ egeſto eo addita creta in ius idẽ. Et quoties id factum eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanum potiùs laudatur, quàm Tyrium aut Gætulicum, vel Laconicum, vnde pretioſiſsimæ purpuræ. Cauſa eſt, quod hyſgino maximè inficitur, rubiámque cogitur ſorbere. Viliſsimum à Canuſio. Pretium huic à ſingulis denariis in libras ad triginta. Pingentes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum ſublinunt, mox purpuriſſum ex ouo inducũt. Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India venit, harundinum ſpumæ adhæreſcente limo, cùm teritur, nigrum: at in diluendo miſturam purpuræ cæruleíque mirabilem reddit. Alterum genus eius eſt in purpurariis officinis innatans cortinis: & eſt purpuræ ſpuma. Qui adulterant, vero Indico ſtercora columbina, aut cretam Selinuſiam, vel annulariam vltro inficiunt. Probatur carbone. Reddit enim, quod ſyncerum eſt, flammam excellentis purpuræ: & dùm fumat, odorem maris olet. Ob id quidam è ſcopulis id colligi putant. Pretium Indico denarij viginti in libras. In me-

dicina

dicina Indicum rigores & impetus, ſedat, ſiccátque hulcera. Armenia mittit, quod eius nomine appellatur. Lapis eſt hic quoq; chryſocollæ modo infectus. Optimúmque eſt, quod maximè* viret, communicato colore cum cæruleo. Solebant libræ eius tricenis nummis taxari. Inuenta per Hiſpanias harena eſt, ſimilem curam recipiens. Itaque ad denarios ſenos vilitas rediit. Diſtat à cæruleo candore modico, qui teneriorem hunc efficit colorem. Vſum in medicina ad pilos tantùm alendos habet, maximéque in palpebris. Sunt etiamnum nouitij duo colores è viliſsimis, viride quod Appianum vocatur, & quod chryſocollam luteam mentitur, ceu parum multa ſint mendacia eius. Fit & ex creta viridi æſtimatum ſeſtertiis in libras. Anulare quod vocant, candidum eſt, quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipſum ex creta admiſtis vitreis gemmis, ex vulgi anulis, vnde & anulare dictum. * *viride eſt*

Qui colores non inducantur, & quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quando primùm gladiatorum pugnæ propoſitæ ſunt.

Cap. VII.

EX omnibus coloribus cretulam amare, vdóque illini recuſant, purpuriſſum, Indicum cæruleum, melinum, auripigmentum, Appianum, ceruſſa. Ceræ tinguntur iiſdem his coloribus ad eas picturas, quæ inuruntur, alieno parietibus genere, ſed claſsibus familiari, iam verò & onerariis nauibus: quoniam & pericula expingimus, ne quis miretur & rogos pingi. Iuuátque pugnaturos ad mortem, aut certè cędem, ſpecioſè vehi. Qua cõtemplatione tot colorum tãta varietate ſubit antiquitatẽ mirari. Quatuor coloribus ſolis immortalia illa opera fecere, ex

albis melino, ex ſilaceis Attico, ex rubris ſinopide Pontica, ex nigris atramento, Apelles, Echion, Melanthius, Nicomachus, clariſsimi pictores, cùm tabulæ eorum ſingulæ oppidorum vænirent opibus. Nunc & purpuris in parietes migrantibus, & India conferente fluminum ſuorum limum, & draconum & elephantorum ſaniem, nulla nobilis pictura eſt. Omnia ergo meliora tunc fuere, cùm minor copia. Ita eſt, quoniam, vt ſuprà diximus, rerum non animi pretiis excubatur. Et noſtræ ætatis inſaniam ex pictura non omittam. Nero princeps iuſſerat coloſſeum ſe pingi centum viginti pedum in linteo, incognitum ad hoc tempus. Ea pictura cùm peracta eſſet in Lamianis hortis, accenſa fulmine cum optima hortorum parte conflagrauit. Libertus eius cũ daret Antij munus gladiatorium publicas porticus inueſtiuit pictura, vt conſtat, gladiatorum miniſtrorúmque omnium veris imaginibus redditis. Hic multis iam ſeculis ſummus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera, atque in publico exponi cœpta à C. Terentio Lucano. Is auo ſuo, à quo adoptatus fuerat: triginta paria in foro per triduum dedit, tabulámque pictam in nemore Dianæ poſuit.

De ætate picturæ, operum & artificum indicatura, nobilitates, CCCV. Cap. VIII.

NVnc celebres in ea arte quàm maxima breuitate percurram: neque enim inſtituti operis eſt talis executio. Itaq; quoſdam vel in tranſcurſu, & in aliorum mentione obiter nominaſſe ſatis erit, exceptis operum claritatibus, quæ & ipſa conueniet attingi, ſiue extant, ſiue intercidère. Nõ cõſtat ſibi in hac parte Græcorũ diligent

gétia, tã multas poſt Olympiadas celebrãdo pictores quã ſtatuarios autores : primúmq; Olympiade nonageſima , cùm & Phidiam ipſum initio pictorem fuiſſe tradatur , clypeúmque Athenis ab eo pictum : præterea in confeſſo ſit, octogeſimatertia fuiſſe Pançum fratrem eius,qui clypeum intus pinxit, & in Aegide Mineruæ,quam fecerat Colotes Phidiæ diſcipulus , & in faciendo Ioue Olympio adiutor.Quid ? quod in cõfeſſo perinde eſt, Bularchi pictoris tabulam,in qua erat Magnetum prælium,à Candaule rege Lydię Heraclidarum nouiſsimo, qui & Myrſilus vocitatus eſt , repenſam auro?Tanta iam dignatio picturæ erat.Id circa ætatem Romuli acciderit neceſſe eſt:duo enim de viceſima Olympiade interiit Candaules:aut (vt quidam tradunt) eodem anno , quo Romulus, niſi fallor, manifeſta iam tum claritate artis atque abſolutione.Quod ſi recipi neceſſe eſt , ſimul apparet multò vetuſtiora principia eſſe,eóſque qui monochromata pinxerint, (quorum ætas non traditur) aliquanto antè fuiſſe , Hygiænontem , Diniam , Charmam, & qui primus in pictura marem fœminámque diſcreuerit,Eumarum Athenienſem figuras omnes imitari auſum , quíque inuenta eius excoluerit,Cimonem Cleonæum.Hic catagrapha inuênit , hoc eſt, obliquas imagines , & variè formare vultus, reſpicientes ſuſpicientéſue & deſpicientes.Articulis etiam membra diſtinxit.Venas protulit, prætérque in veſte & rugas & ſinus inuenit.Panæus quidem frater Phidiæ , etiam prælium Athenienſium aduerſus Perſas apud Marathona factum pinxit. Adeò iam colorũ vſus percrebruerat , adeóque ars perfecta erat , vt in eo prælio iconicos duces pinxiſſe tradatur, Athe.

nienſium Milciadem, Callimachum, Cynegyrum: Barbarorum * Datim, Artaphernem.

* *Darium*

Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt. Cap. IX.

QVinimo certamen picturæ etiam florente eo inſtitutũ eſt Corinthi ac Delphis: primúſque omnium certauit cum Timagora Chalcidenſe, ſuperatus ab eo Pythiis, quod & ipſius Timagoræ carmine vetuſto apparet, chronicorum errore non dubio. Alij quoque poſt hos clari fuere ante nonageſimam Olympiadem, ſicut Polygnotus Thaſius, qui primus mulieres lucida veſte pinxit, capita earum mitris verſicoloribus operuit, plurimúmque picturæ primus contulit. Siquidem inſtituit os adaperire, dẽtes oſtendere, vultum ab antiquo rigore variare. Huius eſt tabula in porticu Pompeij, quæ ante curiã eius fuerat: in qua dubitatur, aſcendentem cum clypeo pinxerit, an deſcendentem. Hic Delphis ædem pinxit hic & Athenis porticum, quæ Pœcile vocatur, gratuitò, cùm partem eius Mycon mercede pingeret: vnde maior huic autoritas. Siquidem Amphictyones, quod eſt publicum Græciæ concilium, hoſpitia ei gratuita decreuere. Fuit & alius Mycon, qui minoris cognomine diſtinguitur: cuius filia Timarete & ipſa pinxit. Nonageſima autem Olympiade fuere Aglaophon, Cephiſſodorus, Phrylus, Euenor pater Paraſij & præceptor maximi pictoris, de quo ſuis annis dicemus: omnes iam illuſtres, non tamen, in quibus hærere expoſitio debeat, feſtinans ad lumina artis, in quibus primus refulſit Apollodorus Athenienſis nonageſimatertia Olympiade. Hic primus ſpecies exprimere inſtituit, primúſque gloriam penicillo iure contulit.

inſtiit.

tulit. Eius eſt ſacerdos adorans, & Aiax fulmi-ne incenſus, qui Pergami ſpectatur hodie: neque ante eum tabula vllius oſtēditur, quæ teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeuxis Heracleotes intrauit, Olympiàdis nonageſimæquintę anno quarto, audentémque iam aliquid penicillum (de hoc enim adhuc loquimur) ad magnam gloriam perduxit, à quibuſdam falsò, in octogeſimanona Olympiade poſitus, cùm fuiſſe neceſſe eſt Demophilum Himeræum, & Neſeam Thaſium, quoniam vtrius eorū diſcipulus fuerit, ambigitur. In eum Apollodorus ſuprà dictus verſus fecit, artem ipſis ablatam Zeuxin ferre ſecum. Opes quoque tantas inquiſiuit, vt in oſtentatione earum, Olympiæ aureis literis in palliorum teſſeris intextum nomen ſuum oſtentarit. Poſteà donare opera ſua inſtituit, quòd ea nullo ſatis digno pretio permutari poſſe diceret, ſicuti Alcmenam Agrigentinis, Pana Archelao. Fecit & Penelopen, in qua pinxiſſe mores videtur: & athletam. Adeóque ſibi in illo placuit, vt verſum ſubſcriberet celebrem ex eo, inuiſurum aliquem faciliùs, quàm imitaturum. Magnificus eſt Iupiter eius in throno, adſtantibus Diis: & Hercules infans dracones ſtrangulans, Alcmena matre coràm pauente & Amphitryone. Deprehenditur tamen Zeuxis grādior in capitibus articulíſque: alioquin tantus diligentia, vt Agrigentinis facturus tabulam, quam in templo Iunonis Laciniæ publicè dicarent, inſpexerit virgines eorum nudas, & quinque elegerit, vt quod in quaque laudatiſſimum eſſet, pictura redderet. Pinxit & monochromata ex albo. Aequales eius & æmuli fuere Timanthes, Androcydes, Eupompus, Paraſius.

De auibus per picturam deceptis: & quid difficillimum in pictura. Cap. X.

DEſcendiſſe hic in certamen cum Zeuxide traditur. Et cùm ille detuliſſet vuas pictas tanto ſucceſſu, vt in ſcenam aues aduolarent. ipſe detuliſſe linteum * pictum, ita veritate repręſentata, vt Zeuxis alitum iudicio tumens, flagitaret tandem remoto linteo oſtendi picturam, atque intellecto errore concederet palmam ingenuo pudore, quoniam ipſe volucres fefelliſſet, Paraſius autem ſe artificem. Fertur & poſteà Zeuxis pinxiſſe puerum vuas ferentem, ad quas cùm * aduolaſſent aues, eadem ingenuitate proceſſit iratus operi, & dixit: vuas melius pinxi, quàm puerum. nam ſi & hoc conſummaſſem, * aues timere debuerant. Fecit & figlina opera, quæ ſola in Ambracia relicta ſunt, cũ inde Muſas Fuluius Nobilior Romam trãsferret, Zeuxidis manu Romæ Helena eſt in Philippi porticibus: & in Concordię delubro Marſyas religatus. Paraſius Epheſi natus, & ipſe multa conſtituit. Primus ſymmetriam picturæ dedit, primus argutias vultus, elegantiam capilli, venuſtatem oris, confeſſione artificum in lineis extremis palmam adeptus. Hęc eſt in pictura ſumma ſubtilitas. Corpora enim pingere & media rerum, eſt quidem magni operis, ſed in quo multi gloriam tulerint. Extrema corporum facere, & deſinentis picturæ modum includere, rarum in ſucceſſu artis inuenitur. Ambire enim debet ſe extremitas ipſa, & ſic deſinere, vt promittat alia poſt ſe, oſtendátque etiã quæ occultat. Hanc ei gloriam conceſſere Antigonus & Xenocrates, qui de pictura ſcripſere, prædicantes quoque, non ſolùm confitentes. Alia multa graphidis veſtigia extant in tabulis ac

Marginal notes: * *pictũ traditur* — * *aduolaſſet auis* — * *auis timere debuerat*

mem

membranis eius, ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamen videtur ſibi comparatus in mediis corporibus exprimẽdis. Pinxit & Demon Athenienſium, argumento quoque ingenioſo. Volebat nanque varium, iracundum, iniuſtum, inconſtantem: eundem exorabilem, clementem, miſericordem, excelſum glorioſum, humilem, ferocem, fugacémque, & omnia pariter oſtendere. Idem pinxit & Theſea, qui Romæ in Capitolio fuit: & Nauarchum thoracatum. Et in vna tabula, quæ eſt Rhodi, Meleagrum, Herculem, Perſea. Hæc ibi ter fulmine ambuſta, neque obliterata, hoc ipſo miraculum auget. Pinxit & Archigallum: quam picturam amauit Tiberius princeps: atque vt autor eſt Decius Eculeo, L X. ſeſtertiis æſtimatam, cubiculo ſuo incluſit. Pinxit & Creſſam nutricem, infantémque in manibus eius: & Philiſcum & Liberum patrem adſtante Virtute: & pueros duos, in quibus ſpectatur ſecuritas & ætatis ſimplicitas: item ſacerdotem, adſtante puero cum acerra & corona. Sunt & duę picturę eius nobiliſsimę, Hoplitides: alter in certamine ita decurrens, vt ſudare videatur. alter arma deponens, vt anhelare ſentiatur. Laudãtur & Aeneas Caſtórque ac Pollux in eadem tabula: item Telephus, Achilles, Agaménon, Vlyxes. Fœcundus artifex, ſed quo nemo inſolentiùs & arrogantiùs ſit vſus gloria artis. Nanque & cognomina vſurpauit, Abrodiætum ſe appellando, aliíſque verbis principem artis, & eam ab ſe conſummatam. Super omnia Apollinis ſe radice ortum: & Herculem, qui eſt Lyndi, talem à ſe pictum, qualem ſæpe in quiete vidiſſet. Ergo magnis ſuffragiis ſuperatus à Timanthe Sami in Aiace armorúmque iudicio, herois

nomine ſe moleſtè ferre dicebat, quòd iterũ ab indigno victus eſſet. Pinxit & minoribus tabellis libidines, eo genere petulantis ioci ſe reficiens. Nam Timãthi vel plurimum affuit ingenij. Eius enim eſt Iphigenia, oratorum laudibus celebrata, qua ſtante ad aras peritura, cùm mœſtos pinxiſſet omnes, præcipuè patruum, cùm triſtitiæ omnem imaginem conſumpſiſſet, patris ipſius vultum velauit, quem dignè non poterat oſtendere. Sunt & alia ingenij eius exemplaria, veluti Cyclops dormiens in paruula tabella: cuius & ſic magnitudinem exprimere cupiens, pinxit iuxtà Satyros, thyrſo pollicem eius metientes: atque in omnibus eius operibus intelligitur plus ſemper, quàm pingitur: & cùm ars ſumma ſit, ingenium tamen vltra artem eſt. Pinxit & Heroa abſolutiſſimi operis, artem ipſam complexus viros pingendi: quod opus nunc Romæ in templo Pacis eſt. Euxenidas hac ætate docuit Ariſtidem pręclarũ artificem, Eupompus Pamphilum Apellis præceptorem. Eſt Eupompi victor certamine gymnico palmam tenens. Ipſius autoritas tanta fuit, vt diuiſerit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuere, Helladicum, & quod Aſiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiſio Helladico tria facta ſunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum. Pamphili pictura eſt cognatio, & prælium ad Phliuntem, & victoria Athenienſium: item Vlyxes in rate. Ipſe Macedo natione, ſed primus in pictura omnibus literis eruditus, præcipuè Arithmetice & Geometrice, ſine quibus negabat artem perfici poſſe. Docuit neminem minoris * talento annis decem: quam mercedem & Apelles & Melanthius ei dedere. Et huius autoritate effectum eſt

** Budæus ex vetuſto codic. legit, annuis talentis decẽ.*

Sicyo

Sicyone primum, deinde & in tota Græcia, vt pueri ingenui ante omnia diagraphicen, hoc eſt picturam in buxo docerentur, reciperetúrque ars ea in primum gradum liberalium. Semper quidem honos ei fuit, vt ingenui eam exercerent, mox vt honeſti, perpetuo interdicto ne ſeruitia docerentur. Ideo neque in hac neque in toreutice, vllius qui ſeruierit, opera celebrantur. Clari etiam CVII. Olympiade extitere Echion & Therimachus. Echionis ſunt nobiles picturæ, Liber pater, item Tragœdia & Comœdia, Semiramis ex ancilla adipiſcens regnum, anus lampadas præferens, & noua nupta verecundia notabilis. Verùm omnes priùs genitos futuróſque poſteà ſuperauit Apelles, eouſque Olympiade CXII. in pictura prouectus, vt plura ſolus propè, quàm cæteri omnes, contulerit, voluminibus etiam editis quę doctrinam eam continent. Præcipua eius in arte venuſtas fuit, cùm eadem ætate maximi pictores eſſent: quorũ opera cùm admiraretur, collaudatis omnibus, deeſſe iis vnam illam Venerem dicebat, quam Græci Charita vocant: cætera omnia contigiſſe, ſed hac ſoli ſibi neminem parem. Et aliam gloriam vſurpauit, cùm Protogenis opus immenſi laboris ac curæ ſupra modum anxiè miraretur. Dixit enim, omnia ſibi cum illo paria eſſe, aut illi meliora, ſed vno ſe præſtare, quòd manum ille de tabula neſciret tollere: memorabili præcepto, nocere ſæpe nimiam diligentiam. Fuit autem non minoris ſimplicitatis, quàm artis. Nam cedebat Amphioni de diſpoſitione, Aſclepiodoro de menſuris, hoc eſt, quanto quid à quo diſtare deberet. Scitum eſt, inter Protogenem & eum quod accidit. Ille Rhodi viuebat: quò cum Apelles adna-

uiga

uigaſſet, auidus cognoſcendi opera eius, fama tantùm ſibi cogniti, continuò officinam petiit. Aberat ipſe, ſed tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatam picturæ, anus vna cuſtodiebat. Hæc Protogenem foris eſſe reſpondit, interrogauítque, à quo quæſitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles: arreptóque penicillo lineam ex colore duxit ſummæ tenuitatis per tabulam. Reuerſo Protogeni, quæ geſta erant, anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum ſubtilitatem, dixiſſe Apellem veniſſe: non enim cadere in alium tam abſolutum opus. Ipſúmq; alio colore tenuiorem lineam in illa ipſa duxiſſe, præcepiſſéque abeuntem, ſi rediſſet ille, oſtenderet, adiicerétque hunc eſſe quem quæreret: atque ita euenit. Reuertitur enim Apelles, ſed vinci erubeſcés, tertio colore lineas ſecuit, nullum relinquens amplius ſubtilitati locum. At Protogenes victum ſe confeſſus, in portum deuolauit, hoſpitem quærens. Placuítque, ſic eam tabulam poſteris tradi, omnium quidem, ſed artificum præcipuo miraculo. Conſumptam eam conſtat priore incendio domus Cæſaris in palatio, auidè antè à nobis ſpectatam, ſpatioſiore amplitudine nihil aliud continentem, quàm lineas viſum effugientes, inter egregia multorum opera inani ſimilem, & eo ipſo allicientem, omníque opere nobiliorem. Apelli fuit alioquin perpetua conſuetudo, nunquàm tam occupatam diem agendi, vt non lineam ducendo exerceret artem: quod ab eo in prouerbium venit. Idem perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia quæ notarentur auſcultabat, vulgum diligentiorem iudicem, quàm ſe, præferens. Ferúntque à ſutore

repr

reprehenſum, quòd in crepidis vna intus pauciores feciſſet anſas, eodem poſtero die ſuperbo emendatione priſtinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum proſpexiſſe, denuntiantem, ne ſupra crepidam ſutor iudicaret: quod & ipſum in prouerbium venit. Fuit enim & comitas illi, propter quam gratior Alexandro Magno erat, frequenter in officinam ventitanti: nam vt diximus, ab alio pingi ſe vetuit edicto. Sed & in officina imperitè multa diſſerenti ſilentium comiter ſuadebat, rideri eum dicens à pueris qui colores tererent. Tantum erat autoritati iuris in regem alioquin iracundum: quanquam Alexander ei honorem clariſſimo præbuit exemplo. Nanque cùm dilectam ſibi ex pallacis ſuis præcipuè nomine Campaſpen nudam pingi ob admirationem formæ ab Apelle iuſſiſſet, eúmque tum pari captum amore ſenſiſſet, dono eam dedit. Magnus animo, maior imperio ſui, nec minor hoc facto, quàm victoria aliqua. Quippe ſe vicit, nec torum tantum ſuũ, ſed etiam affectum donauit artifici: ne dilectæ quidem reſpectu motus, vt quæ modò regis fuiſſet, modò pictoris eſſet. Sunt qui Venerem Anadyomenen illo pictam exemplari putant. Apelles & in æmulis benignus, Protogeni dignationem primus Rhodi conſtituit. Sordebat ille ſuis, vt plerunque domeſtica: percontantíque quanti licitaretur opera effecta, paruum neſcio quid dixerat: at ille quinquagenis talentis popoſcit: famámque diſperſit, ſe emere, vt pro ſuis venderet. Ea res concitauit Rhodios ad intelligendum artificem: nec niſi augentibus pretium, ceſſit. Imagines adeò ſimilitudinis indiſcretæ pinxit, vt incredibile dictu Apion Grammaticus ſcriptum reliquerit, quendam

dam ex facie hominũ addiuinantem (quos Metopoſcopos vocant) ex iis dixiſſe aut futuræ mortis annos, aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexãdri cum Ptolemæo: quo regnante, Alexandriam vi tempeſtatis expulſus, ſubornato fraude æmulorum plano regio inuitatus, ad regis cœnam venit: indignantíque Ptolemæo, & vocatores ſuos oſtendenti, vt diceret à quo eorũ inuitatus eſſet, arrepto carbone extincto è foculo, imaginem in pariete delineauit, agnoſcente vultum plani rege ex inchoato protinus. Pinxit & Antigoni regis imaginem altero lumine orbam, primus excogitata ratione vitia condendi: obliquam nanque fecit, vt quod corpori deerat, picturæ potiùs deeſſe videretur: tantúmque eam partem è facie oſtendit, quam totam poterat oſtendere. Sunt inter opera eius & expirantium imagines. Quæ autem nobiliſſima ſint, non eſt facile dictu. Venerem exeuntem è mari Diuus Auguſtus dicauit in delubro patris Cæſaris, quæ Anadyomene vocatur, verſibus Græcis tali opere, dum laudatur, victo, ſed illuſtrato. Huius inferiorem partem corruptam qui reficeret, non potuit reperiri. Verùm ipſa iniuria ceſſit in gloriam artificis. Conſenuit hæc tabula carie: aliámq; pro ea Nero principatu ſubſtituit ſuo Dorothei manu. Apelles inchoauerat aliam Venerem Cois, ſuperaturus etiã ſuam illam priorem. Inuidit mors peracta parte: nec qui ſuccederet operi ad præſcripta lineamenta inuentus eſt. Pinxit & Alexandrum Magnum, fulmen tenentem in templo Epheſiæ Dianæ viginti talentis auri. Digiti eminere videntur, & fulmen extra tabulam eſſe. Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in nummo

aureo menſura accepit, non numero. Pinxit & Megabyzi ſacerdotis Dianæ Epheſiæ pompam: Clytum equo ad bellum feſtinantem, & ei galeam poſcenti armigerum porrigentem. Alexandrum & Philippum quoties pinxerit, enumerare ſuperuacuum eſt. Mirantur eius Abronem Samij, & Menandrum regem Cariæ Rhodij. Item Ancæum: Alexandriæ Gorgoſthenem tragœdum: Romæ Caſtorem & Pollucem, cum Victoria & Alexandro Magno. Item belli imaginem, reſtrictis ad terga manibus, Alexādro in curru triumphante. Quas vtraſque tabulas Diuus Auguſtus in fori ſui partibus celeberrimis dicauerat ſimplicitate moderata. Diuus Claudius pluris exiſtimauit, in vtriſq; exciſa facie Alexandri Diui Auguſti imaginem ſubdere. Eiuſdem arbitrantur manu eſſe & in Antonię templo Herculem auerſum, vt (quod eſt difficillimum) faciem eius oſtendat verius pictura, quàm promittat. Pinxit & heroa nudum: eáque pictura naturam ipſam prouocauit. Eſt & equus eius, ſiue fuit, pictus in certamine: quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Nanque ambitu æmulos præualere ſentiens, ſingulorum picturas inductis equis oſtendit: Apellis tantùm equo adhinniuere: ídque poſteà ſemper illius experimentum artis oſtentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduerſus Perſas, Archelaum cum vxore & filia, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundem regem ſedentem in equo: Dianam ſacrificantium virginum choro miſtam, quibus viciſſe Homeri verſus videtur idipſum deſcribentis. Pinxit & quæ pingi non poſſunt, tonitrua, fulgetra, fulguráque: Bronten, Aſtrapen, Ceraunobol

nobolon appellant. Inuenta eius & cæteris profuere in arte. Vnum imitari nemo potuit, quòd abſoluta opera atramento illinebat ita tenui, vt idipſum repercuſſu claritates colorum excitaret, cuſtodirétque à puluere & ſordibus, ad manum intuenti demum appareret. Sed & tum ratione magna, ne colorum claritas oculorum aciem offenderet, veluti per lapidem ſpecularé intuentibus è longinquo: & eadem res nimis floridis coloribus auſteritatem occultè daret. Aequalis eius fuit Ariſtides Thebanus: is omnium primus animum pinxit, & ſenſus omnes expreſſit, quos vocant Græci ethe: item perturbationes, durior paulo in coloribus. Huius pictura eſt, oppido capto ad matris morientis è vulnere mammam adrepens infans: intelligitúrq; ſentire mater, & timere ne emortuo lacte ſanguinem infans lambat. Quam tabulam Alexander Magnus tranſtulerat Pellam in patriam ſuam. Idem pinxit prælium cum Perſis, centũ homines ea tabula complexus, pactúſq; in ſingulos mnas denas à tyranno Elatenſium Mnaſone. Pinxit & currẽtes quadrigas, & ſupplicantem penè cum voce: & venatores cum captura, & Leontionem pictorem, & Anapauomenen propter fratris amorem morientem. Item Liberum patrem & Ariadnen, ſpectatos Romę in æde Cereris: Tragœdum & puerum, in Apollinis: cuius tabulę gratia interiit pictoris inſcitia, cui * tergendam eam mandauerat M. Iunius Prætor ſub die ludorum Apollinarium. Spectata eſt & in æde Fidei in Capitolio imago ſenis cum lyra puerum docentis. Pinxit & ægrum ſine fine laudatum. Qua in arte tantum valuit, vt Attalus rex vnam tabulam eius centum talentis emiſſe tradatur. Simul, vt dictum eſt, & Protogenes

* tegẽdam

nes floruit. Patria ei Caunus, gentis Rhodiis ſubiectæ. Summa eius paupertas initio, artíſque ſumma intentio, & ideo minor fertilitas. Quis eum docuerit, non putant conſtare. Quidam & naues pinxiſſe vſque ad annum quinquageſimum argumentum eſſe, quòd cum Athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro propylæon pingeret, vbi fecit nobilem Paralum & Hemionida, quam quidam Nauſicaam vocant, adiecerit paruulas naues longas in iis, quæ pictores parerga appellant, vt appareret, à quibus initiis ad arcem oſtentationis opera ſua perueniſſent. Palmam habet tabularum eius Ialyſus, qui eſt Romæ, dicatus in templo Pacis: quem cùm pingeret, traditur madidis lupinis vixiſſe: quoniam ſimul famem ſuſtinerent & ſitim, ne ſenſus nimia dulcedine obſtrueret. Huic picturę quater colorem induxit ſubſidio iniuriæ & vetuſtatis, vt decedente ſuperiore inferior ſuccederet. Eſt in ea canis mirè factus, vt quem pariter caſus & ars pinxerit. Nō iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe, cùm in reliqua omni parte (quod difficillimum erat) ſibi ipſe ſatisfeciſſet. Diſplicebat autem ars ipſa, nec minui poterat, & videbatur nimia, ac longius à veritate diſcedere, ſpumáque illa pingi non ex ore naſci, anxio animi cruciatu, cùm in pictura verum eſſe, non veriſimile vellet: abſterſerat ſæpius mutauerátque penicillum, nullo modo ſibi approbans. Poſtremò iratus arti, quòd intelligeretur, ſpongiam eam impegit inuiſo loco tàbulæ, & illa repoſuit ablatos colores, qualiter cura optabat: fecítque in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo ſimilis & Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter ſpongia impacta ſecutus dicitur, cùm pingeret

popyzonta retinentem equum. Canem ita Protogenes monſtrauit & fortuna. Propter hunc Ialyſum, ne cremaret tabulas Demetrius rex, cùm ab ea parte ſola poſſet Rhodum capere, non incendit: parcentémque picturæ fugit occaſio victoriæ. Erat tunc Protogenes in ſuburbano hortulo ſuo, hoc eſt, Demetrij caſtris. Neque interpellatus pręliis inchoata opera intermiſit omnino, ſed accitus à rege interrogatúſque, qua fiducia extra muros ageret, reſpondit, ſcire ſe illi cum Rhodiis bellum eſſe, non cum artibus. Diſpoſuit ergo rex in tutelam eius in ſtationes, gaudens quòd poſſet manus ſeruare, quibus iam pepercerat: & ne ſæpius auocaret, vltro ad eum venit hoſtis: relictíſque victoriæ ſuæ votis, inter arma & murorum ictus ſpectauit artificem. Sequitúrq; tabulam eius temporis hæc fama, quòd eam Protogenes ſub gladio pinxerit. Satyrus hic eſt, quē Anapauomenon vocant, ne quid deſit temporis eius ſecuritati, tibias tenens. Fecit & Cydippen, Tlepolemon, Philiſcum Tragœdiarū ſcriptorem meditantem, & athletam, & Antigonum regem, & imaginem matris Ariſtotelis Philoſophi: qui etiam ſuadebat, vt Alexandri Magni opera pingeret, propter æternitatem rerum. Impetus animi & quædam artis libido in hæc potiùs eum tulere. Nouiſſimè pinxit Alexādrum, ac Pana. Fecit & ſigna ex ære, vt diximus. Eadem ætate fuit Aſclepiodorus, quem in ſymmetria mirabatur Apelles. Huic Mnaſon tyrannus pro duodecim Diis dedit in ſingulos mnas trecenas: idémque Theomneſto in ſingulos heroas mnas centenas. His annumerari debet Nicomachus, Ariſtodemi filius ac diſcipulus. Pinxit hic raptum Proſerpinæ: quę tabula fuit in Capitolio in

Mineruæ delubro ſupra ædiculam Iuuentutis. Et in eodẽ Capitolio alia,quam Plancus Imperator poſuerat, Victoria quadrigam in ſublime rapiens. Hic primus Vlyxi addidit pileum. Pinxit & Apollinem & Dianam, Deûmque matrem in leone ſedentem: item nobiles Bacchas arreptantibus Satyris: Scyllámque, quæ nunc eſt Romæ in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte velocior.Tradunt nanque conduxiſſe pingendum ab Ariſtrato Sicyoniorum tyranno, quod is faciebat Teleſti poëtæ,monumentum, præfinito die, intra quem perageretur, nec multò antè veniſſe, tyranno in pœnam accenſo: paucíſque diebus abſoluiſſe celeritate & arte mira. Diſcipulos habuit Ariſtidem fratrem,& Ariſtoclem filium,& Philoxenum Eretrium, cuius tabula nullis poſtferenda.Caſſandro regi picta,continuit Alexandri prælium cũ Dario. Idem pinxit & laſciuiam, in qua tres Sileni comeſſantur. Hic celeritatem præceptoris ſecutus, breuiores etiamnum quaſdam picturæ vias & compendiarias inuênit.Annumeratur his & Nicophanes, elegans & concinnus,ita vt vetuſta opera pingeret propter æternitatem rerũ,impetuoſi animi,& cui pauci comparentur. Cothurnus ei & grauitas artis. Multum à Zeuxide & Apelle abeſt Apellis diſcipulus Perſeus,ad quem de hac arte ſcripſit,qui huius fuit ætatis. Ariſtidis Thebani diſcipuli fuerũt & filij, Niceros,& Ariſtippus,cuius eſt Satyrus cum ſcypho coronatus. Diſcipuli eius fuerunt Antorides & Euphranor, de quibus mox dicemus. Nanque ſubtexi par eſt minoris picturæ celebres in penicillo, è quibus fuit Pyreicus arte paucis poſtferendus: propoſito neſcio an deſtruxerit ſe,quoniam humilia quidem ſecutus, humilitatis ta-

men ſummam adeptus eſt gloriam. Tonſtrinas ſutrináſque pinxit, & aſellos & opſonia ac ſimilia, ob hoc cognominat⁹ Rhyparographos, in iis conſummatæ voluptatis. Quippe eæ pluris væniere, quàm maximæ multorum. E diuerſo meniana, inquit Varro, omnia operiebat Serapionis tabula ſub veteribus. Hic ſcenas optimè pinxit, ſed hominẽ pingere non potuit. Contrà Dyoniſius nihil aliud, quàm homines pinxit. ob id Anthropographus cognominatus. Parua & Callicles fecit: item Calaces comicis tabellis: vtraque Antiphilus. Nam & Heſionam nobilem pinxit, & Alexandrum ac Philippum cum Minerua, qui ſunt in ſchola in Octauiæ porticibus: & in Philippi Liberum patrem, Alexandrum puerum, Hippolytum tauro emiſſo expaueſcentem: in Pompeia verò Cadmum & Europen. Idem iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturæ grylli vocantur. Ipſe in Aegypto natus didicit à Cteſidemo. Decet non ſileri & Ardeatis templi pictorem, præſertim ciuitate donatum ibi & carmine, quod eſt in ipſa pictura his verſibus.

Dignis digna loca picturis condecorauit,
Reginæ Iunonis ſupremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas Aetolia oriundus,
Quẽ nunc & pòſt ſemper ob artẽ hanc Ardea laudat.

Ea ſunt ſcripta antiquis literis Latinis: nõ fraudando & Ludio Diui Auguſti ætate, qui primus inſtituit amœniſſimam parietũ picturam, villas, & porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piſcinas, euripos, amnes, litora, qualia quis optarat, varias ibi obambulantiũ ſpecies, aut nauigantium, terráq; villas adeuntium aſellis aut vehiculis. Iam piſcantes aucupantéſque, aut venant

nantes, aut etiam vindemiantes. Sunt in eius exemplaribus nobiles paluſtri acceſſu villæ: ſuccollantium ſpecie mulieres labentes trepidæque feruntur: plurimæ præterea tales argutiæ, faceriſſimi ſales. Idémque ſubdialibus maritimas vrbes pingere inſtituit, blandiſſimo aſpectu minimóque impendio. Sed nulla gloria artificum eſt, niſi eorum qui tabulas pinxere: eóque venerabilior apparet antiquitas. Non enim parietes excolebant dominis tantum, nec domos vno in loco manſuras, quæ ex incendiis rapi non poſſent. Caſula Protogenes contentus erat in hortulo ſuo. Nulla in Apellis tectoriis pictura erat. Nondum libebat parietes totos pingere. Omnis eorum ars vrbibus excubabat: pictórque res communis terrarum erat. Fuit & Arellius Romæ celeber, paulò antè Diuum Auguſtum, niſi flagitio inſigni corrupiſſet artem, ſemper alicuius fœminæ amore flagrans, & ob id Deas pingens, ſed dilectarum imagine. Itaque in pictura eius ſcorta numerabantur. Fuit & nuper grauis ac ſeuerus, idémque floridus, humilis rei pictor Amulius. Huius erat Minerua, ſpectantem aſpectans, quacunque aſpiceretur. Paucis diei horis pingebat, id quoque cum grauitate, quòd ſemper togatus, quanquam in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit: & ideo nõ extant exempla alia magnopere. Poſt eum fuere in autoritate Cornelius Pinus & Actius Priſcus, qui Honoris & virtutis ædes Imperatori Veſpaſiano Auguſto reſtituenti pinxerunt: ſed Priſcus antiquis ſimilior.

De auium cantu compeſcendo, & quis encauſto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit, ſparſimque pretia mirabilia picturarum.

Cap. X I.

NOn eſt omittenda in picturæ mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem in Triumuiratu quodam loco deductus à magiſtratibus in nemoroſum hoſpitium, minaciter cum iis poſtero die expoſtulauit, ſomnum adeptum ſibi volucrum concentu. At illi draconem in longiſſima membrana depictum circundedere loco: eóque terrore aues tum ſiluiſſe narratur, & poſteà cognitum eſt ita poſſe compeſci. Ceris pingere, ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non conſtat. Quidam Ariſtidis inuentum putant, poſteà conſummatum à Praxitele. Sed aliquanto vetuſtiores encauſticæ picturæ extitere, vt Polygnoti & Nicanoris & Arceſilai Pariorum. Lyſippus quoque Æginæ picturæ ſuæ inſcripſit ἐνέκαυσεν: quod profecto non feciſſet, niſi encauſtica inuenta. Pamphilus quoque Apellis præceptor non pinxiſſe tantùm encauſtica, ſed etiam docuiſſe traditur Pauſiam Sicyonium primum in hoc genere nobilem. Brietis filius hic fuit, eiuſdémque primò diſcipulus. Pinxit & ipſe penicillo parietes Theſpiis, cùm reficerentur, quondam à Polygnoto picti, multúmque comparatione ſuperatus exiſtimabatur, quoniam non ſuo genere certaſſet. Idem & lacunaria primus pingere inſtituit: nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas, maximéque pueros. Hoc æmuli eum interpretabantur facere, quoniam tarda picturæ ratio eſſet illa. Quamobrem arti * daturus & celeritatis famam, abſoluit vno die tabellam, quæ vocata eſt hemereſios, puero picto. Amauit in iuuenta Glyceram municipem ſuam, inuentricem coronarum, certandóque imitatione eius, ad

** additurus.*

nume

numeroſiſſimam florum varietatem perduxit artem illam. Poſtremò pinxit illam ſedentem cum corona, quæ è nobiliſſimis eius tabula appellata eſt ſtephanoplocos, ab aliis ſtephanopolis, quoniam Glycera venditando coronas ſuſtentauerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar, quod apographon vocant, L. Lucullus duobus talentis emit à Dionyſio Athenis. Pauſias autem fecit & grandes tabulas, ſicut ſpectatam in Pompeij porticibus boum immolationem. Eam enim picturam primus inuenit: quam poſteà imitati ſunt multi, æquauit nemo. Ante omnia cùm longitudinem bouis oſtendere vellet, aduerſum eum pinxit, non tranſuerſum: vnde & abundè intelligitur amplitudo. Dein cùm omnes, quæ volunt eminentia videri, candicantia faciant, colorémque condiant nigro: hic totum bouem atri coloris fecit, vmbræque corpus ex ipſa dedit, magna prorſus arte in æquo extantia oſtendens, & in confracto ſolida omnia. Sicyone & hic vitam egit, diúque fuit illa patria picturæ. Tabulas * inde è publico omnes propter æs alienum ciuitatis addictas, Scauri Aedilitas Romam tranſtulit. Poſt eum eminuit longè ante omnes Euphranor Iſthmius, Olympia de centeſima quarta, idẽ qui inter fictores dictus eſt à nobis. Fecit & coloſſos & marmora, ac ſcyphos ſcalpſit: docilis ac laborioſus ante omnes, & in quocũq; genere excellens ac ſibi æqualis. Hic primus videtur expreſſiſſe dignitates heroũ, & vſurpaſſe ſymmetriam. Sed fuit vniuerſitate corporum exilior, capitibus articuliſq; grãdior. Volumina quoq; compoſuit de ſymmetria & coloribus. Opera eius ſunt, equeſtre prælium, duodecim Dij: Theſeus, in quo dixit, eundem apud

* enim

Paraſium roſa paſtum eſſe, ſuum verò carne. Nobiles eius tabulæ Epheſi, Vlyxes ſimulata veſania bouem cum equo iungens, & palliati cogitantes, dux gladium condens. Eodèm tempore fuit & Cydias, cuius tabulam Argonautas H-s-CXLIIII. Hortenſius Orator mercatus eſt, eíque ædem fecit in Tuſculano ſuo. Euphranoris autem diſcipulus fuit Antidotus. Huius eſt clypeo dimicans Athenis, & luctator, tibicénque inter pauca laudatus. Ipſe diligentior, quàm numeroſior, & in coloribus ſeuerus, maximè inclaruit diſcipulo Nicia Athenienſi, qui diligentiſſimè mulieres pinxit. Lumen & vmbras cuſtodiuit, atque vt eminerent è tabulis picturæ, maximè curauit. Opera eius, Nemea aduecta ex Aſia Romam à Syllano, quam in Curia diximus poſitam: item Liber pater in æde Concordiæ: Hyacinthus, quem Cæſar Auguſtus delectatus eo ſecum deportauit Alexandria capta: & ob id Tiberius Cæſar in templo eius dicauit hanc tabulam: & Diana. Epheſi verò eſt Megabyzi ſacerdotis Epheſiæ Dianæ ſepulcrum: Athenis Necromantia Homeri. Hanc vendere noluit Attalo regi talentis ſexaginta, potiúſque patriæ ſuæ donauit, abundans opibus. Fecit & grandes picturas, in quibus ſunt Calypſo & Io, & Andromeda: Alexander quoque in Pompeij porticibus præcellens, & Calypſo ſedens. Huic quidem adſcribuntur quadrupedes. Proſperrimè canes expreſſit. Hic eſt Nicias, de quo dicebat Praxiteles interrogatus quæ maximè opera ſua probaret in marmoribus, quibus Nicias manum admouiſſet: tantum circunlitioni eius tribuebat. Non ſatis diſcernitur, alium eodem nomine, an hunc eundem quidam faciant Olympiade centeſimá duodecima

decima. Niciæ comparatur, & aliquando præfertur Athenion Maronites Glaucionis Corinthij diſcipulus, & auſterior colore, & in auſteritate iucundior, vt in ipſa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleuſine Phylarchum, Athenis frequentiam, quam vocauere polygynæcon. Item Achillem virginis habitu occultatum Vlyxe deprehendente. Et in vna tabula, quáque maximè inclaruit, agaſonem cum equo. Quòd niſi in iuuenta obiiſſet, nemo ei compararetur. Eſt nomen & Heraclidi Macedoni. Initio naues pinxit: captóque rege Perſeo Athenas commigrauit, vbi eodem tempore erat Metrodorus pictor, idémque philoſophus, magnæ in vtraque ſcientia autoritatis. Itaque cùm L. Paulus deuicto Perſeo petiſſet ab Athenienſibus, vt ſibi quàm probatiſſimum philoſophum mitterent ad erudiendos liberos, itémque pictorem ad triumphum excolendum, Athenienſes Metrodorum elegerunt, profeſſi eundem in vtroque deſiderio præſtantiſſimum: quod ita quoque Paulus iudicauit. Timomachus Byzantius Cæſaris Dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeam, ab eo in Veneris Genitricis ædes poſitas, octoginta talentis venundatas. Talentum Atticum* $\overline{XVI}$ taxat M. Varro. Timomachi æquè laudantur Oreſtes, Iphigenia in Tauris; Lecythion agilitatis exercitator, cognatio nobilium: palliati, quos dicturos pinxit, alterum ſtantem, alterum ſedentem. Præcipuè tamen ars ei fauiſſe in Gorgone viſa eſt. Pauſiæ filius & diſcipulus Ariſtolaus è ſeueriſſimis pictoribus fuit: cuius ſunt Epaminondas, Pericles, Medea, Virtus, Theſeus: imago Atticæ plebis, boum immolatio. Sunt quibus & Mechopa-

** Aliàs x-$\overline{VI}$. hoc eſt, denariûm ſex millib. quã lectionẽ agnoſcit & Budæus 4. de Aſſe.*

nes eiuſdem Pauſiæ diſcipulus placeat diligentia, quam intelligant ſoli artifices, aliâs durus in coloribus, ſed & multus. Nam Socrates iure omnibus placet. Taléſque ſunt eius picturæ, cum Aeſculapio filiæ Hygia, Aegle, Panacea, Iaſo, & piger qui appellatur Ocnos ſpartum torquens, quod aſellus arrodit. Hactenus indicatis in genere vtroque proceribus, non ſilebuntur & primis proximi. Ariſtoclides, qui pinxit ædem Apollinis Delphis. Antiphilus puero ignem conflante laudatur, ac pulchra aliâs domo ſplendeſcente, ipſiúſque pueri ore: item lanificio, in quo properant omnium mulierum penſa: Ptolemæo venante. Sed & nobiliſſimo Satyro cum pelle pantherina, quem Apoſcoponta appellant. Ariſtophon Ancæo vulnerato ab apro cum ſocia dolo ris Aſtypale: numeroſáq; tabula, in qua ſunt Priamus, Helena, Credulitas, Vlyxes, Deiphobus, Dolon. Androbius pinxit Scyllin ancoras Perſicæ claſſis præcidentem: Artemon Danaen, mirantibus eam prædonibus: reginam Stratonicen, Herculem & Deianiram. Nobiliſſimas autem, quæ ſunt in porticibus Octauiæ, operibus, Herculem ab Oëta mõte Doridos exuta mortalitate conſenſu Deorum in cælum euntem, Laomedontis circa Herculem & Neptunum hiſtoriam. Alcimachus Dioxippum, qui pancratio Olympiæ citra pulueris iactum (quod vocant aconiti) vicit: Cœnus ſtemmata. Cteſilochus Apellis diſcipulus petulanti pictura innotuit, Ioue Liberum parturiente depicto mitrato, & muliebriter ingemiſcente inter obſtetricia Dearum: Cleon Admeto: Cteſidemus Oëchaliæ expugnatione & Laodamia: Cleſides reginæ Stratonices iniuria. Nullo enim honore exceptus ab ea, pinxit volutantem

tantem

tantem cum piſcatore, quem reginam amare ſermo erat. Eámque tabulam in portu Epheſi propoſuit: ipſe velis raptus eſt. Regina tolli vetuit, vtriuſque ſimilitudine mirè expreſſa. Craterus comœdos Athenis in Pompeo pinxit: Eutychides bigam: regit Victoria. Eudorus ſcena ſpectatur: idem & ex ære ſigna fecit. Iphis Neptuno & Victoria. Abron Amicitiam & Concordiam pinxit, & Deorum ſimulacra. Leontiſcus Aratum victorem cum trophæo, pſaltriam. Leon Sappho. Nicearchus Venerem inter Gratias & Cupidines: Herculem triſtem inſaniæ pœnitentia. Nealces Venerem, ingenioſus & ſolers in arte. Siquidem cùm prælium nauale Aegyptiorum & Perſarum pinxiſſet, quod in Nilo, cuius aqua eſt mari ſimilis, factum volebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Aſellum enim in litore bibentem pinxit, & crocodilum inſidiantem ei. Oenias Syngenicon. Philiſcus officinam pictoris, ignem conflante puero. Phalerion Scyllam: Simonides Agatarchum & Mnemoſynen. Simus iuuenem requieſcentem in officina fullonis, Quinquatrus celebrantem: idémque Nemeſin egregiam. Theodorus verò emungentem: idem ab Oreſte matrem & Aegiſthum interfici: bellúmque Iliacum pluribus tabulis, quod eſt Romæ in Philippi porticibus: & Caſſandram, quæ eſt in Concordiæ delubro: Leontium Epicuri cogitantem: Demetrium regem. Theon Oreſtis inſaniam, Thamyram citharœdum. Tauriſcus Diſcobolum, Clytæmneſtram, Paniſcum, Polynicem regnum repetentem, & Capanea. Non omittetur inter hos inſigne exemplum. Nanq; Erigonus tritor colorum Nealcę pictoris in tantum ipſe profecit, vt celebrem etiam

diſci

diſcipulum reliquerit Paſiam, fratrem Aeginetæ fictoris. Illud verò perquàm rarum ac memoria dignum, etiam ſuprema opera artificum imperfectáſque tabulas, ſicut Irin Ariſtidis, Tyndaridas Nicomachi, Medeam Timomachi, & quam diximus Venerem Apellis, in maiori admiratione eſſe, quàm perfecta. Quippe in iis lineamenta reliqua, ipſæque cogitationes artificum ſpectantur: atque in lenocinio commendationis dolor eſt: manus, cùm id agerent, extinctæ deſiderantur. Sunt etiamnum non ignobiles quidem, in tranſcurſu tamen dicendi Ariſtonides, Anaxander, Ariſtobulus Syrus, Arceſilas Tiſicratis filius, Corybas Nicomachi diſcipulus. Carmanides Euphranoris, Dionyſodorus Colophonius, Diogenes qui cum Demetrio rege vixit, Euthymedes, Heraclides Macedo, Mydon Soleus Pyromachi ſtatuarij diſcipulus, Mnaſitheus Sicyonius, Mnaſiſimus Ariſtonidis filius & diſcipulus, Neſſus Abronis filius, Polemon Alexandrinus, Theodorus Samius, & Stadius Nicoſthenis diſcipuli, Xenon Neoclis diſcipulus Sicyonius. Pinxere & mulieres, Timarete Niconis filia Dianam in tabula, quæ Epheſi eſt antiquiſſimæ picturæ: Irene Cratini pictoris filia & diſcipula puellam quæ eſt Eleuſine: Calypſo ſenem & præſtigiatorem Theodorum: Alciſthene ſaltatorem: Ariſtarete Nearchi filia, & diſcipula Aeſculapium. Lala Cyzicena perpetua virgo Marci Varronis iuuenta Romæ & penicillo pinxit, & ceſtro in ebore, imagines mulierum maximè, & Neapolitanum in grandi tabula: ſuam quoque imaginem ad ſpeculum. Nec vllius velocior in pictura manus fuit: artis verò tantum, vt multum manipretio antecederet, celeberrimos eadem

...niprequ.

ætate

ætate imaginum pictores Sopylũ & Dionyſium, quorum tabulæ pinacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias: de qua hoc ſolum memoratur, diſcipulum eius fuiſſe Autobulum. Encauſto pingendi duo fuiſſe antiquitus genera conſtat, cera, & in ebore ceſtro, id eſt, viriculo, donec claſſes pingi cœpere. Hoc tertium acceſſit reſolutis igni ceris penicillo vtendi, quæ pictura in nauibus nec ſole nec ſale ventíſque corrumpitur. Pingunt & veſtes in Aegypto inter pauca mirabili * genere, candida vel poſtquàm attriuere illinentes non coloribus, ſed colorem ſorbentibus medicamentis. Hoc cùm fecere, non apparet in velis: ſed in cortinam pigmenti feruentis merſa, poſt momentum extrahuntur picta. Mirúmque, cùm ſit vnus in cortina colos, ex illo alius atque alius fit in veſte, accipientis medicamenti qualitate mutatus. Nec poſteà ablui poteſt: ita cortina non dubiè confuſura colores ſi pictos acciperet, digerit eos ex vino, pingítque dum coquit. Et aduſtæ veſtes firmiores fiunt, quàm ſi non vterentur.

*genere. Candida vela poſtq.

Plaſtices primi inuentores, de ſimulacris, de vaſis fictilibus, & pretio eorum. Cap. XII.

DE pictura ſatis ſupérque: contexuiſſe his & plaſticen conueniat. Eiuſdem opere terrę fingere ex argilla ſimilitudines, Dibutades Sicyonius figulus primus inuenit Corinthi filiæ opera: quæ capta amore iuuenis, illo abeunte peregre, vmbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circunſcripſit: quibus pater eius impreſſa argilla typum fecit, & cum cæteris fictilibus induratum igni propoſuit: eúmque ſeruatum in nympheo, donec Corinthum Mummius euerteret, tradunt. Sunt, qui in Samo primos omnium

plaſti

plaſticen inueniſſe Rhœcum & Theodorum tradant, multo ante Battiadas Corintho pulſos. Demaratum verò ex eadem vrbe profugum, qui in Hetruria Tarquinium Priſcum regem populi Romani genuit, comitatos fictores Euchira & Eugrammum: ab iis Italiæ traditam plaſticen. Dibutadis inuentum eſt, rubricam addere, aut ex rubrica cretam fingere. Primúſque perſonas tegularum extremis imbricibus impoſuit, quæ inter initia protypa vocauit. Poſteà idem ectypa fecit. Hinc & faſtigia templorum orta, propter hunc plaſtæ appellati. Hominis autem imaginem gypſo è facie ipſa primus omnium expreſſit, ceráq; in eam formam gypſi infuſa emendare inſtituit Lyſiſtratus Sicyonicus frater Lyſippi, de quo diximus. Hic & ſimilitúdinem reddere inſtituit: ante eum quàm pulcherrimas facere ſtudebant. Idem & de ſignis effigiem exprimere inuenit. Creuítque res in tantum, vt nulla ſigna ſtatuæúe ſine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuiſſe ſcientiam, quàm fundendi æris. Plaſtæ laudatiſſimi fuere Damophilus & Gorgaſus, iidémque pictores: qui Cereris ædem Romæ ad Circum maximum vtroque genere artis ſuæ excoluerunt, verſibus inſcriptis Græcè, quibus ſignificarunt, à dextra opera Damophili eſſe, à parte læua Gorgaſi. Ante hanc ædem Thuſcanica omnia in ædibus fuiſſe, autor eſt M. Varro. Ex hac, cùm reficeretur, cruſtas parietum exciſas tabulis marginatis incluſas eſſe: Item ſigna ex faſtigiis diſperſa. Fecit & Chalcoſthenes cruda opera Athenis, qui locus ab officina eius Ceramicos appellatur. M. Varro tradit ſibi cognitum, Romæ Poſim nomine, à quo factas Romæ vuas, item piſces, ita vt non ſit aſpectu diſcernere

à veris

à veris. Idem magnificat Arceſilaum L. Luculli familiarem, cuius proplaſmata pluris vænire ſolita artificibus ipſis, quàm aliorum opera. Ab hoc factam Venerem Genitricem in foro Cæſaris, & priuſquàm abſolueretur, feſtinatione dedicandi poſitam. Deinde eidem à Lucullo H-s. LX ſignum Felicitatis locatum, cui mors vtriuſque inuiderit. Octauio equiti Romano cratera facere volenti, exemplar è gypſo factum talento. Laudat & Paſitelem, qui plaſticen matrem ſtatuariæ ſcalpturæque & cælaturæ eſſe dixit, & cum eſſet in omnibus his ſummus, nihil vnquam fecit, antequàm finxit. Præterea elaboratam hanc artem Italiæ, & maximè Hetruriæ: Turianúmque à Fregellis accitum, cui locaret Tarquinius Priſcus effigiem Iouis in Capitolio dicandam. Fictilem eum fuiſſe, & ideo miniari ſolitum: fictiles in faſtigio templi eius quadrigas, de quibus ſæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem, qui hodiéque materiæ nomen in vrbe retinet. Hæ enim tum effigies Deûm erant laudatiſſimæ. Nec pœnitet nos illorum, qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne Diis quidem conficiebant. Durant etiam nunc pleriſque in locis talia ſimulacra. Faſtigia quidem templorum etiam in vrbe crebra & municipiis mira cælatura, & arte æuíque firmitate certiora auro, certè innocentiora. In ſacris quidem etiam inter has opes hodie non murrhinis cryſtalliníſue, ſed fictilibus prolibatur ſympuuiis: inenarrabili terræ benignitate, ſi quis ſingula æſtimet, etiam vt omittantur in frugum, vini, pomorum, herbarum, fruticum, medicamentorum, metallorum generibus, beneficia eius, quæque adhuc diximus, vel quæ aſſiduitate ſatiāt figlinarū

opera

opera imbricibus, tubulis, tegulíſque ad balineas hamatis, vel ad tecta coctilibus laterculis frontatíſque, aut quæ rota fiunt, etiam fictilibus doliis ad vina excogitatis, & ad aquas. Propter quæ Numa rex ſeptimum collegium figulorum inſtituit. Quin & defunctos ſeſe multi fictilibus doliis condi maluere, ſicut M. Varro, Pythagorico modo in myrti & oleæ atque populi nigræ foliis. Maior quoque pars hominum terrenis vtitur vaſis. Samia etiamnum in eſculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Aretium in Italia: & calicum tantum Surrentum, Aſta, Pollentia: in Hiſpania Saguntum, in Aſia Pergamum. Habent & Tralleis opera ſua, & Mutina in Italia: quoniam & ſic gentes nobilitantur. Hæc quoque per maria terráſque vltro citróque portantur, inſignibus rotæ officinis Erythris. Hodiéque in templo oſtenduntur amphoræ duæ propter tenuitatem conſecratæ, diſcipuli magiſtríque certamine, vter tenuiorem humum duceret. Cois laus maxima, Hadrianis firmitas, nonnullis circa hoc ſeueritatis quoque exemplis. Q. Coponium inuenimus ambitus damnatum, quia vini amphoram dediſſet dono ei, cuius ſuffragij latio erat. Atque vt luxu quoque aliqua contingat autoritas figlinis, tripatinum, inquit Feneſtella, appellabatur ſumma cœnarum lautitia. Vna erat murænarum, altera luporum, tertia myxonis piſcis, inclinatis iam ſcilicet moribus, vt tamen eos præferre Græciæ etiam Philoſophis poſſimus. Siquidem in Ariſtotelis hæredum auctione LX. patinas væniſſe traditur. Nam nos cùm vnam Aeſopi tragœdiarum hiſtrionis in natura auium diceremus * ſeſtertiis C. ſtetiſſe, non dubito indignatos legentes. At Hercules, Vitellius in principatu

*Suprà li. 10. cap. 51. hāc Aeſopi patinā DC. taxat ſeſtertÿs. Vnde & hic DC. legendum videtur, non C.

cipatu ſuo * c c. ſeſtertiis condidit patinam, cui faciédæ fornax in campis exædificata erat:quoniam eò peruenit luxuria, vt etiam fictilia pluris conſtent, quàm murrhina. Propter hanc Mutianus altero Conſulatu ſuo * in conquiſitione exprobrauit patinarum paludes Vitellij memoriæ, non illa fœdiore, cuius veneno Aſprenati reo Caſſius Seuerus accuſator obiiciebat interiſſe c x x x. conuiuas.Nobilitantur iis oppida quoque, vt Rhegium, & Cumæ. Samia teſta Matris Deûm ſacerdotes, qui Galli vocantur, virilitatem amputant, nec aliter citra perniciem, ſi M. Cælio credamus, qui linguam ſic amputandam obiecit graui probro, tanquam & ipſe iam tunc eidem Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars? fractis etiam teſtis vtendo ſic, vt firmius durent tuſis calce addita, quæ vocant Signina. Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

** Decies ſeſtertiûm, hic legit Budæus, ex vetuſto quodã codice. Vide ipſum lib. 4. de Aſſe.*

** in concione.*

Terræ varietates, & de puluere Puteolano, & aliis terræ generibus, quæ in lapidem vertuntur.

Cap. XIII.

VErùm & ipſius terræ ſunt alia ſegmenta. Quis enim ſatis miretur, peſſimam eius partem, ideóq; puluerem appellatum in Puteolanis collibus, opponi maris fluctibus, merſúmq; protinus fieri lapidem vnum inexpugnabilem vndis, & fortiorem quotidie, vtique ſi Cumano miſceatur cęmento. Eadem eſt terrę natura & in Cyzicena regione: ſed ibi non puluis, verùm ipſa terra qualibet magnitudine exciſa & demerſa in mare lapidea extrahitur. Hoc idem circa Caſſandriam produnt fieri: & in fonte Gnidio dulci intra octo menſes terram lapideſcere. Ab Oropo quidem Aulidem vſque quicquid terræ attingi-

tur mari, mutatur in ſaxa[1]. Non multum à puluete Puteolano diſtat è Nilo harena tenuiſſima ſui parte, nō ad ſuſtinēda maria fluctúſq; frāgédos, ſed ad debellanda corpora palæſtræ ſtudiis. Inde certè Patrobio, Neronis principis liberto, aduehebatur. Quin & Leonnato & Cratero an Meleagro Alexādri Magni ducibus ſabulum hoc portari cum reliquis militaribus commerciis reperio. Plura de hac parte non ſum dicturus, non Hercules magis, quàm de terræ vſu in ceromatis, quibus exercendo iuuentus noſtra corpora, vires animorum perdidit.

De parietibus formaceis, & lateritiis, & eorum ratione. Cap. XIIII.

QVid? non in Africa Hiſpaniáque ex terra parietes, quos appellāt formaceos, quoniam in forma circundatis vtrinq; duabus tabulis inferciuntur veriùs, quàm inſtruuntur, æuis durant, incorrupti imbribus, ventis, ignibus, omníque cæmento firmiores? Spectat etiam nunc ſpeculas Annibalis Hiſpania, terrenáſque turres iugis montium impoſitas. Hinc & ceſpitum natura, caſtrorum vallis accommodata, contra fluminum impetus aggeribus. Illini quidem crates parietum luto, & lateribus crudis extrui, quis ignorat? Lateres non ſunt è ſabuloſo, neque harenoſo, multóque minus calculoſo ducendi ſolo, ſed è cretoſo & albicante, aut ex rubrica, vel ſi iam ex ſabuloſo, è maſculo certé. Finguntur optimè vere: nam ſolſtitio rimoſi fiunt. Aedificiis non niſi bimos probant. Quin & intritam ipſam eorum, priùs quàm fingantur, macerari oportet. Genera eorum tria: didoron, quo vtimur, longum ſeſquipede, latum pede: alterum tetradoron: tertium pentadoron.

Græci

Græci enim antiqui doron palmum vocabant, & ideo dora munera, quia manu darentur. Ergo à quatuor & quinque palmis, prout ſunt, nominantur. Eadem eſt latitudo. Minore in priuatis operibus, maiore in publicis vtuntur in Græcia. Pitanæ in Aſia, & in vlterioris Hiſpaniæ ciuitatibus Maſſia & Calento fiunt lateres, qui ſiccati non merguntur in aqua. Sunt enim è terra pumicoſa, cùm ſubigi poteſt, vtiliſſima. Græci, pręterquàm vbi è ſilice fieri poterant ſtructura, parietes lateritios prætulere. Sunt enim æterni, ſi ad perpendiculum fiant: ideo & in publica opera & regias domos adduntur. Sic ſtruxere murum Athenis, qui ad montem Hymettum ſpectat; ſic Patris ædes Iouis & Herculis, quanuis lapideas columnas & epiſtylia circundarent: domũ Trallibus regiam Attali: item Sardibus Crœſi, quam geruſian fecere: Halicarnaſſi Mauſoli: quæ etiam nunc durant. Lacedæmone quidem exciſum lateritiis parietibus opus tectorium propter excellentiã picturæ ligneis formis incluſum, Romam deportauere in Aedilitate ad comitium exornãdum Muręna & Varro. Quod opus cùm per ſe mirum eſſet, translatum tamen magis mirabantur. In Italia quoque lateritius murus Aretij & Meuaniæ eſt: Romæ non fiunt talia ædificia, quia ſeſquipedalis paries non plus quàm vnam contignationem tolerat. Cautúmque eſt, ne communis craſſior fiat nec intergerinorum ratio patitur.

De ſulphure, alumine, & generibus eorum, & medicina. Cap. XV.

HAec ſint dicta de lateribus. In terræ autem reliquis generibus vel maximè mira natura eſt ſulphuris, quo plurima domãtur. Naſcitur in

inſulis Aeoliis inter Siciliam & italiam, quas ardere diximus. Sed nobiliſſimum in Melo inſula. In Italia quoq; inuenitur, in Neapolitano Campanóque agro, collibus qui vocantur Leucogęi: Quod eſt cuniculis effoſſum, perficitur igni. Genera quatuor: viuum, quod Gręci apyron vocant naſcitur ſolidum, hoc eſt globoſum. Eo ſolo ex omnibus generibus Medici vtuntur. Cętera enim liquore conſtant, & conficiuntur oleo incocta. Viuum autem effoditur, tranſlucétque, & viret. Alterum genus appellant glebam, fullonum tantùm officinis familiare. Tertio quoque generi vnus tantum eſt vſus ad ſuffiendas lanas, quoniam candorem tantùm mollitiémque confert. Egula vocatur hoc genus. Quarto autem ad ellychnia maximè conficiendâ. Cęterò tanta vis eſt, vt morbos comitiales deprehendat nidore, impoſitum igni. Luſit & Anaxilaus eo, candens in calice nouo, prunáque ſubdita circunferens, exardeſcentis repercuſſu pallorem dirum, velut defunctorum, offundente cõuiuiis. Natura eius calfacit, concoquit: ſed & diſcutit collectiones corporum: ob hoc talibus emplaſtris, malagmatíſq; miſcetur. Renibus quoque & lumbis in dolore cum adipe, mirè prodeſt impoſitum. Aufert & lichenas à facie cum terebinthi reſina, & lepras. Harpacticon vocatur à celeritate auellẽdi: auelli enim ſubinde debet. Prodeſt & ſuſpirioſis linctum. Purulenta quoque extuſsientibus: & contra ſcorpionum ictus. Vitiligines viuum nitro miſtum, atque ex aceto tritum & illitum tollit: item lẽdes in palpebris, aceto ſandarachato admiſto. Habet & in religionibus locum ad expiandas ſuffitu domos. Sentitur vis eius & in aquis feruentibus. Neque alia res faciliùs accenditur: quo apparet

paret ignium vim magnam etiam ei ineſſe. Ful-
mina & fulgura quoque ſulphuris odorem ha-
bent:ac lux ipſa eorum ſulphurea eſt. Et bitumi-
nis vicina eſt natura, alibi limus, alibi terra : li-
mus è Iudææ lacu,vt diximus, emergens:terra in
Syria circa Sidonem oppidum maritimum.Spiſ-
ſantur hæc vtraque,& in denſitatem coëunt.Eſt
verò liquidum bitumē,ſicut Zacynthiū, & quod
à Babylone inuehitur. Ibi quidem & candidum
gignitur.Liquidum eſt & Apolloniaticum , quæ
omnia Græci piſſaſphalton appellant ex argu-
mento picis & bituminis. Gignitur & pingue li-
quoríſque oleacei in Sicilia Agragantino fonte
inficiens riuum . Incolæ id harundinum panicu-
lis colligunt, citiſſimè ſic adhæreſcens . Vtuntur
eo ad lucernarum lumina olei vice:item ad ſca-
biem iumētorum.Sunt qui & naphtham, de qua
in ſecundo diximus volumine, bituminis gene-
ri adſcribant.Verum ardens eius vis ignium na-
turæ cognata,procul ab omni vſu abeſt. Bitumi-
nis probatio,vt quàm maximè ſplendeat, ſítque
ponderoſum ac graue:leue autem modicè, quo-
niam adulteratur pice. Vis,quæ ſulphuris, ſiſtit,
diſcutit,contrahit,glutinat.Serpentes nidore fu-
gat accenſum.Ad ſuffuſiones oculorum & albu-
gines Babylonium efficax traditur : item ad le-
pras,lichenas,pruritúſque corporum.Illinitur &
podagris. Omnia autem eius genera incommo-
dos oculorum pilos replicant . Dentium dolori-
bus medentur ſimul cum nitro illita . Tuſſim ve-
terem & anhelitus cum vino potum emendat.
Dyſentericis etiam datur eodem modo,ſiſtítque
aluum. Cum aceto verò potum diſcutit concre-
tum ſanguinem , & detrahit. Mitigat lumbo-
rum dolores,item articulorum.Cum farina hor-

deacea impoſitum, emplaſtrum peculiare facit ſui nominis. Sanguinem ſiſtit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtuntur etiam ad quartanas bituminis drachma, & hedyoſmi pari pondere cũ myrrhæ obolo ſubacti. Comitiales morbos vſtũ deprehendit. Vuluarũ ſtrangulationes olfactum diſcutit cum vino & caſtoreo. Procidentia ſedis ſuffitu reprimit. Purgationes fœminarum in vino potum elicit. In reliquo vſu æramentis illinitur, firmátque ea contra ignes. Diximus & tingi ſolitas ex eo ſtatuas & illini. Calcis quoq; vſum præbuit, ita ferruminatis Babylonis muris. Placet & ferrariis fabrorum officinis tingendo ferro, clauorúmq; capitibus, & multis aliis vſibus. Nec minor aut ab eo diſſimilis eſt aluminis opera, quod intelligitur ſalſugo terræ. Plura & eius genera. In Cypro candidum & nigrum, exigua coloris differẽtia, cùm ſit vſus magna: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidúmque vtiliſſimum eſt, contráque, fuſcis aut obſcuris nigrum. Et aurum nigro purgatur. Fit autem omne ex aqua limóque, hoc eſt, terræ exudantis natura. Corriuatum hyeme æſtiuis ſolibus maturatur. Quod fuerit ex eo præcox, candidius fit. Gignitur autem in Hiſpania, Aegypto, Armenia, Macedonia, Ponto, Africa: inſulis Sardinia, Melo, Lipara, Strongyle. Laudatiſſimum in Aegypto proximum in Melo. Huius quoque duę ſpecies, liquidum ſpiſſúmq;. Liquidi probatio, vt ſit lympidũ lacteúmq;, ſine offenſis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Hoc phorimon vocant. An ſit adulteratum deprehenditur ſucco Punici mali. Syncerum enim miſtura ea nigreſcit. Alterum genus eſt pallidæ & ſcabræ naturę, & quod inficitur galla. Ideóque hoc vocant paraphoron

raphoron. Vis liquidi aluminis aſtringere, indurare, rodere. Melle admiſto ſanat oris hulcera, papulas, pruritúſque. Hæc curatio fit in balineis duabus mellis partibus, tertia aluminis. Virus alarum ſudoréſque ſedat. Sumitur pilulis contra lienis vitia, pellendúmque pruritum ac per vrinam ſanguinem. Emendat & ſcabiem nitro ac melanthio admiſtis. Concreti aluminis vnum genus ſchiſton appellant Græci, in capillamenta quædam caneſcentia dehiſcens. Vnde quidã trichitin potiùs appellauere. Hoc fit è lapide, ex quo & chalcitin vocant: vt ſi ſudor quidam eius lapidis in ſpumam coagulatus. Hoc genus aluminis ſiccat, minúſque ſiſtit humorem inutilẽ corporibus. Sed auribus magnopere prodeſt infuſum, vel illitum, vel oris hulceribus, dẽtibúſque, ſi ſaliua cum eo contineatur. Et oculorum medicamentis inſeritur aptè, verendíſq; vtriuſque ſexus. Coquitur in patinis, donec liquari deſinat. Inertioris eſt alterum generis, quod ſtrongylen vocant. Duæ eius ſpecies, fungoſum atque omni humore dilui facile: quod in totum damnatur. Melius pumicoſũm, & foraminum fiſtulis ſpongiæ ſimile, rotundúmque natura, candido propius, cũ quadam pinguitudine ſine harenis friabile, nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per ſe carbonibus puris, donec cinis fiat. Optimum ex omnibus quod melinum vocant, ab inſula Melo, vt diximus. Nulli vis maior neque adſtringendi, neque denigrandi, neq; indurandi. Nullum ſpiſſius. Oculorum ſcabritias extenuat: combuſtum vtilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinem quoque ſiſtit in totum foris illitum. Vulſis pilis ex aceto illitum, renaſcentẽ mollit lanuginem ſummam. Omnium gene-

rum vis in adſtringendo: vnde nomẽ Grçcis. Ob id oculorum vitiis aptiſſima ſunt. Sanguinis fluxiones inhibet cum adipe. Sic & infantium hulcera. Putreſcentia hulcerum compeſcit cũ adipe, & hydropicorũ eruptiones ſiccat. Et aurium vitia cum ſucco Punici mali: & vnguium ſcabritias, cicatricúmque duritias & pterygia, perniones: Phagedænas hulcerum ex aceto, aut cum galla pari pondere cremata: lepras cum ſucco olerum: cũ ſalis verò duabus partibus, vitia quæ ſerpũt: lendes & alia capillorũ animalia, permiſtum aquæ. Sic & ambuſtis prodeſt, & furfuribus corporum cum ſero & pice. Infunditur & dyſentericis. Vuam quoque in ore comprimit, ac tonſillas. Ad omnia quæ in cæteris generibus diximus, efficacius intelligitur ex Melo aduectum. Nam ad reliquos vſus vitæ in coriis laníſq; perficiendis, quanti ſit momenti ſignificatum eſt. Ab his per ſe omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

*De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selinuſia, & * pigniti, & ampeliti medicina. Cap. XVI.*

*pnigiti

SAmiæ duæ ſunt, quæ ſyropicon, & quæ aſter appellantur. Prioris laus, vt recens ſit & leuis, linguæque glutinoſa. Altera gleboſior, candida. Vtraque vritur, ac lauatur. Sunt qui præferant priorem. Proſunt ſanguinem expuentibus. Emplaſtríſq; quç ſiccandi cauſa cõponuntur, oculorum quoque medicamentis miſcentur. Eretria totidem differentias habet. Nanque & alba eſt, & cinerea, quç prçfertur in medicina. Probatur mollitie, & quod ſi æra prçducantur, violaceum reddit colorem. Vis & ratio eius in medendo dicta eſt inter pigmenta. Lauatur omnis terra (in hoc enim loco dicemus) perfuſa aqua ſiccatáque ſolibus

libus

libus,iterũ ex aqua trita ac repoſita, donec conſidat, & digeri poſſit in paſtillos. Coquitur in calicibus crebro cõcuſſu. Eſt in medicaminibus & Chia terra candicans,effectus eius,qui Samię. Vſus ad mulierum maximè cutem. Idem & Selinuſiæ.Lactei coloris eſt hæc,& aqua dilui celerrima. Eadémque lacte diluta, & tectoriorum albaria interpolantur. *Pignitis Eretriæ ſimillima eſt grandioribus tantùm glebis & glutinoſa, cui effectus idem qui Cimoliæ, infirmior tamen. Bitumini ſimillima eſt ampelitis. Experimentum eius, ſi ceræ modo accepto oleo liqueſcat, & ſi nigricans colos maneat toſtæ. Vſus ad molliendum diſcutiendúmque. Ad hæc medicamentis additur, præcipuéque in calliblepharis & inficiendis capillis. *Pnigitis Dioſcoridi.

Cretæ genera ad veſtium vſus, Cimolia, Sarda, Vmbrica, ſaxum, argentaria. Cap. XVII.

Cretæ plura genera. Ex iis Cimoliæ duo ad Medicos pertinentia, candidum, & ad purpuriſſum inclinans. Vis vtrique ad diſcutiendos tumores, & ſiſtendas fluxiones aceto aſſumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet:& lichenas illita, puſtuláſq;.Si verò aphronitrũ & nitrũ adiiciatur & acetum, & pedum tumores ſanat,ita vt in Sole curatio hæc fiat,* vt poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur. Teſtium tumoribus Cypria cera addita prodeſt. Et refrigerandi quoque natura cretæ eſt: ſudoréſque immodicos ſiſtit illita. Atque ita papulas cohibet ex vino ſumpta in balineis. Laudatur maximè Theſſalica. Naſcitur & in Lycia circa Bubonem. Eſt & alius Cimoliæ vſus in veſtibus. Nam Sarda, quæ affertur è Sardinia, candidis tantùm aſſumitur, inutilis verſicoloribus:& eſt vtiliſſima omnium Cimoliæ ge- *&

nerum: pretioſior Vmbrica, & quam vocant ſaxum. Proprietáſque ſaxi, quòd creſcit in macerando: atque pondere emitur, illa menſura. Vmbrica non niſi poliendis veſtibus aſſumitur. Neque enim pigebit hanc quoque parté attingere, cùm lex Metella extet fullonibus dicta, quam C. Flaminius, L. Aemilius Cenſores dedere ad populum ferendam. Adeò omnia maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic eſt: primùm abluitur veſtis Sarda: dein ſulphure ſuffitur: mox deſquamatur Cimolia, quæ eſt coloris veri. Fucatus enim deprehenditur, nigreſcítque, & effunditur ſulphure. Veros autem & pretioſos colores emollit Cimolia, & quodam nitore exhilarat contriſtatos ſulphure. Candidis veſtibus ſaxum vtilius à ſulphure, inimicum coloribus. Græcia pro Cimolia Tymphaico vtitur gypſo. Alia creta argentaria appellatur, nitorem argento reddens. Eſt & viliſſima, qua Circum prędducere ad victoriæ notam, pedéſque vænalium trans mare ad vectorum denotare inſtituerunt maiores. Talémque * Publium mimicæ ſcenæ conditorem, & Aſtrologiæ conſobrinum eius Manlium Antiochum, item Grammaticæ Taberium Erotem, eadem naue aduectos videre proaui.

* *Plotium*

Qui & quorum liberti præpotentes.
Cap. XVIII.

SEd quid hos refero aliquo literarum honore commendatos? Talé in cataſta videre Chryſogonum Syllæ, Amphionem Q. Catuli, Heronem L. Luculli, Demetrium Pompeij, Augénque Demetrij, quanquam & ipſa Pompeij credita eſt: Hipparchum M. Antonij, Menam & Menecratem Sex. Pompeij, alióſque deinceps, quos

quos enumerare iam non eſt, è ſanguine Quiritium & proſcriptionum licentia ditatos. Hoc eſt inſigne vænalitiis gregibus, opprobriúmque inſolentis fortunæ: quod & nos adeò potiri rerum vidimus, vt Prætoria quoque ornamenta decerni à Senatu iubente Agrippina Cl. Cæſaris viderimus libertis: tantúmque non cum laureatis faſcibus remitti illò, vndé cretatis pedibus aduenisſent.

De terra ex Galata, terra Clupea, terra Balearica, terra Ebuſitana.

Cap. XIX.

PRætereà ſunt genera terræ proprietatis, ſuæ de quibus iam diximus: ſed & hoc loco reddenda natura. Ex Galata inſula, & circa Clupeam Africæ ſcorpiones necat: Balearis & Ebuſitana ſerpentes.

C. PLIN

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ LIBER XXXVI.

PROOEMIVM.

Natura lapidum, ac marmorum luxuria.

Cap. I.

LAPIDVM natura reſtat, hoc eſt, præcipua morum inſania, etiam vt gemmæ cum ſuccinis, atque cryſtalli cum murrhinis ſileantur. Omnia nanque, quæ vſque ad hoc volumen tractauimus, hominum cauſa genita videri poſſunt. Montes natura ſibi fecerat ad quaſdam compages telluris viſceribus denſandas, ſimul ad impetus fluminum domandos, fluctúſque frangendos, ac minimè quietas partes coërcendas duriſſima ſui materia. Cædimus hos, trahimúſque nulla alia, quàm deliciarum cauſa, quos tranſcendiſſe quoque mirum fuit. In portento propè maiores habuere Alpeis ab Annibale exuperatas, & poſteà à Cimbris: nunc ipſæ cæduntur in mille genera marmorum: promontoria aperiuntur mari, & rerum natura

natura agitur in planum. Euehimus ea, quæ ſeparandis gentibus pro terminis conſtituta erant: nauéſque marmorum cauſa fiunt, ac per fluctus, ſæuiſſimam rerum naturæ partem, huc illúcque portantur iuga montium, maiore etiamnum veſania, quàm cùm ad frigidos potus vas petitur in nubila, cælóque proximè rupes, cauantur, vt bibatur glacie. Secum quiſque cogitet, quæ pretia horum audiat, quas vehi trahíque moles videat. Sed & quàm ſine his multorum fuerit beatior vita, ad quámque multorum neces ſit neceſſe iſta facere, imò verius pati mortaleis, quos ad vſus, quáſue ad voluptates alias, niſi vt inter maculas lapidum iaceant: ceu verò nõ tenebris noctium dimidiæ parti vitæ cuiuſque gaudia hæc auferentibus. Ingens iſta reputantem ſubit etiam antiquitatis rubor. Extant Cenſoriæ leges, glandia in cœnis, gliréſque, & alia dictu minora apponi vetantes. Marmora inuehi, & maria huius rei cauſa tranſiri, quæ vetaret, lex nulla lata eſt.

Quis primus marmor in publicis operibus oſtenderit. Cap. II.

DIcat fortaſſis aliquis: non enim inuehebantur. Id quidem falſó. Trecentas LX. columnas M. Scauri Aedilitate ad ſcenam theatri temporarij, & vix vno menſe futuri in vſu, videre portari ſilentio legum. Sed publicis nimirum indulgentes voluptatibus. Idipſum cur? aut qua magis via irrepunt vitia, quàm publica? Enimuerò non alio modo in priuatos vſus illa venêre, ebora, aurum, gemmæ: aut quid omnino Diis relinquimus? Verùm eſto, indulſerint publicis voluptatibus, etiámne tacuerũt maximas earum atque adeò duodequadragenûm pedum. Lucullei marmoris in atrio Scauri collocari? Nec clàm

clàm illud occultéque factum eſt. Satiſdari ſibi damni infecti egit redemptor cloacarum, cùm in Palatium extraherentur. Non ergo in tam malo exemplo moribus cauere vtilius fuerat, quàm tacere tantas moles in priuatam domum trahi præter fictilia Deorum * faſtigia?

* *faſtidia*

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ. Cap. III.

NEc poteſt videri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepſiſſe quodam vitæ rudimento. Iam enim L. Craſſum Oratorem illum, qui primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem Palatio, Hymettias tamen nec plures ſex aut longiores duodenûm pedum, M. Brutus in iurgiis ob id Venerem Palatinam appellauerat. Nimirum iſta omiſere moribus victis: fruſtráque interdicta quæ vetuerant cernentes, nullas potius, quàm irritas, eſſe leges maluerunt. Qui nos ſequentur meliores nos eſſe probabunt. Quis enim tantarum hodie columnarum atrium habet? Sed priùs, quàm de marmoribus dicamus, hominum in iis præferenda dicemus pretia. Antè igitur artifices percenſebimus.

Qui primùm laudati in marmore ſcalpendo, & quibus temporibus. Cap. IIII.

MArmore ſcalpendo primi omnium inclaruerunt Dipœnus & Scyllis geniti in Creta inſula, etiamnum Medis imperantibus, priúſque quàm Cyrus in Perſis regnare inciperet, hoc eſt, Olympiade circiter L. Ij Sicyonem ſe contulere, quæ diu fuit officinarum omnium metallorum patria. Deorum quorundam ſimulacra publicè locauerant Sicyonij, quæ priùs quàm abſoluerentur, artifices iniuriam queſti abierunt in Aetolos. Protinus Sicyonios fames inuaſit ac

ſter

ſterilitas, mœrórque dirus. Remedium petentibus Apollo Pythius affuturum reſpondit, ſi Dipœnus & Scyllis Deorum ſimulacra perfeciſſent. Quod magnis mercedibus obſequiiſq; impetratum eſt. Fuere autem ſimulacra ea Apollinis, Dianæ, Herculis, Mineruæ, quòd è cælo poſteà tactum eſt.

Nobilitates operum & artificum in marmore CXXVI. de marmore Pario, & Mauſoleo. Cap. V.

CVm ij eſſent, iam fuerant in Chio inſula Malas ſculptor, dein filius eius Micciades, ac deinde nepos Anthermus Chius, cuius filij Bupalus & Anthermus clariſſimi in ea ſcientia fuere, Hipponactis Poëtæ ætate, quem certum eſt LX. Olympiade fuiſſe. Quòd ſi quis horum familiam ad proauum vſque retro agat, inueniet artis eius originem cum Olympiadum origine cœpiſſe. Hipponacti notabilis fœditas vultus erat: quamobrem imaginem eius laſciuia iocorum ij propoſuere ridentium circulis. Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum diſtrinxit in tantum, vt credatur aliquibus ad laqueum eos compuliſſe: quod falſum eſt. Complura enim in finitimis inſulis ſimulacra poſteà fecere, ſicut in Delo, quibus ſubiecerunt carmen, non vitibus tantum cenſeri Chium, ſed & operibus Anthermi filiorum. Oſtendunt & Iaſij Dianam manibus eorum factam. Et in ipſa Chio narrata eſt operis eorum Dianæ facies in ſublimi poſita, cuius vultum intrantes triſtem, exeuntes exhilaratum putant. Romæ ſigna eorum ſunt in Palatina æde Apollinis in faſtigio, & in omnibus ferè quæ Diuus Auguſtus fecit. Patris quoque eorum & Deli fuere opera, & in Leſbo inſu-

la.

la. Dipœni quidem Ambracia, Argos, Cleone, operibus refertę fuere. Omnes autem tantùm candido marmore vſi ſunt è Paro inſula, quem lapidem cœpere lychniten appellare, quoniam ad lucernas in cuniculis cæderetur, vt autor eſt Varro, multis poſteà candidioribus repertis, nuper etiam in Lunenſiũ lapidicinis. Sed in Pariorum mirabile proditur, gleba lapidis vnius cuneis diuidentium ſoluta, imaginem Sileni intùs extitiſſe. Non omittendum, hanc artem tanto vetuſtiorem fuiſſe, quàm picturam aut ſtatuariam, quarum vtraque cum Phidia cœpit LXXXIII. Olympiade, poſt annos circiter CCCXXXII. Et ipſum Phidiam tradunt ſcalpſiſſe marmora, Venerémque eius eſſe Romæ in Octauiæ operibus eximiæ pulchritudinis. Alcamenem Athenienſem (quod certũ eſt) docuit in primis nobilem, cuius ſunt opera Athenis complura in ædibus ſacris, præclaráque Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἐν κήποις. Huic ſummam manum ipſe Phidias impoſuiſſe dicitur. Eiuſdem diſcipulus fuit Agoracritus Parius, ei ætate gratus. Itaque è ſuis operibus pleraque nomini eius donaſſe fertur. Certauere autem inter ſe ambo diſcipuli in Venere facienda. Vicítque Alcamenes non opere, ſed ciuitatis ſuffragiis, contra peregrinum ſuo fauentis. Quare Agoracritus ea lege ſignum ſuum vendidiſſe traditur, ne Athenis eſſet, & appellaſſe Nemeſim. Id poſitum eſt Rhamnunte pago Atticæ, quod M. Varro omnibus ſignis prætulit. Eſt & in Matris magnæ delubro in eadẽ ciuitate Agoracriti opus. Phidiam clariſſimum eſſe per omnes gentes, quæ Iouis Olympij famam intelligunt, nemo dubitat: ſed vt meritò laudari ſciant etiam qui opera eius

non

non viderunt, proferemùs argumenta parua & ingenij tantùm. Neque ad hoc Iouis Olympij pulchritudine vtemur, non Mineruæ Athenis factæ amplitudine, cùm ſit ea cubitorum xxvi: ebore hæc & auro conſtat, ſed ſcuto eius, in quo Amazonum prælium cælauit intumeſcente ambitu parmæ, eiuſdem concaua parte Deorum & gigantum dimicationem, in ſoleis verò Lapitharum & Centaurorum: adeò momenta omnia compacta artis illius fuere. In baſe autem quod cælatum eſt, Pandoras geneſin appellauit. Ibi Dij ſunt xxx. numero naſcentes, Victoria præcipuè mirabili. Periti mirantur & ſerpentem, & ſub ipſa cuſpide æream ſphingem. Hęc ſunt obiter dicta de artifice nunquam ſatis laudato, ſimul vt noſcatur illam magnificentiam æqualem fuiſſe & in paruis. Praxitelis ætatem inter ſtatuarios diximùs, qui marmoris gloria ſuperauit etiam ſemet. Opera eius ſunt Athenis in Ceramico, ſed ante omnia, & non ſolùm Praxitelis, verùm & in toto orbe terrarum Venus: quam vt viderent multi, nauigauerunt Gnidum. Duas fecerat, ſimúlq; vendebat, alteram velata ſpecie, quam ob id quidem prætulerũt optióne, quorum conditio erat, Coï, cùm alteram etiam eodem pretio detuliſſet, ſeuerum id ac pudicũ arbitrantes: reiectam Gnidij emerunt, immenſa differentia famæ. Voluit eam poſteà à Gnidiis mercari rex Nicomedes, totum æs ciuitatis alienũ, quod erat ingens, diſſoluturum ſe promittens. Omnia perpeti maluere, nec immeritò. Illo enim ſigno Praxiteles nobilitauit Gnidum. Aedicula eius tota aperitur, vt conſpici poſſit vndiq; effigies Deæ, fauente ipſa, vt creditur, facto. Nec minor ex quacunq; parte admiratio eſt. Ferunt amore ca-

ptum quendam, cùm delituiſſet noctu, ſimulacro cohæſiſſe, eiúſque cupiditatis eſſe indicem maculam. Sunt in Gnido & alia ſigna marmorea illuſtrium artificum, Liber pater Bryaxidis, & alter Scopæ, & Minerua: nec maius aliud Veneris Praxitelicæ ſpecimen, quàm quòd inter hæc ſola memoratur. Eiuſdem eſt & Cupido obiectus à Cicerone Verri, ille propter quem Theſpiæ viſebantur, nunc in Octauiæ ſcholis poſitus. Eiuſdẽ & alter nudus in Pario colonia. Propontidis, par Veneri Gnidiæ nobilitate & iniuria. Adamauit enim eum Alchidas Rhodius, atque in eo quoque ſimile amoris veſtigium reliquit. Romæ Praxitelis opera ſunt, Flora, Triptolemus, Ceres in hortis Seruilianis, boni Euentus & bonæ Fortunæ ſimulacra in Capitolio: item & Mænades, & quas Thyadas vocant, & Caryatidas, & Sileni in Aſinij Pollionis monumentis, & Apollo & Neptunus. Praxitelis filius Cephiſſodorus rei & artis hæres fuit. Cuius laudatum eſt Pergami ſymplegma, ſignum nobile, digitis corpori veriùs, quàm marmori, impreſſis. Romæ eius opera ſunt Latona in Palatij delubro: Venus in Aſinij Pollionis monumentis: & intra Octauiæ porticus in Iunonis æde Aeſculapius ac Diana. Scopæ laus cum his certat. Is fecit Venerem & Pothon & Phaëthontem, qui Samothraciæ ſanctiſſimis cæremoniis coluntur. Item Apollinem Palatinum, Veſtam ſedentem laudatam in Seruilianis hortis, duáſq; chametæras cica eam, quarum pares in Aſinij monumentis ſunt, vbi & Canephorus eiuſdem. Sed in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in Circo Flaminio Neptunus ipſe, & Thetis, atque Achilles, Nereides ſupra Delphinos & cete & hippocampos ſedentes.

Item

Item tritones, chorúſque Phorci & priſtes, ac multa alia marina,omnia eiuſdem manus præclarum opus etiam ſi totius vitæ fuiſſet. Nunc verò præter ſuprà dicta,quæque neſcimus, Mars eſt etiamnum ſedens coloſſeus eiuſdem in templo Bruti Callaici apud Circum eundem ad Labicanam portam eunti. Prætereà Venus in eodem loco nuda Praxitelicam illam Gnidiam antecedens, & quencunque alium locum nobilitatura.Romæ quidem magnitudo operum eam obliterat, ac magni officiorum negotiorúmque acerui omnes à contemplatione talium abducunt, quoniam otioſorum & in magno loci ſilentio apta admiratio talis eſt. Qua de cauſa ignoratur artifex eius quoque Veneris, quam Veſpaſianus Imperator in operibus Pacis ſuæ dicauit,antiquorum dignam fama. Par hæſitatio eſt in templo Apollinis Soſiani, Nioben cum liberis morientem Scopas an Praxiteles fecerit: item Ianus pater in ſuo templo dicatus ab Auguſto ex Aegypto aduectus, vtrius manus ſit,iam quidem & auro occultatus. Similiter in Curia Octauiæ quæritur de Cupidine fulmen tenente. Id demum affirmatur, Alcibiadem eſſe principem forma in ea ætate. Multa in eadem ſchola ſine autoribus placent.Satyri quatuor,ex quibus vnus Liberũ patrem palla velatus humeris præfert: alter Liberum ſimiliter: tertius ploratum infantis cohibet: quartus cratere alterius ſitim ſedat: duæque Auræ velificantes ſua veſte. Nec minor quæſtio eſt in Septis,Olympum & Pana Chironémque cum Achille qui fecerint,præſertim cùm capitali ſatiſdatione fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin & Timotheum,& Leocharem,de quibus ſi-

mul dicendum eſt, quoniam pariter cælauere Mauſoleum. Sepulcrum hoc eſt ab vxore Artemiſia factum Mauſolo Cariæ regulo, qui obiit Olympiadis centeſimæ anno ſecundo. Opus id vt eſſet inter ſeptem miracula, ij maximè artifices fecere: Patet ab Auſtro & Septentrione ſexagenos ternos pedes, breuius à frontibus, toto circuitu pedes quadringentos x I. attollitur in altitudinem x x v. cubitis: cingitur columnis xxxvI. Ab Oriente cęlauit Scopas, à Septentrione Bryaxis, à Meridie Timotheus, ab Occaſu Leochares. Priúſque quàm peragerent, regina Artemiſia, quæ mariti memoriæ id opus extrui iuſſerat, obiit. Non tamen receſſerunt, niſi abſoluto iam, id gloriæ ipſorum artíſque monumentum iudicantes: hodiéq; certant manus. Acceſſit & quintus artifex. Nanque ſupra pteron pyramis altitudine inferiorem æquauit, x x I I I I. gradibus in metæ cacumen ſe cõtrahens. In ſummo eſt quadriga marmorea, quam fecit Pythis. Hęc adiecta c x L. pedum altitudine totum opus includit. Timothei manu Diana Romæ eſt in Palatio, Apollinis delubro, cui ſigno caput repoſuit Aulanius Euander. In magna admiratione eſt & Hercules Meneſtrati: & Hecate Epheſi in templo Dianæ poſt ædem, in cuius contemplatione admonent æditui parcere oculis, tanta marmoris radiatio eſt. Non poſtferuntur & Charites in propylæo Athenienſiũ, quas Socrates fecit, alius ille quàm pictor, idem vt aliqui putant. Nam Myronis illius, qui in ære laudatur, anus ebria eſt Smyrnæ in primis inclyta. Pollio Aſinius, vt fuit acris vehementiæ, ſic quoque ſpectari monumẽta ſua voluit. In iis ſunt Centauri nymphas gerentes Archeſitæ, Theſpiades Cleomenis, Oceanus &

Iupit

Iupiter Entochi. Hippiades Stephani, Hermerotes Taurifci,nõ cęlatoris illius,ſed Tralliani. Iupiter hoſpitalis Pamphili Praxitelis diſcipuli. Zetus & Amphion ac Dirce & taurus, vinculúmq; ex eodem lapide,Rhodo aduecta opera Apollonij & Tauriſci. Parentum in certamen de ſe fecere. Menecratem videri profeſſi,ſed eſſe naturalem Artemidorum. Eodem loco Liber pater Eutychidis laudatur: ad Octauiæ verò porticum Apollo Philiſci Rhodij in delubro ſuo. Item Latona & Diana, & Muſæ nouem, & alter Apollo nudus. Eum,qui citharam in eodẽ templo tenet, Timarchides fecit. Intra Octauiæ verò porticus in æde Iunonis ipſam Deam Dionyſius & Polycles: aliam Venerem eodem loco Philiſcus. Cætera ſigna Praxiteles. Item Polycles & Dionyſius Timarchidis filij Iouem,qui eſt in proxima ęde, fecerunt. Pana & Olympum luctantes, eodẽ loco Heliodorus,quod eſt alterũ in terris ſymplegma nobile: Venerem lauantem ſeſe. Dædalum ſtantem Polycharmus. Ex honore apparet in magna autoritate habitum Lyſiæ opus,quod in Palatio ſuper arcum Diuus Auguſtus honori Octauij patris ſui dicauit in ædicula columnis adornata. Id eſt quadriga currúſq;, & Apollo ac Diana ex vno lapide. In hortis Seruilianis reperio laudatos, Calamidis Apollinem illius cælatoris, Dactylidis Pythias, Amphiſtrati Calliſthenem hiſtoriarum ſcriptorem. Deinde multorũ obſcurior fama eſt, quorundam claritati in operibus eximiis obſtãte numero artificum, quoniam nec vnus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari poſſunt, ſicut in Laocoonte, qui eſt in Titi Imperatoris domo, opus omnibus & picturæ & ſtatuariæ artis præferendum. Ex vno lapide eum

& liberos draconúmq; mirabiles nexus de conſilij ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. Similiter Palatinas domos Cæſarum repleuere probatiſſimis ſignis Craterus cum Pythodoro, Polydectes cum Hermolao, Pythodorus alius cum Artemone, & ſingularis Aphrodiſius Trallianus. Agrippæ Pantheum decorauit Diogenes Athenienſis: & Caryatides in columnis templi eius probantur inter pauca operum: ſicut in faſtigio poſita ſigna, ſed propter altitudinem loci minus celebrata. Inhonorus eſt, nec in templo vllo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana ſacrificauerunt victima, humi ſtans, ante aditum porticus ad nationes: Sitæ fuere & Theſpiades ad ædem Felicitatis, quarum vnam adamauit eques Romanus Iunius Piſciculus, vt tradit Varro: admiratur & Paſiteles, qui & quinque volumina ſcripſit nobilium operum in toto orbe. Natus hic in Græciæ Italiæ ora, & ciuitate Romana donatus cum iis oppidis, Iouem fecit eburneum in Metelli æde, quà campus petitur. Accidit ei, cùm in naualibus, vbi feræ Africanæ erant per caueam intuens leonem cælaret, vt ex alia cauea panthera erumperet, non leui periculo diligentiſſimi artificis. Feciſſe opera complura dicitur: ſed quæ fecerit, nominatim non refertur. Arceſilaum quoque magnificat Varro, cuius ſe marmoream habuiſſe leænam tradit, aligeróſque ludentes cum ea Cupidines, quorum alij religatam tenerent, alij è cornu cogerent bibere, alij calcearent ſoccis, omnes ex vno lapide. Idem & à Coponio XIIII. nationes, quæ ſunt circa Pompeij, factas autor eſt. Inuenio & Canachum laudatum inter ſtatuarios,

feciſſe

feciſſe marmorea. Nec Sauron atque Batrachum obliterari conuenit, qui fecere templa Octauiæ porticibus incluſa, natione ipſi Lacones. Quidam & opibus præpotentes fuiſſe eos putãt, ac ſua impenſa conſtruxiſſe, inſcriptionem ſperantes. Qua negata, hoc tamen alio loco & modo vſurpaſſe. Sunt certè etiamnum in columnarum ſpiris inſcalpta nominum eorum argumento, rana atque lacerta. In Iouis æde extitiſſe picturam, cultúſq; reliquos omnes fœmineis argumentis conſtat. Etenim facta Iunonis æde cùm inferrétur ſigna, permutaſſe geruli tradũtur: & id religione cuſtoditum, velut ipſis Diis ſedem ita partitis. Ergo & in Iunonis æde cultus eſt, qui Iouis eſſe debuit. Sunt & in paruis marmoreis famam conſecuti, Myrmecides, cuius quadrigam cum agitatore cooperuit alis muſca: & Callicrates, cuius formicarum pedes atque alia membra peruidere non eſt.

Quando primùm marmorum in ædificiis vſus, & quis primus Romæ cruſtauerit parietes, & quibus ætatibus quæque marmora in vſum venerint, & quis primus marmora ſecuerit, & ratio ſecandi: de harena.

Cap. VI.

HAec ſint dicta de marmorum ſcalptoribus, ſummáque claritate artificum: quo in tractu ſubit mentem non fuiſſe tum autoritatem maculoſo marmori: fecere è Thaſio, Cycladum inſularum, æquè & è Leſbio, liuidius hoc paulo. Verſicolores quidem maculas, & in totum marmorum apparatum Menander etiam diligentiſſimus luxuriæ interpres, primus & rarò attigit. Columnis demum vtebantur in tẽplis, nec lautitiæ cauſa (nondũ enim iſta intelligebantur) ſed quia

firmiores aliter ſtatui non poterant. Sic eſt inchoatum Athenis templum Iouis Olympij, ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas. Fuit tamen inter lapidem atque marmor differentia iam & apud Homerum. Dicit enim Paridis os marmoreo ſaxo percuſſum: ſed hactenus, regias quoque domos cùm laudatiſſimè præter æs, aurum, electrum, argentum, ebore tantum adornans. Primum (vt arbitror) verſicolores iſtas maculas Chiorum lapidicinæ oſtenderunt, cùm extruerent muros, faceto in id M. Ciceronis ſale: omnibus enim oſtentabant, vt magnificum. Multo, inquit, magis mirarer, ſi Tiburtino lapide feciſſetis. Et Hercules non fuiſſet picturæ honos vllus, non modò tantus, in aliqua marmorum autoritate. Secandi marmor in cruſtas neſcio an Cariæ fuerit inuentum. Antiquiſſima, quod equidem inueniam, Halicarnaſſi Mauſoli domus Proconneſio marmore exculta eſt, lateritiis parietibus. Is obiit Olympiadis C. anno II. vrbis Romæ anno CCCII. Primùm Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Cæſaris in Gallia. Neque indignatio ſit tali autore inuenta re. Hic nanque eſt Mamurra Catulli Veroneſis carminibus proſciſſus, quem, vt res eſt, domus ipſius clarius, quàm Catullus, dixit habere, quicquid habuiſſet Comata Gallia. Nanque adiecit idem Nepos, eum primum totis ædibus nullam niſi è marmore columnam habuiſſe, omnes ſolidas è Caryſtio aut Lunenſi. Denique M. Lepidus Catuli in Conſulatu collega primus omnium limina ex Numidico marmore in domo poſuit magna reprehen

prehenſione. Is fuit Cóſul anno vrbis DCLXVI. Hoc primum inuecti Numidici marmoris veſtigium inuenio, non in columnis tantum cruſtíſue, vt Mamurra Caryſtium poſuit, ſed in maſſa ac viliſſimo liminum vſu. Poſt hunc Lepidum fermè quadriennio L. Lucullus Conſul fuit; qui nomen (vt apparet ex re) Luculleo marmori dedit, admodum delectatus illo, primúſque Romam inuexit, atrum alioqui, cùm cætera maculis aut coloribus commendentur. Naſcitur autem in Nili inſula, ſolúmque penè horum marmorum ab amatore nomen accepit. Inter hos primum (vt arbitror) marmoreos parietes habuit ſcena M. Scauri, non facilè dixerim ſectos, an ſolidis glebis poſitos, ſicuti eſt hodie Iouis tonantis ædes in Capitolio. Nondum enim ſecti marmoris veſtigia inuenerat Italia. Sed quiſquis primùm inuenit ſecare, luxuriámque diuidere, importuni ingenij fuit. Harena hoc fit, & ferro videtur fieri, ſerra in prætenui linea premente harenas verſandóque tractu ipſo ſecáte. Aethiopica hæc maximè probatur. Nam id quoque acceſſit, vt ad Aethiopas vſque peteretur, quod * faceret marmora: imò verò etiam in Indos, vnde margaritas quoque peti ſeueris moribus indignum erat. Hæc proximè laudatur. Mollior tamen, quæ ex Aethiopia. Illa nulla ſcabritie ſecat. Indica non æquè læuigat: ſed ea combuſta polientes marmora fricare iubentur, Simile & Naxiæ vitium eſt, & Coptidi, quæ vocatur Aegyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus ſecandis. Poſteà reperta eſt harena non minus probanda, ex quodam Adriatici maris vado, æſtu nudante, obſeruatione non facili. Iam quidem quacunque harena ſecare è fluuiis omnibus

* *ſecaret*

fraus artificum auſa eſt: quod diſpendium admodum pauci intelligunt. Craſſior enim harena laxioribus ſegmentis terit, & plus erodit marmoris, maiúſque opus ſcabritia polituræ relinquit. Ita ſectæ attenuantur cruſtæ. Rurſúſque Thebaica polituris accommodatur, & quæ ſit è poro lapide aut è pumice.

De Naxio, & Armenio, & de generibus marmorum. Cap. VII.

Signis è marmore poliendis, gemmiſq; etiam ſcalpendis atque limandis Naxium diu placuit ante alia: ita vocantur cotes in Cypro inſula genitæ. Vicere poſteà ex Armenia vectæ. Marmorum genera & colores non attinet dicere in tanta notitia: nec facile eſt enumerare in tanta multitudine. Quoto quoque enim loco non ſuum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi generis dicta ſunt in ambitu terrarum cum gentibus ſuis. Non omnia tamen in lapicidinis gignuntur, ſed multa & ſub terra ſparſa. Pretioſiſſimi quidem generis Lacedæmonium viride, cunctíſque hilarius. Sic & Auguſtum, ac deinde Tiberium, in Aegypto Auguſti ac Tiberij primùm principatu reperta. Differentiáque eorum eſt ab ophite, cùm ſit illud ſerpentium maculis ſimile, vnde & nomen accepit, quod hæc maculas diuerſo modo colligunt, Auguſtum vndatim criſpum in vertices, Tiberium ſparſim conuoluta canitie. Neque ex ophite columnæ, niſi paruę admodum, inueniuntur. Duo eius genera, molle candidum, nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores ſedare adalligati, & ſerpentium ictus. Quidam phreneticis ac lethargicis adalligari iubent candicantem. Contra ſerpentes autem à quibuſdam laudatur præcipuè ex his, quem tephriam

phriam appellant, à colore cineris. Vocatur & Memphites à loco, gemmantis naturæ. Huius vſus conteri,& iis, quæ vrenda ſint aut ſecanda, ex aceto illini. Obſtupeſcit ita corpus, nec ſentit cruciatum. Rubet porphyrites in eadem Aegypto: ex eo candidis interuenientibus punctis, leucoſtictos vocatur. Quantiſlibet molibus cædendis ſufficiunt lapicidinæ. Statuas ex eo Cl. Cæſari procurator eius in vrbem ex Aegypto aduexit Triarius Pollio, non admodum probata nouitate. Nemo certè poſteà imitatus eſt. Inuenit eadem Aegyptus in Aethiopia, quem vocant baſalten, ferrei coloris atque duritiæ. Vnde & nomen ei dedit. Nunquam hic maior repertus eſt, quàm in templo Pacis ab Imperatore Veſpaſiano Auguſto dicatus: argumento Nili x v i. liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi augentis ſe amnis intelliguntur. Non abſimilis illi narratur in Thebis delubro Serapis, vt putant, Memnonis ſtatua dicatus: quem quotidiano Solis ortu contractum radiis, crepare dicunt. Onychem etiamtum in Arabiæ montibus, nec vſquam aliubi, naſci putauere noſtri veteres: Sudines in Germania. Potoriis primum vaſis inde factis, dein pedibus lectorum ſelliſque, Cornelius Nepos tradit fuiſſe magno miraculo, cùm P. Lentulus Spinter amphoras ex eo Chiorum magnitudine cadorum oſtédiſſet. poſt quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine columnas vidiſſe ſe. Variatum in hoc lapide poſteà eſt. Nanque pro miraculo inſigni, quatuor modicas in theatro ſuo Cornelius Balbus poſuit. Nos ampliores triginta vidimus in cœnatione, quam Calliſtus Cæſaris Claudij libertorum potentia notus ſibi exædificauerat.

De alabaſtrite, & Lygdino, & Alabandico.
Cap. VIII.

HVnc aliqui lapidem alabaſtriten vocant, quem cauant ad vaſa vnguentaria, quoniam optimè ſeruare incorrupta dicitur. Idem & vſtus emplaſtris conuenit. Naſcitur circa Thebas Aegyptias, & Damaſcum Syriæ. Hic cæteris candidior. Probatiſſimus verò in Carmania, mox in India: iam quidem & in Syria Aſiáque. Viliſſimus autem & ſine vllo nitore in Cappadocia. Probantur quàm maximè mellei coloris, in vertice maculoſi atque non tranſlucidi. Vitia in iis corneus color aut candidus, & quicquid ſimile vitro eſt. Paulum diſtare ab eo in vnguentorum fide multi exiſtimant Lygdinos in Tauro repertos, amplitudine, qua lances caterâſque non excedant, antea ex Arabia tantùm aduehi ſolitos, candoris eximij. Magnus & duobus contrariæ inter ſe naturæ honos: Coralitico in Aſia reperto, menſurę non vltra bina cubita, candore proximo ebori & quadam ſimilitudine. Ediuerſo niger eſt Alabandicus terræ ſuæ nomine, quanquàm & Mileti naſcens, ad purpuram tamen magis aſpectu declinante. Idémque liquatur igni, ac funditur ad vſum vitri. Thebaicus intertinctus aureis guttis, inuenitur in Africæ parte Aegypto adſcriptæ, coticulis ad terenda collyria quadam vtilitate naturali conueniens. Circa Syenen verò Thebaidis Syenites, quem antè pyrrhopœcilon vocabant. Trabes ex eo fecere reges quodam certamine, obeliſcos vocantes, Solis numini ſacratos. Radiorum eius argumentum in effigie eſt, & ita ſignificatur nomine Aegyptio. Primus omnium id inſtituit Mitres, qui in Solis vrbe regnabat, ſomnio iuſſus: & hoc ipſum inſcriptum eſt in eo.

Etenim

Etenim ſcalpturæ illæ effigiéſque, quas videmus, Aegyptiæ ſunt literæ. Poſteà & alij regum in ſuprà dicta vrbe, Sochis quatuor numero, quadragenûm octonûm cubitorum longitudine: Ramiſes autem is, quo regnante Ilium captum eſt, quadraginta cubitorum. Idem digreſſus inde, vbi fuit Mneuidis regia, poſuit alium, longitudine vndecenis pedibus, per latera cubitis quatuor.

De obeliſco Thebaico, & Alexandrino, & de illo qui eſt in Circo magno.

Cap. IX.

Opus id feciſſe dicuntur xx.M. hominum. Ipſe rex, cùm ſubrecturus eſſet, vereretúrque ne machinæ ponderi non ſufficerent, quò maius periculum curæ artificum denuntiaret, filium ſuum adalligauit cacumini, vt ſalus eius apud molientes prodeſſet lapidi. Hac admiratione operis effectum eſt, vt cùm oppidum id expugnaret Cambyſes rex, ventúmque eſſet incendio ad crepidines obeliſci, extingui ignem iuberet molis reuerentia, qui vrbis nullam habuerat. Sunt & alij duo, vnus à Smarre poſitus, alter ab Eraphio ſine notis, quadragenûm octonûm cubitorum. Alexandriæ ſtatuit vnum octoginta cubitorum Ptolemæus Philadelphus, quem exciderat Nectábis rex purum: maiúſque opus fuit in deuehendo ſtatuendóue multo, quàm in excidendo. A Satyro architecto aliqui deuectum tradunt rate: Callixenus à Phœnice, foſſa perducta vſque ad iacentem obeliſcum è Nilo. Nauéſque duas in latitudinem patulas, pedalibus ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem menſuram ponderis oneratas, ita vt ſubirent obeliſcum pendentem extremitatibus ſuis in ripis vtrinque: poſteà

egeſtis

egeſtis laterculis alleuatas naues excepiſſe onus ſtatutum. Exciſos autem ſex tales in monte eodem,& artificem donatum talentis quinquaginta. Hic autem obeliſcus fuit in Arſinoë poſitus à rege ſuprà dicto, munus amoris in coniuge,eadémque ſorore Arſinoë. Inde eum naualibus incommodum Maximus quidam præfectus Aegypti tranſtulit in forum,reciſo cacumine, dũ vult faſtigium addere auratum,quod poſteà omiſit. Et alij duo ſunt Alexandriæ in portu ad Cæſaris templum, quos excidit Meſphees rex quadragenûm binûm cubitorum. Super omnia acceſſit difficultas mari Romam deuehendi,ſpectatis admodum nauibus. Diuus Auguſtus priorem aduexerat,miraculíque gratia Puteolis naualibus perpetuis dicauerat:ſed incendio cõſumpta eſt. Diuus Claudius aliquot per annos aſſeruatã, qua Caius Cæſar importauerat, omnibus quæ vnquam in mari viſæ ſunt,mirabiliorem, turribus Puteolano ex puluere exædificatis, perductam Oſtiam, portus gratia merſit: alia ex hoc cura nauium, quæ Tiberi ſubuehant. Quo experimento patuit, non minus aquarum huic amni eſſe, quàm Nilo. Is autem obeliſcus, quem Diuus Auguſtus in Circo magno ſtatuit exciſus eſt à rege Semneſerteo, quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit, centum vigintiquinque pedum,& dodrantis, præter baſim eiuſdem lapidis: is verò, qui eſt in campo Martio,nouem pedibus minor,à Seſoſtride. Inſcripti ambo rerum naturæ interpretationem Aegyptiorum opera philoſophiæ continent.

De illo qui eſt in campo Martio pro gnomone. Cap. X.

EI qui eſt in campo, Diuus Auguſtus addidit mirabilem vſum ad deprehendendas ſolis vmbras

vmbras dierúmq; ac noctiũ magnitudines, ſtrato lapide ad obeliſci magnitudinem, cui par fieret vmbra Romæ confecto die ſexta hora, paulatímque per regulas (quæ ſunt ex ære incluſæ) ſingulis diebus decreſceret, ac rurſus augeſceret, digna cognitu res & ingenio fœcundo. Manlius Mathematicus apici auratam pilam addidit, cuius vertice vmbra colligeretur in ſemetipſam, alia atque alia incrementa iaculantem apice, ratione (vt ferunt) à capite hominis intellecta. Hæc obſeruatio triginta iam ferè annis non congruit, ſiue Solis ipſius diſſono curſu, & cæli aliqua ratione mutato, ſiue vniuerſa tellure aliquid à centro ſuo dimota, vt deprehendi & in aliis locis accipio, ſiue vrbis tremoribus, ibi tãtum gnomone intorto, ſiue inundationibus Tiberis ſedimento molis facto: quanquam ad altitudinem impoſitæ rei, in terram quoque dicantur iacta fundamenta.

De tertio obeliſco Romæ in Vaticano. *Cap. XI.*

TErtius Romæ in Vaticano, Caij & Neronis principum Circo, ex omnibus vnus omnino fractus eſt in molitione quem fecerat Seſoſtridis filius Nuncoreus. Eiuſdem remanet & alius c. cubitorum, quem poſt cæcitatem viſu reddito, ex oraculo Soli ſacrauit.

De pyramidibus Aegyptijs, & ſphinge. *Cap. XII.*

DIcantur obiter & pyramides in eadem Aegypto, regum pecuniæ otioſa ac ſtulta oſtentatio. Quippe cùm faciendi eas cauſa à pleriſque tradatur, ne pecuniam ſucceſſoribus aut æmulis inſidiantibus præberent, aut ne plebs eſſet otioſa. Multa circa hoc vanitas illorum hominum

fuit

fuit, veſtigiáque complurium inchoatarum extant. Vna eſt in Arſinoite nomo, duæ in Memphite, non procul labyrintho, de quo & ipſo dicemus. Totidem vbi fuit Mœridis lacus, hoc eſt, foſſa grandis. Sed Aegyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema, quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres, quæ orbem terrarum impleuere fama, ſanè conſpicuæ vndique annauigantibus, ſitæ ſunt in parte Africæ monte ſaxeo ſterilíque inter Memphim opidum, & quod appellari diximus Delta, à Nilo minus quatuor millia paſſuum, à Memphi ſex, vico appoſito, quem vocant Buſirin, in quo ſunt aſſueti ſcandere illas. Ante has eſt ſphinx, vel magis miranda, quaſi ſylueſtre numen accolentium. Amaſin regem putant in ea conditum, & volunt inuectam videri. Eſt autem ſaxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monſtri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudo pedum C X L I I I. eſt, altitudo à ventre ad ſummum apicem in capite L X I I. Sed pyrannis ampliſſima ex Arabicis lapicidinis conſtat. Trecenta L X. hominum millia annis X X. eam conſtruxiſſe produntur. Tres verò factæ annis L X X V I I I. & menſibus I I I I. Qui de iis ſcripſerint, ſunt Herodotus, Euhemerus, Duris Samius, Ariſtagoras, Dionyſius, Artemidorus, Alexander Polyhiſtor, Butorides, Antiſthenes, Demetrius, Demoteles, Apion. Inter omnes eos non conſtat à quibus factæ ſint; iuſtiſſimo caſu obliteratis tantæ vanitatis autoribus. Aliqui ex his prodiderunt, in rhaphanos, & allium ac cepas mille octingenta talenta erogata. Ampliſſima octo iugera obtinet ſoli, quatuor angulorum paribus interuallis, per octingentos octogintatres pedes ſingulorum laterum

octinn.

laterum, latitudo à cacumine pedes x xv. Alterius interualla ſingula per quatuor angulos partes D C C X X X V I I. comprehendunt. Tertia minor prædictis, ſed multò ſpectatior, Aethiopicis lapidibus aſſurgit c c c L x I I I. pedibus inter angulos. Veſtigia ædificationum nulla extant. Harena latè pura circum, lentis ſimilitudine, qualis in maiori parte Africæ. Quæſtionum ſumma eſt, quanam ratione in tantam altitudinem ſubuecta ſint cæmenta. Alij enim nitro ac ſale adaggeratis cum creſcente opere, ac peracto fluminis irrigatione dilutis: alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos diſtributos. Nilum enim non putant rigare potuiſſe multo humiliorem. In pyramide maxima eſt intus puteus octoginta ſex cubitorum, flumen illò admiſſum arbitrantur. Menſuram altitudinis earum omniúmque ſimilium deprehendere, inuenit Thales Mileſius vmbram mentiendo, qua hora par eſſe corpori ſolet. Hęc ſunt pyramidum miracula: ſupremúmque illud, ne quis regum * opus miretur, minimam ex his, ſed laudatiſſimam, à Rhodope meretricula factam. Aeſopi fabularum Philoſophi conſerua quondam & contubernalis hæc fuit, maiore miraculo tantas opes meretricio eſſe conquiſitas quæſtu. Magnificatur & alia turris, à Rege facta in inſula Pharo portum obtinente Alexandrię, quam conſtitiſſe octingentis talentis tradunt: magno animo, ne quid omittamus, Ptolemæi regis, quòd in ea permiſerit Soſtrati Gnidij architecti ſtructuræ ipſius nomen inſcribi. Vſus eius nocturno nauium curſui ignes oſtendere, ad prænuntianda vada, portúſque introitum: ſicut iam tales compluribus locis flagrant, vt Puteolis ac Rauennæ.

*opes.

Periculum in corriuatione ignium ne ſidus exiſtimetur, quoniam è longinquo ſimilis flammarum aſpectus eſt. Hic idem architectus primus omnium penſilem ambulationem Gnidi feciſſe traditur.

De labyrinthis, Aegyptio, Lemnio, Italico.
Cap. XIII.

DIcamus & labyrinthos, vel portentiſſimum humani ingenij opus, ſed non (vt exiſtimari poteſt) falſum. Durat etiam nunc in Aegypto in Heracleopolite nomo qui primus factus eſt ante annos, vt tradunt, II IMDC. à Peteſuco Rege, ſiue Tithoë. Quanquam Herodotus totum opus regum eſſe dicit, nouiſſiméque Pſammetichi. Cauſam faciendi variè interpretantur. Demoteles regiam Motherudis fuiſſe, Lycias ſepulcrũ Mœridis, plures Soli ſacrum id extructum, quod maximè creditur. Hinc vtique ſumpſiſſe Dædalum exemplar eius labyrinthi, quem fecit in Creta, non eſt dubium, ſed cẽteſimam tantùm portionem eius imitatum, quæ itinerum ambages occurſúſque ac recurſus inexplicabiles continet: non (vt in pauimentis puerúmue ludicris campeſtribus videmus) breui lacinia millia paſſuum, plura ambulationis continentem, ſed crebris foribus inditis ad fallendos occurſus, redeundúmque in errores eoſdem. Secundus hic fuit ab Aegyptio labyrinthus: tertius in Lemno: quartus in Italia. Omnes lapide polito fornicibus tecti: Aegyptius (quod miror equidem) introitu columníſque reliquis è molibus compoſitis, quas diſſoluere ne ſecula quidẽ poſſint adiuuãtibus Heracleopolitis, qui id opus inuiſum mirè infeſtauere. Poſitionem operis eius ſinguláſque partes enarrare non eſt, cùm ſit in regiones diuiſum

diuiſum, atque in præfecturas (quas vocant nomos) ſedecim, nominibus earum totidem vaſtis domibus attributis: prætereà templa omnium Aegypti Deorum contineat, ſupérque Nemeſes quindecim ædiculis incluſerit pyramides complures quadragenarum vlnarum, ſenos radice muros obtinentes. Feſſi iam eundo perueniunt ad viarum illum inexplicabilem errorem. Quin & cœnacula priùs excelſa, porticúſque aſcenduntur nonagenis gradidus omnes: intus columnæ de porphyrite lapide, Deorum ſimulacra, regum ſtatuæ, monſtrificæ effigies. Quarundam autem domorum talis eſt ſitus, vt adaperientibus fores, tonitruum intus terribile exiſtat. Maiore autem in parte tranſitus eſt per tenebras: alięque rurſus extra murum labyrinthi ædificiorum moles, pteron appellant. Inde aliæ perfoſſis cuniculis ſubterraneæ domus. Refecit vnus omnino pauca ibi Circammon ſpado Nectabis regis, ante Alexandrum Magnum annis quingentis. Id quoque traditur, fulſiſſe trabibus ſpinæ oleo incoctæ, dum fornices quadrati lapidis aſſurgerent. De Aegyptio & Cretico labyrinthis, ſatis dictũ eſt. Lemnius ſimilis illis, columnis tantùm centum quadraginta mirabilior fuit: quarum in officina turbines ita librati pepẽderunt, vt puero circumagente tornarẽtur. Architecti illum fecere Zmilus & Rholus, & Theodorus indigena. Extántq; adhuc reliquię eius, cùm Cretici Italicíque nulla veſtigia extent. Nanque & Italicum dici conuenit, quem fecit ſibi Porſena rex Hetruriæ ſepulcri cauſa, ſimul vt externorum regum vanitas quoque ab Italis ſuperaretur. Sed cùm excedat omnia fabuloſitas, vtemur ipſius M. Varronis in expoſitione eius verbis: Sepultus eſt, inquit, ſub

vrbe Cluſio , in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato : ſingula latera pedũ lata tricenûm,alta quinquagenûm:ínq; baſi quadrata intus labyrinthum inextricabilem:quò ſi quis improperet ſine glomere lini , exitum inuenire nequeat. Supra id quadratũ pyramides ſtant quinque,quatuor in angulis,in medio vna, in imo latæ pedum ſeptuagenûm quinûm , altę cétũ quinquagenũ:ita faſtigiatæ,vt in ſummo orbis æneus & petaſus vnus omnibus ſit impoſitus , ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula,quę vento agitata,lõgè ſonitus referant,vt Dodonę olim factum. Supra quem orbem quatuor pyramides inſuper ſingulæ extant altæ pedum centenûm. Supra quas vno ſolo quinq; pyramides, quarum altitudinem Varronem puduit adiicere. Fabulæ Hetruſcæ tradunt , eandem fuiſſe , quam totius operis:adeò veſana demétia quęſiſſe gloriã,impendio nulli profuturo. Præterea fatigaſſe regni vires, vt tamen laus maior artificis eſſet.

De penſili horto & oppido , & templo Dianæ Epheſiæ. Cap. XIIII.

Legitur & penſilis hortus,imò verò totum oppidum Aegyptiæ Thebæ , exercitus armatos ſubter educere ſolitis regibus , nullo oppidanorum ſentiente. Etiamnũ hoc minus mirũ , quàm quòd flumine medium oppidum interfluente . Quæ ſi fuiſſent,non dubium eſt Homerum dicturum fuiſſe , cùm centum portas ibi prædicaret. Magnificentiæ vera admiratio extat templum Epheſiæ Dianæ ducentis viginti annis factum à tota Aſia.In ſolo id paluſtri fecere, ne terræ motus ſentiret,aut hiatus timeret.Rurſus ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea ſubſtrauere carbonibus,de-

in velleribus lanæ. Vniuerſo templo longitudo eſt CCCCXXV. pedum, latitudo CCXX. columnę CXXVII. à ſingulis regibus factæ, LX. pedum altitudine: ex iis XXXVI cælatæ, vna à Scopa. Operi præfuit *Cherſiphron architectus. Summa miracula, epiſtylia tantæ molis attolli potuiſſe. Id conſecutus eſt ille peronibus harena plenis, molli puluino ſuper capita columnarum exaggerato, paulatim exinaniens * imos, vt ſenſim totum inſideret. Difficillimè hoc contigit in limine ipſo, quod foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit: nec ſedit in cubili, anxio artifice mortis deſtinatione ſuprema. Tradúntq; in ea cogitatione feſſum nocturno tépore in quiete vidiſſe præſentem Deam, cui templum fiebat, hortantem vt viueret: ſe compoſuiſſe lapidem, atque ita poſtero die apparuit, ponderéq; ipſo correctus videbatur. Cætera eius operis ornamenta plurium librorum inſtar obtinent, nihil ad ſpecimen naturæ pertinentia.

*Cteſiphon

*ab imo, vt ſenſim totum in cubili ſideret.

De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de Echo ſepties reſonante, & de ædificio ſine clauo, & mirabilia ædificiorum Romæ.

Cap. XV.

DVrat & Cyzici delubrum, in quo filum aureum commiſſuris omnibus politi lapidis ſubiecit artifex, eburneum Iouem dicaturus intus, coronante eum marmoreo Apolline. Tralucent ergo iuncturæ tenuiſſimis capillamentis, lenique afflatu ſimulacra refouente, præter ingenium artificis ipſa materia, quamuis occulta, in pretio operis intelligitur. Eodem in oppido eſt lapis, fugitiuus appellatus: Argonautæ eo pro anchora vſi, ibi reliquerant. Hunc è Prytaneo (ita vocatur locus) ſæpe profugum fixere plum-

bo. Eadem in vrbe iuxta portam quæ Thracia vocatur, turres VII. acceptas voces numeroſiore repercuſſu multiplicant: noménque huic miraculo Echo eſt à Græcis datum. Et hoc quidem natura locorum euenit, & plerunque conuallium: ibi caſu accidit: Olympiæ autem arte, mirabili modo, in porticu quam ob id heptaphonon appellant, quoniam ſepties eadem vox redditur. Cyzici & buleuterion vocant ædificium amplum, ſine ferreo clauo, ita diſpoſita contignatione, vt eximantur trabes ſine fulturis, ac reponantur. Quod item Romæ in ponte Sublicio religioſum eſt, poſteaquam Coclite Horatio defendente ægrè reuulſus eſt. Verùm & ad vrbis noſtræ miracula tranſire conueniat, nongentorúmque annorum dociles ſcrutari vires, & ſic quoque terrarum orbem victum oſtendere: quod accidiſſe toties penè, quot referentur miracula, apparebit. vniuerſitate verò aceruata, & in quendam vnum cumulum coniecta, non alia magnitudo exurget, quàm ſi mundus alius quidam in vno loco narretur. Nam vt Circum maximum à Cæſare Dictatore extructum longitudine ſtadiorum trium, latitudine vnius, ſed cum ędificiis iugerum quaternûm, ad ſedem CCLX. millium inter magna opera dicamus, nónne inter magnifica baſilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forúmque Diui Auguſti, & templum Pacis Veſpaſiani Imperatoris Auguſti, pulcherrima operum, quæ vnquam: Pantheon Ioui Vltori ab Agrippa factum, cùm theatrum antè texerit Romæ Valerius Oſtienſis architectus ludis Libonis? Pyramides regum miramur opera, cùm ſolum tantum foro extruendo H-S. millies Cæſar dictator emerit: & ſi quidem

dem impenſæ mouent captos auaritia animos. P. Clodius, quem Milo occidit, ſeſtertiûm centies & quadragies octies domo empta habitauerit: quod equidem non ſecus, ac regum inſaniam, miror. Itaque & ipſum Milonem ſeſtertiûm ſeptingenties ęris alieni debuiſſe, inter prodigia animi humani duco. Sed tunc ſenes aggeris vaſtum ſpatium, & ſubſtructiones inſanas Capitolij mirabantur: prætereà cloacas, operum omnium dictu maximum, ſuffoſſis montibus, atque (vt paulò antè retulimus) vrbe penſili, ſubtérque nauigata. A M. Agrippa in Aedilitate poſt Conſulatum, per meatus corriuati VII. amnes, curſúque præcipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coacti, inſuper mole imbrium concitati, vada ac latera quatiunt: aliquando Tiberis retro infuſi recipiunt fluctus: pugnántque diuerſi aquarum impetus intus: & tamen obnixa firmitas reſiſtit. Trahuntur moles internę tantę, non ſuccūbétibus cauſis operis: pulſant ruinæ ſponte præcipites, aut impactæ incendiis: quatitur ſolum terræmotibus: durant tamen à Tarquinio Priſco annis DCCC. propè inexpugnabiles: non omittendo memorabili exemplo, vel eo magis, quoniam celeberrimis rerum conditoribus omiſſum eſt: cùm id opus Tarquinius Priſcus plebis manibus faceret, eſſétque labor incertum longior an periculoſior, paſſim conſcita nece Quiritibus tędium fugiētibus, nouum & inexcogitatum anteà poſteáque remedium inuenit ille Rex, vt omnium ita defunctorum figeret crucibus corpora ſpectanda ciuibus, ſimul & feris volucribúſque laceranda. Quamobrem pudor Rô. nominis proprius, qui ſępe res perditas ſeruauit in prœliis, tunc quoque

ſubuênit, ſed illo tempore impoſuit, tum erubeſcens cùm puderet viuos, tanquam pudicurum eſſet extinctos. Amplitudinem cauis eam feciſſe proditur, vt vehem fœni largè onuſtam tranſmitteret. Parua ſunt cuncta, quæ diximus, & omnia vni comparanda miraculo, antequàm noua attingam. M. Lepido, Q. Catulo Conſulibus, vt conſtat inter diligentiſſimos autores, domus pulchrior non fuit Romæ, quàm Lepidi ipſius. At hercule intra annos x x x v. eadem centeſimum locum non obtinuit. Computet in hac ęſtimatione, qui volet, marmorum molem, opera pictorum, impendia regalia, & cum pulcherrima laudatiſſimáque certantes centum domos, poſteáq; eas ab innumerabilibus aliis in hunc diem victas. Profectò incendia puniunt luxum: nec tamen effici poteſt, vt mores aliquid ipſo homine mortalius intelligant. Sed eas omnes duę domus vicerunt. Bis vidimus vrbem totam cingi domibus principum, Caij & Neronis, & huius quidem (ne quid deeſſet) aurea. Nimirum ſic habitarunt illi, qui hoc imperium fecere, tantas ad vincendas gentes triumphóſque referendos ab aratro aut foco exeuntes, quorum agri quoque minorem modum obtinuere, quàm cellaria iſtorum. Subit verò cogitatio, quota portio harũ fuerint areæ illæ, quas inuictis Imperatoribus decernebant publicè ad exędificandas domos: ſummúſque illarum honos erat, ſicut in L. Valerio Publicola, qui primus Conſul fuit cum L. Bruto, poſt tot merita, & fratre eius, qui bis in eodem magiſtratu Sabinos deuicerat, adiici decreto, vt domus eorum fores extrà aperirentur, & ianua in publicum reiiceretur. Hoc erat clariſſimum inſigne inter triumphales quoque domos. Non patiemur

tiemur duos Caios, vel duos Nerones ne hac quidem gloria famæ frui: docebimúſque etiam inſaniam eorum victam priuatis operibus M. Scauri, cuius neſcio an Aedilitas maximè proſtrauerit mores ciuiles, maiúſque ſit Syllæ malum, tanta priuigni potentia, quàm proſcriptio tot millium. Hic fecit in Aedilitate ſua opus maximum omnium, quæ vnquam fuere humana manu facta, non temporaria mora, verùm etiam æternitatis deſtinatione. Theatrum hoc fuit. Scena ei triplex in altitudinem CCCLX. columnarum, in ea ciuitate quę ſex Hymettias non tulerat ſine probro ciuis ampliſsimi. Ima pars ſcenæ è marmore fuit media è vitro, inaudito etiam poſteà genere luxuriæ. Summæ tabulis inauratis columnæ, vt diximus: imæ duodequadragenûm pedum. Signa ærea inter columnas, vt indicauimus, fuerunt tria millia numero. Cauea ipſa cepit hominum LXXX. millia, cùm Pompeij amphiteatri toties multiplicata vrbe, tantóque maiore populo, ſufficiat largè XL. mill. Sed & reliquus apparatus tantus Attalica veſte, tabulis pictis, cæteróque choragio fuit, vt in Tuſculanam vllam reportatis quæ ſuperfuerant quotidiani vſus deliciis, incenſa villa ab iratis ſeruis, concremaretur ad H-s. millies. Aufert animum, & à deſtinato itinere digredi cogit cõtemplatio tam prodigæ mentis, aliámque connecti maiorem inſaniam è ligno. C. Curio, qui bello ciuili in Cęſarianis partibus obiit, funebri patris munere, cùm opibus apparatúque non poſſet ſuperare Scaurum, (vnde enim illi vitricus Sylla, & Metella mater proſcriptionũ ſectrix? vnde M. Scaurus pater, toties princeps ciuitatis, & Marianis ſodalitiis rapinarum prouincialium ſinus?) cùm iam ne ipſe quidem

Scaurus comparari ſibi poſſet, quando hoc certè incendij illius pręmium habuit, conuectis ex orbe terrarum rebus, vt nemo poſteà par eſſet inſaniæ illi. Ingenio ergo vtendum fuit: operæ pretiũ eſt ſcire quid inuenerit, & gaudere moribus noſtris ac noſtro modo nos vocare maiores. Theatra duo iuxtà fecit ampliſſima è ligno, cardinum ſingulorum verſatili ſuſpenſa libramento, in quibus vtriſque antemeridiano ludorum ſpectaculo edito inter ſeſe auerſis, ne inuicé obſtreperent ſcenæ, & repentè circumactis vt contrà ſtarent, poſtremò iam die deſcendentibus tabulis, & cornibus inter ſe coëuntibus, faciebat amphitheatrum, & gladiatorum ſpectacula edebat, ipſum magis autoratum populum Romanum circumferens. Quid enim miretur quiſque in hoc primum? inuentorem, an inuentum? artificem; an autorem? auſum aliquem hoc excogitare, an ſuſcipere? parêre, an iubere? Super omnia erit populi furor, ſedere auſi tam infida inſtabilíque ſede. En hic eſt ille terrarum victor, & totius domitor orbis, qui gentes & regna diribet, iura externis mittit, Deorum quædam immortalium generi humano portio, in machina pendens, & ad periculum ſuum plaudens. Quæ vilitas animarum iſta? aut quæ querela de Cannis? quantum mali potuit accidere? Hauriri vrbes terræ hiatibus, publicus mortalium dolor eſt. Ecce populus Romanus vniuerſus velut duobus nauigiis impoſitus, binis cardinibus ſuſtinetur, & ſeipſum depugnãtem ſpectat, periturus momento aliquo luxatis machinis: & per hoc quæritur Tribunitiis concionibus gratia, vt penſiles tribus faceret. Qualis hic in roſtris? Quid non auſurus apud eos, quibus hoc perſuaſerit? Vera

nanq;

nanque confitentibus populus Romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit vniuerſus. Variauit hanc ſuam magnificentiam feſſis turbatíſque cardinibus, & amphitheatri forma cuſtodita, nouiſſimo die duabus per medium ſcenis athletas edidit, raptíſque è contrario repentè pulpitis eodem die victores è gladiatoribus ſuis produxit. Nec fuit rex Curio aut gẽtium Imperator, non opibus inſignis, vt qui nihil in cenſu habuerit prꝫter diſcordiã principum. Sed dicantur vera æſtimatione inuicta miracula, quæ Q. Marcius Rex fecit. Is iuſſus à Senatu aquarum, Appiæ, Annienis, Tepulæ, ductus reficere, nouam à nomine ſuo appellatam cuniculis per montes actis intra Præturæ ſuæ tempus adduxit. Agrippa verò in Aedilitate ſua, adiecta Virgine, aqua, cæteris corriuatis atque emendatis, lacus ſeptingentos fecit: præterea ſalientes centumquinque: caſtella centumtriginta, complura etiam cultu magnifica: operibus iis ſigna trecenta ærea aut marmorea impoſuit, columnas ex marmore quadringẽtas, eáque omnia annuo ſpatio. Adiicit ipſe in Aedilitatis ſuæ cõmemoratione, & ludos vndeſexaginta diebus factos, & gratuita præbita balinea centumſeptuaginta, quæ nunc Romæ ad infinitum auxere numerum. Vicit antecedentes aquarum ductus nouiſſimum impendium operis inchoati à C. Cæſare, & peracti à Claudio. Quippe à lapide quadrageſimo ad eam excelſitatem, vt in omnes vrbis montes leuarentur, influxere Curtius atque Cæruleus fontes. Erogatum in id opus * ſeſtertiûm ter millies. Quod ſi quis diligentius æſtimauerit aquarum abundantiam in publico, balineis, piſcinis, domibus, euripis, hortis, ſuburbanis, villis

** Bud. ex vetuſt. cod. legit, ſeſte[r]tiũm quin[qu]gẽties, quin[qu]quagies quinquies.*

villis,ſpatióq; aduenientis extructos arcus,montes perfoſſos,conualles æquatas, fatebitur nihil magis mirandum fuiſſe in toto orbe terrarum. Eiuſdē Claudij inter maximè memoranda equidem duxerim, quamuis deſtitutum ſucceſſoris odio, montem perfoſſum ad lacum Fucinum emittendum,inenarrabili profectò impendio, & operarum multitudine per tot annos: cùm aut corriuatio aquarum, qua terrenus mons erat, eggereretur in vertice machinis, aut ſilex cæderetur,omniáq; intus in tenebris fierēt,quæ neque concipi animo, niſi ab iis qui vidēre,neque humano ſermone enarrari poſſunt. Nam portus Oſtienſis opus prætereo: item vias inter montes exciſas: mare Tyrrhenum à Lucrino molibus ſecluſum: tot pontes tantis impendiis factos. Et inter plurima alia Italiæ miracula,ipſa marmora in lapicidinis creſcere autor eſt Papyrius Fabianus, naturæ rerum peritiſſimus: exemptores quoque affirmant compleri ſponte illa montium hulcera. Quæ ſi vera ſunt, ſpes eſt nunquam defuturam luxuriam.

De magnetis generibus, & medicinis.
Cap. XVI.

A Marmoribus digredienti ad reliquorum lapidum inſignes naturas, quis dubitet in primis magnetem occurrere? quid enim mirabilius? aut qua in parte naturæ maior improbitas? Dederat vocem ſaxis,vt diximus, reſpondentem homini,imò verò & obloquentem. Quid lapidis rigore pigrius? Ecce ſenſus manúſque tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed ſedit & patitur mores: trahitur nanque à magnete lapide, domitríxq; illa rerum omniū materia ad inane

neſcio

neſcio quid currit:atque vt propius venit,aſſiſtit, tenetúrque,& complexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant, quidam Heracleon. Magnes appellatus eſt ab inuentore (vt autor eſt Nicander) in Ida repertus.Nanque & paſſim inuenitur,vt in Hiſpania quoque. Inueniſſe autem fertur, clauis crepidarum & baculi cuſpide hærentibus,cùm armenta paſceret. Quinque genera magnetis Sotacus demonſtrat: Aethiopicum, * è Magneſia Macedoniæ contermina Bœbeida lacum petentibus dextra:tertium in Echio Bœotiæ:quartum circa Alexandriam Troadem:quintum in Magneſia Aſiæ. Differentia prima, mas ſit an fœmina: proxima in colore. Nam qui in Macedonia & Magneſia reperiuntur,rufi nigríq; ſunt. Bœotius verò rufi coloris plus habet,quàm nigri. Is qui in Troade inuenitur, niger eſt & fœminei ſexus, ideóque ſine viribus. Deterrimus autem in Magneſia Aſiæ, candidus, neque attrahens ferrum, ſimilíſque pumici. Compertum tantò meliores eſſe, quantò ſunt magis cærulei. Aethiopico laus ſumma datur,pondúſque argento rependitur. Inuenitur hic in Aethiopiæ Zimiri: ita vocatur regio harenoſa. Ibi & hæmatites magnes ſanguinei coloris ſanguinémq; reddens ſi teratur,ſed & crocum. In attrahendo ferro non eadem, quæ magneti, hæmatitæ natura, Aethiopici argumentum eſt,quod magnetem quoque alium ad ſe trahit. Omnes autem ij oculorum medicamentis proſunt ad ſuam quiſque portionem: maximéque epiphoras ſiſtunt. Sanant & adusta cremati tritíque. Alius rurſus in eadem Aethiopia non procul mons gignit lapidem theameden, qui ferrum omne abigit, reſpuítque,De vtráque natura ſæpius diximus.

** & Magneſiacum è Magneſia Macedoniæ contermina, &c.*

De

De lapidibus qui citò abſumunt corpora in ſe condita, & de his qui diu ſeruant, & de Aſio lapide, & medicinis eius.

Cap. XVII.

LApidem è Scyro inſula integrum fluctuari tradunt, eundem comminutum mergi. In Aſio Troadis ſarcophagus lapis fiſſili vena ſcinditur. Corpora defunctorũ condita in eo, abſumi conſtat intra XL. diem, exceptis dentibus. Mutianus ſpecula quoque & ſtrigiles & veſtes & calciamenta illata omnia lapidea fieri, autor eſt. Eius generis & in Lycia ſaxa ſunt, & in Oriente, quæ viuentibus quoque adalligata, erodunt corpora. Mitior eſt autem ſeruandis corporibus, nec abſumendis chernites, ebori ſimillimus, in quo Darium conditum ferunt. Parióque ſimilis candore & duritia, minus tamen ponderoſus, qui porus vocatur. Theophraſtus autor eſt & tranſlucidos lapides in Aegypto inueniri, quos ophitæ ſimiles ait: quod fortaſſis tũc fuerit, quoniam & ij deſinunt, & noui reperiuntur. Aſſius guſtu ſalſus podagras lenit, pedibus in vaſe ex eo cauato inditis. Præterea omnia crurum vitia in iis lapicidinis ſanantur, cùm in metallis omnibus crura vitientur. Eiuſdem lapidis flos appellatur, in farinam mollis, ad quædam perinde efficax. Eſt autem ſimilis pumici rufo. Admiſtus æri Cyprio mammarum vitia emendat: pici autem reſinæ'ue, ſtrumas & panos diſcutit. Prodeſt & phthiſicis linctu. Cum melle vetera hulcera ad cicatricem perducit: excreſcentia erodit. Et ad beſtiarum morſus vtilis. Repugnantia curationi, ac ſuppurata ſiccat. Fit & cataplaſma ex eo podagris, miſto fabæ lomento.

De

De ebore foſſili, & lapidibus oſſeis, & palmatis, & aliorum generibus. Cap. XVIII.

IDem Theophraſtus & Mutianus, eſſe aliquos lapides qui pariant, credũt. Theophraſtus autor eſt & ebur foſſile cãdido & nigro colore inueniri, & oſſa è terra naſci, inueniríq; lapides oſſeos. Palmati circa Mundam in Hiſpania, vbi Cæſar dictator Pompeium vicit, reperiũtur, ídque quoties fregeris. Sunt & nigri, quorum autoritas venit in marmora, ſicut Tænarius. Varro nigros ex Africa firmiores eſſe tradit, quàm in Italia. E diuerſo albos tornis duriores, quàm Parios. Idem Lunenſem ſilicem ſerra ſecari, at Tuſculanum diſſilire igni. Sabinum fuſcum addito oleo etiam lucere. Item molas verſatiles Volſiniis inuentas, aliquas & ſponte motas inuenimus in prodigiis. Nuſquam hic vtilior, quàm in Italia, gignitur, lapíſque, non ſaxum, eſt. In quibuſdam verò prouinciis omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores, qui & cote læuigantur, vt procul intuentibus ophitæ videri poſſint. Neque eſt alius firmior: quando & lapidis natura, vt lignum, ſimiliter imbres ſoléſque aut hyemes non patitur, in aliis atque aliis generibus. Sunt qui & Lunam non tolerent, & qui vetuſtate rubiginem trahant, colorémue cãndidum oleo mutent.

De curalio vel pyrite, & medicinis eius, & oſtracite, de amianto lapide & medicinis eius, & melitite lapide & viribus eius, de gagate lapide & medicinis eius, de ſpongijs, de Phrygio lapide & natura eius. Cap. XIX.

MOlarem quidam pyriten vocant, quoniam ſit plurimus ignis illi: ſed eſt alius etiam num pyrites ſimilitudine æris. In Cypro eum reperiri

periri volunt, & in metallis, quę ſunt circa Acarnaniam, vnum argenteo colore, alterum aureo. Coquuntur variè: ab aliis iterum tertióque in melle, donec conſumatur liquor: ab aliis pruna priùs, dein melle, & poſteà lauantur, vt æs. Vſúſq; eorum in medicinâ excalfacere, ſiccare, diſcutere, humorem extenuare, & duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis tuſiſque ad ſtrumas atque furunculos. Pyritarum etiamnum aliqui genus vnum faciunt, plurimum habens ignis, quos viuos appellamus, & ponderoſiſſimi ſunt. Hi exploratoribus caſtrorum maximè neceſſarij, qui clauo vel altero lapide percuſſi, ſcintillas edunt: quę exceptæ ſulphuratis aut fungis aridis vel foliis, dicto celerius ignem * præbent. Oſtracitæ ſimilitudinem teſtæ habent. Vſus eorum pro pumice ad læuigandam cutem. Poti ſanguinem ſiſtunt, & illiti cum melle hulcera doloréſque mammarum ſanant. Amiantus alumini ſimilis, nihil igni deperdit. Hic veneficiis reſiſtit omnibus, priuatim Magorum. Gęoden ex argumento appellant, quoniam amplexus eſt terram, oculorum medicamentis vtiliſſimum: item mammarum ac teſtium vitiis. Melitites lapis ſuccum remittit dulcem mellitúmque tuſus. Et ceræ miſtus eruptionibus pituitæ maculíſque corporis medetur, & faucium exhulcerationi. Epinyctidas tollit, & vuluarum dolores impoſitus velleri. Gagates lapis nomen habet loci & amnis Gagis Lyciæ. Aiunt & in Leucola expelli mari, atque infra XII. ſtadia colligi. Niger eſt, planus, pumicoſus, non multum à ligno differens, leuis, fragilis: odore, ſi teratur, grauis. Fictilia ex eo inſcripta non delentur. Cùm vritur, odorem ſulphureum reddit, Mirúmque, accenditur aqua, oleo

* *trahunt*

oleo reſtinguitur. Fugat ſerpentes ita, recreátque vuluæ ſtrangulationes. Deprehendit ſonticum morbum & virginitatem ſuffitus. Idem ex vino decoctus, dentibus medetur: ſtrumíſq; ceræ permiſtus. Hoc dicuntur vti Magi in ea, quam vocant axinomantiam, & peruri negant, ſi euenturum ſit, quod aliquis optet. Spongiæ lapides inueniuntur in ſpongiis, & ſunt natiui. Quidam eos tecolithos vocant, quoniam veſicæ medentur: calculos rumpunt in vino poti. Phrygius lapis gentis nomen habet. Eſt autem gleba pumicola. Vritur antè vino perfuſus, flatúrque follibus, donec ruſeſcat, ac rurſus dulci vino extinguitur, & hoc trinis vicibus, tingendis veſtibus tantùm vtilis.

De hæmatite, & quinque generibus eius, & ſchiſto. Cap. XX.

SChiſtos & hæmatites cognationem habent. Hæmatites inuenitur in metallis. Vſtus minij colorem imitatur. Vritur, vt Phrygius, ſed non reſtinguitur vino. Adulteratur ſchiſto. Hæmatiten diſcernunt venæ rubentes: & friabilis eſt natura. Oculis cruore ſuffuſis mirè conuenit. Siſtit profluuium mulierum potus. Bibunt eum & qui ſanguinem reiecerunt, cum ſucco Punici mali. Et in veſicæ vitiis efficax. Bibitur & in vino contra ſerpentium ictus. Infirmior ad omnia hæc eadem eſt, quem ſchiſton appellant. Sed in iis commodior croco ſimilis, peculiarius ſplendet. Proficit oculorum lacrymis in lacte muliebri: procidentéſque oculos præclarè cohibet. Hæc eſt ſententia eorum, qui nuperrimè ſcripſere. Sed Sotacus è vetuſtiſſimis autoribus, quinque genera hæmatitarum tradit, præter magnetem: principatum dat ex iis Aethiopico, oculorum medi-

camentis vtiliſſimo, & iis quæ panchreſta appellant: item ambuſtis. Alterum androdamanta dicit vocari, colore nigro, pondere ac duritia inſignem, & inde nomen traxiſſe, præcipuéque in Africa repertum. Trahere autem in ſe argentum, æs, ferrum. Experimentum eius eſſe in cote ex lapide baſanite. Reddere enim ſuccum ſanguineum, & eſſe ad iocineris vitia præcipui remedij. Tertium genus Arabici facit, ſimili duritie, vix reddentis ſuccum ad cotem aquariam, aliquando croco ſimilem. Quarti generis elatiten vocari, quandiu crudus ſit: coctum verò miltiten, vtilem ambuſtis, ad omnia vtiliorem rubrica. Quinti generis ſchiſton, hæmorrhoidas reprimentem. In totum autem hæmatitas omnes tritos in oleo trium drachmarum pondere à ieiunis ſumendos, ad vitia ſanguinis. Idem autor, ſchiſton alterius generis, quàm hæmatiten, tradit, quem vocant anthraciten. Naſci in Africa nigrum, attritum aquariis cotibus reddere ab ea parte, quæ fuerit ab radice, nigrum colorem, ab altera croci. Ipſum vtilem eſſe oculorum medicamentis.

De quatuor generibus aëtitu, & calamo, & Samio, & Arabo & pumicibus. *Cap. XXI.*

AEtites lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis aquilarum, ſicuti in decimo volumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem & fœminam. Nec ſine iis parere quas diximus, aquilas, & ideo binos tantúm. Genera eorum quatuor. In Africa naſcentem puſillum ac mollem, intra ſe & velut in aluo habentem argillam ſuauem, candidam, ipſum friabilem, quem fœminei ſexus putant.

Ma- Marem autem, qui in Arabia naſcitur, durum,

gallæ

gallę ſimilem,aut ſubrutilum,in aluo habentem durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur,colore illis in Africa naſcentibus ſimilis , amplior tamen atque dilatatus: cæteris enim globoſa facies. Habet in aluo harenam iucundam & lapillos,ipſe tam mollis,vt etiã digitis frietur. Quarti generis Taphiuſius appellatur, naſcẽs iuxta Leucadem in Taphiuſa,qui locus eſt dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus & rotundus. Huic eſt in aluo lapis,qui vocatur callimus , nec quicquam tenerius. Aëtitæ omnes grauidis adalligati mulieribus vel quadrupedibus in pelliculis ſacrificatorum animalium continent partus,non niſi parturiant,remouendi:alioqui vuluæ excidũt.Sed niſi parturientibus auferantur,omnino non pariunt. Eſt & lapis Samius in eadem inſula,vbi terram laudauimus,poliẽdo auro vtilis.Vtilis & in medicina oculorũ hulceribus cum lacte,quo ſuprà dictum eſt modo,contra veteres lacrymationes. Prodeſt & contra vitia ſtomachi potus : vertigines ſedat:mentes commotas reſtituit.Quidam & morbis comitialibus vtiliter dari putant, & ad vrinæ difficultates.Acopis etiam miſcetur.Probatur grauitate & candore. Vuluas & partus contineri adalligato eo tradunt. Arabus lapis ebori ſimilis,dentifriciis accommodatur crematus. Priuatim hæmorrhoidas ſanat cum lanugine linteorum,linteolis inſuper impoſitis. Non prætermittenda eſt & pumicum natura.Appellãtur quidem ita & eroſa ſaxa,in ædificiis quæ muſea vocant,dependentia,ad imaginem ſpecus ante reddendam: ſed & ij pumices,qui ſunt in vſu corporum læuigandorum fœminis,iam quidem & viris,atque (vt ait Catullus) libris,laudatiſſimi ſunt

in Melo, Scyro, & Aeoliis inſulis. Probatio in candore minimóque pondere, & vt quàm maximè ſpongioſi aridíq; ſint, ac teri faciles, nec harenoſi in fricando. Vis eorum in medicina, extenuare, ſiccare, trina vſtione, ita vt torreantur carbone puro, ac toties vino reſtinguantur albo. Lauantur deinde, vt cadmia, & ſiccati conduntur, quàm minimè vliginoſo loco. Vſus farinæ eius oculorũ maximè medicamentis: hulcera purgat eorum leniter, explétque cicatrices & emendat. Quidam tertia vſtione refrigeratos potiùs quàm reſtinctos, terere malunt ex vino. Addũtur etiam ad malagmata, capitum verendorúmq; hulceribus. Vtiliſſima fiũt ex his dentifricia. Theophraſtus autor eſt, potores in certamine bibendi præſumere farinam eius, ſed niſi immenſo potu impleantur periclitari: tantámq; refrigerandi naturam eſſe vt muſta feruere deſinãt pumice addito.

De lapidibus mortariorum medicinalium, & mollibus lapidibus, & ſpeculari lapide, & ſilicibus, & phengite, & cotibus, & reliquis ad ſtructuram, lapidibus, igni & tempeſtatibus reſiſtentibus. Cap. XXII.

Autoribus curæ fuere lapides mortariorum quoque, nec medicinalium tantùm, aut ad pigmenta pertinentium. Epheſiúmq; lapidem in iis prætulere cæteris, mox & Thebaicum, quem pyrrhopœcilon appellauimus: aliqui pſaronium vocant. Tertiũ ex chalazio chryſiten. Medici autem & baſaniten. Hic enim lapis nihil ex ſeſe remittit. Ij autẽ lapides, qui ſuccum reddunt, oculorum medicamentis vtiles exiſtimantur: ideóque Aethiopici maximè ad ea probantur. Tænarium verò lapidem & Pœnicũ, & hęmatiten iis medicamentis prodeſſe tradunt, quæ ex croco componan

ponantur: ex alio Tænario,qui niger eſt, & ex Pario lapide,nõ æquè medicis vtilem:potiorem ex alabaſtrite Aegyptio, vel ex ophite albo. Eſt enim hoc genus ophitis,ex quo vaſa & etiam cados faciunt. In Siphno lapis eſt,qui cauatur,tornatúrq; in vaſa coquẽdis cibis vtilia,vel ad eſculentorũ vſus,quod in Comenſi Italiæ lapide viridi accidere ſcimus.Sed in Siphnio ſingulare,ꝙ excalfact⁹ oleo nigreſcit dureſcítq;,natura molliſſimus.Tanta qualitatũ differẽtia eſt.Nam mollitiæ & trans Alpes pręcipua ſunt exẽpla.In Belgica prouincia candidum lapidem ſerra,qua lignum,faciliúſq; etiam,ſecant ad tegularũ & imbricum vicem:vel ſi libeat,ad quæ vocant pauonacea tegendi genera:& hi quidem ſectiles ſunt. Speculari verò(quoniam & hic lapis nomen obtinet)faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues cruſtas. Hiſpania hunc olim citerior tantùm dabat,nec tota, ſed intra centum millia paſſuũ circa Segobricam vrbem:iam & Cypros, & Cappadocia,& Sicilia,& nuper inuentũ Africa: poſtferẽdos omnes tamen Hiſpaniæ,& Cappadociæ molliſſimis & ampliſſimæ magnitudinis,ſed obſcuris.Sunt & in Bononiẽſi Italiæ parte breues,maculoſi,cõplexu ſilicis alligati,quorum tamẽ appareat natura ſimilis eis,qui in Hiſpania puteis effodiuntur profunda altitudine. Necnon & ſaxo incluſus ſub terra inuenitur,extrahitúrque,aut exciditur. Sed maiori parte foſſili natura, abſolutus ſegmenti modo, nunquàm adhuc quinque pedum lõgitudine amplior. Humorem hunc terrę quidẽ autumant cryſtalli modo glaciari.Et in lapidem cõcreſcere manifeſto apparet,quòd cùm feræ decidêre in puteos tales, & medullæ ex oſſibus earum in eandem lapidis

naturam poſt vnam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquãdo. Sed candido natura mira, cùm ſit mollitia nota, perpetiendi Solis rigoríſque: nec ſeneſcit, ſi modò iniuria abſit, cum hoc etiam in cæmentis multorum generum accidat. Inuenêre & alium vſum in ramẽtis quoque Circum maximum ludis Circenſibus ſternendi, vt ſit in cõmendatione candor. Nerone principe in Cappadocia repertus eſt lapis duritia marmoris, candidus atque tranſlucẽs, etiam qua parte fuluæ inciderant venæ, ex argumento phengites appellatus. Hoc conſtruxerat ædem Fortunæ, quam Seiam appellant, à Seruio rege ſacratam, aurea domo cõplexus. Quare etiam foribus apertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quàm ſpecularium modo, tanquam incluſa luce, non tranſmiſſa. In Arabia quoque eſſe lapidem vitri modo tranſlucidum, quo vtuntur pro ſpecularibus, Iuba autor eſt. Nunc ad operarios lapides tranſiſſe conueniat, primúmque cotes ferro acuendo. Multa earum genera: Creticæ diu maximam laudem habuere: ſecundam Laconicæ ex Taygeto monte, vtræque oleo indigentes. Inter aquarias Naxiæ laus maxima fuit, mox Armeniacæ, de quibus diximus. Ex oleo & aqua Ciliciæ pollent, ex aqua Arſinoëticæ. Repertæ ſunt & in Italia aqua trahentes aciem acerrimo effectu. Necnon & trans Alpes, quas paſſernices vocant. Quarta ratio eſt ſaliua hominis proficientiũ in tonſtrinarũ officinis, inutilis fragili mollitia. Flaminitanę ex Hiſpania citeriore in eo genere præcipuę. Reliqua multitudo lapidum in totũ ædificiis inutilis eſt mortalitate mollitiæ. Quędã tamen loco non alium habent, ſicut Carthago in Africa. Exercetur halitu maris, fricatur vento, &

verb

verberatur imbri. Sed cura tuentur picando parietes, quoniam & tectorij calce roditur. Sciteq; dictum eſt,ad tecta eos pice,ad vinum calce vti, quoniam ſic muſta condiunt.Alia mollitia circa Romam Fidenati & Albano.In Liguria quoque, Vmbria,& Venetia,albus lapis dentata ſerra ſecatur. Hi tractabiles in opere, laborem quoque tolerant, ſub tecto duntaxat. Aſpergine & gelu pruiníſq; rumpuntur in teſtas:nec contra humores & auram maris robuſti. Tiburtini ad reliqua fortes,vapore diſſiliunt. Nigri ſilices optimi:quibuſdam in locis & rubentes. Nonnuſquàm verò & albi,ſicut in Tarquinienſi Anicianis lapicidinis circa lacum Volſinienſem. Et in Statonienſi ſunt,quibus ne ignis quidem nocet. Iidem & in monumenta ſcalpti, contra vetuſtatem quoque incorrupti permanent.Ex iis formæ fiunt,in quibus æra funduntur.Eſt & viridis lapis, vehementer igni reſiſtens, ſed nuſquam copioſus: & vbi inuenitur,lapis,non ſaxũ eſt. E reliquis pallidus, in cęmento rarò vtilis.Globoſus,contra iniurias fortis,ſed ad ſtructuram infidelis, niſi multa ſuffręnatione deuinctus.Nec certior fluuiatilis,ſemper veluti madẽs.Remedium eſt in lapide dubio, æſtate eum eximere, nec ante biennium eum inſerere tecto,domitum tempeſtatibus. Quæ ex eo læſa fuerint, in ſubterraneo ſtructura aptantur vtilius. Quæ reſtiterint, tutum eſt vel cælo committere. Græci è lapide duro ac ſilice æquato conſtruunt veluti lateritios parietes. Cùm ita fecerint, iſodomon vocant genus ſtructuræ. At cùm inæquali craſſitudine ſtructa ſunt, pſeudiſodomon. Tertium eſt emplecton, tantummodo frontibus politis. Reliqua fortuitò collocant. Alternas coagmentationes fieri, vt

commiſſuras antecedentium medij lapides obtineant, neceſſarium eſt in medio quoq; pariete, ſi res patitur: ſi minus, vtique à lateribus: medios parietes farcire fractis cæmentis. Dictyotheton vocant reticulatam ſtructuram, quam frequentiſſimè Romæ ſtruunt, rimis opportunam. Structuram ad normam & libellam fieri, & ad perpẽdiculum reſpondere oportet.

De ciſternis & calce, & harena generibus, & miſtura calcis & harenæ, & vitiis ſtructuræ, & tectoriis, & columnis. Cap. XXIII.

ET ciſternas harenæ puræ & aſperæ quinque partibus, calcis quàm vehementiſſimæ duabus conſtrui conuenit, fragmentis ſilicis non excedentibus libras. Ita ferratis vectibus calcari ſolum, parietéſque ſimiliter. Vtilius geminas eſſe, vt in priore vitia conſidant aquæ, atque per colum in proximam trãſeat maximè pura aqua. Calcem è vario lapide Cato Cenſorius improbat. Ex albo melior, quàm ex duro, & ſtructuræ vtilior: quæ ex fiſtuloſo, tectoriis. Ad vtrunque damnatur ex ſilice. Vtilior eadem ex effoſſo lapide, quàm ex ripis fluminũ collecto. Vtilior è molari, quia eſt quædam pinguior natura eius. Mirum, aliquid poſtquàm arſerit, accendi aquis. Harenæ tria genera. Foſſitia, cui quarta pars calcis addi debet: fluuiatili aut marinæ tertia. Si & teſtæ tuſæ tertia pars addatur, melior materia erit. Ab Apennino ad Padum non inuenitur foſſitia, nec trans maria. Ruinarum vrbis ea maximè cauſa, quòd furto calcis ſine ferrumine ſuo cæmenta componuntur. Intrita quoque quò vetuſtior, eo melior. In antiquarum ædium legibus inuenitur, ne recentiore trima vteretur redemptor.

ptor. Ideo nulla tectoria eorum rimæ, fœdauere. Tectoriúmque, niſi ter harenato, & bis marmorato inductum eſt, non ſatis ſplendoris habet. Vliginoſa, & vbi ſalſugo vitiat, teſtaceo ſublini vtilius. In Græcia tectoriis etiam * harenarum quod inducturi ſunt, prius in mortario ligneis vectibus ſubigũt. Experimentũ marmorati eſt in ſubigendo, donec rutro non cohęreat. Contrà in albario opere, vt macerata calx ceu glutinum hæreat. Sed macerari non niſi à gleba oportet. In Elide ædes eſt Mineruæ, in qua frater Phidiæ Pannæus tectorium induxit lacte & croco ſubactum, vt ferunt: ideóque ſi teratur in ea hodiéq; ſaliua pollice, odorem croci ſaporémque reddere traditur. Columellæ in æde denſius poſitæ, craſſiores videntur. Genera earum quatuor. Quæ ſextam partẽ altitudinis in craſſitudine ima habent, Doricæ vocantur: quæ nonam, Ionicæ: quæ ſeptimam, Thuſcanicæ. Corinthiis eadem ratio, quæ Ionicis. Et differentia, quoniam capitulis Corinthiarum eadẽ eſt altitudo, quæ colligitur craſſitudine ima: ideóque graciliores videntur. Ionici enim capituli altitudo tertia pars eſt craſſitudinis. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis, tertia pars latitudinum delubri. In Epheſiæ Dianæ æde, de qua priùs fuit ſermo, primum columnis ſpiræ ſubditæ, & capitella addita. Placuítque altitudinis octaua pars in craſſitudine, & vt ſpiræ haberent craſſitudinis dimidium, ſeptimæque partes detraherentur ſummarũ craſſitudini. Præter has ſunt, quæ vocantur Atticæ columnæ, quaternis angulis, pari laterũ interuallo.

** Rectior & melior Antiq. codic. lectio, quæ ſic habet, In Græcia tectorijs etiam harenatũ, quod &c.*

De medicinis calcis, & maltha, & gypſo.

Cap. XXIIII.

CAlcis & in medicina magnus vſus. Eligitur

recens,nec aſperſa aquis : vrit, diſcutit,extrahit, incipientéſque ſerpere hulcerum impetus coërcet.Aceto & roſaceo temperata perducit ad cicatricem. Luxatis quoque cum adipe ſuillo aut liquida reſina ex melle medetur:eadem compoſitione & ſtrumis.Maltha è calce fit recenti.Gleba vino reſtinguitur : mox tunditur cum adipe ſuillo & ficu, duplici linaméto:quæ res omnium tenaciſſima , & duritiam lapidis antecedens. Quod malthatur, oleo perfricatur anté. Cognata calci res gypſum eſt.Plura eius genera . Nam & è lapide coquitur,vt in Syria ac Thuriis : & è terra foditur,vt in Cypro ac Perrhæbis:è ſumma tellure & Tymphaicum eſt. Qui coquitur lapis, non diſſimilis alabaſtritæ eſſe debet, aut marmoroſo . In Syria duriſſimos ad id eligunt, coquúntque fimo bubulo,vt celeriùs vtantur. Omnium autem optimum fieri compertum eſt è lapide ſpeculari, ſquamámue talé habente. Gypſo madido ſtatim vtendum eſt, quoniam celerrimè coit,ac ſiccatur:tamé rurſus tundi & in farinam reſolui patitur.Vſus gypſi in albariis,ſigillis ædificiorum & coronis gratiſſimus.Exemplum illuſtre C.Proculeium Auguſti Cæſaris * familiaritate ſubnixũ in maximo ſtomachi dolore gypſo poto,conſciuiſſe ſibi mortem.

familiarẽ in max.

De pauimentis & quando primùm Romæ,& ſubdialibus pauimentis,& Græcanicis,& quando primùm cameræ. Cap. XXV.

PAuimenta originem apud Gręcos habent elaborata arte,picturæ ratione, donec líthoſtrota expulere eam. Celeberrimus fuit in hoc genere Soſus,qui Pergami * ſtatuit quem vocant aſaroton œcon,quoniam purgamenta cœnæ in pauimento,quæque euerri ſolent, veluti relicta fecerat

**ſtrauit*

cerat paruis è teſtulis tinctíſque in varios colores. Mirabilis ibi columba bibens, & aquam vmbra capitis infuſcans. Apricantur aliæ ſcabentes ſeſe in canthari labro. Pauiméta credo primum facta, quæ nunc reuocamus, barbarica, atque ſubtegulanea, in Italia fiſtucis pauita: hoc certè ex nomine ipſo intelligi poteſt. Romæ ſcalpturatū in Iouis Capitolini æde primùm factum eſt poſt tertium Punicum bellum initum. Frequentata verò pauimenta ante Cimbricum magna gratia animorum, indicio eſt Lucillianus ille verſus:

Ante pauimenta, atque emblemata vermiculata.

Subdialia Græci inuenere, talibus domos contegentes: facilè tractu tepente, ſed fallax, vbicunq; imbres gelant. Neceſſarium binas per diuerſum coaſſationes ſubſterni, capita earum præfigi ne torqueantur, & ruderi nouo tertiam partem teſtæ tuſæ addi: deinde rudus, in quo duæ quintæ calcis miſceātur, pedali craſſitudine feſtucari. Tunc nucleo craſſo ſex digitos induci, & ex teſſera grandi non minus alta duos digitos ſtrui. Faſtigium verò ſeruari in pedes denos ſeſquuncem, ac diligenter cote deſpumare, querníſque axibus contabulare. Quæ torquentur, inutilia putant: imò & ſilice aut palea ſubſterni melius eſſe, quò minor vis calcis perueniat. Neceſſarium & globoſum lapidem ſubiici. Similiter fiūt ſpicata teſtacea. Non negligendū eſt etiamnum vnum genus Græcanicum. Solo feſtucato iniicitur rudus aut teſtaceum pauimentum: dein ſpiſsè calcatis carbonibus inducitur, ſabulo calce ac fauilla miſtis: materia craſſitudine ſemipedali ad regulā & libellā exigitur, & eſt forma terrena. Si verò cote depolitū eſt, nigri pauiméti * viſum obtinet. Lithoſtrota cœptauere iam ſub Sylla ** vſum*

paruulis

paruulis certè cruſtis, extat hodiéq;, quod in Fortunæ delubro Præneſte fecit. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tranſiere è vitro: noui tium & hoc inuentum. Agrippa certè in thermis, quas Romę fecit, figlinum opus encauſto pinxit: in reliquis albaria adornauit: non dubiè vitreas facturus cameras, ſi priùs inuétum id fuiſſet, aut à parietibus ſcenæ, vt diximus, Scauri perueniſſet in cameras. Quamobrem & vitri natura indicanda eſt.

De origine vitri, & ratione faciendi, & de Obſidiano vitro, & generibus multiformibus vitri.

Cap. *XXVI.*

PArs eſt Syriæ, quæ Phœnice vocatur, finitima Iudææ, intra mõtis Carmeli radices paludem habens, quæ vocatur Cendeuia. Ex ea creditur naſci Belus amnis quinque M.p. ſpatio in mare perfluens iuxta Ptolemaidem coloniam. Lentus hic currit, * inſalubri potu, ſed cæremoniis ſacer, limoſus, vado profundus. Non niſi refuſo mari harenas fatetur. Fluctibus enim volutatæ niteſcunt, detritis ſordibus. Nunc & à marino creduntur aſtringi morſu, non priùs vtiles. Quingentorum eſt paſſuum non ampliùs litoris ſpatium, ídque tantum multa per ſecula gignendo fuit vitro. Fama eſt, appulſa naue mercatorum nitri, cùm ſparſi per litus epulas pararent, nec eſſet cortinis attollendis lapidum occaſio, glebas nitri è naue ſubdidiſſe. Quibus accenſis permiſta harena litoris, tranſlucentes nobilis liquoris fluxiſſe riuos, & hanc fuiſſe originem vitri. Mox, vt eſt aſtuta & ingenioſa ſolertia, non fuit contenta nitrum miſcuiſſe: cœptus addi & magnes lapis: quoniam in ſe liquo

*inſalubris

ſe liquorem vitri quoque, vt ferrũ trahere creditur. Simili modo & calculi ſplendentes multifariam cœpti vti: deinde conchæ, & foſſiles harenç. Autores ſunt, in India è cryſtallo fracta fieri, & ob id nullum comparari Indico. Leuibus autem aridiſq; lignis coquitur, addito Cyprio ac nitro, maximè Ophirio. Continuis fornacibus, vt æs liquatur: maſſæque fiunt colore pingui nigricantes. Acies tanta eſt quacunque, vt citra vllum ſenſum ad oſſa conſecet, quicquid afflauerit corporis. Ex maſſis rurſus funditur in officinis, tingitúrque. Et aliud flatu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo cælatur, Sidone quondam iis officinis nobili: ſiquidem etiam ſpecula excogitauerat. Hæc fuit antiqua ratio vitri. Iam verò & in Vulturno mari Italiæ harena alba naſcens, ſex M. paſſ. litore inter Cumas atque Lucrinum, quæ molliſſima eſt, pila molàque teritur. Dein miſcetur tribus partibus nitri pondere vel menſura, ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit maſſa, quæ vocatur hammonitrum: atq; hæc recoquitur, & fit vitrum purum, ac maſſa vitri candidi. Iam verò & per Gallias Hiſpaniáſque ſimili modo harenæ temperantur. Ferunt Tiberio principe excogitatum vitri temperamentum, vt flexibile eſſet: & totam officinam artificis eius abolitam, ne æris, argẽti, auri, metallis pretia detraherentur: eáque fama crebrior diu, quàm certior fuit. Sed quid refert, Neronis principatu reperta vitri arte quæ modicos calices duos, quos appellabant pterotos, H-S. ſex millibus vẽderet? In genere vitri & Obſidiana numerantur, ad ſimilitudinem lapidis, quem in Aethiopia inuenit Obſidius, nigerrimi coloris, aliquando & tranſlucidi, craſſiore viſu, atque in ſpeculis parietum

pro

pro imagine vmbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt:vidimúſq; & ſolidas imagines Diui Auguſti,capti materia huius craſſitudine:dicauítque ipſe pro miraculo in templo Concordiæ Obſidianos quatuor elephantos.Remiſit & Tiberius Cæſar Heliopolitarum cæremoniis repertam ibi in hęreditate eius qui præfuerat Aegypto, Obſidianā imaginem Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo,nunc vitri ſimilitudine interpolata. Xenocrates Obſidianū lapidem in India,& in Samnio Italiæ, & ad Oceanū in Hiſpania naſci tradit. Fit & tincturæ genere Obſidianum,ad eſcaria vaſa,& totum rubens vitrum,atque non tranſlucens,hæmatinon appellatum. Fit & album & murrhinum,aut hyacinthos ſapphiróſque imitatum,& omnibus aliis coloribus.Nec eſt alia nunc materia ſequacior,aut etiam picturæ accommodatior. Maximus tamen honos in candido tranſlucentibus, quàm proxima cryſtalli ſimilitudine. Vſus verò ad potandum argenti metalla & auri pepulit. Eſt autem caloris impatiens,ni præcedat frigidus liquor:cū addita aqua vitreæ pilæ Sole aduerſo,in tantam excandeſcāt, vt veſtes exurant. Fragmenta teporata agglutinantur tantùm,rurſus affundi non queunt, præterquàm abrupta ſibimet : veluti cùm calculi fiunt,quos quidam abaculos appellant, aliquos etiam pluribus modis verſicolores. Vitrum ſulphuri concoctum ferruminatur in lapidem. At peractis omnibus, quæ conſtant ingenio, artem natura faciente,ſuccurrit mirari, nihil penè non igni perfici.

Ignium miracula,& medicinæ,& prodigia.
Cap. XXVII.

IGnis accipit harenas, ex quibus alibi vitrum, alibi

alibi argentum, alibi minium, alibi plumbi genera, alibi pigméta, alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs ſoluuntur, igne ferrum gignitur, ac domatur, igne cremato lapide cæmenta in tectis ligantur. Alia ſæpius vri prodeſt. Eadémque materia aliud gignit primis ignibus, aliud ſecundis, aliud tertiis. Quando ipſe carbo vires habere incipit reſtinctus, atque interiiſſe creditus, maioris fit virtutis. Immenſa & improba rerum naturæ portio: & in qua dubium ſit plura abſumat, an pariat. Eſt & ipſis ignibus medica vis. Peſtilentiæ, quæ Solis obſcuratione contrahitur, ignis ſuffitu multiformiter auxiliari certum eſt. Empedocles & Hippocrates id monſtrauere diuerſis locis. Ad conuulſa viſcera, aut contuſa, vt M. Varro autor eſt: ipſis enim verbis eius vtar: Lix cinis eſt, inquit, foci. Inde enim cinis * lixiuus potus medetur: vt licet videre gladiatores cùm deluſerint, hac iuuari potione. Quin & carbunculum genus morbi, quo duos Conſulares nuper abſumptos indicauimus, querneus carbo tritus cum melle ſanat. Adeò in rebus damnatis quoque ac iam nullis, ſunt aliqua remedia, vt in carbone ecce & cinere. Non præteribo & vnum foci exemplum, Romanis literis clarũ: Tarquinio Priſco regnante tradunt repentè in foco eius apparuiſſe genitale è cinere maſculini ſexus, eámque quæ inſederat ibi, Tanaquilis reginæ ancillam Ocriſiam captiuam, conſurrexiſſe grauidam. Ita Seruium Tullum natum, qui regno ſucceſſit. Inde & in regia cubanti puero caput arſiſſe viſum, creditúmque Laris familiaris filium.

Ob id compitalia & ludos Laribus primum inſtituiſſe.

* *luxatis, Ex vetuſt. cod.*

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIÆ

LIBER XXXVII.

PROOEMIVM.

VT NIHIL inſtituto operi deſit, gemmæ ſuperſunt, & in arctum coacta rerum naturæ maieſtas, multis nulla ſui parte mirabilior. Tantum tribuunt varietati, coloribus, materiæ, decori, violari etiam ſignis gemmas nefas ducentes. Aliquas verò extra pretia vlla, taxationémque humanarum opum arbitrantes, vt pleriſque ad ſummam abſolutámque rerum naturæ contemplationem ſatis ſit vna aliqua gemma. Quæ fuerit origo gemmarum, & quibus initiis in tantum admiratio hæc exarſerit, diximus quadantenus in mentione auri anulorúmque. Fabulæ primordium à rupe Caucaſea tradunt. Promethei vinculorum interpretatione fatali: * primúmque ſaxi huius fragmentum incluſum ferro ac digito circundatum, anulum, & hoc gemmam.

**Paulo aliter Vetuſt. cod. ſed tamen eodem ſenſu, primúmq; ſaxi fragmẽtum incluſum ferro ac digito, circundatum, hoc fuiſſe anulum, & hoc gemmam.*

De gemma Polycratis tyranni, & Pyrrhi regis, & qui ſculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactyliothecam Romæ habuit.

Caput I.

HIs initiis cœpit autoritas, in tantum amorem elata, vt Polycrati Samio ſeuero inſularum ac litorum tyranno felicitatis ſuæ, quam nimiam fatebatur etiam ipſe, ſatis piamenti in vnius gemmæ voluntario damno videretur, ſi cum fortunę volubilitate paria faceret, planéq; ab inuidia eius abundè ſe redimi putaret, ſi hoc vnum doluiſſet. Aſſiduo ergo gaudio laſſus, prouectus nauigio in altum, anulum merſit. At illum piſcis eximia magnitudine Regi natus, eſcæ vice raptum, vt faceret oſtentum, in culinam domini rurſus Fortunæ inſidiantis manu reddidit. Sardonychē eam gemmam fuiſſe conſtat: oſtendúntque Romæ, ſi credimus, in Concordiæ delubro, cornu aureo Auguſtæ dono incluſam & nouiſsimum propè locum tot prælatis obtinentem. Poſt hunc anulum regia fama eſt gemmę Pyrrhi illius, qui aduerſus Romanos bellū geſsit. Nanque habuiſſe traditur achaten, in qua I X. Muſę & Apollo citharam tenens ſpectarentur, non arte, ſed ſponte naturæ ita diſcurrentibus maculis, vt Muſis quoque ſingulis ſua redderentur inſignia. Nec deinde alia, quæ tradatur, magnopere gemmarum claritas extat apud autores, præterquàm Iſmeniam choraulem, multis fulgentibúſque vti ſolitum, comitante fabula vanitatem eius, indicato in Cypro ſex aureis denariis ſmaragdo, in quo fuerat ſculpta Amymone, iuſsiſſe numerari: & cùm duo relati eſſent, imminuto pretio, malè me Hercules curatum, dixiſſe: multum nim detractum gemmæ dignitati. Hic videtur

inſtituiſſe, vt omnes muſicæ artis hac quoque oſtentatione cenſerentur, veluti Dionyſodorus æqualis eius & æmulus, vt ſic quoque par videretur. Tertius, qui eodem tempore fuit inter muſicos, Nicomachus, multas gemmas habuiſſe traditur, ſed nulla peritia electas forte quadam his exemplis initio voluminis oblatis aduerſus iſtos, qui ſibi hanc oſtentationem arrogent, vt palàm ſit eos tibicinum gloria tumere. Polycratis gemma, quæ demonſtratur, illibata intactáq; eſt. Iſmeniç ętate multos poſt annos, apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos. Confirmat hãc eandem opinionem edictum Alexandri Magni, quo vetuit in gemma ſe ab alio ſcalpi, quàm à Pyrgotele, non dubiè clariſſimo artis eius. Poſt eum Apollonides & Cronius in gloria fuere, quíque Diui Auguſti imaginem ſimilem expreſſit, qua poſteà principes ſignabant, Dioſcorides. Sylla Dictator traditione Iugurthæ ſemper ſignauit. Eſt apud autores, & Intercatienſem illum, cuius patrem Scipio Aemilianus ex prouocatione interfecerat, pugnæ eius effigie ſignaſſe: vulgato Stilonis Prçconini ſale, quidnã fuiſſe facturũ eũ, ſi Scipio à patre eius interemptus eſſet. Diuus Auguſtus inter initia ſphinge ſignauit. Duas in matris anulis iã indiſcretę ſimilitudinis i nuenerat. Altera per bella ciuilia, abſente eo amici ſignauere epiſtolas & edicta, quę ratio temporum nomine eius reddi poſtulabat, non infaceto lepore accipientium, ęnigmata afferre eam ſphingem. Quinetiam Mecœnatis rana, per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Auguſtus poſteà ad euitanda conuicia ſphingis, Alexandri Magni imagine ſignauit. Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine dactylio hec

liothecam, primus omnium habuit Romæ priuignus Syllæ Scaurus. Diúque nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam quæ Mithridatis regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, vt Marcus Varro aliiq; eiuſdem ętatis autores confirmant multum prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæſar dictator ſex dactyliothecas in æde Veneris Genitricis conſecrauit: Marcellus Octauia genitus in Palatina Apollinis æde vnam. Victoria tamen illa Pompeij primùm ad margaritas gemmáſque mores inclinauit: ſicut L. Scipionis & Cn. Manlij ad cælatum argentum, & veſtes Attalicas, & triclinia ærata: ſicut L. Mummij, ad Corinthia & tabulas pictas.

De gemmis tranſlatis in triumpho Pompeij, & natura cryſtalli, & medicinis, & luxuria circa ea, & quando primùm inuenta murrhina & luxuria circa ea, & natura murrhinorum, & quæ mentiti ſunt autores de ſuccino. Caput II.

ID vti planius noſcatur, verba ex ipſis Pompeij triumphorũ actis ſubiiciam. Ergo tertio triumpho, quem de Piratis Aſia, Ponto, gentibúſque & regibus in ſeptimo operis huius volumine indicatis, M. Piſone, M. Meſſala conſulibus, pridie Calẽdas Octobris die natalis ſui egit, tranſtulit alueum cũ teſſeris luſorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor: & ne quis de ea re dubitet, nulla gemmarum magnitudine hodie propè ad hanc amplitudinem accedente, in eo fuit Luna aurea pondo xxx. lectos tricliniares tres: vaſa ex auro & gemmis abacorum nouem: ſigna aurea tria, Mineruæ, Martis, & Apollinis: coronas ex margaritis triginta tres: montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus, & pomis omnis generis, circun-

data vite aurea. Muſeum ex margaritis, in cuius faſtigio horologium erat. Imago Cn. Pompeij è margaritis: illa regio honore grata, illius probi oris venerandíque per cunctas gentes, illa inquam ex margaritis, ſeueritate victa, & veriore luxuriæ triumpho. Quàm profectò inter illos viros duraſſet cognomē Magni, ſi prima victoria ſic triũphaſſes? *è margaritis, Magne, tam prodiga re, & fœminis reperta, quam gerere te fas non ſit, hinc fieri tuos vultus? ſic te pretioſum videri? Nónue illa ſimilior tui eſt imago, quam Pyrenæi iugis impoſuiſti? Graue profectò fœdúmque probrum erat, ni verius iræ Deorum oſtentũ credi oporteret: claréq; intelligi poſſet, iam tum illud caput Orientis opibus ſine reliquo corpore oſtentatum. *Cætera triumphi eiuſdem quàm vilia? Reipublicæ datum mille talentûm, legatis & quæſtoribus, qui oras maris defendiſſent, HS. bina millia, commilitibus ſingulis quinquaginta. Tolerabiliorem tamē fecit cauſam Caij principis, qui ſuper omnia muliebria ſocculos induebat è margaritis: & Neronis principis, qui ſceptra, & *perſonas & cubicula viatoria vnionibus conſtruebat. Quinimo etiã ius videmur perdidiſſe corripiendi gemmata potoria, & varia ſupellectilis genera, anulos tranſeũtes. Quę enim non luxuria innocẽtior exiſtimari poſſit? Eadem victoria primùm in vrbem murrhina induxit: primúſque Pompeius ſex pocula ex eo triumpho Capitolino Ioui dicauit: quæ protinus ad hominum vſum tranſiere, abacis etiam eſcariiſque vaſis inde expetitis. Excreſcítque indies eius rei luxus, murrhino octoginta ſeſtertiis empto, capaci planè ad ſextarios tres calice. Potauit ex eo ante hos annos Conſularis, ob amorem obro-

Marginal notes: * & — * De triũphi huius æſtimatione conſule Budaũ de Aſſe. — * perſonas hiſtrionum

ſo

ſo eius margine, vt tamen iniuria illa pretium augeret: neque eſt hodie murrhini alterius præſtátior indicatura. Idem in reliquis generis eius quantum vorauerit, licet exiſtimare ex multitudine, quæ tanta fuit, vt auferente liberis eiuſ Nerone Domitio, theatrum peculiare trans Tiberim * hortis expoſita occuparent: quod à populo impleri canente ſe, dum Pompeiano præludit, etiam Neroni ſatis erat: qui vidit tunc annumerari vnius ſcyphi fracta membra, quæ in dolorem credo ſeculi inuidiámque fortunę, tanquam Alexandri Magni corpus in conditorio ſeruari, vt oſtentarentur, placebat. T. Petronius Conſularis moriturus, inuidia Neronis principis, vt menſam eius exhæredaret, trullam murrhinam trecentis ſeſtertiis emptã fregit. Sed Nero, vt par erat principem, vicit omnes, trecentis ſeſtertiis capidem vnam parando. Memoranda res, tánti Imperatorem patrémque patriæ bibiſſe. Oriens murrhina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec inſignibus, maximè Parthici regni: præcipuè tamen in Carmania. Humorem putant ſub terra calore denſari. Amplitudine nuſquam paruos excedũt abacos: craſſitudine raró, quanta dictum eſt vaſi potorio. Splendor his ſine viribus, nitórque veriùs, quàm ſplendor. Sed in pretio varietas colorum, ſubinde circumagentibus ſe maculis in purpuram candorémque, & tertium ex vtroque igneſcentem, velut per tranſitũ coloris purpura rubeſcente, aut lacte candeſcente. Sunt qui maximè in iis laudent extremitates, & quoſdam colorum repercuſſus, quales in cœleſti arquu ſpectantur. His maculæ pingues placent: tranſlucere quicquam aut pallere vitium eſt: Item ſales verru-

* orcis

cæque non eminentes, ſed vt in corpore etiam plerunque ſeſſiles. Aliqua & in odore commendatio eſt. Contraria huic cauſa cryſtallum facit, gelu vehementiore concreto. Non aliubi certè reperitur, quàm vbi maximè hybernæ niues rigent: glaciémque eſſe certum eſt: vnde & nomen Græci dedere. Oriens & hanc mittit, ſed Indicæ nulla præfertur. Naſcitur & in Aſia, viliſſima circa Alabanda & Orthoſiam, finitimíſque montibus, item in Cypro: Sed laudata in Europæ Alpium iugis. Iuba autor eſt, & in quadam inſula Rubri maris ante Arabiam ſita naſci, quæ Neron vocetur: & in ea, quæ iuxta gemmam topazion ferat, cubitalémque effoſſam à Pythagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchus & in Luſitania naſci perquàm mirandi ponderis, immenſis iugis depreſſis ad libramentum aquę puteis. Mirum & quod Xenocrates tradit Epheſius, aratro in Aſia & Cypro excitari. Non enim inueniri in terreno, nec niſi inter cautes creditum fuerat. Similius verò eſt, quod idem Xenocrates tradit, torrentibus ſæpe deportari. Sudines verò negat niſi ad Meridiem ſpectantibus locis naſci: quod certum eſt: non enim reperitur in aquoſis, quanquam in regione prægelida, vel ſi ad vada vſque glacientur amnes. Cæleſti humore paruáque niue id fieri neceſſe eſt: ideo caloris impatiens, niſi in frigido potu abdicatur. Quare ſexangulis naſcatur lateribus, non facilè ratio inueniri poteſt, eò magis quòd neque mucronibus eadem ſpecies eſt, & ita abſolutus eſt laterum læuor, vt nulla id arte poſſit ęquari. Magnitudo ampliſſima adhuc viſa nobis erat, quam in Capitolio Liuia Auguſta dicauerat, librarum circiter quinquaginta. Idem

Xen

Xenocrates autor eſt, vas amphorale viſum, & aliqui ex India cryſtallum ſextariorũ quatuor. Nos liquidò affirmare poſſumus, in cautibus Alpium naſci, atque adeò inuiis, vt plerunque fune pendentes eam extrahāt. Peritis ſigna & indicia nota ſunt. Infeſtantur plurimis vitiis, ſcabro, ferrugine, maculoſa nube, occulta aliquando vomica, præduro fragilíque centro & ſale appellato. Eſt & rufa aliquibus rubigo: aliis capillamentum rimæ ſimile. Hoc artifices *cælatura occultant. Quæ verò ſine vitio ſunt, pura eſſe malunt, acenteta appellantes, nec ſpumei coloris lympidæ aquæ. Poſtremò autoritas in pondere eſt. Inuenio Medicos, quæ ſunt vrenda corporum, nō aliter vtilius id fieri putare, quàm cryſtallina pila aduerſus poſita Solis radiis. Alius hic furor, H-S. C L.M. trullam vnā non ante multos annos mercatam à matreſamiliâs nec diuite. Idē Nero amiſſarum rerum nuntio accepto, duos calices cryſtallinos in ſuprema ira fregit illiſos. Hæc fuit ratio ſeculum ſuum punientis, ne quis alius ex his biberet. Fragmenta ſarciri nullo modo queunt. Mirè ad ſimilitudinem acceſſere vitrea, ſed prodigij modo, vt ſuum pretium auxerint cryſtalli, non diminuerint. Proximum locum in deliciis fœminarum tamen adhuc tantùm, ſuccina obtinent, eandémq; omnia hæc, quam gemmæ, autoritatem, ſanè maiorem aliquibus de cauſis cryſtallina & murrhina, rigidi potus vtraque. In ſuccinis cauſam ne deliciæ quidem adhuc excogitauerunt. Occaſio eſt vanitas Græcorum diligentiæ. Legentes modò æquè perpetiantur me de ortu eorum, cùm hoc quoque intereſit vitæ, ſcire poſteros quicquid illi prodidere mirandum. Phaëthontis fulmine icti

* *litura*

ſorores fletu mutatas in arbores populos, lacrymis electrũ omnibus annis fundere iuxta Eridanum amné, quem Padum vocamus:& electrum appellatum, quoniam Sol vocitatus ſit Elector, plurimi Poëtæ dixere, primíque,vt arbitror, Aeſchylus, Philoxenus,Nicander,Euripides, Satyrus.Quod eſſe falſum, Italię teſtimonio patet.Diligentiores eorum, Electridas inſulas in mari Adriatico eſſe dixerunt, ad quas dilaberetur Padus.Qua appellatione nullas vnquam ibi fuiſſe, certum eſt: nec verò vllas ibi appoſitas eſſe, in quas quicquam curſu Padi deuehi poſſit. Nam quòd Aeſchylus in Iberia, hoc eſt in Hiſpania, Eridanum eſſe dixit,eundémque appellari Rhodanũ, Euripides rurſus & Apollonius in Adriatico litore confluere Rhodanum & Padum,faciliore veniam facit ignorati ſuccini in tanta orbis ignorãtia.Modeſtiores ſed æquè falſum prodidere, in extremis Adriatici ſinus rupibus inuiis arbores ſtare, quæ Canis ortu hoc effunderent gummi. Theophraſtus in Liguria effodi dixit. Phaëthonté in Aethiopia Hammonis obiiſſe:ob id delubrum ibi eſſe atque oraculum, electrúmque gigni.Philemon foſſile eſſe, & in Scythia erui duobus locis candidum atque cerei coloris quod vocaretur electrũ:in alio loco fuluũ, quod appellaretur ſualternicum. Demoſtratus lyncurion id vocat, & fieri ex vrina lyncum beſtiarum,è maribus fuluum & igneum,è fœminis languidius atque candidum. Alij dixere langurium,& eſſe in Italia beſtias langurias.Zenothemis lãguas vocat eaſdem,& circa Padum iis vitam affirmat.Sudines arborem quæ gignat in Liguria.In eadẽ ſententia & Metrodorus fuit.Sotacus credidit in Britãnia arboribus effluere,quas

electrid

electridas vocauit. Pytheas Guttonibus Germaniæ genti accoli æſtuarium Oceani Mentonomon nomine, ſpatio ſtadiorum ſex millium: ab hoc diei nauigatione inſulā abeſſe Abalum: illò vere fluctibus aduehi, & eſſe concreti maris purgamentum: incolas pro ligno ad ignem vti eo, proximíſque Teutonis vendere. Huic & Timæus credidit, ſed * inſulam Baltiam vocauit. Philemon negauit flammam ab electro reddi. Niceas Solis radiorum ſuccum intelligi voluit. Hos circa occaſum credit vehementiores in terram actos, pinguem ſudorem in ea parte Oceani relinquere, deinde æſtibus in Germanorum littora eiici. Et in Aegypto naſci ſimili modo, & vocari Sacal: item in India, gratiúſque thure eſſe Indis. In Syria quoque fœminas verticillos inde facere, & vocare harpaga, quia folia & paleas veſtiúmque fimbrias rapiat. Theophraſtus Oceano id exæſtuante ad Pyrenæi promontorium eiici: quod & Xenocrates credidit, qui de iis nuperrimè ſcripſit. Viuit adhuc Aſarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare eſſe lacum Cephiſida, quem Mauri vocāt electrum. Hunc Sole excalfactū è limo dare electrum fluitās. Mneſias Africę locum Sicyonem appellatum, & Crathin amnem in Oceanum effluentem è lacu, in quo aues, quas meleagridas & penelopas vocat, viuere. Ibi naſci ratione eadē, qua ſuprà dictum eſt de electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Syrtim magnam hortum Heſperidum eſſe, ex quo in ſtagnum cadat, colligi verò à virginibus Heſperidum. Cteſias Indis flumen eſſe Hypobarum, quo vocabulo ſignificetur omnia vaſa ferre bona: fluere à Septentrione in exortiuum Oceanum iuxta montem ſylueſtrem arboribus electrum

** Inſulam hanc ſuprà lib. 4. cap. 13. ex eiuſdē Timæi ſententia Bannomannam nominat. Quo fit, vt aut hic locus ex illo, aut ille ex hoc ſit reſtituēdus.*

ferentibus. Arbores eas aphytacoras vocari, qua appellatione ſignificetur prędulcis ſuauitas. Mithridates in Germaniæ litoribus eſſe inſulam, vocaríque eam Oſerictam, cedri genere ſyluoſam: inde defluere in petras. Xenocrates non ſuccinum tantùm in Italia, verumetiam thieum vocari, à Scythis verò ſacrium, quoniam & ibi naſcatur. Alios putare in Numidia gigni. Super omnes eſt Sophocles Tragicus Poëta, quod equidem miror tanta grauitate cothurni, & prętereà vitæ fama, aliâs principe loco genitus Athenis, rebus geſtis, exercitu ducto. Hic vltra Indiam fieri dixit è lacrymis meleagridũ auium Meleagrum deflentiũ. Quod & crediſſe eum, vel ſperaſſe aliis perſuaderi poſſe, quis non miretur? quámue pueritiam tam imperitam poſſe reperiri, quæ auium ploratus annuos credat, lacrymáſue tam grandes, auéſque è Græcia, vbi Meleager periit, ploratum iſſe in Indos? Quid ergo? non multa æquè fabuloſa produnt Poëtę? Sed hoc ea in re, quæ quotidie inuehatur atque abundet, & hoc mendacium coarguat, ſeriò quenquam dixiſſe, ſumma hominum contemptio eſt, & intoleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis & generibus & luxuria ſuccinorum, & lyncurio, & medicinæ. Cap. III.

CErtum eſt gigni in inſulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari gleſſum: itaque & à noſtris vnam inſularum ob id Gleſſariam appellatam, Germanico Cæſare ibi claſſibus rem gerente, Auſtrauiã à barbaris dictam. Naſcitur autem defluente medulla pinei generis arboribus, vt gummi in ceraſis, reſina pineis. Erumpit humoris abundantia: denſatur rigore vel

vel tepore autumnali. Cùm intumeſcens æſtus rapuit ex inſulis, certè in litora expellitur, ita volubile, vt pendere videatur atque conſidere in vado: quod arboris ſuccum eſſe priſci noſtri credidere, ob id ſuccinum appellantes. Pinæ autem arboris eſſe indicio eſt pineus in attritu odor, & quod accenſum tedæ modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniam maximè prouinciam. Inde Veneti primùm, quos Græci Henetos vocant, rei famam fecere, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum. Pado verò annexa fabulæ videtur cauſa, hodiéque tranſpadanarum agreſtibus fœminis, monilium vice ſuccina geſtantibus, maximè decoris gratia, ſed & medicinæ: quando tonſillis creditur reſiſtere, & faucium vitiis, vario genere aquarum iuxta illos infeſtante guttura ac vicinas carnes. D C. ferè M. paſſ. à Carnunto Pannoniæ, abeſt litus id Germaniæ, ex quo inuehitur, percognitum nuper. Vidit enim eques Romanus, miſſus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorium munus Neronis principis, qui hæc commercia & litora paragrauit, tanta copia inuecta, vt retia arcendis feris podium protegentia ſuccinis nodarentur, arma verò & libitina totúſque vnius diei apparatus eſſet è ſuccino. Maximum pondus is glebæ attulit X I I I. librarum. Naſci & in India certum eſt. Archelaus, qui regnauit in Cappadocia, illinc cortice inhærente tradit aduehi rude, poliríque adipe ſuis lactentis incoctum. Liquidum primò deſtillare, argumento ſunt quædam intus tranſlucentia, vt formicæ aut culices, lacertæque, quas adhæſiſſe muſteo non eſt dubium, & incluſas indureſcenti. Genera eius plura. Candida odoris præſtantiſſimi.

Sed

Sed nec his,nec cereis pretium.Fuluis maior autoritas. Ex iis etiamnum amplior tranſlucentibus,præterquàm ſi nimio ardore flagrent : imaginémq; igneam ineſſe,non ignem,placet.Summa laus Falernis à vini colore dictis,molli fulgore perſpicuis.Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verum hoc quoque notum fieri oportet,* quocunque libeat,tingi,hœdorum ſeuo & anchuſæ radice : quippe etiam conchylio inficiuntur.Cęterùm attritu digitorum * accepta caloris anima trahunt in ſe paleas ac folia arida,ac philyras,vt magnes lapis ferrum. * Ramenta quoque eius in oleo addita flagrant dilucidius diutiúſque quàm ligni medulla. Taxatio in deliciis tanta, vt hominis quamuis parua effigies,viuorum hominum vigentiúmq; pretia ſuperet,prorſus vt caſtigatio vna nō ſit ſatis.In Corinthiis æs placet auro argentóq; * miſto,in cælatis ars & ingenia. Murrhinorum & cryſtallinorum diximus gratiam : vniones, quòd capite circunferuntur,gemmæ digitis : in omnibus denique aliis vitiis oſtentatio aut vſus placet: in ſuccinis deliciarum tantùm conſcientia.Domitius Nero in cæteris vitæ ſuæ portentis,capillos quoque coniugis ſuæ Popææ in hoc nomen adoptauerat,quodam etiam carmine ſuccina appellando. Et quoniam nullis vitiis deſunt pretioſa nomina,ex eo tertius quidā hic colos cœpit expeti,à matronis.Vſus tamen ſuccinorū inuenitur aliquis in medicina:ſed nō ob hoc fœminis placent. Infantibus adalligari amuleti ratione prodeſt.Calliſtratus & cuicunque ætati contra lymphationes prodeſſe tradit : & vrinæ difficultatibus potum,adalligatúmque.Hic & differentiam nouam attulit appellando chryſelectrum, quaſi color

** quocunq; modo tingi libeat. ex vetuſt. Codi.*

** accepta vi caloris attr.*

** Ramenta quoque ſuccini oleo addito.*

** miſtum*

coloris aurei, & matutino gratiſſimo aſpectu, rapaciſſimum ignium, & ſi iuxtà fuerint, celerrimè ardeſcens. Hoc collo adalligatum, mederi febribus & morbis: tritum cum melle ac roſaceo aurium vitiis: & ſi cum melle Attico conteratur, oculorum quoque obſcuritatibus. Stomachi etiam vitiis vel per ſe farina eius ſumpta, vel cum maſtiche ex aqua pota. Succina etiam gemmis, quę ſunt tranſlucidæ, adulterandis magnum habent locum, maximè amethiſtis, cum omni, vt diximus, colorę tingantur. De lyncurio proximè dici cogit autorum pertinacia. Quippe etiamſi non electrum id eſſet, lyncurium tamen gemmam eſſe contendunt. Fieri autem ex vrina quidem lyncis, ſed egeſtam terra protinus beſtia operiente eam, quoniam inuideat hominũ vſui. Eſſe autem, qualem in igneis ſuccinis, colorem, ſcalpſque. Nec folia tantùm aut ſtramenta ad ſe rapere, ſed æris etiã ac ferri laminas, quod Diocles quidem & Theophraſtus credidit. Ego falſum id totum arbitror, nec viſam in æuo noſtro gemmam vllam ea appellatione, & quod de medicina ſimul proditur, calculos veſicæ eo poto elidi, & morbo regio occurri, ſi ex vino bibatur, aut ſi portetur etiam.* Nunc gemmarũ confeſſa genera dicemus, à laudatiſſimis orſi. Nec verò id ſolũ agemus, ſed ad maiorem vtilitatẽ vitæ obiter coarguetur Magorum infanda vanitas, quando illi vel plurima prodidere de gemmis, medicinæ ex his ſpecies blando prodigio tranſgreſſi.

**Nũc gemmarũ confeſſa dicemus, nulla Genera mẽtione. Ex vetuſt. cod.*

De adamantis generibus & medicinis, & margaritis. Cap. IIII.

MAximum in rebus humanis, non ſolùm inter gemmas, pretium habet adamas, diu non niſi regibus & iis admodum paucis cognitus,

tus, vnus modò in metallis repertus, per quàm rarò comes auri, nec niſi in auro naſci videbatur. Veteres eum in Aethiopum tantùm metallis inueniri exiſtimauere, inter delubrum Mercurij atque inſulam Meroën, dixerúntq; non ampliorem cucumis ſemine, aut colore diſſimilem inueniri. Nunc genera eius ſex noſcuntur: Indici, non in auro naſcentis, ſed quadam cryſtalli cognatione. Siquidem & colore tranſlucido non differt, & laterum ſexangulo læuore turbinatus in mucronem, aut duabus cõtrariis partibus, quò magis miremur, vt ſi duo turbines latiſſimis ſuis partibus iungantur: magnitudine verò etiã auellanæ nuclei. Similis eſt huic quidem Arabicus, minor tantùm, ſimiliter & naſcens: cæteris pallor gentis, & in auro non niſi excellentiſsimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur, ita reſpuentes ictum, vt ferrum vtrinque diſſultet, incudéſque etiam ipſę diſſiliant. Quippe duritia inenarrabilis eſt, ſimúlque ignium victrix natura, & nunquam incaleſcens. Vnde & nomen indomita vis Græca interpretatione accepit. Vnum ex iis vocant cenchron, quod eſt milij magnitudine. Alterum Macedonicum in Philippico auro repertum: & hic eſt cucumis ſemini par. Poſt hos Cyprius vocatur in Cypro repertus, vergens in æreum colorem, ſed in medicina, vt dicemus, efficaciſſimus. Poſt hunc eſt ſiderites ferrei ſplendoris, pondere ante cæteros, ſed natura diſſimilis. Nam & ictibus frangitur, & alio adamante perforari poteſt: quod & Cyprio euenit: breuitérque, vt degeneres, nominis tantùm autoritatem habent. Idque, quod totis voluminibus his docere & mandare conati ſumus, de diſcordia rerum cõcordiáque, quam antipathiam ac ſympath

pathiam appellauere Græci, non aliter clariùs intelligi poteſt. Siquidem illa inuicta vis duarum violentiſſimæ naturæ rerum ferri igníſque contemptrix, hircino rumpitur ſanguine, nec aliter quàm recenti calidóq; macerata, & ſic quoque multis ictibus, tunc etiam, præterquàm eximias, incudes, malleóſque ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentum? quóue caſu repertum? aut quæ fuit coniectura experiēdi rem immenſi ſecreti, & in fœdiſſimo animalium? Numinum profectò muneris talis inuentio omnis eſt. Nec quærenda in vlla parte naturæ ratio, ſed voluntas. Et cùm feliciter rumpere contingit, in tam paruas frangitur cruſtas, vt cerni vix poſſint. Expetuntur à ſcalptoribus, ferróq; includuntur, nullam nō duritiam ex facili cauantes. Adamas diſſidet cum magnete lapide in tantùm, vt iuxtà poſitus ferrum non patiatur abſtrahi: aut ſi admotus magnes apprehenderit, rapiat, atque auferat. Adamas & venena irrita facit, & lymphationes abigit, metúſq; vanos expellit à mente: & ob id quidam eum anachiten vocauere. Metrodorus Scepſius, in eadē Germania & Baltia inſula naſci, in qua & ſuccinum, quod equidem legerim, ſolus dicit: & præfer Arabicis: quod falſum eſſe quis dubitet? Proximū apud nos Indicis Arabicíſq; margaritis pretiū eſt, de quibus in nono diximus volumine inter res marinas.

De ſmaragdi generibus, & gemmis viridibus & tranſlucidis. *Cap. V.*

TErtia autoritas ſmaragdis perhibetur pluribus de cauſis. Nullius coloris aſpectus iucundior eſt. Nam herbas quoque virentes frondéſq; auidè ſpectamus. Smaragdos verò tantò libentius, quoniam nihil omnino viridius comparatum

tum illis viret. Prætereà ſoli gemmarum contuſtu oculos implent nec ſatiant. Quin & ab intentione alia obſcurata, aſpectu ſmaragdi recreatur acies. Scalpentibúſque gemmas non alia gratior oculorum refectio eſt: ita viridi lenitate laſſitudinem mulcent. Præterea longinquo amplificantur viſu, inficientes circa ſe repercuſſum aëra, non Sole mutati, non vmbra, non lucernis, ſempérque ſenſim radiantes, & viſum admittentes, ad craſſitudinem ſui facilitate tranſlucida: quod etiam in aquis non fit. Iidem plerunque & concaui, vt viſum colligant. Quapropter decreto hominũ iis parcitur ſcalpi vetitis. Quanquam Scythicorum Aegyptiorúmque duritia tanta eſt, vt nequeant vulnerari. Quorum verò corpus extenſum eſt, eâdem, qua ſpecula, ratione ſupini imagines rerum reddunt. Nero princeps gladiatorum pugnas ſpectabat ſmaragdo. Genera eorum duodecim: Nobiliſſimi Scythici, ab ea gente in qua reperiuntur appellati. * Nullius maior auſteritas, nec minus vitij. Et quantum ſmaragdi à gemmis diſtant, tantum Scythici à cæteris ſmaragdis. Proximam laudem habent, ſicut & ſedem, Bactriani, quos in commiſſuris ſaxorum colligere dicuntur Eteſiis flantibus. Tunc enim tellure internitent, quia iis ventis maximè harenæ mouentur. Sed hos minores multò Scythicis eſſe tradunt. Tertium locum Aegyptij habent, qui eruuntur circa Copton oppidum Thebaidis in collibus & cautibus. Reliqua genera in metallis ærariis inueniuntur. Quapropter principatum ex iis Cyprij obtinent: dóſque eorũ eſt nec in colore liquido nec diluto, verùm ex humido pingui, quáque perſpiciatur, imitante tranſlucidum mare: paritérq; tranſlucet & nitet, hoc eſt, color

* *Nullis*

colorem expellit, & aciem recipit. Ferunt in ea inſula tumulo reguli Hermiæ iuxta cetarias marmoreo leoni fuiſſe inditos oculos ex ſmaragdis, ita radiantibus etiam in gurgitem, vt territi inſtrumenta refugerent thynni, diu mirantibus nouitatem piſcatoribus, donec mutauere oculis gemmas. Sed & vitia demõſtrari oportet in tam procliui erratu. Sunt quidem omnium eadem. Quædam tamen nationũ peculiaria, ſicut in homine. Ergo Cyprij variè glauci, magiſque ac minus in eodem ſmaragdo aliis partibus tenorem illum Scythicæ autoritatis non ſemper cuſtodiunt. Ad hoc quibuſdam intercurrit vmbra, ſurdúſque fit colos: qui improbatur etiam dilutior. Hinc genera diſtinguuntur. Sunt aliqui obſcuri, quos vocãt cæcos: alij denſi, nec è liquido tranſlucidi: quidam varia nubecula improbati. Aliud eſt hoc, quàm vmbra, de qua diximus. Nubecula enim albicantis eſt vitium, cùm viridis nõ pertranſit aſpectus, ſed aut intus occurrit, aut excipit in fine viſum candor. Hęc coloris vitia: illa corporis, capillamentum, ſal, plumbago. Ab iis Aethiopici laudantur à Copto dierum trium itinere, vt autor eſt Iuba, acriter virides, ſed non facilè puri aut concolores. Democritus in hoc genere ponit Hermineos & Perſicos. Illos extumeſcentes pinguiter: Perſicos verò non tranſlucidos, ſed iucundi tenoris, viſum implere, quem non admittant, felium pantherarúmq; oculis ſimiles, Nanque & illos radiare nec perſpici: eoſdem in Sole hebetari, vmbris refulgere, & longiùs, quàm cæteros, nitere. Omnium horum etiamnum vitium, quòd fellis colorem aut æris habet. In Sole dilucidi quidem ac liquidi, ſed non virides. Hæc vitia & Atticis maximè ſen-

tiuntur in argentariis metallis repertis in loco qui Thoricos vocatur, ſemper minus pingues, & è longinquo ſpecioſiores. Frequens & iis plumbago, hoc eſt, vt in Sole plumbei videantur. Illud peculiare, quòd quidam ex iis ſeneſcunt, paulatim viriditate euanida, & Sole læduntur. Poſt hos Medici plurimum viriditatis habent, interdum & è ſapphiro. Ij ſunt fluctuoſi, ac rerum imagines complexi, vt verbi gratia papauerum aut auium, pinnarúmque vel catulorum aut ſimilium. Qui non omnino virides naſcuntur, vino & oleo meliores fiunt: neque eſt aliorum magnitudo amplior. Carchedonij neſcio an in totum exoleuerint, poſtquàm metalla æris ibi defecerunt: & ſemper tamen viliſſimi fuere minimíque. Iidem fragiles, ſed colore incerti, & virentium in caudis pauonum columbarúmque collo plumis ſimiles, ad inclinationem magis aut minus lucidi, venoſi quidem ſquamoſíque. Peculiare erat in his vitium ſarcion appellatum: hoc eſt quædam gemmæ caro. Mons iuxta Carchedonem, in quo legebantur, ſmaragdites vocatus eſt. Iuba eſt autor, ſmaragdum quem cholon vocant, in Arabia ædificiorum ornamentis includi, & lapidem, quem alabaſtriten Aegyptij vocant. Complures verò è proximis Laconicos in Taygeto monte erui Medicis ſimiles, & alios in Sicilia. Inſeritur ſmaragdis & quæ vocatur tanos, è Perſis veniens gemma, ingratè viridis, atque intus ſordida. Item chalcoſmaragdos è Cypro, turbida æreis venis. Theophraſtus tradit in Aegyptiorum commentariis reperiri, regi eorum à rege Babylonio miſſum ſmaragdum munere XIII. cubitorum longitudine, & trium latitudine. Et fuiſſe apud eos in Iouis delubro obeliſcum

ſcum è IIII. ſmaragdis XL. cubitorum longitudine,* latitudine verò in parte quatuor, in parte duorum. Se autem ſcribente, eſſe in Tyro Herculis templo ſtantem pilam è ſmaragdo, niſi potiùs pſeudoſmaragdus ſit. Nam & hoc genus reperiri, & in Cypro inuentum ex dimidia parte ſmaragdum, ex dimidia iaſpidem, nondum humore in totum transfigurato. Apion cognominatus Pliſtonices, paulò antè ſcriptum reliquit, eſſe etiam nunc in labyrintho Aegypti colloſſeum Serapin è ſmaragdo nouem cubitorum. Eandem multis naturam aut certè ſimilem habere berylli videntur, in India originem habentes, rarò alibi reperti. Poliuntur omnes ſexangula figura artificum ingeniis, quoniam hebeſcunt, ni color ſurdus repercuſſu angulorum excitetur. Aliter enim polyti non habent fulgorem eundem. Probatiſſimi ſunt ex iis, qui viriditatem puri maris imitantur. Proximi, qui vocantur chryſoberylli, & ſunt paulò pallidiores, ſed in aureũ colorem exeunte fulgore. Vicinum genus huic eſt pallidius, & à quibuſdam proprij generis exiſtimatur, vocatúrque chryſopraſus. Quarto loco numerantur hyacinthizontes. Quinto quos aëroïdes vocant. Poſt eos autem cerini: ac deinde oleagini, hoc eſt, colore olei. Poſtremi cryſtallis ferè ſimiles. Hi capillamenta habẽt, ſordéſque, alioquin euanidi, quæ ſunt omnium vitia. Indi mirè gaudent longitudine eorum, ſolóſq; gemmarum eſſe prædicant, qui carere auro malint: ob id perforatos elephantorũ ſetis religant. Et alios conuenit non oportere perforari, quorum ſit abſoluta bonitas, vmbilicis ſtatim ex auro capita comprehendentibus. Ideo cylindros ex iis facere malunt, quàm gemmas, quoniã eſt ſumma com-

* *in vna parte quatuor, in altera duorum.*

mendatio in longitudine. Quidam & anguloſos putant ſtatim naſci, & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta, additóque auro repercuſſa aut omnino caſtigata cauſa perſpicuitatis ad craſſitudinem. Vitia præter iam dicta eadem ferè, quæ in ſmaragdis, & pterygia. In noſtro orbe aliquando circa Pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas cryſtallo inuento adulterare repererunt, ſed præcipuè beryllos.

De opali generibus, & vitijs, & experimentis, & varijs gemmis. Cap. VI.

MInimum, iidémque plurimum ab iis differunt opali, ſmaragdis tantum cedentes. India ſola & horum eſt mater. Atque ideo eis pretioſiſſimam gloriam compoſitores gemmarum & maximè inenarrabilem difficultatem dederunt. Eſt enim in iis carbunculi tenuior ignis, eſt amethiſti fulgens purpura, eſt ſmaragdi virens mare, & cuncta pariter incredibili miſtura lucentia. Alij ſummo fulgoris argumento colores pigmentorum æquauere: alij ſulphuris ardentem flammam, aut etiam ignis oleo accenſi. Magnitudo nucem auellanam æquat, inſigni apud nos hiſtoria. Siquidem extat hodiéque huius generis gemma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius Senator eſt, filius Strumę Nonij eius, quem Catullus poëta in ſella curuli viſum indignè tulit, auúſque Seruilij Noniani, quem Conſulem vidimus: illéque proſcriptus fugiens, hunc è fortunis ſuis omnibus anulum abſtulit ſecum, quem certum eſt ſeſtertiis viginti millibus æſtimatum. Sed mira Antonij feritas atque luxuria, propter gemmam proſcribentis: nec minor Nonij contumacia, proſcriptionem ſuam

ſuam amantis, cùm etiam feræ abroſas partes corporis relinquant, propter quas ſe periclitari ſciant. Vitia opali, ſi color in florem herbæ, quæ vocatur heliotropium, exeat, aut cryſtallum, aut grandinem: ſi ſal interueniat aut ſcabritia, aut puncta oculis occurſantia: nullóſque magis India ſimilitudine indiſcreta vltro adulterat. Experimentum in Sole tantum. Falſis enim contra radios libratis digito ac pollice, vnus atque idem tranſlucet colos in ſe conſumptus. Veri fulgor ſubinde variat, & plus huc illúcque ſpargit, & fulgor lucis in digitos funditur. Hanc gemmam propter eximiam gratiam pleriq; appellauere pæderota. Sunt & qui priuatum genus eius faciunt, ſangenónque ab Indis vocari dicunt. Traduntur naſci & in Aegypto, & in Arabia, & viliſſimi in Ponto. Item in Galatia ac Thaſo & Cypro. Quippe opali gratiam habet: ſed mollius nitet, rarò non ſcaber. Summa coloris ex ære & purpura conſtat: viriditas ſmaragdi deeſt. Conſtátque melior ille color, cuius fulgor vini colore fuſcatur, quàm qui diluitur aqua. Hactenus de principatu conuenit, mulierum maximè ſenatuſconſulto. Minus certa ſunt, de quibus & viri iudicant. Singulorum enim libido ſingulis pretia facit, & præcipuè regum. Claudius Cæſar ſmaragdos induebat & ſardonychas. Primus autem Romanorum ſardonyche vſus eſt prior Africanus, vt tradit Demoſtratus, & inde Romanis hanc gemmam fuiſſe celeberrimam. Quamobrem proximum ei dabimus locum. Sardonyches olim, vt ex nomine ipſo apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc eſt, velut carnibus vngue hominis impoſito, & vtroque tranſlucido. Taléſque eſſe Indicas tradunt, Iſmenias, Demo-

ſtratus, Zenothemis, Sotacus: hi quidem duo reliquas omnes, quæ non traluceant, cæcas appellantes, quæ nunc nomen abſtulere. Nullo ſardarum veſtigio Arabicæ ſunt, cœperúntque pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi, radice nigra, aut cæruleum imitante, & vnguem: creditum enim candido pingi, nec ſine quadam ſpe purpuræ candore in minium tranſeunte. Has Indis non habitas in honore Zenothemis ſcribit: tantæ aliâs magnitudinis, vt inde capulos factitarent. Etenim conſtat ibi torrentibus detegi. Et placuiſſe in noſtro orbe initio, quoniam ſolæ propè gemmarum ſcalptæ, ceram non auferrent. Perſuaſimus deinde & Indis, vt ipſi quoque iis gauderent. Vtitúrque perforatis vtique vulgus tantum in collo. Et hoc eſt nunc Indicarum argumentum. Arabicæ excellunt candore circuli prælucido atque non gracili, neque in receſſu gemmæ aut in deiectu renitente, ſed in ipſis vmbonibus nitente, præter eà ſubſtrato nigerrimi coloris. Et hoc in Indicis cereum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi: quædam in iis cęleſtis arquus anhelatio eſt. Superficies verò locuſtarum maris cruſtis rubentior. Iam melleæ aut fęculentæ (hoc enim nomen eſt vitio) improbantur, & ſi zona alba fundat ſe, non colligat. Simili modo, ſi ex alio colore in ſe admittat aliquid enormiter. Nihil enim in ſua ſede alieno interpellari placet. Sunt & Armeniacæ, cætera probandæ, ſed pallida zona. Exponenda eſt & onychis ipſius natura, propter nominis ſocietatem: hoc in gemmam tranſilit ex lapide Carmaniæ. Sudines dicit in gemma eſſe candoré vnguis humani ſimilitudine: item chryſolithi colorem & ſardæ & iaſpidis. Zenothemis Indicam onychem plures habere varietates,

igneam

igneam,nigram,corneam, cingentibus candidis venis oculi modo, interuenientibus quarundam oculis obliquis venis.Sotacus & Arabicam onychem tradit:ſed eam à cæteris diſtare,quòd Indica igniculos habeat,albis cingentibus zonis ſingulis pluribúſue,aliter quàm in ſardonyche Indica. Illic enim momentum eſſe, hic circulum. Arabicas onychas nigras inueniri candidis zonis.Satyrus carnoſas eſſe Indicas,parte carbunculi,parte chryſolithi & amethyſti,totúmque id genus abdicat. Veram autem onychem plurimas variáſque cum lacteis zonis habere venas, omnium in tranſitu colore inenarrabili, & in vnum redeunte concentum ſuauitate grata. Nec ſardæ natura differenda eſt, diuiduæ ex eodem nomine: obitérque ardentium gemmarum indicanda.

De generibus carbunculorum,& vitiis,& experimentis,& gemmis ardentibus.

Cap. VII.

PRincipatum habent carbũculi, à ſimilitudine ignium appellati, cûm ipſi nõ ſentiant ignes, ob id à quibuſdam apyroti vocati.Horum genera,Indici & Garamantici,quos & Carchedonios vocauere propter opulentiam Carthaginis magnæ. Adiiciunt Aethiopicos & Alabandicos, in Orthoſia caute naſcentes,ſed qui perficiãtur Alabãdis.Prętereà in omni genere maſculi appellantur acriores, at fœminæ languidiùs refulgentes. In maſculis quoq; obſeruãt liquidioris alios flãmæ,nigrioris alios, & quoſdã lucidiùs ac magis cæteris in Sole flagrãtes. Optimos verò amethyſtizontas,hoc eſt,quorum extremus igniculus in amethyſti violã exeat:proximos illis,quos vocãt

ſyrtitas, pinnato fulgore radiantes. Inueniri autem vbicunq;, maximè Solis repercuſſu. Satyrus Indicos non eſſe claros dicit, ac plerunq; ſordidos, ac ſemper fulgoris retorridi: Aethiopicos pingues, lucémque non emittentes; ſed conuoluto igne flagrare. Calliſtratus fulgorem carbunculi debere candidum eſſe * poſſint; extremo viſu nubilantem, ſi attollatur, exardeſcentem: ob id à plerìſque hunc carbunculum candidum vocari. Qui languidiùs ac liuidiùs ex Indicis lucent, lithizontas appellari. Carchedonios multò minores eſſe: Indicos etiam in ſextarij vnius menſuram cauari. Archelaus Carchedonios nigrioris aſpectus eſſe, ſed igne, vel Sole, & inclinatione acrius, quàm cæteros, excitari. Eoſdem vmbrâte tecto purpureos videri, ſub cælo flammeos, contra radios Solis & ſcintillare: ceras ſignantibus his liqueſcere, quamuis in opaco. Multi Indicos Carchedoniis candidiores eſſe, & è diuerſó inclinatione hebetari ſcripſere: etiamnum in Carchedoniis maribus ſtellas intus ardere, fœminas fulgorem vniuerſum fundere extra ſe. Alabandicos cæteris nigriores eſſe ſcabróſque. Naſcuntur & in Thracia coloris eiuſdem, ignem minimè ſentientes. Theophraſtus autor eſt, & in Orchomeno Arcadiæ inueniri, & in Chio: Illos nigriores, è quibus & ſpecula fieri. Eſſe & Trœzenios varios interuenientibus maculis albis: Item Corinthios ex pallidiore candidos. Maſſilia quoque importari Bocchus & Olyſſipone ſcripſit magno labore ob argillam Sole aduſtis ſaltibus. Nec eſt aliud difficilius, quàm diſcernere hæc genera: tanta eſt in eis occaſio artis, ſubditis per quæ tranſlucere cogantur. Aiunt ab Aethiopibus hebetiores in aceto maceratos quatuordecim diebus

** poſiti, quidam legũt: ſed quàm rectè ipſi viderint.*

diebus niteſcere, totidem menſibus durante fulgore. Adulterantur vitro ſimillimè, ſed cote deprehēduntur, ſicut aliæ gemmæ factitiæ: mollior enim materia & fragilis: & centroſa ſcobe deprehenduntur & pōdere, quod minus eſt vitreis: aliquando & puſtulis argenti modo relucentibus. Eſt & anthracitis appellata, in Theſprotia foſſilis, carbonibus ſimilis. Falſum arbitror, quòd & in Liguria naſci tradiderunt, niſi fortè tunc naſcebantur. Eſſe in iis & præcinctæ candida vena tradūtur: harum igneus color, vt ſuperiorum eſt: peculiare quidem, quòd iactatæ in ignem velut intermortuæ extinguuntur: cōtrà aquis perfuſæ exardeſcunt. Cognata eſt huic ſandaſtros, quã aliqui Garamantiten vocant: naſcitur in India loco eiuſdem nominis. Gignitur & in Arabia ad meridiem verſa. Commendatio ſumma, quòd velut in tranſlucido ſtellantes, intus fulgent aureæ guttæ, ſemper in corpore, nunquam in cute. Accedit religio narrata à ſiderum cognatione ab inſpectoribus, quoniam ferè ſtellarum Hyadum & numero & diſpoſitione ſtellantur, ob id Chaldęis in cæremoniis habitæ. Et hic mares auſteritas diſtinguit, quodam vigore appoſita tingens. Indicæ quidem etiam hebetare viſus dicuntur. Blandior fœminis flamma, alliciens magis, quàm accendens. Sunt qui præferant Arabicas Indicis, fumidæque chryſolitho illas ſimiles dicunt. Iſmenias verò negat poliri ſandaſtros propter teneritatem, & ob id in magno errore ſunt, qui ſandareſon vocant. Inter omnes conſtat, quantum numero ſtellarum accedat, tantum & pretio accedere. Affert errorem aliquando ſimilitudo nominis, ſandaſer, quod Nicanor ſandaſerion vocauit, alij ſandaſeron. Quidam verò hanc ſanda-

ſtron, illam ſandareſon, in India naſcentem illam quoque, & loci nomen cuſtodientem: mali colore, aut olei viridis, omnibus improbatam. Ex eodem genere ardentium lychnites appellata à lucernarum accenſarum præcipua gratia. Naſcitur circa Orthoſiam, totáque Caria ac vicinis locis, ſed probatiſſima in Indis, quam quidam remiſſiorem carbunculum eſſe dixerunt. Secunda bonitate ſimilis eſt Ionis appellata à prælatis floribus. Et alias inuenio differentias: vnam quæ purpura radiet, alteram quæ cocco, à Sole excalfactas, aut digitorum attritu, paleas & chartarum fila ad ſe rapere. Hoc idem & Carchedonius facere dicitur, quanquàm multo vilior prædictis. Naſcitur apud Naſamonas in montibus, vt incolæ putãt, imbre diuino. Inuenitur ad repercuſſum Lunæ, maximè plenæ. Carthaginem quondam deportabatur. Archelaus & in Aegypto circa Thebas naſci tradidit, fragiles, venoſas, morienti carboni ſimiles. Potoria vaſa & ex hoc lapide & ex lychnite factitata inuenio. Omnia autem hæc genera ſcalpturæ contumaciter reſiſtunt, partémque ceræ in ſigno tenent. E diuerſo ad hæc ſarda vtiliſſima, quæ nomen cum ſardonyche communicauit. Ipſa gemma vulgaris, & primùm Sardibus reperta, ſed laudatiſſima circa Babyloniam, cùm lapicidinæ quędam aperirentur, hærens in ſaxi corde. Hócque modo metellum apud Perſas defeciſſe traditur. Sed inueniuntur compluribus aliis locis, ſicut in Paro & Aſſo. In India trium generum: rubrum, & quod demium vocant à pinguedine, tertium quod argenteis bracteis ſublinitur. Indicæ perlucent: craſſiores ſunt Arabicæ. Inueniuntur & circa Leucada Epiri, & circa Aegyptum, quæ bracteâ aureâ ſubli-

nuntur.Et in his autem mares excitatius fulgent: fœminæ pinguiores ſunt, & craſſius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos vſu frequentior. Hac certè apud Menandrum & Philemonem fabulæ ſuperbiunt. Nec vllæ tranſlucentium tardius ſuffuſo humore hebetantur, oleóque magis, quàm alio liquore. Damnantur ex iis melleæ, & validius teſtaceæ.

De generibus topazij, & callaide, & de gemmis viridibus non tranſlucentibus.

Cap. *VIII.*

EGregia etiamnum topazio gloria eſt, ſuo virenti genere, & cùm reperta eſt. prælatæ omnibus. Id accidit in Arabiæ inſula, quæ Chitis vocatur: in qua Troglodytæ prædones, cùm diutius fame & tempeſtate preſſi, herbas radicéſque effoderent, eruerunt topazion. Hæc Archelai ſententia eſt. Iuba topazon inſulam in Rubro mari à continente ſtadiis c c c. abeſſe tradit, nebuloſam & ideo quæſitam ſæpe nauigantibus, ex ea cauſa nomen accepiſſe. Topazin enim Troglodytarum lingua ſignificationem habere quærendi. Ex hac primùm importatam Berenicæ reginæ, quæ fuit mater ſequentis Ptolemæi, à Philemone præfecto regis, ac mirè placuiſſe, & inde factam ſtatuam Arſinoę Ptolemęi Philadelphi vxori quatuor cubitorum, ſacratam in delubro, quod aureum cognominabatur. Recentiſſimi autores & circa Thebaidis Alabaſtrum oppidum naſci dicunt: & duo eius genera faciunt, praſoidem atque chryſopteron ſimilem chryſopraſio. Eius enim tota ſimilitudo ad porri ſuccum dirigitur. Eſt autem ampliſſima gemmarum. Eadem ſola nobilium limã ſentit: cęterę Naxiis cotibus poliũtur. Hæc & vſu atteritur. Comitatur eã ſimilitudine propior,

quàm

quàm autoritate, callais, è viridi pallens. Naſcitur poſt auerſa Indiæ apud incolas Caucaſi montis Phicaros ac Aſdatas amplitudine cõſpicua, ſed fiſtuloſa ac ſordium plena. Syncerior multo præſtantiórque in Carmania. Vtrobique autem in rupibus inuiis & gelidis, oculi figura extuberans, leuitérque adhærens, nec vt agnata petris, ſed vt appoſita. Quapropter ſcandere ad eam pigritia pedum equeſtres populos tædet, ſimul & periculum terret. Ergo fundis è longinquo inceſſunt, & cum toto muſco excutiunt. Hoc vectigal, hócque geſtamen diuites in ceruice gratiſſimum norunt. Hic cenſus, hæc gloria à pueritia deiectorum numerum prædicantium, in quo varia fortuna. Quidam ictu primo cœpere præclaras multi inſectando nullas. Et venatus quidem callaidis talis: ſectura formantur, aliàs fragiles. Optimus color ſmaragdi: vt tamen apparet, ex alieno eſt quòd placeant. Incluſæ decorantur auro, aurúmque nullæ magis decent. Quæ ſunt earum pulchriores, oleo, vnguento, & mero colorem deperdunt. Viliores conſtantius repræſentant: neque eſt imitabilior alia mendacio vitri. Sunt qui in Arabia inueniri eas dicãt in nidis auium: quas melancoryphos vocant. Viridãtium & alia plura ſunt genera. Vilioris eſt turbæ praſius: cuius alterum genus ſanguineis punctis obhorret: tertium virgulis tribus diſtinctum eſt candidum. Præfertur his chryſopraſius, porri ſuccum & ipſa referens, ſed hæc paulum declinans à topazio in aurũ. Huic & amplitudo ea eſt, vt cymbia etiam ex ea fiant: cylindri quidem celerrimé. India & has generat, & nilion, fulgore hebeti ac breui, & cùm intueare, fallaci. Sudines dicit & in Syuero Atticæ flumine naſci. Eſt autem color fu-

midæ

midæ topazij,aut aliquando melleæ.Iuba in Aethiopia gigni tradit, in littoribus amnis, quem Nilum vocamus, & inde nomen trahere. Non tranſlucet molochites ſpiſſius virens, à colore maluæ nomine accepto,reddēdis laudata ſignis, & infantium cuſtodia quadam innato contra pericula ipſorum medicamine.Viret,& ſæpe tranſlucet iaſpis, etiamſi victa à multis, antiquitatis tamen gloriam retinens. Plurimæ ferunt eam gentes, ſmaragdo ſimilem Indi: Cypros duram glaucóque pingui:Perſæ aëri ſimilem: ob id vocatur aërizuſa.Talis & Caſpia eſt: cærulea circa Thermodoontem amnem: in Phrygia purpurea: in Cappadocia ex purpura cærulea, atque non refulgens. Amiſos Indicæ ſimilem mittit, Chalcidon turbidam. Sed minus refert nationes, quàm bonitates,diſtinguere. Optima ergo, quæ purpuræ quicquam habet:ſecunda,quæ roſæ:tertia,quæ ſmaragdi.Singulis autem Græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos vocatur Borea,cælo autumnali matutino ſimilis: & hæc erit illa, quæ vocatur aërizuſa.Similis eſt & Sardæ, imitata & violas. Non minus multæ ſpecies reliquæ, ſed omnes in vitio cæruleæ aut cryſtallo ſimiles, aut myxis. Item terebinthizuſa, improprio (vt arbitror) cognomine, velut è multis eiuſdem generis compoſita gemmis. Quamobrem præſtantiores funda clauduntur, id eſt patentes,nec præterquàm margines auro amplectente. Vitium eſt & breuis in iis nitor, & longè ſplendens,& ſal,& omnia, quæ in cæteris. Et vitro adulterantur, quod manifeſtum fit, cùm extrà fulgorem ſpargunt, atque non in ſe continent:nec diuerſæ, quas ſphragidas vocant, publico gemmarum dominio iis tantùm dato,

quo

quoniam optimè ſignent.

De iaſpidum generibus.

Cap. IX.

Totus verò Oriens pro amuletis traditur geſtare eam,quę ex iis ſmaragdo ſimilis eſt : & trāſuerſa linea alba media pręcingitur,& grammatias vocatur:quæ pluribus,polygrammos. Libet obiter vanitatem Magicam hìc quoque coarguere , quoniam hanc concionantibus vtilem eſſe prodiderunt.Eſt & onychipuncta,quę iaſponix vocatur,& nubem complexa, & niues imitata.Hęc ſtellata rutilis punctis eſt, & ſali Megarico ſimilis:& veluti fumo infecta,quę capnias vocatur . Magnitudinem iaſpidis vndecim vnciarum vidimus,formatámque inde effigiem Neronis thoracatam . Reddetur & per ſe cyanos , accommodato paulò antè iaſpidis nomine, colore cęruleo.Optima Scythica,dein Cypria,poſtremò Aegyptia.Adulteratur maximè tinctura,ídque in gloria regis Aegyptij adſcribitur , qui primus eam tinxit.Diuiditur autem & hęc in mares fœmináſque . Ineſt ei aliquando & aureus puluis, non qualis in ſapphirinis.Sapphirus enim & aureis punctis collucet.Cęruleę & ſapphiri,ratóque cum purpura.Optimę apud Medos, nuſquam tamen perlucidę. Pręterea inutiles ſcalpturę interuenientibus cryſtallinis centris. Quę ſunt ex iis cyanei coloris,mares exiſtimantur. Alius ex hoc ordo purpureis dabitur , & ab illis deſcendentibus.Principatum amethyſti Indicę tenent.Sed in Arabię quoque parte , quę finitima Syrię Petręa vocatur,& in Armenia minore,& in Aegypto, & in Gallia reperiuntur : ſordidiſſimę autem viliſſimęque in Thaſo & Cypro.Cauſam nominis afferunt,quòd vſque ad vini colorem accedés, priùs

quàm

quàm eum deguſtet, in violam deſinat: fulgórque quidam in illa purpuræ non ex toto igneus, ſed in vini colorem deficiens. Perlucent autem omnes violaceo colore, ſcalpturis faciles. Indicę abſolutum felicis purpurę colorem habét: ad hánc-que tingentium officinę dirigunt vota. Funditau tem eum aſpectu lęuiter blandum, neque in oculos, vt carbunculi, vibrat. Alterum earum genus deſcendit ad hyacinthos. Hunc colorem Indi ſacon vocant, talem gemmam ſacòdion. Dilutior ex eodem ſapinos vocatur. Eadem paranites in contermino Arabię gentis nomine. Quartum genus colorem vini habet. Quintum ad viciniam cryſtalli deſcendit, albicante purpurę deiectu. Hoc &, minimè probatur, quando præcellens debet eſſe in ſuſpectu velut ex carbunculo refulgens quidam in purpura leuiter roſeus nitor. Tales aliqui malunt pæderotas vocari, alij anterotas, multi Veneris gemmam, quòd maximè videtur decere & ſpecie & colore extremo gemmę. Magorum vanitas reſiſtere ebrietati eas promittit, & inde appellatas. Pręterea ſi Lunę nomen ac Solis ſcribatur in iis, atque ita ſuſpendantur è collo capillis cynocephali vel plumis hirundinis, reſiſtere veneficiis. Iam verò quoquo modo adeſſe regas aditurls. Grandinem quoque auertere, ac ſimilia, & locuſtas; precatione addita, quam demonſtrant. Nam è ſmaragdis quoque ſimilia promiſere, ſi aquilę ſcalperentur, aut ſcarabæi: quę quidem ſcripſiſſe eos non ſine contemptu & irriſu generis humani arbitror. Multum ab ea diſtat hyacinthos, tamen è vicino deſcendens. Differentia hęc, quòd ille emicans in amethyſto fulgor violaceus, dilutus eſt in hyacintho. Primo quoque aſpectu gratus, eua-neſcit

neſcit antequam ſatiet, adeóque non implet oculos, vt penè non attingat, marceſcens celerius nominis ſui flore. Hyacinthos Aethiopia mittit & chryſolithos, aureo colore tranſlucentes. Præferuntur iis Indicæ, & ſi variæ non ſint, Bactrianæ. Deterrimæ autem Arabicæ, quoniam turbidæ ſunt & variæ, & fulgoris interpellati nubilo macularum, etiam quæ lympidæ contigere, veluti ſcobe ſua refertę. Optimæ verò ſunt, quę in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includũtur perſpicuæ. Cæteris ſubiicitur orichalcum. Tametſi iam expertes gemmarum vſu appellantur aliqui & chryſelectri, in colorem electri declinantes, matutino aſpectu iucundiore. Ponticas deprehendit leuitas. Quædam in iis duræ ſunt ruſæque, quædam molles & ſordidæ. Bocchus autor eſt, & in Hiſpania repertas, quo in loco cryſtallum dicit ad libramentum aquæ puteis defoſſis inde erutã. Et chryſolithon XII. pondo à ſe viſam. Fiunt & leucochryſi, interueniente candida vena. Sunt in hoc genere capniæ. Sunt & vitreis ſimiles, veluti croco reſulgentes. Vitreæ verò, vt viſu diſcerni non poſſint. Tactus autem deprehendit, tepidior in vitreis. In eodem genere ſunt melichryſi, veluti per aurum ſyncero melle tranſlucente, quas India mittit, quanquam ad iniuriam fragiles. Eadem & xyſtion parit, plebeiam ibi gemmam. Candidarum dux eſt pæderos: quanquam poteſt quæri, an in colore numerari debeat toties iactatu per alienas pulchritudines nominis, adeò decoris prærogatiua in vocabulo facta eſt. Eſt & ſuum genus expectatione tanta dignum. Coëunt in tranſlucidam cryſtallũ viridis ſuo modo aër, ſimúlq; purpura, & quidam vini aureus nitor, ſemper extremus

in

in viſu:ſed purpura coronatus madere ſingulis videtur his,& pariter omnibus. Nec gemmarũ vlla eſt liquidior,capiti iucunda, ſuauis & oculis. Laudatiſſima eſt in Indis, apud quos argenon vocatur. Proxima apud Aegyptios, vbi ſenites. Tertia in Arabia, verùm ſcabra. Mollius radiat Pontica,& Aſiatica. Ipſę verò molliores ſunt, Galatica & Thracica & Cypria. Vitia earum languor, aut alienis turbari coloribus, & quæ cæterarum. Proxima candicantiũ eſt Aſteria, principatum habens proprietate naturæ, quòd incluſam lucem pupillæ modo quandam continet, ac tranſfundit cum inclinatione, veluę intus ambulantem †ex alio atque alio loco reddens,eadémque contraria Soli regerens candicantes radios, vnde nomen inuenit difficilis ad cælandum. Indicæ præfertur in Carmania nata. Similiter candida eſt,quę vocatur aſtrios, cryſtallo propinquãs,in India naſcẽs,& in Pallenes litoribus: intus à centro ceu ſtella lucet fulgore Lunæ plenæ. Quidam cauſam nominis reddunt,quòd aſtris oppoſita fulgorem rapiat, ac regerat. Optimam in Carmania gigni, nullámque minus obnoxiam vitio. Cerauniam enim vocari, quæ ſit deterior. Peſſimam lucernarum lumini ſimilem. Celebrant & aſtroiten, miráſque laudes eius in Magicis artibus Zoroaſtrem cecinisse. Quidam diligentius de ea produnt. Aſtrobolon Sudines dicit oculis piſcium ſimilem eſſe, & radiare candido, vt Solem. Eſt inter candidas & quæ ceraunia vocatur,fulgorem ſiderum rapiens. Ipſa cryſtallina, ſplendoris cęrulei,in Carmania naſcens. Albam eſſe Zenothemis fatetur,ſed habere intus ſtellam concurſantem. Fieri & hebetes ceraunias,

† Ex alio atque alio reddẽs, nulla loco mentione. ſic in Antiq. cod. quẽ ſequutus eſt Manutius.

quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas concipere ſtellam eam, quæ poſt totidem menſes relangueſcat. Sotacus & alia duo genera fecit ceruniæ, nigras rubentéſque, ac ſimiles eas eſſe ſecuribus: per illas quæ nigræ ſunt & rotundæ, vrbes expugnari & claſſes, eáſque betulos vocari: quæ verò longæ ſunt, ceraunias. Faciunt & aliam raram admodum, & Parthorum Magis quæſitam, quoniam non aliubi inueniatur, quàm in loco fulmine icto. Proximum ceraunię nomen apud eos habet, quæ appellatur iris. Effoditur in quadam inſula Rubri maris, quæ diſtat à Berenice vrbe ſexaginta millia paſſuum, cætera ſui parte cryſtallus. Itaque quidam radicem cryſtalli eſſe dixerunt. Vocatur ex argumento iris. Nam ſub tecto percuſſa Sole, ſpecies & colores arquus cæleſtis in proximos parietes eiaculatur, ſubinde mutans, magnáque varietate admirationem ſui augens. Sexangulam eſſe, vt cryſtallum, conſtat. Sed eſſe aliquas ſcabris lateribus & angulis inęqualibus dicunt, in Sole aperto proiectas, radios in ſe cadétes diſcutere: aliquas verò ante ſe proiecto nitore adiacentia illuſtrare. Colores verò non niſi ex opaco reddunt. nec vt ipſæ habeant, ſed vt repercuſſu parietum elidant: optimáque, quæ maximos arquus facit, ſimillimóſque cæleſtibus. Eſt & alia iris ceræ ſimilis, prædura: quam Horus crematam tuſámque ad ichneumonũ morſus remedio eſſe, naſci autem in Perſide tradit. Similis eſt aſpectu, ſed nõ eiuſdem effectus, quæ vocatur zeros, alba nigráque macula in tranſuerſum diſtinguente cryſtallum. Expoſitis per genera colorum principalium gẽmis, reliquas literarum ordine explicabimus.

De

De quibuſdam gemmis per alphabeti ordinem.
CAP. X.

Achates in magna fuit autoritate, nunc in nulla eſt: reperta primùm in Sicilia iuxta flumen eiuſdem nominis, poſteà plurimis locis, excedens amplitudine, numeroſa varietatibus diuerſis mutantibus cognomina eius. Vocatur enim phaſſachates, cerachates, ſardachates, hæmachates, leucachates, dendrachates, velut arbuſcula inſignis: antachates, cùm vritur, myrrham redolens, coralloachates guttis aureis ſapphiri modo diſtincta, qualis copioſiſſima in Creta, ſacra appellata. Putant eam contra araneorum & ſcorpionum ictus prodeſſe. Quod in Siculis vtiq. crediderim, quoniam primùm eius prouinciæ afflatu ſcorpionum peſtis extinguitur. Et in India inuentæ contra eadem pollent, & aliis magnis miraculis. Reddũt enim ſpecies fluminum, nemorum & iumentorũ, etiam eſſeda & ſtaticula, & equorum ornamenta. Medici coticulas inde faciunt. Spectaſſe etiam prodeſt oculis. Sitim quoque ſedant in os additæ. Phrygiæ viridia nõ habent. Thebis Aegyptiis repertę carent rubentibus venis & albis. Et hæ quoque contra ſcorpiones validæ. Eadem autoritas & Cypriis eſt. Sunt qui maximè probent vitream perſpicuitatem in his. Reperiũtur & in Thracia & circa Oetam, & in Parnaſſo, & in Leſbo ac Meſſene, ſimiles limitũ floribus, & Rhodo. Aliæ apud Magos differentiæ. Leoninæ pelli ſimiles, potentiam habere contra ſcorpiones dicuntur. In Perſis verò ſuffitu earum tempeſtates auerti, & prætereà flumina ſiſti. Argumentum eſſe, ſi in feruẽtes cortinas additæ refrigerent: ſed vt proſint, leoninis iubis alligandas: nam hyænæ

pelli ſimilem abominantur,diſcordialem domibus.Eam verò, quæ vnius coloris ſit, inuictam athletis eſſe. Argumentum eius, quòd in olla plena olei cocta cum pigmentis,& intra duas horas ſubſeruefacta, vnum colorem ex omnibus facit minij. Acopis nitro ſimilis eſt,pumicoſa,aureis guttis ſtellata.Cum hac oleum ſubſeruefactũ perunctis laſſitudinem (ſi credimus) ſoluit. Alabaſtrites naſcitur in Alabaſtro Aegypti,& in Syriæ Damaſco, candore interſtincto variis coloribus.Hæc cremata cũ foſſili ſale ac trita, grauitates oris & dentium extenuare dicitur. Alectorias vocant in ventriculis gallinaceorũm inuentas,cryſtallina ſpecie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotonienſem vſum in certaminibus, inuictum fuiſſe videri volunt. Androdamas argenti nitorem habet,vt adamas,quadrata,ſempérque teſſellis ſimilis. Magi putant nomen impoſitum ab eo, quòd impetus hominum,& iracundias domet. Eadem ſit,an alia,argyrodamas,autores nõ explicant. Antipathes nigra non tranſlucet. Experimentum eius ſi coquatur in lacte:facit enim hoc myrrhæ ſimile immiſſa.Eámque contra effaſcinationes auxiliari Magi volunt. Arabica ebori ſimillima eſt,& hoc videretur,niſi abnueret duritia. Putant contra dolores neruorum prodeſſe habentibus. Aromatites & ipſa in Arabia traditur gigni, ſed & in Aegypto circa Pyras,vbiq; lapidoſa,& myrrhæ coloris & odoris,ob hoc reginis frequẽtata. Aſbeſtos in Arcadiæ montibus naſcitur,coloris ferrei. Aſpilaten Democritus in Arabia gigni tradit, ignei coloris. Eam oportere cameli pilo ſpleneticis alligari,inueniríq; in nido Arabicarum alitum.

Et

Et aliam eodem nomine ibi in Leucopetra naſci argentei coloris,radiantem,contra lymphatum habendã. Atizoën in India & in Perſide ac Ida monte naſci tradit,argenteo nitore fulgentem, magnitudine trium digitorum, ac lenticulæ figuram,odoris iucundi,neceſſariam Magis regẽ conſtituentibus. Augites nõ multis alia videtur eſſe,quàm quæ callais. Amphitane alio no mine appellatur chryſocolla,in Indiæ parte,vbi formicæ eruũt aurum,in qua inuenitur auro ſimilis quadrata figura:affirmatúrq; natura eius, quæ magnetis,niſi quòd trahere quoque aurum traditur. Aphrodiſiace ex candida ruſa eſt. Apſyctos ſeptenis diebus calorem tenet excalfacta igni,nigra ac ponderoſa, diſtinguentibus eam venis rubentibus.Putant prodeſſe cõtra frigora. Aegyptillam Iacchus intelligit, per albũ ſarda nigráque vena tranſeunte : vulgus autem in nigra radice cæruleam facit. Balanitæ genera duo habent,ſubuirides,& Corinthij ęris ſimilitudine. Illa à Copto, hæc ex Troglodytica veniens,medias ſecante flammea vena. Coptos & Batrachitas mittit:vnam ranæ ſimilẽ colore: alteram ebori:tertiam rubentis è nigro. Baptes, mollis alioquin,odore excellit. Beli oculus albicans pupillã pingit nigrã,è medio aureo fulgore lucentem. Hæc propter ſuam ſpeciem ſacratiſſimo Aſſyriorum Deo dicatur. Aliam autem,quam Belum vocant,in Arbelis naſci Democritus tradit, nucis iuglandis magnitudine vitrea ſpecie. Baroptenus ſiue baroptis nigra, ſanguineis & albis nodis alligata dicitur, velut portentoſa. Botrytes alia nigra eſt,alia pampinea,incipienti vuæ ſimilis. Zoroaſtres crinibus mulierum ſimiliorem Boſtrychiten vocat.

Bucardia bubulo cordi ſimilis Babylone tãtùm naſcitur. Brontia capitibus teſtudinum ſimilis, & cum tonitruis cadens(vt putant)fulmine icta †Bolenta reſtinguit,ſi credimus. †Boloe nimbo inueniũtur,glebæ ſimilitudine. Cadmitis eadem eſſet, quam Oſtracitin vocant,niſi quòd hanc cæruleæ interdum cingunt bullæ. †Callais ſapphi† Cali. rum imitatur,candidior,& littoroſo mari ſimilis. Capnites quibuſdam videtur ſuum genus habere, plurimis ſpiris fumida, vt ſuo loco diximus: in Cappadocia & in Phrygia naſcitur, ebori ſimilis. Callainas ferunt plures coniunctos ſemper inueniri. Catochites Corſicæ lapis eſt, cæteris maior,mirabilis,ſi vera traduntur, impoſitam manum veluti gummi retinens.

Catopyrites in Cappadocia prouenit. Cepites,ſiue cepocapites, candida eſt, venarum nodis coëuntibus, candore imaginem regerens.

Ceramites,teſtæ colorem habet. Cinædiæ inueniuntur in cerebro piſcis eiuſdem nominis, candidæ & oblongæ,euentúq; mirandæ, ſi modò eſt fides,præſagire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate. Cerites ceræ ſimilis eſt:Circos pyris:Corſoides canitiei hominis: Coralloachates corallo aureis gutis diſtinctæ: Corallis minio:gignitur in India & Syene. Craterites inter chryſolithum & electrum colorem habet, præduræ naturæ. Crocallis ceraſum repræſentat. Ciſſites circa Copton naſcitur candida,& videtur intus habere partum,qui ſentiatur etiam ſtrepitu. Chalcophonos nigra eſt,ſed illiſa æris tinnitum reddit,tragœdis,vt ſuadent, geſtanda. Chelidoniæ duorum ſunt generum, hirundinum colore, & altera parte purpureæ, nigris interpellãtibus maculis. Chelonia oculus

lus eſt Indicæ teſtudinis, vel portétoſiſſima Magorum mendaciis. Melle enim colluto ore impoſitam linguæ, futurorum diuinationem præſtare promittunt: quintadecima Luna & ſilente, tota die: decreſcente verò ante Solis ortum, cæteris diebus à prima in ſextam horam. Sunt & chelonitides teſtudinum ſimiles, ex quibus ad tempeſtates ſedandas multa vaticinantur. Ea verò, quæ ſit aureis guttis, cum ſcarabæo deiecta in aquam feruentemq́, tempeſtates auerti.

Chlorites herbacei coloris eſt, quam dicunt Magi inueniri in motacillæ auis ventre, congenitam ei: ferróque includi iubent ad quædam prodigioſa moris ſui. Choaſpites à flumine dicta eſt, viridis, fulgoris aurei. Chryſolampis in Aethiopia naſcitur, pallidi coloris die, noctu ignei. Chryſophis aurum videtur eſſe. Cepionides in Aeolidis Atarne, nunc pago, quondam oppido, naſcuntur multis coloribus tranſlucentes, aliâs vitreæ, aliâs cryſtallinæ, aliâs iaſpideę. Sed & ſordidis tãtus eſt nitor, vt imagines reddant, ceu ſpecula. Daphniam Zoroaſtres morbis comitialibus demonſtrat. Diadochus beryllo ſimilis eſt. Diphris duplex, candida ac nigra, mas ac fœmina, genitale vtriuſque ſexus diſtinguente linea. Dionyſias nigra ac dura miſtis rubentibus maculis: ex aqua trita ſaporem vini facit, & ebrietati reſiſtere putatur.

Draconites ſiue dracontia è cerebro fit draconum: ſed niſi viuentibus abſciſſo nunquam gemmeſcit, inuidia animalis mori ſe ſentiẽtis. Igitur dormiẽtibus amputant. Sotacus qui viſam eam gemmam ſibi apud regem ſcripſit, bigis vehi quærentes tradit, & viſo dracone ſpargere ſomnifica medicamenta, atque ita præcidere. Eſſe

autem candore tranſlucido, nec poſteà poliri aut artem admittere. Encardia cognominatur & cardiſce: vna, in qua nigra effigies cordis eminet: altera, eodem nomine viridi colore, cordis ſpeciem repræſentat: tertia nigrum cor oſtendit, reliqua ſui parte candida. Enorchis candida eſt, diuiſáque fragmentis teſtium effigiem repræſentat. Exhebenum Zoroaſtres ſpecioſam & candidam tradit, qua aurifices aurum poliunt. Eriſtalis cùm ſit candida, ad inclinationes rubeſcere videtur. Erotylos eadem amphicomæ & hieromnemon, à Democrito laudatur in argumentis diuinationum. Eumeces in Bactris naſcitur, ſilici ſimilis, & capiti ſuppoſita viſa nocturna oraculi modo reddit. Eumetren Beli gemmam, ſanctiſſimi Deorum ſibi, Aſſyrij appellāt, porracei coloris, ſuperſtitionibus gratam. Eupetalos quatuor colores habet, cæruleum, igneum, minij, mali. Eureos nucleo oliuę ſimilis eſt, ſtriata concharum modo, non adeò candida. Eurotias ſitu videtur operire nigritiam. Euſebes ex eo lapide eſt, ex quo traditur Tyri in Herculis templo facta ſedes, ex qua Dij facilè ſurgebant. Epimelas fit, cùm in candida gemma ſupernè nigricat colos. Galaxiam aliqui galactiten vocant, ſimilem proximè dictis, ſed intercurrentibus ſanguineis aut cādidis venis. Galactites ex vino colore lactis eſt. Eandē dicunt leucam, & leucograpiam appellant, & ſynnephiten, tritam lactis ſucco ac ſapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fœcunditatem, infantium quoque alligata collo ſaliuam facere dicitur, in ore autem liqueſcere. Eandem memoriam adimere dicūt. Mittit eam & Achelous amnis. Sunt qui ſmaragdū albis venis circun

cunligatum galactiten vocent. Galaicos argyrodamanti ſimilis eſt, paulo ſordidior. Inueniuntur autem binæ vel ternæ. Gaſidanē Medi mittunt, coloris orobini, veluti floribus ſparſam. Naſcitur & in Arbelis. Hæc quoq; gemma concipere dicitur, & intra ſe partum fateri concuſſa, concipere autem trimeſtri ſpatio.

Gloſſopetra linguæ ſimilis humanæ in terra non naſcitur, ſed deficiente Luna cęlo decidere, & lenocinanti neceſſaria creditur. Quod ne credamus, promiſſi quoque vanitas facit. Ventos enim ea comprimi narrant. Gorgonia nihil aliud eſt, quàm coralium: nominis cauſa, quod in duritiam lapidis mutatur. Emollit maria: fulminibus & typhoni reſiſtere affirmant.

Genianen eadem vanitate inimicorum pœnas efficere promittunt.' Heliotropium naſcitur in Aethiopia, Africa, Cypro, porracei coloris, ſanguineis venis diſtincta. Cauſa nominis quoniā deiecta in vas aquæ fulgorem Solis accedētem percuſſu ſanguineo mutat, maximè Aethiopica. Eadem extra aquam ſpeculi modo Solē accipit, deprehenditq; defectus, ſubeuntem Lunam oſtendens. Magorum impudentiæ vel manifeſtiſſimum in hac quoque exemplum eſt, quoniā admiſta herba heliotropio, quibuſdam quoque additis precationibus, gerentem conſpici negēt.

Hephæstiſtes quoq; ſpeculi naturam habet in reddendis imaginibus, quanquam rutila. Experimentū eſt, ſi feruentem aquam addita ſtatim refrigeret, aut ſi in Sole addita aridam materiā accendat. Naſcitur in Coryco. Horminodes, ex argumēto viriditatis in candida gemma vel nigra, & aliquādo pallida, ambiente circulo aurei coloris, appellatur. Hexecontalithos in

parua magnitudine multicolor, hoc ſibi nomen adoptauit. Reperitur in Troglodytica regione.

Hieracites alternat tota, miluinis nigricans veluti plumis. Hammites ouis piſcium ſimilis eſt,& alia velut nitro compoſita, prædura alioquin. Hammonis cornu inter ſacratiſſimas Aethiopiæ gemmas, aureo colore, arietini cornus effigiem reddens promittitur prædiuina ſomnia repræſentare. Hormeſion inter gratiſſimas aſpicitur, ex igneo colore radiãs auro, portante ſecum in extremitatibus candidam lucẽ.

Hyæniæ ex oculis hyænæ.& ob id in vaſe inueniri dicuntur:& ſi credimus, linguæ hominis ſubditæ futura prædicere. Hæmatites in Aethiopia quidem principalis, ſed & in Arabia & Africa inuenitur, ſanguineo colore, non omittenda promiſſis ad coarguendas barbarorũ inſidias. Zachalias Babylonius in his libris quos ſcripſit ad regem Mithridatem, humana gẽmis attribuit fata: has non contentus oculorum & iocinerum medicina decoraſſe, à rege etiã aliquid petituris dedit,& litibus iudiciiſque interpoſuit: in prœliis etiam eas ſalutares pronuntiauit. Eſt & alia eiuſdem generis, quæ vocatur henui ab Indis, xanthos appellata Græcis, è fuluo candicans. Idæi dactyli in Creta, ferreo colore pollicem humanum exprimunt. Icterias aliti lurido ſimilis, ideo exiſtimatur ſalubris contra regios morbos. Eſt & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio viridi ſimilis, latior prioribus, penè ſine põdere venis luridis. Quartum genus in eodem colore nigris venis deſcendentibus. Iouis gemma candida eſt, non ponderoſa, tenera. Indica gentiũ ſuarum habet nomẽ, ſubrufo colore, in attritu ſudorem purpureum emanat.

emanat. Alia eodem nomine candida, puluereo aſpectu. Ion apud Indos violacea eſt, ſed rarò ſaturo colore lucet. Lepidotes ſquamas piſciũ variis coloribus imitatur. Leſbias Leſbi patriæ nomen habens, inuenitur & in India. Leucophthalmos rutila aliâs, oculi ſpeciem candidã nigrámq; continet. Leucopetalos candoré niuis ex auro diſtinguit. Libanochros thuris ſimilitudinem oſtendit, ſed ſuccum mellis. Limoniates eadem videtur, quæ ſmaragdus. De lipare hoc tantùm traditur, ſuffita ea omnes beſtias euocari. Lyſimachus Rhodio marmori ſimilis eſt aureis venis: politur ex marmore, amplitudine in anguſtias coëunte, vt inutilia exterâtur.

Leucochryſos fit chryſolitho interalbicante. Memnonia qualis ſit, non traditur. Medea nigra eſt, à Medea illa fabuloſa inuenta: habet venas aurei coloris: ſudorem reddit croci, ſaporé auté vini. Meconites papauera exprimit. Mitrax à Perſis accepta eſt & Rubri maris montibus multicolor, contra Solem variè refulgens.

Meroctes porracea lacte ſudat. Morion Indica, quæ nigerrimo colore tranſlucet, vocatur pramnion: in qua miſcetur & carbunculi colcs, Alexandrinum: vbi ſardæ, Cyprium. Naſcitur & in Tyro & in Galatia. Xenocrates & ſub Alpibus naſci tradit. Hæ ſunt gemmæ, quæ ad ectypas ſcalpturas aptantur. Myrrhites myrrhę colorem habet, faciémq; minimæ gemmæ, vnguéti odorem, attrita etiam nardi. Myrmecias nigra habet eminentias ſimiles verrucis. Myrſinites melleum colorem habet, myrti odorem. Meſoleucos eſt, mediam gemmã candida diſtinguéte linea: Meſomela, nigra vena quemlibet coloré ſecante per medium. Naſamonites eſt ſanguinea,

nea,nigris venis. Nebrites Libero patri ſacra, nomen traxit à nebridũ eius ſimilitudine. Sunt & aliæ nigræ generis eiuſdem. Nympharena vrbis & gentis Perſicę nomen habet,ſimilis hippopotami dentibus. Orca barbari nominis, è nigro fuluóq; ac viridi & candido placet. Ombria,quam aliqui notiam vocant, ſicut ceraunia & brõtia cadere cum imbribus & fulminibus dicitur,eundémque effectum habere, quem brontia,narratur. Præterea in aras addita ea, traditur libamenta nõ amburi. Orites globoſa ſpecie,à quibuſdam & ſiderites vocatur, ignem non ſentiens. Oſtracias ſiue oſtracites eſt teſtacea durior:altera achatæ ſimilis,niſi quòd achates politura pingueſcit: duriori tanta ineſt vis,vt aliæ gemmæ ſcalpantur fragmentis eius. Oſtraciti oſtrea nomen & ſimilitudinẽ dedere. Ophicardelon Barbari vocant,nigrum colorem binis lineis albis includentibus. De Obſidiano lapide diximus ſuperiore libro. Inueniũtur & gemmæ eodem nomine ac colore,nõ ſolùm in Aethiopia Indiáq;,ſed etiã in Samnio, vt aliqui putant, & in litoribus Hiſpanienſis Oceani.
Panchrus ferè ex omnibus coloribus conſtat. Pangonius non longior digito,ne cryſtallus videatur,numero plurium angulorum cauetur.
Paneros qualis ſit,à Metrodoro non dicitur:ſed carmen Timaridis reginæ in eadem dicatũ Veneri non inelegãs ponit,ex quo intelligitur additam ei fœcunditatem.Quidam hanc panſebaſton vocant. Ponticarum plura ſunt genera.Eſt ſtellata nunc ſanguineis,nunc atris guttis, quæ inter ſacras habetur. Alia pro ſtellis eiuſdẽ coloris lineas habet,alia montium conualliúmq; effigies. Phloginos,quem & chryſiten vocant,
oſtreæ

oſtreæ Atticæ aſſimilata inuenitur in Aegypto. Phœnicites ex balani ſimilitudine appellatur: Phycites algæ. Perileucos, filo ab ore gēmæ ad radicem vſq, candido deſcendente. Pęantides, quas quidā gemonidas vocant, prægnantes fieri & párere dicuntur, mederíq; parturientibus. Nā tales in Macedonia iuxta monumentū Tireſiæ inueniuntur, ſpecie aquæ glaciatæ. Solis gēma candida eſt, & ad ſpeciem ſideris in orbem fulgentes ſpargit radios. Sagdam Chaldæi adhæreſcentem nauibus inueniunt, praſini coloris. Samothracia inſula eiuſdem nominis gemmā dat nigram, ac ſine pondere, ligno ſimilē. Sauriten in ventre viridis lacerti harundine diſſecti tradunt inueniri. Sarcites bubulas carnes prę-ſentat. Selenites ex candido tranſlucet melleo fulgore, imaginem Lunæ continens, reddítque eam in dies ſingulos creſcentis minuentíſque numero: naſcíq; putatur in Arabia. Siderites ferro ſimilis, litigio illata diſcordias facit: quæq; naſcitur in Aethiopia Sideropœcilos ex ea fit variantibus guttis. Spongites ſpongiæ nomen repræſentat. Synodontites è cerebro piſciū eſt, qui ſynodontes vocantur. Syrtitæ in litore Syrtium, iam quidem & in Lucania inueniuntur è melleo colore croco refulgentes: intus autē ſtellas continent languidas. Syringites ſtipulæ internodio ſimilis, perpetua fiſtula cauatur. Trichrus ex Africa nigra eſt, ſed tres ſuccos reddit, à radice nigrum, medio ſanguineū, ſummo candidum. Telirrhizos cinerei coloris aut rufi, cādidis radicibus ſpectatur. Telicardios colore cordis: Perſas apud quos gignitur, magnopere delectat, maculámq, appellant. Thracia trium generū eſt, viridis, aut pallidior, tertia ſanguineis

neis

neis guttis. Tephritis nouæ Lunæ ſpeciē habet curuatæ in cornua, quanuis cinerei coloris. Tecolithos oleæ nucleo ſimilis videtur: neque eſt ei gemmæ honos, ſed lingentium calculos frangit pellítque. Veneris crines nigerrimi nitoris continent in ſe ſpeciem rufi crinis. Veientana Italica gemma eſt, Veiis reperta, nigram materiam diſtinguente limite albo. Zanthenem in Media naſci Democritus tradit, electri colore, & ſi quis terat in vino palmeo & croco, ceræ modo leneſcere, odore magnæ ſuauitatis. Zmilaces in Euphrate naſcitur, Procōneſio marmori ſimilis, medio colore glauco. Zoroniſios in Indo flumine naſcitur: Magorum gemma eſſe narratur: neque aliud amplius de ea.

De gemmis, quæ à membris hominū cognominantur, & quæ ab animalibus, & de iis, quæ à cæteris rebus.

CAP. XI.

EST etiamnum alia diſtinctio, quam equidē fecerim, ſubinde variata expoſitione. Siquidem à membris corporis habēt nomina, Hepatites à iocinere, Steatites ſingulorum animaliū adipe numeroſa. Adadunephros eiuſdē oculus dicitur: Deus & hic colitur Syris. Triophthalmos cum onyche naſcitur, tres hominis oculos ſimul exprimens. Ab animalibus cognominātur, carcinias marini cancri colore, echites viperæ, ſcorpites ſcorpionis aut colore aut effigie, ſcarites ſcari piſcis, triglites mulli, ægophthalmos caprino oculo: item alia ſuillo, & à gruis collo geranites. hieracites accipitris. Aetites à colore aquilæ candicante cauda. Myrmecites innatam repentis formicæ effigiem habet: ſcarabæorum cantharias. Lycophthalmos quatuor eſt colorum ex rutilo ſanguinea: in medio nigrum

nigrum candido cingitur, vt luporum, oculi, illis per omnia ſimilis. Taos pauoni eſt ſimilis, itẽ aſpidi, quam vocari chelidoni ā inuenio. Harenarum ſimilitudo eſt in hammochryſo, velut auro harenis miſto. Cēchrites milij granis velut ſparſis. Dryites è truncis arborum: hæc & ligni modo ardet. Ciſſites in candido collucet ederæ foliis, quæ totam tenent. Narciſſites venis etiam ederæ † diſtincta. Cyamea nigra eſt ſed fracta ex ſe fabę ſimilitudinem parit. Pyren ab oliuæ nucleo dicta eſt: huic aliquando ineſſe piſcium ſpinæ videntur. Chalazias grandinũ & colorem & figuram habet, adamantinæ duritię, Narrant etiam in ignem additæ manere ſuum frigus. Pyrites nigra quidẽ, ſed attritu digitos adurit. Polyzonos nigra multis zonis candicat.

† diſtinguitur.

Aſtrapiæ in candido aut cyaneo diſcurrunt è medio fulminis radij. In Phlegontide intus ardere quædã videtur flamma quæ nõ exeat. In Anthracitide ſcintillæ diſcurrere aliquando videntur. Enhydros ſemper rotũditatis abſolutę, in cãdore eſt leuis, ſed ad motũ fluctuat intus in ea veluti in ouis liquor. Polytrix in viridi capillatur, ſed defluuia comarũ facere dicitur. Sunt & à leonis pelle & pãtheræ nominatę, leontios, pardalios. Colos appellauit chryſolithum aureus, chryſopraſum herbaceus, melleus melichrota: quanuis plura eius genera ſint. Melichlorõ eſt geminus, parte flauus, parte melleus: Crocian croci. Polia canitiem quandam ſparti indicat: eandem duriorem, nigra Spartopolios. Rhodites à roſa † eſt. Melites mali coloris, Chalcites æris, Sycites fici. Ratio nominum nõ eſt in Borſycite, in nigro ramoſa, candidis aut ſanguineis frondibus: nec gemite, velut in petra candidis

† Eſt, redũdat, neque eſt in vetuſtis codicibus. Dependent enim hæc ab eo quod præceſſit, Colos appellauit.

dıdis manibus inter ſe complexis. Ananchitide in hydromantia dſcunt euocari imagines deorum:Synochitide vmbras inferorum euocatas teneri:Dendritide alba defoſſa ſub arbore, quæ cædatur,ſecuris aciem nõ hebetari.Et ſunt multo plures,magíſq; monſtrificæ, quibus Barbari dedere nomina,confeſſi lapides eſſe.Nobis ſatis erit in his coarguiſſe dira mendacia.

De gemmis naſcentibus & factitiis,& figuris gemmarum. CAP. XII.

GEmmæ naſcuntur & repentè nouæ ac ſine nominibus:vt Lampſaci in metallis aurariis vna inuenta, quæ propter pulchritudinem Alexãdro regi miſſa fuit,vt autor eſt Theophraſtus.Cochlides quoq; nunc vulgatiſſimæ, fiunt veriùs,quàm naſcuntur:in Arabia repertis ıngẽtibus glebis,melle excoqui tradunt ſeptenis diebus noctibúſq; ſine intermiſſione:ita omni terreno vitioſóq; decuſſo purgatam purámq; glebam artificum ingenio variè diſtribui in venas, ductúſq; macularum quàm maximè vendibili ratione ſectantium:quondámq; tantæ magnitudinis fecere,vt equis regum in Oriẽte frontalia atq; pro phaleris penſilia facerent.Et aliâs omnes gemmæ mellis decoctu niteſcunt, præcipuè Corſici,in omni alio vſu acriora abhorrentes. Quæ variæ ſunt,& ad nouitatem accedere calliditate ingeniorũ contigit,vt nomen vſitatum non habeãt,phyſes appellãt,velut ipſius naturæ admiratione in iis venditantes,cùm finis nominum nõ ſit,quæ perſequi nõ equidẽ cogito, innumera ex Græca vanitate conficta. Indicatis nobilibus gẽmis,etiam plebeiis rarorum generũ,dictu dignas diſtinxiſſe ſatis erat.Illud † verò meminiſſe cõueniet,increſcentibus variè maculis ac

† *modò*

lis ac verrucis, linearúmq; interueniente multiplici ductu & colore, †mutari ſępius nomina in eadē plerunq; materia. Nunc cōmuniter ad omniū gemmarū obſeruationes pertinentia dicemus, opiniones ſecuti autorum. Cauæ aut extuberantes viliores videntur æqualibus. Figura oblonga maximè probatur, deinde quę vocatur lenticula, poſteà †clypeidos & rotunda: anguloſis minima gratia. Veras à falſis diſcernendi magna difficultas: quippe cùm inuentum ſit, ex veris gēmis in alterius generis falſas traducere. Sardonyches è cerauniis glutinantur gēmis, ita vt deprehēdi ars nō poſſit, aliunde nigro, aliūde candido, aliūde minio ſumptis, omnibus in ſuo genere probatiſſimis. Quinimo etiā extant commētarij autorū, quos nō equidē demonſtrarim, quibus modis ex cryſtallo tingantur ſmaragdi, aliæq; tranſlucentes, ſardonyx è ſarda, item cæteræ ex aliis. Neq; eſt vlla fraus vitæ lucroſior.

† *mutata.*

† *clypeoides*

De ratione probandarum gemmarum.

CAP. XIII.

NOs contrà rationē deprehendēdi falſas demonſtrabimus, (quando etiam luxuriam aduerſus fraudes muniri decet) præter illa, quæ in principalibus quibuſq; generibus priuatim diximus. Tranſlucētes matutino probari cēſent: aut ſi neceſſe eſt, in quartā horam, poſteà vetāt. Experimenta pluribus modis conſtant. Primū pōdere, ſi grauiores ſentiūtur, poſt hæc corpore. Factitiis puſtulæ in profundo apparēt, ſcabritia in cute, in capillamēto fulgoris incōſtātia, priùs quàm ad oculos perueniat, deſinens nitor. Decuſſi fragmēti paulū, quod in lamina ferrea teratur, efficaciſſimū experimento excuſant māgones gēmarū. Recuſant ſimiliter & limæ pro-

bationẽ. Obſidianæ fragmenta veras gemmas non ſcarificant. Factitiæ ſcarificationis † candicantiam fugiunt. Tantáque differentia eſt, vt aliæ ferro ſcalpi non poſſint,aliȩ nõ niſi retuſo, verùm omnes adamante.Plurimum verò in his terebrarum proficit feruor. Gemmiferi amnes ſunt Aceſines & Ganges:terrarum autem omnium maximè India. Et iam peractis omnibus naturæ operibus,diſcrimen quoddam rerũ ipſarum atq; terrarũ facere conueniat. Ergo in toto orbe & quacunq; cæli conuexitas vergit, pulcherrima eſt omniũ,rebũſque meritò principatum naturæ obtinens,Italia,rectrix parénſque mundi altera,viris,fœminis,ducibus,militibus, ſeruitiis,artiũ præſtantia,ingeniorum claritatibus,iam ſitu ac ſalubritate cæli atque temperie, acceſſu cunctarum gentium facili,litoribus portuoſis,benigno ventorum afflatu,(etenim contingit recurrẽtis poſitio in partẽ vtiliſſimam,& inter ortus occaſũſq; mediam) aquarum copia, nemorũ ſalubritate,mõtium articulis, ferorum animalium innocentia, ſoli fertilitate , pabuli vbertate. Quicquid eſt,quo carere vita nõ debeat,nuſquam eſt præſtantius:fruges,vinũ,olea, vellera,lina,veſtes,iuuenci. Ne equos quidem in trigariis præferri vllos vernaculis animaduerto. Metallis auri,argenti æris,ferri, quãdiu libuit exercere,nullis ceſſit:& iis nunc in ſe grauida pro omni dote varios ſuccos, & frugũ pomorúmq; ſapores fundit. Ab ea, exceptis Indiæ fabuloſis,proximè quidem duxerim Hiſpaniã, quacunque ambitur mari.

† Budæus in poſterioribus in Pãdect. Annotationib. legendũ cenſet, candicãtia, ſeptimo caſu.

C.Plinij Naturalis Hiſtoriæ libri xxxvij. & vltimi Finis.

Errata hæc pauca ſic emendato, atque aliquot varias lectiones quæ omiſſæ fuere, hunc in modum annotato.

Pag. 154. verſ. 13. pro Phintia ſunt qui legere malint, Pythia. pag. ead. verſ. 15. pro Limyra, lege Lymira. pag. 188. verſ. vltimo, ſunt qui legi contendant, viliſsimum. pag. 278. verſ. 21. pro Cteſias lege Creſias. pagin. 326. verſ 2 pro Artaphernem ſunt qui legunt Tiſſaphernem. pagin. 348. verſ. 19. pro Mnatiſimus lege Mnaſitimus.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

TOMI QVARTI
PLINIANAE HISTORIAE
Index locupletiſſimus, cuiuſuis animantis, plantæ aut metallicæ ſpeciei naturã ac vires medicas, & ſiquid prętereа id genus cognitu vtile, iucũdúmve toto hoc opere cõtinetur, alphabetico ordine, notíſq; Arithmeticis, veluti digito commonſtrans.

A

ABaculi, ſiue calculi, ex vitro pag.414
Abalus inſula pag.425
Abortũ facientia 23.143 185.216. & Tom.2. pag. 271. & Tom. 3. pagina 50.100.141.148.150.280. 321.et inde,375.396.403
Abron, Apellis opus apud Samios 335
Abſentium ſermones auriũ tinnitu præſentiuntur p.
Abſinthium marinũ quale 208.& Tom.3.pag.390
Abſtinentia optima medicina 16
A carne piſcis 219
Accipitrum generi pernicioſus chamaeleon 31.32
Acenteta in cryſtalli generibus quæ dicantur 423
Acerata cochleæ quæ 122
Aceſines fluuius gemmifer 466
Aceſis, chryſocollæ genus 245
Achaia victa Romanos corrupit 260
Achates fluuiꝰ, gẽmáq; 471
Achates gẽma, variaq; eius genera & nomina ibid.
Achates in annulo pyrrhi qualis 417
Achates politura pingueſcit 460
Acheloi fluuij gemma 456
Achilles quo Telephũ ſanarit 302.& To.3. pag.303
Achillis ſimulacrum 285 370.371
Achilles à Zeuxide pictus 329

Achilles virginis habitu occultatus, Athenionis opus 345
Acidula aqua 151
Acipenſer piſcis 219. & *Tomo* 2. *pag.* 19
Aconiti vincere quid 346
Aconiti ſumpti remedia 44. 191. & *Tom.* 3. *pag.* 184. 226
Acopis gemma 452
Acragas ſtatuarius 261
Actiaco bello nauis Antonij ab echeneide retenta 184
Actius Priſcus pictor 341
Actius Poëta ſibiipſi ſtatuam poſuit 269
Actij Nauij ſtatua 270
Adamantis lapidis conſideratio 429. *toto capite*
Adamas venena irrita facit 431
Adamas vnde dictus 430
Adamas ſanguine hirci frãgitur 431. & *Tomo* 3. *pagina* 48
Adamas à ſcalptoribus expetitur 431
Adamantis duritia nulli cedit 430
Adamantis genera ſex ibid.
Adamantis magnitudo ibi.
Adamantis cum magnete diſcordia 431
Adamante ſculpuntur gẽmæ omnes 468
Adarca quid, & eius effectus 213. & *Tom.* 2. *pag.* 353. & *Tom.* 3. *pag.* 103
Adorationis mos 9
Adulterio Meſſalinæ nobilitatus Vectius Valẽs 75
Adulteriorum tædium quo pacto mulieribus inducatur 196
Aduſtionis remedia. Quære Ambuſtorũ remedia.
Aedes quali intrita conſtruendæ 408
Aedium conſtruendarum leges ibid.
Aedificia Romæ quæ nobiliſſima 390
Aedificium ſine ferreo clauo ibid.
Aedilitas Cæſaris mira 235
Aegineta fictor 348
Aegineticum æs 266
Aegilopis morbi remedia 104. 319. & *Tom.* 3. *pag.* 84. 145. 243. 329. 402
Aegira ſacerdos vaticinatura ſanguinem taurinum bibit 40
Aegiſthus ab Oreſte perimitur 347
Aegle Aeſculapij filia 346
Aegophthalmos gẽma 462
Aegypti nitrum quale 176
Aegypti pyramides 383

Aegy

Aegypti alumen 358
Aegypti labyrinthus 386
Aegypti electrum 425
Aegypti ſmaragdi 432
Aegypti opalus 437
Aegyptiæ literæ 381
Aegyptium argentum quomodo conficiatur 255
Aegyptij picturæ inuẽtores 314
Aegyptiorum & Perſarum prælium 347
Aegyptij crocodili adipe ægrotos vngunt 30
Aegyptiorũ regum ingentes pecuniæ in pyramides efſuſæ 383
Aegyptilla gemma 454
Aelius Catus Conſul, & eius frugalitas 258
Aemilius Luci⁹ Cẽſor 362
Aemili⁹ L. Cõſul quãdo 76
Aemilius M. Coſul 272. 313
Aelij C. Tribuni plebis ſtatua 273
Aelius C. ſtatua, & aurea corona donatus ibid.
Aemilia baſilica 313
Aeneæ pictura, Paraſij opus 329
Aerizuſa gemma 445
Aeroides gemma 435
Aes vbi primùm repertum 265. & Tom. 1. pag. 154 341
Aes à Seruio Rege primò ſignatum 234. & Tom. 2. pag. 443
Aes ſignatum nota pecudum ibid.
Aes coronarium quod, & quale 255. 288
Aes alienum quod, & vnde dictum 256
Aes alienũ Milonis ingens 391
Aes ex cadmia vbi conficiatur 264
Aes Corinthium quo caſu fuerit inuentum 265
Aes regulare quod 288
Aes trahẽtia ad ſe 402. 429
Aes cuius rei contactu aruginem contrahat 23
Aeris metallorum conſideratio 267
Aes qua nota primùm fuerit ſignatũ 234. & Tom. 2. pag. 443
Aeris grauis pœna vnde dicta 235
Aeris nota, Ianus geminus 234
Aeris inauratio quomodo fiat 238
Aeris ex vena effoſſio 264
Aeris prima nobilitas 266
Aeris differentiæ 288. 289
Aeris ſeruandi ratio 289
Aeris miſtura ibidem

Aeris vſus, variáque eius opera 267.289
Aeris floris cõſideratio 391
Aeris ſquama quæ ibidem
Aera militum vnde dicta 264
Aere limina valuaq; templorũ olim fiebant 267
Aeri publicæ conſtitutiones inciduntur 289
Aerarium vnde 264
Aerarij tribuni vnde dicti ibidem
Aeruginis cõficiendæ ratio, & eius vſus 292.293
Aerugo æneorum vaſorum ſtanno illito compeſcitur 304
Aeſculapius cur fulmine ictus 74
Aeſculapius Tyndariden reuocauit ad vitam ibid.
Aeſculapij filiæ plures 346
Aeſculapij ſimulacrũ 284 285
Aeſculapij & filiarum pictura, Socratis opus 346
Aeſculapij ædes cur extra vrbem 77
Aeſculapij inuentum 128
Aeſculapio cur dicatus ſit anguis 91
Aeſculapius anguis Epidauro Romã aduectus ibid.
Aeſopi hiſtrionis luxus 352
Aeſopi fabularum philoſophi conſerua 358
Aethiopiæ gemma 439 445.448.458.461
Aethiopica harena marmori ſecando maximè idonea 377
Aethiopici ſmaragdi 433
Aethiopes quomodo aſtantes omnes videantur 218
Aethiopum proceres corpora ſua minio pingunt 251
Aëtitis lapidis conſideratio, natura, genera, locus 402
Aëtitis lapidis in medicinis vſus 143.& To.2.pag.57
Aëtites vnde dictus 462
Aëtites lapis in aquilarum nidis reperitur 143.412 & Tom.2.pag.57
Africam præfatur qui in Africa aliquid deſtinat 9
Africæ alumen 358
Africæ parietes ex terra 354
Agamẽnonis pictura, Paraſij opus 329
Agatarchi pictura, Simonidis opus 347
Agelades ſtatuarius 277
Ageſander ſtatuarius 374
Aglaophon pictor 326
Agnon Teius aureis clauis crepidas ſuffixit 235
Agogæ quæ dicantur 241

Agoracriti ſculptoris opera 368
Agragãtium bitumen 357
Agrigentinus ſal, eiúſque mira natura 170
Agrippa Marcus Pantheũ ædificat 267.374.391
Agrippa Marcus ruſticitati, quàm deliciis propior 317
Agrippa Marcus tabulis au toritatem attulit ibid.
Agrippæ Marci thermæ 280.317.412
Agrippæ Marci de publicãdis ſignis & tabulis oratio 317
Agrippæ Marci ingentia opera 390.391.395
Agrippæ aquæductus 159
Agrippæ Menenij paupertas 257
Agrippina Claudij Imperatoris coniux 363. & Tom.2.pag.75.85.& Tomo 3.pag.183
Agrippinæ Claudij mirum paludamentum 238
Agrium, nitri genus 176
Aiacis picturã Cæſar Dictator Veneri dicauit 317.345
Aiax fulmine ictus, Apollodori opus 327
Aiax in armorum iudicio ſuperatus, Timanthis opus 329
Alabandica cryſtallus 422
Alabandicus lapis qualis 380
Alabandicus carbunculus 440
Alabaſtrites ad vaſa vnguẽtaria excauatur 380
Alabaſtritæ lapidis conſideratio, vſus, locus 380. 405.434
Alabaſtritæ bonitas, vitiúmque 380
Alabaſtrites gemma 452
Alabaſtrum oppidum 443. & Tom.1.pag.193
Alarũ odoru remedia 179. 359. & Tom.3. pag.147. 182.291
Albulæ aquæ vulneribus medentur 151
Alcamenis ſtatuarij opera 283
Alcamenis & Agoracriti certamen 368
Alcamenes Phidiæ æmulus 277
Alchidas Rhodius 370
Alcibiadis ſtatua Romæ 271
Alcibiadis & Demarates matris eius ſimulacra 287
Alcimachi pictoru opera 346

didis manibus inter ſe complexis. Ananchitide in hydromantia dſcunt euocari imagines deorum: Synochitide vmbras inferorum euocatas teneri: Dendritide alba defoſſa ſub arbore, quæ cædatur, ſecuris aciem nõ hebetari. Et ſunt multo plures, magíſq; monſtrificæ, quibus Barbari dedere nomina, conſeſſi lapides eſſe. Nobis ſatis erit in his coarguiſſe dira mendacia.

De gemmis naſcentibus & factitiis, & figuris gemmarum. CAP. XII.

GEmmæ naſcuntur & repentè nouæ ac ſine nominibus: vt Lampſaci in metallis aurariis vna inuenta, quæ propter pulchritudinem Alexãdro regi miſſa fuit, vt autor eſt Theophraſtus. Cochlides quoq; nunc vulgatiſſimæ, fiunt veriùs, quàm naſcuntur: in Arabia repertis ingẽtibus glebis, melle excoqui tradunt ſeptenis diebus noctibúſq; ſine intermiſſione: ita omni terreno vitioſóq; decuſſo purgatam purámq; glebam artificum ingenio variè diſtribui in venas, ductúſq; macularum quàm maximè vendibili ratione ſectantium: quondámq; tantæ magnitudinis fecere, vt equis regum in Oriẽte frontalia atq; pro phaleris penſilia facerent. Et aliâs omnes gemmæ mellis decoctu niteſcunt, præcipuè Corſici, in omni alio vſu acriora abhorrentes. Quæ variæ ſunt, & ad nouitatem accedere calliditate ingeniorũ contigit, vt nomen vſitatum non habeãt, phyſes appellãt, velut ipſius naturæ admirationẽ in iis venditantes, cùm finis nominum nõ ſit, quæ perſequi nõ equidẽ cogito, innumera ex Græca vanitate conficta. Indicatis nobilibus gẽmis, etiam plebeiis rarorum generũ, dictu dignas diſtinxiſſe ſatis erat. Illud † verò meminiſſe cõueniet, increſcentibus variè macu-

† modò

lis ac

lis ac verrucis, linearúmq; interueniente multiplici ductu & colore, †mutari ſępius nomina in eadē plerunq; materia. Nunc cōmuniter ad omniū gemmarū obſeruationes pertinentia dicemus, opiniones ſecuti autorum. Cauæ aut extuberantes viliores videntur æqualibus. Figura oblonga maximè probatur, deinde quę vocatur lenticula, poſteà †clypeidos & rotunda: anguloſis minima gratia. Veras à falſis diſcernendi magna difficultas: quippe cùm inuentum ſit, ex veris gēmis in alterius generis falſas traducere. Sardonyches è ceranniis glutinantur gēmis, ita vt deprehēdi ars nō poſſit, aliunde nigro, aliūde candido, aliūde minio ſumptis, omnibus in ſuo genere probatiſſimis. Quinimo etiā extant commētarij autorū, quos nō equidē demonſtrarim, quibus modis ex cryſtallo tingantur ſmaragdi, aliæq; tranſlucentes, ſardonyx è ſarda, item cæteræ ex aliis. Neq; eſt vlla fraus vitæ lucroſior.

† mutata.

† clypeoides

De ratione probandarum gemmarum.
CAP. XIII.

NOs contrà rationē deprehendēdi falſas demonſtrabimus, (quando etiam luxuriam aduerſus fraudes muniri decet) præter illa, quæ in principalibus quibuſq; generibus priuatim diximus. Tranſlucētes matutino probari cēſent: aut ſi neceſſe eſt, in quartā horam, poſteà vetāt. Experimenta pluribus modis conſtant. Primū pōdere, ſi grauiores ſentiūtur, poſt hæc corpore. Factitiis puſtulæ in profundo apparēt, ſcabritia in cute, in capillamēto fulgoris incōſtātia, priùs quàm ad oculos perueniat, deſinens nitor. Decuſſi fragmēti paulū, quod in lamina ferrea teratur, efficaciſſimū experimento excuſant māgones gēmarū. Recuſant ſimiliter & limæ pro-

bationē. Obſidianæ fragmenta veras gemmas non ſcarificant. Factitiæ ſcarificationis † candicantiam fugiunt. Tantáque differentia eſt, vt aliæ ferro ſcalpi non poſſint, aliȩ nō niſi retuſo, verùm omnes adamante. Plurimum verò in his terebrarum proficit feruor. Gemmiferi amnes ſunt Aceſines & Ganges: terrarum autem omnium maximè India. Et iam peractis omnibus naturæ operibus, diſcrimen quoddam retū ipſarum atq; terrarū facere conueniat. Ergo in toto orbe & quacunq; cæli conuexitas vergit, pulcherrima eſt omniū, rebūſque meritò principatum naturæ obtinens, Italia, rectrix parénſque mundi altera, viris, fœminis, ducibus, militibus, ſeruitiis, artiū præſtantia, ingeniorum claritatibus, iam ſitu ac ſalubritate cæli atque temperie, acceſſu cunctarum gentium facili, litoribus portuoſis, benigno ventorum afflatu, (etenim contingit recurrētis poſitio in partē vtiliſſimam, & inter ortus occaſúſq; mediam) aquarum copia, nemorū ſalubritate, mōtium articulis, ferorum animalium innocentia, ſoli fertilitate, pabuli vbertate. Quicquid eſt, quo carere vita nō debeat, nuſquam eſt præſtantius: frugeȩ, vinū, olea, vellera, lina, veſtes, iuuenci. Ne equos quidem in trigariis præferri vllos vernaculis animaduerto. Metallis auri, argenti æris, ferri, quādiu libuit exercere, nullis ceſſit: & iis nunc in ſe grauida pro omni dote varios ſuccos, & frugū pomorúmq; ſapores fundit. Ab ea, exceptis Indiæ fabuloſis, proximè quidem duxerim Hiſpaniā, quacunque ambitur mari.

† Budæus in poſterioribus in Pandect. Annotationib. legendū cenſet, candicātia, ſeptimo caſu.

C. Plinij Naturalis Hiſtoriæ libri xxxvij. & vltimi Finis.

Errata hæc pauca ſic emendato, atque aliquot varias lectiones quæ omiſſæ fuere, hunc in modum annotato.

Pag. 154. verſ. 13. pro Phintia ſunt qui legere malint, Pythia. pag. ead. verſ. 15. pro Limyra, lege Lymira. pag. 188. verſ. vltimo, ſunt qui legi contendant, viliſſimum. pag. 278. verſ. 21. pro Cteſias lege Creſias. pagin. 326. verſ 2 pro Artaphernem ſunt qui legunt Tiſſaphernem. pagin. 348. verſ. 19. pro Mnatiſimus lege Mnaſitimus.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

TOMI QVARTI

PLINIANAE HISTORIAE

Index locupletiſſimus, cuiuſuis animantis, plantæ aut metallicæ ſpeciei naturã ac vires medicas, & ſiquid prȩterea id genus cognitu vtile, iucũdúmve toto hoc opere cõtinetur, alphabetico ordine, notíſq; Arithmeticis, veluti digito commonſtrans.

A

Abaculi, ſiue calculi, ex vitro pag. 414
Abalus inſula pag. 425
Abortũ facientia 23.143 185.216. *& Tom.* 2. *pag.* 271. *& Tom.* 3. *pagina* 50.100.141.148.150.280. 321. *et inde*, 375.396.403
Abron, Apellis opus apud Samios 335
Abſentium ſermones auriũ tinnitu præſentiuntur p.
Abſinthium marinũ quale 208. *& Tom.* 3. *pag.* 390
Abſtinentia optima medicina 16
A carne piſcis 219
Accipitrum generi perniciosus chamaleon 31.32
Acenteta in cryſtalli genere ribus quæ dicantur 423
Acerata cochlea quæ 122
Aceſines fluuius gemmifer 466
Aceſis, chryſocolla genus 245
Achaia victa Romanos corrupit 260
Achates fluui⁹, gẽmáq; 471
Achates gẽma, variaq; eius genera & nomina ibid.
Achates in annulo pyrrhi qualis 417
Achates politura pingueſcit 460
Acheloi fluuij gemma 456
Achilles quo Telephũ ſanarit 302. *& To.* 3. *pag.* 303
Achillis ſimulacrum 285 370.371
Achilles à Zeuxide pictus 329

Achilles virginis habitu occultatus, Athenionis opus 345
Acidula aqua 151
Acipenſer piſcis 219. & *Tomo* 2. *pag.* 19
Aconiti vincere quid 346
Aconiti ſumpti remedia 44. 191. & *Tom.* 3. *pag.* 184. 226
Acopis gemma 452
Acragas ſtatuarius 261
Actiaco bello nauis Antonij ab echeneide retenta 184
Actius Priſcus pictor 341
Actius Poëta ſibiipſi ſtatuam poſuit 269
Actij Nauij ſtatua 270
Adamantis lapidis conſideratio 429. *toto capite*
Adamas venena irrita facit 431
Adamas vnde dictus 430
Adamas ſanguine hirci frãgitur 431. & *Tomo* 3. *pagina* 48
Adamas à ſcalptoribus expetitur 431
Adamantis duritia nulli cedit 430
Adamantis genera ſex ibid.
Adamantis magnitudo ibi.
Adamantis cum magnete diſcordia 431
Adamante ſculpuntur gẽmæ omnes 466
Adarca quid, & eius effectus 213. & *Tom.* 2. *pag.* 353. & *Tom.* 3. *pag.* 103
Adorationis mos 9
Adulterio Meſſalinæ nobilitatus Vectius Valẽs 75
Adulteriorum tædium quo pacto mulieribus inducatur 196
Aduſtionis remedia. Quære Ambuſtorũ remedia.
Aedes quali intrita conſtruendæ 408
Aedium conſtruendarum leges ibid.
Aedificia Romæ quæ nobiliſsima 390
Aedificium ſine ferreo clauo ibid.
Aedilitas Cæſaris mira 235
Aegineta fictor 348
Aegineticum æs 266
Aegilopis morbi remedia 104. 319. & *Tom.* 3. *pag.* 84. 145. 243. 329. 402
Aegira ſacerdos vaticinatura ſanguinem taurinum bibit 40
Aegiſthus ab Oreſte perimitur 347
Aegle Aeſculapij filia 346
Aegophthalmos gẽma 462
Aegypti nitrum quale 176
Aegypti pyramides 383

Aegy

Aegypti alumen 358
Aegypti labyrinthus 386
Aegypti electrum 425
Aegypti ſmaragdi 432
Aegypti opalus 437
Aegyptiæ literæ 381
Aegyptium argentum quomodo conficiatur 255
Aegyptij picturæ inuẽtores 314
Aegyptiorum & Perſarum prælium 347
Aegyptij crocodili adipe ægrotos vngunt 30
Aegyptiorũ regum ingentes pecuniæ in pyramides effuſæ 383
Aegyptilla gemma 454
Aelius Catus Conſul, & eius frugalitas 258
Aemilius Luci⁹ Cẽſor 362
Aemili⁹ L. Cõſul quãdo 76
Aemilius M. Cõſul 272. 313
Aelij C. Tribuni plebus ſtatua 273
Aelius C. ſtatua, & aurea corona donatus ibid.
Aemilia baſilica 313
Aeneæ pictura, Paraſij opus 329
Aerizuſa gemma 445
Aeroides gemma 435
Aes vbi primùm repertum 265. & Tom. 1. pag. 154 341
Aes à Seruio Rege primò ſignatum 234. & Tom. 2. pag. 443
Aes ſignatum nota pecudum ibid.
Aes coronarium quod, & quale 255. 288
Aes alienum quod, & vnde dictum 256
Aes alienũ Milonis ingens 391
Aes ex cadmia vbi conficiatur 264
Aes Corinthium quo caſu fuerit inuentum 265
Aes regulare quod 288
Aes trabẽtia ad ſe 402. 429
Aes cuius rei contactu aruginem contrahat 23
Aeris metallorum conſideratio 267
Aes qua nota primùm fuerit ſignatũ 234. & Tom. 2. pag. 443
Aeris grauis pœna vnde dicta 235
Aeris nota, Ianus geminus 234
Aeris inauratio quomodo fiat 238
Aeris ex vena effoſſio 264
Aeris prima nobilitas 266
Aeris differentiæ 288. 289
Aeris ſeruandi ratio 289
Aeris mixtura ibidem

Aeris vſus, variáque eius opera 267.289
Aeris floris cõſideratio 391
Aeris ſquama quæ ibidem
Aera militum vnde dicta 264
Aere limina valuæq; templorũ olim fiebant 267
Aeri publicæ conſtitutiones inciduntur 289
Aerarium vnde 264
Aerarij tribuni vnde dicti ibidem
Aeruginis cõficiendæ ratio, & eius vſus 292.293
Aerugo æneorum vaſorum ſtanno illito compeſcitur 304
Aeſculapius cur fulmine ictus 74
Aeſculapius Tyndariden reuocauit ad vitam ibid.
Aeſculapij filiæ plures 346
Aeſculapij ſimulacrũ 284 285
Aeſculapij & filiarum pictura, Socratis opus 346
Aeſculapij ædes cur extra vrbem 77
Aeſculapij inuentum 128
Aeſculapio cur dicatus ſit anguis 91
Aeſculapius anguis Epidauro Romã aduectus ibid.
Aeſopi hiſtrionis luxus 352
Aeſopi fabularum philoſophi conſerua 358
Aethiopiæ gemmæ 439 445.448.458.461
Aethiopica harena marmori ſecando maximè idonea 377
Aethiopici ſmaragdi 433
Aethiopes quomodo aſtantes omnes videantur 218
Aethiopum proceres corpora ſua minio pingunt 251
Aëtitis lapidis conſideratio, natura, genera, locus 402
Aëtitis lapidis in medicinis vſus 143.& To.2.pag.57
Aëtites vnde dictus 462
Aëtites lapis in aquilarum nidis reperitur 143.412 & Tom.2.pag.57
Africam præfatur qui in Africa aliquid deſtinat 9
Africæ alumen 358
Africæ parietes ex terra 354
Agamẽnonis pictura, Paraſij opus 329
Agatarchi pictura, Simonidis opus 347
Agelades ſtatuarius 277
Ageſander ſtatuarius 374
Aglaophon pictor 326
Agnon Teius aureis clauis crepidas ſuffixit 235
Agogæ quæ dicantur 241

Agora

Agoracriti ſculptoris opera 368
Agragãtium bitumen 357
Agrigentinus ſal, eiúſque mira natura 170
Agrippa Marcus Panthaũ ædificat 267.374.391
Agrippa Marcus ruſticitati, quàm deliciis propior 317
Agrippa Marcus tabulis autoritatem attulit ibid.
Agrippæ Marci thermæ 280.317.412
Agrippæ Marci de publicãdis ſignis & tabulis oratio 317
Agrippæ Marci ingentia opera 390.391.395
Agrippæ aquaductus 159
Agrippæ Menenij paupertas 257
Agrippina Claudij Imperatoris coniux 363. & Tom.2.pag.75.85.& Tomo 3.pag.183
Agrippinæ Claudij mirum paludamentum 238
Agrium, nitri genus 176
Aiacis picturã Cæſar Dictator Veneri dicauit 317.345
Aiax fulmine ictus, Apollodori opus 327
Aiax in armorum iudicio ſuperatus, Timanthis opus 329
Alabandica cryſtallus 422
Alabandicus lapis qualis 380
Alabandicus carbunculus 440
Alabaſtrites ad vaſa vnguẽtaria excauatur 380
Alabaſtritæ lapidis conſideratio, vſus, locus 380. 405.434
Alabaſtritæ bonitas, vitiúmque 380
Alabaſtrites gemma 452
Alabaſtrum oppidum 443. & Tom.1.pag.193
Alarũ odoris remedia 179. 359. & Tom.3. pag.147. 182.291
Albulæ aquæ vulneribus medentur 151
Alcamenis ſtatuarij opera 283
Alcamenis & Agoracriti certamen 368
Alcamenes Phidiæ æmulus 277
Alchidas Rhodius 370
Alcibiadis ſtatua Romæ 271
Alcibiadis & Demarates matris eius ſimulacra 287
Alcimachi pictoris opera 346

Alciſthene pictrix 348
Alcmenæ pictura, Zeuxidis opus 327
Alectoria gemma 452
Alex, liquaminis genus 172
Alex piſcis, eiuſque in medicinis vſus 215
Alexander Magnus Lyſipi coætaneus 277
Alexander Magnus Thebas capit 284
Alexander à quo ſeruatus 242
Alexander Magnus Campaſpem amicam Apelli dono dedit 333
Alexander à ſolo Pyrgotele in gemma ſcalpi voluit 418. *&* Tom.1.pag.322
Alexander quo veneno obierit 148
Alexander Magnus à ſolo Apelle pingi voluit 333 *&* Tom.1.pag.322
Alexandri pictura, Protogenis opus 338
Alexandri Magni ſimulacrum 280. *& inde*
Alexandria Aegypti difficulter aditur 385. *&* Tom.1.pag.214
Alexandriæ Aegypti obeliſcus 381.382
Alexis ſtatuarius 277
Alga herba cõſideratio, natura, genera, vſus, bonitas 199
Alga herba medicinæ ibid.
Aliacmon fluuius 152. *&* Tom.1.pag.144. *&* Tom.3.pag.78
Alienis magis quàm noſtris vtimur 78
Alopecias piſcis 219
Alopeciæ, id eſt, humani capitis, barbæq; vitij medicinæ 34.44.45 100.200 218.302.309. *&* Tom.3. pag.58. 64. 77. 103.109. 144. 158. 176. 177. 225. 232. 240. 248.249. 258. 267. 275.287. 325. 335. 410
Alpes Annibal exuperat 364
Alpium cryſtallus 422
Alphion lacus vitiligines tollit 152
Aluminis conſideratio, genera, vſus, natura 358
Alumen quid ibidem
Alumen vbi prouenit ibid.
Alumen quomodo fiat ibid.
Aluminis vſus in lanis ibi.
Aluminis ſpecies duæ ibid.
Aluminis liquidi probatio ibidem
Aluminis liquidi effectus ac vires 359
Aluminis Melini vires 358

Alu

Alumen aurũ purgat ibid.
Alutatio quid 239
Aluum firmãtia ſiſtẽtiáq; 22. 34. 308. 319. 357. & Tom.3. pag. 56. 57. 59. 65. 67. 76. 93. 100. 102. 106. 109. 142. 150. 172. 176. 180. 183. 189. 192. 193. 195. 196. 205. 206. 212. 213. 217. 223. 227. 229. 230. 231. 232. 234. 236. 237. 238. 241. 243. 246. 250. 252. 256. 259. 261. 265. 269. 273. 274. 275. 279. 283. 289. 348. 349. 350. 351. 358. 361. 370. 375. 388. 393. 394. 398. 400. 403. 404. 409
Aluum mollientia purgantiáque 26. 35. 93. 172. 199. 206. 207. 208. 244. & Tom. 2. pag. 272. & Tom.3. pag. 22. 35. 51. 55. 60. 66. 67. 70. 89. 99. 102. 104. 144. 146. 154. 155. 168. 174. 177. 189. 196. 198. 208. 209. 213. 223. 227. 232. 234. 236. 237. 238. 240. 241. 242. 251. 252. 253. 255. 258. 259. 261. 265. 266. 268. 269. 273. 278. 279. 281. 303. 306. 351. 352. 354. 355. 382. 383. 384. 387. 388. 389. 391. 392. 396. 398. 399. 404. 403. 406
Amaſis Aegypti rex 384
Amatorij vim habentia 12 29. 146. & Tom.1. pag. 370. & Tom.2. pag. 24. 244. & Tom.3. pag. 56. 332. 391. 407
Amatoria quo pacto diſſoluantur 33
Amazonis vulneratæ ſimulacrum, Cteſilai opus 283
Amazonum prælij cælatura, Phidiæ opus 369
Amazonum ſimulacra in Epheſiæ Dianæ tẽplo 278
Ambuſtorum remedia 25. 38. 64. 83. 84. 179. 199. 248. 360. 397. 402. & Tom.3. pag. 98. 100. 108. 144. 154. 177. 180. 192. 193. 197. 204. 224. 225. 233. 234. 243. 244. 248. 252. 257. 258. 265. 271. 281. 282. 369. 384. 386. 387
Amethyſtus, gemma qualis 446
Amethyſti color qualis 430. & Tom.2 pagina 39. & Tom.3. pag. 123
Amethyſtizontes, genus carbunculorum 439
Amianti lapidis conſideratio 400
Amicitiæ ſumma exempla

plura 333. & *Tom.1 pag.321*
Ammochryſus gēma 463
Ammonis, ſiue Hammonis, cornu, gemma 458
Ammonitrum quid 413
Amorem mitigantia tollentiáque 148. 153
Amorem concitantia 196
Amorem inhibentia ibid.
Ampeli piſces ſalſi 188
Ampelitidis terra medicina 361
Amphemerinon, febris genus, & eiuſdem remedium 62
Amphion Q. Catuli libertus 362
Amphictyones qui 326. & *Tom.1.pag.321*
Amphion pictor 331
Amphionis & Zeti ſimulacrum 373
Amphiſbæna calcata abortum facit 143
Amphiſbæna neruorum doloribus medetur 138
Amphiſtrati ſtatuarij opera 373
Amphitane gemma 453
Amphitheatrum Pompeij 393
Amphora mira Lentuli 379
Amphora dua Erythris in templo conſecrata 350
Amuleti vis ineſt ſuccino 428
Amulius pictor 341
Amymone Iſmenia choraulis ſmaragdo inſculpta 417
Anachites gēma eadem cū adamante, & vnde nomē acceperit 431
Anadyomene Venus, Apellis opus 333. 334
Anaglypta vaſa quæ dicātur 257
Anagnia capta Romanus populus ſtipendio liberatus 270
Anaitidis Deæ templū 243
Ananchitis gemma 464
Anapauomenos ob amorem fratris moriens, Ariſtidis opus 336
Anapauomenos, Protogenis tabula 338
Anatum in medicinis vſus 99. 102. 104
Anaxander pictor 348
Anaxilaus medicus 356
Ancæi pictura, Apellis opus 335
Ancus Marcius rex aquā in Vrbem duxit 159
Ancus rex quot ſalis modia populo dedit 171
Androbij pictoris opera 346

Androbulus ſcriptor 286
Androcydis pictor 327
Androdamas gemma vnde dicta 452
Androdamas, lapis ex genere hæmatitarum 402
Andromeda pictura, Niceæ opus 344
Anginæ remedia 14. 26. 51. 119. 193. 205. 206. 245. 295. & Tom. 3. pagi. 50. 58. 60. 84. 91. 105. 106. 145. 187. 205. 219. 220. 240. 255. 274. 287. 288. 298. 304. 343. 377. 390. 405. 407
Anguillæ è manu veſcentes 187
Anguium conſideratio, natura, medicina 91. 120
Anguis Aeſculapio dicatus 91
Anguis paſcitur in ædibus Romæ . ibidem
Anguium genus pulcherrimum hydri 92
Angui inſunt multa remedia 91
Anguinæ membranæ medicina 116
Anguinum ouum quid 86
Aniciana lapidicinæ 406
Anicius Q. Aedilis Curulis 227
Animal nullo cibo viuẽs 33
Animal clariſſimè omniũ cernens 34
Animalium peregrinorum in medicina vſus 25. toto capite
Animalium pauidiſſimum omnium 31
Animalium ferè omnium in medicinis vſus 41. per totum cap. 115. per totum caput
Animaliũ miracula 148. toto capite
Animalium actus 185. toto cap. & Tom. 1. pag. 37. toto cap. 371. 373. 377. 378. 384. 385. 401. 403. & Tom. 2. pag. 29. 32. 40. toto ca. 41. toto ca. 78. 122
Animalium ex membris medicinæ 3. toto cap.
Animi affectus quis omniũ primus penicillo expreſſit 336
Animi ſolicitudo quo propitietur 9
Annibal Alpes exuperat 364
Annibalis in Hiſpania fodinæ 247
Annibalis Romæ ſtatuæ tres 273
Annibal ſolus hoſtium intra muros vrbis Romæ emiſit haſtam ibid.

Annij

Annij Fœcialis ſtatua 272
Anni diem primum lætis precationibus inuicē fauſtum ominamur 8
Annulorū cōſideratio 224
Annulus à quo repertus fuerit, incertum ibid.
Annulus in ſiniſtra manu geſtabatur ibid.
Annulum priſci vngulum dicebant 225
Annulus ingētis pretij 436
Annuli ferrei vſus 224.416
Annuli in quibus digitis geſtabantur 228
Annulis equeſter ordo à plebe diſtinctus 229
Annulorum gemmæ variæ 228
Annulorum autoritati forma quando cōſtituta 230
Annulorum Romanorum tria modia ab Annibale Carthaginem miſſa 227
Annulis nonnulli venena incluſa habuerunt 229
Annulos maior par gentiū non habet 228
Anſerum cura ob Capitolium defenſum 87. & Tom.2.pag.67
Anſerum ouorum vtilitates 87
Anſeres quo maximè ægrotent tempore ibid.
Anſerum ob detectas Gallorum inſidias honor 87 & Tom.2.pag.67
Anſerum in medicinis vſus 87.98.99.104.106.129
Antachates gemma 451
Antæi ab Hercule victi ſimulacrum 279
Anterotes gemmæ 447
Anthermus ſculptor 367
Antheus ſtatuarius 278
Antheus medicus 5
Anthracitet. lapis qualis 402
Anthracites, carbunculi genus 441.463
Anthropographus quis dicatur 340
Antidotum Mithridaticū quot ex rebus cōſtabat 79
Antidotum ingredientia 33. 79. 103. 191. 194. 207. 251. 319. & Tom.3. pag. 240.244.309.344. 409
Antidoti pictoris præceptor ac opera 344
Antigonus ſcriptor 328
Antigonus ſtatuarius 285
Antigoni regis pictura, opera Apellis & Protogenis 334. 335.338
Antimachus ſtatuarius 286
Antiochus rex à quo, & quo pretio ſanatus 74

Antiochus à C.Octauio, aut potius à C.Popilio, antequam circulum egrederetur, reſpondere cogitur 271
Antiochus Manlius Cretatis pedibus Romam aduectus 362
Antipater ſculptor, & eius opera 261
Antipathes gemma 452
Antipathia quid 189.430
Antipathia, ferri temperaturæ genus 302
Antiphilus pictor 340.346
Antiſpody cõſideratio 298
Antiſtius C. quando Conſul 230
Antonius Triumuir denario ferrum miſcuit 255
Antonius Nonium Senatorem cur proſcripſerit 436
Antony M. nauis Actiaco bello ab echeneide piſciculo retenta eſt 184
Antony M. luxus 235.436
Antony M. feritas atq; luxuria 436
Antonius Muſa Auguſti medicus 75.140
Antony C. ludus 236
Antorides pictor 339
Anubis in argento picto ab Aegyptiis ſpectatur 255
Anulare coloris genus, & vnde dictum 322.323
Apelles pictor elephanty coloris inuentor 321
Apellis nulla in tectoriis pictura 341
Apelles magno pretio didicit 330
Apelli tantum permiſſum, Alexandrũ pingere 333 *& Tom 1.pag.*322
Apelles quãdo, & eius excellentia 331
Apelles quid erga Protogenem egerit 332.333
Apelles quibus vſus coloribus 324
Apelles die quolibet lineã ſaltem ducebat 332
Apelles pinxit quæ pingi non poſſunt 335
Apelles in æmulos benignus 333
Apellis præceptor quis 330 342
Apellis mors Venere imperfecta 348
Apelli Campaſpe Alexandri amica dono data 333
Apri in medicinis vſus 53 55.57.58.63
Apri partium contra ſerpentes medicina 41
Apro ſua vrina grauiſſima 57

Apes quæ non pungant 11 & Tom.2.pag.73
Apes crabronéſque quos nõ feriant 11
Apes ne quempiam attingant 148
Apes ſparſæ quomodo in aluearia reuertantur ibid.
Aphrodiſiace gemma 453
Aprodiſius ſtatuarius 374
Aphrodiſium flumen Pyrrheæ fœminas ſteriles facit 152
Aphrodite ἐν κήποις, Alcamenis opus 368
Aphroniti conſideratio 177
Aphronitri medicina 371
Aphyæ piſcis 172.219
Aphytacores arbores 426
Apilaſcudes, auri genus 240
Apion Pliſtonices, ſcriptor 435
Apocynon, ranæ oßiculum, eiúſque vſus 196
Apodis auis in medicinis vſus 126
Apographon Stephanopolidis quanti à Lucullo emptum 343
Apolectus piſcis ex pelamidum genere 220
Apollinis ſimulacrum ab Antonio Epheſiis ſublatum, & ab Auguſto reſtitutum 279
Apollinis ſimulacrum 282. 283.284.367.373
Apollinis & Neptuni ſimulacrum 370
Apollinis & Dianæ ſimulacrum 373
Apollinis Delphici cortina 268
Apollinis Palatini templũ 268
Apollinis citharœdi, ſerpẽtémque perimentis ſimulacrum 280
Apollinis marmoreum ſimulacrum apud Sicyonios, Dipœni, & Scyllidis opus 367
Apollinis Palatina ædes 367 419
Apollinis coloſſus vnde à Lucullo Romam tranſlatus 275
Apollinis Palatini ſimulacrum 370
Apollinis fons, eiúſq; piſces fatidici 187
Apollo Curius qui ibid.
Apollodorus ſculptor 285 286
Apollodorus pictor quando 326
Apollodori de Zeuxide elogium 327
Apolloniaticũ bitumẽ 357 &

& Tom.1.pag.81
Apollonides gemmarũ ſculptor 418
Apollonij pictoris opera 373
Apoſtematũ remedia 120 121.181
Apoſcopon Antiphili tabula 346
Apoxyomenos Lyſippi ſignum 280
Appianũ coloris genus 323
Appiæ aquæductus à Q. Marcio refectus 395
Apſyctos gemma 454
Apua piſcis 172
Apuſcorus Magus 111
Apuſcidamus lacus Africæ, in quo nihil proiectũ mergitur 154
Apyron ſulphur quod dicatur 356
Apyroti carbunculi qui, & cur ita dicti 439
Aqua quo pacto ſubitò refrigeretur ita vt poſtea non ferueat 196
Aqua quo pacto ita concitetur vt feruêre videatur ibidem
Aquarum miracula 149 & Tom.1.pag.77.78
Aquæ miræ naturæ, in qua ſcilicet nihil mergitur 154. & Tom.1.pag.197 260
Aquæ pecudum colorẽ mutantes 152. & Tomo 1, pag.78
Aqua põdus ſuſtinẽs omne 154.& Tom.1.pag.260
Aquæ quæ accendantur 246.401.441
Aquarum impetus quo ſiſtatur 33
Aquarũ vis maxima 149
Aquarum beneficia 149 150
Aquarum differentiæ diuerſitatéſque plures 150. toto capite
Aquæ hominibus ſalubres ibidem
Aquæ calidæ, balneiſque aptæ ibid.
Aquarum medicinæ ibid. per totum.
Aquæ vini tædium afferentes 153
Aquæ vini modo inebriantes ibidem
Aqua cæteris elementis imperat 149
Aquæ quæ vtiliſsimæ 156
Aqua pluuia num cæteris ſit leuior ibidem
Aquæ quæ ſalubres, vel contra ibid.
Aquarum toto orbe ſaluberrima quæ 158
Aqua virgo Romæ, & vn-

de dicta 159
Aquas quærendi ratio ibi.
Aquarum ſubterranearũ ſigna ibidem
Aquarum ſubitò naſcentium, aut deficientiũ ratio ibid. toto capite
Aqua quando dulcior ibid.
Aquæ tales, quales terra per quas fluunt 162
Aquarum mira mutatio ibidem
Aquarum calidarũ vſus, & medicinæ 164
Aquæ marinæ quo pacto dulces efficiantur 166
Aquarum ducẽdarum ratio, adidque inſtrumẽta 163
Aquæ Curtiæ & Caruleæ ductus, Caligulæ & Claudij opus 395
Aquilarum in nidis aëtites lapis reperitur 143. 412. & Tom. 2. pag. 57
Aquilas nõ parere ſine aëtite lapide 402
Aquila pullorum indolem ſolis intuitu explorat 104. & Tom. 2. pag. 57
Aquilæ in medicinis vſus 104
Aquilio duci capto aurum in os Mithridates infudit 035
Arabiæ gemmæ 439. 441. 444. 449. 452. 461. 464
Arabiæ gemma opalus 437
Arabiæ lapis Lygdinus 380
Arabica gemma qualis 452
Arabicus adamas 430
Arabicarum alitum in nidis Aſpilates gẽma inuenitur 452
Arabus lapis qualis 403
Aranei muſcarij in medicinis vſus 106. 107
Araneus lycus 124. 137
Araneus piſcis mari peculiaris 219
Araneorum morſus remedia 192. 195. & Tom. 3. pag. 75. 78. 88. 147. 149. 154. 176. 236. 242. 261. 263. 274
Arbores piſces 219. & Tomo 2. pag. 5
Arcadia gemmæ 440
Arceſilas pictor 348
Arceſilaus pictor 342
Arceſilaus Plaſtes, Luculli familiaris 351
Arceſilaus ſtatuarius, eiúſque opera 374
Archelaus Cappadociæ rex 427
Archelai pictura, Apellis opus 335
Archeſitas ſtatuarius, eiúſque opera 372

Archigalli pictura, Paraſij opus 329
Ardeolæ auis in medicinis vſus 146
Ardices Corinthius, pictor 314
Arellius pictor 341
Areopagitarum de Oreſte iudicium ſcyphis duobus inſculptum 261
Aretina vaſa 352
Aretij oppidi murus lateritius 355
Aretij populi vaſa fictilia 352
Argematis morbi remedia 104. & *Tom.3.pag.*95
Argenon gemma 449
Argenti conſideratio 246
Argenti copia vbi 246.& *Tom.1.pag.*244.245
Argētum quando primum ſignatum Romæ 234
Argentum à quo, & quando æs immiſtum ibidem
Argētum vbi maxime reperiatur 246
Argentum aut aurū Spartacus in Caſtris ſuis haberi vetuit 335
Argentum ſemper in auro reperiri 242
Argentū quod optimū 246
Argento nigræ fiunt lineæ 247
Argenti ſpumæ conſideratio 249
Argentum cælatum quãdo Romæ in vſu eſſe cœperit 419
Argentum quomodo inauretur 254
Argenti differētiæ duæ ibi.
Argenti bonitas quomodo exploretur ibid.
Argentum Aegyptiū quale 255
Argenti in variis ornamētis vſus 260.*toto capite.*
Argenti cælandi ars 266
Argentum quid 243
Argentum ab androdamãte attrahitur 402
Argenti viui conſideratio 247
Argentum viuum omnium rerum venenum ibid.
Argentaria creta qualis 362.& *Tom.2.pag.*385
Argenteus numus quando Romæ 234
Argentei denarij nota quæ ibidem
Argenteorum vaſorum luxuria 257
Argentei mulierum lecti 258
Argenteæ lances centum librarum 258
Argentearum ſtatuarum

vſus 260.toto capite
Argentei currus. ibidem
Argenteæ fœminarũ compedes ibidem
Argentoſum aurum quale 246
Argilla rerum ſimilitudines exprimere, cuius inuentum 349
Argius ſtatuarius 277
Argonautarum ſimulacra 284
Argonautarũ pictura 344
Argonautarum lapis Cyzici relictus 389
Ariadnes & Liberi patris pictura 336
Aries quo pacto oues fœminas tantum generet 148
Arietis in medicinis vſus 129.130.132
Arietis piſcis conſideratio 212.& Tom.2.pag.5. 42. toto capite
Ariſtarete pictrix 348
Ariſtides ſtatuarius 277
Ariſtidis ſtatuarij opera 288
Ariſtidis pictoris opera 336. 339
Ariſtidis Iris imperfecta 348
Ariſtidis inuentum 342
Ariſtidis præceptor 330
Ariſtidis. tabula ingenti empta pretio 316.& Tomo 1.pag.322
Ariſtippus Philocaris filius. 318
Ariſtippi pictoris opera 339
Ariſtobulus pictor 348
Ariſtocles pictor 339
Ariſtoclides pictor 346
Ariſtodemus. ſtatuarius 286
Ariſtogitõ tyrãnicida 269. 382.383.& To.1.pag.311
Ariſtogitoni ſtatua poſita 269.382.383
Ariſtolaus pictor 345
Ariſton argenti cælator,& ſtatuarius. 261.286
Ariſtonidas ſtatuarius 300
Ariſtonides pictor 348
Ariſtophon pictor nobilis, & eius opera 346
Ariſtophontis Ancæus ab apro vulneratus ibid.
Ariſtoteles conſcius Alexandri mortis 148
Ariſtotelis mater 338
Ariſtotelis hæredes, & eorum auctio 352
Ariſtotelis filia Eraſiſtrati mater 74
Ariſtratus tyrannus 339
Armeniacum alumen 358
Armeniacæ cotes. 378
Armeniacæ ſardonyches 438

Armenium color 318. 323
Armillæ in bello ſolis ciuibus dabantur 232
Armillæ fœminarum 233
Armoge in pictura quæ dicatur 318
Aromatites gemma 452
Arrogantia Paraſij pictoris 329
Arugiæ in auri metallis quæ dicantur 240. 242
Arſinoës oppidi obeliſcus 382
Arſinoë Ptolemæi vxor 382. 443
Arſinoës reginæ templum & ſtatua 301
Artes deſidia perdidit 311
Artificum mira opera 277 toto capite, & Tom. 1. pagi. 322. toto capite
Artemiſia vxor Mauſoli regis 372. & Tom. 2. pagi. 311
Artemon medicus 5
Artemon pictor 346
Artemon ſtatuarius 374
Artemonis Periphoreti ſimulacrum 279
Articularis morbi remedia 35. 60. 130. 141. 193. 207. 358. & To. 3. pag. 67. 92. 149. 151. 168. 190. 200. 204. 207. 222. 224. 243. 250. 264. 272. 273. 281. 291. 306. 315. 363. 369
Aruernorum ſtatua, Zenodori opus 276
Aſarota quæ 410
Aſbeſtos gemma 452
Aſcalabotes animal venenatum 96
Aſclepiodorus ſcriptor 286
Aſclepiodorus pictor 331
Aſclepiodori opera 338
Aſdatæ Caucaſi montis incolæ 444
Aſdrubalis clypeus ex auro 314
Aſellorum piſcium conſideratio, natura, genera 211 & Tom. 2. pag. 19
Aſia à Cyro rege ſubacta 235
Aſia quo anno à Romanis victa 268. & Tom. 2. pag. 218
Aſia cryſtallum aratro excitat 422
Aſiæ lapis alabaſtrites 380
Aſiæ lapis coraliticus 380
Aſia deuicta luxuriã miſit in Italiam 259. 274
Aſiatica creta 320
Aſili quo fugentur 186
Aſinius Pollio quando Conſul 230
Aſinius Pollio Claudij Cæſaris procurator 379
Aſinius Pollio primus bi-

bliothecã Romæ dicauit 312.& Tom.1.pag.318
Vide Pollio
Aſinius Gallus Conſul 256
Aſinus, & ex eo medicinæ 49.46.61
Aſininum lac efficaciſſimum 35
Aſinini lactis remedia 35 36.43.50.55.57.& Tomo 3.pag.92
Aſinina oſſa contra venena dantur 43
Aſini vrina ad quid proſit 50.59.61
Aſinini renes veſicæ medẽtur 575
Aſinini ſeui medicinæ 51
Aſinini pulli ſanguis & fimus quibus proſit 61
Aſininæ carnes phthiſicis medentur 62.63
Aſinina pellis impauidos infantes facit 70
Aſina quo ſterileſcat 24
Aſininum lac in arcanis 36
Aſopodorus ſtatuarius 277
Aſpendius ſal 167
Aſpidum morſus remedia 19.88.89.90.192. & Tom.3.pag.199.217.280
Aſpilates gemma 452
Aſsius lapis, eiúſque mira natura 398
Aſsis olim libralis 233
Aſſos oppidum 398. & Tom.1.pag.72.213
Aſteria gemma 449
Aſterion phalãgij genus 95
Aſtragalizontes ex ære, Polycleti opus 279
Aſtrapes, Brontes, & Ceraunobolos ab Apelle depicti 335
Aſtrapiæ gemma 463
Aſtroites gemma 449
Aſtrobolos gemma ibi.
Aſturia auro abũdat 242
Aſtus animaliũ exempla 185.toto capite, & Tom. 2.pag.40.toto cap.41. toto capite
Aſtylos ſtadiodromos, Leontij opus 280
Aſtypale & Ancæus ab Ariſtophonte picti 346
Atalanta in templo Lanuuij picta 314
Aterius Labeo prætorius 315
Athamantis furor 300
Athenæus ſtatuarius 278
Athenis ingens ſignorum copia 274
Athenienſium contra Perſas prælium à Panæo depictum 325
Athenienſium Demi pictura 329
Athenionis pictoris opera
Athe

345

Athenodorus ſtatuarius 277. 374

Atizoes gemma 453

Atlantici maris inſulæ plũbum album mittere falsò credita 303

Atramentum coloris genus 218. 321. 322

Attalus medicus 205

Attali regis domus ex qua materia 355

Attali aduerſus Gallos prælia 285

Attali mors 260

Attali doctrina de ſcorpionis ictu cohibendo 9

Attalus ſex millibus ſeſtertiũm tabulam emit 316 336. & Tomo 1. pagina 322

Attalica veſtis 393

Attalicæ veſtes à quo Romam aduectæ 419. & Tomo 1. pag. 400

Attelabi locuſtarum genus 96

Atticæ regionis ſmaragdi 433

Attici liber de imaginibus illuſtrium virorum 313

Auaritiæ redargutio 222. toto cap. 235. & inde 256. & Tomo 2. pag. 492

Auaritiæ origo 235

Auaritia ad ima terræ viſcera penetrat 222

Auſcia aqua vbi 159

Aufidius Marcus tutelæ Capitolij redemptor 314

Auge Demetrij ſerua 362

Augites gemma 453

Auguſtus decurias qualiter ordinauit 230

Auguſto argenteæ ſtatuæ tributæ 260

Auguſti ſomnium 279

Auguſti forum, & in eo pictura 390

Auguſti Imperatoris templum 344

Auguſtus Hyacinthi pueri pictura delectatus ibid.

Auguſti pater quis 373

Auguſtum marmor 378

Auguſti forum quale 390

Auguſti imagines in Concordiæ templo 414

Auguſtus qua gemma ſignauerit 418

Auguſtus contra Antonium apud Actium 184

Auguſti filius Caius 186. & Tomo 1. pagina 56. 269

Aues picta vua deceptæ 328

Auium cantus quo compeſci poſſit 342

Auium diuerſarum in me-

dicinis vſus 117
Auium ſermones vt intelligi poßint 91
Aulanius Euander ſtatuarius 372
Aulos piſcis 209.220
Aurata piſcis 219.& Tomo 2. pagina 18
Auratæ piſcis medicina 194
Aurelius L. Conſul quando 236
Auricularum remedia 48. & Tomo 3. pagina 72. 88
Aurem ingreſſa animalia quo extrahantur 13.107
Aurium ſordes medentur morſui hominis 13
Aurium medicinæ 13.20. 47.48.106.116.191. 202.339.360.429.& Tomo 3. pagina 52.55. 58. & inde 143.145. 149.155.166.182.188. 189.193.194.208.218. 219.222.223.225.226. 230.236.240.241.242. 248.252.256.257.260. 263.274.281.333.350. 364.384.386.390.
Aurium medicina multiplex 47.106
Aurium vermiculos necantia 20. & Tomo 3. pagina 81.107.108.198
Aures purulentas ſanantia 178.193.295.& Tomo 3. pagina 244.250.252. 255.264.268.276.404
Aurium grauitatem emendantia 48.292.296.& Tomo 3. pagina 74. 77.178
Aurum quo poliatur 403. 456
Aurum vbi à formicis eruatur, cuſtodiatúrque 453. & Tomo 2. pag. 136
Aurum implexum crinibus 226
Aurum exiguum apud Romanos ibidem
Aurum mulieres pedibus geſtabant 233
Aurum in Caſtris haberi Spartacus vetuit 235
Aurum igne proficit 237
Aurum cur tanti pretij ibidem
Aurum tribus modis inueniri 239
Aurum fluminum optimum ibidem
Aurum quibus in locis reperiatur 186. per totum caput
Aurum quanto labore effodiatur 240. & deinde per totum caput

Aurum quo conglutinetur 246
Aurum quod optimum 247
Aurum argento viuo purgatur 247
Aurum quo ligno inducitur 320
Aurum alumine purgari 358
Auri ingens copia vbi 236. 256. *per totum caput, & Tomo* 1. *pag.* 232. 244. 246. 252. 276. 280.
Auri ſacra fames optimi cuiuſque conuiciis proſciſſa 224
Auri vſus in ſacris 232
Auri abuſus 235
Auri igne nihil deperit 237
Auri bonitas quo cognoſcatur ibidem
Auri dilatatio in bracteas ſubtiliſſimas 238
Auri proprietates 237
Auri naturalis inuentio 238
Auri purgatio 295
Auro ſignare literas quando repertum 228
Auro repenſum caput 235
Aurũ vehentes fluuij 239
Auro cuilibet argentum ineſſe 242
Aureum delubrum vbi 443
Aureus nummus quando primum Romæ percuſſus 234
Aurea corona ſeptem pondo 236
Aurearum bractearum differentia 238
Aurea ſtatua prima quæ 243
Aurei currus 260
Aureæ compedes ibidem
Aurichalci, ſiue potius orichalci, conſideratio 256
Auripigmentum quid 242. 318. 323
Autobulus pictor 349
Autolyci ſimulacrum 284
Auxiliares milites torquibus aureis donabantur 232
Axinomantia magicæ ſpecies 401
Azonax Zoroaſtris præceptor 111

B

Babylonicum bitumen 357
Bacchus *cantharis vſus* 260
Bacchus *à Mercurio nutritus* 386
Bacchi *comites qui* 371
Bacchi *ſimulacrum* 282.

370.372.373
Bacchi imagines à variis artificibus expreſſæ 316. 329.331.336.340.344
Baccharum effigies ſculptæ 261
Bactrianorum ſmaragdi 432
Bactrianorum lacus ſale æſtuantes ibidem
Baianæ aquæ quales 150
Balanus piſcis 219
Balanites gemma 453
Balæna bellua marina 219
Balænæ in medicinis vſus 212
Balearis terra ſerpentes necat 363
Balneæ aquæ calidæ, ſulphuratæ,nitroſæ,earúmq; medicinæ 164
Balnearum plurium conſideratio 150.164
Balnearum æſtus quo arcetur 158
Balnearum damnatio 164
Balnea Agrippæ gratuita 395
Baltia inſula 425.431
Balux quid 342
Banchus piſcis 219
Banchi piſcis medicinæ 202
Baptes gemma 121.216. & Tomo 3.pag.154
Baroptenus gemma 453
Baſaltes marmor 379
Baſanites lapis 404
Baſiliſci ſolo aſpectu hominem necant 90
Batis piſcis 219
Batis piſcis medicinæ 202
Batrachus piſcis 219
Batrachi ſtatuarij opera 374
Batrachites gemma 454
Batti ſimulacrum 283. 287
Battiades qui 350
Bedas ſtatuarius 281. 283
Belgicæ prouinciæ lapis ſerra ſectilis 405
Bellonæ ædes 313
Belone piſcis 219
Beli oculus gemma à quo dicta, & cui ſacra 453. 456
Belus amnis 412.& Tom.1. pag.199
Beneuenti ſalſamenta omnia recentiora efficiuntur 188
Berenices reginæ lapis 443
Beryllorum lapidum conſideratio 435
Beſtiæ hominibus interdum prudentiores 436. 437
Beſtiæ leonis adipe fugantur

tur 26
Beſtiæ qualiter hominem fugiant 91
Beſtiæ cuius rei ſuffitu euocentur 459
Betuli gemmæ 450
Bibendo quidam gloriam quærunt 164. & *Tom.*2. *pag.*278
Bibliotheca quæ in orbe nobiliſſima 312. & *Tom.*1. *pag.*319
Bibliotheca Romæ à quo dicta 312
Bibliothecæ plures vbi ibidem
Bibliothecis imagines illuſtrium virorum ponebantur ibidem
Bibliotheca Pollionis Aſinij Romæ 312. & *Tom.*1. *pag.*319
Bigæ in nummis ſignatæ 234
Bigati nummi ibidem
Bilbilis Hiſpaniæ oppidum ferri temperatura nobile 301
Bilis remedia 165. 207. & *Tom.*3. *pag.* 53. 67. 77. 104. 142. 154. 156. 167. 172. 238. 253. 259. 278. 304. 306. 346. 347. 351. 352. 354. 355. 384. 387. 389. 395. 396. 400. 406. 410
Biſontis feræ in medicinis vſus 43
Bitumen Iudææ quale 23. & *Tom.*1.*pag.*305
Bituminis probatio 357
Bituminis effectus & vis ibidem
Bitumine ſtatuæ tinguntur 358
Bitumine ferrum clauíque tinguntur ibidem
Bitumen quibus in locis proueniat 357
Blattarum conſideratio, natura, genera 108. & *Tom.*2.*pag.*133
Blattarum in medicinis vſus 108
Boa morbus vnde dictus 66
Boarium forum 273
Boario in foro ſtatua fuit Herculis triũphalis 273
Boario in foro Græcus & Græca defoſſi 6
Boarium forum Romæ à boue æreo dictum 266
Boëthus ſculptor 261.285
Bolbiton quid 63
Boleti veneni remedia, Quære fungorum veneni remedia
Bolæ, ſiue bolenia, gemmæ 454

Bopgy

Bopgyrus piſcis 221
Borea gemma 445
Boryſthenem influentes riui, aquarum ſaporem mutant 162
Boryſthenis aquæ colorem mutant 163
Botrytis, cadmiæ genus 290
Botryon medicamentum 14
Botrytes gemma 453
Bouis capiti mirum lapillum ineſſe 146
Bouis lac quale 35. 36. 44
Bouis in medicinis vſus 49. 51. 54. 55. 59. 146
Box piſcis 219
Britanniæ plumbum 305
Britanni quo digito geſtant annulos 228
Britannia magicam exercere conſueta 113
Britanniæ electrum 424
Brontia gemma 453. 460
Brontis imago, Apellis opus 335
Brundiſina ſpecula 304
Brutus L. Conſul primus 392
Bruti epiſtolæ de fibulis aureis 233
Bruti Philippenſis erga pueri ſignum æneum amor 285
Bruti & Craſſi oratoris iurgia 366
Bruti Callaici templum 371
Bruto qui Reges expulit, nulla decreta ſtatua 272
Bryaxis ſtatuarius 275. 283. 370. 371
Bubbatio quid 301
Bubonis in medicinis vſus 93. 105. 124. 134
Bubonis cordis in magia vſus 94
Bucardia gemma 453
Buleuterion quid 390
Bulla aurea cui primum donata 224
Bulla aurea quorum geſtamen 225
Bupalus ſculptor 367
Bupreſtis veneni remedia 22. 36. 42. 118. & *Tom.* 3. *pagina* 210. 219. 223. 225
Bupreſtis vermis 118
Buthyrei ſtatuarij opera 284
Butyri conſideratio, vſus, medicinæ 37. & *Tom.* 2. *pag.* 165
Butyri natura 37
Butyri effectus ibidem
Butyrum vnde dictum ibid.

Butyrum quomodo fiat ibidem
Byturi animalia vites rodentia 148

C

CAburæ fontis mira natura 158
Caburæ fontis anguillæ è manu veſcentes 187
Cacoëthis morbi remedia 66.140.214.& Tom.3. pag.226.247.256.373. 408
Cadmia quid 265
Cadmiæ medicina 289. toto capite
Cadmiæ genera ibidem
Cadmiæ faciendæ ratio ibidem
Cadmia vbi optima 290
Cadmiæ effectus qui ibid.
Cadmi imago, Antiphili opus 340
Caduceo cur ſerpentes additi 87
Cælatores imaginum clari recenſentur 277. per totum caput
Cælaturæ mirabiles deſcribuntur 260
Cælius Marcus 353
Cæmenta quo ferrumine componantur 408
Cærulei pigmenti conſideratio 362
Cæruleus fons Romæ 395
Cæſar Dictator tabulas duas Aiacem & Medeam in templo Veneris Genitricis dicauit 517. & Tom.1.pag.322
Cæſar Caius Auguſti filius 186. & Tom. 1. pag. 56. 269. & Tom.2. pagina 193
Cæſaris ædilitas, & ludorum apparatus 236
Cæſar ærarium ſpoliat 237
Cæſaris Dictatoris ſtatua loricata 269
Cæſaris Iulij templum & curia 317.334
Cæſaris domus incenſa 332
Cæſaris ſtatuæ marmoreæ 379
Cæſaris in portu Alexandriæ templum 382
Cæſaris Dictatoris opus, Circus maximus 390
Cæſaris Caij aquæductus 395
Cæſar Dictator vbi Pompeium vicerit 399
Cæſar Dictator ſex dactylothecas Veneri Genitrici conſecrauit 419
Cæſaris Dictatoris in vehiculo.

culo caſus: & eius, ne iterum caderet, incantatio 8
Cæſaris in villis piſces è manu hominum veſcebantur 187
Caiæ Veſtalis ſtatua 271
Caij principis in ædificiis luxus 392
Caius Cæſar Auguſti filius 186. & Tom.1. pag.56. 269. & Tom.2. pag.193
Caius Princeps decuriam quintam iudicum adiecit 231
Caij Principis ludi 236
Caius Princeps auri auidiſſimus 242
Caius Princeeps ſocculos induebat è margaritis 420
Caij Principis nauis ab echeneide piſce retenta, & eiuſdem Caij in Vrbe interitus 184
Calaces pictor 340
Calamidis ſtatuarij opera 276. 282. 373
Calamites ranæ genus 201 213. 217
Calamochnus quid 217
Calami in medicinis vſus 218
Calciamenta Aſſij lapidis ſarcophagis illata vertũtur in lapides 398
Chalcoſthenes imaginum fictor 350
Calculorum remedia 57. 84. 127. 152. 189. 208. 401. 429. 462. & To. 3. pag. 53. 73. 74. 75. 91. 100. 103. 105. 108. 142. 146. 155. 156. 157. 166. 173. 174. 176. 181. 182. 198. 239. 241. 244. 249. 269. 271. 273. 274. 289. 356. 357. 358. 385. 395. 401. 407
Calentum oppidũ Hiſpaniæ, mirique eius lateres 355
Calenus vates 7
Callainas gemma 454
Callais gemma 453. 454
Callarias piſcis 219. & Tom.2. pag.19
Callias Athenienſis 251
Callias ſtatuarius 286
Calliblephara quibus ex rebus conficiantur 46. 632. & Tomo 3. pagina 143. 227
Callicles ſtatuarius 286
Callicles pictor 340
Callicrates ſtatuarius 375. & Tom.1. pag.311
Callimachus pictor 287
Callimachus dux Atheniẽſium 326
Callimus lapis 403
Callionymus piſcis 219

Callionymi piſcis medicina 200.202
Calliſthenes hiſtoricus 373
Calliſtratus ſtatuarius 278
Calliſtus libertus ditiſsimus 256.379
Calli Claudij Cæſaris liberti cœnatio 379
Callixenus ſtatuarius 278
Callon ſtatuarius 277
Callorum corporis remedia 82.214.295.303.& To. 3.pag. 151.192.195.160. 267
Calphurnij annulus 428
Caluus Orator 257
Caluus Orator quo nocturnam pollutionem repreſſerit 306
Calx aqua accenditur 246. 408
Calcis conſideratio 408
Calcis & harena miſtura ibidem
Calce vina condiunt Afri 407. & Tomo 2. pagina 272
Calcis in medicina magnus vſus 409.& inde
Calcis natura qualis ibidem
Calypſo pictrix 348
Calypſus imago, Niciæ opus 344
Cambyſes rex obeliſco pepercit, qui vrbi non pepercerat 381
Cameli partium in medicinis vſus 26
Cameli lac quale 35. & Tom.2.pag.156
Camelinum lac dulciſsimum 35
Camelos ne aſili, id eſt tabani, lædant 186
Cameræ vitreæ nouiſsimum inuentum 412
Cameræ à quo primum picta 342
Camillus quantum auri in Iouis Capitolini ſolio condiderit 226
Camillus minio illitus triũphauit 250
Camillo quid crimini Caruilius obiecerit 268
Camilli domus oſtia habuit ærata ibid.
Camilli ſtatua 270
Cammarus piſcis 220
Camœnarum ædes 269
Campaniæ colles Leucogæi ſulphure abundant 356
Campaſpe Alexandri amica Apelli dono data 333
Canachus ſtatuarius 277. 283
Canachi ſtatuarij opera 374
Canalicium vel Canalienſe aurum quod 239

Cancrorum genera 219. & Tom.2.pag.29
Cancrorũ in medicinis vſus 196. 202. 205. 211. 212. 214. 215
Cancri oculi ad quid vtiles 201
Candaules quando obierit 325
Candelabrorum conſideratio 267. toto capite
Candelabrorum pretia ibid.
Canephorus ex marmore, Scopæ genus 370
Caniculæ piſces 219
Caniculæ piſcis medicina 203
Canum impetus & ſæuitia quo mitigetur 196. & Tom.1.pag.268
Canis mordẽs lapidem, Prouerbium 99
Canes quos non allatrent 28. 98. 148. & Tom.3. pag.324
Canum impetus quo cohibeatur 196
Canis mira pictura 337
Canes ne rabidi fiãt 98. & Tom.1. pag.389. & To. 3.pag.269.
Canum ſcabiei remedia 66
Canum annua apud Romanos ſupplicia 88
Canis in placandis numinibus pro hoſtia immolabatur ibid.
Canes fugantia 98. 132
Canibus maxime inimicum 247
Canis adhuc lactens, olim in ciborum deliciis habitus 88
Canis ſerpentíſve dente qui aliquãdo fuerit læſus, interuentu ſuo vulneratorum malum aggrauat 11
Canis mirum ſimulacrum 274
Canis partium in medicinis vſus 88. 98. 115. 123. 124. 128. 131. 137. 145. & Tom.3.pag.306
Canis rabidi morſus remedia 5. 13. 20. 24. 29. 42. 81. 98. 195. 197. 207. 248. 302. & Tom.1.pag. 388. 389. & Tom.3.pagi. 51. 57. 60. 69. 71. 75. 78. 104. 108. 147. 149. 167. 185. 186. 205. 217. 220. 232. 235. 239. 240. 259. 278. 297. 391
Canon ſimulacrum, Polycleti opus. 279
Cantabria magnetem gignit 301
Cantabria plumbo nigro fœcunda 304
Cantabriæ mons ferreus 302

Cantharias gemma 462
Cantharidum vermium conſideratio 96
Cantharides Catoni Vticenſi obiecta ſunt, quòd eas vendidiſſet 97
Cantharides quo fugentur 23
Cantharidum in medicinis vſus 101. 129
Cantharidum veneni remedia 36. 44. 92. & Tom. 2. pag. 138. & Tom. 3. pagi. 78. 98. 210. 219. 223. 225
Cantharus ſtatuarius 286
Cantharus piſcis 219
Cantharis Bacchus & Marius C. vſi ſunt 260
Capanei imago, Tauriſci opus 347
Capillus puerorum primus Podagræ dolorem lenit 13
Capillus virorum canis morſibus medetur ibid.
Capilli muliebres aduſti nidore ſuo ſerpentes fugant 21
Capilli ne caneſcant 145
Capillorũ vermes perimentia 165. 178. 360
Capillos quæ criſpos faciant 26. 94. & Tomo 3. pag. 175. 178. 252
Capillum certis Lunæ diebus contrectari, capitis doloribus conducit 10
Capillos inficientia 361. & Tom. 2. pag. 357. & Tom. 3. pagina 59. 99. 175. 236. 256. 259. 269. 272. 275. 376
Capillos denigrantia 101. 200. & Tom. 3. pagina 199. 227. 243. 244. 248. 249. 265. 377. 390
Capilli ne defluant 10. 38. 44. 45. 100. & Tomo 1. pag. 382. & Tom. 3. pag. 54. 68. 175. 243. 247. 325. 350. 382. 410
Capitolium cura anſerum defenſum 87. & Tom. 2. pag. 67
Capitolij ornamentum 237
Capitolium à Vitellianis incenſum 274
Capitolij inſanæ ſubſtructiones 391
Capitolij columnæ vnde aduectæ 376
Capitolinæ ædis incendium 226
Capitolinus Iupiter ex ære Deliaco 267
Capnias gemma 446. 448
Capnites gemma 454
Capnitis cadmiæ genus 290

Cappadociæ alabaſtrites 380
Capras febri nunquam carere 42. & Tom.1.pagi.402
Capræ noctu vt interdiu cernunt 46.& Tom.1.pag. 402.& Tom.2.pag.146
Caprarum cornu ſerpentes fugantur 42
Capræ cur non lippiant 46
Caprarum in medicinis vſus 42. & inde per totum caput
Caprinus caſeus in medicinis 42.43.63
Caprinus ſanguis in medicina 44.63
Caprinum fel in medicina 47
Caprinum ſeuum in medicina 56. 63
Caprinum caput in medicina 57
Caprini pili cinis calculos expellit,& caprarum fimus 58
Caprarum fimus in medicina 58.60
Caprarum vrina in medicina 59
Caprinum cornu ſuffitu vulnus vtile 69
Caprinũ lac ſtomacho vtile 35.56
Caprienſe plumbi genus 305
Capuli,id eſt,gladiorum manubria ebore, & argento ornantur 260
Caput hominis inuentum in Tarpeij delubri fundamentis 7
Capita aperiri Magiſtratibus cur inſtitutum 18
Capitis dolorem facientia, & capiti dolenti contraria 36. & Tom.3.pag. 108.144.145.197.199. 206.207.210.221.240. 249.301.302.319
Capitis doloris remedia 15. 22.24.25.27.32.45. 81.102.194.322.378. 449.& Tom.3.pag.59. 64.65.66.76.77.79. 81.82.83.84.90.91. 94.96.105.143.145. 149.153.174.176.185. 192.204.205.208.223. 224.225.226.236.239. 241.242.243.244. 249.252.256.261. 264.271.277.287.288. 289.325.326.327.333. 382.394.400.405. 408
Capitis hulcerum remedia 45.192.194.199. 295.404.& Tomo 3. pag.60.64.71.89.99. 145.

145. 147. 198. 225. 250. 268. 283. 326
Caput purgantia 296. & Tom.3. pagina 64. 143. 147. 207. 264. 327. 328
Carbonum natura, & vis 246
Carbonis quernei in medicinis vſus 415
Carbũculorum gemmarum conſideratio, genera, &c. 439. per totum caput
Carbunculi vbi optimi ibid.
Carbunculi vnde dicti ibid.
Carbunculorum remedia 66. 137. 214. 415. & Tom.3. pag.77. 80. 95. 98. 186. 199. 207. 222. 223. 228. 234. 240. 255. 270. 273. 366
Carchedonij carbũculi 439. 440
Carchedonij ſmaragdi 434
Carcinias gemma 462
Carcinomatis morbi remedia 12. 14. 83. 207. 214. & Tom. 3. pagi.67. 77. 149. 167. 200. 234. 257. 262. 281. 288. 291. 374. 397. 402.
Cardiacorum remedia 29. & Tom.3. pagi. 66. 68. 80. 216, 243. 274
Carmaniæ alabaſtrites 380
Carmaniæ murrhina 421
Carmaniæ callais gemma 444
Carmanides pictor 348
Carmina incantantium an aliquid valeant 5. per totum caput
Carmina Magica vim habere ibidem per totum caput
Carmina Magica cõtra grãdines & morbos 10
Carnuntum Pannoniæ oppidum 427
Carpathij maris echini quales 197
Carræ oppidum 168. & Tom.1.pag.202
Carrucæ ex argento 257
Carthago victa quantum & quid Romanis, tributi nomine ſoluere coacta 235
Carthago cum deleta fuit, quantum argenti habuerit 258
Carthaginiẽſium in Sicilia victorum pictura 316
Carthaginienſes Herculi humana hoſtia ſacrificabant 374
Caruilius Samnites ſuperat 276
Caruilij Pollionis repertum 258

Caruilius Sp. Quæſtor quid in Camillo reprehenderit 268
Caruilius Sp. Iouem in Capitolio fecit 276
Caryatidum ſimulacrum 270
Caryatides ſtatuæ 374
Caſeorum genera, bonitas, vſus, & medicinæ 36
Caſeus ne corrumpatur, néve à muribus attingatur 147
Caſpiæ portæ 168. & Tom. 1. pag. 206. 232. 235. 236 246. 285
Caſſander Gallos abſidet 162
Caſſander Rex 339
Caſſandra picta, Theodori opus 347
Caſſiteron, id eſt, candidum plumbum 303. 304
Caſſius Seuerus 353
Caſſius Parmenſis 152
Caſſius Syllanus 276
Caſſius Spurius regni affectator à patre perimitur 268
Caſtorum ædes Romæ 270
Caſtorum tabula vbi, & à quo poſita 317
Caſtor & Pollux, Apellis opus 335
Caſtoris & Pollucis ſimulacra 284
Caſtor animal 190
Caſtores an teſticulos ſibi amputent 190. & Tom. 1. pag. 377
Caſtorea, id eſt, fibrorum teſtes, quo ſeruentur optimè 190. 191
Caſtorea quæ 190. & Tom. 1. pag. 377
Caſtoreorum medicinæ 190. 200. 205. 207. 215. 216. 217
Caſtrorum vallum ex ceſpitibus 354
Catagrapha à quo inuenta 315
Cataguſa ſimulacrum 282
Cato cur Zenonis ſtatuam vendere noluerit 288
Cato contra Græcos 76
Cato contra medicos 77
Cato quando obiit, & eius ætas ibid.
Catoni Vticenſi obiectum, quòd cantharidas vendidiſſet 97
Cato Græcorum hoſtis 76. 77. & Tomo 1. pagina 318
Catochites gemma 454
Catopyrites gemma ibid.
Catuliana Minerua cur dicta 284

Catulus Q. Conſul 376. 392. & Tomo 2. pagina 67
Catulus Luctatius Mineruæ ſimulacrum dicat 284
Catulus tegulas Capitolij inaurat 237
Catullus Veronenſis poëta in Mamurram 376
Catullus poëta in Strumam Nonium 436
Catulli incantationes amatoriæ 8
Catus Ælius Conſul, & eius parſimonia 258
Cauaticæ cochleæ 122. & Tom. 1. pag. 385
Caunus patria Protogenis 337
Cea fons bibentium vocem hebetans 153
Celeres ſub Romulo dicti, qui poſtea Equites 231
Celetizontes pueri 283. 284
Cellaria agris maiora 392
Cenchramis ſtatuarius 286
Cenchridis accipitris in medicinis vſus 105
Cenchrites gemma 463
Cenchros adamantis genus 430
Cendenia palus 412. & Tom. 1. pag. 199
Cenſoria nota, quinque pondo argenti poſsidere 258
Centaurorum ſimulacrum 369. 372
Centipelliones quid 41
Cephis ſtatuarius 286
Cepiſſus lacus 425
Cephiſſodorus ſtatuarius 277. 278
Cephiſſodori duo 286
Cephiſſodorus ſtatuarius, Praxitelis filius 283 370
Cephiſſodorus pictor 326
Cepionis & Druſi inimicitiæ 40. 227
Cepionidæ gemmæ 456
Cepites gemma 454
Cepocapites gemma ibid.
Cereæ imagines à quo repertæ 350
Ceris pingere conſuetudo 342
Cerachates gemma 451
Ceramicos locus Athenis 350. 369
Ceramites gemma 454
Ceraſtæ ſerpentis morſus remedia 147. 191. 195. & Tomo 3. pagina 86. 255
Ceraunia gemma 449. 460.
Ceraunobolos quid 335

Cereris ædes Romæ vbi, & à quo exculta 350
Cereris ſimulacrum ex peculio Caſsij Sp. factum Romæ 268
Cereris ſimulacrum ex ære ibidem
Cereris ſimulacrum ex marmore 370
Cerites gemma 454
Ceron fons 152
Ceruicis affectæ remedia 18. 52. 84. 205. & Tom. 3. pagina 106. 165. 210. 344
Cerui ſerpentes mandunt 41. & Tom. 1. pag. 380
Ceruorum & ſerpentium inimicitiæ 41. & Tom. 1. pag. 380. & Tom. 2. pag. 103
Ceruino ſanguine contrahi ſerpentes 41
Cerui cornus odore ſerpentes fugantur 41. & Tom. 2. pag. 103
Ceruini cornus in medicinis vſus 45. 46. 48. 51. 52. 57. 63
Ceruinus pulmo in medicina 52. 63
Ceruinus ſanguis aluum ſiſtit 54
Ceruorum coagulum inteſtinis vtile 56
Ceruinus fimus in medicina 63
Ceruæ cùm ſenſerint ſe grauidas, lapillum deuorant 67
Ceruſſa color 318. 320. 323
Ceſtij C. Corinthium ſignum 177
Ceti piſcis magnitudo 186
Centrones populi 265. & Tom. 1. pag. 128
Chalaſtricũ nitri genus 176
Chalaſtricum nitrum vice ſalis 178
Chæreas ſtatuarius, & eius opera 283
Chalazias gemma 463
Chalcantis æris conſideratio 295
Chalcides ſerpentes 191
Chalcis piſcis 219
Chalcitis lapidis conſideratio 265. 294. 463
Chalcitis, aluminis ſpecies 359
Chalcophonos gemma 454
Chalcoſmaragdos gẽma 434
Chalcoſthenes ſtatuarius 286
Chalchoſthenes imaginum fictor 350
Chaldæorum gemmæ 461
Chamæglycymerides piſces 219
Chamæleon herba quæ 32. & Tom.

& Tom. 3. pag. 136
Chamæleontis animalis conſideratio & ex eo medicina 31. 32. & Tom. 1. pag. 380.
Chamæleon multicolor 31. & Tom. 1. pag. 381
Chamæleontis miracula 31. & Tom. 1. pag. 380
Chamæleos piſcis 219
Chamæterum duarum ſimulacrum 370
Chamatrachea ex genere cancrorum 219
Chares Lyndius ſtatuarius, Lyſippi diſcipulus 275
Charitatis exempla 186. & Tom. 2. pag. 12. 57. 60. 62. 124. 126
Charmis medicus 75. 79
Chelidonia gemma 454. 463
Chelonia gemma 455
Chelonitides gemmæ ibid.
Chernites lapis ebori ſimillimus 398
Cherſiphron ſiue Cteſiphon, architectus Dianæ templum extruxit 389. & Tom. 1. pag. 322
Chiæ terræ medicina 360
Chij inſulæ piſces è manu veſcentes 187
Chium marmor 376. & Tom. 1. pag. 217
Chiragræ morbi remedia 35. & Tom. 3. pag. 291
Chironis ſimulacrum 371
Chironis medicina Troianis temporibus 112
Chlorites gemma 455
Choaſpes fluuius 157. & Tom. 1. pag. 261
Choaſpites gemma 455
Cholos ſmaragdi genus 434
Chrombi piſces 219
Chromis piſcis 221. & Tom. 2. pag. 18
Chryſelectrum quid 429
Chryſippi garrulitas 74
Chryſites lapis 404. 460
Chryſitis ſpuma argenti genus 249
Chryſoberylli gemmæ 435
Chryſocollæ cōſideratio 244. toto capite
Chryſocolla vnde dicta 223. 245
Chryſocolla vbi optima 244
Chryſocolla quid ibid.
Chryſocollæ in ſpectaculis vſus 245
Chryſocollæ genera tria ibi.
Chryſocolla herbacea ibid.
Chryſocollæ vſus in medicinis ibid.
Chryſogonus Syllæ libertus 362
Chryſolampis gemma 455
Chryſolithus gemma 448.

463
Chryſophis gemma 455
Chryſopraſius gemma 435. 443. 444. 463
Chryſopteros topazij genus 443
Chryſos piſcis. 221
Ciborum temperantia vtiliſsima 17
Cicadarum in medicinis vſus. 127
Cicatrici quibus color redit 20. 38. 66. 141. 189. 193. 245. 360. 404. & Tom. 3. pag. 54. 77. 200. 264. 278. 374. 403
Cicatrices oculorum tollentia 246
Cicatricum remedia 27. 47. 306. & Tom. 3. pag. 62. 80. 84. 205. 208. 209. 251
Cicatrices explentia 249. 290. 410. & Tom. 3. pag. 69. 222. 227. 238
Ciceculum quid 319
Ciceronis Academia vbi 151
Ciceronis laus ingens 151. & Tom. 1. pag. 315
Cicero equeſtre nomen ſtabiliuit 231
Ciceronis conſulatus ibid.
Ciceronis dictum de Sphinge 277
Cicero Verri ſimulacrum Cupidinis obiecit 370
Ciceronis facetũ dictũ 376
Ciceroniana aqua, villáque 150
Ciconiarum ventriculus in medicina 99. 138
Cicuta herba medicina 36. 43. & Tom. 3. pag. 210. 213. 252. 325. 390. 394
Cicuta quibus proſit 22. & Tom. 3. pag. 362. 367. 369. 371. 373
Cilbiani agri minium 251
Cimbris Alpes exuperata 364
Cimicis animalis in medicinis vſus 89
Cimices necantia 214. 217. & Tom. 3. pag. 396
Cimolia creta 320. 361
Cimolia terra veſtes tinguntur 361
Cimoliæ terræ vſus ibid.
Cimoliæ terræ medicina ibidem
Cimon pictor 325
Cinædi piſces 454
Cinædia gemma ibid.
Cineris vſus in medicinis 415
Cinnabaris color 318
Cinnabaris pigmenti conſideratio 251
Circenſibus ludis. Circus quo

quo ſternebatur 406
Circos gemma 454
Circi maximi Romæ deſcriptio 390
Ciſsites gemma 454
Ciſternarum conſtruendarum ratio 170
Ciſternarum aqua qualis 156
Citra pulueris iactum, Prouerbium 346
Claon fons miræ naturæ 153
Claſsis prima Romæ, eiúſque cenſus 234
Claudij Imperatoris de Britannia triumphus 236
Claudij Imperatoris aquæductus 395
Claudius Imperator ſmaragdos induebat & ſardonychas 437
Claudij principatu lapides pingere inuentum eſt 311
Claudij principis inſtitutio 233
Claudij Cæſaris ludi 236. & Tom. 1. pag. 390
Claudius Appius quando Conſul 313
Claudius Appius primus clypeos in ſacro dicauit ibidem
Claudij Pulchri ſcena qualis 316
Claudij Iſidori teſtamentum 256
Claudij Agrippina uxor 363. & Tom. 2. pagina 75. 85. & Tom. 3. pag. 183
Claudij libertus potentiſsimus 379
Claudij Imperatoris liberti tres ditiſsimi 256
Clauorum remedia 15. 39. 60. 175. & Tom. 3. pag. 251. 260. 263
Clazomenij piſces amari 188
Cleanthes picturæ inuentor 314
Cleomenis ſimulacrum 372
Cleon ſtatuarius 286
Cleophantus Corinthius pictor 314
Cleſias ſtatuarius 286
Cleſides pictor 346
Cleſippus fullo 267
Cliduchus ex ære, Phidiæ opus 278
Cliduchus alius, Euphranoris opus 284
Clitorius ſtatuarius 277
Cloacarum Romæ deſcriptio 391
Clodia lex 234
Clodiana vaſa 257
Clodij interitus, & Pompeij

edictum 300

Clodij P. domus qualis, ac eius interitus 391

Clœliæ virginis ſtatua qualis 272

Clœliæ ſtatua quare poſita ibidem

Cluſium oppidum Porſenæ regis ſepulcro nobilitatũ 387. & inde

Clypei in ſacris dicabantur 313

Clypei vnde dicti ibid.

Clypei ex auro ibid.

Clypeus Aſdrubalis 314

Clytæmneſtræ pictura 347

Cyti Alexandri amici pictura 335

C nide piſcis 219

Coa vaſa qualia 352

Coagulum lactis quando venenum 43

Cobio piſcis 219

Cocanicus lacus ſale fœcundus 168

Cochleæ quæ optimæ 122

Cochlearum in medicinis vſus 57. 101. 105. 107. 160. 118. 121. 122. 123. 124. 125. 130. 143. 145. 197. 212.

Cochlides gemmæ 464

Cocles Horatius. Vide Horatius

Cœliacorum remedia 21. 37. 55. 56. 84. 85. 125. 179. & Tom. 3. pag. 63. 68. 76. 82. 91. 102. 106. 149. 171. 200. 205. 207. 228. 230. 334. 243. 247. 263. 268. 273. 274. 350. 351. 402

Cœlum quid 263

Cœnarum lex 188

Cœnarum ſumma lautitia 352

Cœnarum cenſoriæ leges 365. & Tomo 1. pagina 403. 407. & Tomo 2. pag. 89

Coitu primo morbi multi ſoluuntur 14

Colchicon venenum 36

Colchis auro & argento fœcunda 236

Colchis minio fœcunda 251

Colias piſcis 219

Colophonius Dionyſodorus 348

Colorum conſideratio, nomina, genera, vſus, 318. per totum caput

Color quilibet quid amet, quidve recuſet 323

Colorem animalium mutantes aquæ 152

Colorum naturales quidam, factitij alij 318. per totum caput.

Coloribus quatuor vſi veteres 323
Colorem inducentia, reducentiáq; 50. *toto fere cap.* 143. & *Tomo* 3. *pag.* 61. 71. 145. 175. 182. 199. 200. 209. 218. 224. 239. 271. 358. 364
Coloſſenſis fluminis mira natura 155
Coloſsi qui dicantur 275
Coloſsi mira magnitudo ibi.
Coloſſorum plurimum deſcriptio ibidem
Coloſtra quid 34
Coloſtrati infantes ibidem
Colotes pictor, Phidiæ diſcipulus 325
Colotes, lacertæ genus 96
Coluber in aqua viuens, eiuſq; vſus 18
Columbarum in medicinis vſus 93
Columbarum fimus in medicinis 100. 104
Coli morbi remedia 36. 126. & *Tomo* 3. *pag.* 72. 76. 85. 237
Columnarum conſideratio. 365. 409
Colycia, conchyliorum genus 204
Comagenum medicamẽtum 87. & *Tom.* 2. *pag.* 68
Comagena herba qualis, & *ex ea medicina* 87
Combuſtorum remedia. Vide Ambuſtorũ remedia
Comenſis lacus in vaſa excauatur 405
Comitiatis morbi clauus ferreus abſolutorium 19
Comitiales morbos caluaria hominis interfecti Artemon curabat 5
Comitialis morbi remedia 4. 12. 14. 24. 25. 26. 28. 31. 35. 61. 70. 119. 133. 190. 192. 193. 356. 358. 403. 455. & *Tom.* 1. *pag.* 378. & *Tomo* 2. *pagi.* 37. & *Tom.* 3. *pa.* 55. 61. 68. 79. 83. 88. 95. 97. 100. 102. 109. 145. 150. 155. 165. 187. 194. 198. 209. 218. 233. 237. 247. 248. 251. 252. 258. 306. 308. 334. 365. 385. 399
Comitiorum Romanorum conſuetudo 230
Compitalia feſta à quo, & quibus primùm inſtituta 415
Comum oppidum ferri temperatura nobilitatũ 301
Concharũ genera plura 219 & *Tom.* 2. *pag.* 37
Conchyliorum medicinæ 202. 204
Concionantibus vtile 446

Conci

Concipere etiam inuitas cogentia 147
Concoctioni vtilia 17. & Tom. 3.pag.57. 88. 183. 186. 191. 365. 383.389. 410
Concordiæ tabula, Abronis opus 347
Concordia domeſticorũ qua ratione haberi poſſit 28
Concordiæ ædes Romæ 227 283. 284.285.328. 414. 417
Condylomatis, id eſt, tuberculorum ex inflammatione naſcentium, remedia 82. 84. 128. 209. 303. 307. 309. & Tom. 3.pag.148.166.192.204. 221. 223. 224. 225. 228. 236.239.244.269. 274. 359.383.391
Confiteri ſcelus quomodo cogantur 94. & Tomo 3. pag. 284
Conſules primi Romæ qui 392
Conſules Romanorum, quorum facit Plinius mentionem hoc Quarto Tom. 76. 225. 226. 227. 230. 232. 234. 236. 256. 257. 258. 270. 272. 276.300. 313. 316. 353. 376. 377. 392. 419. Vide Tomis reliquis
Contuſorum remedia 81.& Tom.3.pa.169.234.268. 317.408
Conuerſio rerum in alias 398.& Tom.2 pag.243
Conuiuarum conſuetudo 9
Conuulſorum remedia 415. & Tom.3.pag.57.63.68. 71. 82. 87. 89. 93. 100. 104. 108. 145. 152. 169. 178. 179. 180. 234. 250. 267.270.277. 279. 317. 371. 383. 388.399.408. 409
Copia rerum quid mali afferat 324
Coponius Q. cur damnatus 352
Coponius ſtatuarius 374
Coptos oppidum 432. & Tom.1.pag.254
Coquinaria vaſa ex argento 257
Cordis bubonis mira vis 94
Cor caninum habentem fugiunt canes 98
Cordis talpæ mira vis 115
Coracini piſces 197.& Tomo 1.pag. 190. & To.2. pag.18
Coracini piſcis in medicinis vſus 197.214
Caracini marini 219
Coraliticus lapis qualis 380

Coralij

Coralij conſideratio, natura, pretium, vſus, loca, bonitas 188.399.457
Coralij geſtamen religioſum 189
Coraliũ vbi proueniat 399
Coralij vſus & medicinæ 189.400
Coralij effectus ibidem
Coralis gemma 454
Coralloachates gemma 451.454
Cordubenſe æs 265
Cordylæ piſces 219.& Tom.2.pag.15
Corinthus quando à Romanis capta 266.& Tom.2.pag.225
Corinthus incenſa 265
Corinthia vaſa qualia ibi.
Corinthia ſigna quæ 277
Corinthij carbunculi 440
Corinthũ Mummius diruit 267.349
Corinthium æs quale 265
Corij in medicinis vſus 60.130
Corneliæ Gracchorum matris ſtatua 273
Cornelius Bocchus 422
Cornelij Balbi theatrũ 379
Cornelius Pinus pictor 341
Cornelius Merenda corona donatus 232
Cornicis in medicinis vſus 101.102.136
Coronarum materia 288.410.419.& Tom.2.pag.227.254.289.291.370.441.442. toto capite, & Tom.3.pag.40.83.105.& Libri vigeſimiprimi Capitibus ſecundo, tertio, quarto, nono, & pag.123.226.147.154.155.156.160.& inde.172.266.271.288.384.400
Coronarium æs quale 255
Corpus obſtupefaciẽtia 379.& Tom.3.pag.330
Corpora defunctorum quibus lapidibus citò abſumantur 398. per totum caput
Corrugi qui, & vnde dicti 241
Corſòides gemma 454
Cortinæ tripodum ex ære 268
Cortina, aheni genus 349.& Tom.2.pag.327
Coruncanus legatus perimitur, & eius ſtatua 271
Coruus quo tempore morbis affligetur 87
Coruus piſcis 219
Corybas pictor 348
Coryciis in antris aquæ lapideſcunt 155
Corycus mons 162.& Tom.1.pag.

t. pagin. 153. & Tomo 3. pag. 119.
Corythion, conchyliorum genus 204
Coßi vermes in medicinis 140
Coßini equitis Romani hiſtoria 96
Coſtarum fractarum remedia 62
Coticulæ lapidis conſideratio 254
Cotes inſulæ Cypri quales 378
Cotes Armeniæ ibidem
Cotium genera plura 406
Cotes vbi optimæ ibidem
Cotta Mauritaniæ locus 187
Crabronum ictus remedia 173. & Tom. 3. pag. 55.
Crabrones quos non feriãt 11
Craßi Oratoris ſcyphi, Mentoris manu facti, eorúmq; ingens pretium 259
Craßi Oratoris diuitiæ ibi.
Craßi Oratoris æreæ triclinia, & eius hæres 286
Craßi Oratoris in teſtem citatum ſcomma 317
Craßi L. Oratoris columnæ quales 366
Craßi Licinij aquæ 150
Craſſus L. quãdo conſul 113. & Tom. 2. pag. 374.
Craſſus M. diuitem quemquã eſſe negabat, niſi qui reditu annuo legionem alere poſſet 256
Craterites gemma 454
Craterus vnus ex ducibus Alexandri Magni 354
Craterus ſtatuarius 374
Craterus pictor 347
Crathis Africæ fluuius 425
Crathis Magnæ Græciæ amnis 152. & Tom. 1. pag. 116
Cratinus pictor 348
Credulitatis imago, Ariſtophontis opus 346
Creſilæ ſtatuarij opera 278. 283
Cretæ conſideratio, genera, &c. 361
Creta Cimolia 320. 361
Creta Eretria 318. 320
Creta Selinuſia 322
Creta annularia ibid.
Creta argentaria 362. & Tom. 2. pag. 385
Cretæ vſus in victoria 362
Creta ſeruorum pedes dealbantur ibidem
Cretæ labyrinthus à quo factus 386
Cretæ montes 159. & Tom. 1. pag. 152
Critias ſtatuarius 277
Crocallis gemma 454

Crocias gemma 463
Crocodilea quid 30
Crocodilis Tentyritæ populi terrori ſunt 11. & *Tom.1.pag.373*
Crocodili & mari & terræ & amnibus ſunt communes 219
Crocodilorum genera duo, & eorum in medicinis vſus 30.217
Crocodilos venantes quo vtantur 196. & *Tom. 2. pag.350*
Crocodili quibus non noceant 196
Crocodilorum morſus remedia 173.175.195. 196. & *Tom.3.pag.* 199.220. 250.
Crœſi auri copia 235
Crœſi domus ex qua materia 355
Cronius gemmarum ſculptor 418
Crudaria argenti vena 247
Crudelitatis exemplum 4. 113. & *Tomo 1. pag.* 147. 148.
Cruribus vtilia 398. & *Tom.3.pag.359.*
Crucibus corpora defunctorum affixa 391
Cryſtalli gemmæ conſideratio, natura, vſus, loca 422
Cryſtallus quid ibid.
Cryſtallus miræ magnitudinis ibidem
Cryſtalli vitia 423
Cryſtallina vaſa 223
Ctesidomus pictor 340.346
Ctesilai ſtatuarij opera 283
Ctesilochi pictoris opera 346
Cubitus ſupini oculis conducunt 17
Cubitus proni tuſſibus vtiles ibidem
Cubitus in latera diſtillationibus proſunt ibid.
Cuculi in medicinis vſus 146
Cucumis piſcis 219
Cucurbitæ medicinales, earumq; vſus 213
Cupidinis ſimulacrum veri à Cicerone obiectum 370
Cupidinis fons miræ naturæ apud Cyzicenos 153
Curalium pro coralio 189
Curio C. bello ciuili obiit 393
Curionis C. patris funebre munus quale ibid.
Curruum rotæ axungia inunguntur 39
Currus ita paruus, vt muſcæ alis cõtegeretur 285. 375. & *Tom.1.pag.311.*
Currus ornamenta ex plumbo argentario 305
Curtius fons Romæ 395

Cutem

Cutem emendantia 38. 50.118.199.200. & Tomo 3. pagi. 89. 44. 181. 209. 224. 226. 239.241. 256.257.258.260.377. 388
Cyamea gemma 463
Cyaneus color 446.463. & Tom.3.pag.123
Cyanus gemma 446
Cybeles in leone ſedentis pictura 339
Cybeles ſacerdotes quo virilitatem ſoleant amputare 353
Cybium quid 219.& Tom. 2.pag.15
Cybij piſcis medicinæ 195
Cybiorum medicinæ ibid.
Cychri populi 155
Cyclopis dormientis pictura 330
Cydippe Protogenis 338
Cydnus fluuius 152.& Tomo 1.pag.204
Cydon ſtatuarius 278
Cygni in medicinis vſus 128
Cylindri lapides 429.444
Cynegyrus dux 326
Cynocephalia herba 115
Cynopus piſcis 219
Cynoſdexia piſcis ibidem
Cypriæ ceræ vſus 351
Cypri inſulæ alumen 358
Cypri inſulæ cotes 378
Cypri cryſtallus 422
Cypri adamas 430
Cyprij ſmaragdi 433
Cypri opalus 437
Cypſellus tyrannus 314
Cyrus quando regnare in Perſis cœpit 366
Cypri poſt victam Aſiam ingentes diuitiæ 335
Cytharus piſcis 219
Cyzicena terra qualis 353
Cyzicena terra in mari lapideſcens ibid.
Cyziceni delubri deſcriptio 389
Cyzicenum buleuterium mira arte conſtructum 390

D

Dactylidis ſtatuarij opera 373
Dactylothecā quis primus Romæ habuerit 419
Dactylus piſcis, & miracula eius 220.& Tom. 2. pag.52
Dædalus in Creta labyrinthum fecit 386
Dædali ſtatuarij opera 284
Dædali ſimulacrum, Polycharmi opus 373
Dahippi ſtatuarij opera 286
Dalmatia auri fertilis 239
Damaſcus alabaſtritem gignit 380

Damaſcus oppidum 380. & *Tom.1.pag.*198.203
Dameas ſtatuarius 277
Danaes imago, Artemonis opus 346
Daphnias gemma 455
Dardanium aurum 233
Dario regi platanus & vitis aurea dono data 257
Darÿ victi ab Alexandro pictura 339
Darÿ ſepulcrum ex chernite lapide 398
Deciorum carmen quo ſe diis Manibus deuouerũt, ad Pliny vſque tempora peruenit 6
Decuriarum Iudicum ab Auguſto ordinatio 230
Decuriarum nomina & differentiæ ibidem
Defunctorum admentionem Romani veniá præfabantur 8
Defunctorum corpora in fictilibus quidam condi maluerunt 352
Defunctorum corpora in Aſsio lapide condita citò abſumuntur 398
Defunctorum corpora Romæ à Tarquinio Priſco crucibus affixa 391
Deianira & Herculis effigies ab Artemone picta 346
Deiphobi imago ibidem
Deliacum æs 266
Deliades ſtatuarius 286
Deli inſulæ piſces ſalſi 188
Delphicum templum Apollinis à quo pictum 326. 346
Dolphica cortinæ cur dicta 268
Delphis ingens ſignorum copia 274
Delphini piſcis medicina 204
Delphini ingenti pretio 259
Delphinorum in medicinis vſus 211.212.215.217
Delta literæ triquetram figuram bifariam ſe findẽs Nilus imitatur 384. & *Tom.1. pagina* 123. 189.193
Demaratus Tarquinÿ Priſci Pater 350
Demaratus exul in Hetruriam profugit ibidem
Demarate Alcibiadis mater 287
Demetrius rex propter Protogenis Rhodiis parcit 338. & *Tom.1.pag.*322
Demetrius cur accuſatus 263
Demetrius Pompeÿ libertus 362

Demetrij regis imago 347
Demetrij Phalerei ſtatuæ plures 271
Demetrij ſimulacrum 282
Demetrij ſtatuarij opera 283
Demetrij volumen de quaternario numero 19
Democritus primus Magicam in noſtro orbe celebrauit 112.113.& *Tom.* 3.*pag.*283
Democriti peregrinatio 112. &.*Tom.*3.*pag.*296
Democritum Plinius vanitatis arguit 33
Democriti miræ commentationes 4
Democritus Venerem damnauit 18
Demophilus pictor 327.350
Demos Athenienſium à Paraſio pictus 329
Demoſthenes venenum ſub annuli gemma clauſum habuit 229
Demoſtratus ſcriptor 437
Denarij aurei conſideratio 233
Denarij primus ſignator ignotus ibidem
Denariorum probandorum lex 255
Dendrachates gemma 451
Dendritis gemma 464
Dentis eius, qui pueris primus deciderit, mirus uſus 13.14
Dentes vt cito naſcantur 145
Dentes corruptos quid confirmet 49
Dentes quomodo firmentur 48. 49. 203. & *Tom.* 3. *pagina* 52. 57. 97. 99. 112. 157. 171. 217. 218. 225.229.230.274
Dentium doloris remedia 4.15. 17. 27. 34. 48. 82. 115. 117. 174. 175. 178. 191. 192. 203. 207. 295. 357.359.401. & *Tom.*2. *pagina* 228. & *Tom.* 3. *pagina* 49. 52. 56. 60. 62. 64. 70. 73. 77. 79. 85. 88. 89. 90. 97. 101. 102. 103. 143. 153. 169. 178. 187. 208. 221. 222. 225. 230. 234. 235. 238. 248. 249. 250. 251. 252. 256. 257. 263. 265. 279. 282. 289. 333. & *inde per totum cap.* 353. 385. 386.399.403
Dentientes tarde pueros iuuantia 116
Dentifricia ex qua materia 116.403
Dentitionem facilem reddentia 145

Deſidia artes perdidit 311
Deorum in ſacris quis olim fuerit auri vſus 132
Deorum euocatio quibus modis impediatur 29
Deorum ſimulacra quo in digito annulos habuerint 228
Deorum ſimulacra minio vbi picta 251
Deorum ſimulacra ex ære 266
Deorum ſimulacra lignea aut fictilia quandiu 273. *& inde*
Deorum duodecim tabula 338
Deorum effigies fictiles 351
Deorum offenſorum vindicta 366
Deorum imagines quibus euocentur 464
Deorum cœnis catulus apponebatur 88
Deorum reuerētiæ exēpla. 21. *& To.1.pa.* 293.297. *& Tom.2.pag.*61.74
Deorum mater. Quære Cybele
Deum tutelarem euocandi conſuetudo apud Antiquos 7
Deum fabricæ, id eſt, Vulcanum fibulas primùm & inaures feciſſe 225
Dij an precationes exaudiant 6.9
Dij omnibus interſunt negotiis 9
Diadochos gemma 455
Diadumeni iuuenis ſimulacrum 278
Dianæ nobiles tabulæ 335. 348
Dianæ ſimulacrum mormoreum 367.372
Dianæ Epheſiæ templi deſcriptio 388
Dianæ Epheſiæ templum ex qua materia 372. *& Tom.2.pag.*364
Dianæ Epheſiæ templi columnæ 409
Dibutades Plaſtices inuentor 349.350
Dicæus Apollo cur dictus 280
Didoron genus lateris 354
Dierum magnitudo quomodo deprehendatur 383
Digitorum morbi remedia 309. *& Tom.3. pagina* 209.383
Dij. Quære Deus
Diligentiam nimiam ſæpe nocere 321
Dino ſtatuarius 277
Dinomenis ſtatuarij opera 284
Diogenes ſtatuarius 364

KKkk 2

Diogenes pictor 348
Diomedis & Glauci armorum commutatio 224
Diomedis Palladium ſurripientis effigies 26
Dionyſias gemma 455
Dionyſodorus ſtatuarius 286
Dionyſodorus pictor 348
Dionyſius pictor 349
Dionyſius ſtatuarius 373
Dionyſius Salluſtius medicus 203
Dionyſius pictor nonniſi hominem pingere potuit 340
Diopetes ranæ, earúmque vſus 201.217
Dioxippi imago 346
Diphrus gemma 455
Diphryges quid 298
Dipœnus marmorarius 366.367.368
Dipondius aſsis 233
Dipſadis ſerpentis morſus remedia 195. & *Tom.3. pag.*241
Dirces fœminæ ſimulacrũ, hiſtoriáque 373
Diſcobolos ex ære, Myronis opus 279
Diſcobulus pictus, Tauriſci opus 347
Diſcordias facit ſideritis gemma 461
Diſtillationum remedia 13. 19. 199. & *Tom.3.pag.* 60. 195. 240. 255.271
Diuinatio qua ratione haberi poßit 115.455.456. 458
Diuitiæ quorundam ingentes 256.*per totum caput*
Diuitiarũ exprobratio 257. & *Tom.1.pag.*57.58
Dodonæi templi tintinnabula 388
Domitij Cn.delubrum 370
Domitius Aedilitatis repulſam paſſus 227
Domus quæ pulcherrima Romæ 392
Domus regiæ lautiſsimè adornatæ 376
Donax piſcis 221
Donax calami genus 218. & *Tom.2.pag.*353
Dorcadis in medicinis vſus 46.104
Dorcades non lipiunt 46
Doridis mons Oeta 346
Dôron Græci antiqui palmum vocabant 355
Dôra, id eſt, munera ibid.
Dorotheus pictor 334
Dorycnium venenum 43. & *Tom.3.pag.*157
Dorycnij veneni remedia 36.198.207
Doryphori ſimulacrũ 278. 283.

283. 286
Draco caret veneno 90
Draconis partium magici vſus & medicina 90.105
Draconis morſus remedia 194.195. & Tom.3.pag. 289.345.390
Draconis inuidia 455
Draco piſcis 220. & Tom. 2.pag.25
Draconis marini oſſa dentiū dolore medentur 203
Draconites gemma 455
Dracontias gemma ibid.
Drepanitanun coraliū 188
Dromones piſces 219
Druidas cur Romani ſuſtulerint 113
Druidarum ſuperſtitio 86. & Tom.3.pag.270
Druſillanus ſeruus ditiſſimus, eiúſque lans quingenaria 259
Druſi & Cepionis inimicitia 227
Druſus in tribunatu ſuo octauam æris partem argento miſcuit 234
Druſus Liuius Tribunus plebis quantum habuerit argenti 258
Druſus Tribunus plebis cur caprinum ſanguinem biberit 40
Dryites gemma 463
Duellij C. triumphus, & eius ſtatua 270
Duodecim tabularum interpres Hermodorus ibi.
Duris Sami⁹ hiſtoric⁹ 280. 384. & Tom.1.pag.386
Duritiarū corporis remedia 64. & To.3.pag.98.191. 195.197.224.226.232. 251.259.350.368.397
Dyſentericorum remedia 26.30.36.56.84.85.86. 124. & inde per totum ferè cap. 208.249.302. 357.360. & Tom.3.pag. 50.53.55.58.63.64.65. 68.72.76.80.91.97. 101.102.106.143.149. 166.174.179.190.193. 197.204.205.207.225. 228.231.234.236.240. 243.244.246.247.260. 273.274.276.279.348. 349.350.351.370.383. 395.398.404.411

E

EBrietatis ſimulacrum 282
Ebrietati reſiſtentia 147. 447.455. & Tom.3.pag. 239.261.
Ebrietatem diſcutientia 71.447.455. & Tom.3. pag.59.67.147.281.
Eboris foſſilis deſcriptio 399

Ebuſi terra ſerpentes fugat 363.& Tom.1.pag.110
Ecbatana oppidum 153.& Tom.1.pag.199.235.236.257.262
Echeneidis piſcis in medicinis vſus 217
Echeneis piſciculus nauem retinet 183. & Tom.2.pag.23.& inde
Echinorum piſcium conſideratio 220. & To.2.pa.29
Echini piſcis in medicinis vſus 215
Echini medicinæ 197.200.201.205
Echini Carpathij maris quales 198
Echinophoræ ex genere concharum 219
Echion ſtatuarius 277
Echion pictor quibus vſus coloribus 324
Echion pictor quando floruerit 331
Echionis pictoris opera ibid.
Echion medicamentum 103
Echites gemma 462
Echo quid, & qua ratione reddatur 399.& Tom.1.pag.36
Ectypa quæ 350.459
Effaſcinationes prohibet Antipathes gemma 452
Effigies hominum nonniſi illuſtri aliqua ex cauſa ſolent exprimi 268
Egelaſta oppidum 169
Egelaſtæ vrbis ſal ibidem
Egeſta Siciliæ oppidum, eiúſq; aqua calida 164
Elapis ſerpentis morſus remedia 195
Elatites lapis 402
Elea Mineruæ templum, mirúmq; eius tectoriũ 409
Electri conſideratio 424
Electrides inſulæ ibidem, & Tom.1.pag.133.168
Electrum quid 242.423
Electri vſus & natura 243
Electrides arbores vbi 424
Elephantiæ morbi remedia 35.50.141.& Tom.3.pag.73.81.93.250.308
Elephanti partium in medicinis vſus 25
Elephantinum, color ex ebore combuſto 321
Elephanti piſces 219.220.& Tom.2.pag.5
Eleuſinæ in templo nobiles picturæ 345.348
Eleutheræ oppidum 279.& Tom.1.pag.142
Ellychnia ex ſulphuris quodam genere 356
Elorum caſtellũ Siciliæ 187
Elutia in metallis quæ 304
Empedoclis Magiæ addiſcẽda

dæ cauſa peregrinatio 112
Empiricæ medicina à quo, & vbi inuenta 74
Emplaſtris vtilis alabaſtrites 380
Emplecton quid dicatur in ſtructuris 407
Encardia gemma 456
Encauſticæ Pamphilus pingere docuit 342
Encauſticæ picturæ duo genera 349
Encrinomenos ſimulacrum 283
Enhydros gemma 463
Enhydris ſerpens, eiúſq; in medicinis vſus 116.208
Enneacrunos fons 161.& Tom.1.pag.141
Enorchis gemma 456
Entochi marmorarij opera 372
Epaminondæ ducis effigies, Ariſtolai opus 345
Epheſiæ Dianæ templi deſcriptio 388
Epheſiæ Dianæ templum quale 372. & Tom.2. pag.247.364
Epheſium minium 251
Epheſius lapis 404
Epimelas gemma 456
Epinyctidis morbi remedia 46. 139. 201. 400. & Tom.3.pag.51.58.68.80. 89. 98. 105. 207. 221. 223.235. 239. 241. 244. 263.390
Epiphorarum remedia 21. 22.24.45.46.47.83.103. 296.303. 319. 359. 397. & Tom.3. pag.51.57.62. 64.65.71.74.76.79.82. 85.86.90.91.93.96.98. 101. 105. 143. 145. 148. 149. 151. 152. 153. 177. 191. 195. 196. 224. 230. 236.247. 259.275. 279. 280.289. 303. 327. 328. 330. 331. 333. 335. 383. 390.397.405.408.
Epiphoras vteri quid leniat 56.& Tom.3.pag.376
Epitherſæ ſimulacrum 285
Epodes piſces 221
Epulas inter nominatum incendium Veteres aquis ſubter menſam fuſis abominabantur 9
Epulantiũ conſuetudo ibid.
Equeſtris ordinis conſideratio 230. per totum caput.
Equeſter ordo multis antea nominibus diuiſus, Tiberij tempore in vnitatem venit ibidem
Equeſtrium ſtatuarum exẽplũ à Græcis tractum 269
Equeſtris ordinis cenſus 231
Equi veſtigium qualiter

ſingultum tollat 71
Equi veſtigia luporum ſub equite ſequentes, rumpuntur ibidem
Equi qua re in curſu infati gabiles fiant 70
Equorum ornamenta ex plumbo argentario æri incocto 305
Equæ grauidæ cuius contactu abortū patiantur 23
Equus Romæ publicis ſacris immolabatur 40
Equorum ſcabies quo tollatur 217
Equina capita vt homines habere videantur 49
Equini fimi in medicina vſus 55
Equini coaguli in medicinis vſus ibidem
Equini lichenes calculos renum pellunt 57
Equinæ vngulæ cineris vſus 58.59.63
Equi partium in medicinis vſus 59
Equi lingua lieni medetur 54
Equi ſanguis in medicina 59
Equi ſpuma, ſetæ, dentes, in medicina 59.60.63
Equitum nomine qui olim intelligebantur 230
Equitum nomen ſæpe variatum 231
Equites flexumines olim dicti ibidem
Equitatio ſtomacho vtilis, & coxis 16
Equitatione attritis femini bus quid medeatur 59
Equitatus artem quis primus ſcripſerit 284
Eraphius Aegypti rex 381
Eraſiſtratus nobilis medicus 74. & To.2.pag.262. & To.3.pag.67.68.340
Eretria Creta 318.320
Eretria terra qualis 360
Eridanus Hiſpaniæ fluuius quibuſdam exiſtimatus 424
Eridanus idem cum Rhodano à pleriſque creditur ibidem
Eridanus fluuius qui & Padus ibidem
Erigonus pictor 347
Erinna poetria 279
Eriſtalis gemma 456
Erotylos gemma ibidem
Erythinus piſcis 220. & Tom.2.pag.17.47
Erythini piſcis medicinæ 208
Erythrarum amnis Aleos, miráq; eius natura 155
Eteſiis ventis maximè harena

rene mouentur 432
Ethe Græcis quæ 334
Euander Aulanius ſcalptor marmorarius 372
Eubœæ calida aqua 155
Euchir ſtatuarius 287
Euchir fictor 350
Eucnemos Amazonis ſtatua 285
Eudorus pictor ſtatuariúſque 347
Euenor pictor, Paraſij pater 326
Euentus boni ſimulacrum Romæ 284.370
Eugrammus fictor 350
Euhemerus ſcriptor 384
Eulæi & Choaſpis tantum aquas Parthorum reges bibunt 157
Eumarus pictor 325
Eumenis aduerſus Gallos prælia 285
Eumetris gemma 456
Eunicus ſtatuarius 286
Eupatoris Mithridatis currus aurei, argenteiq́; 260
Eupetalos gemma 456
Euphorion ſtatuarius 286
Euphranor ſtatuarius, eiúſque opera 277.284
Euphranor pictor 339. 343
Euphranoris pictoris opera plura 343
Euphronides ſtatuarius 278
Eupompus pictor 327.330
Eureos gemma 456
Euripidis Poëtæ ſepulcrum vbi 155
Europa ab Antiphilo picta 340
Eurotias gemma 456
Eurotæ fluuij ſimulacrum 284
Euſebes gemma 456
Euthycrates ſtatuarius 278.281
Eutymedes pictor 348
Eutychides ſtatuarius 278. 284.373
Enthychides pictor 347
Euxenidas pictor 330
Exagon legatus in dolium ſerpentibus plenum coniectus 11
Exercitatio optima medicina 16
Exebenus gemma 456
Exilij ſententia ante diem quadrageſimum ferri nõ poterat 78
Expenſa vnde dicta 233
Exta non prandentium celerius ſeneſcunt 17
Extorum capita in victimis repente adimi, aut geminari 6
Extenuandi vim habentia 404

F

Fabianus doctrinæ rerũ peritiſſimus 396
Fabij Quinti Cõſulatus 234
Fabius Quintus Dictator ibidem
Fabius Pictor quãdo ædem Salutis pinxerit 315
Fabiæ familiæ princeps ibi.
Fabius Verrucoſus Herculem ex Capitolio aliò trãſtulit 275
Fabricius obſidione liberato exercitu à Thurinis ſtatua donatur 273
Fabricius ſalinum tantùm & paterã ex argẽto Imperatori permittebat 261
Fabricij frugalitas ibid.
Fabri piſces 220.& Tom. 2.pag.21
Facies ne Sole vratur 83
Faciei morborum remedia 22.25.31.50.117.204.& Tom.3.pag.71.76.89.105.150.177.181.185.208.223.224.226.260.276.253.337.toto fere cap.377.388
Fama quibuſdam per flagitium quæſita 4
Faſcinationibus quomodo occurratur 8
Faſcinationis remediũ 28. & Tom.2.pag.222
Faſcinis vtilia 12.& Tom. 3.pag.361
Faſtorum Romæ prima publicatio 226
Fauces lædentia 207.& Tom.3.pag.208.218
Fauciũ morbi remedia 35.36.51.84.119.309.400.427.& Tom.2.pa.493.& Tom.3.pag.163.150.166.186.187.191.233.251.345.388
Fauere linguis quid 6
Febre quadã animalia nunquam carent 402
Febrium omnium remedia 21.25.30.36.62.89.93.135.181.211.& Tom.1.pag.380.& Tom.3.pag.52.68.97.143.164.172.188.189.192.199.224.226.228.239.242.243.261.264.302.303.320.365.408
Febris tertianæ remedia 24.25.& Tom.3.pag.83.98.287.404.
Febris quartanæ remedia 13.25.26.62
Febres ſtatæ crocodili dentibus caninis arcẽtur 30
Febriũ genus Amphimerinũ,& eius medicina 62
Felis partium in medicinis vſus ibidem

Felium

Felium oculi quales 433. & Tom.2.pag.145
Felicitatis ædes Romæ 282. 374
Felicitatis ſimulacrum, Arceſilai opus 351
Fellis animalium conſideratio 40. & To.2.pag.155
Fellis in medicinis vſus 47
Fellis natura vſúſque 40
Fellis remedia 207. & To. 3.pag.186
Feneſtella hiſtoricus 228
Feneſtella quãdo obierit 259
Ferarum impetus, quo pacto euitetur 93
Ferri conſideratio, vſus, cõmoditas, &c. 299. toto capite
Ferri mala plura ibid.
Ferrum vbiq; reperiri 300
Ferri differentiæ ibidem
Ferri temperatura 301.302. toto capite
Ferrum vbi optimũ 301
Ferrum humani ſanguinis contactu ſtatim rubiginẽ trahit ibid.
Ferri & magnetis cõcordia 301. 396. & Tom.3.pagi.48
Ferrum viuum quod 301
Ferri vena largiſſima omnium metallorum 302
Ferrum quo à rubigine vindicetur ibidem
Ferri medicinæ ibid.
Ferri rubiginis medicinæ ibidem
Ferri ſquamæ vſus 103
Ferrum vis domitrix rerũ omnium 396
Ferrũ lapis theamedes abigit 397
Ferrum ad ſe trahẽtia 396. & Tom.3.pag.48
Ferrum magnes ad ſe trahit 396. & To.3.pag.48
Fiber idem cum Caſtore 190. 219
Fiber prægnantibus abortus cauſa 216
Fibris animalis in medicinis vſus 414
Fidei ædes in Capitolio 336
Fidenates ciues Romanorũ legatos perimunt 271
Figlinorum operũ vſus 351
Figlinorũ fractis teſtis Signina fiebant 353
Figulorum collegium à quo Romæ inſtitutum 352
Fiſtulæ morbi remedia 82. 89. 244. 293. 303. & Tom.3.pag. 61. 67. 180. 201. 204. 221. 222. 252. 258. 267. 282. 368. 394. 402. 410
Flaminius Circus Romæ 267

Flaminius C. Cenſor 362
Flamini equinum fel tangere non licebat 40
Flauius Cn. Annij filius, faſtos primus populo publicauit 226
Flauius Cn. Tribunus plebis 227
Flauium Cn. Aedilem factum Patres ægerrimè tulerunt ibid.
Flauius ædem Concordiæ vouit ibid.
Flauius Proculus CCCC *reorum accuſator* 231
Flexumines equites olim dicti ibidem
Flora Deæ ſimulacrũ, Praxitelis opus 370
Fluminum miracula 150. & *Tom.1. pag.76. per totum caput*
Flumina res in lapidem vertẽtia 155. & *To.1. pag.77*
Flumina incatationibus ſiſti poſſunt 33.451
Flumina gemmifera 466
Flumina aurũ vehẽtia 239
Fluxionis alui remedia 361. & *To.3. pa.*185.276.313. *Quære Alui fluxiones*
Foci conſideratio 415
Foci in cinere viri genitale conſpectum ibid.
Fœcũditatis adminicula 29. 67.144. & *To.2. pag.*373
Fœminarum ornamenta ex auro 233
Fœminarũ luxus 260.261
Fœminis ſtatuæ olim etiam dicatæ 272
Fœminæ fœcundiores abortu ſiunt 306
Fœminis candor quo inducatur 309
Fœminarum libidines quo inhibeantur 34
Fœminarum ſecreta quo ſciri poſſint 94.195
Fœminæ ne concipiant 94
Fœmina ex ſeipſa concipiẽs 221. & *Tom.1. pag.*378. 406. & *To.2. pa.*100.101
Fœminæ adulteros vt faſtidiant 196
Fœminarum purgationes 358. & *Tom.3. pag.*53. 64. 68. 75. 80. 82. 89. 97. 100. 145. 149
Fœminarum peculiaria remedia 67. 142. *toto cap.* 250. 361. & *Tom.3. pag.* 103. 142. 143. 181. 183. 185. 186. 190. 233. 269. 278. 290. 303. 311. 374. *toto cap.* 388. 402. 410
Fœnus ſegnitia quæſtuoſa 235
Fontes miræ naturæ plures 155. & *Tom.1. pa.*74.75. 77.

77.& inde per totũ cap.
Fontes potui inutiles 157
Fons iucundiſsima aqua in toto orbe 158
Fontes ſyluis deciſis enatæ 162
Formacei parietes 354 toto capite
Formicæ exculptæ miræ exilitatis 375. & Tom. 1.pag.311
Formicæ vbi aurum eruant 453
Formicæ venenatæ vbi 96
Formicarum in medicinis vſus 106. 145. & Tom. 1.pag.375
Formicæ Herculaneæ, earúmque in medicinis vſus 118
Formicæ Indicæ aurũ è cauernis egerunt 453. & Tom.2.pag.136
Fortunæ ædes Romæ 278. 280
Fortunæ ædes à quo, & quibus lapidibus facta 406. 412. & Tom.1.pag.400
Fortunæ bonæ ſimulacrum Romæ 370
Fraus ingenioſiſsima in omni vita 254
Fricationis vtilitas 16
Frigore aduſtorum remedia 25.60. & Tom.3. pag.80.257
Frugum excantatio 9
Fucinus lacus 396. & Tomo 1.pag.77. 119. & Tomo 2.pag.22
Fulgetras poppyſmis adorare conſenſus gentium 9
Fulgetrum, fulgur, & tonitruum ab Apelle picta 335
Fulgura ſulphurei odoris 357
Fulgura quomodo abigantur ibidem
Fuligo conficiendo atramento idonea 321
Fullo, ſcarabæi genus 136
Fullonum gleba ex ſulphuris generibus 356
Fullonibus quæ dicta lex 362
Fullones podagra non tentantur 20
Fullonibus vtiliſsima cameli vrina 26
Fulminum euocatio 6
Fulmina ſulphuris odorem habent 357
Fulminum cauſa 149
Fulmine ictus locus quas gemmas habeat 450
Fulminibus reſiſtentia 457
Fuluius Nobilior picturam ex Ambracia Romam tranſtu

tranſtulit 328
Funera imagines comitabantur 311
Fungorum veneni remedia 99.179.194. & Tom. 3. pagi. 54.59.62. 64. 78.102.144. 158.167. 188.214.219.232.243. 325.390
Furfurum capitis remedia 45.360. & Tom.3. pag. 71.99. 144.176. 191. 192.217.219.221.224. 225.235.239.241.243. 253.260.267.290.291. 359
Furniana vaſa 257
Furtũ maximi auri ponderis è Capitolio ſublati 226
Furũculorum remedia 24. 39.64.138.174.178. 400. & Tom. 3. pag.77. 89. 98.194.196.201. 224.225.250.263. 368
Futurorũ præcognitio 411. 455.456.458. & Tom. 1. pag. 45. & Tom.2.pa. 114.129

G

Geodes lapis 400
Gætulica purpura 322. & Tom.1.pag.281. & Tom.2.pag.36
Gagates lapis qualis 400. & Tom.2.pag.57
Gagates lapis vnde dictus 400
Gagis fluuius ibid.
Galactites gẽma 456.457
Galaicos gemma 457
Galatiæ opalus 437
Galaxia gemma 456
Galæna quid 246.304.308
Galeos piſcis 189.220
Galeotes ſtellionũ genus 96
Galeritæ auis in medicinis vſus 126
Galguli auis conſpectus icte ricis medetur 134
Gallæcia auri fœcũda 242
Gallæciæ plũbum 303.304
Gallia Comata 376. & Tom.1.pag.168. & Tom. 2.pag.141
Galliæ coralium 188
Galliæ plumbum 305
Galliæ vitrum 413
Galliæ ſal 169
Galli arma ſua coralio adornarunt 188
Gallio Anneus Conſul 164
Galli ornati auro pugnant 226
Galli quo digito geſtent annulos 228
Galli anſerum clangore è Capitolio reiecti 87. & To. 2.pag.67
Galli hominem immolare ſueti 113. & To.1.pa.291

Galli à Caſſandro vbi obſeſſi 162
Gallus fluuius 151. & *Tom.* 1. *pag.* 224
Galli ſacerdotes genitalia ſibi amputant 353. & *Tom.* 2. *pag.* 172
Gallinarum incubitus quo vitientur 11
Gallina ne ab aſpide perimatur 89
Gallinarum in medicinis vſus 93. 104
Gallinarum ſimum in medicina 99. 104
Gallinaceorum in medicinis vſus 93. 104. 108. 122
Gallinacei quas gemmas in ventriculis habeant 452
Gallinacei à vulpibus ne attingantur 71
Gallorum cantus quo pacto cohibeatur 93
Ganges fluuius auri fœcundus 129
Ganges fluuius gemmifer 466
Gangrenæ morbi remedia 66. 298. & *Tom.* 3. *pag.* 104. 106. 192. 197. 198. 200. 207. 209. 233. 240. 242. 263. 373. 397
Ganymedis rapti ſimulacrum 284
Garamantites gemma 441
Garon quid 172. & *Tom.* 1. *pag.* 20
Garus piſcis 220
Gari piſcis medicinæ 202. 206
Gaſidanes gemma 457
Gegania mulier 267
Gelon fons 153
Gemites gemma 464
Gemma Apollinis, nouémq; muſarum ſimulacra natura referens 417
Gemmarum conſideratio, libro trigeſimoſeptimo per totum
Gemmarum probandarum ratio 465. *toto capite*
Gemmifera flumina quæ 466
Gemmea pocula 233
Gemmarum origo 416
Gēmas ſignis violare, nefas olim ducebatur ibidem
Gemmæ vni quantum tribuerit Polycrates 417
Gemmarum ſculptores nobiles plures 418
Gemmæ ſuccino facile adulterantur 429
Gemmæ quibus poliantur 443
Gemmarum viridium conſideratio ibidem
Gemmarū genera plura per alphabeti ordinem 451 *toto*

toto capite
Gēma à mēbris hominū cognominatæ 462. toto cap.
Gemma quæ à Syris colatur ibidem
Gemmæ repente natæ 464
Gemmæ mellis decocto niteſcunt ibidem
Gemmarū quæ figuræ probetur 465
Gemmæ veræ à falſis quo diſcernantur ibidem
Gemonides gemmæ 461
Genarum morbi remedia 46. 82. 178. 182. 201. 293. 303. & Tom.3. pagi. 49. 103. 135. 205. 220. 382
Genianes gemma 457
Genitale maſculini ſexus in cinere conſpectū Ocriſiā grauidā reddidit 415
Genitalium morbi remedia 20. 37. 58. 59. 82. 83. 85. 128. 129. 295. 359. & Tom.3. pagi. 57. 68. 89. 104. 142. 155. 166. 189. 192 196. 205. 219. 222. 230. 231. 254. 256. 272. 273. 274. 275. 276. 278. 291. 351. 357. 359. 382. 383. 384
Geranites gemma 462
Germaniæ æs 264
Germaniæ miri fontes 154
Germaniæ ſal 169
Germaniæ ſuccinum 427
Germani ex qua materia potoria vaſa faciant 379
Gerres piſcis 220
Geruſia quæ 355
Gigantum prælij ſculpturæ 369
Gingiuarum morbi remedia 70. 83. 174. 207. 217. 293. 294. & Tom.3. pagi. 70. 88. 97. 143. 218. 220. 221. 223. 225. 230. 247 249. 256. 274. 276. 333. 349. 382. 405
Gladiatorum ſanguis comitiali morbo mederi creditus 4
Gladiatores picti vehebantur 323. 324
Gladiatorū munera à quo pingi, et exponi cœpta 324
Gladiatores cùm deluſerint, qua potione iuuentur 415
Gladiatores cur humanum ſanguinem bibant 4
Gladij piſces 187. 319. & Tom.2. pag. 17
Glanis piſcis in medicinis vſus 215. 220
Glaucides ſtatuarius 287
Glaucio, eiúſq; filius Ariſtippus, à Philocare picti 318

Glauciſcus piſcis 215.220
Glaucomatum in oculis remedia 27.32.47.102.192
Glaucus piſcis 221
Glauci & Diomedis armorum commutatio 224
Gleſſaria inſula 426. & Tom.1.pag.166.168
Gleſſum Germanis quod Latinis ſuccinum 426
Gliris animalis in medicinis vſus 107
Glires in cœnis cenſoria lege prohibiti 365. & Tom.1.pag.407
Gloſſopetra gemma 457
Glutinandi auri ratio 245
Glutinum præſtantiſſimum ex qua fiat materia 64
Glutini taurini in medicinis vſus 64.66
Glyceræ coronariæ inuentũ 342. & Tom.3.pag.135
Gnidij fontis mira natura 353
Gnidi oppidi penſile ambulacrum 386
Gnomonis vſum præbens obeliſcus 482. & inde
Gonger piſcis 220
Gorgaſus ſtatuarius, pictórque 350
Gorgias orator quando floruerit 243
Gorgias in templo Delphico ſtatuam auream ſibi poſuit ibid.
Gorgias ſtatuarius 277
Gorgonia gemma 457
Gorgonis mõſtri effigies 345
Gorgoſthenis Tragœdi effigies ab Apelle expreſſa 335
Gracchanus Iunius hiſtoricus 232
Gracchorum matris ſtatua 272
Gracchorum mater, Africani prioris filia ibid.
Gracchi C. caput repenſum auro 235
Gracchi C. Delphini argentei, ingénſque eorum pretium 259
Græcanicus color 289
Græca vanitas 31. & Tom.1.pag.85
Græci medicinam ex humano corpore vſque ad reſegmina vnguium perſequuti 4
Græca res eſt, nihil velare 269
Græcorum literæ inſpiciendæ non perdiſcendæ 76.77
Græcoſtaſis locus Romæ 227. & Tom.1.pag.346
Gratia hominum qua ratione iniri poſſit 26. & Tom.3.pag.148.151

ſingultum tollat 71
Equi veſtigia luporum ſub equite ſequentes, rumpuntur ibidem
Equi qua re in curſu infatigabiles fiant 70
Equorum ornamenta ex plumbo argentario æri incocto 305
Equæ grauidæ cuius contactu abortũ patiantur 23
Equus Romæ publicis ſacris immolabatur 40
Equorum ſcabies quo tollatur 217
Equina capita vt homines habere videantur 49
Equini fimi in medicina vſus 55
Equini coaguli in medicinis vſus ibidem
Equini lichenes calculos renum pellunt 57
Equinæ vngulæ cineris vſus 58.59.63
Equi partium in medicinis vſus 59
Equi lingua lieni medetur 54
Equi ſanguis in medicina 59
Equi ſpuma, ſetæ, dentes, in medicina 59.60.63
Equitum nomine qui olim intelligebantur 230
Equitum nomen ſæpe variatum 231
Equites flexumines olim dicti ibidem
Equitatio ſtomacho vtilis, & coxis 16
Equitatione attritis feminibus quid medeatur 59
Equitatus artem quis primus ſcripſerit 284
Eraphius Aegypti rex 381
Eraſiſtratus nobilis medicus 74.& To.2.pag.262. & To.3.pag.67.68.340
Eretria Creta 318.320
Eretria terra qualis 360
Eridanus Hiſpaniæ fluuius quibuſdam exiſtimatus 424
Eridanus idem cum Rhodano à pleriſque creditur ibidem
Eridanus fluuius qui & Padus ibidem
Erigonus pictor 347
Erinna poëtria 279
Eriſtalis gemma 456
Erotylos gemma ibidem
Erythinus piſcis 220.& Tom.2.pag.17.47
Erythini piſcis medicina 208
Erythrarum amnis Aleos, miráq; eius natura 153
Eteſiis ventis maximè harena

rena mouentur 432
Ethe Græcis quæ 334
Euander Aulanius ſcalptor marmorarius 372
Eubœæ calidæ aquæ 155
Euchir ſtatuarius 287
Euchir fictor 350
Eucnemos Amazonis ſtatua 285
Eudorus pictor ſtatuariúſque 347
Euenor pictor, Paraſij pater 326
Euentus boni ſimulacrum Romæ 284.370
Eugrammus fictor 350
Euhemerus ſcriptor 384
Eulai & Choaſpis tantum aquas Parthorum reges bibunt 157
Eumarus pictor 325
Eumenis aduerſus Gallos prælia 285
Eumetris gemma 456
Eunicus ſtatuarius 286
Eupatoris Mithridatis currus aurei, argenteiq; 260
Eupetalos gemma 456
Euphorion ſtatuarius 286
Euphranor ſtatuarius, eiúſque opera 277.284
Euphranor pictor 339.343
Euphranoris pictoris opera plura 343
Euphronides ſtatuarius 278
Eupompus pictor 327.330
Eureos gemma 456
Euripidis Poëtæ ſepulcrum vbi 155
Europa ab Antiphilo picta 340
Eurotias gemma 456
Eurotæ fluuij ſimulacrum 284
Euſebes gemma 456
Euthycrates ſtatuarius 278.281
Eutymedes pictor 348
Eutychides ſtatuarius 278.284.373
Enthychides pictor 347
Euxenidas pictor 330
Exagon legatus in dolium ſerpentibus plenum coniectus 11
Exercitatio optima medicina 16
Exebenus gemma 456
Exilij ſententia ante diem quadrageſimum ferri nõ poterat 78
Expenſa vnde dicta 233
Exta non prandentium celerius ſeneſcunt 17
Extorum capita in victimis repente adimi, aut geminari 6
Extenuandi vim habentia 404

F

FAbianus doctrinæ rerũ peritiſſimus 396
Fabij Quinti Cõſulatus 234
Fabius Quintus Dictator ibidem
Fabius Pictor quãdo ædem Salutis pinxerit 315
Fabiæ familiæ princeps ibi.
Fabius Verrucoſus Herculem ex Capitolio aliò trãſ tulit 275
Fabricius obſidione liberato exercitu à Thurinis ſtatua donatur 273
Fabricius ſalinum tantùm & paterã ex argẽto Imperatori permittebat 261
Fabricij frugalitas ibid.
Fabri piſces 220.& Tom. 2.pag.21
Facies ne Sole vratur 83
Faciei morborum remedia 22.25.31.50.117.204.& Tom.3.pag.71.76.89. 105.150.177.181.185. 208.223.224.226.260. 276.283.337.toto fere cap.377.388
Fama quibuſdam per flagitium quæſita 4
Faſcinationibus quomodo occurratur 8
Faſcinationis remediũ 28. & Tom.2.pag.222
Faſcinis vtilia 12.& Tom. 3.pag.361
Faſtorum Romæ prima publicatio 225
Fauces lædentia 207.& Tom.3.pag.208.218
Fauciũ morbi remedia 35. 36.51.84.119.309.400. 427.& Tom.2.pa.493. & Tom.3.pag.103.150. 166.186.187.191.233. 251.345.388
Fauere linguis quid 6
Febre quadã animalia nunquam carent 402
Febrium omnium remedia 21.25.30.36.62.89.93. 135.181.211.& Tom.1. pag.380.& Tom.3.pag. 52.68.97.143.164. 172.188.189.192.199. 224.226.228.239.242. 243.261.264.302.303. 320.365.408
Febris tertianæ remedia 24.25.& Tom.3.pag.83. 98.287.404.
Febris quartanæ remedia 13.25.26.62
Febres ſtatæ crocodili dentibus caninis arcẽtur 30
Febriũ genus Amphimerinũ,& eius medicina 62
Felis partium in medicinis vſus ibidem

Felium

Felium oculi quales 433. & Tom.2.pag.145
Felicitatis ædes Romæ 282. 374
Felicitatis ſimulacrum, Arceſilai opus 351
Fellis animalium conſideratio 40. & To.2.pag.155
Fellis in medicinis vſus 47
Fellis natura vſúſque 40
Fellis remedia 207. & To.3.pag.186
Feneſtella hiſtoricus 228
Feneſtella quãdo obierit 259
Ferarum impetus, quo pacto euitetur 93
Ferri conſideratio, vſus, cõmoditas, &c. 299. toto capite
Ferri mala plura ibid.
Ferrum vbiq; reperiri 300
Ferri differentiæ ibidem
Ferri temperatura 301.302. toto capite
Ferrum vbi optimũ 301
Ferrum humani ſanguinis contactu ſtatim rubiginẽ trahit ibid.
Ferri & magnetis cõcordia 301. 396. & Tom.3.pagi.48
Ferrum viuum quod 301
Ferri vena largiſſima omnium metallorum 302
Ferrum quo à rubigine vindicetur ibidem
Ferri medicinæ ibid.
Ferri rubiginis medicinæ ibidem
Ferri ſquamæ vſus 103
Ferrum vis domitrix rerũ omnium 396
Ferrũ lapis theamedes abigit 397
Ferrum ad ſe trahẽtia 396. & Tom.3.pag.48
Ferrum magnes ad ſe trahit 396. & To.3.pag.48
Fiber idem cum Caſtore 190. 219
Fiber prægnantibus abortus cauſa 216
Fibris animalis in medicinis vſus 414
Fidei ædes in Capitolio 336
Fidenates ciues Romanorũ legatos perimunt 271
Figlinorum operũ vſus 351
Figlinorũ fractis teſtis Signina fiebant 353
Figulorum collegium à quo Romæ inſtitutum 352
Fiſtulæ morbi remedia 82. 89. 244. 293. 303. & Tom.3. pag. 61. 67. 180. 201. 204. 221. 222. 252. 258. 267. 282. 368. 394. 402. 410
Flaminius Circus Romæ 267

Flaminius C. Cenſor 362
Flamini equinum fel tangere non licebat 40
Flauius Cn. Annij filius, faſtos primus populo publicauit 226
Flauius Cn. Tribunus plebis 227
Flauium Cn. Aedilem factum Patres ægerrimè tulerunt ibid.
Flauius ædem Concordiæ vouit ibid.
Flauius Proculus CCCC *reorum accuſator* 231
Flexumines equites olim dicti ibidem
Floræ Deæ ſimulacrũ, Praxitelis opus 370
Fluminum miracula 150. *& Tom.1. pag.76. per totum caput*
Flumina res in lapidem vertẽtia 155. *& To.1. pag.* 77
Flumina incãtationibus ſiſti poſſunt 33. 451
Flumina gemmifera 466
Flumina aurũ vehẽtia 239
Fluxionis alui remedia 361. *& To.3. pa.* 185. 276. 313.
Quære Alui fluxiones
Foci conſideratio 415
Foci in cinere viri genitale conſpectum ibid.
Fœcũditatis adminicula 29.
67. 144. *& To.2. pag.* 373
Fœminarum ornamenta ex auro 233
Fœminarũ luxus 260. 261
Fœminis ſtatuæ olim etiam dicatæ 272
Fœminæ fœcundiores abortu ſiunt 306
Fœminis candor quo inducatur 309
Fœminarum libidines quo inhibeantur 34
Fœminarum ſecreta quo ſciri poßint 94. 195
Fœminæ ne concipiant 94
Fœmina ex ſeipſa concipiẽs 221. *& Tom.1. pag.* 378. 406. *& To.2. pa.* 100. 101
Fœminæ adulteros vt faſtidiant 196
Fœminarum purgationes 358. *& Tom.3. pag.* 53. 64. 68. 75. 80. 82. 89. 97. 100. 145. 149
Fœminarum peculiaria remedia 67. 142. *toto cap.* 250. 361. *& Tom.3. pag.* 103. 142. 143. 181. 183. 185. 186. 190. 233. 269. 278. 290. 303. 311. 374. *toto cap.* 388. 402. 410
Fœnus ſegnitia quaſtuoſa 235
Fontes miræ naturæ plures 155. *& Tom.1. pa.* 74. 75. 77.

77.& inde per totũ cap.
Fontes potui inutiles 157
Fons iucundiſſima aqua in toto orbe 158
Fontes ſyluis deciſis enatæ 162
Formacei parietes 354 toto capite
Formicæ exculptæ miræ exilitatis 375. & Tom. 1.pag.311
Formicæ vbi aurum eruant 453
Formicæ venenatæ vbi 96
Formicarum in medicinis vſus 106. 145. & Tom. 1.pag.375
Formicæ Herculaneæ, earúmque in medicinis vſus 118
Formicæ Indicæ aurũ è cauernis egerunt 453. & Tom.2.pag.136
Fortunæ ædes Romæ 278. 280
Fortunæ ædes à quo, & quibus lapidibus facta 406. 412. & Tom.1.pag.400
Fortunæ bonæ ſimulacrum Romæ 370
Fraus ingenioſiſſima in omni vita 254
Fricationis vtilitas 16
Frigore aduſtorum remedia 25.60. & Tom.3. pag.80.257
Frugum excantatio 9
Fucinus lacus 396. & Tomo 1.pag.77.119. & Tomo 2.pag.22
Fulgetras poppyſmis adorare conſenſus gentium 9
Fulgetrum, fulgur, & tonitruum ab Apelle picta 335
Fulgura ſulphurei odoris 357
Fulgura quomodo abigantur ibidem
Fuligo conficiendo atramento idonea 321
Fullo, ſcarabæi genus 136
Fullonum gleba ex ſulphuris generibus 356
Fullonibus quæ dicta lex 362
Fullones podagra non tentantur 20
Fullonibus vtiliſſima cameli vrina 26
Fulminum euocatio 6
Fulmina ſulphuris odorem habent 357
Fulminum cauſa 149
Fulmine ictus locus quas gemmas habeat 450
Fulminibus reſiſtentia 457
Fuluius Nobilior picturam ex Ambracia Romam tranſtu

tranſtulit 328
Funera imagines comitabantur 311
Fungorum veneni remedia 99.179.194.& Tom.3.pagi. 54.59.62.64.78.102.144.158.167.188.214.219.232.243.325.390
Furfurum capitis remedia 45.360.& Tom.3.pag. 71.99.144.176.191.192.217.219.221.224.225.235.239.241.243.253.260.267.290.291.359
Furniana vaſa 257
Furtũ maximi auri ponderis è Capitolio ſublati 226
Furũculorum remedia 24.39.64.138.174.178.400.& Tom.3.pag.77.89.98.194.196.201.224.225.250.263.368
Futurorũ præcognitio 411.455.456.458.& Tom.1.pag.45.& Tom.2.pa.114.129

G

Gaeodes lapis 400
Gætulica purpura 322.& Tom.1.pag.281.& Tom.2.pag.36
Gagates lapis qualis 400.& Tom.2.pag.57
Gagates lapis vnde dictus 400
Gagis fluuius ibid.
Galactites gẽma 456.457
Galaicos gemma 457
Galatiæ opalus 437
Galaxia gemma 456
Galæna quid 246.304.308
Galeos piſcis 189.220
Galeotes ſtellionũ genus 96
Galeritæ auis in medicinis vſus 126
Galguli auis conſpectus icterícis medetur 134
Gallæcia auri fœcũda 242
Gallæciæ plũbum 303.304
Gallia Comata 376.& Tom.1.pag.168.& Tom.2.pag.141
Galliæ coralium 188
Galliæ plumbum 305
Galliæ vitrum 413
Galliæ ſal 169
Galli arma ſua coralio adornarunt 188
Gallio Anneus Conſul 164
Galli ornati auro pugnant 226
Galli quo digito geſtent annulos 228
Galli anſerum clangore è Capitolio reiecti 87.& To.2.pag.67
Galli hominem immolare ſueti 113.& To.1.pa.291

Galli

Galli à Caſſandro vbi obſeßi 162
Gallus fluuius 151. & *Tom.* 1. *pag.* 224
Galli ſacerdotes genitalia ſibi amputant 353. & *Tom.* 2. *pag.* 172
Gallinarum incubitus quo vitientur 11
Gallina ne ab aſpide perimatur 89
Gallinarum in medicinis vſus 93. 104
Gallinarum fimum in medicina 99. 104
Gallinaceorum in medicinis vſus 93. 104. 108. 122
Gallinacei quas gemmas in ventriculis habeant 452
Gallinacei à vulpibus ne attingantur 71
Gallorum cantus quo pacto cohibeatur 93
Ganges fluuius auri fœcundus 129
Ganges fluuius gemmifer 466
Gangrenæ morbi remedia 66. 298. & *Tom.* 3. *pag.* 104. 106. 192. 197. 198. 200. 207. 209. 233. 240. 242. 263. 373. 397
Ganymedis rapti ſimulacrum 284
Garamantites gemma 441
Garon quid 172. & *Tom.* 1. *pag.* 20
Garus piſcis 220
Gari piſcis medicinæ 202. 206
Gaſidanes gemma 457
Gegania mulier 267
Gelon fons 153
Gemites gemma 464
Gemma Apollinis, nouémq; muſarum ſimulacra naturâ referens 417
Gemmarum conſideratio, libro trigeſimoſeptimo per totum
Gemmarum probandarum ratio 465. *toto capite*
Gemmifera flumina quæ 466
Gemmea pocula 233
Gemmarum origo 416
Gẽmas ſignis violare, nefas olim ducebatur ibidem
Gemmæ vni quantum tribuerit Polycrates 417
Gemmarum ſculptores nobiles plures 418
Gemmæ ſuccino facile adulterantur 429
Gemmæ quibus poliantur 443
Gemmarum viridium conſideratio ibidem
Gemmarũ genera plura per alphabeti ordinem 451 *toto*

toto capite
Gēmæ à mēbris hominū cognominatæ 462. toto cap.
Gemma quæ à Syris colatur ibidem
Gemmæ repente natæ 464
Gemmæ mellis decocto niteſcunt ibidem
Gemmarū quæ figura probetur 465
Gemmæ veræ à falſis quo diſcernantur ibidem
Gemonides gemmæ 461
Genarum morbi remedia 46. 82. 178. 182. 201. 293. 303. & Tom.3. pagi. 49. 103. 135. 205. 220. 382
Genianes gemma 457
Genitale maſculini ſexus in cinere conſpectū Ocriſiā grauidā reddidit 415
Genitalium morbi remedia 20. 37. 58. 59. 82. 83. 85. 128. 129. 295. 359. & Tom.3. pagi. 57. 68. 89. 104. 142. 155. 166. 189. 192 196. 205. 219. 222. 230. 231. 254. 256. 272. 273. 274. 275. 276. 278. 291. 351. 357. 359. 382. 383. 384
Geranites gemma 462
Germaniæ æs 264
Germaniæ miri fontes 154
Germaniæ ſal 169
Germaniæ ſuccinum 427
Germani ex qua materia potoria vaſa faciant 379
Gerres piſcis 220
Geruſia quæ 355
Gigantum prælij ſculpturæ 369
Gingiuarum morbi remedia 70. 83. 174. 207. 217. 293. 294. & Tom.3. pagi. 70. 88. 97. 143. 218. 220. 221. 223. 225. 230. 247 249. 256. 274. 276. 333. 349. 382. 405
Gladiatorum ſanguis comitiali morbo mederi creditus 4
Gladiatores picti vehebantur 323. 324
Gladiatorū munera à quo pingi, et exponi cœpta 324
Gladiatores cùm deluſerint, qua potione iuuentur 415
Gladiatores cur humanum ſanguinem bibant 4
Gladij piſces 187. 319. & Tom.2. pag. 17
Glanis piſcis in medicinis vſus 215. 220
Glaucides ſtatuarius 287
Glaucio, eiúſq; filius Ariſtippus, à Philocare picti 318

Glauciſcus piſcis 215.220
Glaucomatum in oculis remedia 27.32.47.102.192
Glaucus piſcis 221
Glauci & Diomedis armorum commutatio 224
Gleſſaria inſula 426. & Tom.1.pag.166.168
Gleſſum Germanis quod Latinis ſuccinum 426
Gliris animalis in medicinis vſus 107
Glires in cœnis cenſoria lege prohibiti 365. & Tom.1.pag.407
Gloſſopetra gemma 457
Glutinandi auri ratio 245
Glutinum præſtantiſſimum ex qua fiat materia 64
Glutini taurini in medicinis vſus 64.66
Glyceræ coronariæ inuentũ 342. & Tom.3.pag.135
Gnidij fontis mira natura 353
Gnidi oppidi penſile ambulacrum 386
Gnomonis vſum præbens obeliſcus 482. & inde
Gonger piſcis 220
Gorgaſus ſtatuarius, pictórque 350
Gorgias orator quando floruerit 243
Gorgias in templo Delphico ſtatuam auream ſibi poſuit ibid.
Gorgias ſtatuarius 277
Gorgonia gemma 457
Gorgonis mõſtri effigies 345
Gorgoſthenis Tragœdi effigies ab Apelle expreſſa 335
Gracchanus Iunius hiſtoricus 232
Gracchorum matris ſtatua 272
Gracchorum mater, Africani prioris filia ibid.
Gracchi C. caput repenſum auro 235
Gracchi C. Delphini argentei, ingénſque eorum pretium 259
Græcanicus color 289
Græca vanitas 31. & Tom.1.pag.85
Græci medicinam ex humano corpore vſque ad reſegmina vnguium perſequuti 4
Græca res eſt, nihil velare 269
Græcorum literæ inſpicienda non perdiſcendæ 76.77
Græcoſtaſis locus Romæ 227. & Tom.1.pag.346
Gratia hominum qua ratione iniri poſſit 26. & Tom.3.pag.148.151

Gratiana vaſa 257
Grammatias gemma 446
Grandines carmine auerti 10. 22. 447. & Tom. 2. pag. 439
Grandines auertentia carmina, etiam Plinij tempore extabant 10
Grauiſcarum coralium 188
Gromphena auis qualis 147
Gruis partium incredibilis natura 148
Grylli picturæ genus 340
Grylli inſecti in medicinis vſus 108. 119
Gulæ redargutio 172. toto capite, & Tom. 2. pag. 19. 35. & inde per totum cap. 64. 68. 89. 90. 186. 305.
Gula cenſoriis legibus coërcita 365
Gummi conſideratio 426. & Tom. 1. pag. 228. 340
Guttones Germaniæ populi 425. & Tom. 1. pag. 166
Gypſeæ imagines à quo primum inuentæ 350
Gypſi conſideratio, genera, vſus 410
Gypſi veneni remedia 36. & Tom. 3. pag. 223
Gypſi vſus 352
Gypſum vbi è terra fodiatur 410

H

Hadriana vaſa fictilia 352
Hæmachates gemma 45
Hæmatinō, vitri genus 414
Hæmatites lapis, eiúſq; deſcriptio, natura, & genera 401
Hæmatites gemma 458
Hæmatites, magnetis genus 397
Hæmatitæ lapidis in medicamentis vſus 404
Hæmorrhoidū remedia 84. 128. 244. 296. 303. 307. 402. 403. & Tom. 3. pag. 58. 60. 96. 166. 207. 210. 214. 236. 244. 270. 274. 279. 280. 359. 383
Hæmus Thraciæ mons 162. & Tom. 1. pag. 135
Halcyoneū medicamētum, variáque eius genera, & vſus 204
Halcyonei medicinæ 205
Halcyonei è generibus optimum Mileſium ibid.
Halcyonum auium conſideratio 204. & Tom. 2. pag. 76
Halicarnaſſus oppidum 355 376. & Tom. 1. pag. 208
Halieuticō Ouidij opus 186
Halipleumon piſcis 220
Halmirrhaga, nitri gen⁹ 176

Hammi

Hammites gemma 458
Hammochryſos gēma 463
Hammonis cornu, gemma 458
Hammonitrum quid 413
Harena Æthiopica, eiúſq; vſus 377
Harenæ conſideratio, genera, vſus 408
Harena marmora ſecantur 377
Harmodij tyrannicidæ hiſtoria 269.282.283. & *Tom. 1. pag.* 311
Harmodio tyrannicidæ ſtatua poſita 282.283
Harpacticon ſulphuris genus 356
Harpax à Syris vocatur ſuccinum 425
Haſta, qua homo, aper, vrſa, interfecti ſint, ad quid vtilis 12
Hebrus fluuius aurifer 239
Hecates ſimulacrum 372
Hecatæus ſculptor 261.286
Hegias ſtatuarius 277
Hegiæ ſtatuarij opera 284
Helacathenes piſces 220
Helcyſma, id eſt, ſcoria argenti 249
Helenæ calix ex electro 243
Helenæ effigies ab inſignibus artificibus expreſſa 314. 328. 346
Heliodorus ſtatuarius 287. 373
Heliotropium gemma 457
Hellebori medicina 191. & *Tom. 3. pag.* 347. 397
Helops piſcis 221
Hemereſios tabella vno die abſoluta 342
Heneti, qui & Veneti 427
Henni gemma Indica 458
Hepar piſcis 220
Hepaticorū remedia. 36. & *Tom. 3. pag.* 84. 347. 408
Hepatites gemma 462
Hepatizon, æris genus 266
Hephæſtites gemma 457
Heptaphonon Olympiæ porticus 390
Heracleopolites Ægypti nomos 386. & *Tomo 1. pag.* 189
Heracleopolitæ labyrinthū Ægyptium delere conati 386
Heracleoticus labyrinthus ibidem
Heracleos lapis, id eſt, magnes 397
Heraclides Macedo pictor 345. 348
Heraclidis pictoris opera 345
Herbacea chryſocolla 245
Herba veneficiis reſiſtens 115

Herculis picta effigies 329. 335
Herculis ædes & ſtatua in foro boario 273. 315. & Tom. 2. pag 74
Herculis ſimulacrum in Capitolio 275
Herculis Antæum ſuſtinentis ſimulacrum ex ære 279
Herculis ſimulacrum ex ære 279. 281. 284. 372
Herculis ſimulacrum ex ferro, Alconis opus 300
Hercules fictilis 351
Hercules marmoreus, Meneſtrati opus 372
Herculis dracones ſtrangulantis picta effigies 327
Herculis & Laomedontis hiſtoria 346
Herculis triſtis inſaniæ pœnitentia 347
Herculis ædes ex qua materia 355
Herculis marmorei ſimulacrum, Dipœni & Scyllidis opus 367
Herculis tunicati ſtatua in Roſtris 288
Herculi ſimulacrum, cui Pœni humana hoſtia ſacrificabant 374
Hercules ab Oeta monte in cœlum ſe recipiens 346
Herculis templum apud Tyrios pilam habuit è ſmaragdo 435. & *ſedem ex euſebe gemma* 456
Herculei nodi in cinctu vires medicæ 19
Herculei nodi in vulneribus celerius ſanandis efficacia ibidem
Herculaneus riuus vbi 159
Herinacei caro quo pacto reddatur iucundior 127
Herinacei in medicinis vſus 100. 102
Hermaphroditi ſimulacrum ex ære 285
Hermerotes ex marmore, Tauriſci opus 373
Hermiæ reguli tumulus 433
Herminei ſmaragdi ibid.
Hermodori Epheſii duodecim Tabularum interpres 270
Hermolaus ſtatuarius 374
Hero Luculi libertus ditiſſimus 362
Herophilus medicus 74. & *Tomo* 2. *pagina* 161. & *Tomo* 3. *pagina* 296. 340
Herpes animal, & eius in medicina vſus 140
Heſione ab Antiphilo picta

cta 340
Heſperidum horti 425. & Tom.3.pag.14.18
Heſperidum horti, & corũ fabulæ expoſitio 425. & Tom.1.pag.176.184
Hetruriæ vates clariſſimus Olenus Calenus 7
Hetruſcorum vatum actus ibidem
Hexecontalithos gẽma 457
Hicanus ſtatuarius 287
Hieracites gemma 458.462
Hieronis aduerſa pugna picta, & à Valerio Meſſala victore Romæ propoſita 316
Hieromnemon gemma 456
Hieropolis oppidum 187. & Tom.1.pag.152.200.203
Hippace quid 36.55
Hipparchus Antonij libertus potentiſſimus 362
Hippiades ex marmore, Stephani opus 373
Hippocampi piſces 220
Hippocampi piſcis in medicinis vſus 197.206.211
Hippocampi ex marmore, Scopæ opus 370
Hippolyti iuuenis effigies, Antiphili opus 340
Hippomanes quid, eiúſque vſus 49. & Tom.1.pa.392
Hipponax poëta quando vixerit 367
Hipponactis poëtæ deformitas ibid.
Hipponactis de Anthermi filiis vltio ibid.
Hippopotamus ſanguinis detrahendi magiſter 34. & Tom.1.pag.374
Hippopotami vbi plurimi 34
Hippopotami partium medicina 34.217
Hippopotami mari, terræ, & amni communes 219
Hippurus piſcis 220. & Tom.2.pag.18
Hippus piſcis 220
Hircorum rabies mitigatur, ſi eorum mulceatur barba 53
Hircorum ſanguinis vis 41
Hircino ſanguine adamas frangitur 431. & Tom. 3.pag.48
Hircorum, partiúmque eorũ in medicinis vſus 53. 55. 59. 60. 63. 65. 118
Hirudinis, id eſt, ſanguiſugæ in medicinis vſus 213
Hirundines ripariæ quæ 119
Hirundinum in medicinis vſus 93.98.102.105.117. 118.119.128.133
Hirundo piſcis 220. & Tom.2.pag.24
Hiſpania Italiæ fertilitate

proxima 466
Hiſpaniæ gemma 448.460
Hiſpaniæ laus 466
Hiſpaniæ ſal 169
Hiſpania auri fertilis 239
Hiſpania argenti fertilis 246
Hiſpaniæ minium 251
Hiſpaniæ plumbum 305
Hiſpania purpuriſſum 323
Hiſpaniæ parietes ex terra 354
Hiſpaniæ alumen 358
Hiſpaniæ magnes 397
Hiſpaniæ vitrum 413
Hædorum partium in medicinis vſus 54.56.58.69
Holoſphyraton ſtatuæ genus 243
Homeri in Iliade Magiæ nulla mentio, in Odyſſea creberrima 111
Homeri vmbra ab inferis à quo & qua herba euocatæ 115
Homeri necromantia à Nicia depicta 344
Homerus calidorum fontium non meminit 163
Homerus annulorum nuſquam meminit 225
Homero creditur Troianis temporibus rerũ permutationẽ in vſu fuiſſe 224
Hominum partium medicina 4
Hominum carnibus veſcentes 4. & Tom. 1. pagina 279.291
Homo marino lepori in India venenum eſt 185
Homo quibus à gentibus ſoleat immolari 113. & Tom. 1. pag. 291
Hominem non immolãdum Romæ, Senatuſconſulto decretum 113
Hominis vi interempti dens dolori dentiũ mederi creditus 5
Hominis fel oculorum ſuffuſioni mederi creditus ibi.
Hominis è corpore euulſa haſta quem in magicis vſum habeat 11
Hominum luxus redargutio 364
Hominum effigies qua de cauſa exprimi cœptæ 268
Hominem Pœni ſacrificabant 374
Hominis morſus inter aſperrimos numeratur 13
Homines vt equina capita habere appareant 49
Hominem immolari quando vetitum 113
Hominum morſus remedia 43. & Tom. 3. pa. 199.240

Homi

Homines marini 219. & Tom.2.pag.5
Honoris Dei ædes Romæ à quo picta 341
Hoplitides, Paraſii tabulæ 329
Horatius Cocles in ponte Sublicio hoſtes arcuit 270. 390
Horatij Coclitis ſtatua 270 272
Hormeſion gemma 458
Horminodes gemma qualis, & cur ita dicta 457
Hortenſius Orator Sphingẽ à Verre reo accepit 277
Hortenſii & Ciceronis altercatio de Verris Sphinge ibidem
Hortenſius Orator Argonautarum tabulam pictã quanti emerit 344
Hortenſii Tuſculanum ibi.
Horus Aſſyriorum rex, & eius inuentum 147
Hoſtes qua ratione poßint ſuperari 32
Hoſtiæ cornua deaurabantur 232
Hoſtilius Tullus cur fulmine ictus 6. & Tom.1. pag.45
Hoſtilius L. Mancinus primus Carthaginem irrupit 316
Hoſtilius L. Mancinus qua arte Conſul factus ibid.
Hulcerum remedia 15.16. 20. 21. 26.28. 38. 39.51. 58. 65. 66. 70. 82. 85. 139. 140. 180. 189. 204. 205. 207. 224. 250. 263. 289. 294. 295. 296. 297. 303. 307. 319. 360. 398. 400. 403. 404. 410. & Tom. 2. pagina 300. & Tom. 3. pag. 49. 54. 58. 59. 62. 63. 64. 68. 71. 84. 96. 97. 98. 106. 142. 144. 149. 153. 166. 170. 172. 173. 176. 177. 178. 179. 185. 186. 187. 188. 191. 192. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 205. 208. 217. 220. 221. 224. 226. 227. 231. 232. 235. 239. 241. 243. 244. 247. 248. 250. 252. 255. 256. 264. 265. 266. 267. 268. 270. 272. 274. 275. 276. 277. 278. 281. 282. 283. 290. 350. 371. per totũ ca. 385. 391. 393. 402. 405. 410
Hulcera tibiarum quo pacto curentur 65. & Tom.3.pag.177.233
Hulcera capitis quibus remediis curentur 38. 85. 404. & Tom.3. pag.176. 198.283.405

Hulceribus oris quæ medeãtur 28.70.82.296.297.319. & Tom. 3. pag. 97. 142.166.196.205.231.241.266
Hulcera genitalium quo curentur 82.404.& Tom. 3.pag. 57.142.166.196.275.276
Hulcera mammarum ſanantia 400
Hulcera crurum quo ſanẽtur 65
Hulceribus infantium vtilia 360
Hulceribus oculorum quid medeatur 82.403.404
Hulcera ſedis ſanantia 319
Humana hoſtia, ſacrificantes 374. & Tom. 1. pag.291.370
Humanum ſanguinem quidam ex ipſis gladiatorum vulneribus potitarunt 4
Hyacinthi pueri tabula Auguſtus delectatus 344
Hyacinthi gemmæ conſideratio 447
Hyacinthi gemmæ quibus proueniant locis 448
Hyacinthizontes gẽmæ 435
Hydrargyri conſideratio 253 *per totum caput*
Hydri ſerpentes quales 92
Hydrocelicorũ remedia 129
Hydromeli quid 166
Hydrophobus ne quis fiat 98
Hydropicorum remedia 63. 97. 137.175. 207.292. 360.& Tom.3.pa.50.54. 55.58. 59. 60. 61.71.73. 76.79. 89. 91.102.107. 142.146.148.149.152. 155.165.167.171.176. 178.187.198.208.228. 233.244.252. 253.259. 261.267.268.277.306. 308.355.366.384.388. 399,400.405.410
Hyæna piſcis 221
Hyænæ, eiuſq; partium vſus Magici, & medicinæ 26
Hyæna ſexum mutat 26. & Tom.1.pag.376
Hyaniæ gemmæ 458
Hygia Æſculapij filia à Socrate cum patre & ſororibus depicta 346
Hygiæ ſimulacrum ex ære 285
Hygianon pictor, eiuſque inuentum 325
Hygremplaſtrum ex ferri ſquama 303
Hymettus mons 355. & Tom.1.pag.141
Hyoſcyami veneni remedia 22.43.& Tom.3.pag.54. 60. 167.190.319.327. 344.359.362.363.374.

Hyppe

Hypanis fluuius 163. & Tom.1.pag.161.162
Hypatodorus ſtatuarius 277
Hypobarus fluuius 422
Hyſtricis in medicinis vſus 142

I

IAculum ne feriendo aberret 28
Iades ſtatuarius 278
Ianus pacis belliq́ue argumentum 273
Ianus æui deus ibid.
Iani gemini ſtatuaria in foro ibid.
Iani ſtatua ita figurata, vt in digitis trecentorum ſexaginta quinq; dierum nota eſſet ibid.
Iani ſimulacrum ex marmore 371
Iaſo Aeſculapij filia 346
Iaſpidis gemmæ conſideratio 445
Iaſpidum genera 446
Iaſpis miræ magnitudinis ibidem
Iaſponix gemma ibid.
Iatraleptice, medicinæ pars 74.
Iberia regio eadem cũ Hiſpania 424.& To.1.pa.94.
Ibidis cineres in medicinis 126.146
Icades feriæ quæ 311
Ichneumonis morſus remedia 91.450
Ichthyocolla cutem extendit 204
Ichthyocolla piſcis, & glutinum ex eo factum 201
Icones quæ 269
Icteri auis cõſpectus morbo ſui nominis medetur 134
Icterias gemma 458
Ictides muſtelæ genus 88
Idæ magnes 397
Idæi dactyli, gemmæ 458
Iecur ranæ geminum 196
Vide Iocinora.
Ieiunæ ſaliuæ vſus 12.& *inde per totum caput.*
Igni non exuruntur ligna ouo perfuſa 86
Ignis quibus rebus facillimè reſtinguatur 246
Ignis miracula, medicinæ, & prodigia 415. *per totum caput*
Ignem rapaciſſimè attrahit chryſelectrum 429
Ignem ſalamandra tactu extinguit 92.& Tom. 2.pag.102
Igne chalazian gemmam non calefieri 463
Ignis ſacri remedia 21.24. 63.83.84.175.194.212. 250.303.220. & Tom. 3. pag.52.57.61.62.63.64.

80.94.97.98.100.143. 144.145.147.156.167. 170.194.204.220.221. 224.243.256.267.270. 272.275.286.367.392. 400.404.
Ilei morbi remedia 125. 208.& To.3.pag.80.82
Ilua inſula 300.& Tom.1. pag.111.
Illuſtrium virorũ imagines qui ſe ſcriptis ſuis memoriæ commendarint 313
Imaginum honor apud Veteres 311.toto capite
Imagines gentilitia funera comitabantur 311.312.
Imagines illuſtrium virorum in bibliothecis ponebantur 312
Imaginem Solis heliotropium gemma ſpeculi modo reddit 457
Imagines illuſtrium virorum ex qua fieri ſoleant materia 312
Imagines animorum nullæ 411
Imbres qua arte fieri poſſint 32
Impares numeri vehementiores 8
Impendia vnde dicta 233
Incantatorum pœna XII Tab.legibus ſancita 7
Incantamenta an aliquid valeant 5
Incantamenta vim habere 5.per totum caput
Incantamenta, & mala medicamenta quo pacto arceantur 21.Tom.3.pag. 187.273.288.369.372
Incẽdio nominato inter epulas aqua ſubter menſam ſolet profundi 9
Incendio in ſtabulis exorto, qua ratione boues facilius extrahebantur 71
Incendia puniunt luxum 392
Incudibus adamas Arabicus deprehenditur 430
India terrarum omnium maximè gemmifera 466
Indiæ gemmæ 436.438. 439.440.441.442.444. 445. 446. 447. 448. 449.451.453.454.458. 459.460.462
India neq; æs neq; plumbum habet,ſed hæc gẽmis permutat & margaritis 305
Indicæ margaritæ 377
Indiæ fons miræ naturæ 153
Indiæ opali 430
Indiæ onyches 439
Indiæ purpuriſſum 321
Indiæ alabaſtrites 380
Indiæ cryſtallus 422.423

Indiæ ſuccinum 427
Indiæ adamas 430
Indica gemma attrita ſudorem emittens purpureum 458
Indicum coloris genus 318. 321
Infantibus comitialem morbum aut contractiones patientibus vtilia 76. & *Tom.3.pag.*92
Infantium cuſtos quis Deus credatur 13
Infantium faſcinatio ibid.
Infantium hulcerum remedium 360. & *Tomo* 3. *pag.*228
Infantes coloſtrati qui dicantur 34
Infantibus quæ proſint ad dentitionem, & gingiuas & oris hulcera 69.145
Infantium morborum remedia 20. 21. 69. 83. 145. 243. 428. 445. & *Tom.3.pag.*96.147.174. 176. 191. 200. 221. 258. 398
Infantium lactis concreti ſuctu ægrotantium remedium 145
Infantium lippitudinis remedium 83
Infantes impauidos quid faciat 70
Infantium pericula quo arceantur 445
Infantibus ſaliuam quid faciat 456
Inferorum vmbras ſynochitide gemmi euocari 464
Infixa corpori extrahentia 218. & *Tom.3.pag.*187. 273.288.369.372
Inflammationis corporum remedia 39.60.& *To.* 3. *pag.* 76.145.146.153. 154.192.260.204.219. 220.222.224.235.250. 256.258.289.308.315. 327.368.383.392.408
Inflationis corporũ remedia 29.99.191.207.208. & *Tom.* 3. *pagi.* 57. 63. 69. 76. 79. 84. 86. 87. 100. 142. 151. 165. 173. 180. 259. 275. 364. 390. 408.
Ingenio Timanthes artem ſuperauit 330
Inguinis morbi remedia 14. 15. 129. & *Tom.* 3. *pag.* 190. 360. 386. 390. 411.
Inimicæ res inter ſe 26.31. 71. toto cap. 96. 189. & *To.1.pag.*356. 357. 366. 367. 369. 371. & *Tom.* 3. *pagi.* 245. *per totum caput*

Inimici qua ratione pœna affici poſſint 457
Inimicis quo pacto odium omnium hominum concilietur 33
Inimicitia diſcordiáque iumentorum qua ratione cohibeatur 33. & Tom. 3. pag. 311
Inſaniam inducentia 153. & Tom. 3. pag. 75. 156. 157. 301
Inſania quomodo tollatur 22. 151. & Tom. 3. pag. 72. 100. 150. 269. 304. 306. 308. 366
Inſanus lacus 153
Interaneorum morbi remedia 126. 128. 145. 209. & Tom. 3. pag. 72. 220. 280. 355. 364. 388
Interrogata omnia quomodo è muliere dormiente ſciri poſſint 195
Inteſtinorum remedia 36. 56. 57. & Tom. 3. pag. 51. 71. 73. 83. 85. 91. 92. 98. 100. 106. 192. 227. 231. 242. 370
Inuidiæ brutorum exempla 133. 164. 190. & Tom. 1. pag. 378. 379. 384
Iocinoris morbi remedia 53. 122. 205. 206. 207. 308. 402. & Tom. 3. pag. 51. 54. 61. 79. 82. 85. 87. 88. 95. 105. 107. 146. 149. 165. 166. 172. 173. 176. 180. 181. 191. 198. 199. 205. 210. 227. 228. 233. 239. 241. 242. 252. 253. 257. 264. 267. 269. 290. 334. 346. 347. 390. 392
Io à Nicia picta 344
Ion ſtatuarius 278
Ion gemma 459
Iouetanum genus plumbi 305
Iouis. Quære Iupiter
Iphicratis leæna ſimulacrum 283
Iphigeniæ ad aras ſtantis picta hiſtoria 330. 345
Iphis pictor, eiúſque opera 347
Iracundias hominum donat androdamas lapis 452
Irene pictrix, eiúſque opera 348
Iris gemma 450
Iſchiadicis vtilia 8. 31. 54. 60. 124. 175. 190. 206. & Tom. 3. pag. 216. 225. 250. 251. 257. 259. 262. 268. 278. 308. 334. 348. 359. 370. 386. 387. 388. 400. 409. 410. 411
Iſigonus ſtatuarius 285
Iſmenias muſicus 417

Iſodomon

Iſodomon, ſtructuræ genus 407
Italiæ laus, tēperies, rerum copia, &c. 466
Italia luxuria Aſiæ corrupta eſt 259
Italiæ labyrinthus 386
Italiæ vitrum 413
Italia metallorum fertilis 242. & *Tom.1.pag.*129.
Italicarum ſtatuarum vetuſtas 273
Iudææ bitumen 357
Iudææ riuus quidam ſabbatis omnibus ſiccatur 154
Iudæorum ſacris dicatum liquamen ex piſcibus ſquama carentibus 173
Iudicum decuriæ 230
Iulia lex theatralis 231
Iulianus Neronis procurator 427
Iulius Sextus Conſul 236. & *Tom.1.pag.*66
Iumentorum vngula Reatinis paludibus indurantur 152
Iumentorum ægrotantium medicinæ 147. & *To.*3. *pag.*396.401
Iumentorum hulcera ſanantia 24. & *Tom.* 3. *pag.*178
Iunius piſciculus, eques Romanus 374
Iunius Gracchanus hiſtoricus 232
Iunij P. in legatione perempti ſtatua 271
Iunius M. Prætor 336
Iunonis cella in Capitolio 274
Iunonis ſimulacrum 283
Iunonis Laciniæ templum 327
Iunonis Ardeæ templum 340
Iuno quo fonte perfuſa 158
Iupiter hoſpitalis 373
Iouis ſimulacrum minio pingebatur 250
Iouis ſtatoris ædes Romæ vbi 272
Iouis Coloſſus à Claudio Imperatore dicatus 275
Iouis Olympij ſimulacrum, Phidiæ opus 277. 278. 286. 369. & *Tom.1.pag.* 322
Iouis Seruatoris templum 383
Iouis Tonantis ædes 284. 377
Iouem cælo deuocare conatus Tullus Hoſtilius, fulmine percutitur 6
Iouis Tonantis ſimulacrum 384
Iouis varia ſimulacra 287 373. 374

Iouis

Iouis Liberum parturientis tabula picta 346
Iouis in Capitolio fictile ſimulacrum 351
Iouis Patris ædes ex qua materiæ 355
Iouis Olympij templum Athenis 376
Iouis Vltoris tẽplum, id eſt, Pantheon 390
Iouis gemma 458
Iouis in throno ſedentis effigies 327
Iouis Libradij fons, miraq; eius anguillæ 187
Iupiter eburneus 389
Iupiter quare caprino lacte nutritus fingatur 34
Iurgia quo concitentur 196
Iuuentutis Deæ ædicula in Capitolio 339
Iuuẽtutis ædes, & annua canũ circa eã ſupplicia 88

L

Labeo Aterius prætorius 315
Labicana porta Romæ 371
Labiorum vitiatorum remedia 117.293.& To.3. pag.249.
Labyrinthorum cõſideratio 386. toto capite
Labyrinthius Ægyptius 386.& To.1pag.193
Labyrinthus Samius Theodori opus 285
Labradij Iouis fons, eiúſque anguilæ cibũ ex hominũ manibus capientes 187
Labrus piſcis 221
Labrorum ſciſſuræ remedium 51
Lactis copiam facientia 68. 215.& Tom. 3. pag. 107. 209.261.270, 279. 377. 397.406.411.
Lactis vbertatem mulieribus facientia 68. 216. 456. & Tom.3. pag.54. 68. 90.153.181.182
Lactis materni vſus vtiliſſimus, exitioſus verò poſt conceptum 34
Lac mulierum ſaluebrrimum 36
Lactis coagulum quando venenum 43
Lactis mulierum medicinæ 21.& Tom.3.pag.57
Lacedæmonij ferreo annulo vtebantur 224
Lacedæmone tectoriũ opus Romam tranſlatum 355
Lacedæmoniũ marmor 378
Lacertæ natura 92
Lacertæ viridis gẽma 461
Lacertarum in medicinis vſus 100.102.105.120. 123.124.135
Lacon ſtatuarius 277

Laconica purpura 322. & Tom.2.pag.36
Laconici ſmaragdi 434
Lacunaria à quo primùm picta 342
Lacus ſeptingentos fecit Agrippa 395
Lagonis pueri ſimulacrum 284
Lahippus ſtatuarius 278
Laidis, & Elephantidos de menſtruis effectibus contrariæ aſſertiones 23
Lala virgo pictrix 348
Lamiani horti fulmine exuſti 324
Lampſaci in metallis gēma incognita reperta 464
Lamyrus piſcis 220
Lanis tingendis apta alga 199
Lanæ ſuccidæ medicinæ 81
Lanæ vſus in nuptiis ibid.
Lanæ quibus tingātur 322. & To.3.pa.170.172.268
Langæ beſtiæ fabuloſæ 424
Langurium à quibuſdā appellatur ſuccinum ibid.
Lāguriæ beſtiæ fabuloſæ ibi.
Laocoontis & filiorum à draconibus innexorum ſimulacrum 373
Laodamiæ mulieris effigies 346
Lapis fugitiuus ab Argonautis Cyzici relictus 389
Lapides viua corpora erodentes 396
Lapidès tranſlucidi 398. 406.414
Lapidis Aſsij flos, eiúſq; in medicinis vſus 398. & inde ad finem capitis vſq;
Lapides quoſdam párere alios 399
Lapides oſsei ibid.
Lapides palmati vbi ibid.
Lapidū differētiæ plures ibi.
Lapides è puluere Puteolano 353
Lapideſcere puluerem mari immerſum ibid.
Lapidem Scyrium integrū fluctuare, comminutum mergi 398
Lapides viui ex genere pyritarum 400
Lapidem montariorum conſideratio 404
Lapides ſectiles in Belgica, Liguria, Vmbria, & Venetia 405.407
Lapides monumentis apti 407
Lapis viridis igni reſiſtens ibidem
Lapides ob mollitiem ædificiis inutiles 406
Lapides pingere quando inuentum 311

Lapides ſtatim conſumentes corpora 398. & Tom. 1.pag.72
Lapis vbi creſcat 399. & Tom.1.pag.77
Lapides quædam fieri ſolo tactu 398
Lapitharum & Centaurorum certamen à Phidia in Mineruæ ſoleis ſcalptum 369
Laquearia vbi auro intecta 357
Larbaſon idem cum ſtibio 248
Laribus Compitalia à quo, & cur inſtituta 415
Largitionis exempla 257. & inde ad finem capitis vſque
Lartius Licinius legatus, eiúſque circa Cantabriæ fontes ſiniſtrum augurium 154
Laſer piſcis 190
Laſsitudinem ne quis ſentiat 38.179. & Tom. 3.pag.168.223.248.251. 261.334.408.409
Lateribus quæ conueniens materia 354
Lateres quo anni tempore fingendi ibid.
Laterum genera tria ibid.
Latiarius Iupiter 276
Latini priſci à C. Menio victi 270
Latinæ literæ antiquæ 340
Latinorum caſtra A.Poſthumius apud Regillũ lacum expugnauit 232
Latonæ puerperæ ſimulacrum ex ære 284
Latonæ ſtatua è marmore 370
Laterum doloris remedia 124. 206. 302. & Tom. 3.pagin. 70.75. 79. 87. 89. 93. 104. 145. 150. 168.169.178.180.192. 209.242.250.257.259. 269.277.282.345.346. 347. 348. 371 387. 405
Lauriotis quid 198
Learchus à patre præcipitatus 300
Lectos & triclinia quis primus argento exornarit 258
Legati Romanorum interempti 271
Legati Octauij aut certe Popilij in legatione ad Antiochum confidentia, eiuſdémque ſtatua ibidem
Leges. Quære Lex

Lemn

Lemnos inſula 319.320. & Tom.1.pag.157
Lemni labyrinthus 386. 387
Lendes capitis quibus perimantur 45. 101. 165. 356. 360.& Tom.3.pag. 188.263
Lentiginum remedia 31.51. 204.205.207. & Tom.3. pagina 50.61. 71. 76.85. 90.158.172.173.181.185. 192.200.209.225.334. 241.244. 257.261. 270. 280.292
Lentulus L. Conſul Cornelium Merendam aurea corona donauit 232
Lentulus P. Conſul duo ſtatuarum capita in Capitolio dedicauit 276
Lentuli Spinteris amphoræ, vrceiq; ex onyche 379
Lentulus Cornelius quando Conſul 113
Leochares ſtatuarius 277
Leochares Mauſoleum calauit 371.372
Leocras ſtatuarius, ac eius opera 284
Leonis adipis, aliarúmque eius partium in medicinis vſus 25
Leonini dentis vſus 26
Leones quos non attingant 93
Leones ne mordeant 296
Leo piſcis ex genere lacertorum 220
Leonatus Alexandri dux 354. & Tom. 1. pagina 253
Leon ſtatuarius 287
Leontij ſtatuarij opera 280
Leontion pictor 336
Leontios gemma 453
Leontiſci pictura 347
Lepidotes gemma 459
Lepidus M. primus limina ex marmore Numidico in domo ſua poſuit 376
Lepidi M. domus ſplendidiſsima 392
Lepidi Triumuiri querela de auium cantu, eiúſque remedium 342
Lepræ morbi remedia 12. 35.50.97. 179.205. 207. 293.356. 357.& Tom.3. pagina 61. 68. 69. 80. 89. 90. 102. 103. 144. 168. 172. 173. 182. 192, 200.204. 209. 217. 219. 234.258.266. 269.290. 308.335.353
Lepus marinus piſcis venenoſus 185
Leporis marini venenum, & eius remedia 22.36. 43. & Tom. 3. pag. 99.

230.250.324
Leporis marini in medicinis vſus 205.216
Lepus ſurdus facilius pingueſcit 71
Leporis partium in medicinis vſus 45. 52. 53. 54. 56.57.58. 60.67.70
Leporis coagulum in medicina 42. 48. 51. 52. 56.70
Lepores in ſomno ſumpti ſomnioſos faciunt 70
Leporis carnes formam conciliare creduntur 70
Lesbias gemma 459
Lesbium marmor 365
Lesbocles argenti cælator 286
Lethargicorum remedia 32. 62.89.135. 190.212.213. 378. & Tom. 3. pag.54. 58.76.79. 103. 105.167. 224. 239. 252. 255. 261. 366
Leuca gemma 456
Leucachates gemma 451
Leucochryſos gemma 448. 459
Leucogæi colles 356.& Tom.2.pag.466
Leucographia gemma 456
Leucoion chalcanthi genus à colore albeſcentis violæ denominatum 296
Leucola inſula 400.& Tom.1.pag.215
Leucopetalos gemma 459
Leucophæus pannus 211
Leucophoron quid 320
Leucophthalmos gemma 459
Leucoſtictos marmoris genus 379
Leges plures ad res varias 10.355. 408. & Tom.1. pagina 404. & Tom.2. pagina 89.135. 283.323. 443
Legibus cenſoriis quæ cœnis interdicta 365. & To.1. pag.403.407.& Tom.2. pag.89
Leges duodecim Tabularum 7. 113. & Tom. 2. pagina 147. 318. 376.& Tom.3.pag.113
Lex Papyria 234
Lex Clodia ibidem
Lex Metella 362
Libanochros gemma 459
Libella vnde dicta 238
Liber pater. Quære Bacch⁹
Liberalium artium primum in gradum recepta pictura 331
Liberi tantum & ingenui ad picturam admittebantur 330.331
Libri pumice poliũtur 403

Libidines in poculis olim cælabantur 223
Libidinum tabellæ à quo picta 330
Libonis ludis tectum theatrum 390
Libripendes unde dicti 233
Libys puer ex ære, Leontij opus 280
Lichenum morbi remedia 12. 50. 118. 174. 204. 244. 356. 357. 361. & Tom. 3. pag. 49. 61. 71. 78. 99. 104. 144. 149. 171. 177. 178. 182. 192. 198. 204. 217. 219. 221. 232. 234. 240. 241. 255. 261. 268. 271. 337. ferè per totum cap. 342. 343. 408
Lichen quid equo, eiúſque vſus 49
Licinius Publius quando Conſul 113. & Tom. 2. pag. 55. 267
Lienis in medicinis vſus 56
Lienis morbi remedia 36. 54. 84. 208. 303. 319. 359. & Tom. 2. pagina 158. & Tom. 3. pag. 55. 62. 77. 82. 84. 86. 89. 93. 102. 105. 106. 144. 145. 149. 165. 168. 172. 176. 178. 181. 200. 204. 228. 233. 242. 251. 261. 262. 268. 291. 356. 358. 387. 388. 390. 406. 409.
Lienes lienoſis mederi 29. 54. 70
Lienem curandorum magica præcepta 123
Lienem abſumentia 189. 191. & Tom. 3. pag. 141. 199. 248. 262. 277. 304. 356. 393
Lignum ouo perfuſum non ardet 86
Limacis lapillus dentitioni infantium medetur 146
Limacis oſsiculi mirus vſus 102. 146
Limoniates gemma 459
Linguæ vitiorum remedia 51. 174. & Tom. 3. pag. 268
Linguis fauere quid 6
Lina quo nigreſcant 25
Linus fons in Arcadia miræ naturæ 152
Lipara, medicamenta 249. & Tom. 3. pag. 243
Liparæ alumen 358
Liparis gemma 459
Liparis piſcis 220
Lippitudinis remedia 10. 12. 14. 17. 19. 27. 29. 36. 105. 202. & Tomo 3. pagina 71. 243. 328.

329. 402
Lippitudo infantium quo pacto tollatur 83
Litium victoria vt quis potiatur 87
Literæ Aegyptiæ 381
Lithizontes gemmæ 440
Lithoſtrota quæ 410. 411
Liuianum æs quod, & vnde dictum 265
Liuia Auguſta Cryſtallum in Capitolio dicauit 422
Liuius M. Conſul quando 76
Lix quid 415
Locorum mutatio vtilis longo morbo 17
Locorum diuerſorum vis & natura peculiaris 150. 198. *per totum caput,* & *Tom.1 pag.* 63. 163. & *Tom.2. pag.* 333. 337. 341. 346. 347. 366. 378. 379. 428. 454. 462. 477. 484. 496. & *Tom.* 3. *pag.*129
Locupletes qui, & vnde dicti 256. *per totum caput,* & *Tom 2 pag* 443
Locuſtas auertentia 447
Locuſtarum piſcium conſideratio 220 & *Tom.* 2. *pag.*28. 47
Loligo piſcis volitans 222 & *Tom.2 pag.*25. 523
Loliginum piſcium natura 187. & *Tom.* 2. *pagina* 16. 25
Lomentum coloris genus 263
Lomentum ex cæruleo fit ibidem
Lophon ſtatuarius 287
Lucilij de pauimentis verſus 411
Lucretiæ nulla decreta ſtatua 272
Luctatius Q. Mineruam Catulianam Romæ dicauit 284
Luctatius Q. clypeos vbi dicarit 313
Lucrinus lacus 396. & *Tom.1.pag.*106
Lucrina oſtrea 199. & *Tom.2.pag.*48
Lucullus L. Herculis Tunicati ſtatuam iuxta Roſtra dicauit 288
Luculli ſigna multa Romam inuexerunt 274
Lucullus ex Apollonia oppido Apollinem Romam tranſtulit 275
Lucullus L. duobus talentis ſtephanoploci tabulæ apographum emit 343
Lucullus L. ſignum felicitatis faciendum locat 351
Lucullei marmoris columna

næ 365
Lucullus L. Conſul quando 377
Luculli ſeruus heri manus à cibo deducebat 17
Luculleum marmor cur dictum 377
Ludius pictor 340
Ludos ſpectandi conſuetudo 394
Lumborum affectorum remedia 19.28.31.53.81. 124.306.356.357.& Tom.3 pag.50.54.55.57. 58.59.71.73.74.75.78. 79.81.86.91.93.95. 103.147.152.154.165. 169.175.187.200.208. 253.266.278.363 394. 396
Lunæ obſeruatio 61.193. 194.455.& Tom 3.pag. 198.237.248
Lunam contra non mingendum 21
Lunæ imaginem Selenites lapis continet 461
Lunenſe marmor 368. 376.399
Lupercorum habitu factæ ſtatuæ 269
Luporum veſtigiis calcatis torpeſcunt equi 43
Lupi partium in medicinis vſus 46.47.48.55.57. 60.62 67.70
Lupi roſtrum veneficiis reſiſtit 43
Luporum capita quare villarum portis præfigantur ibidem
Luporum iecur equinæ vngulæ ſimile 71
Luporum veſtigiis equi rũpuntur ibidem
Lupi ne in agrum accedant 72
Lupus ne alicui animali noceat ibidem
Lupi piſcis aſtus 186
Luporum piſcium conſideratio, natura, &c. 173. & Tom.2.pag.19
Luſcioſorum remedia 46. & Tom.3.pag.234
Luſitania auri fertilis 242
Luſitaniæ plumbum 303
Luſitaniæ cryſtallus 422
Luſi fons Arcadiæ 152
Luſtris in publicis nomina victimas ducentium proſpera eligebantur 8
Lutea herba qualis 244
Lutræ animalia è genere fibrorum 219
Luxatis vtilia 8.39.64. 81 175.410.& Tom 3. pag.63.88.101.144.152. 167 172.179.189.195. 204.222.225.240.261.

267.273.281.287.291. 367.388
Luxuria aduerſus fraudem muniendam 465
Luxuria annulorum vſum ſæpius mutauit 228
Luxuriæ exempla 257.& Tom.2.pag.34. vſque ad finem capitis
Luxuria maxima in auro & argento 257
Luxuriam Aſia miſit in Italiam 259
Luxus redargutio 222.toto cap.235. 257. 364.toto cap.390. & Tom.2.pag. 20.31.toto cap.39.179. & Tom.3.pag.160
Lycaonum gentis inuenta 144
Lychnuchi penſiles ex ære 268
Lychnites, marmoris genus 368
Lychnites gemma 442
Lychnite ex gemma vaſa potoria olim facta ibid.
Lyciæ creta 362
Lyciæ mira ſaxa 398
Lycus fluuius 153.155.& Tom.1.pag.77.199.201. 203.207.210.219.224. 225.226.258
Lyci ſtatuarij opera 84
Lyciſcus ſtatuarius ibidem
Lycophthalmos gemma 462
Lycos aranei genus 124. 137
Lydius lapis, qui & Heraclius 254
Lygdinus lapis 380
Lymira fluuius & oppidum 154.& Tom.1.pag. 206
Lymphationes nocturni quo pacto tollantur 302
Lymphaticorum remedia 61.132.428.431.& To. 3.pag.308
Lyncis beſtiæ medicinæ 34
Lyncis feræ conſideratio 424. 429. & Tom.1. pag.367.385
Lyncurij gemmæ conſideratio 424.429.& Tom.1. pag.385
Lyſiæ ſtatuarij opera 373
Lyſimaches ſacerdotis Mineruæ ſimulacrum 283
Lyſimachus gemma 459
Lyſippus pictor 342
Lyſippi ſtatuarij opera 274
275.277.280. & Tom.1. pag.222
Lyſiſtratus ſtatuarius 278. 350
Lyſon ſtatuarius 287
Lytta vermis 98

M

Macedoniæ adamas 430
Macedonia gemma 461
Macedonia magnos 397
Macula gemma 461
Maculæ corporis quomodo tollantur 31. 37. 400. & Tom. 3. pag. 77. 80. 199. 230. 377
Maculas è facie tollentia 51. & Tom. 3. pag. 50
Manadum ſimulacrum 370
Mana piſcis 220
Manarum piſcium in medicinis vſus 205. 208. 215
Magicæ autoritas maxima 110
Magicæ prima origo ex medicina ibidem
Magica ſuperſtitio bonam orbis partem occupauit 111
Magica in Perſide orta ibidem
Magicæ ſpecies plures 111. per totum caput
Magica vis 29. 451. & Tom. 3. pag. 341. & inde
Magicæ artis vanitas, eiúſq; reprehenſio 26. 62. 94. 446. 447. 455. 457. & Tom. 3. pag. 319. & inde 341. & inde
Magorum veneficiis quo pacto reſiſtatur 25. 30 400. & Tom. 3. pag. 324
Magi quo lapide in axinomantia vtantur 401
Magorum aſtus 86
Magi plures vetuſtiſsimi 110. 111. per totum caput
Magides quæ 259
Magiriſcia ex argento, Pythiæ opus 262
Magiſtratibus capita aperiri, cur inſtitutum 18
Magnetis lapidis conſideratio, genera, miracula, medicinæ 396. toto capite
Magnes vnde dictus 397
Magnetis nomina plura ibidem
Magnes quibus in locis reperiatur ibidem
Magnes ferrum ad ſe trahit 396. 428. & Tomo 3. pag. 48
Magnetis & ferri concordia 301
Magnes ferro vires ſuas communicat ibidem
Magnes vbi naſcatur ibid.
Magnes in ſe vitri liquorem vt ferrum, ad ſe trahit 413
Magnetis cum adamante diſcordia 431

Magnes adamante præſente ferrum non attrahit ibi.
Magnetis genus in Cantabria inuentum 301
Magnete è lapide concameratio templi Arſinoes fieri cœpta ibidem
Magneſiæ magnes 397
Malas ſculptor 367
Maltha quo pacto conficiatur 410
Mammæ vt virgini perpetuò ſtent 67. *& Tom.3. pag.331*
Mammæ mulierum ne creſcant 68. 215. *& Tom.3.pag.331*
Mammarum affectarum remedia 21. 215. 398. 400. *& Tom.3.pag.* 80. 82.97.100.192.197.199. 224.228.240.253.255. 374.377.385 393.411
Mammarum duritiam emollientia 39.199. *& Tom.3 pag.*70.74
Vide Lac
Mamurra quis & eius domus 376
Mangones quo pubertatem puerorum inhibeant 121. 216. *& Tom 3. pag.*154
Mangones gemmarũ 465
Manilius Marij legatus 228
Manlius Mathematicus 383
Manlij Cn. ex Aſia triumphus 268
Manlius Conſul 314 *& Tom.3.pag.*163
Maris dij plures 370
Maris aqua ſalubris 165
Mari nihil violentius 183
Marina animalia terreſtribus notiora 218. *& inde*
Marini homines 219. *& Tom 2 pag.*5
Marinum olus, eiúſque natura 206
Margaritæ vbi optimæ 431. *& Tom 2. pag.*31
Margaritæ Indicæ 377
Margaritiferæ conchæ 219
Marianum æs 265
Mario Gratidiano dicatæ ſtatuæ 255.272
Marij C. de Iugurtha triumphus 225
Marius filius aurum ex incendio ædis Capitolinæ Praneſte detulit 226
Marij C. Cimbrica victoria, & vſus cantharorum 260
Marmaridius Magus 111
Marmor Numidicum Sinnadicúmque cruſtis inſertis variegatum 311. 376

Mar

Marmoris cauſa naues factæ 365
Marmor quis primus Romæ in publicis operibus oſtenderit 365. per totum caput
Marmor ſcalpendo qui primò inclaruerint 366. per totum caput.
Marmor vbi nobile 368
Marmor ſcalpi ante picturam ac ſtatuariam repertum ibidem
Marmoris artifices nobiles plures 366. per totũ cap. 367 per totum caput.
Marmoreæ columnæ 365. 366. 375
Marmoris ſecandi in cruſtas inuentum 376. 377
Marmoris genera & colores 375. 378
Marmora in lapidicinis creſcere 396
Marmorea ſimulacra variorum artificum 367. & inde per totum caput.
Marſorum contra ſerpentes vires 8. 11. & Tom. 3. pag. 131
Marſyæ religati pictura 328
Marſyas fluuius 153. & Tom. 1. pag. 202. 208
Martis ſimulacrum 287 371
Martis Vltoris tẽplum 300
Martij campi obeliſcus 382 per totum caput.
Mares qua ratione concipi poſſint 67. 69. & Tom. 2. pag. 517. & Tom. 3. pagina 302. 217. 361. 377. 393. 407
Maſſia Hiſpaniæ ciuitas, eiúſque lateres aquis innatantes 335
Mattiaci fontes calidi in Germania 154
Mauſoleum à quibus artificibus cælatum 372
Mauſoleũ Halicarnaſſi ex qua materia 355
Mauſoli domus Proconneſio marmore incruſtata 376
Mauſoli Cariæ rex, & eius ſepulcrum 372
Mauſolus rex quo anno obierit 372. 376
Mauſoli regis Artemiſia vxor 372. & Tom. 3. pag. 311
Mecœnas Meſſius triennio ſibi ſilentiũ imperauit 19
Mechopanes pictor 345
Meconium, id eſt, infantium ſordes in vtero editæ 16
Meconites gemma 459
Medeæ quadrigæ ex ære 281
Medea Timomachi imper-

ſecta 348
Medea gēma à Medea reperta 459
Mediæ ſmaragdi 434
Medicamenta mala ne noceant 30. 131. 194. 302. & Tom. 3. pag. 321. 324. 325
Medicinam non tam præbentes, quàm reperiētes proſunt 4
Medicina nullam artem inconſtantiorem eſſe 73
Medicina, abſtinentia & fames 16 & Tom. 3. pagi. 340
Medicinæ ab animo hominis pendentes non omittendæ 16
Medicina ab oraculis petitur 74
Medicinarū optima quæ 16
Medicina à diis inuēta 73. & inde
Medicinæ præmia ingentia 74
Medicina Græcorum à Catone damnata 76
Medicinæ origo atq; inuentio 73. per totum caput.
Medicina Magicæ fons 110
Medicina & Magica pariter efflorueruntt 113
Medicinæ ex animalium membris 3. per totū caput
Medicinam Romani dānauerunt 76
Medicā rem Priſci nō damnabant, ſed artem 77
Medicina luem morum induxit 80
Medicinæ Græci autores recenſentur 74
Medicinæ ex igni 414. & inde.
Medicis periculis noſtris diſcunt 78
Medici metallicarum rerū imperiti 291
Medici Veteres plures 73. per totum caput.
Medicis multæ gentes carent 76
Medicorum crudelitas 4
Medicorum turba ſe periſſe, monumenti inſcriptio 76
Medicos ſe aſſerentibus ſtatim creditur 77
Medicus ſolus hominē impune occidit 78
Medullæ conſideratio, effectus, genera, & medecina 40. 50. & Tom. 2. pag. 160
Megabyzi ſacerdotis Dianæ, picta effigies 335. 344
Meges palpebrarum pſilothrum ex ranis in aceto putrefactis inuenit 202
Mellis, in quo ſunt apes im-

mortua, in medicinis vſus 109.126.129
Mellis venenati remedia 96.194. & Tom.3. pagi.130
Melancholicorum remedia 33.35.62. & Tom.3. pag.63.69.100.150.218.308.408
Melanthius pictor quibus vſus coloribus 324
Melanthius ingenti pretio didicit 330
Melanurus piſcis 220
Melas Thraciæ fluuius 152 & Tom.1. pag.78.147.204.226
Meleager vnus ex ducibus Alexandri 354
Meleagri effigies, Paraſij opus 329
Melicembales piſces 219
Melichros gemma 463
Melichloros gemma 448
Melichryſos gemma 463
Melites gemma 463
Melitites lapis qualis 400
Meli inſulæ alumem 358.359.360
Melos inſula 320. & Tom.1.pag.68 156
Melos inſula ſulphure fœcunda 356
Memnonis ſtatua ex baſalte lapide, Sole oriente crepitum edens 379
Memnonia gemma 459
Memoriam adimens gemma 456
Memoriam iuuantes aquæ 153
Memphis Aegypti vrbs duabus inſignis pyramidibus 384
Memphis oppidum 384. & Tom.1.pag.190.193
Memphites marmoris genus 384
Mana Sexti Pompeij libertus 362
Menander diligentiſſimus luxuriæ interpres 375
Menandri regis Cariæ effigies ab Apelle picta 335
Menandri fabula, Theſſala nomine 112
Menachmij ſtatuarij vitulus 285
Menecrates Sexti Pompeij libertus 362
Menelai regia 243
Menelai imago ex Obſidiano vitro 484
Menanij Agrippæ paupertas 253
Meneſtrati ſimulacrū 372
Menius C. Latinos deuicit 270
Menius C. quando Conſul ibidem

Mene

Menodorus ſtatuarius 287
Menogenes ſtatuarius ibid.
Menſam auferri bibētē conuiua inauſpicatiſſimum habetur 9
Menſis ſeruata auguria & ſuperſtitiones ibid.
Menſtruo primo fœminarum plures morbi ſanantur 14
Menſtrui prodigioſi effectus 22
Menſtrua mulier denudata tempeſtates abigit ibi.
Menſtrui portentoſa mala ibidem
Menſtrua coëuntibus maribus quando maximè peſtifera 23
Menſtruo purpuram pollui ibidem
Menſtruum ſegetibus nocet ibidem
Menſtrui tactu vitis læditur ibidem
Menſtruum, Iudaæ bitumine nocentius ibid.
Menſtruo nitorem ſpeculorum hebetari 24
Menſtruorum mulierū in medicinis vſus ibid.
Menſtruo tactis poſtibus Magorum artes irritas reddi 25
Menſtruorū remedia 68. 81. 84. 85. 295. 303. 319. 401. & Tom. 3. pagina 83. 84. 106. 144. 145. 152. 165. 168. 173. 178. 181. 200. 214. 220. 227. 228. 231. 237. 241. 242. 246. 248. 258. 263. 268. 270. 271. 272. 273. 276. 281. 374. 375. 276. 392 398. 400. 402. 411
Menſes citantia 16. 20. 22. 28. 31. 97. 190. & Tomo 3. pagi. 74. 86. 102. 104. 149. 151. 153. 154. 155. 176. 181. 186. 194. 197. 198. 209. 232. 234. 239. 249. 251. 261. 264. 267. 269. 277. 281. 283. 288. 290. 303. 374. 375. 385. 390. 403. 405. 409. 410
Mentem turbantia 27. & Tomo 3. pagi. 264. 301. 302
Mente commotis vtilia 18. 28. 151. 403. & Tom. 3. pag. 77. 105. 209. 304. 398
Mentonomenon Germaniæ æſtuarium 425
Mentor ſculptor 259. 261
Mercurij ſimulacrum 279. 287

Mercurius Bacchi nutritor, eiúſque ſimulacrum ex ære 286
Mercurij del ubrũ vbi 430
Meretrix ditiſſima Rhodope 385
Meretricis conſtantia, ac fides 273. & *Tom.1.pagi.311*
Meretrici cui honor tributus 283
Meroctes gemma 459
Merulæ auis in medicinis vſus 125
Merula piſcis 220. & *Tom.2.pag.17*
Meryx piſcis ex genere lacertorum 220
Meſoleucos gemma 459
Meſomelas gemma ibidem
Meſphees rex Ægypti 382
Meſſalinæ cum Vettio Valente adulterium 75
Meſſalinus conſularis hirudinibus ad genua admiſſis interemptus 213
Meſſala Valerius victoriã ſuam de Hierone & Carthaginienſibus Romæ pictam propoſuit 316
Meſſala Orator alienã genti ſuæ imaginem vetuit inſeri 312
Meſſala Orator in Antonio auri in rebus obſcœnis abuſum reprehendit 235
Meſſala Marcus quando Conſul 419. & *Tom.1.pag.314.* 383
Meſſala Marcus duas Sibyllis poſuit ſtatuas 270
Meſſana oppidum 161. & *Tom.1.pag.75.* 113
Metallorũ conſideratio 222. *per totum caput.*
Metallum vnde dictum 247
Metallis opes conſtant 310
Metallorum æris conſideratio 264. *toto capite.* 265. *toto capite*
Metella Syllæ mater 393
Metellus Macedoniam ſubegit 281
Metelli ædes vbi 374
Metopoſcopi qui 334
Metrodorus pictor 345
Metrodorus Scepſius 431
Metrodorus Scepſius à Romanorum odio nomẽ inuenit 273
Metrodorus Scepſius Romanis obiecit Volſinios ſtatuarũ cupiditate eſſe expugnatos ibid.
Metus vanos expellit à mẽte adamas 431
Meuaniæ oppidi Italiæ murus lateritius 355

Micciades ſculptor 367
Midæ annulus mirus 224
Midæ auri copia 235
Micza oppidum Macedoniæ 155
Milciades dux Athenienſium 326
Miletus Medicus 5
Militaribus ſignis argēteus color familiaris 237
Militū præmia varia 232. & Tom.1. pagi. 315. & Tom.3.pag.161
Millepeda in medicina 119
Millepeda animal, & contra eius venena remedia 107. & Tom.3. pagi.50
Milo Crotoniates qua gemma vſus 452
Milo Clodiū perimit, & eius æris alieni ſumma 391
Miltos id eſt, minium 251
Miltites lapis 402
Miluago piſcis tempeſtates præſagit 187
Milui in medicinis vſus 104. 130
Mineruæ ſimulacrum ex ebore 278
Mineruæ Muſicæ ſimulacrum ex ære 278. 283. 284
Mineruæ tēplū Lindi 243
Mineruæ in Gorgone dracones ad ictum cithara reſonantes 284
Mineruæ delubrum in Capitolio 338
Mineruæ effigies picta ab Amulio 341
Mineruæ ſimulacrū è cælo tactum 409
Mineruæ ædes in Elide, eiúſque mirum tectorium ibidem
Mineruæ ſimulacra 278. 279. 283.284. 285.287. 369. 370
Minij conſideratio 250
Minij in ſacris vſus ibid.
Minium à quo inuentū 251
Minium in quibus reperiatur locis ibidem
Minij præparatio ibidem
Minij ad libros ſcribendos vſus 253
Minium domini ſeruis pingentibus præſtabant 318
Minium venenum eſſe 79
Minutij ſtatua vbi, & qua de cauſa poſita 270. & Tom.2.pag.444
Mira ſimi dorcadis natura 46
Miracula orbis ſeptē, Dianæ Epheſiæ templum 380 *Iouis Olympici ſimulacrum* 277. *Pyramides Aegyptiæ* 383.toto cap. *Solis*

Solis coloſſus Rhodi 275. Mauſoli ſepulcrum 372 Babyloniæ muri Tom.1. pag.259. Cyri Medorũ regis domus à Memnone illigatis auro lapidibus fabricata: Cuius Plinius non meminit.
Miracula circa precationes, incantamenta, & ſorti legia 6.& inde per totũ cap.11.per totum caput.
Miracula Rubri maris 183. per totum caput.
Miracula piſcium ibid.
Miracula, medicinæ, & prodigia ignium: 415.toto capite.
Miracula multa aquarum 154
Miracula inuicta Q. Marcij Regis 395
Miracula quorundam animalium 71. per totum cap.148.per totũ caput.
Miracula, varia naturæ 6. & inde per totũ cap.26. 31. 49. 88. 93. 94. 176. 194. 195. 216. 218. 304. 366. 379. 381. toto capi. 383. toto cap. 388. toto cap.396. toto cap.398. 405. 415. 441. 451. 455. 456. 463. Vide reliqua aliis Tomis.
Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit 235
Mithridatis currus aurei argenteique 260
Mithridatis antidoti compoſitio 79.& Tom.3.pagi.240
Mithridatis dactylotheca 419
Mitrax gemma 459
Mitrex Aegypti Rex 380
Mituli piſces quales 207
Mituli piſcis medicinæ ibid.
Mitulorum mira magnitudo 186
Mnaſitheus pictor 348
Mnaſitimus pictor ibid.
Mnaſon Elatenſium tyrannus 336.338
Mnemoſyne à Philiſco picta 347
Mneuidis regia 381
Mœridis regis ſepulcrum 386
Mœridis lacus 384.& Tom.1.pag.190.194
Molarum verſatilium conſideratio ac prodigia ex eis 399
Molæ lapideæ vbi optimæ ibidem
Molam vteri muliebris rumpentia 144
Molæ ſalſæ ſacris omnibus adhibe

adhibebantur 171
Molliendi vim habet terra ampelitis 361
Molochites gemma qualis, & unde dicta 445
Molybditis quid 249
Monochromata quæ 251. 314. 318. 325. 327
Monopodia ex ære 268
Montes cur à natura facti 364
Montes perfoßi 396
Monumenta perennia ex quo lapide fiant 407
Morbos carminibus tolli 10
Morborum totius corporis remedia 29. 131. & *Tomo* 3.*pag*.325
Morbis longis locorum mutatio utilis 17
Mores ciuiles proſtrauit M. Scauri ædilitas 365. 393
Morum ſeueritas quo pacto inducatur 30
Morion gemma 459
Mormyr eæ piſces 221
Mortariorum lapidum conſideratio 407
Mortem ſibi conſciſcentium corpora crucibus affixa 391
Mors tempeſtiua optima 5
Mortis ſigna ex vrina 19. 20
Mortis ſuæ arbitrio nihil homini melius conceſſum 5
Mos. Quære Mores.
Moſes Magus ſecundum Plinium 113
Motherudis regia 386
Mugilis piſcis conſideratio 220. & *Tom*. 2. *pagina* 17. 18
Mugilis piſcis actus 186
Mula ne calcitret 148
Mulæ vngulâ ſola ſtygis aqua continetur ibidem
Mulæ ex volutabro puluis inſperſus amoris æſtus mitigat ibidem
Mulæ eiúſque partium in medicinis vſus 100.128. 131. 147
Mulcta apud Veteres ouibus & bubus 224. & *Tom*.2.*pag*.443
Muliebris corporis, eiúſque partium medicina 21. *toto capite.*
Mulier menſtrua denudata tempeſtates abigit 22
Muliones culicũ genus 148. & *Tom*.2.*pag*.124
Muliones vno tantum die viuunt 148
Mulli piſcis cõſideratio 220. & *Tom*.2.*pag*.19.20
Mullus in cibo inutilis neruis 213

Mulli piſcis in medicinis vſus 194.206.214.217
Mullus piſcis lepore marino ſine noxa veſcitur 185
Multipeda vermis in medicinis vſus 119.129
Mummio L. Cenſore laquearia in Capitolio inaurata 237
Mummius L. Corinthum diruit 267.349
Mummius L. durata Corintho primus tabulis externis autoritatem fecit 316
Mummij victoria ad vaſa Corinthia, & tabulas pictas Romanorum mores inclinauit 419
Mummius ſignis vrbem Romam repleuit 274
Mummius decedens filiæ dotem non reliquit ibid.
Mundæ lapides quales 399
Murænæ piſcis actus 186
Murænarum patina 352
Muræna tantum ſexus fœminei 187
Murænam cum ſerpentibus coire 187.& Tom.2.pag. 23.& inde
Murænæ morſus remedia 197
Murænæ animam habent in cauda 187
Murænæ à piſcatoribus ſibilo euocantur ibid.
Murænæ fuſte non interimuntur ibid.
Murænæ cauda icta facillime perimuntur ibid.
Murænarũ cinis cũ melle lichenas & lepras ſanat 204
Muræna L. ludi 233
Muricum genera 204
Muricum cineris medicinæ 204.214.215
Muria quid 172.213
Murus lateritius Aretij & Meuaniæ 355
Murrhina vaſa à quo primum Romã aducta 420
Murrhina ingentis pretij ac capacitatis 420.421
Murrhina quibus in locis reperiantur 421
Murrhinorum pretium à fictilibus victum 353
Mures quibus pellãtur 148. & Tom.2.pagina 477.& Tom.3.pag.178
Murium natura non ſpernenda 88
Muris aranei morſus remedia 42.95.115.& Tom.3. pag.60.68.76.99.194. 217.233.390
Mures Africani pulmonum vitiis medentur 121
Muris, eiúſque partium in medecinis vſus 88.102.

106.119.121.131.146
Murinus ſimus in medicina 100.102.127.128.129
Muſæ nouem à Fuluio Nobiliore ex Ambracia Romam tranſlatæ 328
Muſarum nouem ſimulacrum 373
Muſæ imago 420
Muſcarũ in medicinis vſus 100.134.138
Muſca omnino indocillis 100
Muſcarum deus Myiodes ibidem
Muſcæ quomodo fugentur ibidem
Muſcas alis vehiculum & currum totum contegens 285.375. & Tom. 1.pag. 311
Muſca in linteolo religata lippitudini medetur 10
Muſcerda, id eſt, ſimus murinus 100
Muſculi piſces marini 219
Muſea in ædificiis quæ dicantur 403
Muſici gemmas geſtare ſoliti 418
Muſta vt feruere deſinant 404
Muſtelarum duo genera 88
Muſtela domeſtica catulos ſuos quotidie aliò tranſfert ibidem
Muſtela domeſtica ſerpentes perſequitur ibid.
Muſtelæ quomodo in vnum congregari poßint 33.92
Muſtelæ veneficiis quo remedio occurratur 99
Muſtelæ ne gallinis aut columbis noceant 147
Muſtela cui inimica 189. & Tom.2.pag.106
Muſtelarum morſus remedia 189
Muſtelæ à ſerpentibus quo pacto fugentur 33
Muſtelarum genera, & earum in medicinis vſus 88.101.103.106.119
Muſtelarum fel venenum eſſe 88
Muſta pumice addito feruere deſinunt 404
Muſta pice condiuntur 407
Mutiani de muſca ſuperſtitio 10
Mutianus ter Conſul ibid.
Mutina oppidum 352.& Tom.1.pag.122
Mutinenſia vaſa fictilia 352
Myaces piſces quales & ex eis medicinæ 207
Mycon pictor 262.321.326

Myron ſtatuarius 286
Mydon pictor 348
Myiagrus ſtatuarius 287
Myſcæ piſces quales 207
Mylœcos blattæ genus 108
Myiodes, muſcarum deus 100
Myrmecidis ſtatuarij opera 375. & Tom.1.pag.311
Myrmecites gemma 462
Myrmecias gemma 459
Myrmecion, phalangij genus 95
Myron ſtatuarius quando vixerit 277
Myron quo ære vſus 267
Myronis opera 279
Myronis bucula ibid.
Myrrhites gemma 459
Myrſilus Lydiæ rex 325
Myrſinites gemma 459
Mys argenti cælator 261
Mys piſcis 220
Myſcus piſcis ibid.
Myxon piſcis 202.352

N

NAphtha quid 357. & Tom.1.pag.80. & Tom.3.pag.238
Narciſsites gemma 463
Narciſſus libertus ditiſsimus 256
Naribus profluens ſanguis quo pacto ſiſtatur 19.81. 139.179.213.214.296.& Tom.3.pag.58.71.84.85. 89.90.167.168.290. 370.371.404
Narium vitiorum remedia 292. & Tom.3.pag.69. 82.91.104.230.264.276. 281.333
Narnienſis ager 161
Naſamonites gemma 459
Natura plurane abſumat an pariat 415
Naturam nihil fruſtra facere 89. & Tom.3.pagina 159
Nauarchus thoracatus, Paraſii tabula 329
Nauceryj ſtatuarij opera 285
Naucratis oppidum 177. & Tom.1.pag.194
Naucydes ſtatuarius quando floruerit 277
Naucydæ ſtatuarij opera 285
Nauis roſtrum prima æris nota 234
Naues quo colore pingantur 320.323.337
Nauium magnitudo 382. & Tom.2.pag.361
Naues marmoris aduehendi cauſa factæ 365.282. & Tom.2.pag.361
Nauem echeneis piſciculus remoratur 183.&

Tom.2.pag.23
Nauigantibus vtilia 22
Nauigatio vtilis corporibus 164
Nauigantes qua ratione aquam marinam dulcem efficere poſsint 166
Nauij Actij ſtatua 270
Nauſeam tollentia 199. & Tom.3.pagina 83. 85. 100. 189. 205. 217. 243. 365.390
Naxium marmor 378
Nealcæ pictoris opera 337. 347
Neapolitanum coraliũ 188
Neapolitanum ſulphur 556
Nebrites gemma vnde dicta 460
Nectabis rex Ægypti 381
Nemea leoni inſidens, Niciæ fabula 317.344
Nemeſis dea quamobrem ſoleat inuocari 9
Nemeſis ſimulacrum Romæ in capitolio ibid.
Nemeſis deæ imago picta 347
Nemeſis ſimulacrũ ex marmore, Agoracriti opus 368
Nemeſis Latinum nomen non reperit 4. & Tom. 2.pag.333
Neocles pictor 348
Neoptolemi aduerſus Perſas pugnantis imago 335
Neptuni in Caria templum 162
Neptuni ſimulacrum 370
Nereidum Nympharum ſimulacrum ibid.
Nereides belluæ marinæ 219
Neronis principatu marmor tingere inuentum 311
Neronis vxoris Poppææ luxus 157.428
Nero Imperator coloſſeum ſeſe pingendum curauit 324
Neronis Imperatoris luxus circa vniones 420
Nero Imperator T. Petronium ad mortem adegit 421
Nero amiſsi Imperij nuntio accepto duos calices cryſtallinos confregit 423
Nero gladiatoriũ pugnas ſpectabat ſmaragdo 432
Neronis effigies thoracata ex iaſpide 446
Nero qua potione recreari ſolitus 64
Nero Pompeij theatrum auro operuit 336
Neronis ſpectaculis harena chryſocolla ſtata 245
Neronis domus aurea vrbem ambiens 236
Neronis luxus in ædificiis

ciis 392
Neron inſula, & in ea cryſtallus 422
Neruorum læſorum remedia 27.28.64.81.198. 142. 174. 179. 452. & Tom.3. pag. 62. 67. 68. 72. 91.97.100. 103.106. 147. 151. 152. 177. 186. 187. 189. 192. 193. 196. 204. 212. 218. 225. 242. 249. 251. 256. 260.261. 264. 298. 317.334.363. 369.397.407
Neruos præciſos conglutinantia 140. 213. 358. & Tom.3. pagina 144. 304. 369.407
Neſeas Thaſius pictor 327
Neſſus pictor 348
Neſtocles ſtatuarius Phidiæ æmulus 277
Neſtorianum coloris genus 263
Nicanor pictor 342
Nicearchus pictor 347
Nicerati ſtatuarij opera 285.287
Niceros pictor 339
Niciæ pictoris præceptor 344
Nicias pictor, primus ceruſſa vſta vſus 320
Niciæ pictoris opera 344
Nicomachus muſicus, & eius gemma 418
Nicomachus pictor 320. 324.338
Nicomachi Tyndaridæ imperfecti 348
Nicomachi diſcipulus Corybas pictor ibid.
Nicomedes ingenti pretio à Gnidiis Venerem mercari voluit 369.& Tom. 1.pag.322
Nicophanes pictor 339
Nicoſthenes pictor, eiúſque diſcipuli 348
Nili fluminis gemma 445
Nili aqua quando amara 162
Nili harena in palæſtris vſus 354
Nili inſula Lucullco marmore nobilitata 377
Nilios gemma qualis 444
Niobes & eius liberorum ſimulacrum 371
Nitri conſideratio, natura, vſus, medicinæ 175. toto cap.412
Nitri ſpuma, optima eius pars 177
Nitri probatio ibid.
Nitrum quomodo in lapidem vertatur 180
Nitroſæ aquæ vbi 176
Niue aqua refrigeratur 158

Nobilitatis veræ imagines ſunt liberi 313
Noctua. Vide Nox.
Nomarum, id eſt, hulcerum corpus depaſcentium remedia 20.140.193. 214. & Tom.3.pag. 223. 230. 238. 270. 282. 288. 350. 354. 369. 372. 373. 405
Nominum imponendorum ratio 11
Nomos Heracleopolites inſigni labyrintho nobilitatus 386
Nomos in ſedecim Ægyptius Labyrinthus diuiſus 386.387
Nonacris mons 155. & Tom.1.pag.79.140
Noniani Seruilij ſuperſtitio 10
Nonius Senator cur ab Antonio proſcriptus 436
Norici ferrum 301
Netia gemma 460

Nox.

Noctium dierúmque magnitudinem Romæ obeliſcus indicabat 383
Noctuæ veſpis, apibus, & crabronibus inimica 96
Nudari membra aduerſus Solem Lunámve non oportet 21
Numa Rex, figulorum collegium inſtituit 352
Numæ de vſu piſcium lex 188
Numæ ſtatua 228
Numantia à Scipione deleta 258
Numeri impares vehementiores 8
Numerus par in conuiuiis 9.10
Numerus apud Antiquos non erat vltra centum millia 256
Numeri quaternarij vis 19
Numidia nihil, præter marmor, feráſque inſigne habet 376. & Tom.1. pag.181
Numidicum marmor 311. 376
Nummorum conſideratio, notæ, diuerſitas, variatio 232. toto capite
Nummus aureus quando primùm Romæ percuſſus 234
Nuncoreus Seſoſtridis filius 383
Nundinarum tempore quæ fieri licita, & quæ non 10. & Tom.2.pag.443
Nundinarum tempore vngues non reſecabantur 10

Nuptiis adeps adhibebatur 37.39
Nuptiis lana adhibebatur 81
Nyctalopes qui, & eorum remedia 46. & Tom.1. pag.402
Nyctalopes quo curentur 201
Nymphæum locus 349. & Tom.1.pag.204
Nympharena gemma 459
Nymphodorus Medicus 290

O

OBaratiunde dicti 264
Obeliſci Ægyptiorũ regum opera 380
Obeliſci Solis numini conſecrabantur ibid.
Obeliſci radiorum Solis effigiem referebant ibid.
Obeliſcus Ægyptij ſua lingua à radiorum figura nomen impoſuerunt ibid.
Obeliſcos primus omnium Mitres rex facere inſtituit ibidem
Obeliſco parcit Cambyſes, qui vrbi non pepercerat 381
Obeliſci Ægyptij plures ibidem
Obeliſcorũ conſideratio ibi.
Obeliſcus in campo Martio, mirũſque eius vſus 382. & inde
Obeliſcus gnomonis vſum prebent ibid.
Obeliſcus Romæ in Vaticano 383
Obeliſcus è ſmaragdis 434 & inde
Obliuionem inducentes aqua 153
Obryſum aurum quid 237
Obſidianũ, vitri genus 413
Obſidiana gemma 460
Obſidianus lapis vbi, & à quo, repertus 413.414
Obſidius obſidiani lapidis inuentor 415
Obſtetrices quibus medicamentis vtantur 20
Obſtupefacientia corpus 379. & Tom.3.pag.330
Ochra color 318.319.321
Ocij fugiendi in brutis exemplum 383. & Tom.2.pag. 113. 114. per totum cap. 116.125
Onos ſpartum torquens, Socratis tabula 346
Ocriſia ancilla miro modo grauida facta 415
Octauiæ porticus 346. 370.373
Octauiæ in ſcholis ſtatuæ cõ plures 368.370.371. 373.375
Octauiæ porticus templa à

quibus extructa 375

Octauius, aut (vt alij legunt) Popilius, Antiochum reſponſum differentem virgula circunſcripſit 271

Octauius Romanus eques, eiúſque crater è gypſo 351

Octauius Augusti pater 373

Oculata piſcis 220

Oculorum pili inconditi quo pacto corrigantur 357

Oculorum albugo quo tollatur 357. & Tom.3.pag. 154

Oculis nigris infantes vt naſcantur, quid matri faciendum 145

Oculorum aciem hebetantia 200. & Tom.3.pag. 59. 61. 72. 93. 97. 195. 196

Oculis vtilia 19.82.105. 106.432.451. & Tom. 3. pag.77.87.217

Oculorum claritati conferentia 26.27.31.103. 104. 105. 178. 191. 193. 200.201.202. & Tom. 1. pag. 179. & Tom.3.pag. 49. 64. 67. 70. 72. 77. 104. 109. 150. 205. 224. 226. 251. 255. 269. 312. 314. 327. & inde per totum cap. 331.390

Oculorum caligines diſcutientia 19.27.30.46. 47. 103. 104. 105. 207. 296.429. & Tom.3.pag. 57.62.66.107.149.226. 230.249. 267.277. 278. 281. 306. 315. 327. toto cap.328.331.332.387

Oculorum inflammationes ſedantia 82. & Tom. 3.pag. 145 146.152.166. 222.231.241.257

Oculorum nubeculas diſcutientia 104. & Tom.3. pag.62.174.403

Oculorum cicatrices emendantia 19.27.31.46. 47. 104.200. 201. 205. 245.404. & Tom.3.pag. 57.62.174.403

Oculorum epiphoras inhibentia 45.47.103.106. & Tom.3. pag.51.57.74. 85.91. 96. 101. 105.143. 145. 151. 195. 197. 224. 226. 327. & inde per totum caput 330. 333. 390

Oculorum lacrymationes emendantia 103. 106. 401.403. & Tom.3. pag. 205.

Ocu

Oculorum lippitudines curantia 22. 27. 47. 105. 106. 178. 201. 202. 290. & Tom.3.pag.395
Oculos luſcioſos, ſiue nyctalopas, emendantia 104. 105. 201. & Tom. 1. pag. 402. & Tom.3.pag.234
Oculorum pterygia tollentia 201. 290. & Tom.3. pag.205.
Oculorũ epinyctidas ſanantia 46. 201. & Tom. 3. pag.51.58.223.
Oculorum hulcera purgantia 82. 105. 291. 404. & Tomo 3. pagin. 143. 188. 198. 205. 220. 234. 333
Oculorum Ægylopas ſanantia 104
Vide Ægylopis morbi remedia.
Oculorum glaucomata curantia 27. 102. 105. 106
Oculorum ſuffuſiones diſcutientia 5.27.30.102.103. 104.357. & Tom.3. pag. 147.148.332
Oculorum argema, ſiue albuginem tollentia 19.27. 32.46.47.103. 104. 105. 106.200.201.207. & Tomo 3. pag. 57. 165. 174. 201. 250. 251. 267. 278. 327
Oculorum ſcabritiei medentia 295.296.359
Oculorum ruptas tuniculas ſanantia 104
Oculorum ictu cruentatorum remedia 105. & Tom.3.pag.166
Oculorum tumorem ruborémque ſedantia 201. & Tom.3. pagi.195.331
Oculis ſi quid inciderit, quomodo extrahendum 19. & Tom.3.pag.91
Oculorum ſordes purgantia 290. & Tom.3. pag. 90.260
Oculorum nimiis vigiliis fatigatorum remedia 247
Oculis cruore ſuffuſis conuenientia 401
Oculorum affectorum remedia 22.27.30.31.40. 45.46. 82. 84. 103.105. 152. 189. 193. 200. 290. 293. 297. 309.359.360. 397. 400.401.402.403. 404. & Tom.3, pag. 49. 51. 52. 57.62.64.73.96. 149. 166. 192. 193. 205. 210. 220. 221. 224. 248. 249. 257. 267. 270. 271. 272. 274. 276. 327. &

inde per totum cap. 328. 330. & inde multa. 380. 382.383.402.403.404
Oculos iumentorum pecorúmque illuſtrantia 103 & Tom.3.pag.278
Oculorum ſuperſtitioſa medicamẽta 14.22.102.105. 201. & Tom. 3. pag.230. 278
Oculorum iumentorum albugines quo pacto emendentur 201
Odinolyon piſcis idem cum echeneide, & cur ita dictus 185
Odium omnium hominum quo pacto cuipiam concitari poſſit 30
Odyſſea Homeri tota propemodum ex magicis conflata 111
Oechaliæ expugnatio 346
Oenius pictor 347
Oeſypi in medicinis vſus 102.117.146
Oeſypum quid 82
Oeta mons 346.& Tom.1. pag.142
Olachas fluuias 154
Oleagini coloris gemmæ 435
Oleo extinguũtur quædam quæ aqua accenduntur 346.408
Olei vſum fontes quidam ſupplent 153
Olenus Calenus aruſpex 7
Oleris marini medicina 206
Olympias pictrix 349
Olympias Thebana medicicæ perita 67.& To. 3.pag.100
Olympiæ victoribus ſtatuæ dicabantur 268
Olympiæ ſtatuarum ingens copia 274
Olympiæ oppidi mira porticus 390
Olympij Iouis ſimulacrum, Phidiæ opus 277.278. 287.325.368.371.373.& Tom.1.pag.322
Ombria gemma 459
Onagri partium in medicinis vſus 43.59
Oniſcos vermis, & ex eo medicinæ 106.124.127
Onychis gemmæ conſideratio 438
Onyches piſces qui, eorumq́; in medicinis vſus 216
Oychitis, cadmiæ genus 290
Onychipuncta gemma 446
Onyx piſcis 220
Onyx marmoris genus 379
Opali gẽmæ cõſideratio 436
Opali gemmæ vitia 437
Ophicardelos gemma 460

Ophidion

Ophidion piſcis 220
Ophion animal Sardiniæ peculiare 41.147
Ophiogenes populi 11. & *To.* 1.*pag.*292
Ophites marmor quale, & unde dictum 378. 405
Opimius C. Gracchi caput auro rependit 235
Opiſthotonos quid 52
Opiſthotonicorum remedia 52.180.205. & *Tom.*3. *pag.* 55.57.68.83.93. 100.103.142.165.179. 187.255.271.364.369. 388
Opocarpathum venenum 43
Opocarpathi remedium 207
Oppidorum dij tutelares carmine evocabantur. 7

Opus

Opera artificum mira 380. & *inde,* & *ſeptem ſequentibus capitibus.*
Orbis piſcis rotundæ formæ 187.220
Orbis miracula ſeptem. Quære Miracula orbis ſeptem
Orca marina bellua 218. & *Tom.*2.*pag.*6
Orca gemma 460
Orchomenus fluuius 158. & *Tom.*1.*pag.*143
Orcynus piſcis 220
Oreſtes matrem & Ægiſthum interficiens, Theodori tabula 347
Oreſtis iudicium in ſcyphis duobus ſcalptum 261
Orientis murrhina 421
Orientis cryſtallus 422
Orites gemma 460
Orobitis, chryſocollæ genus 445
Oromenus mons 168
Oropus oppidum 353. & *Tom.*1.*pag.*141
Orphus piſcis 221. & *Tom.* 2.*pag.* 18
Orthopnoicis utilia 36.193. 245. & *Tom.*3. *pagi.* 81. 92. 147. 149. 151. 152. 168. 182. 241. 252. 269. 278. 281. 346. 370. 399. 406. 408. 409
Orthoſiæ regionis cryſtallus 422
Orthoſiæ lychites 442
Orthragoriſcus piſcis 188. 220
Oris halitus quomodo iucundior fiat 81. & *Tom.* 3. *pag.*90.109.194
Oris graueolentiam tollentia 49. 51. & *Tom.* 3. *pag.*182.218.243

Oris hulcera ſanantia 28. 50. 70. 292. 293. 295. 296. 297. 359. & Tom. 3. pag. 57. 69. 74. 83. 87. 90. 97. 99. 142. 143. 197. 205. 221. 231. 241. 244. 247. 261. 264. 274. 403. 405
Oris vitiorum remedia 51. 193. & To. 3. pag. 97. 143. 187. 196. 219. 221. 222. 225. 231. 237. 247. 255. 272. 274. 275
Oſſa fracta quomodo è corpore extrahantur 295. & Tom. 3. pagin. 106. 147. 201. 209. 210. 326. 327. 372
Oſſei terra naſcentia 399
Oſsei lapides 399
Oſsifragi in medicinis vſus 125. 127
Oſericta inſula 426
Oſtentorum vires noſtra ſita ſunt in poteſtate 7
Oſtracias gemma 460
Oſtracites gemma ibid.
Oſtracium piſcis idem cum onyche 216
Oſtratitæ lapides, corúmq; vſus & medicinæ 400
Oſtracitis, cadmiæ genus, eiuſq; vſus 290
Oſtrea Lucrina 199. & To. 2. pag. 48.
Oſtreorum cõſideratio 198. per totum caput
Oſtreorum magnitudo 199
Oſtreorum medicinæ ibid.
Oria piſcis 220
Ouidij liber de piſcibus 186. 220.
Oues non niſi fœminæ qua ratione gignantur 148
Oues aquis quibuſdam colorem mutant 152
Ouium lac quale 35
Ouium in medicinis vſus 131. 128
Ouorum conſideratio 83. toto cap. & To. 2 pag. 90. per totum caput
Ouorum natura medicinaq; 83 per totum caput
Ouorum in cibis vtilitas 85
Ouorum candido, & calce viua vitrum ferruminatur 86
Ouo perfuſum lignum non ardet ibid.
Ouum anguinum, portentoſaq; eius natura ibid.
Oxus lacus & fluuius 168. & Tom. 1 pag 337
Oxygala quid 31

P

PActolus fluuius aurifer 239
Pacuuius Taurus Tribunus plebis 270

Pacuuij Poëtæ pictura 315
Pacuuius Poëta, Ennij ex ſorore nepos ibid.
Padus fluuius, qui & Eridanus 424
Padus fluuius aurifer. 239
Paantides gemma 461
Paderos gemma 437.447
Pagana lex de fuſis per agros non torquendis 10
Pagaſæ fontes, ſalem ferentes 168
Pagri piſcis in medicinis vſus 211
Palacranæ, id eſt, maiores auri Palacræ maſſæ 242
Palatina domus Cæſarum multorũ artificum ſignis ornata 374
Palatina Venus, L. Craſſus à Bruto appellatus 366
Palatina ædes Apollinis 419
Palamedis faſce gladium condentis picta imago 344
Pallas. Quære Minerua
Pallas libertus Claudij Principis ditiſſimus 256
Palmati lapides quales 399
Palpebrarum vitiis remedia 19.27.47.145.201.202.& Tom. 3. pag.232.254.256.331.333
Pamphilus pictor, præceptor Apellis 330 342
Pan deus vide infra Panos.
Panacea Æſculapij filia 346.& Tom 3 pag.300
Panæus pictor 325
Panæus frater Phidiæ 325.409
Panchreſtos ſtomatice quomodo conficiatur 402.& Tom 3.pag.237
Panchrus gemma 460
Pancratiaſtarũ ſimulacrum ex ære 279
Pangonius gemma 460
Paniculæ calamorum flos ſi aures ingrediatur exurdat 218
Paniſcus pictus à Tauriſco 347
Panorum morbi remedia 16. 21 34. 39. 129 194. 199. 292. 361. 398, & Tom. 3. pag. 49 77. 98. 101. 144 148. 165 167. 168. 170. 175. 177. 192. 194. 196. 199. 200. 201. 220 221 233. 236. 248. 250. 251. 254. 255. 260. 269. 273. 289. 360. 392. 397
Panos dei effigies picta 327. 338
Panos ſimulacrum 371 373

Panſebaſtos gemma 460
Pantherarum oculi quales 433
Pantheris formidabiles hyænæ 26
Pantheræ quos non attingant 93
Pantheon templum Romæ quale, & à quo extructũ 267.374.390
Papilio lucernarum luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur 44
Papularum remedia 39. 63.178.359.361. & To. 3. pagina 64.242.258. 367
Papyria lex 234
Papyrij Fabiani laus 396
Parætonium coloris genus 245.318.320.
Paralyſis remedia 132. 179.190.193. & Tomo 3.pag. 51. 68. 86. 187. 188. 256.268.306.365. 389.399.
Paranites gemma ex genere amethyſtorum 447
Paraphoron aluminis genus 358.& inde
Paraſius pictor 321.327. 328.329.
Paraſii pater Euenor 326
Paraſii opera 328. per totum caput.
Pardalios gemma 463
Parerga in picturis quæ dicantur 337
Parianus piſcis 219
Pariendi facilitatẽ præſtantia 29.& Tom. 3 .pag. 92.153
Parietum aliquot genera 354. per totum caput
Parietes formacei ibid.
Parietes laterity 355
Parietes marmorei 377
Parietes picati vbi 407
Paris Dearum iudex, Helenæ amator, & Achillis interfector 284
Paridis ſimulacrum ex ære ibidem
Paridis os marmore percuſſum 376
Parium colonia 370.& To. 1.pag.219.
Paronychiarum, id eſt vnguium morbi, remedia 25. & Tom.3. pag.147. 195.205.222. 244.247. 290
Pari inſulæ marmor 368. & Tom.1.pag.155
Parotidũ, id eſt auriũ apoſtematum, remedia 14. 24.39.48.109.199.203. 361. & Tom. 3. pag. 49. 70.86.89.100.102.105. 165

165.167.168.178.199.
200.233.234.235.249.
291.397
Parſimoniæ exempla 258. 261. & Tom. 2. pagin. 89. 125. 177. 441. 444. 449
Parthenon locus 278
Partus qua ratione contineri poſſint 28.67.& Tom.2.pag.361.
Partus faciles præſtantia 14.29. 38. 67. 68. 85. 142. 185. 215. 403. & Tom. 3. pag. 49. 57.65. 80. 83. 92.100.153.182. 242.248.251.277.283. 287.290. 374. fere per totum cap.377.385.406. 409
Partus mortuos ex vtero euocantia aut expellentia 67.68 81.& Tom.3.pag. 65.68. 80. 83.105.148. 151.173.198.219. 227. 228.250.251.253.270. 374.375.376.377.
Paſiteles plaſticem ſtatuariæ, ſcalpturæ cælaturæq; matrem eſſe prædicabat 351
Paſitelis opera 374
Paſiteles volumina quinq; nobilium operum ſcripſit ibidem
Paſiteles Romana ciuitate donatus ibid.
Paſſer piſcis 220
Paſſerum in medicinis vſus 117.134.146
Paſſernices cotes trans Alpes repertæ 406
Paſtinaca piſcis in medicinis vſus 203.204.205.213. 216
Paſtinaca quibus inimica 189
Paſtinacæ ictus remedia 44.194.197. & Tom.3. pag.197
Paſtinacæ piſcis quæ partes ſine noxa edi non poſſint 197
Patauinorum fontes calidi & medicati 164
Patientiæ exempla 283.& Tom.1.pag.294.311
Patinarum luxus 352.& Tom.2.pagin.90.toto capite..
Patrobius Neronis libertus harenam in vſum palæſtræ è Nilo ſibi aduehendam curauit 354
Patrocles ſtatuarius. 277. 287
Pauimentorum faciẽdorum ratio 353.410. per totum caput
Pauimentorum origo 410

Pauimentorum diuerſa genera ibidem per totum caput
Paulus Æmilius Metrodorum Philoſophum eundémq; pictorem Romam adduxit 345
Paulus Æmilius Perſeum ſuperat 237.345.& To.1.pag.14
Paulus Æmilius ærarium ditat 237
Paulus Æmilius Mineruam in æde Fortunæ dedicat 278
Pauli baſilica mirum ædificium, eiúſque columnæ Phrygiæ 390
Pauo, inuidum animal 104
Pauonum in medicinis vſus ibidem
Pauonacea tecta 405
Pauoris remedia 197
Pauſias pictor 342.343

Pax

Pacis templum, Veſpaſiani opus 390
Pacis templum à Veſpaſiano ſignis picturíſve exornatum 286.330.337.371.379
Pectines maximi & nigerrimi æſtate 220
Pectines optimi vbi ibid.
Pectoris ægritudinis remedia 52.84.& Tom.3.pag 58.59.64.73.77.79.83.91.93.103.106.146.149.166.168.196.200.233.238.241.251.361.388.390.400.408.409.410
Pectunculi piſces 210.& Tom.2.pag.25
Pectunculi piſcis medicina 101
Pecuniæ immodicæ exempla 256
Pecunia vnde dicta 234.& Tom.2.pag.443
Pecuniam Ægyptiorum reges ne ſucceſſoribus relinquerent, in pyramidum opera eam profundebant 383
Pecus pecuniæ nomen dedit 234.& Tom.2.pag.443
Pecorum medicinæ 83 125.129.& Tom.3.pag.200.278.306.328.347
Pecudum fimi in medicina vſus 129
Pecudum fœtus quo vitientur 11
Pecudum nota æs primum ſignatum 234
Pediculi quibus permantur 360.& Tom.3.pag.188

Pedius

Pedius Quintus pictor 315
Pedunculi maris 202.205
Pegma in Circo argenteum 236
Pelamis piſcis 219.220.& Tom.2.pag.15
Pele inſula 188
Pella oppidum 161.& To.1. pag.198
Pella Alexandri Magni patria 336
Pellicum forma quopacto lentigine fœdari poſſit 92
Pelopis coſta eburnea 12
Peloponneſiacum bellum 74.113
Pelorides piſces 219
Peloridum piſcium medicina 207
Penelopes effigies picta 327
Penelopes aues 425
Penſilis vrbs, Thebæ Aegyptiæ 388 391
Penſilis ambulatio Gnidi, Soſtrati opus 386
Penſilis horti deſcriptio 388
Penſilia theatra Curionis 394
Pentadactyles piſces è genere conchaꝛum 219
Pentadoron lateris genus 354
Pentathli Delphici ex ære, Myronis opus 279.282
Percarum piſcium medicina 215
Percides piſces 220
Percuſſus quopacto dolore leuari poſſit 12
Perdicis in medicinis vſus 114.125.144
Perelius ſtatuarius 277
Pergamena fictilia 352
Pergamum Aſiæ oppidum ibidem
Pergami aſarotos œcos à Soſo ſtratus 410
Periboetus Satyrus ex ære, Praxitelis opus 282
Periclis vernula Splanchnoptes, eiúſque ſimulacrum ex ære 285
Periclis Olympij ſimulacrum 283
Periclymenus ſtatuarius 287
Perileucos gemma 461
Perilli ſtatuarij taurus æneus 287
Perilli interitus ibidem
Periphoreti Artemonis ſimulacrum ex ære 279
Periurorum ſupplicium ad Olacham Bithyniæ amnem 154
Perixyomenos ex ære, Antigoni opus 286
Permutatio rerum Troianis temporibus in vſu 224

Pernæ piſces ex genere concharum 221
Pernionum remedia 38.60. 199.250.360. & *Tom.3. pag.*52.64.168.177.178. 186.192.197.199.221. 230.233.362.363.386
Perpereni populi 155. & *Tom.1.pag.*214
Perſarum & Aegyptiorum nauale prælium 347
Perſæ quibus gemmis delectentur . 461
Perſeus à Paulo Aemilio victus 237
Perſeus ab Octauio nauali certamine victus 267
Perſei ſimulacrum, Myronis opus 279
Perſei effigies à Paraſio picta 329
Perſeus pictor, Apellis diſcipulus 339
Perſicæ claſsis anchoræ à Scyllide præciſæ, eiúſque rei pictura 346
Perſici maris coralium 188
Perſici ſmaragdi 433.434.

Pes.

Pedum morbi remedia 129. 192.361. & *Tom.3.pag.* 52.71.177.178.192.198. 218.238.249.258.
Peſtilentiæ medicinæ 415. & *Tom.3.pagina* 216.
242.281.368
Peteſucus rex Aegypti 386
Petilij Caij in Aedilitate repulſa 227
Petræa Arabia finitima Syria 446
Petronius Titus à Nerone peremptus 421
Peuceſtes Alexandri ſeruator 282
Peuceſtis ſimulacrum ex ære, Tiſicratis opus ibi.
Peumene, ſpumæ argenteæ genus 249
Phaëthontis icti fulmine ſororúmque in populos arbores conuerſarum fabula 423
Phaëthontis ſimulacrum ex marmore 370
Phaëthontis in Aethiopia obiiſſe 424
Phagedænarum remedia 65. 66. 360. & *Tom.4. pag.* 54. 55. 62. 78. 86. 209. 234.235. 268. 281. 364.373
Phager piſcis 220
Phalangiorum genera, conſideratio, natura, venenum 94
Phalangiorum morſus remedia 94. 191. 194. & *Tom.3.pag.*72.153.175. 219.

219.243.249.261.263.
265.286.322.323.333.
385.386.407.409
Phalaris anei tauri Perillum inuento ſuo excruciauit 287
Phalerion pictor 347
Pharicon venenum, eiúſque remedium 43
Pharnacis primi Ponti regis ſtatua argentea 260
Phari inſulæ ingens turris 385
Phaſſachates gemma 451
Phengites lapis qualis 406
Phidiæ Athenienſis Iupiter Olympius ex ebore 272.
278.& Tom.1.pag.322
Phidias quando floruerit 277.325
Phidias initio pictor fuit 325
Phidias etiam marmora ſcalpſit 368
Philemon Ptolemæi præfectus primus topazium Aegyptum importauit 443
Phileſii Apollinis ſimulacrum ex are 283
Philippus rex poculo aureo puluino ſubdito dormire ſolitus 235
Philippi Macedonis ſimulacra ex are 283.284
Philippi porticus Romæ 328.347
Philiſcus pictor, eiúſque opera 347
Philiſcus Tragœdus, Protogenis pictura 338
Philocharis pictura in foro D. Augusti collocata 317
Philocles pictura linearis inuentor 314
Philon pictor 287
Philoxenus pictor, eiúſque opera 339
Phinthia ſiue Pythia Siciliæ fons 154
Phitarus piſcis 220
Phlegontis gemma 463
Phloginos gemma 460
Phœnice regio 412.& Tom.1.pag.195.198
Phœnicis ſtatuarij Epitherſes ex are 285
Phœnicites gemma 461
Phorci chorus, ex marmore, Scopæ opus 371
Phorcus piſcis 220
Phorimon aluminis ſpecies 358
Phragmitis calami vſus in medicinà 218
Phragmon ſtatuarius 277
Phragmonis ſtatuarij opera 278
Phreneticorum remedia

81. 378. & Tom. 3. pag. 50. 60. 68. 79. 92. 252. 261. 366
Phryganion animal, miráq; eius natura 136
Phrygum inuenta 144
Phrygius lapis, qualis eiúſq; vſus 401
Phrylus pictor quando floruerit 326
Phrynes meretricis ſimulacrum 282
Phrynos ranæ genus 196
Phthiſicorum remedia 35. 36. 38. 62. 63. 132. 213. 398. & Tom. 3. pag. 59. 60. 106. 176. 179. 181. 252. 255. 279. 281. 283. 314. 347. 364
Phycari populi 244. & Tom. 1. pag. 229
Phycites gemma 461
Phycis piſcis ter in anno colorem mutat 220. & Tom. 2. pag. 24
Phylarchi picta effigies 345
Phyſes gemmæ quæ, & vnde dictæ 464
Phyſeteres belluæ marinæ 219
Pictores quibus coloribus maximè vtantur 318
Pictor quis primus marem fœminámque diſcreuit 325
Pictor quidam nudas ſibi virgines imitandas propoſuit 237
Pictorum inſigniorum nomina & opera, Libri trigeſimiquinti Capitibus 9. 10. 11. per totum
Pictores quidam pinxere quæ pingi non poſſunt 335
Pictrices fœminæ 326. 348
Pictæ veſtes in vſu fuerunt apud Aegyptios 349
Pictura nulla Troiæ temporibus 315
Pictura quæ primùm Romæ publicata 316
Picturæ reſpicientes, deſpicientes, & ſuſpicientes à quo primùm factæ 325
Picturæ certamen Corinthi ac Delphis 326
Picturæ excellentes plures 328
Pictura Phidiæ ætate initium cepit 368
Picturæ honor 310. toto cap. 315
Picturæ encauſticæ duo olim fuerunt genera 349
Picturæ initia incerta 314
Picturæ inuentum ſuum eſſe Aegyptij gloriantur ibidem
Picturæ initia, vmbra hominis lucis circumducta

cta ibidem
Pictura quando Romæ honos haberi cœperit 315
Pictura quorundam imperfecta plus admirationis habuerunt, quàm abſoluta 348
Picturæ Polygnotus plurimum contulit 326
Picturarum membra quis primus articulis & venis diſtinxerit 325
Picturæ quis veſtium rugas primus adiecerit ibidem
Picturæ ingentis pretij 316. 324. 325. 329. 334. 336. 338. 345
Picus Martius quibus inimicus 96
Pici arborarij roſtrum habentes ab apibus non attinguntur 148
Pigmenti cærulei conſideratio 262
Pilos reddentia 67. 212. 323. & Tom. 3. pag. 205
Pilos è corpore detrahentia 27. 31. 92. 102. 144. 172. 320. & Tom. 3. pagina 204. 232
Pinacotheca 311. 349
Pinguedinem facientia, tollentiáque 36. 37. & Tom. 3. pag. 213
Pinna piſcis 220. & Tom. 3. pag. 33
Pinnotheræ piſces 220. & Tom. 2. pag. 29. 41
Piſces in Arabia miræ magnitudinis 186
Piſces volantes 187. & To. 2. pag. 24
Piſcium aſtus 186. toto cap. & Tom. 2. pag. 41. 42. 51
Piſcium centum ſeptuagintaſex genera, & eorum nomina 218. toto capite
Piſces fictiles Poſſunij plaſtæ 350
Piſcium patinæ tres 352
Piſces in cerebro gemmas habentes 454. 461
Piſces reſponſa dantes 154
Piſces illico mortem in cibis afferentes ibidem
Piſcium plurium in medicinis vſus 191. per totum caput
Piſces è manu hominis veſcentes 187. & Tom. 2. pagina 9
Piſcium auguria 187
Piſces vbi vocati pareant ibidem
Piſces vbi amariſſimi 188
Piſces vbi dulciſſimi ibid.
Piſces vbi natura ſalſi ibi.
Piſciũ quis maximus ibid.
Piſces in terra aquiſque

degentes 190.& inde per totum cap. 191
Piſciũ ſalſorũ medicina 195
Piſcibus quæ ſint venena, & eorum remedia 197
Piſcium omnium adeps vtilis oculis 200
Piſicratis ſtatuarij opera 287
Piſo M.Conſul quando 419. & Tom.1.pag.314
Piſo L.Hiſtoricus 232
Piſſaſphaltos quid, & eius medicina 357.& Tom.3. pag.256
Pituitæ morbi remedia 50. 178.193. 199. 207. 400. & Tom.3. pag.53.61.63. 80.82.84. 100. 102.106. 153.181. 194.195. 200. 209.219. 236. 238. 241. 243.253. 258. 259. 264. 277.306. 308. 327. 351. 352.354. 361. 367. 395. 410
Pityocãpes morſus remedia 39. 97. & To.3.pag. 223
Pice ad tecta Pœni vtuntur 407
Placitis,cadmiæ genus 290
Plagarum recentium medicina 66
Plancus Imperator, eiúſque tabula in Capitolio dedicata 339
Plaſtarum appellatio à quo emanarit 350
Plaſtice prior quàm ſtatuaria 274
Plaſtices conſideratio 349
Plaſtice ſtatuariæ, ſcalpturæ, & cælaturæ mater 350
Platyophthalmos quid, & vnde dictum 248
Plinius qua ætate vixerit 392. & Tom.1.pag. 79. 298. & Tom. 2.pag. 7. 85.182.232.249
Plinius primus Latinè de medicinis ſcripſit 73
Plinius ad Autores relegat lectorẽ 3.& To.3 pa.290
Plumbi conſideratio, genera vſus 303.per totum cap.
Plumbi nigri origo duplex 304
Plumbi nigri vſus 305
Plumbi nigri genera ibid.
Plumbi medicina 306
Plumbi lamina Veneris impetum, & nocturnas pollutiones prohibet ibid.
Plũbi lamina vocẽ alit ibi.
Pluuiis quæ alantur 149
Pnigitis terra, eiúſq; effectus 361
Poculis gemmatis Romani vſi 223
Pocula quaterna cur non bibenda

bibenda 19
Podagræ morbi remedia 8. 13. 21. 22. 24. 27. 29. 32. 38. 39. 59. toto cap. 129. toto ferè cap. 175. 213. 303. 357. & Tom. 3. pag. 49. 50. 52. 55. 66. 67. 68. 81. 94. 97. 108. 145. 155. 168. 169. 170. 175. 178. 179. 186. 191. 194. 197. 201. 207. 222. 232. 234. 251. 258. 259. 260. 261. 270. 281. 291. 306. 308. 384. 391. 393
Podicis morbi remedia. Quære Sedis remedia
Pœcile Athenarum porticus à quo picta 326
Pœnorum in clypeis & in imaginibus conſuetudo 313
Pœnorum humana victoria 374
Polemon Alexandrinus pictor 348
Polia gemma 463
Polis ſtatuarius 287
Pollentia oppidum 352. & Tom. 1. pag. 102. 110. 399
Pollentina vaſa fictilia 352
Pollices premere, fauoris indicium 9
Pollionis Aſinij monumenta ſignis compluribus nobilitata 370. 372
Pollutio nocturna quo compeſcatur 306. & Tom. 3. pag. 64. 81. 97
Pollucis & Caſtoris ſimulacrum ex ære 284
Pollucis & Caſtoris imago 329
Polycharmi Dædalus è marmore 373
Polycles ſtatuarius 277. 285
Polycles marmoris ſcalptor 373
Polycletus ſtatuarius Deliaco ære vſus 267
Polycletus quando floruerit 277
Polycleti diſcipuli ibidem
Polycleti Amazon, in Dianæ Epheſiæ templo dedicata 278
Polycleti ſtatuarij opera 279. & inde
Polycratis annulus in mare proiectus, & capto piſce relatus 229. 417. 418
Polycrates tyrannus quando interfectus 229
Polycrates ſtatuarius 287
Polydectes marmoris ſcalptor 374
Polydorus ſtatuarius 284
Polydorus marmoris ſcalptor 374
Polygynæcon, Athenionis tabula 345

Polygnotus pictor 262.286.321.326.342

Polygnotus argenti cælator 286

Polygrammos gemma 446

Polynicis regnum repetentis effigies picta 347

Polypi piſcis in medicinis vſus 213

Polytrix gemma 463

Polyzonos gemma ibid.

Pomorum primitias offerentes quibus verbis vti ſoleant 9

Pompeianus Iupiter coloſſeus 275

Pompeius Magnus quo die natus 419

Pompeij tertius Conſulatus 226.300

Pompeius Paulini filius cur paterna gente pulſus 258

Pompeius in triumpho ſuo argenteam Pharnacis ſtatuam tranſtulit 260

Pompeij ædes ſacra 279

Pompeij Amphitheatrum quantæ multitudinis capax 393

Pompeius vbi à Cæſare victus 399

Pompeius dactyliothecam in Capitolio dicauit 419

Pompeij victoria ad margaritas gemmáſque mores inclinauit 419

Pompeius tertius triũphus qualis, & de quibus 419. & *Tom.1.pag.*314

Pompeij luxus reprehenditur 420

Pompeij trophæum in Pyrenæo 420. & *To.1.pag.* 93

Pompeij imago ex margaritis 420

Pompholygis ærariorum con ſideratio 297

Pompholyx quid ibidem

Pompilus piſcis 221. & *To.2.pag.*16.71

Pontica gemma 460

Ponti caſtores 190

Ponti rex primus Pharnax 260

Ponti alumen 358

Ponti opalus 437

Pontius, Caij Principis legatus 315

Popilius C. Conſul 232

Poppæa Neronis coniugis luxus 257.428

Poppæa aſinino lacte cutem macerabat 50. & *Tom.2.pag.*166

Poppyſmis fulgetras adorare, conſenſu gentium receptum 9

Porcus piſcis maximus 188

Porci piſcis venenum 197

Porci vt nos ſequantur 88

Porphy

Porphyrites, marmoris genus 379
Porriginis remedia 45.101. & Tom.3.pag.71. 77.81. 250
Porſena Romanorum obſides Clœliæ honori conceſſit 272
Porſena Romanis ferri vſu interdixit preterquã in agricultura 299
Porſena cum Romanis fœdus ibidem
Porſena ſibi Labyrinthum ſepulcri cauſa fecit 387
Porſena vbi ſepultus ibidem, & inde
Porus lapis ſeruandis corporibus idoneus 398
Poſſe omnia nemini conceſſum 274
Poſidianæ aquæ, & vnde dictæ 150
Poſidonius argenti cælator 261. 287
Poſidonius ſtatuarius 285
Poſſunius plaſtes 350
Poſthumio Spurio Conſule maxima Romæ pecuniæ copia 257
Potamogiton herba, eiúſque vſus 196
Potentia mira piſciculi 183
Potentũ iniquitatibus, quo reſiſtatur 30
Pothos Deus vbi colatur 370
Præconini cognomen vnde Aelio Stiloni impoſitum 230
Præcordia in homine quæ dicantur 121. & Tom. 2.pag.156
Præcordiorum remedia 121. & Tom. 3. pag. 54. 72. 76. 88. 91. 93. 144. 146. 150. 157. 165. 187. 192. 214. 224. 227. 228. 282. 291. 308. 334. 346. 356. 395. 410
Prægnantes quæ cauere debeant 144. & Tom.3. pag. 81 105. 241. 311
Prænestinæ Fortunæ templum lithoſtroto à Sylla ſtratum 412
Pramnion gemma 459
Praſius gemma 444
Praſoides topazij genus 443
Praxibuli magiſtratus Athenis quando 251
Praxiteles quo vixerit tempore 255
Praxiteles primus ſpecula fecit ex argento ibid.
Praxiteles ſtatuarius 277
Praxiteles argenti cælator 261
Praxitelis Venus in toto

orbe nobiliſsima 269.& Tom.1.pag.322
Praxitelis ſtatuarij opera 282.369.370.373
Precationum mira vis 8
Preſſum ſuu genus 262
Preſteris ſerpentis morſus remedia 191. 195. & Tom.3.pag.96.274
Pretia rerum tempore variari 363
Priami picta effigies 346
Principis magnanimitatis exemplum 333
Principium nouarum rerũ lubricum 73
Priſcorum laus 229
Priſcorum ſerui promiſcuũ cum dominis victum habebant ibidem
Priſtinum ſimulacrum ex ære 279
Priſtes marinæ belluæ 371. & Tom.2.pag.4.5
Procellis nihil violentius 183
Proculeius Caius gypſi potu necem ſibi conſciuit 410
Prodicus Medicus Hippocratis diſcipulus 74
Prodorus ſtatuarius, argẽti cælator, & pictor 286
Promethei annulus fabuloſus 416
Promethei in Caucaſo mõte religati annulus ibidem
Propylea Athenienſium, & in iis Charites, Socratis opus ex marmore 372
Propyleum à quo pictum 337
Proſerpinæ raptus, Nicomachi tabula 338
Proſerpinæ raptæ ſimulacrum ex ære, Praxitelis opus 282
Proteſilai ſimulacrum ex ære 284
Protogenes ſtatuarius & pictor 287
Protogenes caſula contentus 341
Protogenes ab Apelle lineæ ſubtilitate victus 331
Protogenes à Demetrio dilectus 338
Protogenis picturæ 331.333. 336.& inde
Protypa Dibutadis figuli 350

Prouerbia à Plinio hoc in Tomo vſurpata.

Canis lapidem mordens 99
Citra pulueris iactum 346
Dodonæum æs 388
Ne ſutor vltra crepidam 333
Pollices premere 9
Salem cum pane & caſeo eſitat

eſitat 171
Pruriginis remedia 63. 179. & To.3.pag.60.64. 89. 208. 367. 382
Pruritum corporis tollentia 35. 39. 85. 141. 174. 213. 357. 359. & Tom.3. pag.102. 147. 199. 200. 207. 208. 217. 242. 250. 390
Prytaneum locus Athenis 389
Pſammetichus rex Aegypti 286
Pſaronius lapis 404
Pſeudiſodomon, ſtructuræ genus 407
Pſeudoſpheces, veſparum genus 135
Pſilothri vim habentia 68. 69. 216. & Tom.3.pag. 168. 260. 265. 377. 395
Pſimmythij cōſideratio 308
Pſora morbi, id eſt, ſcabiei remedia 174. 204. 290. & Tomo 3. pagina 49. 59. 68. 69. 80. 89. 103. 178. 204. 207. 208. 209. 224. 227. 232. 234. 276. 335
Pſoricon medicamentum 294
Pſylli Africæ populi ſerpentum morſibus medentes 11. & Tom.1. pag. 182.
Pteron ædificij genus 372. 387
Pteroti calices ex vitro, immenſúmque eorum pretium 413
Pterygiorum remedia 138. 201. 303. 309. 360. & Tom.3. pagi. 104. 209. 233. 244. 247. 272. 290. 344. 374. 383
Ptolemais oppidum 412. & Tom.1. pag. 61. 184. 193. 270. 272. 284
Ptolemæus Philadelphus obeliſcum Alexādriæ ſtatuit 381
Ptolemæi coniunx & ſoror. Arſinoë 382. 443
Ptolemæi mater Berenice 443
Publicanorum vires 231.
Publicolæ Conſulis filia Valeria, eiúſq; ſtatua equeſtris 272
Publicolæ Conſuli honoris cauſa permiſſum vt fores domus eius extra aperirentur 392
Publius ſcenæ conditor 362.
Pudor plus valuit apud Romanos, quàm mortis terror 392
Puerorum morbi remedia. Quære Infantium morbi

bi remedia.
Puerperij pericula quo tollantur 32
Pugnatores quo fortiores fiant 94
Pugnaturi ad mortem pictis curribus vehebantur 323
Pulices ne gignantur 132
Pulmonis morbi remedia 27. 35. 52. 121. 207. & Tom.3. pagina 58. 149. 250. 251. 281. 346. 347. 388
Pulmone piſce confricatum lignum ardere videtur 218
Pulmonis piſcis in medicinis vſus 215. 216
Pumicis lapidis conſideratio 403
Pumice corpora læuigantur ibidem
Pumex vbi optimus 404
Pumicis medicinæ ibid
Punico bello ſecundo annulorum Romanorum tria modia Carthaginem miſſa 227
Punicum bellum primum quando geri cœptum 234
Punico bello primo Romæ as imminutum ibid.
Purgationes mulierum. Vide fœminarum purgationes
Purpurarum piſciũ in medicinis vſus 213
Purpuræ contra venena auxiliantur 169
Purpuræ ranarum carnibus facilè capiuntur 196
Purpuriſſum color 318. 322
Puſtularum corporis remedia 63. 83. 303. 361. & Tom.3. pagina 96. 103. 192. 195. 197. 220. 221. 243
Puteorum aqua quæ ſaluberrima 158
Puteolanum purpuriſſum 322
Puteolanus puluis qualis 353. 254
Puteoli oppidum 150. & Tom.1 pag. 106
Pyramidum conſideratio 383. toto capite.
Pyramides cur excogitatæ ibidem
Pyramidũ magnitudo 384
Pyramides Aegyptiarũ opũ otioſæ oſtentationes 383
Pyramides in Aegypto complures, à diuerſis extructæ regibus ibidem
Pyreicus pictor 339

Pyren gemma vnde dicta 463
Pyrethrum herba 41
Pyrgoteli quantum detulerit Alexander 410. & Tom.1.pag.322
Pyrites lapis qualis 399. 463
Pyromachus ſtatuarius 278. 285
Pyrrhi regis pollex lienoſis medebatur 12.& Tom. 1.pag.293
Pyrrhi regis ſimulacrũ 284
Pyrrhus à Romanis victus 233
Pyrrhi annulus & gemma qualis 417
Pyrri ſtatuarij opera 285
Pyrrhopæcilos lapis 380. 404
Pythagoras Ptolemai præfectus 422
Pythagoræ ſtatua Romæ 271
Pythagoras Socrati à Senatu prælatus 271
Pythagoras primus in noſtro orbe Magicas herbas celebrauit 112.& Tom.3. pag.283
Pythagoræ peregrinatio 112. & Tom.3.pag.296
Pythagoræ ſortilegia 11
Pythagoras quando fuerit in Aegypto 381
Pythagoricus ſepeliẽdi mos 352
Pythagoras ſtatuarius 277. 279. 280
Pythias ſtatuarius 278
Pythia,ſiue Phinthia, fons Siciliæ 154
Pythij Bithyni ingentes diuitiæ 252
Pythis pictor à Timagora ſuperatus 326
Pythis marmoris ſcalptor 372
Pythocritus ſtatuarius 287
Pythodemi luctatoris ſimulacrum ex ære 284
Pythodicus pictor 286
Pythodori duo marmoris ſcalptores 374
Pythonis ſerpentis ſimulacrum 280
Pythocles ſtatuarius 278

Q

QVadrantis quæ prima fuerit nota 234
Quadrigæ fictiles quando in fornace creuerint 7
Quadrigæ,nummorum nota 234
Quadrigati nummi ibidem
Quadrupedum remedia 171. & Tom. 3. pag. 81. 168. 200. 377
Quæſtus omnia tentat 265

Quantitatum in lapidibus quanta differentia 405
Quartanæ febris remedia 13. 15. 24. 25. 26. 27. 31. 32. 62. 89. 135. 193. 211. 358. & Tom. 3. pag. 61. 92. 153. 166. 169. 175. 198. 211. 308. 313. 366
Quaternarij numeri vis 19
Quintiorum in familia ne fœminæ quidem aurum geſtabant 228

R

Rabidus ne fiat morſus à cane rabioſo 97
Ramicis morbi remedia 145. & Tom. 3. pag. 80. 181. 191. 249. 357
Ramiſes quo tẽpore in Aegypto regnarit 381
Ranis aduerſantia 22. 192. 195. & Tom. 3. pag. 313. 323. 324. 325
Ranæ iecur geminum 196
Ranarum varius in medicinis vſus 195. & inde per totum caput.
Rana maris, eiuſque oſſiculum ſtrumis curandis vtile 205
Ranarum, earúmq; membrorum medicinæ 195. & inde per totum cap. 200. 201. 206
Ranæ lingua mirus in Magicis vſus 195
Ranæ oculus dexter ad quid vtilis 201
Ranæ quibus in locis mutæ 202. & Tom. 1. pag. 408. & Tom 2. pag. 174
Ranæ arborem ſcandentis mira natura 206
Ranæ rubetæ vnde dicta 196
Ranæ in medicinis vſus 211. 212. 213. 216. 317. 218
Rana Mecœnatis ſignũ 418
Rauennæ nocturna lampas 385
Reduuia quo pacto ſanentur 81
Refrigerandi vim habent pumices 404
Refrigerantia corpus 361. & Tom. 3. pagi. 65. 66. 97. 98. 145. 166. 205. 216. 237. 264. 268. 272. 277. 286. 310. 327. 330
Regij morbi remedia 22. 134. 175. 207. 429. 458. & Tom. 3. pag. 50. 51. 59. 60. 64. 65. 71. 73. 76. 81. 85. 89. 99. 101. 146. 148. 154. 189. 198. 200. 239. 244. 252. 253. 263. 268. 269. 270. 334. 345. 368. 383. 390. 398

Regil

Regillus lacus 232
Regulare æs quod 288
Religionis exempla 9. & Tom.1. pagina 164. 320. 348. & Tom.2.pagi.83. & Tom.3.pag.270
Remora piſcis, miráq; eius natura 183. & Tom.2. pag.23
Renes purgantia 207. & Tom.3.pag.107
Renum doloris remedia 19. 29. 39. 54. 63. 84. 208. 319. 356. & Tom.3. pagi.51. 55. 59. 73. 74. 79. 146. 155. 165. 166. 172. 173. 176. 181. 197. 218. 228. 233. 239. 244. 253. 267. 288. 348. 856. 358. 398. 408. 409
Renibus vtilia 35. & To. 3.pag. 65. 180. 181. 207. 210. 226. 238. 253. 347. 387
Rerum non animi pretiũ excubatur 324
Rerum inimicitiæ. Quare *Inimica inter ſe.*
Rerum amicitiæ. Quare *Amica inter ſe.*
Rerũ permutatio Troianis tẽporibus fuit in vſu 224
Reſina ex pinei generis arboribus fluit 426
Regis Seſoſtris mira ſuperbia 236
Regum fauor quomodo acquiratur 26. 87
Regum ira quo vitetur 93
Regum domus apud Homerum auro, argẽto, electro, ebore, nunquam autem marmore, adornãtur 376
Rhacinus piſcis 221
Rhagadũ, id eſt ſciſſurarũ, quæ in ſede proueniunt, remedia 20. 82. & To. 3.pag.222. 225. 235. 236. 255. 261. 273. 276
Rhagion phalangij genus 95
Rhamnus pagus 368. & Tom.1.pag.141
Rheumatiſmis medẽtia 25. 53. 207. & Tom.3. pag. 171. 185. 195. 208. 217. 220. 222. 223. 241. 247. 313. 315. 331. 373. 396. 404
Rhina piſcis 229
Rhodij Coloſsi magnitudo 275
Rhodi tria millia ſignorum fuerunt 274
Rhodo pepercit Demetrius rex propter Protogenis picturam 338. & Tom.1. pag.322
Rhodites gemma 463
Rhodope meretrix ditiſsima 285

Rhodope cõtubernalis Aeſopi ibidem
Rhœcus & Theodorus Plaſtices inuentores 350
Rholus architectus 387
Rhombus piſcis 220
Rhyparographos Pyreici pictoris cognomen 339
Ricini canum quo pacto necentur 137. & Tom. 3. pag. 171
Rogos pingendi conſuetudo 323
Romæ vrbis Deus tutelaris cur occultatus 7
Romæ quando annulorum vſus 224
Romæ ab initio aurum exiguum 225
Roma rudi ære vſq; ad Seruium regem vſa 234
Romæ primum ex ære ſimulacrum 268
Roma capta quanto auro Pax à Gallis empta 226
Roma quo anno à Gallis capta ibidem
Romæ pictura quando in honore eſſe cœperit 315
Romæ quando primum domus marmore cœperint incruſtari 376
Romam aduecti ex Aegypto obeliſci 382
Romam aduectæ Sicyone tabulæ 343
Romæ ædificia quæ nobiliſſima 390. & inde per totum caput
Romæ domus quæ pulcherrima 392. & Tom. 2. pag. 374
Romani Capitolij in fundamentis caput humanum inuentum 6. & inde
Romanorum ciuium ſub Gallicum tumultũ quot libera capita cenſa 226
Romanorum legati annulis aureis publicè donabantur 225
Romanorum mores quibus victoriis ad luxum inclinati 419
Romanos intra muros ſolus hoſtium Annibal haſtam coniecit 273
Romanæ vrbis nobiles aquæductus, eorúmq; autores 395
Romanorum clades apud Cannas, annulorúmque tria modia Carthaginem miſſa 227
Romani Equites à plebe annulis diſtinguebantur 229
Romanorum Senatus ab Equitibus latiore purpura

pura diſtinguebatur 230
Romanorum denarius quando primum figuratus 233
Romanos victis gentibus in tributo ſemper argẽtum imperitaſſe non aurum 235
Romanorum ærarium quando ditiſſimum 237
Romani quando tributum pendere deſierint 237. 271
Romanorum poſt Syllam ditiſſimus Craſſus 256
Romani quando ſtipem ſpargere cœperint 357
Romanorum militum ſub Scipione frugalitas 258
Romanis nullos hominum benignius inter ſe vixiſſe 258
Romanorum mores corrupit Achaia victa 260
Romanorum regum ſtatuæ in Capitolio. 270
Romanus populus quando ſtipendio liberatus 271
Romanorum priſcorum frugalitas 392
Romanis acceptum referendum, quòd homines immolari deſierint 113
Romani quandiu ſine Medicis 76
Romuli ſtatua ſine annulis 224
Romuli ætate Celeres dicti, qui poſtea Equites 231
Romuli ſtatua ſine tunica 270
Romulus quo tempore obierit 325
Roſcij L. ſtatua antiquiſſima 271
Rotæ piſces 219. *& Tom. 2. pag.* 5
Rubellionis piſcis in medicinis vſus 217
Rubeta rana vnde dicta 196
Rubetæ veneni remedia 195. 197. 211
Rubetæ in medicinis vſus 217. 218
Rubiginis ferri medicina 302
Rubrica color 318. 319. 321
Rubri maris coralium 188
Rugæ corporis quo tollantur 39. *& Tom. 3. pagina* 80. 144. 177. 197. 210. 224. 363
Ruptorum remedia 39. *& Tom. 3 pagina* 57. 61. 65. 152. 169. 178. 179. 180. 209. 215. 226. 250. 259. 277. 279. 348. 371. 383. 399. 408. 409

S

Sabini populi à quo victi 392
Sabini agri lapis ardens 399.& Tom.1 pag. 82
Sacal quid 425
Sacodios gemma 447
Sacon coloris genus ibi.
Sacrificia ſine certis precationum formulis non fiebant 5
Sacrium Scythæ nominant quod nos ſuccinum 426
Sagda gemma 461
Sagittæ venenatæ remedia 39.& Tom.3.pag.96
Saguntina vaſa fictilia 352
Salamandræ ſerpentis conſideratio 92. & Tom. 2.pag.101.toto capite
Salamandra venenum omnium maximum 92
Salamandræ veneni remedia 36.92.192.193.195. & Tom. 3. pag. 78.167. 210.219.223
Salarium vnde dictum 171
Salariæ viæ nomen vnde ibidem
Salis conſideratio, vſus medicinæ 167.per totum caput.173. per totum caput
Sal quibus in locis fiat 167
Salis ramenta trahentes fluuij 168
Salis muri domúſque ibid.
Salis factitij genera 169
Sal non crepitans in igne 170
Salis coloris diuerſitas ibid.
Sale homo carere non poteſt 171
Sales ad animum transferri ibidem
Salem cum pane & caſeo Veteres eſitaſſe, etiam Prouerbio conſtat ibid.
Salis montes apud Indos 168
Salis in Sacris vſus ibid.
Salis flos quid 171.172
Salis natura,vis atque effectus in medicinis 173. per totum caput
Sale & Sole nihil corporibus vtilius 175
Salaminæ ſal 170
Salnitrum ſulphuri concoctum vertitur in lapidem 180
Salinæ à quo Romæ inſtitutæ 171
Salſa mola in ſacris 171.& Prologo operis,pag.3
Salſamentorum è piſcibus medicinæ 203
Salſilago quid 162
Salſitudines corporis quomodo

modo minuantur 37. *& Tom.3.pag.83*
Salauces Colchorum rex 236
Saliua poſt aurem relata digito ſolicitudinem animi creditur leuare 9
Saliua mulieris ieiuna medicina 22
Saliua ieiuni hominis ſerpentibus aduerſatur 12
Saliua humana Magici vſus ibid.
Salpa piſcis 220.*& Tom.2.pag.*21
Salpæ piſcis in medicinis vſus 71.215.217
Salpe obſtetrix quo pſilothro vſa 216
Salpugæ vermes venenati 96
Salſugo in ſalinis quæ dicatur 162
Salſugo terræ, alumen 358
Salluſtianum æs 265
Salluſtius Dionyſius medicus 203
Salutis deæ ædes Romæ à quo picta 315
Samiæ terræ genera duo 360
Samiorum vaſorum vſus 352
Samius lapis auro poliendo vtilis 403
Samius Labyrinthus 285
Samnites populi à quo victi 232.270
Samothracia gemma 460
Samothracum dij 370
Samothracia inſula eiuſdem nominis gemmam gignit 460
Sandaracha coloris genus, eiúſque conſideratio 309. 318.321
Sandareſos gemma 441. 442
Sandaſer gemma 441
Sandaſerion gemma ibi.
Sandaſeros gemma ibi.
Sandaſtros gemma 441. 442
Sandyx coloris genus 318. 321
Sangenon gemma 437
Sanguiculus cibi genus ex hœdi ſanguine 56
Sanguine caprino Druſus pallorem ſibi conciliauit 40
Sanguis quo pacto imminuatur 207
Sanguinis humani in medicinis vſus 14
Sanguine gladiatorum quidam comitialem morbum ſanare tentarunt 4
Sanguinis natura, vſúſ-

que 40
Sanguinis vitia quomodo corrigantur 402.& Tom.3.pag.346
Sanguinem conglobatum & concretum diſcutientia 357. & Tom.3. pag. 135. 217. 218. 234. 253. 258. 290.397
Sanguinem reiicientium excreantiúmve remedia 52. 84. 85. 121. 122. 181. 319.360.401. & Tom.3. pag.50.54.59.61.66.68. 76. 82.101.143.192.193. 195. 204. 205. 206. 210. 221. 222. 227. 228. 230. 231. 238. 239. 240. 243. 348. 256. 260. 263. 271. 272.274.344.346.347. 350. 370. 382. 385. 388. 402.404.408.411
Sanguinem vulnerum ſiſtentia 182.303.& Tom. 3.pag.166.198.204.237. 343.382
Sanguis per nares profluens quomodo ſiſtatur. Vide Narium ſanguis.
Sanguis per vrinam quo pacto pellatur 359
Sanguinem ſiſtentia 8.21. 65.81.139.213.248.294. 295.358. 359.360. 400. & Tomo 3. pagina. 62. 71.79. 82.109.143. 165. 176. 195. 217. 237. 239. 248. 257. 275. 279. 314. 358. 369. 370. 382. 400. 405
Sanguiſugæ epotæ remedia 44.& Tomo 3. pagina 81
Sanguiſugarum in medicinis vſus 200.202. 213.217
Sanguiſuga eadem cum hirudine 213.& Tom.1.pagina 356
Santerna chryſocollæ genus 246.294
Sapinos gemma 447
Sapo quid, & à quibus inuentus 51
Sapphirus gemma 446
Sappho picta, Leontis opus 347
Sapros caſeus in medicinis vſus 37
Sarcion, ſmaragdi vitium 434
Sarcites gemma 461
Sarcophagus lapis vbi inueniatur, miráque eius natura 398.& Tom.1. pag.72
Sardacathes gemma 451
Sardæ gemmæ conſideratio 442
Sardæ gemmæ vſus apud

Veto

Veteres 443
Sarda piſcis 220
Sardæ piſcis medicina 195
Sardiniæ alumen 358
Sardiniæ creta 361
Sardonyx gemma vnde dicta 437
Sardonyx quo pacto adulteretur 465
Sardonychis gemmæ conſideratio 437
Sardonyche primus Romanorum Scipio vſus ibid.
Sardonyx gemma Polycratis 417
Sargus piſcis 220. & *Tom.2.pag.20.46*
Sarmenes omnium primus de equitatu ſcripſit 284
Sarmenis equitis ſimulacrum ex ære ibid.
Saturni ſanguinis appellatione quid Magi intelligant 90
Satyrorum ſimulacra 279. 281.282.371
Satyri effigies in phiala argentea cælata 261
Satyrus architectus 381
Saurites gemma 461
Saurocloni Apollinis ſimulacrum ex ære 282
Sauros marmoris ſcalptor, eiúſque opera Romæ 374
Scabiei animalium remedia. 38. 85. 141. 173. 175. 213. 303. 357. 359. & *Tom.* 3. *pagina* 49. 89. 158. 171. 178. 179. 181. 200. 205. 208. 222. 225. 227. 256. 306. 377. 382.
Scabies canum quomodo ſanetur 66
Scabies hominis aſinina medulla ſanatur ibid.
Scabies vulvarum anſerino adipe ſanatur 144
Scalpendi marmoris artifices præcipui, eorúmque nomina & opera 366. 367. *per totum caput.*
Scalpturæ initium Olympiadum origini æquale 367.
Scalpturatum pauimentum quando, & vbi primum factum 410
Scarabæum cur Ægyptij pro deo colant 135
Scarabæi in medicinis vſus 106.135.146
Scarites gemma 462
Scari piſcis actus 186
Scarus piſcis 220.462
Scari piſcis medicina 205
Scauri Marci ædilitas ſplendidiſsima 274.343
Scauri potentia 393

Scaurus dactyliothecam primus omnium Romæ habuit 419
Scauri Marci marmoreæ columnæ 365. *Et marmorei ſcenæ parietes* 377
Scauri M. ædilitas mores ciuiles proſtrauit 393
Scaurus Syllæ priuignus 419
Scenæ Claudij Pulchri inſignis pictura 316
Scena argentea C. Antonij 236
Scenæ conditor Publius cretatis pedibus Romam aduectus 362
Scenæ parietes quis primus marmore incruſtarit 377
Scenæ M. Scauri deſcriptio 393
Scepini piſces 220
Schiſta oua quæ 84
Schiſtos lapis, eiúſque cum hæmatite cognatio 243 401
Schiſton, aluminis genus 359
Schiſton lactis genus 35
Schytanum quid 245
Scinci conſideratio, & medicinæ ex eo 33
Scipionis L. ludi ex pecunia publica 257
Scipio Poſterior quantum argenti hæredi reliquerit 258
Scipionis Minoris de Pœnis & Numãtinis triumphi ibid.
Scipionis frater Allobrogicus quantum argenti habuerit ibid.
Scipionis L. de Aſia triumphus, & ingentes diuitiæ inde aduectæ 259
Scipio Cornelius Cenſor ſtatuas multas è foro ſuſtulit 272
Scipio L. Aſiaticæ ſuæ victoriæ picturam in Capitolio poſuit 316
Scipionis Africani filius ab Antiocho captus 316
Scipio Æmilianus ex prouocatione hoſtem peremit 418
Scipionis L. victoria ad argentum cælatum & veſtes Attalicas Romanorum mores inclinauit 419
Scipio primus Romanorum Sardonyche gemma vſus eſt 437
Scolecia conſideratio 293
Scolecia æruginis genus quo modo fiat 294
Scolopendra piſcis 220

Scolopendra vermis venenatus 107
Scolopendræ morſus remedia 20.89.173.& Tom. 3.pag. 81. 82.84. 85.105. 176.177.217
Scombri piſcis garum laudatiſsimum 172
Scombri piſcis conſideratio 172. & Tomo 2. pagina 16
Scombri piſcis in medicinis vſus 215
Scopas ſtatuarius 277. 287
Scopas marmoris ſcalptor 370.371
Scopæ æmuli 371
Scopas Epheſiæ Dianæ templi columnam cælauit 389
Scoria metallorum quid 240
Scoria argenti peculiari nomine helcyſma appellatur 249
Scoria æris 291
Scoriæ plumbi medicina 307
Scopana piſcis 220
Scorpio piſcis venenatus 194.220
Scorpionis marini remedia 194 & Tom.3.pag. 82
Scorpionis piſcis in medicinis vſus 206.214.215
Scorpiones quo pacto vnum in locum contrahantur 197.& Tom.3.pag.75
Scorpionibus percuſſos veſpæ non feriunt 11
Scorpiones manus palmam non feriunt 96
Scorpionis in medicinis vſus 92.127
Scorpionum ictus remedia 9.13.14. 20.42. 173. 181. 191.192. 194. 195. 196. 197. 356. 451. & Tom, 2. pagina 131. & Tom. 3. pag.50.54.56.58. 59.62. 64.75.76.77.78. 81.83. 84.85.86.87.88.90.96. 99. 101. 102. 105. 106. 107. 142. 145. 147. 149. 152. 154. 158. 189. 192. 205. 217. 231. 232. 234. 235. 237. 241. 242. 243. 248. 249.251. 253. 257. 271. 273. 274. 288. 322. 323. 333. 345. 379. 390. 394.407
Scorpiones Galatæ inſulæ terra necat 363.& Tom.1.pag.187
Scorpites gemma 462
Scotuſſæ lacus vulneribus medetur 153
Scrupuli auri æſtimatio 234
Scutis Troianorum imagi-

nes continebantur 313
Scylla piſcis 220
Scylla aius in ventre chlorites gemma inuenitur 455
Scyllu marmorarius 366
Scyllis anchoras claßis Perſica pracidens, Androbij opus 346
Scymnus ſtatuarius, & argenti cælator 286
Scymnus Critiæ diſcipulus ibidem
Scyreticum metallum 155
Scyri inſulæ mirus lapis 398
Scytale ſerpens, morſúſque eius remedium 197
Scythici ſmaragdi 432
Secreta noxiorum quomodo dormiẽtibus exprimãtur 94.& Tom.3.pag.284
Secreta omnia fœminarum quomodo ſciri poßint 94. 195
Secundæ mulierum quomodo extrahantur 142. 190. 215. & Tom.3. pag. 80.83.90. 104. 148.153. 176.179. 209. 219.242. 275. 279. 281. 303.374. 375.376.385. 392. 406. 409
Segobrica oppidum 405
Segullum in auri metallis quid dicatur 239
Seipſum vincere, laus ſumma 33
Selecti iudices ex ordine equeſtri 230
Selenites gemma 461
Seleuci ſimulacrum 283. 286
Selinuſia creta 322
Selinuſiæ terra medicina 361
Semiramidis crater mirus 236
Semiramidis accipientis regnum picta effigies 331
Semneſerteus rex Ægypti, eiúſque obeliſcus 382
Sempronius P. Conſul 227
Senum delubrum in Chio 187
Senſus omnes in pictura quis primus expreſſerit 336
Senſus purgantia 153.& Tom.3.pag.67.102. 209
Sepeliendi conſuetudo apud Antiquos in vaſis fictilibus 352
Sepeliendi mos Pythagoricus ibid.
Sepulcrorum quorundam immoderatus luxus 372. 387
Sepia piſcis in medicinis vſus 201.204.214

Sepiæ atramento in lucerna addito adſtantes videntur Æthiopes 218
Seplaſiæ fraude medicamenta corrumpuntur 292
Seps ſerpens ex genere lacertarum, & morſus eius remedium 22.107.195. & Tom.3 pag.219.
Septem orbis miracula 372 Quære Miracula orbis ſeptem.
Septimius Statilius Thurinorum hoſtis 273
Septimuleius C Gracchi familiaris ſui interfector 235
Septimuleius C. Gracchi caput plumbo infuſo grauius reddit ibid.
Serapion pictor, eiúſq; opera 340
Serapis dei delubrum vbi 379
Serapis coloſſeus ex ſmaragdo 435
Seres populi optimum ferrum habent 301
Sermones abſentium, aurium tinnitu præſentiuntur 9
Serpentibus muſtela inimiciſſima 189
Serpentes Pſyllis Marsíſq; non nocent 8.11.& To. 1.pag.292.& Tom.3.pag. 131.323
Serpentis dente læſi interuentus vulnera aggrauat 11
Serpentes quo ſopiantur 33
Serpentes quo modo in vnũ contrahantur 41
Serpentum ſenectæ in medicinis vſus 47.48.104. 107.115.125
Serpentum quorundã morſu occiſa animalia cibis ſunt innoxia 90
Serpentum partium in medicinis vſus 106
Serpentes vbi maximi 153
Serpentibus qui homines terrori ſint 11
Serpentes non niſi læua manu extrahuntur ibid.
Serpentes Marſorum incantationibus contrahuntur 8
Serpentum in dolium Exagon legatus coniectus 11
Serpentes Sole exiſtente in cancro maxime torquentur 197
Serpentes quo pacto fugentur 21.28.33.41.42. 93.357.401.& Tom.1. pag.379.& Tom.2.pag. 103 200.& To.3.pag.55. 77.78.84.87.89.90.

152.210.230.250.259.264.281.322.396.

Serpentes Ebuſitana & Balearica terra necat 363

Serpentes quomodo necentur 363.& Tom.3.pag.173.251.321

Serpentes ne mordeant 91.& Tom.3.pag.56.148.173.259

Serpentum morſus remedia 13.14.20.34.41.85.88.89.60.92.94.173.191.192.195.197.& Tom.1.pag.374.380.& Tom.2.pag.29.224.238.272.329.333.& Tom.3.pag.52.53.57.58.59.60.62.64.68.70.71.73.75.78.81.82.83.85.87.102.103.105.107.108.142.144.145.146.147.149.151.154.158.164.167.172.173.174.176.177.179.180.182.183.188.191.192.193.198.207.209.219.220.226.235.237.240.241.242.247.249.253.257.259.261.263.268.269.273.274.277.278.279.280.282.283.298.312.313.317.320.321.322.326.328.330.332.334.345.358.363.386.387.394.398.400.407.409.

Serra piſcis 219

Seruilij Noniani ſuperſtitio 10

Seruilius Nonianus Conſul, Nonij Strumæ nepos 436

Seruius rex ouium boumque 234.& To.2.pag.443

Seruius rex Fortunæ ædem ſacrauit 406

Seruij regis ſtatua 228

Seruio rege quis Romæ maximus cenſus 234

Seruij regis mater qua, & quo pacto grauida facta 415

Seruius rex Laris familiaris filius creditus ibid.

Seruius rex compitalia & ludos Laribus primus inſtituit ibid.

Seruio puero dormienti ex capite flamma emicuit 415.&Tom.1.pag.82

Seruorum fuga Veſtalium virginum precationibus cohibebatur 6

Seruorum ingens numerus 256

Seruorum annuli quales 228.

Serui quidam ditiſſimi 256.259

Seruorum pedes creta infici

ſici 362
Serui plures ſcientiis inſignes ibid.
Seruorum potentium nomina plura 362. *per totum caput*
Seſoſtris rex à quo victus 236
Seſoſtridis regis inaudita ſuperbia 236
Seſoſtridis regis obeliſcus 382.
Seſtertius Fabio Maximo Dictatore quaternis ſeſtertiis permutatus 234
Sestius medicinæ ſcrutator diligentiſſimus 190. & *Tom.2.pag.326*
Seui conſideratio, natura, vſus, medicinæ 39.97. *toto capite.*
Sextiæ aquæ oppidum in Narbonenſi prouincia 150
Sexum alternis mutant hyænæ 26. & *Tom. 1.pag.375*
Sibyllæ ſtatuæ Romæ 270
Siccandi vim habentia 360.404. & *Tom.3 pag.* 248
Siciliæ ſal 167.170
Siciliæ bitumen 357
Siciliæ ſmaragdi 434
Siciliæ coralium 188
Siciliæ piſces 187
Sicyon oppidum 366. & *Tom.1.pag.138*
Sicyon patria & officina omnium metallorum 366
Sicyonij fame, ſterilitate, & mœrore vexati, quo pacto Deorum iram placarint ibid.
Sicyon Affricæ locus 425
Sicytes gemma 463
Sideratis aſinini pulli vrina medetur 61
Sideritis, id eſt, magnes lapis 397
Siderites, adamantis genus 430
Siderites gemma 460. 461
Sideropœcilos gemma 461
Sidonis bitumen 357
Signina pauimenta 353
Signorum & ſtatuarum ingens copia 274
Silanion ſtatuarius 278
Sileni ſenis effigies ex argento cælata 261
Sileni effigies in marmore Pario reperta 368
Silentij vtilitas 19
Silentium Mecœnas Meliſſius triennio ſibi imperauit ibid.
Silentium quo inducatur 196

Silex Lunenſis ſerra ſecatur 399
Silices nigri ædificiis aptiſſimi 407
Silis pigmenti conſideratio 262
Sillanion ſtatuarius 285
Siluri piſcis in medicinis vſus 206.213.214
Simenus ſtatuarius 287
Simonidis pictoris opera 347
Simulacra Deorum ex varia materia 266.& To.2.pag.227.247
Simulacrum primum Romæ 268
Simulacra olim bitumine pingebantur ibid.
Simulacra Deorum quandiu lignea aut fictilia 273
Simus pictor 347
Singultus remedia 71.191.& Tom.3.pag.68.82.91.93.105.142.180.217.348.386.408
Sinope colonia 318.& Tom.1.pag.225
Sinopis, color natiuus 318
Sinopis vbi naſcatur ibid.
Sinopidis genera, pretium, vſus, &c. 319
Sinueſſana aqua mira natura 151
Siphnus inſula 405. & To.1.pag.154
Siriaſis morbus puerorum 145.& To.3.pag.174
Sirulugum animal 147
Siſaponenſis regio, & in ea minium 152.253
Sitim ſedantia extinguentiaque 451 & Tom.2.pag.105.178.& Tom.3.pag.50.71.93.97.166.179.195.227.233.238.313.343.388
Smaragdi gemmæ conſideratio 431
Smaragdis tertia inter gemmas autoritas ibid.
Smaragdis color qualis ibi.
Smaragdi genus albis venis circunligatum 456
Smaragdus oculis gratiſſimus 431
Smaragdi ſcalpi vetiti 432
Smaragdi genera duodecim ibidem
Smaragdorum vitia 433
Smaragdus miræ magnitudinis 434
Smaragdi adulterini ex cryſtallo tincti 465
Smaragdite in monte carchedonij olim inueniebantur 434
Smarides piſces 215.220
Smarris rex Ægyptiorum

eiúſque obeliſcus 381
Smyrus piſcis 220
Socculi Caij Principis è margaritis 420
Sochis Ægypti rex, eiúſq; obeliſci 381
Socialis belli origo 227
Socialis belli initium 237
Socrates ab Apolline Sapientiæ nomine cunctis prælatus 271. & Tom.1. pag.319
Socrati Pythagoras à Senatu prælatus 271
Socratis pictoris opera 346
Socrates marmoris ſcalptor 372
Solea piſcis 220. & To.2. pag.16.18
Solis coloſſus Rhodi mirus 265
Solis obeliſci ſacrati 380
Solis vrbs ibid.
Solis obſcuratione peſtilentia contrahitur 415
Solis gemma 457.461
Solem contra non mingendum 21
Sol ne faciem vrat 83
Sole nihil vtilius 175
Solicitudo animi quo propitietur 9
Solpuga, formicarum genus venenatum 96
Solpuga beſtiola venenata 96. & To.1.pag. 376. & Tom.3.pag.302
Somnia quomodo vera nuntientur 455
Somnia quando plurimum contingant 17
Somnia qua ratione quæ velis, & quibus velis mittantur 32
Somnus mediam vitæ partem aufert 365
Somnum impedientia 146. 342. & To.3.pag.197
Somnum facientia 70. 146. 189. 190. & Tom. 2. pagin. 14. & Tom.3. pagin. 57. 59. 61 63. 91. 93. 94. 142. 143. 145. 147. 148. 157. 213. 224, 226. 231. 239. 267. 306. 330. 350. 390
Sonticus morbus quo pacto deprehendatur 401
Sopylos pictor celeberrimus 349
Soractes mons 155. & To. 1.pag.70 293
Sortilegiorum materia 11. & inde
Soryos conſideratio 294
Soſtratus ſtatuarius 278
Soſtratus architectus 385
Soſus artifex pauimentorum 410
Sotacus ſcriptor 397.401

Sotira

Sotira obſtetrix 24
Spadonum vrinæ vſus, effe-ctúſque 19
Spartacus aurũ & argen-tum in caſtris haberi ve tuit 235
Spartopolios gemma 463
Spaſmas ſtomachi quo pacto ſedetur 206
Spaſmi quo pacto prohibean tur 138
Spaſticorum remedia 27. 29. 39. 64. 138. 192. 205. & Tom. 3. pag. 145. 165. 224. 226. 234. 250. 254. 256. 308. 369
Specularium lapidum con-ſideratio 405. 432
Specula ex ſtanno 304
Specula Aſsio ſarcophago illata lapideſcunt 398
Speculorum conſideratio 254. toto capite
Specula in poculis 255
Speculi imago quid ibid.
Speculum quis primus ex argento fecerit ibid.
Specula mulierum menſi-bus hebetata quo pacto nitorem recipiant 24
Sphingis feræ deſcriptio 384. & Tom. 1. pag. 367. & Tom. 2. pag. 104
Sphinge Auguſtus ſignabat 418
Sphragis Lemnia quæ, & vnde dicta 319. 445
Sphyræna piſcis 221
Spinæ è corpore quo pacto extrahantur 66
Spinari Pentathli ſimula-crum ex ære 282
Splanchnoptes Periclis ſer-uus, eiuſque ſimulacrum ex ære 285. & Tom. 3. pag. 170
Spleneticorum remedia 36. 181. 207. 452. & Tom. 3. pag. 68. 71. 86. 148. 236. 262. 265. 275. 277. 290. 405. 408
Spodij conſideratio 297
Spodion quid & quomodo fiat 297. 308
Spondylus piſcis 220
Spondyli piſcis medicina 212
Spongiarum lapidum conſi-deratio & vſus 401
Spongiarum conſideratio & genera 180. toto cap. & Tom. 2. pagi. 42. 140
Spongiarũ in medicinis vſus 217. 220.
Spongites gemma 461
Sponſæ annulus ferreus olim mittebatur 225
Spurius Caſsius. Quære Caſsius
Sputo comitiales morbos, & ſa

& faſcinationes auerſantur 12
Sputi in ſortilegiis miri effectus ibid.
Sputi medicinæ ibid.
Squamæ ferri vſus 303
Stabianum lacus 151.188
Stadiodromi Aſtili ſimulacrum ex ære 280
Stalagmiæ in chalcanthi confectione quæ dicantur 295
Stanni conſideratio 304
Stannum quid ibid.
Stanni varius vſus ibid.
Statonienſes lapides 407
Statoris Iouis ædes vbi Romæ 272
Statuæ Regum Romanorum in Capitolio 270
Statuæ iis tantum ponebantur, qui eas aliqua illuſtri ex cauſa eſſent promeriti 268
Statuæ Achilleæ quæ 269
Statuarum argentearum vſus quando primùm cœperit 260
Statuæ equeſtres à Græcis ortæ 269
Statua aurea prima 243
Statuarum origo 268. *per totum caput.*
Statua Romuli ſine annulis 224
Statuæ togatæ effigie antiquitus dicabantur 269
Statuæ nudæ haſtam tenentes ibidem
Statua Romuli ſine tunica 270
Statuarũ differentiæ 269. *per totum cap.* 270. *per totum caput*
Statuæ tripedanæ P. Iunij & T. Coruncani 271
Statuæ pedeſtres equeſtréſque 272
Statuariæ artis in Italia antiquitas 273
Statuaria ars quando cœperit 368
Statyellæ oppidum in Liguria 150
Steatites gemma 462
Stellæ marinæ feruentiſſima natura 220. *& Tom. 2. pag.* 52
Stelliones ſcorpionibus aduerſantur 92. *& Tom. 2. pag.* 131
Stelliones & angues ſeneƈtam exuunt 133. *& Tom. 1. pag.* 378
Stellio animal inuidum 133
Stellionũ nomen in malediƈtum tranſlatum ibid.
Stellionũ in medicinis vſus 129.133.147
Stellio vino inmortuus faciem

ciem bibentium lentigine obducit 92
Stellionis ouorum liquor pilos euulſos renaſci non patitur 102
Stellio tranſmarinus lumborum dolori medetur 124
Sellionis veneno reſiſtentia 92. *& Tom.3. pag.*194
Stemmatum & imaginum vſus apud Antiquos 312
Stephanoplocos, ſiue ſtephanopolis, Pauſiæ tabella 343. *& To.3.pag.*112
Stephuſæ mulieris ſimulacrum ex ære 282
Stercoris hominis in medicinis vſus 16. *& Tom.1. pag.*375
Sterelytis ſpuma metallica genus 249
Sterilitatis fructuum cauſa 16. 28. *& Tom. 2. pagin.* 373
Sterilitatem gignentia 68. *& Tom. 3. pag.* 74. 265. 310. 386. 396
Sternutamenti conſideratio 17. *& inde*
Sternutamenta capitis grauedinem leuant ibid.
Sternutamẽta excitãtia 17. 190. *& To.3.pa.*102. 122. 306. 307. 326. 335. 410
Sternutamento menſam ferculúmve reuocari inter dira omina habebatur 9
Sthenis ſtatuarius 578. 287
Stibium quid 248
Stilo Ælius vnde Praconinus cognominatus 230
Stilonis Præconini in Interatienſem dicterium 418
Stimmi metalli genus 248
Stipas ſtatuarius 285
Stipendiorum militarium penſatores libripendes dicti 233
Stipendio in militari denarius nunquã pluris quàm decem aſsibus æſtimatus 234
Stomachum recreantia 122. 199
Stomacho vtilia 36. *& To.* 3. *pag.* 51. 52. 56. 58. 63. 65. 66. 68. 72. 76. 108. 179. 180. 181. 183. 185. 192. 197. 229. 236. 237. 238. 406
Stomachũ purgantia 296. *& To.3.pag.*53. 104
Stomocho inimica 122. 295. *& To.* 3. *pag.* 93. 98. 100. 106. 144. 148. 154. 189. 194. 199. 206. 210. 212. 218. 223. 227. 229. 233. 239. 241. 243. 258. 303. 326. 390. 396. 400

Stoma

 438

tomacho equitatio vtiliſſima 16

tomachus iure perdicum recreatur 122

tomachi malè affecti remedia 27.53.122.192.403.429. & Tom.3.pag. 68.70.79.83.85.88.102.106.142.143.145.146.149.165.168.182.188.192.204.205.220.221.225.227.228.229.231.232.236.237.238.239.240.250.256.259.274.276.277.289.314.345.346.398.404

tomachos diſſolutos adſtringentia 85. & Tom.3. pa.63.105.107.197.205.231.238.240.244.382.387.389.398.404.405

'omachi malacia, eiuſque curatio 21

tomoma æris quid 291

tranguriæ morbi remedia 89.127. & Tom.3.pag. 56.149.155.165.176.182.183.219.249.250.257.262.273.279.282.283.303.356.357.358.386.394.398.401.410

'ratiates cælator 261

'ratonicus argenti cælator 261.286

tratonicus ſtatuarius 285.286

Stratonices reginæ cum piſcatore voluntatis picta effigies 346.& inde

Strombus piſcis 220

Strombi in medicinis vſus 212

Strongylæ inſulæ 358.& Tom.1.pag.155.215

Strongylon, aluminis genus 358

Strongylij Amazonis ſimulacrum 285

Struma Nonius Catulli carmine perſtrictus 436

Strumæ gutturis remedia 14.24.39.51.120.121.191.192.194.199.205.398.400.401.410.& Tom.3.pag.60.69.71.77.80.81.86.89.100.101.102.104.148.156.165.166.169.176.177.178.179.185.192.196.197.200.229.232.234.235.248.249.250.251.255.270.279.306.335.343.350.352.394.397

Styx Palus in Arcadia 155.& Tom.1.pag.97

Stygis Arcadiæ Paludis aqua qualis ibidem

Stygis aquæ venenum ſola mulæ vngula continetur 148

2299

Sualternicum,electri genus 424
Sublicius pons Romæ 390
Succinorum conſideratio, & quàm fabuloſa de his prodiderit Antiquitas 423.*& inde ad finem capitis vſque*
Succinum vbi proueniat 426
Succinum gummi modo ex pinei generis arboribus defluit ibidem
Succinum vnde dictũ 427
Succini odor qualis ibidem
Succinum à Germanis in Pannoniam aſſertur ibi.
Succini copia vbi 427.*&* Tom.1.pag.166
Succini medicinæ 427.428
Succinum indureſcens animalia in ſe comprehendit 427
Succini genera plura ibid.
Succinum paleas & folia arida ad ſe rapit 428
Succinis gemmæ adulterantur 429
Succinum cur infantibus alligetur 428
Sudines ſcriptor 422
Sudis piſcis 221
Sudorem inhibentia 70. 359.361.*&* To.3.pag.81. 108.144.223.225.243
Sudorem mouentia 172.*&* Tom.3.pag. 72.93.144. 168.226.233.253.361. 270.283.327.374.395. 400.409
Sues à ſerpentibus percuſſæ cancrorum pabulo ſibi medentur 197
Suum morborum remedia 5.71.219.*&* Tom.3.pag. 271.288
Sues ſalamandras ſine noxa edunt 92
Suilli fimi varij vſus 37
Suilli adipis commendatio ibidem
Suilo adipe nouæ nuptæ poſtes attingebant ibidem
Suilli lactis in medicinis vſus 36
Suffetiæ Veſtalis virginis ſtatua 271
Suffragio vini amphora empto Q. Coponius ambitus damnatus 352
Suffuſionum oculorum remedia 30.32
Sugillatorum remedia 201. *&* Tom.3.pag. 89.185. 209.225.227.240.280. 390
Sulphuris conſideratio natura,genera, loca & medicina 355.*& inde*
Sulphuris effectus 356

Sulphuris in religione vſus ibidem
Sulphuris ſuffitu domus expiabantur ibidem
Sulphuris odorem fulgura fulminaq; habent 357
Sulpitio L. Conſule Nobilitas Romæ annulos poſuit 227
Sulpitius Galba 230
Summani Dei ædes Romæ 88
Supercilia quo pacto denigrari poſſint 145
Superſtitioſæ obſeruationes ex Veterum ſcriptis, aut Magorum præceptis toto operi Plinianæ hiſtoriæ paſſim aſperſæ 5. toto capite, 11. 42. 61. 87. 90. 106. 117. 131. 135. 194. 195. 196. 206. 211. 302. 447. 455. 456. & Tom. 2. pag. 471. 476. 477. & Tom. 3. pag. 31. 32. 52. 55. 65. 68. 77. 122. 148. 153. 156. 165. 169. 172. 175. 178. 194. 198. 229. 230. 235. 237. 245. 248. 262. 266. 270. 278. 283. toto cap. 287. 288. 289. 319. 320. 329. 334. 343. 360. 365. 385. 401. 408. 411
Suppurationum remedia 398. & Tom. 3. pag. 145. 147. 191. 192. 195. 209. 220. 221. 238. 248. 255. 257. 276. 286. 306. 308. 326. 349. 398. 403. 409
Surrentum oppidum 352. & Tom. 1. pag. 106
Surrẽtina vaſa fictilia 352
Suſpirioſorum remedia 53. 206. 309. 356. & Tom. 3. pag. 50. 54. 60. 77. 79. 84. 97. 102. 145. 152. 176. 201. 209. 233. 241. 250. 256. 269. 281. 282. 283. 346. 348. 385. 408
Sutor ne vltra crepidam, Prouerbium 333
Sybaris fluuius 152. & Tom. 1. pag. 116
Syene oppidum 380. & Tom. 1. pag. 193
Syenites lapis 380
Syllanus Caſſius Germanici Cæſaris præceptor 276
Sylla Dictator qua gemma ſignarit 418
Sylla quantum auri & argenti in triũpho tranſtulerit 226
Sylla multos auaritiæ cauſa proſcripſit 259
Sylla ad Capitolinas ædes columnas Athenis aduexit 376
Syllæ priuignus Scaurus, eiúſq; ædilitas 393. 419

Syllæ Romanorum ditiſſimus 256
Syllæ curia in cornibus Comitij 271
Sylla mater Metella proſcriptionum ſectrix 393
Sylla Præneſte delubrum Fortunæ lithoſtroto ſtrauit 411.& inde
Syllanum bellum Romanorum luxuriam expiauit 258.
Symbolũ pro annulo nomen Græcis & Latinis vſurpatum 225
Symmetria Latino nomine caret 328
Symmetriam Euphranor pictor primus arti adhibuit 343
Sympathia quid 431.& Tom.3.pag.48
Symplegmata duo ex marmore toto terrarum orbe nobiliſſima 370.373
Synnephites gemma 456
Synochitis gemma, eiúſque vires magicæ 464
Synodontes piſces 461
Synodontites gemma ibid.
Syntecticis vtilia 35.& Tom.3.pag.187.193.
Syracuſana columnarum capita, in pantheo 267
Syriæ alabaſtrites 380
Syriæ bitumen 357
Syringites gemma 461
Syropicon terræ Samiæ genus 360
Sytita gemma 439.461
Syuerus fluuius Atticæ 444

T

Taberius Eros Grammaticus cretatis pedibus Romam aduectus 362
Tablina Antiquorum codicibus, & monumentis rerum in magiſtratu geſtarum implebantur 312
Tænarius lapis qualis 399.404
Tæniæ iecoris medicinæ 202
Tagus fluuius aurifer 239.& Tom.1.pag.172
Talenti Aegyptij æſtimatio 236
Talẽti Attici æſtimatio 345
Talpæ animalis cõſideratio, natura, cæcitas, vſus 115
Talpa magicis aptiſſima ibi.
Talpæ cordis prodigioſa natura ibidem
Talpæ, eiúſque partium in medicinis vſus 115.120
Tamarici fontes in Cantabria 154
Tanaquil Tarquinij Priſci vxor 415

Tanos

Tanos gemma ex genere ſmaragdorum 434
Taos gemma 463
Taphiuſa locus iuxta Leucadem 403
Taphiuſius lapis ex genere aetitarum ibidem
Taracia Veſtalis ſtatua 271
Tarbelli Aquitaniæ populi 150.& Tom.1.pag.169
Tarentinæ vrbis inſignis coloſſus 275
Tarentum ſcapis candelabrorum nobile 267
Tarentinus ſal 170
Tarpeij delubri in fundamẽtis caput humanum inuentum 6
Tarquinij Priſci filius primus omnium aurea bulla donatus 224
Tarquinij Priſci ſtatua ſine annulis 224.225
Tarquinius Priſcus aurea tunica triumphauit 238
Tarquinij Priſci pater Demaratus Corinthius 314.350
Tarquinij Priſci cloaca Romæ 391
Taſconiũ, terræ genus 240
Tattæus ſal oculis vtilis 170
Tauriſcus argenti cælator 261
Tauriſcus pictor, & eius opera 347
Tauriſcus Trallianus marmoris ſcalptor, eiuſque opera 373
Taurorum fel aureum tingit colorem 4.& Tom.2.pag.156
Tauri in genere ſcarabæorum qui dicantur 121
Taurini ſanguinis epoti remedia 40.& Tom.3.pag.70.235
Taurini ſanguinis potus letalis, & quare 40.& Tom.3.pag.70.235
Tauri montis Lygdinus lapis 380
Taygetus mons 406.434.& Tom.1.pag.139
Tectoria quo pacto facienda 408
Telorum venenatorum remedia 33.& Tom.3.pag.86
Telephanes Phoceus ſtatuarius 282
Telephanes Sicyonius pictor 314
Telephi imago picta 329
Telephus haſtæ rubigine ab Achille ſanatus 302
Telectæ poëtæ monumentum à Nicomacho pictum 339

Telicardios gemma 461
Telirrhiſos gemma ibidem
Telluris ædes Romæ 272
Temperantia in cibis vtiliſſima 17
Tempeſtatum prognoſtica 187.& Tom.2.pag.518
Tempeſtatũ remedia 455. & Tom.2.pag.508
Templum Dianæ Epheſiæ toto orbe excellentiſſimum 388
Templorum faſtigia quibus orta initiis 350
Teneſmos morbus quis 57.
Teneſmi ſiue tenaſmi morbi remedia 36.57.125.199. 208.249.308.& Tom.3. pag.60.91.97.100.199. 349.392.398
Tentyritæ populi crocodilis terrori ſunt 11.& Tom. 1.pag.373
Tephria, ophitis genus, eiúſque vſus & nominis ratio 378.& inde
Tephritis gemma 462
Teragus piſcis 221
Terebinthizuſa gẽma 445
Terentius Lucanus primus gladiatorũ munera picta in publico propoſuit 324
Terra auaritiæ cauſa ſuffoditur 222.& To.1.pag.51
Terræ benignitas ac beneficia 351.& Tom.1.pag.50
Terrarum quarundam mira natura 353. per totum caput
Terræ in aquis lapideſcunt ibidem
Terrarum medicinalium genera medicinæ 360.per totum caput
Terra ſcorpiones, ſerpentéſq; necans 363
Terra à talpis excitata in medicina quem vſum habeat 120
Terræmotus conſideratio 388.& Libri ſecũdi Capitibus 79.80.81.82.83.84
Terræmotus aquas profundunt ſorbéntque 162
Tertianæ febris remedia 15. 24.152.& Tom.3.pa.98. 153.169.175.189.287. 313.365.366
Teſtium & genitalium affectorum remedia 400. & Tom.3.pag.68.72 80. 98.106.144.151.177. 196.197.219.241.244. 249.254.261
Teſtium tumores ſanantia 58.181.361.& Tom.3. pag.85.249.359
Teſtium inflammationes & ardores ſanantia 178. 193.& Tom.3.pag.198. 200

207.219.357
Teſtudinũ conſideratio, genera, vſus, medicina 191
Teſtudinum cibus ibidem
Tethea piſcis 220
Tethearum piſcium medicina 208.212
Tetradorum, laterum genus 354
Tetragnathij aranei genera duo 95
Teuca Illyriorum regina Romanorum legatos interfecit 271
Teucer cruſtarius famam ex argenti cælatura adeptus 262
Teutonorum legati facetum reſponſum 317
Thales Mileſius ex vmbræ menſura pyramidis altitudinem deprehẽdit 385
Thalaſſomeli, eiúſque vſus 166
Thamyræ citharœdi effigies picta 347
Thaſi inſulæ marmor 375
Thaſi inſulæ opalus 437
Thaſos inſula 437.& To. 1.pag.157
Theamedes lapis ferrum abigit 397
Theatra penſilia Curionis 94
Thebæ ab Alexandro capta 280
Thebæ Aegyptiæ Alabaſtriten gignunt 380
Thebæ Aegyptiæ 380.386
Thebæ Aegypti, oppidum portarum centum 388
Thebaicus lapis 380.404
Thecolithos gemma 462
Thecolithi lapides in ſpongiis naſcentes 401
Theocriti amatoriæ incantationes 8
Theodorus præſtigiator pictus 348
Theodorus plaſtices inuentor 350
Theodorus architectus 387
Theodori ſtatuarij opera 285
Theodori pictoris opera 347
Theodoti in fundo ceruſſa natiua inuenta 320
Theomneſtos pictor 338
Theomneſtus ſtatuarius 287
Theontij pictoris opera 347
Theon pictor ibidem
Theophraſtus quando floruerit 291
Therimachus pictor quando floruerit 331
Therimachus ſtatuarius 277
Thermodoon fluuius, & oppidum 445. & Tom.1. pag.226

Sotira obſtetrix 24
Spadonum vrinæ vſus, effe- ctúſque 19
Spartacus aurũ & argen- tum in caſtris haberi ve tuit 235
Spartopolios gemma 463
Spaſmas ſtomachi quo pacto ſedetur 206
Spaſmi quo pacto prohibean tur 138
Spaſticorum remedia 27. 29. 39. 64. 138. 192. 205. & Tom. 3. pag. 145. 165. 224. 226. 234. 250. 254. 256. 308. 369
Specularium lapidum con- ſideratio 405. 432
Specula ex ſtanno 304
Specula Aſ ſio ſarcophago illata lapideſcunt 398
Speculorum conſideratio 254. toto capite
Specula in poculis 255
Speculi imago quid ibid.
Speculum quis primus ex argento fecerit ibid.
Specula mulierum menſi- bus hebetata quo pacto nitorem recipiant 24
Sphingis feræ deſcriptio 384. & Tom. 1. pag. 367. & Tom. 2. pag. 104
Sphinge Auguſtus ſignabat 418
Sphragis Lemnia quæ, & vnde dicta 319. 445
Sphyrana piſcis 221
Spinæ è corpore quo pacto extrahantur 66
Spinari Pentathli ſimula- crum ex ære 282
Splanchnoptes Periclis ſer- uus, eiuſque ſimulacrum ex ære 285. & Tom. 3. pag. 170
Spleneticorum remedia 36. 181. 207. 452. & Tom. 3. pag. 68. 71. 86. 148. 236. 262. 265. 275. 277. 290. 405. 408
Spodij conſideratio 297
Spodion quid & quomodo fiat 297. 308
Spondylus piſcis 220
Spondyli piſcis medicina 212
Spongiarum lapidum conſi- deratio & vſus 401
Spongiarum conſideratio & genera 180. toto cap. & Tom. 2. pagi. 42. 140
Spongiarũ in medicinis vſus 217. 220
Spongites gemma 461
Sponſæ annulus ferreus olim mittebatur 225
Spurius Caſ ſius. Quære Caſ ſius
Sputo comitiales morbos, & ſa

& faſcinationes auerſantur 12
Sputi in ſortilegiis miri effectus ibid.
Sputi medicina ibid.
Squama ferri vſus 303
Stabianum lacus 151.188
Stadiodromi Aſtili ſimulacrum ex ære 280
Stalagmiæ in chalcanthi confectione quæ dicantur 295
Stanni conſideratio 304
Stannum quid ibid.
Stanni varius vſus ibid.
Statonienſes lapides 407
Statoris Iouis ædes vbi Romæ 272
Statuæ Regum Romanorum in Capitolio 270
Statuæ iis tantum ponebantur, qui eas aliqua illuſtri ex cauſa eſſent promeriti 268
Statuæ Achilleæ quæ 269
Statuarum argentearum vſus quando primùm cœperit 260
Statuæ equeſtres à Græcis ortæ 269
Statua aurea prima 243
Statuarum origo 268. per totum caput.
Statua Romuli ſine annulis 224
Statuæ togata effigie antiquitus dicabantur 269
Statuæ nudæ haſtam tenentes ibidem
Statua Romuli ſine tunica 270
Statuarũ differentiæ 269. per totum cap. 270. per totum caput
Statuæ tripedanæ P. Iunij & T. Coruncani 271
Statuæ pedeſtres equeſtréſque 272
Statuariæ artis in Italia antiquitas 273
Statuaria ars quando cœperit 368
Statyellæ oppidum in Liguria 150
Steatites gemma 462
Stellæ marinæ feruentiſſima natura 220. & To. 2. pag. 52
Stelliones ſcorpionibus aduerſantur 92. & Tom. 2. pag. 131
Stelliones & angues ſenectam exuunt 133. & Tom. 1. pag. 378
Stellio animal inuidum 133
Stellionũ nomen in maledictum tranſlatum ibid.
Stellionũ in medicinis vſus 129. 133. 147
Stellio vino inmortuus faciem

eiem bibentium lentigine obducit 92
Stellionis ouorum liquor pilos euulſos renaſci non patitur 102
Stellio tranſmarinus lumborum dolori medetur 124
Sellionis veneno reſiſtentia 92. & *Tom.3. pag.*194
Stemmatum & imaginum vſus apud Antiquos 312
Stephanoplocos, ſiue ſtephanopolis, Pauſiæ tabella 343. & *To.3.pag.*112
Stephuſæ mulieris ſimulacrum ex are 282
Stercoris hominis in medicinis vſus 16. & *Tom.1. pag.*375
Sterelytis ſpuma metallica genus 249
Sterilitatis fructuum cauſa 16. 28. & *Tom. 2. pagin.* 373
Sterilitatem gignentia 68. & *Tom. 3. pag.*74. 265. 310. 386. 396
Sternutamenti conſideratio 17. & *inde*
Sternutamenta capitis grauedinem leuant ibid.
Sternutamēta excitātia 17. 190. & *To.3.pa.*102. 122. 306. 307. 326. 335. 410
Sternutamento menſam fer culúmve reuocari inter dira omina habebatur 9
Sthenis ſtatuarius 578. 287
Stibium quid 248
Stilo Ælius vnde Praconinus cognominatus 230
Stilonis Praconini in Intercatienſem dicterium 418
Stimmi metalli genus 248
Stipas ſtatuarius 285
Stipendiorum militarium penſatores libripendes dicti 233
Stipendio in militari denarius nunquā pluris quàm decem aſſibus æſtimatus 234
Stomachum recreantia 122. 199
Stomacho vtilia 36. & *To. 3. pag.* 51. 52. 56. 58. 63. 65. 66. 68. 72. 76. 108. 179. 180. 181. 183. 185. 192. 197. 229. 236. 237. 238. 406
Stomachū purgantia 296. & *To.3.pag.*53. 104
Stomocho inimica 122. 295. & *To. 3.pag.*93. 98. 100. 106. 144. 148. 154. 189. 194. 199. 206. 210. 212. 218. 223. 227. 229. 233. 239. 241. 243. 258. 303. 326. 390. 396. 400

Stoma

Stomacho equitatio vtiliſſima 16
Stomachus iure perdicum recreatur 122
Stomachi malè affecti remedia 27.53.122.192. 403.429. & Tom.3.pag. 68. 70.79. 83.85.88. 102.106.142. 143.145. 146.149.165.168.182. 188.192.204.205.220. 221.225.227. 228.229. 231.232. 236.237.238. 239.240.250.256.259. 274.276.277.289.314. 345.346.398.404
Stomachos diſſolutos adſtringentia 85. & Tom.3. pa.63.105.107.197.205. 231.238.240.244.382. 387.389.398.404.405
Stomachi malacia, eiúſque curatio 21
Stomoma æris quid 291
Stranguriæ morbi remedia 89.127. & Tom.3.pag. 56. 149. 155.165.176. 182.183.219.249.250. 257.262.273.279.282. 283.303.356.357.358. 386.394.398.401.410
Stratiates cælator 261
Stratonicus argenti cælator 261.286
Stratonicus ſtatuarius 285. 286
Stratonices reginæ cum piſcatore voluntatis picta effigies 346.& inde
Strombus piſcis 220
Strombi in medicinis vſus 212
Strongylæ inſulæ 358.& Tom.1.pag.155.215
Strongylon, aluminis genus 358
Strongylij Amazonis ſimulacrum 285
Struma Nonius Catulli carmine perſtrictus 436
Strumæ gutturis remedia 14.24. 39.51.120.121. 191.192.194.199.205. 398.400. 401.410.& Tom.3.pag.60.69.71. 77.80.81.86.89.100. 101.102.104.148.156. 165.166.169.176.177. 178.179.185.192.196. 197.200.229.232.234. 235.248.249.250.251. 255.270.279.306.335. 343.350.352.394.397
Styx Palus in Arcadia 155.& Tom.1.pag.97
Stygis Arcadiæ Paludis aqua qualis ibidem
Stygis aquæ venenum ſola mulæ vngula continetur 148

Sualternicum, electri genus 424
Sublicius pons Romæ 390
Succinorum conſideratio, & quàm fabuloſa de his prodiderit Antiquitas 423. & *inde ad finem capitis vſque*
Succinum vbi proueniat 426
Succinum gummi modo ex pinei generis arboribus deſluit ibidem
Succinum vnde dictũ 427
Succini odor qualis ibidem
Succinum à Germanis in Pannoniam affertur ibi.
Succini copia vbi 427. & Tom.1.pag.166
Succini medicina 427.428
Succinum indureſcens animalia in ſe comprehendit 427
Succini genera plura ibid.
Succinum paleas & folia arida ad ſe rapit 428
Succinis gemmæ adulterantur 429
Succinum cur infantibus alligetur 428
Sudines ſcriptor 422
Sudis piſcis 221
Sudorem inhibentia 70. 359.361. & To.3.pag.81. 108.144.223.225.243
Sudorem mouentia 172. & Tom.3.pag. 72.93.144. 168.226.233.253.361. 270.283.327.374.395. 400.409
Sues à ſerpentibus percuſſæ cancrorum pabulo ſibi medentur 197
Suum morborum remedia 5.71.219. & Tom.3.pag. 271.288
Sues ſalamandras ſine noxa edunt 92
Suilli fimi varij vſus 37
Suilli adipis commendatio ibidem
Suilo adipe nouæ nuptæ poſtes attingebant ibidem
Suilli lactis in medicinis vſus 36
Suffetiæ Veſtalis virginis ſtatua 271
Suffragio vini amphora empto Q. Coponius ambitus damnatus 352
Suffuſionum oculorum remedia 30.32
Sugillatorum remedia 201. & Tom.3.pag. 89.185. 209.225.227.240.280. 390
Sulphuris conſideratio natura, genera, loca & medicina 355. & inde
Sulphuris effectus 356

Sulphuris in religione vſus ibidem
Sulphuris ſuffitu domus expiabantur ibidem
Sulphuris odorem fulgura fulmináq; habent 357
Sulpitio L. Conſule Nobilitas Romæ annulos poſuit 227
Sulpitius Galba 230
Summani Dei ædes Romæ 88
Supercilia quo pacto denigrari poſſint 145
Superſtitioſæ obſeruationes ex Veterum ſcriptis, aut Magorum præceptis toto operi Plinianæ hiſtoriæ paſſim aſperſæ 5. toto capite, 11. 42. 61. 87. 90. 106. 117. 131. 135. 194. 195. 196. 206. 211. 302. 447. 455. 456. & Tom. 2. pag. 471. 476. 477. & Tom. 3. pag. 31. 32. 52. 55. 65. 68. 77. 122. 148. 153. 156. 165. 169. 172. 175. 178. 194. 198. 229. 230. 235. 237. 245. 248. 262. 266. 270. 278. 283. toto cap. 287. 288. 289. 319. 320. 329. 334. 343. 360. 365. 385. 401. 408. 411
Suppurationum remedia 398. & Tom. 3. pag. 145. 147. 191. 192. 195. 209. 220. 221. 238. 248. 255. 257. 276. 286. 306. 308. 326. 349. 398. 403. 409
Surrentum oppidum 352. & Tom. 1. pag. 106
Surrētina vaſa fictilia 352
Suſpirioſorum remedia 53. 206. 309. 356. & Tom. 3. pag. 50. 54. 60. 77. 79. 84. 97. 102. 145. 152. 176. 201. 209. 233. 241. 250. 256. 269. 281. 282. 283. 346. 348. 385. 408
Sutor ne vltra crepidam, Prouerbiū 333
Sybaris fluuius 152. & Tom. 1. pag. 116
Syene oppidum 380. & Tom. 1. pag. 193
Syenites lapis 380
Syllanus Caſſius Germanici Cæſaris præceptor 276
Sylla Dictator qua gemma ſignarit 418
Sylla quantum auri & argenti in triūpho tranſtulerit 226
Sylla multos auaritiæ cauſa proſcripſit 259
Sylla ad Capitolinas ædes columnas Athenis aduexit 376
Syllæ priuignus Scaurus, eiúſq; ædilitas 393. 419

Syllæ Romanorum ditiſſimus 256
Syllæ curia in cornibus Comitij 271
Syllæ mater Metella proſcriptionum ſectrix 393
Sylla Præneſte delubrum Fortunæ lithoſtroto ſtrauit 411.& inde
Syllanum bellum Romanorum luxuriam expiauit 258.
Symbolū proannulo nomen Græcis & Latinis vſurpatum 225
Symmetria Latino nomine caret 328
Symmetriam Euphranor pictor primus arti adhibuit 343
Sympathia quid 431.& Tom.3.pag.48
Symplegmata duo ex marmore toto terrarum orbe nobiliſſima 370.373
Synnephites gemma 456
Synochitis gemma, eiúſque vires magicæ 464
Synodontes piſces 461
Synodontites gemma ibid.
Syntecticis vtilia 35.& Tom.3.pag.187.193.
Syracuſana columnarum capita, in pantheo 267
Syriæ alabaſtrites 380
Syriæ bitumen 337
Syringites gemma 461
Syropicon terræ Samiæ genus 360
Sytitæ gemmæ 439.461
Syuerus fluuius Atticæ 444

T

Taberius Eros Grammaticus cretatis pedibus Romam aduectus 362
Tablina Antiquorum codicibus, & monumentis rerum in magiſtratu geſtarum implebantur 312
Tænarius lapis qualis 399.404
Tæniæ iecoris medicinæ 202
Tagus fluuius aurifer 239.& Tom.1.pag.172
Talenti Ægyptij æſtimatio 236
Talēti Attici æſtimatio 345
Talpæ animalis cōſideratio, natura, cæcitas, vſus 115
Talpa magicis aptiſſima ibi.
Talpæ cordis prodigioſa natura ibidem
Talpæ, eiúſque partium in medicinis vſus 115.120
Tamarici fontes in Cantabria 154
Tanaquil Tarquinij Priſci vxor 415

Tanos

Tanos gemma ex genere ſmaragdorum 434
Taos gemma 463
Taphiuſa locus iuxta Leucadem 403
Taphiuſius lapis ex genere aetitarum ibidem
Taraciæ Veſtalis ſtatua 271
Tarbelli Aquitaniæ populi 150.& *Tom.1.pag.*169
Tarentinæ vrbis inſignis coloſſus 275
Tarentum ſcapis candelabrorum nobile 267
Tarentinus ſal 170
Tarpeij delubri in fundamẽtis caput humanum inuentum 6
Tarquinij Priſci filius primus omnium aurea bulla donatus 224
Tarquinij Priſci ſtatua ſine annulis 224.225
Tarquinius Priſcus aurea tunica triumphauit 238
Tarquinij Priſci pater Demaratus Corinthius 314. 350
Tarquinij Priſci cloacæ Romæ 391
Taſconiũ, terræ genus 240
Tattæus ſal oculis vtilis 170
Tauriſcus argenti cælator 261
Tauriſcus pictor, & eius opera 347
Tauriſcus Trallianus marmoris ſcalptor, eiuſque opera 373
Taurorum fel aureum tingit colorem 4.& *Tom.2. pag.*156
Tauri in genere ſcarabæorum qui dicantur 121
Taurini ſanguinis epoti remedia 40.& *Tom.3. pag.*70.235
Taurini ſanguinis potus letalis, & quare 40.& *Tom.3.pag.*70.235
Tauri montis Lygdinus lapis 380
Taygetus mons 406.434. & *Tom.1.pag.*139
Tectoria quo pacto facienda 408
Telorum venenatorum remedia 33.& *Tom.3. pag.*86
Telephanes Phoceus ſtatuarius 282
Telephanes Sicyonius pictor 314
Telephi imago picta 329
Telephus haſtæ rubigine ab Achille ſanatus 302
Teleſtæ poëtæ monumentum à Nicomacho pictum 339

Telicardios gemma 461
Telirrhiſos gemma ibidem
Telluris ædes Romæ 272
Temperantia in cibis vtiliſſima 17
Tempeſtatum prognoſtica 187.& Tom.2. pag.518.
Tempeſtatũ remedia 455. & Tom.2.pag.508
Templum Dianæ Epheſiæ toto orbe excellentiſſimum 388
Templorum faſtigia quibus orta initiis 350
Teneſmos morbus quis 57.
Teneſmi ſiue tenaſmi morbi remedia 36.57.125.199. 208.249.308.& Tom.3. pag.60.91.97. 100. 199. 349.392.398
Tentyritæ populi crocodilis terrori ſunt 11.& Tom. 1.pag.373
Tephria, ophitis genus, eiúſque vſus & nominis ratio 378.& inde
Tephritis gemma 462
Teraguis piſcis 221
Terebinthizuſa gẽma 445
Terentius Lucanus primus gladiatorũ munera picta in publico propoſuit 324
Terra auaritiæ cauſa ſuffoditur 222.& To.1.pag.51
Terræ benignitas ac beneficia 351.& Tom.1.pag.50
Terrarum quarundam mira natura 353.per totum caput
Terræ in aquis lapideſcunt ibidem
Terrarum medicinalium genera medicinæ 360.per totum caput
Terra ſcorpiones, ſerpentéſq; necans 363
Terra à talpis excitata in medicina quem vſum habeat 120
Terræmotus conſideratio 388.& Libri ſecũdi Capitibus 79.80.81.82.83.84
Terræmotus aquas profundunt ſorbéntque 162
Tertianæ febris remedia 15. 24.152.& Tom.3.pa.98. 153.169.175. 189. 287. 313.365.366
Teſtium & genitalium affectorum remedia 400. & Tom.3.pag.68.72 80. 98. 106. 144. 151. 177. 196. 197. 219. 241.244. 249.254.261
Teſtium tumores ſalantia 58.181.361. & Tom.3. pag.85.249.359
Teſtium inflammationes & ardores ſanantia 178. 193.& Tom. 3. pag.198. 200

287.219.357
Teſtudinũ conſideratio, genera, vſus, medicina 191
Teſtudinum cibus ibidem
Tethea piſcis 220
Tethearũm piſcium medicina 208.212
Tetradorum, laterum genus 354
Tetragnathÿ aranei genera duo 95
Teuca Illyriorum regina Romanorum legatos interfecit 271
Teucer cruſtarius famam ex argenti calatura adeptus 262
Teutonorum legati facetum reſponſum 317
Thales Mileſius ex vmbra menſura pyramidu altitudinem deprehẽdit 385
Thalaſſomeli, eiúſque vſus 166
Thamyræ citharœdi effigies picta 347
Thaſi inſulæ marmor 375
Thaſi inſulæ opalus 437
Thaſos inſula 437. & To. 1. pag. 157
Theamedes lapis ferrum abigit 397
Theatra penſilia Curionis 94
Thebæ ab Aexandro capta 280
Thebæ Aegyptiæ Alabaſtriten gignunt 380
Thebæ Aegyptiæ 380.386
Thebæ Aegypti, oppidum portarum centum 388
Thebaicus lapis 380.404
Thecolithos gemma 462
Thecolithi lapides in ſpongiis naſcentes 401
Theocriti amatoriæ incantationes 8
Theodorus præſtigiator pictus 348
Theodorus plaſtices inuentor 350
Theodorus architectus 387
Theodori ſtatuarÿ opera 285
Theodori pictoris opera 347
Theodoti in fundo ceruſſa natiua inuenta 320
Theomneſtos pictor 338
Theomneſtus ſtatuarius 287
Theontÿ pictoris opera 347
Theon pictor ibidem
Theophraſtus quando floruerit 291
Therimachus pictor quando floruerit 331
Therimachus ſtatuarius 277
Thermodoon fluuius, & oppidum 445. & Tom. 1. pag. 226

Theſei pictura 329.343.345
Theſpiades ex marmore 372
Theſpiadum praliũ ex ære 281
Theſpiarum fons 152
Theſprotiæ gemmæ 441
Theſa piſcis 220
Theſſalica ars dicta Magia 112
Theſſaliæ creta maximè laudatur 361
Thieum idem cum ſuccino 426
Thoracis vitiorum remedia. Quare pectoris remedia.
Thoricos locus 434
Thraciæ carbunculi 440
Thraciæ genera tria 461
Thracius lapis aqua accenditur, extinguitur oleo 246
Thraſon ſtatuarius 287
Thurianus tomus piſcis 220
Thuſcanica ſigna 273
Thyadum ſimulacrum è marmore 370
Thynni piſcis in medicinis vſus 205.216
Tiberius Imperator in ſternutamentis ſalutari voluit 9
Tiberius templum Augusti picturis decorauit 318
Tiberius Archigallum Paraſij cubiculo ſuo incluſit 329
Tiberij principatu flexile vitri temperamẽtum repertum 413
Tiberius Obſidianam Menelai imaginem Aegyptiis remiſit 414
Tiberium marmor quale, & vbi inuentum 378.379
Tiberis aqua nõ minor Nili 382
Tiberis fluminis inundationes 383
Tilos vermis idem cum millepeda 107
Timagoras pictor 326
Timanthes pictor 327.329.330
Timarchides ſtatuarius 287
Timarchides marmoris ſcalptor 373
Timarchus ſtatuarius 278
Timarete pictrix, Myconis filia 326
Timarete pictrix, Niconis filia 348
Timaris regina 460
Timidorũ remedia 24.28.32.197.217.431.& Tom. 3.pag.308

Time

Timocles ſtatuarius 278
Timomachi pictoris opera 345.348
Timon ſtatuarius 287
Timotheus marmoris ſcalptor, Scopæ æmulus 371
Timotheus ſtatuarius 287
Tineæ veſtem quam non attingant 11
Tinearum remedia 57.99. & Tom.3.pag.64.71.82. 86. 93. 174. 230. 231. 236. 240.250. 265.349. 377.390.396
Tireſiæ vatis monumentum 460
Tiſias ſtatuarius 287
Tiſicrates ſtatuarius 281. 285
Tiſicratis filius Arceſilas pictor 348
Tiſſaphernes, ſiue (vt quidã malunt) Artaphernes à Panæo pictus 326
Tithoës Ægypti rex 386
Titi Imperatoris domus 373
Titus Septimius Sabinus ædilis curulis 288
Titij Prætorij viri, marmorei ſigni facies 152
Tmolus fluuius ſolus coticulam lapidẽ habet 254
Tomus thurianus, piſcis genus 220
Tonantis Iouis ſimulacrum 284
Tonantis Iouis ædes ibidem
Tonitrua arte fieri poſſe 32. 387
Tonos in pictura quid 318
Tonſillarum morbi remedia 14. 51. 118.119. 174.193. 199.206. 202.294. 295. 360.427. & Tom.3.pag. 69. 82. 89.97.143.166. 170. 187.191.205. 231. 255.274. 276.280 343. 382
Topazij gemmæ conſideratio 443
Topazius qua ratione repertus ibid.
Topazij vbi reperiãtur 422. 443
Topazius miræ magnitudinis 443
Topazij genera duo ibid.
Topazin Troglodytarũ lingua quid ſignificet ibid.
Topazius gemma à Topazo inſula dicta 422. 443. & Tom.1.pag.272
Topazos inſula, vnde nomẽ gemmæ ibidem
Toreutices inuentor Phidias 278.279
Toreutices conſummator Polycletus 279
Toreutice ſeruis fuit interdicta 331

Torminũ alui remedia 29. 37.56.86.126.174.179. 189.191.208. & Tom.3. pagi. 57. 67. 71. 75. 79. 81. 85. 86. 91. 93. 100. 105. 107. 108. 147. 149. 152. 154. 155. 165. 178. 193.196.198. 200. 216. 223. 228. 230. 233. 236. 238. 243. 253. 259. 265. 270. 273. 277. 282. 289. 308. 334. 246. 249. 350. 351. 355. 376. 386. 388. 406. 407. 408

Tormina vrinæ in iumentis quomodo curētur 147

Torpedo piſcis marinus 220

Torpedinis piſcis mira natura 185. 216

Torporem inducentia 185. & Tom.3.pag.284

Torquatus à torque aureo, quem Gallo detraxit, cognominatus 226

Toxicis aduerſantia 88.& Tom.3.pag.52.242.251

Toxicorum remedia 100. & Tom.3.pag.164

Tragaſæus ſal 170

Tragi, ſpongiarũ genus 180. & Tom.2 pag. 42

Tragœdis chalcophonos gemma vocis gratia geſtanda 454

Tralliana vaſa fictilia 352

Tremuli Martij equeſtris ſtatua & togata 270

Tremulis vtilia 27.& To. 3.pag.226.256.308.399

Tribuni ærarij vnde dicti 264

Tribunorum ærariorũ decuria 231

Trichitis, aluminis ſpecies 359

Trichrus gemma 461

Triclinia ærata quis Romã primus attulerit 268

Triclinia ex argento 258

Triclinia teſtudinea 259

Tricliniorum pedes ex ære 266

Tridacna oſtrea quæ, & vnde dicta 199

Triens Seruiliæ familiæ auro & argento paſtus 299

Trientis quæ prima fuerit nota 234

Triglites gemma 462

Triophthalmos gemma ibi.

Tripatium in cœnarũ deliciis habitum 352

Tripodium cortinæ Delphica 668

Triptolemi ſimulacrum ex marmore, Praxitelis opus 370

Tritones, maris belluæ 219. 220.371

Triumphalis cœnæ vnguentis

tis minium addebatur 250

Triumphales ſtatuæ quales 255

Triumphantiũ corpora minio illinebantur 250

Triumphantium habitus qualis 225.238

Triumphantium Imperatorum cuſtos Faſcinus 13

Triunis antea dictus, qui poſtea quadrans eſt vocatus 234

Trixalis locuſtæ genus 123. 140.143

Trœzen oppidum 152.158. & Tom.1.pag.139

Trœzenij lapides 440

Troglodytæ prædones topazium inuenerunt 443

Troia quando capta 381

Troiæ temporibus nulla pictura 315

Troianis temporibus nullus annulorum vſus 225

Troiano bello clypei geſtantium imagines continebant 313

Troiani belli pictura 347

Trophonij ſimulacrum ex ære 281

Troſſuti vnde equites dicti 231

Troſſulum oppidum 231.& inde

Trulla cryſtallina ingentis pretij 423

Trulla murrhina ingentis pretij 422

Tryginon atramenti genus 321

Tuberum corporis remedia 137.& Tom.3.pag. 187. 368

Tuccia Veſtalis quo anno aquã in cribro tulerit 6

Tullus Hoſtilius rex fulmine ictus 5.& Tom.1. pag.45

Tullij Cælij ſtatua antiquiſſima 271

Tullij Laureæ carmen de aquis Ciceronianis 151

Tullius Cicero. Quære Cicero.

Tumorum corporis remedia 64. 81. 214.361.& Tom.3.pag. 61. 67. 87. 88 90.98.101.108. 151. 155.169.170.189.192. 196.204.220.221.243. 249.258.259.273.287. 331.344.361.367.368

Tumores articulorum leonis adipe diſcutiũtur 25. & inde

Tungri Galliæ ciuitas 152

Tunica ab annulis Senatũ diſtinguebat 230

Turbyſtum quid 245

Tur

Turdorum in medicinis vſus 125. 127
Turianus plaſtes à Fregellis Romam accitus 351
Turiaſſo oppidum 301
Turpilius Romanus eques & pictor 315
Turres ſeptem Cyzicenæ vrbis vocem eadem ſæpius referentes 390
Tuſculana villa à Sylla ſeruis incenſa 393
Tuſculani ſilices 399
Tuſsis remedia 18. 52. 63. 84. 85. 122. 206. 309. 356. 357. & Tom.3.pag. 50. 53. 57. 59. 61. 63. 77. 79. 83. 84. 87. 88. 91. 100. 104. 142. 147. 151. 153. 168. 178. 186. 189. 192. 200. 201. 207. 214. 221. 139. 241 250. 254. 259. 267. 269. 270. 273. 276. 280. 281. 344. toto ferè cap. 346. 370. 387. 400. 405. 409
Tuſſes veteres emendantia 31. 38. 275. & Tom.3. pag.57. 71. 93. 104. 145. 150. 170. 187. 196. 211. 220. 233. 240. 241. 254. 255. 256. 271. 277. 278. 291. 308. 344. 350
Tympana ex argento 259
Tymphaicum gypſi genus eiúſque vſus 362. 410
Tyndarides ab Aeſculapio ad vitam reuocatus 74
Tyndaridæ Nicomachi imperfecti ſumma in admiratione habiti 348
Typhoni reſiſtit coralium 457
Tyria purpura qualis 322. & Tom.3.pag.123
Tyridates magus 114
Tyrium purpuriſſum 322
Tyrrhenum mare 395. & Tom.1.pag.110
Tyrus Herculis templo nobilitata 435. 456
Tyrus conchylio & purpura nobilis 322. & Tom.1. pag.199

V

Valeria Publicolæ Conſulis filiæ ſtatua 272
Valerius Publicola Bruti in conſulato Collega 392
Valerio Publicolæ honos extra ordinẽ à Senatu habitus ibidem
Valerius Meſſala victoriã ſuam Siciliẽſem publicè pictam propoſuit 316
Valerius Oſtienſis architectus 390
Valetudinis ex lotio auguria 20

Vari

Varicum remedia 60. & Tom.3.pa.166.170.228. 362
Varices ne naſcantur 123
Varorum remedia 31.83. 118. & Tom.3.pag.209. 224.225.374
Varro ſeptingentorum librorum illuſtrium virorum imagines in libris ſuis expreſſit 313
Varronis ſenectus, eiúſque aduerſus aſpidum venena remedium 90
Vaſa ingentis pretij 421. & *inde copiosè per totum caput*
Vaſa figlina vbi optima 352
Vaſa inſignia ex argēto cælata 161
Vaſa ex lapidibus excauata 380.405
Vaſorum argenteorum luxuria 357
Vaticinatura Aegyræ ſacerdos tauri ſanguinem bibit 40
Vatis Hetruſci aſtus 70
Veientana gemma Veiis reperta 462
Velare nihil, Græca res eſt 269
Velini lacus 151. & Tom.1. pag.119
Veneficiorum remedia 43. 99.115.400.447. & To. 3.pag.139.152.273
Venenatis animalibus aduerſantia 42.195.196. & Tom.3.pagi.242.261. 266.268.270.297.322
Venenatorum morſibus ictibúſq; medentia 42.173. & Tom.3.pagi. 62.70. 99.105.126.219.324
Venenum quidam in annulis circunferunt 329
Venena adamas irrita facit 431
Venenis aduerſantia 22. 44.89.99.191.194.195. 196.199.319.431. & Tom.3.pag.52.53.54.99. 104.152.175.177.181. 189.200.210.223.229. 235.236.240.242.251. 261.266.268.280.302. 324.365
Veneti populi ab Henetis orti 427. & Tom.1.pagi.224.
Ventrem ſiſtentia. Quære Aluum ſiſtentia firmantiáque.
Ventris animalia expellentia 296. & Tom.3.pag. 71.83.97.98.168.199. 223.236.351.389.396
Venti qua ratione comprimantur 456

Vene

Veneris Coæ pictura inexpleta ab Apelle 334. 348
Veneri Gnidiæ quare concha conſecrata 184. & *Tom.2.pag.*24
Veneris ædis ac ſimulacri incendium 282
Veneris Genitricis ædes Romæ 317
Venus Anadyomene, Apellis opus 337
Veneris inter Gratias & Cupidinem picta effigies 347
Venus Genitrix in foro Cæſaris, Arceſilai opus 351
Venus Palatina M. Craſſus à Bruto appellatus 366
Venus ἐν κήποις, Phidiæ opus 368
Veneris ſimulacra è marmore 370. 373
Venus marmorea Phidiæ 368
Veneris gemma quæ 447
Veneris crinis, gemma qualis 462
Venere raro & moderatè vtendum 18
Veneris in ſomno imaginatio quo pacto compeſcatur 316. & *Tom.3.pag.* 64. 81. 97
Veneris ſimulacrum in operibus pacis à Veſpaſiano dicatum 371
Veneris Praxitelicæ cauſa multi Gnidum nauigarunt 369
Venerem coërcentia 34. 71. 146. 147. 192. & *To.* 3. *pag.* 33. 260. 261. 263. 331. 360. 393
Venerem ſtimulantia 25. 28. 30. 33. 70. 92. 146. 192. 196. & *Tom.3. pag.* 54. 56. 59. 61. 72. 73. 76. 77. 93. 100. 147. 152. 175. 178. 180. 181. 182. 201. 252. 267. 279. 360. 361. 362. 393
Veneris labrum herba qualis, vermiculiq; in ea naſcentis mira natura 115. & *Tom.3.pag.*335
Vercellenſis ager aurifodinas habet 292
Verendorum affectorũ remedia 359. 404
Vermium terrenorum in medicinis vſus 130. 131. 134. 141. 145
Vermiũ genera multa, eorúmq; in medicinis vſus 142
Vernationis anguiũ in medicinis vſus 116. 193
Verres cur ab Antonio proſcriptus 266
Verri Cupidinis ſimulacrũ

obiectum à Cicerone 370
Verris animalis in medicinis vſus 58.64
Verrius ſcriptor 250
Verrucæ corporum quomodo tollantur 15.61.131. 194.215.244. & To. 3. pag.76.147.151.174.175. 176.185.204.232.234. 258.278.306.374.394
Vertiginis capitis remedia 190.403.& Tom.3.pag. 83.85.92.93.156.209. 216.218.247.308.322. 327.399.408
Veſicæ affectuum remedia 19.35.57.84.180.401. & Tom.2.pag.252.& Tom.3.pag.52.53.63.65. 84.97.100.107.108.142. 146.151.153.156.179. 180.181.195.207.210. 225.227.228.233.238. 239.241.243.249.251. 282.289.303.334.357. 358.370.375.398.404. 407
Veſicam euacuantia 207. & Tom.3.pag.148
Veſicæ calculos expellentia 127.429.& Tom.3.pag. 108.358
Veſpæ non feriunt à ſcorpione percuſſos 11
Veſpaſianus Auguſtus adẽ Honoris & Virtutis reſtituit 341
Veſpaſianus in principatus ſui exortu calumniandi anſas præcidit 233
Veſpertilionis in medicinis vſus 94.125.126.144
Veſtales virgines inter ſacra Romana Faſcinum colunt 13
Veſtales virgines ſeruos fugitiuos, ne vrbem exeãt, retinent precationibus 6
Veſtæ ſimulacrum ex marmore 370
Veſtem tineæ quam non attingant 11
Veſtium tingendarum ratio 349.& Tom.2.pa.36
Veſtes mortuorum in ſarcophago Aſio conditorum vertuntur in lapides 398
Veſtes Phrygio lapide tinguntur 401
Veterni morbi remedia 62. & Tom.3.pag.54
Veterum mira frugalitas 365.& Tom.2.pag.442. & Tom.3.pag.16
Veterũ diligentia 18.362. 431.& Tom.1.pag.37.& Tom.2.pag.245.505.& Tom.3.pag.292.378
Vibius Auitus Aruenorũ præſes 276

Victor affectuum ſuorum Alexander 333
Victoriatus nummus lege Clodia percuſſus 234
Victoriatus nummus vnde dictus ibid.
Victoria picta, Iphidis opus 347
Victoria nota circus ex creta 362
Videri qua arte quis nequeat 32.457
Vina Afri calce condiunt 407.& Tom.2.pag.272
Vini è fæce ſiccata atramẽtum excoquitur 321
Vini tædium afferẽtia 153. 217
Vinum è fonte fluens 153
Viperinis carnibus veſcentes 103.& Tom.1.pag. 296
Viperæ in medicinis vſus 91.101.103.121.130.145
Virgilij amatoriæ incantationes 8
Virgilij de ſandyce opinio 321
Virginea aqua Romæ 395
Virginitas vitiata gagate lapide deprehenditur 401
Virgo aqua Romæ, & cur ita dicta 159
Viriæ (ſertica quæ 233
Virilium remedia. Quære Genitalium remedia.
Virtutis ædes Romæ à quibus picta 341
Virtutis pictura 345
Viſcerum affectorum remedia 415.& Tom.3. pag.347
Viſci ſumpti remedia 43. 44.190. & Tom. 3. pag. 54.219.254.390
Vita doloribus inquinata, pœna eſt 3
Vitelliani Capitolium incenderunt 275
Vitellij patina ingentis pretij 352.& inde
Vitiliginis remedia 141. 178.356. & Tom 3. pag. 80.86.145.200.404.410
Vitri conſideratio, origo, faciendique ratio 412. toto cap.
Vitri liquor à magnete trahitur 413
Vitri artifex Sidon 413. & Tom.1.pag.199
Vitrum qua ratione coquatur 413
Vitrum Obſidianum 414
Vitri temperamentum flexibile quando inuentum 413
Vitrum & flatu, & torno, & cælatura figuratur ibidem

Vitri fragmenta quo pacto glutinentur 86
Vitreorum duorum calicũ ingens pretium 413
Vituli marini adipis medicina 215
Vituli terreſtris, eiúſq; partium in medicinis vſus 58.59.60.63.64.65
Viuerræ in medicinis vſus 122
Vlcus. Vide Hulcus.
Vlex fruticis genus, eiuſque vſus in auri metallis 241.242
Vlulæ fellis in medicinis vſus 104
Vl[illegible]is in medicinis v[illegible] ibid.
Vlyſſes ſanguinem è vulnere profluentem carmine compeſcuit 8
Vlyſſis Palladium ſurripientis cælata effigies 261
Vlyſſis effigies picta 329.330
Vlyſſi primus pileum addidit Nicomachus 339
Vlyſſis bouẽ cum equo iungentis picta effigies 344
Vmbræ metiendæ ratio 3[illegible]5
Vmbræ ex longitudine Thales Mileſius pyramidis altitudinẽ menſus eſt ibid.
Vmbræ Inferorum quo pacto euocentur 463
Vmbria creta 362
Unguentũ in alabaſtris optime ſeruatur 380.& Tom.2.pag.217
Vngues nundinis reſecari, religioſum 10
Vnguium reſegminum ſuperſtitioſus vſus 25
Vnguium vitioſorum remedia 38.52.60.360.& Tom.3.pag.98.101.106.207.220.247.255.374
Vngulum Antiqui annulum appellabant 225
Volſinienſes lapide 407
Volſinienſis lacus ibid.
Volſiniis molæ verſatiles inuentæ 399
Volſinij à Romanis ob ſignorum copiá expugnati 273
Voluptates publica via maximè irrepunt 365
Vomicæ morbi remedia 82.85.91.92.105.& Tom.3.pag. 75.82.97.104.170.261.273.277
Vomitiones à canibus primùm monſtratæ 88
Vomitus nauigantium vtilitas 165
Vomitum prouocãtia 191.206.245.291.& Tom.3.pag.51.55.60.72.95.99.144.147.168.178.223.229.239.241.243.286.

305.351.354.385.408
Vox eadem quibus in locis ſæpius repercutiatur 390
Voci officientia 207. & Tom.3.pag.54
Voci vtilia 153.206.306. 309. & Tom.3.pag. 59. 60.82.97.166.186.195. 196.286.360
Vpupæ in medicinis vſus 124
Vranoſcopus piſcis 200.219
Vrbium dij Tutelares ante oppugnationem ſolent euocari 7
Vræa cybia quibus è piſcibus fiant 221
Vrenæ piſces ibid.
Vrinæ differentia, vſúſque in medicinis 19
Vrinæ color, valetudinis index 20
Vrinæ reddendæ cauſa, pudẽda aduerſus Solem aut Lunam non denudanda 21
Vrinam mouentia 19. 404. & Tom.3.pag. 50. 53.55.56,61.62.64. 67. 73.74.75.76.80.83. 85. 86.88. 89. 90. 92.102. 105.107.142.143.145. 146.147.152.153.154. 155.168.171.173.176. 178.179.180.181.186. 197.198.199.200.205. 209.210.221.226.229. 233 238.239.241.243. 244.250.251.252.253. 254.256.258.259.260. 261.264.267.268.269. 271.273.274.377.278. 289.349.357.358.359. 370.381.384.389.390. 395.403.404.409
Vrion terræ genus 241
Vrſi ne mordeant 296
Vrſorum in medicinis vſus 52.53.58.59.60
Vrſi ægroti formicarum ouis ſanantur 106.& Tom.1.pag.37
Vrticæ piſcis in medicinis vſus 96.219
Vrorũ in medicinis vſus 43
Vſura quæſtuoſa ſegnities 235
Vtica oppidum 169.& Tom.1.pag.74.182.284
Vuâ pictâ aues deceptæ 328
Vuæ faucium remedia 14. 18. 118. 194. 206. 294. 296.360.& Tom.3.pag. 70.92.89. 93. 102. 167. 168. 186. 231. 235. 237. 242.247.255.274.275
Vua piſcis 221
Vua marina in vino necata vini tædium affert 217
Vulnera aggrauari creduntur

tur eorum interuentu, qui canu ſerpētiſve morſu aliquando fuerint læſi 11
Vulnerum varia remedia 81.84.248.290.296. 3?.320.358. & Tom.3. pa.52.62.69.72.87.94.97.98.100.101.144.145.146.148.169.179.204.205.247.248.258.282.286.289.301.303.304.309.356.370.381.382.384.385.386.388.390.399.407.408.409
Vulpes ...inaceos attingant 71
Vul... eiuſ... partium in me... uſus 45.47.48.51 54.60.69
Vulturum partiúmque eorū in medicinis uſus 93.104.117.123
Vulturni maris vitrea harena 413
Vuluæ, ſeu uteri muliebris, remedia 16.21.29.31.36.67.68.82.190.294.358.400.401.403. & Tom.3.pag.54.55.59.73.76.79.82.83.85.86.92.93.98.100.102.107.109.142.143.144.146.149.152.153.155.165.167.168.173.185.189.194.197.217.218.220.221.224.225.226.228.234.241.243.244.248.250.251.252.253.254.255.356.259.261.269.270.272.278.290.291.374.375.376.381.388.392.398

X

Xanthos gemma 458
Xenocrares ſtatuarius 285
Xenocrates de pictura volumen edidit 328
Xenon pictor 348
Xenophōtis ſymposium 284
Xerxis vniuerſum exercitum Pythius Bithynus hoſpitio excepit 257
Xiphia piſcis 220.221
Xiphia piſcis naues perforat 187
Xyſtios gemma 448

Z

Zachalias Babylonius Magus, eiúſq; ad Mithridatem liber 458
Zamenſe oppidum 153. & Tom.1.pag.183
Zanthenes gemma in Media naſcitur 462
Zaratus Magus 111
Zarmocenidas Magus ibi.
Zenodorus ſtatuarius Plinij ætate floruit 276

Zenodorus fingendi ac calādi ſcientia nulli veterum poſtponitur ibid.
Zenonis ſtatuam quare Cato in Cypria expeditione non vendiderit 288
Zeros gemma 450
Zeti & Amphionis ſimulacrum ex marmore 373
Zeugma oppidum 302. & Tom.1.pag.195.202.258.260
Zeugmatis vrbis mira catena 302
Zeuxis ſtatuarius 278
Zeuxis Heracleotes pictor 327
Zeuxidis cum Paraſio certamen 328
Zeuxidis opera mira ibid.
Zeuxis tabulā pingens quin que nudas virgines ſibi propoſuit 32
Zimiris Æthiopiæ regio harenoſa 397
Zmilaces gemma in Euphrate naſcitur 462
Zmilaces gemma marmori Proconneſio ſimilis ibi.
Zmilus architectus 387
Zopyrus argēti calator 261
Zoroaſtris præceptor 111
Zoroaſtres quo tempore floruerit ibid.
Zoroaſtres magicæ vanitatis inuentor ibi.
Zoroaſtris ſc[illegible] ibid.
Zoroniſios M[illegible]rum gemma 46[illegible]
Zoronisios g[illegible] in Indo flumi[illegible] naſcitur ibidem

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Applicans Collegio Son[no]
Societatis Jesu.

Victor affectuum ſuorum Alexander 333
Victoriatus nummus lege Clodia percuſſus 234
Victoriatus nummus vnde dictus ibid.
Victoria picta, Iphidis opus 347
Victoriæ nota circus ex creta 362
Videri qua arte quis nequeat 32.457
Vina Afri calce condiunt 407.& Tom.2.pag.272
Vini è fæce ſiccata atramētum excoquitur 321
Vini tædium afferētia 153. 217
Vinum è fonte fluens 153
Viperinis carnibus veſcentes 103.& Tom.1. pag. 296
Viperæ in medicinis vſus 91.101.103.121.130.145
Virgilij amatoriæ incantationes 8
Virgilij de ſandyce opinio 321
Virginea aqua Romæ 395
Virginitas vitiata gagate lapide deprehenditur 401
Virgo.aqua Romæ, & cur ita dicta 159
Viriæ Celticæ quæ 233
Virilium remedia. Quære Genitalium remedia.
Virtutis ædes Romæ à quibus picta 341
Virtutis pictura 345
Viſcerum affectorum remedia 415.& Tom.3. pag.347
Viſci ſumpti remedia 43. 44.190. & Tom. 3. pag. 54.219.254.390
Vita doloribus inquinata, pœna eſt 3
Vitelliani Capitolium incenderunt 275
Vitellij patina ingentis pretij 352.& inde
Vitiliginis remedia 141. 178.356. & Tom 3. pag. 80.86.145.200.404.410
Vitri conſideratio, origo, faciendique ratio 412. toto cap.
Vitri liquor à magnete trahitur 413
Vitri artifex Sidon 413. & Tom.1.pag.199
Vitrum qua ratione coquatur 413
Vitrum Obſidianum 414
Vitri temperamentum flexibile quando inuentum 413
Vitrum & flatu, & torno, & cælatura figuratur ibidem

Vitri fragmenta quo pacto glutinentur 86
Vitreorum duorum calicū ingens pretium 413
Vituli marini adipis medicina 215
Vituli terreſtris, eiúſq; partium in medicinis vſus 58.59.60.63.64.65
Viuerra in medicinis vſus 122
Vlcus. Vide Hulcus.
Vlex fruticis genus, eiúſque vſus in auri metallis 241.242
Vlulæ fellis in medicinis vſus 104
Vl- - au- -is in medicinis vſ- ibid.
Vlyſſes ſanguinem è vulnere profluentem carmine compeſcuit 8
Vlyſſis Palladium ſurripientis cælata effigies 261
Vlyſsis effigies picta 329.330
Vlyſsi primus pileum addidit Nicomachus 339
Vlyſsis boue cum equo iungentis picta effigies 344
Vmbræ metiendæ ratio 3?5
Vmbræ ex longitudine Thales Mileſius pyramidis altitudinē menſus eſt ibid.
Vmbræ Inferorum quo pacto euocentur 463
Vmbriæ creta 362
Vnguentū in alabaſtris optime ſeruatur 380. & Tom.2.pag.217
Vngues nundinis reſecari, religioſum 10
Vnguium reſegminum ſuperſtitioſus vſus 25
Vnguium vitioſorum remedia 38.52.60.360. & Tom.3.pag.98.101.106.207.220.247.255.374
Vngulum Antiqui annulum appellabant 225
Volſinienſes lapide 407
Volſinienſis lacus ibid.
Voiſiniis molæ verſatiles inuentæ 399
Volſiny à Romanis ob ſignorum copiá expugnati 273
Voluptates publica via maximè irrepunt 365
Vomicæ morbi remedia 82.85.91.92.105. & Tom.3.pag. 75.82.97.104.170.261.273.277
Vomitiones à canibus primùm monſtratæ 88
Vomitus nauigantium vtilitas 165
Vomitum prouocātia 191.206.245.291. & Tom.3.pag.51.55.60.72.95.99.144.147.168.178.223.229.239.241.243.286.

305.351.354.385.408
Vox eadem quibus in locis ſæpius repercutiatur 390
Voci officientia 207. & Tom.3.pag.54
Voci vtilia 153.206.306. 309. & Tom.3.pag. 59. 60.82.97.166.186.195. 196.286.360
Vpupæ in medicinis vſus 124
Vranoſcopus piſcis 200.219
Vrbium dÿ Tutelares ante oppugnationem ſolent euocari 7
Vræa cybia quibus è piſcibus fiant 221
Vrenæ piſces ibid.
Vrinæ differentiæ, vſúſque in medicinis 19
Vrinæ color, valetudinis index 20
Vrinæ reddendæ cauſa, pudēda aduerſus Solem aut Lunam non denudanda 21
Vrinam mouentia 19. 404. & Tom.3. pag. 50. 53.55.56,61.62.64.67. 73.74.75.76.80.83. 85. 86.88. 89. 90. 92.102. 105.107.142.143.145. 146.147.152.153.154. 155.168.171.173.176. 178.179.180.181.186. 197.198.199.200.205. 209.210.221.226.229. 233 238.239.241.243. 244.250.251.252.253. 254.256.258.259.260. 261.264.267.268.269. 271.273.274.377.278. 289.349.357.358.359. 370.381.384.389.390. 395.403.404.409
Vrion terræ genus 241
Vrſi ne mordeant 296
Vrſorum in medicinis vſus 52.53.58.59.60
Vrſi ægroti formicarum ouis ſanantur 106.& Tom.1.pag.37
Vrticæ piſcis i[illegible] m[illegible]dicinis vſus [illegible]16.219
Vrorũ in medicinis vſus 43
Vſura quæſtuoſa ſegnities 235
Vtica oppidum 169.& Tom.1.pag.74.182.284
Vuâ pictâ aues deceptæ 328
Vuæ faucium remedia 14. 18. 118. 194. 206. 294. 296.360.& Tom.3.pag. 70:92.89. 93. 102. 167. 168. 186. 231. 235. 237. 242.247.255.274.275
Vua piſcis 221
Vua marina in vino necata vini tædium affert 217
Vulnera aggrauari creduntur

tur eorum interuentu, qui canis ſerpētiſue morſu aliquando fuerint læſi 11
Vulnerum varia remedia 81.84.248.290.296.3[illegible] 320.358. & Tom.3. pa.52. 62.69.72.87.94. 97.98.100.101.144.145. 146.148.169.179.204. 205.247.248. 258. 282. 286.289. 301.303. 304. 309.356. 370. 381. 382. 384.385.386.388. 390. 399.407.408.409
Vulpes [illegible] erinaceos attingant 71
Vul[illegible] eiuſ[illegible] partium in me[illegible] vſus 45.47. 48.5[illegible] 54.60.69
Vulturum partiúmque eorũ in medicinis vſus 93. 104.117.123
Vulturni maris vitrea harena 413
Vulua,ſeu vteri muliebris, remedia 16.21.29.31. 36.67.68.82.190. 294. 358. 400. 401. 403. & Tom.3.pag.54.55.59.73. 76.79.82.83.85.86.92. 93.98.100.102.107.109. 142. 143.144.146. 149. 152. 153. 155. 165. 167. 168.173. 185. 189. 194. 197. 217. 218. 220. 221. 224.225. 226. 228. 234. 241.243.244. 248. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 356.259.261.269. 270. 272.278. 290. 291. 374. 375.376.381. 388. 392. 398

X

Xanthos gemma 458
Xenocrates ſtatuarius 285
Xenocrates de pictura volumen edidit 328
Xenon pictor 348
Xenophōtis ſympoſium 284
Xerxis vniuerſum exercitum Pythius Bithynus hoſpitio excepit 257
Xiphia piſcis 220.221
Xiphia piſcis naues perforat 187
Xyſtios gemma 448

Z

Zachalias Babylonius Magus, eiúſq; ad Mithridatem liber 458
Zamenſe oppidum 153.& Tom.1.pag.183
Zanthenes gemma in Media naſcitur 462
Zaratus Magus 111
Zarmocenidas Magus ibi.
Zenodorus ſtatuarius Plinÿ ætate floruit 276

Zenodorus fingendi ac calādi ſcientia nulli veterum poſtponitur ibid.
Zenonis ſtatuam quare Cato in Cypria expeditione non vendiderit 288
Zeros gemma 450
Zeti & Amphionis ſimulacrum ex marmore 373
Zeugma oppidum 302. & Tom. 1. pag. 195. 202. 258. 260
Zeugmatis vrbis mira catena 302
Zeuxis ſtatuarius 278
Zeuxis Heracleotes pictor 327
Zeuxidis cum Paraſio certamen 328
Zeuxidis opera mira ibid.
Zeuxis tabulā pingens quinque nudas virgines ſibi propoſuit 32
Zimirus Æthiopiæ regio harenoſa 397
Zmilaces gemma in Euphrate naſcitur 462
Zmilaces gemma marmori Proconneſio ſimilis ibi.
Zmilus architectus 387
Zopyrus argēti cælator 261
Zoroaſtris præceptor 111
Zoroaſtres quo tempore floruerit ibid.
Zoroaſtres magicæ vanitatis inuentor ibi.
Zoroaſtris ſc[illegible] ibid.
Zoroniſios M[illegible]rum gemma 46[illegible]
Zoroniſios g[illegible] in Indo flumi[illegible] naſcitur ibidem

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Applicatus Collegio Londini
Societatis Jesu.

RESTAURO DEL LIBRO
CAFOLLA
VINCENZA